KO[illegible]ARY
Call No. 954 39030
thor [illegible]
Title [illegible]

1250

X

മയൂരകാഹളകാലം.

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
39030
KOTTAYAM.

വിവർത്തകൻ:
കെ. സുകുമാരൻ, ബി. എ.
(പ്രസാധകൻ)

കോപ്പി 1000]

954
Suk-M

ഷൊറണൂർ പ്രിൻടിംഗ് വർക്സിൽ അച്ചടിക്കപ്പെട്ടത്.

1952.

COPY RIGHT DR. E. K. JANAKI AMMAL.

[വില 3—8—0

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
KOTTAYAM

ഗ്രന്ഥകർത്രി:

മിസ്സിസ്സ് ഹിൽഡാ ഒമക്ഡോവൽ സെലിഗ്മൻ.

കവറിന്മേൽ എഴുതിയതിന്റെ സാരം.

ഒരു എളുപ്പമായ കെട്ടുകഥയുടെ മട്ടിൽ എഴുതിയതും ബഹള സംഭവങ്ങളും ഒഴിഞ്ഞതും ആയ ഒരു ചരിത്ര കഥയാണ് ഇതു്. ഈ കഥ; ചന്ദ്രഗുപ്തനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൌത്രൻ അശോകനേയും സംബന്ധിച്ചതും മഹാനായ അലക്സ്സാണ്ടറിന്റെ പൌരസ്ത്യ ദിഗ്ജയകാലത്തു് നടന്നതും, ഇന്ത്യയുടെ ദുഷ്പ്രധർഷമായ അസ്തമന സൂര്യന്റെ മങ്ങിയ ശോഭയോടു കൂടിയതും ആയ ഘട്ടമാണ് പ്രവർത്തന രംഗമാക്കിപ്പിടിച്ചതു്. ചന്ദ്രവംശീയർ പരാജിതരായതും ചന്ദ്രഗുപ്തൻ രാജ്യഭ്രഷ്ടനെപ്പോലെ തെണ്ടി നടക്കേണ്ടിവന്നതും ആയ ദുഷ്കാലത്താണ് ഈ കഥ ആരംഭിക്കുന്നതു്. ചന്ദ്രഗുപ്തൻ മഹാനായ അലക്സ്സാണ്ടരെ ചെന്നു കണ്ട സമയത്തുകൂടി ഒരു വലിയ സാമ്രാജ്യം ഇന്ത്യയിൽ സ്ഥാപിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു് ഒരു പ്രേരണ ഉണ്ടായി. ആ മഹോദ്ദേശം അദ്ദേഹത്തിന്നു് വളരെ ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ സാധിക്കാൻ ഇടയായി. സമ്പൽസമൃദ്ധി അടിക്കടി ഉളവായിക്കണ്ട ഇരുപത്തിനാലു സംവത്സരത്തെ ദീർഘമായ ഭരണഫലമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിന്നു്, ബങ്കാളം ഉൾക്കടലിൽനിന്നു് പാരസികഇട്ടക്കു് കടൽവരെയും, തിബത്തു് മുതൽ മൈസൂർ വരേയും വിശാലത സിദ്ധിച്ചിരുന്നു.

ചന്ദ്രന്റെ മരണാനന്തരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മകനും, അതിൽപിന്നെ ചന്ദ്രന്റെ പൌത്രൻ അശോകനും സിംഹാ

സനാരോഹണം ചെയ്തു. അശോകൻ ഒരു മനസ്സുറപ്പുള്ള രാജാവാണെന്ന് പ്രജകൾക്ക് ക്ഷണം കൊണ്ടുതന്നെ ബോദ്ധ്യമായി ഒരു വലിയ യുദ്ധം നടത്തിയതിൽ പിന്നെയാണ്, അശോകന് അനാവശ്യമായ രക്ത വിതരണത്തിൽ വിപ്രതിപത്തി നേരിട്ടതു്. അപ്രകാരമായ ഹൃദയവികാരമാറ്റം ആ ദിഗ്വിജയിക്ക് പൂർണ്ണശക്തിയിൽ ഇരിക്കുന്ന കാലത്തുതന്നെ അങ്കുരിച്ചു തുടങ്ങി. "മനുഷ്യരെ അന്യോന്യം ഹിംസിക്കാൻ ഉതകുന്ന ആയുധങ്ങളും വലിച്ചെറിയുവിൻ! അത്തരം ആയുധങ്ങളും ഉരുക്കി കൃഷികസാമാഗ്രികളായി വാർത്തെടുക്കുവിൻ!" എന്നു് അശോകൻ തന്റെ പ്രജകളോടു് ഉപദേശിച്ചു. അശോകന്റെ അഹിംസാപരമായ ഭരണത്തിന്റെ അന്തസ്സാരം മനസ്സിലാക്കുവാൻ, മറ്റു രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് വളരെ രാജാക്കന്മാരും കൂടി അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻതക്കവണ്ണം അശോകന്റെ കീർത്തിയും ജയവും നാടൊക്കെ പരന്നിരുന്നു.

ഈ പുസ്തകത്തിൽ കാണിക്കുന്ന കൊല്ലക്കുറിപ്പു് ഒരു സമയം ഉടവുള്ളതായിരിക്കാൻ മതി. എന്നാൽ "മയൂരകാഹളകാലം" എന്ന ഈ പുസ്തകത്തിലെ ചരിത്രം ഹൃദ്യോകൃഷ്ടകമായ ഒരു കാലമായിരുന്നു എന്നു് സംശയമില്ലാതെ പറയാം. യൂറോപ്പിലെ ജനങ്ങളുടെ അനൈക്യവും അക്ഷാന്തിയും സ്വാർത്ഥതല്പരതയും മറ്റും പരിഹരിപ്പാൻ ഈ ചരിത്രം ഒരുവേള ഉപകാരപ്രദമാവാൻ മതി. പണ്ടുണ്ടായിരുന്ന ഒരുതരം ഭ്രഭരണത്തിന്റെ ചരിത്ര സാധുവും പ്രകാശകരവുമായ ഒരു വിവരണം—ഒരു പക്ഷെ അതേ പ്രകാരത്തിൽ ഇനിയും ഉണ്ടായിരിക്കാൻ ഇടയുള്ള ഒരു ഭ്രഭരണ

ത്തിന്റെ അവതരണം—ചുട്ടുപൊട്ടിച്ചു ചരിന്നഭിന്നമാക്കി സകലവും ഭസ്മമാക്കുന്ന ഇന്നത്തെ യൂറോപ്യൻ രാജ്യത്തിൽ, യുദ്ധാഗ്നിയിൽനിന്ന് ഫീനിക്സ് പക്ഷിയെപോലെ ഒരു നിത്യശാന്തി ഉല്പാദിക്കുമെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു.

(ഇവിടെ അശോകന്റെ വിസ്തീർണ്ണ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഒരു മേപ്പ് കാണുന്നുണ്ട്.)

ആമുഖം.

ഭൂമിയിലെ ഭൂരിഭാഗങ്ങളിലും, മനുഷ്യത്വം നശിപ്പിക്കുന്ന ബുദ്ധിശക്തി സഹായമായി സ്വീകരിച്ചു്, ഭ്രാതൃവധത്തിനുകൂടി ശങ്കിക്കാത്ത ഇക്കാലത്തു് മാനുഷന്മാർ ആചരിച്ചുവരേണ്ടുന്ന വമ്പിച്ച ആദർശങ്ങളെ പരിപാലിക്കുന്ന ആ "ശാന്തി" വീണ്ടെടുത്തു കൊണ്ടുവരാൻ പ്രയാസമാണു്. എന്നാൽ ഇന്ത്യയിൽ അശോക രാജാവിന്റെ അവതാരത്തോടുകൂടി ആവിർഭവിച്ച അഹിംസാപരമായ മനുഷ്യരുടെ അന്യോന്യ പെരുമാറ്റം നിലനിത്തിപ്പോരുവാൻ ഉതകുന്ന ശാന്തിമാർഗ്ഗം വിശദമായി വിസ്തരിക്കേണം എന്നാണു് ഹിൽഡാസെലിഗ്മാൻ ഈ പുസ്തകത്തിൽ പ്രമാണമായി പിടിച്ചിരിക്കുന്നതു്. നിത്യ നവീനത സ്ഫുരിപ്പിക്കുന്ന ഈ സന്ദേശമാർഗ്ഗമായി പുരാതന ഇന്ത്യയെ ചിത്രീകരിക്കുന്ന പുസ്തകകർത്താവിന്റെ ഉദ്യമത്തോടുകൂടെ എന്റെ സഭാലോചനയും അനുയാനം ചെയ്തുകൊള്ളുന്നു.

രവീന്ദ്രനാഥ ടാഗോർ.

പുസ്തകകർത്തിയുടെ ലഘുപത്രിക.

(Note=നോട്ട്)

39030

ഞാൻ ഒരു ബാലികയായിരുന്ന കാലത്ത് എന്റെ ഒരു ചങ്ങാതി, ഞങ്ങളുടെ ഇംഗ്ലണ്ടിലെ പച്ചനിറമായ പാടങ്ങളിൽനിന്ന്, ഹിമംകൊണ്ടു് മൂടിയ ഗംഭീര ഗിരികളുടെ കഥകൊണ്ടു്, അവഠം നിവസിച്ചിരുന്ന ഹിമാലയത്തിന്റെ സമീപത്തേക്ക് എന്നെ ആകർഷിപ്പാൻ സംഗതി ഉണ്ടാക്കി. ഞങ്ങളുടെ "സറി" രാജ്യത്തിന്റെ ചുറ്റുവട്ടത്തും ഉണ്ടായിരുന്ന സസ്യബഹുലമായ പറമ്പിൽവെച്ചു്, പണ്ടൊരു കാലത്ത് അവിടത്തെ പൂവില്ലാപ്പച്ചച്ചെടികളിൽക്കൂടെ കരടികൾ സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന എന്നും, അവിടത്തെ കാട്ടുകഠം വിവിധ പുഷ്പാലംകൃതങ്ങളായിരുന്ന എന്നും, എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ഒരു വിശ്വാസം എന്റെ ഉള്ളിൽസ്ഥിരീകരിപ്പാൻതക്കവണ്ണം പഠിപ്പിച്ചു തന്നിരുന്നു.

ഞാൻ പൂമ്പാറ്റകളെ പിടിക്കുന്ന വലയോടുകൂടി അങ്ങുമിങ്ങും പാഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ ഇടയന്മാർ ഓടക്കുഴൽ വിളിക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ടു. ഭോത്യക്കച്ചവടക്കാർ "റോഡൊഡെൻഡ്രൻ" (Rhododendron) പുഷ്പങ്ങളുടെ കീഴിൽ തമ്പടിച്ചു കിടക്കുന്നതും കണ്ടു. എന്നാൽ അന്നൊന്നും മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ കഥ ഞാൻ കേട്ടിട്ടേ ഇല്ലായിരുന്നു. ശിശിരകാലത്ത് ഞാൻ പർവ്വതങ്ങളുടെ താഴ്വരങ്ങളിലേക്ക് ഇറങ്ങി. അവിടെ ഉദ്യോഗഭാരംകൊണ്ടു് താമസമുറപ്പിച്ച

ബന്ധുക്കളുടെ ഇടയിൽ വന്നു്, അവിടത്തെ തോഷകരമായ ജീവിത രീതിയിൽ പങ്കുകൊണ്ടിരുന്നു. ഞാൻ "റാമ്പൂറി"ലെ നവാബിനെ അത്ലേഹം പുതുതായി പണിയിച്ചതും, എന്നെ മന്ത്രശക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ മയക്കിയതും ആയ രാജധാനിയിൽ ചെന്നു കണ്ടു. പഴയ രാജധാനിയിൽ അത്ലേഹത്തിന്റെ പോറമ്മയുടെ പ്രേതം ബാധിച്ചിരുന്നിട്ടുപോലും ആ രാജധാനി അതിഥി മന്ദിരമായിട്ടാണ' അപ്പോഠം ഉപയോഗിച്ചിരുന്നതു്.

എന്നിട്ടുക്രടി ചന്ദ്രഗുപ്തമൌര്യന്റേറയോ അശോകന്റേറയോ, പേരുംക്രടി കേഠംക്കാതെ, ഞാൻ എന്റെ രാജ്യത്തേക്കു മടങ്ങി. ചന്ദ്രഗുപ്തനും, അയാളുടെ മകന്റെ മകനായ അശോകനും, രാജാക്കന്മാരായി ആകാശത്തിലെ ഏററവും പ്രകാശിച്ചിരുന്ന രണ്ടു് നക്ഷത്രങ്ങളായി വിളങ്ങിയിരുന്നു.

ക്രസ്താബ്ദം മൂന്നുനാല് ശതാബ്ദം മുമ്പ് ജീവിച്ചിരുന്ന ചില പുരാണ സാഹിത്യകാരന്മാരുടെ കുറിപ്പുകഠം കണ്ടിട്ട് ഞാൻ പിന്നേയും ഒരു സഞ്ചാരിണിയുടെ നിലയിൽ മടങ്ങിവന്നു നോട്ടു് കുറിച്ചു. അതു് വായിച്ചു നോക്കിയപ്പോഠം ഇടയ രാജകുമാരനായിരുന്ന ചന്ദ്രമൌര്യൻ മുരളി വിളിക്കുന്ന ശബ്ദം കേഠംക്കുന്നുണ്ടെന്നപോലെ എനിക്കു് തോന്നി. ഞാൻ കണ്ട ഭോത്യന്മാരുടെ പൂവ്വന്മാരുടെ ചരിത്രവും ഈ കുറിപ്പുകളിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ ഭോത്യന്മാർ ഇന്ത്യയിൽനിന്നു് കച്ചവടത്തിന്നു്വേണ്ടി പോയും മടങ്ങിയും ചെയ്യുപോന്നിരുന്ന സഞ്ചാരികളായിരുന്നു. രാത്രിയായാൽ

എവിടെ എത്തുന്നുവോ, അവിടെ തമ്പും അടിച്ചു; രണ്ടും കാഞ്ഞു ചുറ്റും വട്ടത്തിൽ പണ്ടുപണ്ടേപ്പോലെ ഇരുന്ന കാലം കഴിച്ചവരായിരുന്നു. ഇന്നുംകൂടി അവരുടെ പുരാതന സമ്പ്രദായത്തിന്ന് ഭേദം വന്നതായി ഞാൻ കണ്ടില്ല. പണ്ട് അവർ അങ്ങനെ ഇരിക്കുമ്പോഴായിരുന്നു, അവർ ചന്ദ്രമൌര്യന്നും മന്ത്രവാദിയായ കൌടില്യന്നും കണ്ടുമുട്ടുന്നതിന്ന് സാക്ഷികളായത്. ഈ സംഭവമാണ്, ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിൽ ഒരു മഹാ സാമ്രാജ്യം സ്ഥാപിതമാവാൻ സംഗതിയായിത്തീർന്നത്. ഈ സാമ്രാജ്യം പാരസികാതുത്തിയിൽനിന്ന് ബെങ്കാൾ ഉൾക്കടൽ വരേയും, തിബത്തിൽനിന്ന് മൈസൂർവരേയും വിസ്തൃതമായി കിടന്നിരുന്നു. വിൻസണ്ട് സ്മിത്ത് എന്ന ചരിത്രകാരൻ എഴുതുന്നത്:—

"ഇത്ര വലിയ രാജ്യസമ്പാദനസിദ്ധി, ചരിത്രത്തിൽ ഒരേടത്തും കണ്ടുകിട്ടുകയില്ല. ചുരുങ്ങിയ കാലമായ ഇരുപത്തിനാലു് കൊല്ലംകൊണ്ടാണ് ഈ സാമ്രാജ്യം ഉത്ഭവിച്ചത്. സമ്പൂർണ്ണമായ സംഘടനയാണ് അതിന്റെ വിശേഷ വിധി. പാടലീപുത്രം എന്ന തലസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു് പുറപ്പെടുന്ന രാജശാസനകൾ, എത്രയോ ദൂരെ കിടക്കുന്ന സിന്ധുപ്രവ്യന്തങ്ങളിൽനിന്നും, അറബിക്കടലിന്റെ കരകളിൽനിന്നും നിസ്സംശയം അനുസരിച്ചുപോന്നിരുന്നു". ചന്ദ്രന്റെ പൌത്രനായ അശോകന്റെ കീഴിൽ മൌര്യസാമ്രാജ്യം, ഭൂമിയിലുണ്ടായുന്ന പരിഷ്കാരപര ഭരണങ്ങളിൽ എത്രയും ഉത്തമസ്ഥാനത്തെ അഛ്ചിച്ചിരുന്നു.

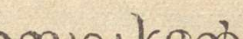
അശോകൻ, ഇരിമ്പെഴുത്താണികൊണ്ടു് അഹിംസ

യുടെ രീതി സ്തൂപങ്ങളിന്മേലും, കരിങ്കല്ലുകളിന്മേലും കുറിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. ആ വാക്കുകളൊ കാലാകാലംകൊണ്ട് ഒട്ടുങ്ങിപ്പോകാത്ത, സത്യധൈര്യങ്ങളുടെ ഒരു കാഹളനാദമായിരുന്നു. അശോകൻ മന്ത്രാലോചനാസഭയിൽ പിന്നീടായിരുന്നു ജനിച്ചതെങ്കിൽ കൃഷ്ണദേവൻ കുന്നിന്മേൽനിന്ന് കൊടുക്കപ്പെട്ട ഉപദേശപരമായ പ്രസംഗം അശോകന്റെ ഹൃദയത്തെയും ആനുകൂല്യംകൊണ്ട് ഇളക്കിപ്പിക്കുമായിരുന്നു.

അശോകന്റെ സാമ്രാജ്യം ഇപ്പോൾ നാമാവശേഷമായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മരണത്തോടുകൂടി അതും നശിച്ചു. എന്നാലും അദ്ദേഹം ജീവിച്ചതും പ്രവർത്തിച്ചതും വ്യർത്ഥമായിപ്പോയെന്ന് ആരും പറയരുതു്. കനിവേറിയ ദയയിന്മേൽ കുഴിയാട്ട ഇട്ട അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാമ്രാജ്യവും കുറേ കാലം നിലനിന്നപോന്നതും ഒവുതെ എന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. മനുഷ്യാത്മാവിന്റെ മഹാ പുരോഗതികൾ, എപ്പോഴും വളർന്നുകൊണ്ടിരിക്കേ ചില വിരാമങ്ങളും അധോഗതികളും കൂടക്കൂടെ നേരിടുമെങ്കിലും, ഓരോരോ ഘട്ടങ്ങൾ എത്തുമ്പോൾ ഉണർന്നുകൊള്ളും. എന്തുയൊക്കെ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുമെന്ന് അശോകൻ കാണിച്ചു. പന്ത്രണ്ട് കൊല്ലം മുമ്പെ താൻ പ്രസിദ്ധം ചെയ്ത ബുക്കിൽ രാധാകുമുദമുക്കർജി കാണിച്ചിരുന്ന "എല്ലാ രാജ്യങ്ങളും ചെറുതായാലും ശരി, വലുതായാലും ശരി—രാജാധിപത്യംകൊണ്ടും, സ്വാതന്ത്ര്യംകൊണ്ടും സമമാണെ"ന്ന സത്യബോധമാണ് അശോകൻ ആലോചിച്ചുവെച്ചത്. ഈ പരമാർത്ഥം നിലനിർത്തുവാൻവേണ്ടിയാണ് ഇന്നുള്ള ലോകരും നിരന്തരയത്നം ചെയ്യുന്നത്.

മിസ്സിസ് ഹിൽഡാ മെക്ഡോവൽ

സെലിഗ്മൻ.

ലണ്ടൻ പട്ടണത്തിൽ, പറന്നു വരുന്ന ബോമ്പുകൾ പൊരിയുമ്പോൾ, ഒരു വിമാനമോചനസ്ഥലത്ത് (ഒരു അഭയസ്ഥലത്ത്) മയൂരകാഹളകാലം എന്ന പുസ്തകത്തിന്റെ കർത്രിയായ മിസ്സിസ് ഹിൽഡാ. എം. സെലിഗ്മനും, ഞാനും ഇരുന്നിരുന്നു. "വിമ്പിൽഡൻകോമൻ" എന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ എതിരായി നിൽക്കുന്ന "ലിങ്കൺ ഹൌസ്" എന്ന അവളുടെ മനോഹര ഭവനത്തിൽ എന്നെ ക്ഷണിച്ചു വരുത്തിയതു്, ഒരു ഞായറാഴ്ച സായംകാലം ശാന്തമായി കഴിപ്പാനും, ഇന്ത്യയിലെ ഏകാന്ത ഗ്രാമങ്ങളിൽ അവശം അയപ്പാനുദ്ദേശിച്ചിരുന്ന "അശോക-അക്ബർ" വാഹനങ്ങൾക്കു് വേണ്ടിവരുന്ന ശാസ്ത്രീയോപകരണങ്ങളെപ്പറ്റി ആലോചന നടത്താനുംകൂടിയായിരുന്നു. 1943-ൽ അവളുടെ മനസ്സിൽ വെറും സങ്കല്പങ്ങളായി നിന്നിരുന്ന ഈ വാഹനങ്ങൾ ഇന്നു് രൂപീകരിക്കപ്പെട്ട സ്ഥിതിയിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അഖിലേന്ത്യാ സ്ത്രീ സമാജത്തിന്റെ മേലനേഷണത്തിൽ അവറ നടത്തിവരുന്ന പ്രശംസനീയ പ്രവൃത്തികളെപ്പറ്റി ഇവിടെ ക്കുടക്കുടെ റിപ്പോർട്ടു് കിട്ടിവരികയും ചെയ്യുന്നുണ്ടു്.

എന്നാൽ അന്നു് ശാന്തമായ ഒരു ഞായറാഴ്ച സായന്തനത്തിനു പകരം ഒരു നേരെവിപരീതഫലമാണു് എല്ലാക്കും അനുഭവമായ്വന്നതു്. അന്തർഭാഗ രക്ഷാസ്ഥലങ്ങളിൽ ഇറങ്ങോണ്ടി വന്ന അയൽക്കാരായ ലണ്ടൻ നിവാസികൾക്കു്

ഈ ചില്ലറ വിശ്രമത്തിനുംക്രൂടി ഇട കൊടുക്കപ്പെട്ടില്ല. കടലിടുക്കിന്റെ എതുഭാഗത്തിൽനിന്നു്, സാധാരണ പുറപ്പെട്ടുന്നതിലും കാലേക്രൂട്ടിത്തന്നെ, ബോമ്പു് ചാടുന്ന വിമാനങ്ങളം പുറപ്പെട്ടു. അപായ നോട്ടീസ്സുകാരകന്മാരായ സൈറൻ കുഴലുകളുടെ, താക്കീതു് ചെയ്യുന്ന ഊത്തുകളം കേട്ടപ്പോളം ചുകന്ന വിത്തിലച്ചെടികളം നിറഞ്ഞ വിശാലമായ ഉദ്യാനത്തിന്റെ ഓരത്തു് നാടന്മാരെപ്പോലെ ഇരുന്നോടത്തിൽനിന്നു ഞങ്ങളം എഴുന്നേറ്റു, ബോമ്പു് അപകടമോചനത്തിനു് ഉണ്ടാക്കിവെച്ച അഭയസ്ഥലത്തു് ഞങ്ങളം നടന്നു ചെല്ലാൻ നിർബ്ബന്ധിതരായി. തണുപ്പേറിയ സിമിൻറ് സീറുകളിൽ ഇരുന്നിട്ടു് ഞങ്ങളം ബോമ്പുകളുടെ ആരവാരങ്ങളും കോലാഹലങ്ങളും പൊട്ടിത്തെറിപ്പുകളും കാണ്മാൻ കാത്തിരുന്നു. ശത്രുക്കളം ബോമ്പിടാൻ ഉദ്ദേശിച്ചതു് ലണ്ടൻ പട്ടണത്തിന്റെ ഉദ്ദേശാദ്ദേശത്തിലാണെങ്കിലും അവിടെ പോകുംവഴിക്കു് ചില ബോമ്പുകളം, "വിമ്പിൽഡ്ഡൻ കോമൻ" എന്ന സ്ഥലത്തും വീഴുമെന്നു് മുന്നനുഭവംകൊണ്ടു് ഞങ്ങളം നിസ്സംശയം അറിഞ്ഞിരുന്നു. അതിനെ ഇരുന്നോടത്തിൽനിന്നു കഴിഞ്ഞതും വരാൻ പോകുന്നതുമായ പല വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റിയും ഞങ്ങളം സംസാരിച്ചു. അങ്ങിനെ ചെയ്തതു് തല്ക്കാലത്തെ അവസ്ഥ ഭയങ്കര ഭാവംകൊണ്ടു് വിചാരാതീതമായപ്പോളാണു് ഞാൻ മിസ്സിസ് സെലിഗ്മാനോടു് ഇങ്ങിനെ ഒന്നു് ചോദിച്ചതു്. "ഞങ്ങളുടെ മെയ്വ്വരാജാക്കന്മാരെപ്പറ്റി "മയൂരകാഹളകാലം" എന്ന ഒരു പുസ്തകം എഴുതാൻ നിങ്ങളേ പ്രേരിപ്പിച്ചതു് എന്തൊന്നാണു്?" അവർ എനിക്കു് തന്ന ആ പുസ്തകം ഞാൻ വായിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടു് വളരെ നാളായിട്ടില്ല. അവളുടെ കണ്ണിൽ ഒരു സുന്ദരനോട്ടവും, ചുണ്ടിൽ ഒരു പുഞ്ചിരിയും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. ഇതിന്നിടയിൽ മേൽഭാഗത്തിൽനിന്നു് ബോമ്പു്

എവിടെയാണ് വീഴാൻ പോകുന്നത് എന്ന്, എന്നെപ്പോലെതന്നെ അവളും ഊഹിച്ചെടുപ്പാൻ കലശലായി ചെവിടോർമ്മിച്ചിരുന്നു എന്ന് ഞാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു. അക്കാലത്ത് ലണ്ടൻ നിവാസികളായ ഞങ്ങൾക്ക് ഒരു പുതിയ ഇന്ദ്രിയജ്ഞാനം ഉണ്ടായിരുന്നു. അതു് അപായത്തിന്റെ വിദൂരജ്ഞാനമായിരുന്നു. കാട്ടിലെ മാനിനെപ്പോലെ ഞങ്ങൾക്ക് ഇളകേണ്ടതും ശബ്ദിക്കേണ്ടതും എപ്പോഴാണെന്ന് അറിയാമായിരുന്നു. ആപത്തൊഴിഞ്ഞുപോകുംവരെ, ശ്വാസമൊതുക്കി മൂകകളായിരുന്നുകളയാനും ഞങ്ങൾക്ക് നിശ്ചയമുണ്ടായിരുന്നു. ഈ കണ്ടാമണ്ടിയുടെ ഇടയിൽ അവൾ ഒന്നു മന്ദഹസിച്ചു. എന്നിട്ട് എത്രയോ പതിഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഹിമാചലം പോലെ മറെറാരു പവ്വിത്രവും ഇല്ല." അവളുടെ പുസ്തകത്തിന്റെ തുടക്കത്തിൽ രാമായണത്തിലെ ചില ശ്ലോകങ്ങൾ, അവൾ ഉദ്ധരിച്ചത് (താഴെ കാണിച്ചത്) അവൾ ഉരുവിട്ടുനോക്കുടി ഉണ്ടെന്ന് ഞാൻ അറിഞ്ഞു. "ആത്മാനുഭൂതി ഇല്ലെങ്കിലും ഹിമാലയത്തെപ്പററി വിചാരിക്കുന്ന ഒരുവൻ, ആരാധനകൾ നടത്തുന്നവനേക്കാളും ധന്യനാണ്. മരണാവസരത്തിൽ അതിന്റെ ഹിമത്തെപ്പററി നിരൂപിക്കുന്നവൻക്ക് പാപമോചനം സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഹിന്തുസ്ഥാനത്തോട്ടം, ഹിമാലയത്തോട്ടം അവൾക്ക് കൌതുകം ജനിച്ചതു് ഇന്ത്യാഗവർമ്മേണ്ടിന്റെ ജീവാണുഗവേഷകനായ (Bacteriologist) ഡോക്ടർ ലിങ്കാർഡിനേയും ഭാര്യയേയും ചെന്നു കണ്ടതിൽപ്പിന്നെയെന്നാണ് അവൾ പറഞ്ഞത്. ഇന്ന് പ്രസിദ്ധിയുള്ള ആ ഇൻസ്റ്റിട്ട്യൂട്ടിന്റെ അസ്ഥിവാരം ഇടാൻ കുമയോൺ രാജ്യത്തിലെ മുക്താസ്വരം എന്ന സ്ഥലത്ത് ചെന്നിരുന്ന ഡോക്ടർ ലിംഗാർഡിന്റെ ക്ഷണനപ്രകാരമാണ് ഹിൽഡാമെക് ഡോവൽ അവിടെ

ചെന്നത്. അന്ന് പതിനാറ് വയസ്സായ ഒരു പെൺകിടാവായ ഹിൽഡാ സന്തോഷമായി പല മാസങ്ങളും കഴിച്ചു. ഹിമാലയത്തിൽ വെളിപ്പെട്ട ഗംഭീര കാഴ്ചകളുടെ സ്ഥിരീകരിച്ച രൂപങ്ങളും, വെള്ളപ്പും കറപ്പും ചിത്രങ്ങളായി വരച്ച് അവളും മടങ്ങി വരുമ്പോൾ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. ആ ചിത്രങ്ങളും 'ലിങ്കൺ ഹൌസ്' എന്ന ഭവനത്തിന്റെ ചുമരിന്മേൽ തൂക്കിവെച്ചത് ഇപ്പോഴും കാണാം. എന്നാൽ ഹിമാലയത്തിന്റെ കാന്തിയും ഇടയന്മാരായ ഭോത്യന്മാരുടെ മുരളീനാദവും അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞു കിടന്നിരുന്നു. ഇത് പില്ക്കാലത്ത് ഇന്ത്യയുടെ ഭൂതചരിത്രം പഠിപ്പാൻ അവളെ പ്രേരിപ്പിച്ചു. അവൾ വിഷയമായി തിരഞ്ഞെടുത്തത്, ഇന്ത്യക്ക് സമ്പൂർണ്ണപ്രാബല്യം സിദ്ധിച്ച മൌര്യ വംശരാജാക്കന്മാരുടെ കാലമാണ്. അതിന്റെ ഫലമാണ് മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ ചരിത്രമെന്ന നിലയിൽ അവൾ ഭംഗിയിൽ മടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ പ്രസ്തുത പുസ്തകം. അവൾ എല്ലായ്പോഴും ചന്ദ്രൻ എന്ന് വിളിച്ചുവരുന്ന ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പിച്ചള പ്രതിമ അവൾ സ്വന്തം കൈകൊണ്ട് അവളുടെ പൂമുഖത്ത് പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരുന്നു. മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ രാജ്യത്തിലെ, കുമയോണിൽ അവൾ കണ്ട ഭോത്യഗോപാലകന്മാരെപ്പോലെ ഇടയനായ ചന്ദ്രബാലനേയും മുരളിയോടുകൂടിയാണ് രൂപീകരിച്ചത്.

ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ ശേഷം അശോകന്റെ കഥയിലാണ് ചെന്നു ചാടുന്നത്. ഇപ്പോഴത്തെ സ്വതന്ത്ര ഇന്ത്യയിൽ ആ പേരിന്ന് വലിയ മാഹാത്മ്യം സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ഹിൽഡാസെലിഗ്മാൻ അവരെപ്പറ്റി എഴുതിയ കാലത്ത് അവരുടെ നാമംതന്നെ കേൾപ്പാനുണ്ടായിരുന്നില്ല. മഹാനായ അൾഫ്രഡ് രാജാവിന്റേയും ദിഗ്വിജയിയായ വില്യമിന്റേയും ചരിത്രം പഠിക്കുന്ന ഇന്ത്യയിലെ ശിശുക്ക

ടെ ക്ലാസ്സിലും ക്രൂടി മൌര്യന്മാരുടെ നാമംപോലും ഉച്ചരിച്ചിരുന്നില്ല. സ്തൂപങ്ങളിന്മേലും പാറകളിന്മേലും കൊത്തിവെച്ച അശോക ശാസനകളം, അവർക്കു് വേറും പൌരാണികാവശിഷ്ടങ്ങളം മാത്രമായിരുന്നില്ല. അവർക്കു് അവറ്റ സജീവ വാക്കുകളായിരുന്നു. അവർ അവയിൽനിന്നാണ് മാനസികവും ആത്മീകവും ആയ തൃപ്തി സമ്പാദിച്ചതു്. അവർക്കു് ഭാവിയെ പ്രതീക്ഷിച്ചു അശോകൻ നടന്നുകൊണ്ടുതന്നേ ഇരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് ഈ പുസ്തകത്തിന്റെ പ്രസ്താവനയിൽ ടാഗോർ ചിലതു് എഴുതാൻ പ്രേരിതനായതു്.

അദ്ദേഹം അത്രമാത്രം പറഞ്ഞു. എന്നാൽ പറയാത്തതു് ഇനിയും വളരെ ഉണ്ടു്. അവയാണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ പറയുന്നതു്. നമ്മുടെ രാജ്യചരിത്രഭൂമിയിൽ "കേത്തറയിൻമേയോ" വിനെപ്പോലെയുള്ള ക്രൂട്ടർ നമ്മുടെ നിരുജ്ജ്വസംസ്കാരമാകുന്നു, കെട്ടിനിൽക്കുന്ന വെള്ളത്തെ ഇളക്കിവിട്ട. നാറ്റത്തിനു് കൂടുകൂട്ടി ശക്തി ക്രൂട്ടി തൃപ്തിയടയുവാൻ പറ്റിപ്പോട്ടുന്ന ഘട്ടത്തിലാണ് നമ്മുടെ രാജ്യചരിത്രഭൂമിയിൽ തിളങ്ങിക്കാണുന്ന രത്നങ്ങളെ ഹിൽഡാസെലിഗ്മാൻ നോക്കിക്കണ്ടതു്. ഇന്ത്യക്കാരുടെ ഇതിഹാസങ്ങളിലും പഠിത്തത്തിലും ഉള്ള പാടവംകൊണ്ടു് ഹിൽഡാസെലിഗ്മാൻ ഏതു് പണ്ഡിതനേയും വിദ്വാനേയും തോല്പിക്കാൻ പോരുന്നവളാണു്. നവീന ഇന്ത്യയെപ്പറ്റി സംസാരിക്കുന്ന സമയത്തു് അവർ കണ്ണൊന്നു മിന്നിച്ചു. അശോകന്റെ ഒന്നാം ശാസനയിലെ താഴെ പറയുന്ന ഭാഗം എടുത്തുപറയാറുണ്ടു്. "വലിയവരും ചെറിയവരും പ്രയത്നിക്കട്ടെ. എന്റെ അയൽ രാജ്യക്കാരും ഈ പാഠം പഠിക്കേണ്ടതാണു്. ആ മാതിരി യത്നം വളരെക്കാലം നിലനിൽക്കട്ടെ!" അല്ലെങ്കിൽ വിവാഹത്തിനും ശേഷക്രിയക്കും നടത്തിവരുന്ന ചട

ങ്ങുകൾക്ക് നേരിടുന്ന വലിയ ചിലവുകൾ നിമ്നനന്മാക്ക് ദുർഭരമായി കണ്ട നിമിത്തം മറൊരു ശാസനയയിലെ ചില ഭാഗങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഉദ്ധരിപ്പാനും അവർക്ക് അഭിരുചി ജനിക്കാറുണ്ട്. "ആദരാർഹ്യനായ രാജാവ് ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു. ജനങ്ങൾ പല അടിയന്തരങ്ങളും നിവ്വഹിക്കുന്നുണ്ട്. അവശ്യകർമ്മം നേരിടുമ്പോൾ—മക്കളുടെ വിവാഹം കഴിക്കുമ്പോൾ—കുട്ടി ജനിക്കുമ്പോൾ—സന്താനം വിടുമ്പോൾ ഇങ്ങിനേയും മറ്റു പല അവസരങ്ങളിൽ ജനങ്ങൾ പല മാതിരി കർമ്മങ്ങളും അടിയന്തരങ്ങളും നടത്തിവരാറുണ്ട്. അടിയന്തരങ്ങൾ കഴിച്ചുകൂട്ടാതെ നിവൃത്തിയില്ല. എന്നാൽ അവറ്റക്ക് ഫലമില്ല. നേരെ മറിച്ച് ധർമ്മപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങൾ വളരെ ഫലമുള്ളവയാകുന്നു. സ്നേഹിതന്മാരോടും പരിചിതന്മാരോടും ബന്ധുക്കളോടും താപസന്മാരോടും ഉദാരഭാവം കാണിക്കുന്നതു പുണ്യമാകുന്നു. അല്പം മാത്രം ചിലവാക്കുക—അല്പം മാത്രം കൂട്ടിവെക്കുക എന്നതും ഒരു പുണ്യകർമ്മമാണ്. ഈ ചുരുക്കം വാക്കുകളിൽ വമ്പിച്ച കാര്യങ്ങൾ അശോകൻ അടക്കിവെച്ചത് കൃസ്താബ്ദത്തിന്നു് മൂന്നു് നൂറിന്നു് മുമ്പേയാണു്.

ഹിൽഡാസെലിഗ്മൻ, ഡോക്ടർ റിശ്ചേർഡ് സെലിഗ്മന്റെ ധർമ്മപത്നിയാകുന്നു. ഇന്ത്യയിൽനിന്നു് മടങ്ങിവന്ന ഉടനെയാണു് അവർ അദ്ദേഹത്തെ വിവാഹിച്ചത്. കാലിഫരിരക്ഷണ കലയിൽ കണ്ടുപിടിച്ച സൂത്രങ്ങൾകൊണ്ടു് ഡോക്ടർ സെലിഗ്മൻ ലോകം മുഴുവൻ ശ്രുതിപ്പെട്ട ആളാണു്. തന്മൂലം സാധു ജനങ്ങൾക്കുംകൂടി, കൂട്ടുകൂട്ടാത്ത പാൽ കിട്ടിവന്നിരുന്നു. ആല്പൈൻ മലകളിലെ സസ്യജ്ഞാന വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം ഒരു വിദഗ്ദ്ധനാണെന്നു് അടുത്ത ചങ്ങാതിമാക്കു് മാത്രമെ അറിവുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ചെറിയ ചെടികളെ തിരഞ്ഞു കണ്ടുപിടിക്കാൻ അദ്ദേഹം

ഉന്നത ഗിരികളിന്മേൽക്കൂടി കേറിച്ചെന്നിരുന്നു. അടിമകളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യലബ്ധിക്കുവേണ്ടി പോരാടാൻ അബ്രഹാം ലിങ്കൺ എന്ന മഹാത്മാവിന്നു് ധനസഹായം ചെയ്തത് ഡോക്ടർ സെലിഗ്മന്റെ വീട്ടുകാരായിരുന്നു. അതുനിമിത്തമാണു്. "ലിങ്കൺ ഹൌസ്" എല്ലാ അഭയാർത്ഥികളുടേയും കേന്ദ്രസ്ഥാനമായിത്തീർന്നതു്. 1936–ൽ ബ്രിട്ടനിലെ സ്റ്റീവർസ്റ്റൂം എത്തിയോസ്പിയയിലെ ചക്രവർത്തിയായ ഹെയ്ർസലാസിയെ സാദരം സ്വാഗതം ചെയ്തത് "ലിങ്കൺ ഹൌസിലെ" ഉദ്യാനത്തിൽ വെച്ചായിരുന്നു. അന്നാണു് വിവിധ രാജ്യക്കാർ തമ്മിലുള്ള സൌഹാർദ്ദപരിപാടികം ഒന്നാമതായി ഉദിച്ചുകണ്ടതു്.

ലിങ്കൺ ഹൌസിലെ വിശാലമായ പുൽപ്പരപ്പുകളിൽക്കൂടെ ഇന്ത്യയിലേയും ചീനയിലേയും ബാലകർ കൈകോർത്തുപിടിച്ചു നടക്കുന്നതും "ഈസ്റ്റർ" പ്രമാണിച്ചു ഒഴിവു് ദിവസങ്ങളിൽ എത്തിയോപ്പിയൻ ബാലകർ വിശ്രമിക്കുന്നതും കാണാം. അതു് ഗവർമ്മെണ്ടധീനത്തിൽ പെടാത്ത ഒരു നാനാജാതി സങ്കേതമായിരുന്നു. അവിടെ എളിയവരേയും വലിയവരേയും തുല്യ രീതിയിൽ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിച്ചിരുന്നു. അവിടെ എത്തിയാൽ പണ്ടത്തെ വൈസറോയിമാരുടെ പത്നികൾപോലും അവരുടെ സ്ഥാനമാനങ്ങളെ പൊരുളിച്ചിരുന്നില്ല.

ഒരു ശിശു അതിന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ചായ്വും ജന്മനാ സമ്പാദിക്കുന്നതു് എല്ലായ്പ്പോഴും കണ്ടു എന്നു് വരില്ല. ഹിൽഡയുടെ അച്ഛൻ ഒരു പ്രതിമ കൊത്തുന്ന ശില്പിയും, അമ്മ എമിലിബറിഡ്ജ് എന്നവർ ഒരു ചിത്രമെഴുത്തുകാരിയും ആയിരുന്നു. കലാരതരുടെ നിലയിലാണ് അവർ തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടിയതു്. ഹിൽഡക്കു് പാരമ്പര്യ വഴിയായി ഈ രണ്ടു് കലാകൌതുകവും സിദ്ധിച്ചതു് കൂടാതെ

വേറെ ചിലതിനും അവൾ അവകാശപ്പെട്ടിരുന്നു. അവൾക്ക് കവിതയിൽ സംസാരിക്കാം. അവളുടെ പഠന മുറിയിൽ കാണുന്ന വീണ അവളുടെ സംഗീതപരിജ്ഞാനത്തിനു് സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു. അവളുടെ അഞ്ചു് മക്കളും വിശേഷ പാടവമുള്ള കുട്ടരാണ്. ഐർലണ്ട്കാരി എന്ന നിലയിൽ അവൾക്ക് ജന്മാവകാശമായി സിദ്ധിച്ച ഫലിതവും ജീവിത കൌതുകവും അവളെ എത്രയോ പ്രസന്നമായ സ്നേഹിത ആക്കിത്തീർത്തിരുന്നു. അവളുടെ ഏതല്ലാലത്തിലെ നരച്ച മുടി—നീലനിറം വിട്ടൊഴിയാത്ത കണ്ണുകൾ നോക്കിനിന്നുപോകുന്ന തടിയത ഇതൊക്കെ കാണുമ്പോൾ ഒരു ഭാവിജ്ഞയുടെ സ്വഭാവം അവളിൽ നിഴലിച്ചു് കാണുന്നുണ്ട്.

നവീനന്മാക്കുകൂടി ഏതു് കാലത്തും അത്ഥബോധം വരുത്തുന്ന ഒരു സന്ദേശം വഴിയായി പ്രാചീന ഇന്ത്യയെ പ്രായോഗികവഴിയായും ഊഹം വഴിയായും എത്രയോ പാടവത്തോടെ ചിത്രീകരിച്ചു തന്ന, ഈ വിശാലഹൃദയയായ മഹതിയ്ക്കു് ഇന്ത്യക്കാർ എന്നും കൃതജ്ഞരായി ഭവിക്കേണ്ടവരാണ്.

ഇ. കെ. ജാനകി അമ്മാൾ.

അദ്ധ്യായം ഒന്ന്.

(ഗർഭിണിയായ മുരാരാജ്ഞിയുടെ രാജധാനിയും വിട്ടുപോയത്.)

കണ്ണാകണ്ണികയാകെട്ടി പോന്നിരുന്ന കഥകളാകുന്ന ഹിമാവരണത്തിൽനിന്ന് മയൂരരാജാക്കന്മാർ വെളിയിൽ വന്നത് എങ്ങിനെ എന്ന്:—

മൌര്യ്യമന്നവരായ മയൂര രാജാക്കന്മാരുടെ രാജ്യത്തിന്ന് മൂന്ന ഭാഗങ്ങളിലും കാവലായി നില്ക്കുന്നത് ഔന്നത്യമേറുന്ന ഹിമാലയൻ പർവ്വതങ്ങളുടെ ഹിമസഞ്ചയങ്ങളാണ്. തട്ടിന്മേൽ തട്ടായി, മൈലിന്റെ കഴുത്തിന്റെ തിളക്കത്തോട് സാദൃശ്യമായി കടഞ്ഞെടുത്തപോലെ, കിടന്ന അത മല കട്ടനീലനിറം പുരണ്ട ദേവദാരു വൃക്ഷങ്ങളുടെ സമൃദ്ധിയിൽനിന്ന് മേൽഭാഗത്തേക്ക് തള്ളിനില്ക്കുന്നു.

ചൈത്രമാസത്തിന്റെ കൃഷ്ണപക്ഷത്തിൽ, ഹിമവാന്റെ ശാന്തതയെ, യുദ്ധഭേരീനിനാദം നഷ്ടമാക്കി. മയൂരരാജാവിന്റെ സഹായികളായ സേനാവാഹിനികൾ കാലാന്തരം കൊണ്ടു നീണ്ട കരിമ്പാറകളിൽ, ശീതോഷ്ണവിളയാട്ടംകൊണ്ട് ഉണ്ടായ്വന്ന സോപാനങ്ങളിൽ ക്രൂടെ ഇറങ്ങേണ്ടിവന്നു

ഈ സംഭവത്തിന്നു് കുറേ മുമ്പത്തന്നെ ദ്രുതഗതികളായ ചാരന്മാർ, പർവ്വതനിവാസികൾ മുഴുവൻ പരിതാപസ്ഥരായി പോവാൻതക്കവണ്ണം കഠിനമായ യുദ്ധഭ്രമിയിലെ കഥകൾ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു.

വിജനമായ രാജധാനിയുടെ ജനൽത്തളത്തിൽ ഒരു നിർമ്മലയായ ബാല, (മുര) പ്രത്യക്ഷമായി. അവളുടെ പട്ടസാരികൾ, വെൺചന്ദ്രികയിൽ അവളുടെ അവയവങ്ങളെ ഉരുക്കുന്നപോലെ തോന്നി. പീലിയെല്ലാം പരത്തിയ ഒരു മയിലിന്റെ കോലത്തിൽ പണിതിരുന്ന അവളുടെ കിരീടം വായു സഞ്ചാരത്തിന്നു് മുടക്കമില്ലാതെ നിൽക്കുന്ന ഉദ്യാനമന്ദിരത്തേക്കു നടന്നു പോകുമ്പോൾ വിചിത്ര വർണ്ണങ്ങൾ സ്ഫുരിപ്പിച്ചു. ഉദ്യാനത്തിലാകട്ടേ റോസാപ്പൂക്കൾ എത്രയെങ്കിലും വിതറിക്കിടന്നിരുന്നു. നീലക്കല്ലുകൾകൊണ്ടു് പാവിയ നിലത്തിൽ കുഴിച്ചുവെച്ചിരുന്ന ഒരു ചെമ്പുചട്ടിയുടെ ചുറും, മിന്നാമിന്നികളും അവറ്റയുടെ സന്താനങ്ങളായ പുഴുക്കളും മിന്നിക്കൊണ്ടിരിക്കുവെ, ഒരു വിവരമില്ലാത്ത മറെറാരു ദിവ്യലോകത്തിന്റെ സ്മരണ അവൾക്ക് ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തു.

മുര, അനിശ്ചിത ഭാവത്തിൽ ചുറും നോക്കി. വന്നപോലേതന്നെ നിശ്ശബ്ദമായി അന്ധകാരമായ അന്തർമ്മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ മടങ്ങുകയോ വേണ്ടത്! അല്ല, അവളുടെ രക്ഷാസൂത്രവും എടുത്തുപോയ അവളുടെ ഭ്രാതാവിനെ കാത്തുനിൽക്കുകയോ വേണ്ടത്! അവൻ അത്രസംബന്ധമായിട്ട്, ചോടെയുള്ള കാട്ടിൽ കുതിരമേലേറിപ്പോയിരുന്നു.

(രക്ഷാസൂത്രങ്ങളും പരിശുദ്ധമെന്നു എണ്ണുന്നു. കൃഷ്ണവും നീലയും മഞ്ഞയും വണ്ണങ്ങളിൽ മുക്കി, പുരോഹിതന്മാരാൽ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു, രവിയുടെ ഉത്സവത്തിൽ ചെറിയ യുവതികൾക്കു സാധാരണ കൊടുക്കുന്ന സാധനങ്ങളായിരുന്നു. ഇത് ഒരു യുവതി ഏതെങ്കിലും ഒരു പുരുഷനു് അയച്ചാൽ, അതിന്റെ അർത്ഥം അവൾ ആ പുരുഷനെ തന്റെ ഭ്രാതാവാക്കി സ്വീകരിച്ചു എന്നാണു്. ഈ ഉത്തരവാദിത്വം സ്വീകരിച്ചാൽ ആ പുരുഷൻ ഒരു ചില്ലറ സമ്മാനം പ്രതിയായി അവൾക്കും അയക്കും. അപ്പോൾ ആ പുരുഷൻ ഒരു രക്ഷയായി തനിക്കു എപ്പോഴും ഉണ്ടാകുമെന്നു് അവൾക്കു് മനസ്സിലാകയും ചെയ്യും.)

അവളുടെ ചന്ദ്രോദ്യാനത്തിലെ മിന്നുന്ന ഇലകളിൽനിന്നും, ധവളീകരിക്കപ്പെട്ട പുഷ്പങ്ങളിൽനിന്നും ഭയപ്പെട്ടു പറക്കുന്ന പക്ഷികളെപ്പോലെ അവളുടെ ഉള്ളിൽ ഓരോ സ്മരണകൾ പൊങ്ങി വന്നു. രണ്ടു തുള്ളി കണ്ണുനീർ പുറത്തേക്കു ചാടുവാൻ സന്നദ്ധരായി, അവളുടെ ഇമകളിൽ വിളങ്ങി.

ഇങ്ങിനെ അവൾ സംശയഗ്രസ്ഥയായി നിൽക്കുമ്പോൾ ഒരു മന്ദമാരുതൻ ഉദ്യാനലതകളുടെ ഇലകൾ ഇളക്കിക്കൊണ്ടു് പുറപ്പെട്ടു. അവളുടെ ഊറാമ്പിലപോലുള്ള നേരിയ സാരിയും അല്പം നീങ്ങി. കുട്ടികളുടേതുപോലെ മനോഹരമായി വളഞ്ഞ അവളുടെ കഴുത്തു കാണുമാറായി. അശോകപുഷ്പങ്ങൾ അവളുടെ കാതിൽനിന്നു് ആടിത്തുടങ്ങി.

സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചപ്പോഠം കയിലിന്റെ ആത്തനാദത്തിന്നും ശമനമുണ്ടായി. എന്നാൽ അവറയുടെ ആത്തനാളം അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു് മാറൊലികൊണ്ടു. മുരേ! മുരേ! ഒടുവിലത്തെ മയൂരവംശരാജാവു് യുദ്ധാങ്കണത്തിൽ മരിച്ചുകിടക്കുന്നു. മുരേ! മുരേ! മുരേ! ഹിമവാനിൽനിന്നു് മൌര്യന്മാർ പോയികഴിഞ്ഞു.

അവളും അവളുടെ കാമുകനും മുഗ്ദരഹസ്യങ്ങളും മന്ത്രിച്ചതുക്രൂടാതെ ഭ്രമിയെ അവഠം ഒന്നു മുഖം താഴ്ത്തി കടാക്ഷിച്ചു. കാമുകനോ അന്നു് അവളുടെ ചുണ്ടു് ചുംബനങ്ങഠംകൊണ്ടു് അമർത്തിക്കളഞ്ഞിരുന്നു. തന്റെ വില്ലാളികളാൽ ആവൃതനായിട്ടു് അയാഠം ആ താഴ്വാരത്തിൽചെന്നു മറയുന്നതു് അവഠം നോക്കി നിന്നിരുന്നു. വിൽക്കാർ പാടികൊണ്ടായിരുന്നു നടന്നതു്. അയാഠം മടങ്ങിവരുന്നതും കാത്തുനില്ക്കുന്നതു് വിഫലമായ തൊഴിലായിപ്പോകുമോ? ഏകാന്തത അവളെ പേടിപ്പെടുത്തി. ചുറ്റും പരന്നുള്ള വലിയ നിശ്ശബ്ദത മരക്കും തന്റെ ജീവിത ദശയിൽ ഒന്നാം പ്രാവശ്യം അനുഭവമായി. അന്യോപദേശം ക്രൂടാതെ അവഠം മുൻകാലങ്ങളിലൊന്നും യാതൊരു കാര്യത്തിലും ഒരു തീരുമാനം ചെയ്തിരുന്നില്ല. പരിവാരരഹിതയായി ഭ്രമിയിൽ ഇങ്ങിനെ അവഠം നില്പുണ്ടിവന്നിട്ടുമില്ല.

'ഒരു കാറും മഴയും തുടങ്ങുന്ന ശബ്ദമാണോ ദൂരെ നിന്നു കേൾക്കുന്നതു്? അല്ല. യുദ്ധാഭേരിരവം അടുത്തു വരുന്നതോ? അവഠം ശങ്കിച്ചു.

ഒരു വാനമ്പാടിക്കിളി മേലോട്ടു പോവാൻ ഒരുമ്പെട്ട പോലേ, അവളുടെ ഹൃദയാന്തികത്തിൽനിന്നു് എന്തോ ഒന്നു് ഇളകിയപോലെ തോന്നി. അവളുടെ ബാല്യമുഖത്തിൽ ഒരു സന്തോഷഭാവം പടർന്നു. ആ ആക്രമികളിൽനിന്നു് തന്റെ ഗർഭസ്ഥിതനായ ബാലകനെ രക്ഷിക്കാൻ ആജ്ഞാപിക്കുന്ന തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ശാസന അവൾക്കു് കിട്ടിയപോലെ തോന്നി.

മുര, അവളുടെ തലയൊന്നിളക്കി കണ്ണുനീർ തെറിപ്പിച്ചു. ജാലകത്തിന്റെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന കോണിയിൽക്കൂടെ ക്ഷണം താഴെ ഇറങ്ങി. നാളംപോലെ തോന്നുന്ന ചന്ദ്രകാന്തപുഷ്പങ്ങൾ, അവൾ മൃദുവായി സ്പർശിച്ചുകൊണ്ടു് നടന്നപ്പോൾ സന്തോഷസമേതം ആടി അവറയുടെ സൌരഭ്യം ചെടികളുടെ അഭ്രങ്ങളിൽക്കൂടി പരത്തി. തട്ടുതട്ടായി നിൽക്കുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ അവൾ പായുമ്പോൾ, രാത്രിയിൽ വികസിക്കുന്ന കള്ളിപ്പൂക്കളുടെ സുഗന്ധം വായുവിലെങ്ങും പരന്നു.

കഞ്ചുകി (ഉദ്യാനപാലകൻ) മുക്തേശ്വരൻ വാദ്ധ്യം നിമിത്തം തന്റെ യജമാനന്റെ ഒന്നിച്ചു യുദ്ധത്തിനു് പോവാൻ സാധിയാഞ്ഞു, ഉദ്യാനത്തിൽക്കൂടേയും ഫലവൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കൂടെയും, ചന്ദ്രിക മിന്നുന്ന രാത്രിയിൽ ഫലവും കിഴങ്ങും നഷ്ടപ്പെടുത്തുവാൻ വരുന്ന കരടി, കലമാൻ, മുള്ളൻ മുതലായ മൃഗങ്ങളെ ആട്ടിപ്പുറത്താക്കുവാൻ വേണ്ടി പാറാവു് നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു.

മുര വരുന്നതു് കണ്ടപ്പോൾ അവൻ ഒരിടത്തു ഒളിച്ചു്, ദൂരെ കിടക്കുന്ന നന്ദദേവി പർവ്വതത്തിലെ ഗഹ്വരങ്ങളിൽനിന്നു് ഓരോരോ വേണികളായി ഒഴുകി വീഴുന്ന പരിശുദ്ധ നീർച്ചാലുകളെ കടന്നു ചാടിക്കൊണ്ടു വരുന്ന അവളെ 'ഗാർഡീനിയാ' ചെടികളുടെ മറവിൽനിന്നു് നോക്കി. നീലോല്പലങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അവന്റെ ബിംബത്തിന്റെ പ്രതിബിംബം മുര, കണ്ടപ്പോൾ ശങ്കാകുലയായി; വല്ല ദുർദ്ദേവതയായിരിക്കുമോ എന്നു് ഭയപ്പെട്ടു. അവൾ (അവളുടെ ദാസികളോടെന്നപോലെ) തന്നോടുതന്നെ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നതു് അവൻ കേട്ടു. "ഭയപ്പെടരുതു്-വെൺതാമരയുടെ മൊട്ടുകൾ ക്രമ്പും മുമ്പേയും ചെന്താമരയുടെ മൊട്ടുകൾ വികസിക്കും മുമ്പേയും എനിക്കു ഇവിടുന്നു വളരെ ദൂരെ എത്തേണ്ടതുണ്ടു്. നാഥന്മാരായ മൌര്യന്മാർ ഹിമവാനിൽ ഇനിയും സ്ഥാനമുറപ്പിക്കണം".

ആളാരും അടുക്കേയില്ലാത്ത ഒരു കിണറിന്റെ നേരെ അവൾ ക്രൂളിച്ചൂട്ടുപോലെ കുതിച്ചു് എത്തിയപ്പോൾ അവിടെനിന്നു ചന്ദ്രികയിൽ മാത്രം പുഷ്പം വികസിക്കുന്ന സോമവള്ളിയുടെ മുറിച്ചിണഞ്ഞ പടലുകളെ വിടർത്തി.

യുവതിയായ റാണി നിവിൻനിന്നു അവളുടെ അന്നക്കൊമ്പുപോലെ വെളുത്തുനീണ്ട കൈവിരൽകൊണ്ടു്, തലയിലെ കിരീടം പൊന്തിച്ചു് ചന്ദ്രികയിൽ തിളങ്ങി മിന്നുന്ന അതു് ക്ഷണനേരം കയ്യിൽ പിടിച്ചു—ആക്കും ഗ്രഹിക്കാവുന്ന 'ഭളം' എന്ന ഒരു ശബ്ദം—കിണറിലെ തണുത്തിരുന്ന കയത്തിൽനിന്നു് ജലദേവതകൾ അവളുടെ നേർച്ചയും സ്വീകരിച്ചു.

അവധം കിണറിൽ നോക്കി, പതിഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ "മൃദുശീലയായ മേനകേ! ഞങ്ങളെ കാത്തുകൊൾക" എന്നു് മന്ത്രിച്ചു. പിന്നെ വന്നപോലെ തന്നെ വേഗത്തിൽ, സ്വർഗ്ഗത്തിലെ നന്ദനവനസുമങ്ങൾ പോലെ സുരഭികളായ ഇലഞ്ഞിമരത്തിന്റെ നേക്കു് പാഞ്ഞു.

പിന്നെ അവധം, തന്റെ ഉറുക്കിൽനിന്നു് ഒരു നുള്ളു് ദിവ്യഭസ്മം എടുത്തു കൺപോളകളിൽ തിരുമ്മിയപ്പോൾ അവധംക്കു ആത്മവിശ്വാസം ഉണ്ടായി. ഈ ഭസ്മം നത്തുകളുടേയും മിന്നാമിനുങ്ങുകളുടേയും കണ്ണുകൾ പൊടിച്ചു ഉണ്ടാക്കിയതാകകൊണ്ടു്, രാത്രി എത്ര ഇരുട്ടായാലും ശരി, മനുഷ്യന്മാക്കു് തെളിഞ്ഞു കാണാനുള്ള ശക്തി കൊടുക്കത്തക്കതായിരുന്നു. അവധം തോട്ടത്തിൽനിന്നു് പുറമെ വരും മുമ്പേ മുറ ഒരു തുളസി കലിക അടുത്തെടുത്തു് അവളുടെ ബെൽട്ടിൽ തിരുകി. ഇതു് കണ്ടാൽ തന്നെപ്പോലെ പോകുന്ന സഞ്ചാരികളെ കണ്ടുമുട്ടിയാൽ അവക്കു് ഇവധം ഗർഭിണിയാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കും.

കുറേ നേരത്തോളം വിടാൻ മനസ്സില്ല എന്ന ഭാവത്തോടെ അവധം മൌനമന്ദിരവും നോക്കി നിന്നു. ഉറച്ചുപോയ കടലിൽ പെട്ടുപോയ ഒരു മായാക്കപ്പൽപോലെ തോന്നുന്ന നന്ദദേവി മലയുടെ വെള്ളക്കൊടുമുടിയെ മുഖവും ഉയർത്തി അവധം നോക്കി.

'ഹിമാലയൻ പർവ്വതങ്ങളെപോലെ ഈ ഉലകത്തിൽ മറ്റു പർവ്വതങ്ങളൊന്നും ഇല്ല കണ്ണിനുനേരെ

കാണ്മാനില്ലെങ്കിലുംക്രൂടി ഹിമാലയത്തെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുന്നവർ ക്രൂടി പുണ്യശാലിനിയാണ് എന്നു് മന്ത്രിച്ചു് മന്ദം മന്ദം, കൃഷ്ണ-കൃഷ്ണ എന്നു് ഉരുവിട്ട്കൊണ്ടു് അവൾ അന്ധകാരത്തിലേക്കു് മറഞ്ഞു.

മേലേരിക്രൂട്ടി സതീധർമ്മം ആചരിച്ചപോലെ യുവതിയായ റാണി അവളുടെ രാജധാനിയിൽനിന്നു് എവിടെയെന്നറിയാത്തപോലെ അപ്രത്യക്ഷമായി. അവൾ ഒന്നിച്ചുകൊണ്ടുപോയ അവളുടെ മയഞ്ഞുപോകാത്ത സ്മരണകളും അവളുടെ മുടിക്കെട്ടിൽ ഒളിച്ചുവെച്ച, രത്നപ്പിടിയുള്ള ഒരു കട്ടാരവും മാത്രമായിരുന്നു.

ആ പന്നിവാരണമായ മന്ത്രവും ജപിച്ചുകൊണ്ടു് മുക്തേശ്വരൻ, അവളെ കാത്തുകൊൾവാൻ ഈശ്വരനോടു് ചെയ്ത പ്രാർത്ഥനയോട്ടക്രൂടെ, തന്റെ ചെറിയ കുടിലിൽ പ്രവേശിച്ചു. പണവംപോലെ തോന്നുന്ന അശ്വചരണധ്വനി നേരം ചെല്ലുംന്തോറും ആ വനത്തിൽനിന്നു്, മങ്ങി മങ്ങി ക്രമേണ കേൾക്കാതെയായ്തീർന്നു.

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
KOTTAYAM

അദ്ധ്യായം രണ്ട്.

സൂചന—സ്ത്രീ

യുദ്ധം അവസാനിച്ചു, പരാജിതന്മാരുടെ നിറംമങ്ങിയ നിലവിളികൾ വായുവെ ചലിപ്പിച്ചു. മുറിയേറ്റ ബലിതന്മാരായ വിജയികൾ; വീട്ടിലേക്കു എടുത്തുകൊണ്ടുവരാൻ വലിയ ഭാരമാകുംവണ്ണം, ഘനത്തുപോയിരിക്കുന്നു. കാമിനി! നിന്റെ ജീവനമായ നിശ്വാസത്തോടെ വരിക. മൃദുവല്ലി പോലെയുള്ള ചുംബനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ദേഹത്തിലെ കീടുകളൊക്കെ അടച്ചു കളക. ചവിട്ടിച്ചതക്കപ്പെട്ട ഭസ്മത്തെ ശുശ്രൂഷകൊണ്ടു് ബീജപരമാക്കുക.

രവീന്ദ്രനാഥ് ടാഗോർ.

* * * * * * * * * * *

മഗധരാജ്യത്തിലെ പാടലീപുത്രത്തിന്നരികെയുള്ള ഗംഗാനദിയുടെ തീരത്തിൽ അടിച്ച പാളയങ്ങളിൽ മൈലുകളെ ഇണക്കുന്ന ഒരു എളിയ കുഡുംബമാണെന്ന നിലയിൽ മുരയും അവളുടെ മാതാപിതാക്കന്മാരും അവളുടെ ഭ്രാതാക്കന്മാരും ഇവർ ആരാണെന്നു് മറുള്ളവർ അറിയാത്ത വിധത്തിൽ പാർത്തു.

അവൾ പ്രസവിച്ചപ്പോൾ, രാജഭക്തിയുള്ള സ്നേഹിതന്മാർ പൂമാലകൾ കൊണ്ടുവന്നു് ദോഷങ്ങൾ അകറ്റാൻ

വേണ്ടി, മാതാവിന്റേയും ശിശുവിന്റേയും കഴിത്തിൽ പു ററിക്കെട്ടി. തന്റെ നാഥനായിരുന്ന പുരുഷസിംഹത്തോട് ലഘുവായ വല്ല സാദൃശ്യവും ഉണ്ടോ എന്നറിവാൻവേണ്ടി ശിശുവിന്റെ ശാന്തമുഖം പരിശോധിച്ചു നോക്കിയപ്പോൾ അവളുടെ വംശത്തിന്റെ അഭിമാനം പിന്നേയും അവളുടെ മുഖത്തിൽ സ്ഫുരിച്ചു. അവളുടെ ശിശുവിന്റെ ഉന്നമന ത്തിൽ അവൾക്ക ഈശ്വരധ്യാനമല്ലാതെ മറെറാന്നും ആ ലംബമില്ലായിരുന്നു. ക്രമേണ ഉത്തരവാദിത്വങ്ങൾ അവരെ ബാധിച്ചു തുടങ്ങി. കുട്ടിയേയും കയ്യിലെടുത്തു രാത്രിയൊക്കെ അവൾ പ്രാർത്ഥനയിൽ കഴിച്ചു.

ഒടുവിൽ അവളുടെ ബുദ്ധിക്ക് ഒരു വെളിച്ചം വന്നു. തന്റെ അച്ഛന്റെ ദേവതകൾക്ക അങ്ങിനെ സമർപ്പണം ചെയ്യാൻ വേണ്ടി, മുര അവനെ മലകളിൽതന്നെ കൊണ്ടു ചെല്ലാൻ ഉറപ്പാക്കി.

ഇങ്ങിനെയുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടെ, ഗംഗാതീരത്തുണ്ടാ യിരുന്ന പരപ്പ് സ്ഥലങ്ങളിൽകൂടെ, പ്രഭാതകാലത്ത് യുവ തിയായ ആ മാതാവ് പുറപ്പെട്ടു. എല്ലാവരുടേയും ഭക്ഷണ മായ നെല്ല് വിളയുന്ന നീർപാടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കാണുന്ന വരമ്പുകളിന്മേൽക്കൂടെ അവൾ നടന്നു. കടുകിന്റേയും പയറിന്റേയും സുരഭിലസുമങ്ങളിൽനിന്ന് 'ഹും' എന്നു നാ ദത്തോടെ ചകിതരായ ശലഭങ്ങൾ പൊങ്ങിപ്പറന്നു. ത ങ്ങളെപ്പോലെത്തന്നെ തേൻകുടിയന്മാരായ ഈച്ചകളേക്കാൾ അല്പം വലിപ്പമുള്ളതും പലനിറമുള്ളിയുന്നതുമായ സൂചിമുഖിപ്പു ക്ഷികൾ രാജവീഥിയെ പന്തലിട്ട വൃക്ഷങ്ങളുടെ സുമങ്ങളിൽ

നിന്നു് അങ്ങിങ്ങു മായിക്കുതിച്ചു. തന്റെ മൂത്തവായ നീലസ്സാരിയോടു് ചേത്തുപിടിച്ചിരുന്ന ആ ചെമ്പൻ ശിശുവോടു് മുര, താലോലവാക്യങ്ങളും, അവളുടെ പിൻ ഉദ്ദേശങ്ങളും മറവും കളിയായിപ്പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. കുട്ടി അവന്റെ നീലക്കണ്ണുകളം തുറന്നപ്പോളം, അവന്റെ മന്ദഹാസത്തിൽ മുര, എല്ലാം മനസ്സിലായെന്ന ഒരു ഭാവം കണ്ടു. അവർക്കു ഉത്സാഹം ജനിച്ചു. അവർ പിന്നേയും നടന്നു.

"മാവിന്മേൽ പക്ഷികളെ പിടിക്കുന്ന കെണികളം വെക്കുവാൻവേണ്ടി നിന്റെ അമ്മാമന്മാർ പോകുന്നതു് കാണുമ്പോളൊക്കെ; അവരുടെ പാടാന്തികത്തിൽ നിന്റെ ബിംബം ഞാൻ കാണുന്നുണ്ടെന്നു് എന്റെ ശിന്നാ ഞാൻ വിചാരിച്ചുകൊള്ളുന്നതാണു്.—അവരുടെ തത്തകളേയും മൈനകളേയും അവർ വാക്കു് പറവാൻ ശീലിപ്പിക്കുമ്പോളം നിയും അവരെ തുണക്കുന്നതു് ഞാൻ കേളംക്കുന്നുണ്ടാകും".

നേരം പ്രഭാതം കഴിഞ്ഞിട്ടേ ഉള്ളു. അവളുടെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ചാമ കുത്തിപ്പൊട്ടിച്ചുതുടങ്ങി പക്ഷിക്കൂടുകളിൽനിന്നു് അവിടുന്നും ഇവിടുന്നും കുഞ്ഞുകൂളം കരയുന്നതും അവർ കേട്ടു. ഉച്ചയുള്ള സമയത്തു് പാന്ഥന്മാർ വിശ്രമിക്കുവാൻ ചെല്ലുന്നതും ചുറും വലിയ കൊമ്പുകളം ഏറിച്ചുനിത്തി വേണ്ടുവോളം തണലുണ്ടാക്കുന്നതും ചിതറിക്കിടക്കുന്നതുമായ ചില ആലുകളല്ലാതെ പ്രായമുണ്ടെന്നു തോന്നിക്കുന്ന മറു വൃക്ഷങ്ങളൊന്നും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. പാടങ്ങളിൽ പ്രവൃത്തി എടുക്കുന്ന ചില നാടന്മാർ

"ചെറിയമ്മേ! നിങ്ങളം എങ്ങോട്ടാണ് പോകുന്നതു" എന്നു് വിളിച്ചുചോദിച്ചു. അവരുടെ ഇടയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു സ്ത്രീ മുരയുടെ അവശത കണ്ടിട്ടു് "രാത്രി ഞങ്ങളുടെകൂടെ കൂടിക്കൊൾവിൻ" എന്നു് വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

ഇങ്ങിനെ ഓരോരോ ഉദാരമതികളുടെ കാരുണ്യത്തിന്നു് കടപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് അവർ വളരെ നാളുകളം സഞ്ചരിച്ചു. ഒരു ദിവസം പുലരുമ്പോളം ദൂരെനിന്നു് അവർക്കു് റോസ്നിറംപൂണ്ട ഹിമവാനെ കാണായ്വന്നു. അതു് ഊതയും നീലവുമായ ഒരുമാതിരി മഞ്ഞിൻതുണിയാൽ എന്നപോലെ ആവൃതമായിരുന്നു.... .....

താഴ്വരങ്ങളിലെ കൃഷിസ്ഥലങ്ങളം നോക്കിയപ്പോളം പണ്ടേ പരിചിതമായ കാഴ്ചകളും പ്രതിധ്വനികളും ഓർമ്മവന്നിട്ടു് അവർ അനുഭവിച്ച കഷ്ടങ്ങളുടെ വിചാരമൊക്കെ നശിച്ചു. പക്ഷികളുടേയും മാനുകളുടേയും ശബ്ദം അവളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു. മേലാൽ എന്തൊക്കെ അനുഭവിക്കേണ്ടിവരും എന്നൊന്നും അവർ അപ്പോളം ആലോചിച്ചില്ല.

ചെടിപോലെ വളർന്ന അരിത്തണ്ടുകളുടെ ഇടയിൽ ഒരു ചെറിയ തോട്ടിന്റെ അരികെ പശുക്കൾക്കു് വെള്ളം കൊടുക്കുന്ന സന്ദർഭായത്തിൽ കഴിച്ചുവെച്ച ഒരു പാറ—കല്ലുഴി എന്നാണ് ഇതിന്റെ പേർ—നീളം കുറേ ജാസ്തിയും ആഴം നന്നാ കുറവുമായിരുന്നു. ഇതു് ഒരു തൊട്ടിലായിട്ടു് ഉപയോഗിക്കാമെന്നു് അവർക്കു് തോന്നി. തന്റെ കുട്ടിയുടെ വിനോദത്തിന്നുവേണ്ടി അവർ അവന്റെ കഴുത്തിൽ

ഒരു മുല്ലമാല ഇട്ടുകൊടുത്തു. അവൾ വസന്തപരദേവത യായ വാസന്തിയെപ്പോലെ ഒരു സ്തോത്രവും പാടിക്കൊണ്ട് അവിടെ ഇരുന്നു. സ്തോത്രം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കെ കിടക്ക യില്ലാത്ത തൊട്ടിൽ ഇണച്ചു പിണച്ചു ദർഭകളെ പറച്ചു ക ഷണങ്ങളാൽ നിറച്ചു. അങ്ങിനെ അവൾ തന്റെ മക നും പരദേവതമാർക്കും തൃപ്തി ഉണ്ടാക്കി.

തന്റെ പ്രവൃത്തി തൃപ്തികരമാകുംവണ്ണം സമ്പൂർണ്ണ മായി എന്ന് കണ്ടപ്പോൾ, മൂര കുട്ടിയെ എടുത്തു ചിരിച്ചു കൊണ്ട് മേലോട്ട് ചാടുകയും പിടിക്കുകയും ചെയ്തു. മൂര അന്യ ഹിംസയിൽ ക്രൂരലില്ലാത്തവളല്ല. "ഒടുവിലത്തെ ലീലയാണിത്" എന്ന ഒരു വിചാരം അവളുടെ മനസ്സ് കത്തിച്ചു. ഈ വിചാരംതന്നെ, സകല പക്ഷികളുടെ കരച്ചിലിലും അവൾ കേട്ടു. ഇത് സകല വൃക്ഷത്തടികളിലും എഴുതീട്ടുണ്ടെന്നു് അവൾക്കു് തോന്നി. 'ഒടുവിലത്തെ ലീല' —'ഒടുവിലത്തെ ലീല'—'ഒടുവിലത്തെ ലീല'—ഇങ്ങിനെ മരണപിശ്രുനശബ്ദങ്ങൾ അവളുടെ തലയിൽ കൊത്തിവെ ച്ചപോലെ തോന്നി.

അവൾ അവിടെ ചമ്രംപടിഇട്ടിരുന്നു. കുട്ടിയെ എടുത്തു മടിയിൽവെച്ചു, ശൂന്യമായി ആകാശത്തിൽ നോ ക്കിക്കൊണ്ട് കുട്ടിക്കു മുല കൊടുത്തു. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇട യിൽനിന്നും പൊന്തിനിൽക്കുന്ന ഒരു രാജധാനിയുടെ ഗോ പുരം മിന്നുന്നതു് അവൾ കണ്ടു. കഴിഞ്ഞ കാര്യങ്ങളുടെ സ്മ രണകൾ അവൾക്കു സഹനശക്തി ഉണ്ടാക്കി. നായകന്റെ

പുത്രനെ അവന്റെ സ്വന്തരാജ്യത്തിൽത്തന്നെ ഞാൻ കൊണ്ടുവന്നു എന്ന് അവർ മന്ത്രിച്ചു.

കരിങ്കല്ലിന്റെ തൊട്ടിലിൽ അനേകം മാലകർ വിതാനിച്ചു ഉറങ്ങുന്ന കുട്ടിയെ മനമില്ലാത്ത മനസ്സോടെ അവർ കിടത്തി. മൈലിന്റെ നെഞ്ഞത്തെ തുവലുകൾ മടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ ഒരു പുതപ്പ് അവന്റെ മേലെ ഇട്ടു. അവന്റെ ചെറിയ കൈപ്പിടിത്തത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ ഒരു നീണ്ട മയിൽപീലിയും വെച്ചുകൊടുത്തു. "അവൻ ഉണരുമ്പോൾ ഇത് അവനെ വിനോദിപ്പിക്കും" എന്ന് അവർ ധരിച്ചു.

വിട്ടുപിരിയുമ്പോൾ അച്ഛൻ അവർക്ക് കൊടുത്തിരുന്ന കട്ടാരം മുറ, തന്റെ മുടിക്കെട്ടിൽനിന്ന് ഊരി എടുത്തു. ഉറങ്ങി കിടത്തിയിരുന്ന ബാലന്റെ കരിങ്കൽ തൊട്ടിലിന്റെ സമീപത്തുണ്ടായിരുന്ന തൃണമെത്തയിൽ കുത്തിവെക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ പിടിയിൽനിന്ന്, ഗോമേദകം, ഇന്ദ്രനീലം, മാണിക്യം മുതലായ രത്നങ്ങൾ വിളങ്ങി.

അവർ നിർദ്ദാക്ഷിണ്യമായി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "ദേവന്മാരെ തൃപ്തിപ്പെടുത്താനും, ഹിമവാനിൽനിന്ന് മൌഢ്യന്മാർ ഇനിയും വിട്ടുപോയിട്ടില്ലെന്ന്, ജനങ്ങളെ അറിവാൻ വേണ്ടിയുമാണ് ഞാൻ ഇങ്ങിനെ ചെയ്തത്. ഇവൻ ഇന്ന് മുതൽ ഈശ്വരനേറതാണ്". പിന്നെ കൈകൊണ്ട് കണ്ണുകളുംമൂടി അവർ കാട്ടിലേക്ക് പാഞ്ഞു.

'എന്നെ ഖേദിപ്പാൻ'—'ഖേദം പോകട്ടെ'—'എന്നെ ഖേദിപ്പാൻ' എന്ന് മേടക്കിളിയും മരക്കൊമ്പുകളിൽ

നിന്ന് നീലവിളിച്ചു തുടങ്ങി. ക്ഷീണിച്ചുപോയ മുര ഒരു മരത്തടിയും ചാരി, ആ പക്ഷിയുടെ തളച്ചയില്ലാത്ത ശബ്ദം ശ്രവിച്ചു. നിലത്തു വീണ അശോകപുഷ്പങ്ങളം ഒരു പോങ്ങ എടുക്കുവാൻ വേണ്ടി അവളം കുനിഞ്ഞു. ഒരു സ്മരണക്കുവേണ്ടി അതു് അവളുടെ സാരിയിൽ ഒതുക്കിവെച്ചു.

ഒരു നാടത്തിയുടെ കരിഞ്ഞുകപ്പു് വേലയായിരുന്ന അവളം ധരിച്ചിരുന്നതു്. ഈ വേഷത്തിൽ ഗ്രാമത്തിൽക്കൂടെ വീക്ഷണവിഷയമാകാതെ അവളം കടന്നുപോയി. അവളം തന്റെ രാജധാനിയുടെ അടുത്തെത്തി. അവിടുത്തെ കാക്കു് മാത്രം പരിചയമുള്ള ഒരു വളഞ്ഞ വഴിയിൽക്കൂടെ ചെന്നു് അവളം വൃക്ഷങ്ങളുടെ നടുവിൽ വളരെനേരം നിന്നു, അവളുടെ ഫലവൃക്ഷങ്ങളേയും ചന്ദ്രികോല്ലാനത്തേയും ആകാംക്ഷയോടെ നോക്കി.

അവളംക്കു ഓമ്മവെച്ചകാലം മുതല്ക്കേ കണ്ടു ശീലമുള്ള മുക്തേശ്വരൻ പണ്ടത്തെപ്പോലെത്തന്നെ തന്റെ കുടിഞ്ഞിലിന്റെ മുൻഭാഗത്തു് ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ക്ഷണകാലത്തിനുള്ളിൽ, അവൻ അവളെ കണ്ടുവശായി, കൈ നെറ്റി മേൽവെച്ചുകൊണ്ടു് നോക്കി. കാര്യം മനസ്സിലായപ്പോളം മുരയുടെ പാദത്തിൽ വീഴാൻവേണ്ടി, ചോറു് കൊടുക്കുന്നവരെ കണ്ട നായയെപ്പോലെ പാഞ്ഞുചെന്നു.

"വരട്ടെ നമ്മളെ കണ്ടുപോകും" എന്നു് മന്ത്രിച്ചുംകൊണ്ടു് അവളം സാരിത്തുമ്പുകൊണ്ടു് മുഖം മൂടി. "എന്റെ വിശ്വസ്തനായ മുക്തേശ്വരാ! മഞ്ഞു് വീഴുംമുമ്പേ മേച്ചൽ

സ്ഥലത്തു് ചെല്ലു. മൌര്യരാജാവു് ഹിമവാനിൽ മടങ്ങി എത്തിയിരിക്കുന്നു" എന്നു് പിന്നേയും തുടർന്നു പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടു് അവർ അവളുടെ വഴിക്കു പോയി. വൃദ്ധനാകട്ടെ, വിജയികളായ സേന വരുംമുമ്പേ അവർ ഓടിപ്പോയതു് നോക്കിനിന്നിരുന്ന രാത്രിയും സ്മരിച്ചുനിന്നു.

അവൻ രാജധാനിയുടെ മുറവും ഭയത്തോടെ നോക്കി. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പണ്ടേത്തവർ ഇപ്പോൾ സേവിക്കുന്നതു് പുതിയ എജമാനന്മാരെ ആയിരുന്നു. എന്നാൽ അവന്റെ ഉള്ളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന മൌര്യഭക്തി, ആ വംശീയരെ വീണ്ടും പരിചരിപ്പാനുള്ള ഒരു അവസരലാഭം നിമിത്തം സന്തോഷമുണ്ടാക്കി.

മേച്ചൽ സ്ഥലത്തക്കു് പോകുന്ന വഴിക്കു് മുക്തേശപ്രൻ തന്റെ എരുമകളെ കറപ്പാൻ പോകുന്ന ഒരു ഇടയനെ കണ്ടു. അവർ ഇരുവരും ഒന്നിച്ചു നടന്നുതുടങ്ങി.

മുക്തേശപ്രന്റെ ചങ്ങാതി പൂമാലകളാൽ നിറഞ്ഞ കല്ലുഴി മൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "നോക്കു, പ്രാവുകൾ കുറുകുന്നതുകേട്ടപോലെ നിനക്കു് തോന്നിയില്ലേ?"

ഒരൊറ്റ നോട്ടംകൊണ്ടു് മുക്തേശപ്രന്നു് കാര്യമൊക്കെ മനസ്സിലായി. ഒരു മയിൽ പീലി ആട്ടിക്കൊണ്ടു് കാലും കുടഞ്ഞു് ഓരോ ശബ്ദമുണ്ടാക്കി, ഒരു ശിഷ്യ അവിടുന്നു് കളിക്കുകയായിരുന്നു. മുക്തേശപ്രൻ എത്രയോ വണക്കത്തോടെ തന്റെ രാജാവിനെ മണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തു.

ഇടയൻ തന്റെ ജന്മവാസനക്ക് അനുസരിച്ചു ഒരു മുറിയേറ പക്ഷിയേയോ, ക്രൂരംവിട്ടുപോയ ആട്ടിൻകുട്ടിയേയോ രക്ഷിക്ക പകിവായിരുന്നു. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ ആരുമോരുമില്ലാത്ത ഈ കുട്ടിയെ തന്റെ വീട്ടിൽ കൊണ്ടുപോയി തന്റെ സ്വന്തം കുട്ടികളോടൊപ്പം പോററാമെന്നു് ഇടയൻ പറഞ്ഞപ്പോഠം, മുക്കേശപരൻ യാതൊരു തടസ്ഥവും പറഞ്ഞില്ല.

നാല്ലാലികഠം മുമ്പൊന്നും കാണാത്ത കല്ലുഴിയിലെ കുട്ടിയെ കണ്ടപ്പോഠം അടുത്തുവന്നു് ഒന്നു് മണത്തുനോക്കും. പിന്നെ കാവലായി നിൽക്കുന്ന ഒരു കാളയെ കണ്ടപ്പോഠം അവരവരുടെ പാട്ടിൽപോകും.

മുക്കേശപരന്റെ ചങ്ങാതി കാളയുടെ താട തലോടിക്കൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "എന്റെ വിശപസ്ഥനായ ചന്ദ്രാ, നിനക്കിട്ട പേർപോലെത്തന്നെ ഞാൻ ഈ ശിന്നബാലനു് ചന്ദ്രൻ എന്നു് പേരിട്ടിരിക്കുന്നു. രാജധാനിയുടെ പരിസരങ്ങളിൽ എത്തിച്ചേർന്നാൽ, യഥാത്ഥത്തിൽ രാജാവായ ഈ കുട്ടിയുടെ ജീവനാശം വരാനിടയുണ്ടെന്നു് അറിഞ്ഞു് മുക്കേശപരൻ മുരാണിയുടെ മകനെ, ഇടയങ്കൽ ഏല്പിച്ചു് ക്ഷണം നടന്നു.

കാളയും അവിടം വിട്ടു. ഇടയന്റെ അത്യാപത്തിന്നു് അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന തൃണമെത്തയിൽ കുത്തിഇറക്കിയ ഒരു കുട്ടാരത്തിന്റെ പിടി തിളങ്ങുന്നതു് കണ്ടു. അവനു്

ഒന്നാമത് തോന്നിയത് മുക്കേശപരനെ വിളിപ്പാനായിരുന്നു. എന്നാൽ അവനെ അടുത്തൊന്നും കണ്ടില്ല. രാജകീയ കട്ടാരം തന്റെ കൈവശത്തിൽ എങ്ങിനെ വന്നു എന്ന് തന്റെ പാളയക്കാരുടെ ദ്രോഹകരമായ ചോദ്യങ്ങളിൽനിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുനില്പാൻ വേണ്ടി അവൻ അതു് ആഴത്തിൽ കുഴിച്ചിട്ടു. മേലാൽ ആ സ്ഥലം അറിവാൻവേണ്ടി ഒരു വലിയ കല്ലും അതിന്റെ സമീപത്ത് ഉരുട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു നിത്തി.

ശിശുവായ ചന്ദ്രനേയും പേറി അവൻ കടന്നുപോകുമ്പോൾ അവൻ ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു. "മഹാരാജാവിന്റെ അരവാറിൽ ഈ മാതിരി ഒരു കട്ടാരംതന്നെയാണ് തിരുകിയിരുന്നത്. ഞാൻ പലപ്പോഴും അതു് കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. കണ്ടിട്ടു് വളരെ നാൾ ആയിട്ടുമില്ല."

അദ്ധ്യായം മൂന്ന്.

സൂചന—ആശ്രയമില്ലാത്ത കുട്ടി.

ഈ നില്ക്കുന്ന വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽനിന്ന് കമ്മം എന്നെ വിട്ടൊഴിഞ്ഞു—വസന്തത്തിലെ അഴകേറിയ പൂമ്പാറകാം അവന്റെ തിളങ്ങുന്ന കണ്ണുകളുടെ മുമ്പിൽനിന്ന് സ്തുതമാട്ടുന്നു. പുല്ലുള്ള നിലത്ത് ചമ്രംപടിയിട്ട് ഇരുന്നു കൊണ്ട്, കടന്നുപോകുന്ന യക്ഷികളെക്കുടി ദ്രോഹിക്കുന്നു. മരക്കൊമ്പുകളുടെ ഇടയിൽക്കുടെ സൂര്യകിരണങ്ങളും ചാടി വന്നു, മഞ്ഞിൻക്രുട്ടത്തിന്നു് പൊന്നിൻനിറം പൂശി.

അവന്റെ ചുമലുകളിന്മേൽ കാണുന്ന പ്രഭ, മുളച്ചുവരാത്ത പക്ഷങ്ങളാം എവിടെ മുളക്കുംഎന്നു് കാണിച്ചു. പ്രഭാകണങ്ങളാം വീണു്, തണൽപ്രദേശത്ത് ഒരു ചെറിയ വിലാസിനി ഇരുന്നിരുന്നു. യക്ഷികളുടെ ശ്രുഢവാസങ്ങളെ മലിനപ്പെടുത്തിയും, നശിപ്പിക്കാൻ നോക്കിയും ക്രുമ്പിപ്പിടിച്ച മുഖങ്ങളിൽ ഇളിച്ചുകാട്ടിയും ഇരിക്കുന്ന വികൃതിയായ കുമാരനെ രക്ഷിപ്പാനായിരുന്നു അവളാം അവിടെ ഇരുന്നതു്.

എച്ചു്. എം. ഐ.

എല്ലാ ദിവസവും ഇടയന്റെ ഭാര്യ 'നട്ട' അവനെ ആ പൊൻകട്ടാരത്തിന്നായ്ക്കാനും സൈരം കെടുത്തി. ഇടയനു് ആ കാര്യം തന്റെ ഭാര്യയോടു് പറഞ്ഞതു് തെറ്റിപ്പോയി എന്നു് ബോദ്ധ്യമായി. അവൾ അവനെ പാട്ടിലാക്കാൻവേണ്ടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "അതു് വിറ്റാൽ നമുക്കു് നല്ല വില കിട്ടും. കുവളയിൽ ജനിക്കാത്ത കുട്ടിയെ മുലകൊടുത്തു വളർത്തുന്നതു് ഞാനാണെന്ന വിവരം മറക്കരുതു്. നട്ടക്കു ഒരു പ്രതിഫലം വേണം. നട്ടക്കും ചിലതൊക്കെ വേണമെന്നു് ആശ ഉണ്ടു്."

ഒടുവിൽ ഇടയൻ വഴിപ്പെട്ടു. എന്നാൽ എത്രതന്നെ തിരഞ്ഞിട്ടും മൈയ്യനാരുടെ പാരമ്പര്യസിദ്ധമായ ആ സാധനം വെച്ച ടിക്കു്, അവൾക്കു് കാണാൻ സാധിച്ചില്ല. രാവും പകലും അവൻ മലയോരത്തും കൽക്കുഴിയുടെ ചുറും, നടന്നു നടന്നു തളർന്നു. ഫലമൊന്നും ഉണ്ടായില്ല.

വൈകുന്നേരം ചമ്പുകഥം ക്രമ്പാരമാക്കി തീയിട്ടതിന്റെ അടുക്കെനിന്നു് അവൻ നട്ടയോടു് ഇങ്ങിനെ മന്ത്രിച്ചു "വനദേവരായ വല്ല യക്ഷന്മാരും എന്നെ വഞ്ചിച്ചിരിക്കുമോ? അല്ല, അമ്പും വില്ലും എടുത്തു് കാട്ടിൽ തെണ്ടിനടക്കുന്ന കാട്ടാളന്മാർ വല്ലവരും ഞാൻ അതു് കുഴിച്ചിട്ടുന്നതു് കണ്ടിരിക്കുമോ? വേണ്ടാസനത്തിന്നു് ഒരുങ്ങുന്ന കാക്കകഥം!"

അവന്റെ ബുദ്ധി നേക്കു വരുത്തുവാൻവേണ്ടി, നൊട്ട ഇങ്ങിനെ പരിഹസിച്ചു. "മേയുന്ന നാല്ക്കാലികഥം ആ കല്ലു്, ചവിട്ടി തെറിപ്പിച്ചു കളഞ്ഞിരിക്കുമോ?"

കൊല്ലം കുറേ കഴിഞ്ഞു. പാളയത്തിൽ ക്രട്ടിയ തിയ്യിൻസമീപത്തിൽ പതിവുപോലെ ഇരുന്ന് അവർ ഇരുവരും ഓരോ വിശേഷം പറയുകയായിരുന്നു. നട്ട ഇടയിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങാം കേട്ടോ! ഇന്ന് എന്റെറ അരിവാളും എടുത്തു ചന്ദ്രൻ ഓടിക്കളഞ്ഞു. അവന്ന് ഇപ്പോഠം മരത്തിന്മേൽ കേറാൻ വയ്യും. അതുകൊണ്ടു് അവന്റെറ കയ്യെത്താത്ത ദിക്കിൽ ഒരു സാധനവും വെച്ചുക്രടാ" അപ്പോഠം തീക്കായാൻവേണ്ടി ഒരു മുത്തശ്ശിത്തള്ളയും വന്നു. അവഠം "പോരെങ്കിൽ അവൻ, കൊച്ചുകളെ പിടിപ്പാൻ വേണ്ടി ഞങ്ങളുടെ വെണ്ണയും കട്ടുകൊണ്ടുപോകുന്നു". "കൊച്ചുയെ പിടിക്കാനോ" എന്നു് ഇടയനും ഭാര്യയും ഒരേ സമയത്തു് ചോദിച്ചു.

"അതെ, കൊച്ചുയുടെ തലയിൽ വെണ്ണവെച്ചാൽ, സൂര്യന്റെറ ഉഷ്ണംകൊണ്ടു് അതു് ഉരുകി, കൊച്ചുയുടെ കണ്ണിൽ വീണു് കാഴ്ച അടച്ചു കളയുമെന്നു് ഒരു വിടാൻ അവനോടു് പറഞ്ഞുകൊടുത്തിരുന്നപോലും. നമുക്കു് ചട്ടിയിലാക്കാൻ എത്രയെങ്കിലും കൊച്ചുകളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് വരുമെന്നാണു് ആ കള്ളൻപറയുന്നതു്." എന്നു് മുത്തിത്തള്ള മറുപടി പറഞ്ഞു.

"എന്നിട്ടു് ഒന്നിനേയും അവൻ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നു് കണ്ടിട്ടില്ലല്ലോ" എന്നു് മറെറാരു ചങ്ങാതി പറഞ്ഞു.

"വെണ്ണ കാണാതാവുന്നുമുണ്ടു്" എന്നു് മൂന്നാമതൊരുവനും പറഞ്ഞു.

"അവൻ പച്ചക്കള്ളനാണ്" എന്ന് മുത്തിത്തള്ള പിന്നേയും പറഞ്ഞു. "അതേ, കള്ളൻ തന്നെ" എന്ന് എല്ലാവരും സമ്മതിച്ചു.

പെണ്ണുങ്ങളൊക്കെ ചെറിയ ചന്ദ്രനെ കുറപ്പെടുത്തുന്നതു് കണ്ടിട്ട് ഇടയന്ന് കുറേ വല്ലായ്മ ഉണ്ടായി. കുട്ടിയായ അവന്റെ തമാശകളും വേണ്ടാസനങ്ങളും അവന്റെ പോറച്ചനായ ഇടയനെ വളരെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു.

അവൻ ഉയച്ചയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ പോകുമ്പോൾ തന്റെ ഒന്നിച്ചു പോയ കുട്ടിയെ കണ്ടിട്ട് പലരും പല പ്രകാരേണ അവനെ ശുശ്രൂഷിച്ച കാര്യം ഇടയൻ വളരെ അഭിമാനത്തോടെ സ്മരിച്ചു. നായാട്ടുകാർ ചന്ദ്രന്റെ തീക്ഷ്ണനേത്രവും വേഗതയും കണ്ടിട്ട് അവന്ന് പല പകിട്ടുകളും കാണിച്ചുകൊടുത്തു. സന്ന്യാസിമാർ വേദങ്ങളിലെ പല ഭാഗങ്ങളും അവന്ന് ചൊല്ലിക്കൊടുത്തു. അവന്റെ ഓർമ്മശക്തിയെപ്പറ്റി അവർ വിസ്മയിച്ചു.

"ഞാൻ അറിയും, നിങ്ങൾ പറവാൻ പോകുന്നത്. അവൻ കാക്കക്കുട്ടിലെ കുയിലാണെന്ന്". അവൻ പറവാൻ ഭാവിക്കുംമുമ്പേ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. നൊട്ട ഇടയനെ സൈരാ കെടുത്തി. ചന്ദ്രന്റെ ഒടുക്കിയാൽ ഒതുങ്ങാത്ത വീര്യം അവന്റെ പോറമ്മയുടെ ക്ഷമയുംകൂടി പിടിച്ചിളക്കി. ചന്ദ്രനേക്കാൾ മൂത്തവരാണെങ്കിലും അവളുടെ സ്വന്തം കുട്ടികൾ പാളയത്തിന്റെ പുറം വട്ടത്തിൽനിന്ന് കളിക്കുകയെ ചെയ്തിരുന്നുള്ളൂ. ഒരു സുമംഗലയായ ഹിന്ദുസ്ത്രീ പ്രഭാത

കാലത്ത് തന്റെ കാന്തനും കുട്ടികൾക്കുംവേണ്ടി കഴിച്ചുപോരുന്ന പ്രാർത്ഥനകളും ക്രൂടി ഇല്ലാതിരുന്നെങ്കിൽ, നട്ടക്കു ചന്ദ്രനെ പൊറുക്കവെയ്യാതാകുമായിരുന്നു. എന്നാലും, കാട്ടാറുകളിൽനിന്നു് ഇരണ്ടമുട്ടകളും കാട്ടുമരങ്ങളിൽനിന്നു് ചെറുപഴങ്ങളും ബദങ്ങളും, കാട്ടീച്ചകളുടെ കരിഞ്ചുകപ്പു് നിറമായതേനും, കൊണ്ടുവരുമ്പോഴൊക്കെ അവൾ അവനെ പുകഴ്ത്തിപ്പറയാതെ ഇരിക്കാറില്ല. ബാക്കിയുള്ളവർ അവന്റെ സാമർത്ഥ്യത്തെപ്പറ്റി കീർത്തിക്കുമ്പോൾ, അവനെക്കുറിച്ചു സ്വന്തം അമ്മയെപോലെ അവൾ അഭിമാനിച്ചു പോന്നിരുന്നു. വേളിയിൽ ജനിക്കാത്ത ഒരു ചെറുക്കനാണെന്നു് അവനെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു്, വാക്കുകൊണ്ടാകട്ടെ, നോക്കുകൊണ്ടാകട്ടെ ഒരു ശിഖരംപോലും സംശയത്തിന്നു് അവൾ ഇടവെച്ചുകൊടുത്തിട്ടില്ല.

ചന്ദ്രൻ കാട്ടിൽക്രൂടെ നടക്കുമ്പോൾ ഒരിക്കൽ ഒരു നരിക്കുട്ടിയെ കിട്ടി. അതു് അവന്റെ പിന്നാലെ അവൻ പോകുന്നോടത്തൊക്കെ നടന്നു. കാലികൾക്കുവേണ്ടി വേലികെട്ടി ഉറപ്പിച്ച ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിൽ ഏറിച്ചുനിന്നിരുന്ന ഒരു പാറയുടെ ചുവട്ടിൽ വിട്ടുപിരിയാത്ത ചങ്ങാതിമാരെന്നപോലെ അതു് ചന്ദ്രനെ തൊട്ടുറങ്ങാൻ കിടന്നു.

ചന്ദ്രൻ ശസ്ത്രവിദ്യയിൽ വിദഗ്ദ്ധനായിരുന്നു. വില്ലും അമ്പും അയാളും ശരി—ഗദയും, കോടാലിയും, കവിണയും അയാളും ശരി, എല്ലാം അവന്നു് കീഴടങ്ങിയപോലെ നിന്നിരുന്നു. ചെറുപ്പക്കാലത്ത് തന്നെ, ഒരു ഭ്രാന്തൻ കുരുക്കനെ

തല്ലിക്കൊന്നാതു കണ്ടപ്പോൾ പാളയത്തിന്റെ രക്ഷാഭാരമേല്പിക്കുവാൻ, അവൻ മതിയായവനാണെന്നു് ഇടയന്മാക്കു് ബോദ്ധ്യം വന്നിരുന്നു.

അഷ്ടമിരോഹണിനാളിലെ ഊട്ടിന്നു്, ഇടയന്മാർ താഴ്വരകളിൽ ഇറങ്ങിപ്പോകുമ്പോൾ കൃഷ്ണപക്ഷംവരെ കാലികളെ കാക്കുവാനായി ചന്ദ്രനെ ആക്കിയിരുന്നു. നരികളെ ക്രൂടി എതുക്കുവാനായി ശീലിപ്പിച്ച, ഭയങ്കരന്മാരായ ആട്ടപോറ്റി നായകളായിരുന്നു ഇവന്നു് തുണനിന്നതു്.

ഒന്നാമതു് മടങ്ങിവന്നതു് തന്റെ പോറ്റച്ചനായിരുന്നു. അയാൾ വന്നുനോക്കുമ്പോൾ ഒരു തൊഴുത്തിൽ ചന്ദ്രനും നരിക്കുട്ടിയും കിടന്നുറങ്ങുകയായിരുന്നു. ചന്ദ്രികയിൽ രത്നഖചിതമായ ഒരു കുട്ടാരത്തിന്റെ പിടി തിളങ്ങുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ അവൻ വിസ്മയംകൊണ്ടു് വായ തുറന്നുപോയി.

"ഞാൻ ഊട്ടിൽവെച്ചുതന്നെ കുടിച്ചിരുന്ന പരിശുദ്ധമായ സോമാമൃതം എന്തുകൊണ്ടു് എന്റെ കണ്ണു് തെളിയിച്ചില്ല. എന്തുകൊണ്ടു് കാട്ടിൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനെ എനിക്കും കാട്ടിത്തന്നില്ല" എന്നു് അവൻ വിക്കിപ്പറഞ്ഞു. തന്റെ മനസ്സാക്ഷിയെ സമാധാനിപ്പിപ്പാൻ വേണ്ടിയോ എന്നറിഞ്ഞില്ല "ഞാൻ അരുത്തോളം കുടിച്ചിരുന്നില്ല" എന്നു് തുടന്നുപറഞ്ഞു.

ഇടയൻ അഴികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ കുട്ടാരം എടുക്കുവാൻ വേണ്ടി കൈ നീട്ടി, നരിക്കുട്ടി മുരണ്ടു.

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
39030

"ചക്ക, ചക്ക" എന്നു് ഉറക്കത്തു് കൂട്ടി പിറുപിറുത്തു. അധികദൂരത്തുട്ടുക്കുട്ടി, അയൽക്കാരന്റെ തലകൊണ്ടു് നരിയുടെ വാരിക്കു് ഒരു കുത്തു് കൊടുത്തു. "നിനക്കു് എന്റെ അച്ഛനെ അറിയാമോ?" പകൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാകും വിധത്തിൽ താൻ കണ്ടുപിടിച്ച സാധനം ഓർത്തു് കൂട്ടി എഴുന്നേറ്റിരുന്നു് ചുറ്റുമുണ്ടായിരുന്ന ചുപ്പുകളിൽ പരതിത്തുടങ്ങി.

* "ബാപ്പൂ! എനിക്കു് കിട്ടിയതു നോക്കു്" എന്നു് അഭിമാനത്തോടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, ആ കട്ടാരം പോറച്ചന്റെ കയ്യിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു. "നിങ്ങടം വിചാരിക്കുന്നുവോ, ഇതു് ദേവന്മാരുടെതാണെന്നു്"!—ഞാൻ ഒരു കീരിയെ പിടിപ്പാൻ ഒരു കെണി വെക്കുകയായിരുന്നു. അപ്പോഴാം ഇതു് എന്റെ മുട്ടിന്നു് തടഞ്ഞു". ചന്ദ്രൻ മുറി കാണിച്ചുകൊടുത്തു. "ചക്കക്കു് അതു് വളരെ പിടിച്ചു. മുറിഏകദേശം ഉണങ്ങി. ചോര നക്കുന്നതു് ചക്കക്കു് വളരെ രസമായിരുന്നു. ചക്ക വലുതായിരുന്നു എങ്കിൽ അതു് എന്നേയും തിന്നുകളയുമായിരുന്നു". അവൻ ചിരിച്ചു.

കുട്ടിയുടെ പടുവാക്കുകളൊന്നും പ്രമാണിയാതെ ചകിതനായ ഇടയൻ, വിറയുള്ള കയ്യിൽപ്പിടിച്ച ആ കട്ടാരം പരിശോധിച്ചു. മൌര്യവംശത്തിലെ ഒടുക്കത്തെ രാജാവു് വധിക്കപ്പെട്ടശേഷം ജലദേവതയായ മേനക, രാജധാനിയിൽ നിന്നു് കട്ടുകൊണ്ടുപോയിരിക്കും എന്നാ ഒരു വിശ്വാസം അവന്നുണ്ടായി. ആലോചന കുറഞ്ഞവരെ ആകർഷിക്കുവാൻ വേണ്ടി ഈ കട്ടാരം കല്ലുഴിയുടെ അരികെ വെച്ചതായിരിക്കണം എന്നും അവൻ ഊഹിച്ചു.

---

*ചന്ദ്രൻ ഇങ്ങിനെ അയിരുന്ന ഇടയനെ വിളിച്ചുപോന്നതു്.

"ഈശ്വരാ! എനിക്ക് ദോഷവിചാരം ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ സാധു മന്ദസ്വരത്തിൽ പ്രാർത്ഥിച്ചു. "മയൂരരാജകുമാരനെ കല്ലുഴിയിൽനിന്ന് ഞാൻ എടുക്കുന്നതു് നിങ്ങൾ കണ്ടിരിക്കും. കുട്ടിക്ക് വിശപ്പുണ്ടായിരുന്നു എന്നുയെങ്കിലും ബുദ്ധിമുട്ടകാം അവൻ ഞങ്ങൾക്കുണ്ടാക്കിത്തീർത്തു. എന്നാൽ ഈ സമയത്ത് ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്ന് അവനെ കൊണ്ടുപോകരുതു്. ഇന്ദ്രാ! ഗോപാലദേവ! എന്നെ രക്ഷിക്കണം. എനിക്ക് മറ്റു വല്ല ശിക്ഷയും തരണേ! ഈശ്വരാ! ഈ നിസ്സാരനായ അടിമയുടെ പ്രാർത്ഥന കേൾക്കണം". അവൻ പെട്ടെന്ന് വന്ന വിറകൊണ്ടു് വിവശനായി "ഈ രാജവംശചിഹ്നം മാറിവെച്ചതുകൊണ്ടു് ദേവന്മാക്കു് എന്നോടു് കോപമുണ്ടായിരിക്കുമോ?"

"ബാപ്പൂ, നിങ്ങൾ എന്റെ കുട്ടാരം എടുത്തുകൊണ്ടു പോകയില്ലല്ലോ. കൊണ്ടുപോകരുതേ" എന്നു് ചന്ദ്രൻ അർത്ഥിച്ചു.

"അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഇത് ഒളിച്ചുവെക്കണം. ഇതിന്റെ അലകിൽ എഴുതിയതു് എന്താണെന്നു് അറിയുംവരെ, പാളയത്തിൽ ആരേയും ഇത് കാണിക്കരുതു്" എന്നു് പോറാച്ചൻ പറഞ്ഞു.

"ബാപ്പൂ, അതു് വായിക്കൂ. എനിക്ക് താമസിച്ചുകൂടാ. എനിക്ക് അതെന്താണെന്നു് ഇപ്പോൾതന്നെ അറിയണം"

"നിനക്ക് ഇപ്പോൾത്തന്നെ അറിയണമെന്നോ? ഒരു സാധു ഇടയൻ എവിടുന്നാണ് എഴുത്തു് പഠിക്കുന്നത്? രത്നങ്ങളുടെ വണ്ണംകൊണ്ടു് ഒരു കായ്യും പറയുവാൻ എനിക്കു് വയ്യും. ഇത് മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ പാരമ്പര്യ സ്വത്താണ് അവക്കു് ഭരിക്കുവാൻ നല്ലവണ്ണം അറിയാം". ഓമ്മിച്ചു നോക്കീട്ടാണ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞത്. "ഇപ്പോഴത്തെ മഗധരാജാവു് നമ്മളെ വേണ്ടുംവണ്ണം പരിപാലിക്കുന്നില്ല. ഗംഗാമാതാവിന്റെ തീരത്തുള്ള പാടലീപുത്ര പുരിയിൽ ആ പിശുക്കൻ ഇരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ കാലികാർക്ക് വസന്തമേച്ചിൽ എത്തും മുമ്പേത്തന്നെ, നാണ്യങ്ങളം നികുതിയായി കൊടുക്കണം എന്നാണ് നിഷ്കർഷിക്കുന്നത്. എന്നു മാത്രമല്ല നമുക്കു് ഗുണകരമായ വല്ല കാലവും വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു് അറിഞ്ഞാൽ അയാളുടെ നികുതി പിരിവുകാർ മാക്കറിൽ വന്നു് അധിക സംഖ്യക്കു ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്യും. ഒരു കോഴിയുടെ പകുതി ക്രൂട്ടാൻവെക്കാനും മറേറ പകുതി മുട്ടയിടാൻ വിടാനും ആക്കെങ്കിലും സാധിക്കുമോ?" തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ കുട്ടി ഉറങ്ങുന്നതു് കണ്ടു. അതു് കൊണ്ടു് ആശിക്കപ്പെട്ട ആയുധത്തോടുകൂടെ അവൻ മറഞ്ഞുകളഞ്ഞു.

ഇടയന്റെ അശാന്തമായ മനസ്സാക്ഷിയെ മെല്ലെ ഓളികം അവശതപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ അവന്റെ ചിലച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കെട്ടിയവളെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുവാനുള്ള ആഗ്രഹം എല്ലാറ്റിലും കവിഞ്ഞതായിരുന്നു.

ആ രാത്രി അവൻ ഉറക്കത്ത് ഇങ്ങിനെ നിലവിളിച്ചു. "ഹിമവാനിൽവെച്ച് മയൂരനാദം ഇനിയും കേട്ടുതുടങ്ങും". നട്ട അവനെ ഉണർത്തുവാൻവേണ്ടി പിടിച്ചിളക്കിയപ്പോഴും അവളുടെ വളകഥം കിലുങ്ങി.

പ്രഭാതമായപ്പോഴും അവന്റെ ധൈര്യവും പൊങ്ങി വന്നു. "നട്ടക്ക് അതിനു് അവകാശമില്ല" എന്നു് അവൻ മന്ത്രിച്ചു. ഒരു കരടിത്തോലും ചുമലിലിട്ടു്, കെട്ടിയവഥം ഉണരുംമുമ്പെ അവൻ പാളയവും വിട്ടു് നടന്നു.

സൂര്യന്റെ ആദ്യരശ്മികഥം മേച്ചൽ സ്ഥലത്തിൽ ചെരിഞ്ഞു വീണു. ഒരു ശിശുനാദം "കലേ കലേ! കലേ!" എന്നു് വിളിക്കുന്നതു് കേട്ടു. അതു് ചന്ദ്രൻ കാക്കകളെ തീറുകയായിരുന്നു.

"ബാപ്പൂ! ഞാൻ എന്താണു് സ്വപ്നം കണ്ടതു് എന്നു് നിങ്ങഥം അറിയുമോ?" എന്നു് കുട്ടി ഉച്ചത്തിൽ ചോദിച്ചു. ആ സമയത്തു് ഒരു മരക്കൊത്തി ചിറകിരുത്തുകൊണ്ടു് അവരുടെ പിന്നിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു മരത്തിന്മേൽ ചെന്നു വീണു. ഇതു് ഒരു ദുശ്ശകുനമാണെന്നു് വിചാരിച്ചിട്ടു് ഇടയൻ വിറവിറച്ചു "അവിടെ, ആ കൽച്ചട്ടിയുടെ അരികെ ഒരു കട്ടാരം കണ്ടു എന്നു് ഞാൻ സ്വപ്നം കണ്ടു." ചന്ദ്രൻ ആ കിണറു് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. "ബാപ്പൂ! ആ സ്വപ്നത്തിൽനിന്നു് ഉണർന്നുപോയതുകൊണ്ടു് എനിക്കു് സങ്കടമുണ്ടു്. എനിക്കു് ഇപ്പോഥം ഒരു കട്ടാരംകൊണ്ടു നടന്നുക്രൂടയോ? ഞാൻ വലുതായില്ലേ!" തന്നോക്കാഥം വയസ്സുള്ള ചർക്രുടി, തന്നെ വിശ്വസിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നതെന്നു് കുട്ടി മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുന്നു.

"ഒരു ദിവസം ആവാം" എന്ന് ഇടയൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. അവൻ വെള്ളപ്പൊക്കത്തിൽനിന്ന് കരക്ക് വലിച്ചിട്ട ആളെപ്പോലെ ആയി. "എന്റെ ദുഃഖം നിനക്ക് ഉണ്ടാകാതിരുന്നതു് നിന്റെ ഭാഗ്യമാണെന്ന് എന്റെ മകൻ കരുതണം". പിന്നെ തന്നോടുതന്നെ ആയിട്ട് "എല്ലാം പറഞ്ഞു കൊടുപ്പാൻ, ഇവൻ നന്നാ ശിശ്രൂവായിപ്പോയി".

മേച്ചിൽസ്ഥലത്തേക്ക് കാലികളേയും തെളിച്ചുവരുന്ന മറ്റു ചില ഇടയന്മാരുടെ വരവു നിമിത്തം അവന്റെ മനോരാജ്യത്തിന്ന് ഭംഗം നേരിട്ടു. ആകാശവിലോകനത്തിന്ന് അത്യന്താപേക്ഷിതമായ ഉന്നത ഭൂഭാഗങ്ങളിൽനിന്ന് കഴിച്ച് രാത്രി ദർശനവും കഴിഞ്ഞു ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രന്മാർ മടങ്ങിവരുന്നുണ്ടെന്ന്, സംസാരത്തിന്റെ ബാഹുല്യം അവരെ അറിയിച്ചു.

സഞ്ചാരശീലരായ ഇടയരുടെ ഗുണകാംക്ഷികളായ ഈ പണ്ഡിതന്മാർക്ക് പാലും, തേനും, പലഹാരവും കൊടുപ്പാൻ വേണ്ടി, പെണ്ണുങ്ങൾ തമ്പിന്റെ ഉള്ളിൽനിന്ന് പുറത്തു് വന്നു. നടന്നുപോകുന്ന ഈ പണ്ഡിതന്മാർ, പഠിപ്പിൽ വാസനയുള്ളവർക്ക് ചൊല്ലിക്കൊടുപ്പാൻ ഉത്സാഹികളാണെന്ന് ചന്ദ്രൻ മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുന്നു. പല പ്രാവശ്യവും കണ്ണുമിഴിച്ചുകൊണ്ട് അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചെന്നിരിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു.

ചിലപ്പോൾ ഉണക്ക പഴങ്ങൾ വില്ക്കുന്ന നഗര

വാസികളായ വഴിവാണിഭക്കാരും അവിടെ എത്തിച്ചേരും. താഴ്വാരത്തിലുള്ള മാക്കറിൽനിന്നു് ഓരോ വർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കും. ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കെ അന്നാത്തെ കലകളിൽനിന്നൊന്നും ആ ബാലൻ കേവലം ഖണ്ഡിതനായിപ്പോയിട്ടില്ല. നഗര ബാലകന്മാരേക്കാൾ ഒരു സൌകര്യം ചന്ദ്രന്നു് ജാസ്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. കാലികളുടെ ഇടയിൽ ഏകനായി ഇരിക്കുമ്പോൾ, അവൻ കേട്ട ഉപദേശങ്ങളെപ്പറ്റി ആലോചന കഴിപ്പാനുള്ള ഒരു സ്വഭാവവും അവൻ സമ്പാദിച്ചു.

അദ്ധ്യായം നാല്.

കൊല്ലം കുറേ കഴിഞ്ഞു. ഇടയന്നും അവന്റെ കെട്ടിയവൾക്കും വാർദ്ധക്യം ബാധിച്ചു.

"അയാൾ വൈകിപ്പോയി" എന്ന് നട്ട മന്ത്രിച്ചു. അവളുടെ അരിവാളിന്റെ മുന അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു മരത്തിന്മേൽ കുത്തിയിറക്കി. താഴ്വരങ്ങളിലെ ചില വീടുകളിൽ പാൽ കൊടുത്തിട്ട് അവൾ മടങ്ങിവന്നിട്ടേ ഉള്ളൂ. മിന്നുന്ന പിച്ചളപാത്രം അവളുടെ തലയിൽത്തന്നെ ഇരിപ്പുണ്ട്. അവളുടെ തടിച്ച ചേല കല്ലാക്കരു, പവിഴം, അമ്പർഎന്നിവകൊണ്ടു് കോർത്തുകെട്ടിയ നീണ്ട മാലകളാൽ അലങ്കരിച്ചിരുന്നു.

അയാൾ അത്രത്തോളം വിഡ്ഢിയല്ല. ഇല്ല, ആ വഴിയിൽക്കൂടെ അയാൾ ഒറ്റക്ക് പോകയില്ല. കഴിഞ്ഞ മാസം ആ കുറുക്കുവഴിയിൽ വെച്ചു് വലിയച്ചനെ പിടിക്കുവാൻ നോക്കിയ കരടികളെ അയാൾ ഓമ്മിക്കാതിരിക്കുകയില്ല". ഈ വിചാരം അവളെ വെറിപിടിപ്പിച്ചു പാളയത്തിലെ തീ, അവൾ മടങ്ങി വരുമ്പോൾ കെട്ടുപോയതായി കണ്ടു. ഇതു് ഒരു ദുർല്ലക്ഷണമായിട്ടാണ് കരുതിപ്പോന്നിരുന്നതു്.

തീ ഉണ്ടാക്കുന്ന രണ്ടു് കൊള്ളികൾ അവൾ എടുത്തു് ഉള്ളംകയ്യിൽ ഒന്നു് നീളത്തിൽ പിടിച്ചു. മറേറത്

അതിന്റെ മേൽ, വിലങ്ങനെ വെച്ചു. എന്നിട്ട് ഉരച്ചപ്പോൾ, അതിന്റെ ഫലമായി തീപ്പൊരി പാറിത്തുടങ്ങി. അടുപ്പത്തുവെച്ച കലത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ തീ പടർന്നു പിടിച്ചപ്പോൾ അരി ഇട്ടു. ആ കുട്ടരിൽ ബാക്കിയുള്ളവരും അവരവർക്കും വേണ്ടുന്നതു അതിൽ നിക്ഷേപിച്ചു.

"ഇതാ അയാൾ വരുന്നു".

കഴുതപ്പുറത്തുനിന്നു് സാധനങ്ങൾ ഇറക്കുവാനായി തന്റെ കെട്ടിയവനെ സഹായിക്കാൻവേണ്ടി അവൾ അങ്ങട്ട് ഓടിച്ചെന്നു. മാർക്കറ്റിൽനിന്നു് അയാൾ കൊണ്ടുവന്നതു് എന്തൊക്കെയാണെന്നറിവാൻ അവൾക്കു് വളരെ കൌതുകമുണ്ടായിരുന്നു.

"നിങ്ങൾ പെണ്ണുങ്ങൾ അടുപ്പത്തുവെച്ചതു് എന്താണു്. നല്ല വാസന വരുന്നുണ്ടല്ലോ" എന്നു് വിശന്നവരുന്ന അവൻ ചോദിച്ചു.

"ഒന്നിൽ അരിയാണു്."

"മറേതിലോ"

"നായാട്ടുകാരുടെ കൂടെ ചന്ദ്രനും പോയിരുന്നു. കുറേ നെട്ടവാലൻ കോഴികളെ അവൻ കൊണ്ടുവന്നുതന്നു എന്നു് ഇടച്ചി പറഞ്ഞു.

"കൊച്ചുകളല്ലല്ലോ" എന്നു് നേരം പോക്കിൽ അവൻ ചോദിച്ചു.

"ഇല്ലില്ല. വെണ്ണ ഇപ്പോഠം ഞങ്ങഠം ഒളിപ്പിച്ചു വെക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നതു്". അവർ ചിരിച്ചു.

"അനാഥ ബാലൻ എവിടെപ്പോയി" ഇടയൻ ചന്ദ്രനേയും നരിക്കുട്ടിയേയും കാട്ടുപാതകളിൽ കാണുക പതിവായിരുന്നു. ചന്ദ്രനും അവിടെ കാത്തുനിന്നിട്ടുണ്ടാകും.

"ഗോപാലദേവന്റെ ഉത്സവത്തിന്നു് അപ്പം ചുടുവാൻ വേണ്ടി നമ്മുടെ കുട്ടരുടെ കൂടെ അവനും പോയിരിക്കുന്നു."

"കുട്ടിയുടെ പരാക്രമത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ശ്രുതി, താഴ്വാരങ്ങളിലും എത്തിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു".

അച്ഛനെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ഈ ഇടയൻ ആട്ടിന്റെ രോമം വില്ക്കാൻ വേണ്ടി അങ്ങാടിതോറും നടക്കുമ്പോഠം, ഈ ശ്രുതി തന്റെ വകയായുള്ള ചില ചില്ലറ ചേർപ്പുകൊണ്ടു് കൂറേക്കൂടി ഫ്ലൂറിയിരിക്കുന്നു. തന്മൂലം, ക്രൂരജന്തുക്കളെ മെരുക്കുന്നവനെന്ന ഈ ചെറിയ വേട്ടക്കാരന്റെ ശ്രുതി, ദൂരെയെങ്ങാൻ കിടക്കുന്ന നന്ദരുടെ തലസ്ഥാനത്തിൽക്കൂടി എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

"ചന്ദ്രികയുള്ള ഈ രാത്രികളിൽ ചെറുപ്പക്കാർ വല്ല പ്രകാരത്തിലും വിനോദിക്കാതിരിക്കയില്ല" എന്നു് ഒരു സ്ത്രീ പറഞ്ഞു.

"പെൺകുട്ടികഠംക്കു് എപ്പോഴും മധുരപദാർത്ഥം ഇഷ്ടമാണു്. കാട്ടിൽ തീക്കുട്ടി ഇടയന്മാർ അപ്പം ചുടുമ്പോഠം

അവർ ക്ഷണം അവിടെ എത്താതിരിക്കില്ല. നീ പണ്ട് ചെയ്തപോലേ നട്ടേ!" ഇടയൻ ഒന്ന് ചിരിച്ചു.

അവരുടെ ചെറുപ്പക്കാലത്തു് അവർ "നായും പൂലിയും" കളിച്ചിരുന്ന കാലം നട്ടക്കു് ഓമ്മവന്നു.

"മരക്കൊമ്പുകളിന്മേൽ, നിങ്ങളം പെണ്ണുങ്ങളം, നിങ്ങളുടെ ഒപ്പം ഊഞ്ഞാലാടാൻ ഞങ്ങളെ ഉത്സാഹിപ്പിക്കാൻ വേണ്ടി പൂമാലകളം തൂക്കിയത് നിനക്കു് ഓമ്മതോന്നുന്നുണ്ടോ? ഇപ്പോളം അങ്ങിനെ യാതൊന്നും ഞാൻ കാണുന്നില്ലല്ലോ".

"നിങ്ങളം ഉണ്ടാക്കിയ റാട്ടുരൊട്ടിൽ, ഞങ്ങളംക്കു് തല ചുറുംവരെ തിരിഞ്ഞുമില്ലേ" നട്ട ഇങ്ങിനെ ഒന്നുകൂടി ഏററി.

"എന്റെ ചെറുപ്പകാലത്ത് ഞങ്ങളം ആരെങ്കിലും അവരുടെ കയ്യിൽ വീഴുമെന്നു് ആശിച്ചുകൊണ്ടു് പുരുഷന്മാർ ചുറുംനിന്നിരുന്നു" എന്നു് ഒരു മുത്തിത്തള്ളയും പറഞ്ഞു.

"എന്തു്? ഈ കോങ്കണ്ണുള്ള നിന്റെയോ! നിന്റെ അച്ചന്നു് എടുത്തു കൊടുക്കാൻ അന്നു് വളരെ പശുക്കളം ഉണ്ടായിരിക്കണം". ഇടയൻ ഇങ്ങിനെ അവളെ മക്കാറാക്കി. "പശുക്കളം ഒന്നുംകൂടാതെത്തന്നെ അന്നു് ഞാൻ നട്ടയെ അവിടെ കൊണ്ടുവരുമായിരുന്നു" എന്നും പറഞ്ഞു് ഇടയൻ ഒരു കൈകൊണ്ടു് നട്ടയുടെ ചുമൽ മുഭാഗത്തിൽനിന്നു് ചുറച്ചു പിടിച്ചു. അവന്റെ വിവരമില്ലാത്ത മുഖസ്തുതി കേട്ടിട്ടു് അവളം മന്ദഹസിച്ചു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"എന്നെ വിവാഹം കഴിപ്പിപ്പാൻ ഇഷ്ടമില്ലാത്ത ഒരു പുരുഷനേയും ഞാൻ ഈ മലമുകളിൽ കണ്ടിരുന്നില്ല..... എന്നാൽ എന്റെ കുട്ടികളൊക്കെ എന്റേറ കൊലത്തിലായിരിക്കൊണ്ട് ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു".

"ആ തുണയില്ലാത്ത ശിശുവിനെ നീ മല കൊടുത്തു വളത്തിയതു് വളരെ നന്നായി നട്ടേ! ഇടയൻ കൂറേ മദ്ധ്യമനായപോലെ തോന്നി". രണ്ടാമതും അവൻ പറഞ്ഞു. "നമ്മുടെ ആട്ടുമാടുകൾ ഒരു ജന്മവാസനകൊണ്ടു് നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം മനസ്സിലാക്കുന്നു. നിനക്കും അതിന്നു് വയ്യും എന്നു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു".

"ജന്മവാസനയോ" അവൾക്കു് കോപം പൊങ്ങി. "നിങ്ങൾ, ഇടയന്മാർ നിങ്ങളുടെ ഗോധനം മാത്രമേ ഓർക്കയുള്ളു. "ജന്മവാസനപോലും". "നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധി എവിടെപ്പോയി".

"എന്നാലുംകൂടി നമ്മുടെ പോറ്റുകുട്ടി നമുക്കു് ബഹുമതി ഉണ്ടാക്കുന്നുണ്ടെന്നു് നിനക്കു് സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. നട്ടേ!, ഞാൻ അവനെ ഒരു പേടിയില്ലാത്തവനാക്കിത്തീർത്തീട്ടുണ്ടു്. എല്ലായ്പോഴും അവന്നു് നായാട്ടുകാരോടു് കൂടിയുള്ള പെരുമാറ്റം തന്നെ",

"എല്ലാം ശരിതന്നെ. നിങ്ങൾ ആ ബാലകേസരിയെ ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്ന ദിവസം ഗോപാലന്മാരുടെ ദേവന്നുണ്ടാക്കിയ അപ്പവും നിങ്ങളുടെ വരവും ഞാൻ കാത്തുനില്ക്കുകയായിരുന്നു. അവനെ കണ്ടെടത്തുതന്നെ നിങ്ങൾ ഇട്ടേച്ചു

പോന്നിരുന്നു എങ്കിൽ എത്ര നന്നായിരുന്നു. ഞാൻ അ രാത്രി എത്ര കരഞ്ഞു എന്ന് നിങ്ങൾക്ക് നിശ്ചയമില്ല".

"ഇതാ നട്ടേ!" അയാൾ അവൾക്ക് കുറേ പാദസര ങ്ങൾ കൊടുത്തു".

അവൾ, തന്റെ കാലിന്നിട്ടുനോക്കാൻ വേണ്ടി അതു് അയാളുടെ കയ്യിൽനിന്നു് പറിച്ചു. അവൾ തുള്ളി ചാ ടുന്നോറു് നൃത്തം തുടങ്ങി.

"ഈ പാദസരങ്ങൾ നിങ്ങൾക്ക് എവിടുന്നു കിട്ടി?" എന്നു് തുള്ളികൊണ്ടിരിക്കെ അവൾ ചോദിച്ചു.

"ഞാൻ പുഴയിൽ കണ്ട ഒരു കുട്ട പൊന്നു് കൊടുത്ത പ്പോൾ ഒരു കച്ചവടക്കാരൻ എനിക്ക് തന്നതാണു്".

"ലാഭമുള്ള കച്ചവടമാണോ". അവൾ ചോദിച്ചു.

"എടീ! നീ നിന്റെ ജോലിക്ക് പോടീ. ഇനിയും എത്രയെങ്കിലും പൊൻ കുട്ടകൾ പുഴയിലെ പൂഴിയിൽ കിട പ്പുണ്ടു്". എന്നു് അവൻ കടിക്കുമ്പോലെ പറഞ്ഞു.

"ഗോക്കളാണു് ഇടയന്മാരുടെ ധനം? എന്നു് അവൾ പറഞ്ഞു. അവന്റെ വീർത്തമുഖം നോക്കിച്ചി രിച്ചു. പിന്നെ "കച്ചവടക്കാരന്റെ വശം മറ്റെന്തെല്ലാം ഉണ്ടായിരുന്നു" എന്നു് ചോദിച്ചു.

"അധികമൊന്നുമില്ല. അവൻ സാധാരണ കൊണ്ടു വരുന്ന ഉണക്കപ്പുഴുക്കളും, പിന്നെ ഇടയന്മാരായ നമുക്ക് ആവശ്യമില്ലാത്ത പല സാധനങ്ങളും".

"മതി, നിങ്ങൾക്ക് വിശക്കുന്നുണ്ടാകും". സ്റ്റ്യൂ (Stew) രുചി നോക്കുവാൻ അവൾ കരണ്ടി കൂടത്തിൽ കുത്തി. "ബാക്കിയുള്ളവർ പുഴയിൽനിന്ന് കുളിക്കുന്നുണ്ട്."

നാടോടികൾ, ആ വലിയ കൂടത്തിന്റെ ചുറ്റും വന്നു കൂടി. മരക്കോപ്പകളിൽ കിച്ചടിയും മാംസവും മാറും ഇട്ടു കൊടുത്തു. കഴുകി വെടിപ്പാക്കിയ വിരലുകൾകൊണ്ട് അവൻ വാരി തിന്നു.

സായാഹ്ന ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, നൂൽ അവരുടെ അരയിലും പെരുവിരലിന്മേലും കൊളുത്തി പുള്ളികളുള്ള പരുത്തി തുണി നെയ്യാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ക്രുട്ടി.

"ഉത്സവത്തിന്നു പോയതിൽപ്പിന്നെ എത്ര മഴക്കാലം കഴിഞ്ഞു. വല്ലവർക്കും പറവാൻ സാധിക്കുമോ?" എന്നു് ഇടയൻ ചോദിച്ചു.

"ശേഷനാഗം നിവസിക്കുന്ന വരിവെട്ടിച്ചാലുകളിൽക്കൂടെ തീർത്ഥയാത്രക്കാർക്ക് വഴികാട്ടിക്കൊടുത്തിട്ട് എത്ര പണമാണ് സമ്പാദിച്ചതു്" എന്നു് സ്വാർത്ഥപരയായ നട്ട പറഞ്ഞു.

"നട്ടേ! നീ പറഞ്ഞതു് ശരിയാണ്. ക്ഷേത്രത്തിൽ എത്തുംമുമ്പേ ഈ ഭക്തന്മാരെ പലരേയും ഈ നാഗേശ്വരൻ പിടിച്ചു വിഴുങ്ങുമായിരുന്നു. നമ്മളും അവരെ സഹായിപ്പാൻ അവിടെ ഇല്ലായിരുന്നു എങ്കിൽ—" ബാക്കിയുള്ളവർ സമ്മതിച്ചു.

"വേദകർത്താക്കന്മാരായ ദിവ്യർഷികളും ഈ കപ്പണകളിൽനിന്നു് ഓടിപ്പോയെന്നാണ് അള്ളകം പറഞ്ഞത്.

അവർ തപസ്സുചെയ്തിരുന്ന സ്ഥലങ്ങൾ കുറിക്കുവാൻ, ഒഴിഞ്ഞ ഗ്രഹകം മാത്രമേ ഇപ്പോൾ കാണ്മാൻ ഉള്ളൂ.

"ഇരിക്കട്ടെ. മഴക്കാലം കുണക്കാക്കാനാണ് ഞാൻ നിങ്ങളോട് പറഞ്ഞത്" എന്ന് ഇടയൻ നിഷ്കൃഷ്ടിച്ചു.

'ഒന്ന്'.
'നാല്'.
'ആറ്'.
'മൂന്ന്'.

'പതിനൊന്ന്'. ഇവരുടെക്രടെ ഇരുന്നിരുന്ന ഒരു സഞ്ചാരിയായ സന്ന്യാസി തെറ്റുതീർത്തു പറഞ്ഞു. ഈ കിഴക്കാന്തുക്കമായ വഴിയിൽക്രടെ ബുദ്ധിമുട്ടി, മുകളിൽ കേറിവരുന്ന തീർത്ഥാടനക്കാർ വരാൻ ഒരു മഴക്കാലവും കൂടി കഴിയണം. അതിൽപ്പിന്നെ വിശ്രമിച്ചേ മുന്നോട്ട് പോകയുള്ളൂ".

"അവരുടെ ശാഖയിൽ അപൂർവ്വം ചിലർ മാത്രമേ മടങ്ങി എത്തുകയുള്ളൂ. ഇത് സത്യമാണ്" എന്ന് ഇടയൻ പറഞ്ഞു.

"ബാക്കി ഭിക്ഷുകളിലൊക്കെ ഗ്രാമീണരാണ് പുണ്യയാത്രക്കാരുടെ കൊടുക്കലിന്നും വാങ്ങലിന്നും അവകാശപ്പെട്ടവർ. ഭൂഷികർ പാർക്കുന്ന, കിടിലം ജനിക്കുന്ന മേച്ചിൽ സ്ഥലങ്ങൾ, നാം കൈക്കലാക്കിയതുകൊണ്ട് ആർക്കും വിരോധമില്ലായിരുന്നു". നട്ട ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു തന്റെ നെയ്ത്തുപണിക്ക് ചുണയോടെ മുതിർന്നു.

"നിങ്ങൾ വല്ലപ്പോഴും ആകാശത്തിലെ ഋഷികളെ നോക്കിയിരിക്കുന്നുവോ?" എന്ന് സന്ന്യാസി ചോദിച്ചു. ഒരു ചതുർഭുജത്തിന്റെ നാല് കോണിലും നാല് നക്ഷത്രങ്ങൾ കണ്ടോ! വടക്കുഭാഗത്ത് അതിന്റെ ഒരു വാലുപോലെ തോന്നുന്ന മൂന്ന് നക്ഷത്രങ്ങളും കാണുന്നില്ലേ? ഈ ഏഴ് മാണ് പുലസ്ത്യൻ, പുലഹൻ മുതലായ സപ്തർഷികൾ. വസിഷ്ഠന്റെ സുമാർ ഒരു വിരൽ ചോടെ, എത്രയോ ചെറിയ ഒരു നക്ഷത്രം കാണുന്നില്ലേ'. അതാണ് വസിഷ്ഠന്റെ ഭാര്യ അരുന്ധതി. അവരൊക്കെ ഇപ്പോൾ തപോവൃത്തിയിൽ ഇരിക്കുകയാണ്"

ഇടയൻ, ആ പുണ്യപുരുഷൻ പറയുന്നതൊക്കെ ഭക്തിയോടെ വിശ്വസിച്ചിട്ട് ആ നക്ഷത്രങ്ങളെ നോക്കി.

"വരട്ടെ" എന്ന് നട്ട ഇടക്കു് പറഞ്ഞു. "ഞാൻ മണിമുട്ടുന്നതു് കേൾക്കുന്ന താഴ്വാരത്തിൽനിന്ന് ആരോ ഇങ്ങോട്ട് കേറിവരുന്നുണ്ടു്".

എല്ലാവരും നിശ്ശബ്ദരായി.

"കതിരുപ്പുറത്തു് കേറിയ ഒരാളോ" എന്ന് സ്ത്രീകൾ പറഞ്ഞു. "ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ നമ്മളെ രക്ഷിക്കട്ടെ!"

വൃദ്ധന്റെ ശബ്ദം ഭയം സൂചിപ്പിച്ചിരുന്നു.

"ഋഷികളും, ജ്ഞാനികളും നടന്നിട്ടേ വരികയുള്ളൂ".

ഈ ബഹളത്തിൽ ബാക്കിയുള്ള വൃദ്ധന്മാർ ഓടി ഓരോ മരത്തടിയുടെ പിന്നിൽ ചെന്നുനിന്നു അവരെ നോക്കി.

"ഗോകുലദേവൻ നമ്മളെ രക്ഷിക്കട്ടെ" എന്ന് നട്ട വ്യസനത്തോടെ പറഞ്ഞു. "അയാളെ കാണുമ്പോൾ ഞാൻ

വിറച്ചുപോകുന്നു. സാധുക്കളായ ഗോപാലന്മാരുടെ മഹാനായ രക്ഷാകർത്താവേ! ഞങ്ങളെ ആരും കാണാതിരിപ്പാൻ ഒരു മൂടൽ മഞ്ഞു അയച്ചുതന്നാലും" എന്നു് അവർ പ്രാർത്ഥിച്ചു.

"എരിയുന്ന തിയ്യിന്റെ മുന്നിൽ സ്ത്രീകളെല്ലാരും നില്ക്കുവിൻ" എന്നു് ഇടയൻ ഉപദേശിച്ചു.

ഉന്നത ഭിക്കിൽനിന്നു് യഥേഷ്ടം സഞ്ചരികൾ, ഗൃദ്ധ്രരെപ്പോലെ നോക്കി.

"ഒരു ക്ഷീണിച്ച മനുഷ്യനും ഒരു ക്ഷീണിച്ച കുതിരയും" എന്നു് പറഞ്ഞു് സന്ന്യാസി അവരെ ശാന്തിപ്പെടുത്താൻ നോക്കി.

"വല്ലേടത്തും പതിയിരിക്കുന്ന ഒരു നരി, രണ്ടിനേയും കൊണ്ടുപോകട്ടെ. സഹായത്തിന്നു് ഞാൻ ഒരു കൈപോലും ഇളക്കുകയേ ഇല്ല." എന്നു് ഇടയനും മറുപടി പറഞ്ഞു.

"നമ്മുടെ പാളയത്തിലെ തീ ഇന്നു് കെട്ടുപോയതു് ഓമ്മിക്കുന്നുണ്ടോ? ഈ ആപത്തായിരിക്കും അതു് കുറിച്ചതു്" എന്നു് പറഞ്ഞു നട്ട അരുവാൾ മരത്തിന്മേൽനിന്നു് വലിച്ചെടുത്തു.

"പെണ്ണുങ്ങളേ! മിണ്ടാതിരിക്കു! കൊട്ടാരത്തിൽ ചെന്നു് തകരാറു് ഉണ്ടാക്കുവാൻ ഈ ക്ഷീണിച്ചവനും നാവു് വളയും" എന്നു് ഇടയൻ കോപത്തോടെ പറഞ്ഞു. വന്നാഗതം അവരെ കണ്ടു.

"ഹെ, ഹെ, ക്രൂരരെ" അയാൾ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു "അവിടെ മേൽഭാഗത്ത് നിങ്ങളുടെ ക്രൂരത്തിൽ ചന്ദ്രൻ എന്നു പേരായിട്ട് ഒരു ചെറുപ്പക്കാരൻ വേട്ടക്കാരൻ ഉണ്ടോ എന്ന് പറഞ്ഞുതരുവിൻ".

"ഞങ്ങൾ അവന്റെ കുഡുംബക്കാരാണ്. വേണ്ടതു് ചെയ്യാനും ഒരുക്കമാണ്" എന്നു് ഇടയൻ മുപടി പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ നന്ദരുടെ രാജാവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം വരുന്നതാണ്". ഇടയൻ ഞെട്ടി.

"ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളെ മെരുക്കുവാനുള്ള ഈ ചെറുപ്പക്കാരന്റെ ശ്രുതി പാടലീപുത്രത്തിന്റെ അങ്ങാടികളിൽക്കൂടി എത്തിയിരിക്കുന്നു. അവനു് കാട്ടുജന്തുക്കളുടെ ഭാഷ മനസ്സിലാകുമെന്നാണ് ജനങ്ങൾ പറയുന്നതു്" എന്നു് പറഞ്ഞു് ആ നഗരവാസി കുതിരയേയും നടത്തിക്കൊണ്ടു് മലയുടെ മുകൾപ്പാട്ടിൽ കേറിവന്നു.

"കുട്ടി അവന്റെ സഹോദരന്മാരോടുകൂടെ കാട്ടിലേക്കു് പോയിരിക്കയാണ്. ഗോകുലദേവന്റെ ഉത്സവത്തിനു് അപ്പം ചുടാൻവേണ്ടി, യജമാനന്" എന്നു് പോറ്റച്ചൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ അവനെ ഉടനെ വരുത്തണം".

"അയ്യോ! എനിക്കും എന്റെ അനുജന്മാർക്കും അതു മുകളിൽ വാദ്ധ്യം നിമിത്തം കേറിപ്പോവാൻ സാധിക്കയില്ല. സ്ത്രീകളുടെ ഒപ്പം ഞങ്ങൾക്കും ഇവിടെ കാത്തു നില്പാനെ നിവൃത്തിയുള്ളൂ. എന്നാൽ കുട്ടികൾ, ഉത്സവത്തിന്റെ അപ്പവും കൊണ്ടുകൊടുത്തു ക്ഷണം മടങ്ങി എത്തും

"ഉത്സവത്തിനു് അപ്പമോ?" എന്നു് നഗരവാസി ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ നിങ്ങളെല്ലാം അതു്

തിന്നുമ്പോഠം ഒന്നിച്ചു തിന്നാൻവേണ്ടി ഞാനും കാത്തുനില്ക്കാം. ഹിമാലയത്തിന്റെ അടുക്കെ ഇത്ര ഗുണവും രുചിയും ഉള്ള ഒരു പലഹാരം വേറെ ഇല്ല. എന്റെ കുതിരയും ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു".

സ്ത്രീകൾ രാജസേവകനെ ഭയഭക്തിയോടെ നോക്കി. ചിലർ മെല്ലെ കൂട്ടിൽപ്പോയി മറഞ്ഞു.

തീയുടെ അരികെ ചെന്നിരുന്നു, രാജദൂതൻ അയാളുടെ ചരിത്രം പറഞ്ഞു തുടങ്ങി".

"സിംഹളരാജാവ് നമ്മുടെ രാജാവിന്നു് കൂട്ടിലിട്ട ഒരു സിംഹത്തെ അയക്കുന്നുണ്ടു്. കൂടു് തുറക്കാതെ അതിനെ പുറത്തിറക്കാൻ നമ്മുടെ രാജാവോടു് വീരവാദം പറയുന്നു. നമ്മുടെ മഗധരാജാവിനെ തോല്പിക്കാൻ സമ്മതിക്കുന്നതു് ഒരു പോരായ്മയായിരിക്കും".

"എന്നാൽ എന്റെ മകനെ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു് എന്തിനാണു് കൊണ്ടുപോകുന്നതു്" എന്നു് അല്പം ഭ്രമത്തോടെ ഇടയൻ ചോദിച്ചു.

"ഈ കൂട്ടി ഉഷ്ട്രമുഗങ്ങളെ വശീകരിക്കുന്നവനാണെന്നു് ജനങ്ങളും മന്ത്രിമാരും ധരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഈ നുലാമാലയായ വിഷയത്തിൽ വിജയം നേടുവാൻ ഇവനു് സാധിക്കുമെന്നാണു് കേൾവി. ആഷാഢമാസത്തിന്റെ ശുക്ലപക്ഷാരംഭത്തിൽ, കൂട്ടിലിട്ട സിംഹം കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തുന്നതാണു്. എന്തുവന്നാലും വേണ്ടില്ല. അതിനുള്ളിൽ ആ ചെറിയ വേട്ടക്കാരൻ കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നുചേരേണ്ടതാണു്".

"നിങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരെ ബഹുമാനിക്കുകയാണു് ചെയ്യുന്നതു്". എന്നു് ഇടയൻ ശ്രേയാസപ്പെട്ടു് മറുപടി പറഞ്ഞു.

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
KOTTAYAM

ആദ്ധ്യായം അഞ്ച്.

തിങ്കളിന്ന് കല കുറഞ്ഞുവരുമ്പോൾ ഗോകുലബാല ന്മാർ കാട്ടിൽനിന്ന് പാട്ടുംപാടിക്കൊണ്ട് വന്നു. ചന്ദ്രൻ ഒരു മരണമടഞ്ഞ ചെന്നായയെ ചുമലിലിട്ടാണ് വന്നത്. വൃദ്ധഗോപാലന്മാർ മുന്നോട്ട് ചാടിവന്നു അതിന്റെ ദേഹത്തിൽനിന്ന് ഓരോ പിടി രോമം പറിച്ചെടുത്തു. തൊഴുത്തിൽ ചെന്നായയുടെ രോമം വിതറിയാൽ അതു് ഒരു മന്ത്രിച്ചുകെട്ടിയ ഉറുക്കുപോലെ, തെണ്ടിനടക്കുന്ന ചെന്നായക്കൂട്ടത്തിൽനിന്ന് നാല്ക്കാലികളെ രക്ഷിക്കുമെന്ന ഒരു അന്ധവിശ്വാസം അവരുടെ ഇടയിൽ പ്രചരിച്ചിരുന്നു.

പുരുഷന്മാർ രോമം പറിച്ചെടുത്തതിൽപിന്നെ, ചന്ദ്രൻ കാഴ്ചക്ക് കൊള്ളാത്ത ആ സാധനത്തെ വെറുപ്പോടുകൂടെ നിലത്തിട്ടു. അവന്റെ ജ്ഞാതികൾ അവനെ നോക്കിച്ചിരിച്ചു.

"ഒരാൾ കവിടികൾക്കുടി ഇതിന്ന് കൊടുപ്പാൻ മടിക്കും" എന്നു് അവൻ ആവലാതിച്ചു. വഴിപോകുന്ന കച്ചവടക്കാർക്ക് അവൻ ഇങ്ങിനെ കൊണ്ടുവരുന്ന ജന്തുക്കളുടെ തോല് വില്ക്കുക പതിവായിരുന്നു.

കുട്ടികളും ഗ്രാമീണരും ഗോകുലോത്സവത്തിൽ ചുറ്റ അപ്പങ്ങളുടെ ഓഹരി വാങ്ങാൻ വേണ്ടി, വന്നു തിക്കിത്തുടങ്ങി. ആ സമയത്തു് ആരും അറിയാതെ ചന്ദ്രനും

അവന്റെ അച്ഛനും അവിടം വിട്ടുപോവാൻ പ്രയാസമില്ലായിരുന്നു.

"പാടലീപുത്രത്തിൽനിന്ന് വന്ന രാജദൂതൻ ഇവിടെ വന്നിരുന്നു" എന്ന് മാത്രം പറഞ്ഞ വൃദ്ധൻ ഇടയന്ന് ഒരു തല മുററൽ ഉണ്ടായി. ബാലന്റെ എല്ലുറക്കാത്തതെങ്കിലും ശക്തിയുള്ള കൈ അവൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും പിടിച്ചു.

"അതെ, പേടിച്ചുപോയ സ്ത്രീകളെ ഞങ്ങളും കാട്ടിൽ കണ്ടു. അവർ പറഞ്ഞതിനൊന്നും അർത്ഥമില്ലെന്ന് എനിക്ക് തോന്നി. ഞങ്ങളാരും അവരുടെ വാക്ക് വിശ്വസിച്ചിരുന്നില്ല".

"എന്നാലും മകനെ! അവർ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. രാജാവിന്റെ ഒരു ഉത്തരവോട്ടക്രൂടിയാണ് അയാൾ വന്നത്". ഇടയന്റെ തൊണ്ട ഇടറി. "നീ—നിന്നെ കൊട്ടാരത്തിൽ ആവശ്യമുണ്ട്".

ചന്ദ്രൻ ഒന്നും ശ്രദ്ധിക്കാത്തവനെപ്പോലെ നോക്കി.

"കൊട്ടാരത്തിൽ" എന്ന് ഇടയൻ പിന്നേയും പറഞ്ഞു.

"അതേ, ഇപ്പോൾ എനിക്ക് വയസ്സായി. രോഗവും പിടിപെട്ടു. താമരത്തണ്ടുപോലെ എന്റെ കൈകാലുകൾക്കൊന്നും ശക്തിയില്ലാതായി.....മകനേ! നീ പോകുംമുമ്പേ എനിക്ക് നിന്നോട് ഒരു ഗോപ്യമായ സംഗതി പറവാനുണ്ട്. നീ മടങ്ങിവരുമ്പോൾ ഞാൻ ഇവിടെ ജീവനോടുക്രൂടി ഉണ്ടാകുമോ എന്ന് ആർ കണ്ടു?". വളരെ

പ്രയാസത്തോടുകൂടെ ഇടയൻ രഹസ്യം പുറത്തിറക്കി. "അല്ലയോ രാജാവേ! ഞാൻ ദേവന്മാരിൽനിന്നു് നിങ്ങളെ കൂട്ടുകൊണ്ടുവന്നു".

"രാജാവോ?"

പകുതി അപേക്ഷയും, പകുതി വഴിപ്പെടലും കലർന്ന ഭാവത്തോടെ ചന്ദ്രൻ തന്റെ പോറലച്ചനെ തുറിച്ചുനോക്കി "സാധു ബാപ്പൂ" എന്നാവൻ വിചാരിച്ചു. "ദേവന്മാർ അയാളെ ശിക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടു്, നിശ്ചയം".

"നമ്മമ്മം പോയി കാലിക്കൂട്ടത്തെ നോക്കുക" എന്നു് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. "മേച്ചിൽസ്ഥലത്തെത്തിയാൽ നിങ്ങൾക്കു് ബുദ്ധി നേരെ വരും".

മൈതാനത്തിലെ പൂക്കളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ, കന്നുകാലികൾ വെള്ളം കുടിക്കുന്ന ഉറവു് കണ്ടിന്റെ നേർക്കു് അവർ ഒന്നുംമിണ്ടാതെ നടന്നു.

"ഈ കൽക്കുഴിയിലാണു് ഞാൻ അങ്ങയെ കണ്ടതു്. ഒരു ഉത്സവത്തിന്നു പോകുമ്പോലെ വളരെ പൂമാലകൾ ധരിച്ചിരുന്നു" എന്നു് ഇടയൻ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ എന്റെ പശുക്കളെ കറക്കാൻ വന്നിരുന്നു. എന്റെ ആശ്ചര്യത്തിന്നു് ഞാൻ കണ്ടതു് പ്രാവിനെപ്പോലെ കുറുകുന്ന ഒരു ആൺകുട്ടിയെ ആയിരുന്നു. അങ്ങയുടെ ചെറിയ ഒരു കൈ മയിൽപ്പീലിമുകൾ പിടിച്ചിട്ടു് അങ്ങും ഇങ്ങും ആട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നു..... ഇപ്പോൾ നിന്റെ വളർച്ചയെ കാണുമ്പോൾ എനിക്കുകൂടി

വിശ്വാസംവരാത്തപോലെ തോന്നുന്നു". വൃദ്ധൻ വളരെ സ്നേഹത്തോടെ അവനെ ആപാദചൂഡം ഒന്നു നോക്കി.

"എത്രകാലം മുമ്പേ ആയിരുന്നു ഇത്?" എന്നു് ചോദിച്ചു് ചന്ദ്രൻ ചിരിച്ചു. തന്റെ പോറ്റച്ഛന്റെ കഥയിൽ ചന്ദ്രന്നു് ശങ്ക ജനിച്ചു.

"അതു് കഴിഞ്ഞിട്ടു് നമ്മളം വളരെ പ്രാവശ്യം വരികയും പോകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഓരോ പ്രാവശ്യവും കൊല്ലത്തിൽ ഒരിക്കൽ വരുന്ന സമയത്തു്, ഞാൻ ഈ കൽക്കഴിയുടെ ഒരു ഭാഗത്തു് ഓരോ വര കുഴിച്ചുവെയ്ക്കും. എന്നാൽ നിനക്കുതന്നെ അതു് പിന്നീടു് എണ്ണിനോക്കാമല്ലോ? ഈ ഒരു ദിവസം വരുമെന്നു് ഞാൻ ഭയത്തോടെ കാത്തുനിന്നിരുന്നു".

ഇടയൻ തന്റെ കണ്ണിൽനിന്നു് പൊട്ടിവീണ കണ്ണീർ കൈകൊണ്ടു് തുടച്ചു വീണ്ടും ശാന്തനായി. അവന്റെ സ്വന്തം നെയ്ത്തു് തുണിയുടെ ചുറയിൽനിന്നു്, രത്നപ്പിടിയുള്ള ഒരു കട്ടാരം ഊരി എടുത്തു.

ബാലൻ ഒന്നു ഞെട്ടി.

"മൌര്യരാജാക്കന്മാരുടെ ഈ പാരമ്പര്യചിഹ്നം അങ്ങയുടെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന തുണമെത്തയിൽ തറച്ചുകിടക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു".

ചന്ദ്രൻ കട്ടാരം വാങ്ങി പരിശോധിച്ചു. പരിഭ്രമത്തോടെ ഇങ്ങിനെ ഇടറിപ്പറഞ്ഞു. "ബാപ്പൂ! കുഴി

ക്കല്ലിന്റെ അരികെ, വായ്ത്തല മേലേയായിട്ട് ഈ കട്ടാരം കിടക്കുന്നതു് ഞാൻ സ്വപ്നം കണ്ടു".

"ഇതു് നിങ്ങളുടെ വംശത്തിന്റെ ഭാഗ്യചിഹ്നമാണ്. ഹിമവാന്റെ പരിസരങ്ങളിലെ രാജ്യത്തിനുള്ള നിങ്ങളുടെ അവകാശം ഇത് തെളിയിക്കുന്നു". ഇങ്ങിനെ വൃദ്ധൻ പിന്നേയും പറഞ്ഞു. അയാൾ, മൌര്യവംശത്തിന്റെ മേലാലത്തെ നാഥന്റെ പാദത്തിൽ, ചിന്താകുലനായി, നിശ്ചാസബദ്ധനായി ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തു.

"നിങ്ങൾ ഇതിനുമുമ്പ്, ഈ കട്ടാരം എന്നെ എന്തുകൊണ്ടു് കാണിച്ചില്ല" എന്നു് ബാലമൌര്യൻ ചോദിച്ചു.

"മകനെ, പിന്നെ എനിക്കു് നിന്നെ കിട്ടുകയില്ല എന്ന ഭയംകൊണ്ടു്" വൃദ്ധന്റെ വാക്കു് അവ്യക്തമായിരുന്നു.

"ഏതായാലും, ഇപ്പോഴെങ്കിലും എനിക്കു് എന്റെ കട്ടാരം കിട്ടി". ചന്ദ്രൻ സന്തോഷംകൊണ്ടു് മതിമറന്നു പോയി. "ബാപ്പുജി ഇനിയും വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ പറയുക. അതിലും അധികവും പറയുക" എന്നു് ചന്ദ്രൻ നിഷ്കർഷിച്ചു. അവൻ, പരവശനായ തന്റെ പോറ്റച്ഛന്റെ സമീപത്തു് അരിത്തണ്ടിൻ ചെടികളുടെ ഇടയിൽ ചമ്രംപടിയിട്ടിരുന്നു. പണ്ടേ ആശിച്ചതു് ലഭ്യമായതുകൊണ്ടു് അവന്റെ കണ്ണു് ആ കട്ടാരത്തിന്മേൽ പതിഞ്ഞിരുന്നു.

വൃദ്ധൻ അനങ്ങിയിരുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ അയാളായിരുന്നു

ഉറങ്ങിപ്പോയത്. ആ ഉറക്കിൽനിന്ന് അയാൾ ഒരിക്കലും ഉണരുക ഉണ്ടാകയില്ല.

* * * * * * * * * * * * * *

പാളയത്തിന്റെ അരികിൽക്കൂടെ ഒഴുകുന്ന മലയാറിന്റെ അരികെ, സഞ്ചാരികൾ ജൂനിപ്പർ (Juniper) മരത്തിന്റെ കൊമ്പുകൾ ശേഖരിച്ചു ഒരു മേലേരിക്കൂട്ടി. അതിന്മേൽ വൃദ്ധനായ ഇടയന്റെ ദേഹം കിടത്തിവെച്ചു. മാനിന്റെ രോമംകൊണ്ടു് മടഞ്ഞ ഒരു കമ്പിളികൊണ്ടു് ദേഹം മൂടി. ചന്ദ്രൻ കമ്പിളി അസാരം മാടിവെച്ചു. ഒരു ദീപമെടുത്തു ശവത്തിന്റെ പല്ലിന്റെ ഇടയിൽ സ്ഥാപിച്ച മെഴുത്തിരിക്കു് തീ കൊടുത്തു. പൊട്ടിക്കത്തുന്ന കൊമ്പുകളിൽനിന്ന് സുഗന്ധം പൊങ്ങി. സംസ്കാരമന്ത്രോച്ചാരണശബ്ദംപോലെ ആ ഗന്ധവും വളരെ ദൂരം വ്യാപിച്ചു. ഇതു് മനസ്സിലായപ്പോൾ മറു മേച്ചിൽസ്ഥലങ്ങളിലുള്ള ബന്ധുക്കളും ചങ്ങാതികളും അവിടെ എത്തിച്ചേർന്നു, മരണാന്തരസ്നാനത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടു.

പ്രഥമപുത്രന്നു് സാധാരണ ബാദ്ധ്യതയുള്ള കർമ്മങ്ങളൊക്കെ നിവർത്തിച്ചതിൽ പിന്നെ, തന്റെ പോറ്റമ്മയോടുള്ള പ്രണയത്തിന്നു് ഭംഗം വരുത്തുന്ന ചില നിരർത്ഥ ആചാരങ്ങളിൽനിന്നു് വിട്ടൊഴിവാൻ വേണ്ടി ബാലനായ വേട്ടക്കാരന്നു് ഔത്സുക്യം ഉണ്ടായി. അവൻ തൊഴുംകയ്യായിനിന്നു് വളരെ ആദരവോടുകൂടെ ഭസ്മം നോക്കി വണങ്ങി. എന്നിട്ടു്, ആരുടേയും ശ്രദ്ധ പതിയാത്ത വിധത്തിൽ, പാടലീപുത്രത്തിലേക്കുള്ള യാത്രക്കുവേണ്ടി കുറേ സാധനങ്ങളും അവൻ

ഒരുക്കിവെച്ചതു് എടുക്കാൻവേണ്ടി അവന്റെ പാളയത്തിലേക്ക് പോയി. വെള്ളം വെക്കുവാൻ ഒരു ചൂരൽത്തോട്ട് അരയിൽ കെട്ടിത്തൂക്കി. പിറെറന്നേക്ക് ഒരു സഞ്ചിയിൽ അപ്പവും സൂക്ഷിച്ചു. അവന്റെ വിലയേറിയ കട്ടാരം അരയിൽ തുണിച്ചുറകളുടെ ഇടയിൽ സൂക്ഷിച്ചുവച്ചു. 'ഫർ' (Fir) എന്ന മരത്തിന്റെ ചുള്ളികൾ അവന്റെ കാലിന്മേൽ കെട്ടി. നിലത്തു വീണടിഞ്ഞിരുന്ന കാറാടിമരങ്ങളുടെ സൂചിപോലെയുള്ള ഇലകൾ നിറഞ്ഞു, മലയുടെ ഒരു ഭാഗത്തിൽക്കൂടെ അവൻ ഉരിക്കുത്തിവീഴുംപോലെ താഴ്വാരത്തിൽ ഇറങ്ങി. അവൻ കന്നുകാലികളെ തുടർന്നുകൊണ്ടല്ലാതെ ഏകനായി ഇത്ര വളരെ ദൂരെ ഇതുവരെ പോയിട്ടില്ലായിരുന്നു. അങ്ങിനെ വേണ്ടിവരുന്ന പക്ഷം, അവന്റെ കൂടെ പോകുവാൻ ഒരുക്കമുള്ള ചില ഇടയന്മാരും ഉണ്ടാകുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ചന്ദ്രനു് ഏകനായിരിക്കണം എന്നായിരുന്നു ഉദ്ദേശം. അവൻ വൃദ്ധനായ ബാപ്പുവിനെ എത്രത്തോളം സ്നേഹിച്ചിരുന്നു എന്നു് അയാൾ മരിച്ചതിൽ പിന്നെ മാത്രമേ ചന്ദ്രനു് മനസ്സിലായുള്ളൂ. ഇടക്കിടെ കരഞ്ഞിരിക്കുന്നവർ അവന്റെ ഉച്ചത്തിലുള്ള ശബ്ദം കേട്ടു. ആ സ്വരം പാറപ്പോകുന്ന ഒരു കയിലിന്റെ സ്വരം പോലെ മങ്ങി മരഞ്ഞുപോയി.

അവൻ താഴ്വാരത്തേക്ക് പിന്നോയും പിന്നോയും, തണലിൽ വളരുന്ന വലിയ "വെള്ളമരഞ്ഞാരികൾ" (White Silver Orchids) നിറഞ്ഞ കാട്ടിൽക്കൂടെ വട്ടംതിരിഞ്ഞു താണു തുടങ്ങി. പയൻ-ഉങ്ങു്-മരുതു് Magnolias Chest Nut) ഇതുകളുടെ ഔന്നത്യവിതാനത്തിൽ എത്തിയ

പ്പോഠം, ചന്ദ്രൻ തന്റെ ഘനം കുറഞ്ഞ സഞ്ചി എടുത്തു. മലമ്പഴങ്ങളം തിന്നു് വിശപ്പടക്കിയതിൽപ്പിന്നെ ചന്ദ്രൻ പുല്ലുകഠം മടഞ്ഞു ഒരു ജോഡി ചെരിപ്പുകഠം ഉണ്ടാക്കി, മലയുടെ ഓരത്തിൽക്കൂടെ പാഞ്ഞു.

പകൽ സമയത്തു്, അവന്റെ ചങ്ങാതിമാരായ എല്ലാ മൃഗങ്ങളേയും അവന്നു് വെറും നോട്ടംകൊണ്ടു് അധീനമാക്കാൻ കഴിയും. രാത്രി സമയത്തു്, കാട്ടിൽ നടപ്പുള്ള ചട്ടമ്പഠംക്കു് പ്രാബല്യം കൂട്ടുമ്പോഴം വിശപ്പുകൊണ്ടു് പരവശരായ ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളം അലഞ്ഞു നടക്കുമ്പോഴം, അവൻ കടന്നുപോകുന്ന സമയത്തു് കൂഴലൂതുകയും രക്ഷിക്കുവേണ്ടി വനദേവതമാരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാൻ പാട്ടുപാടുകയും ചെയ്തു. ചാഞ്ചാടി കളിക്കുന്ന മരക്കൊമ്പുകഠം അവനെ അനുഗ്രഹിക്കുകയാണു് ചെയ്യുന്നതു് എന്നു് അവൻ വിശ്വസിച്ചു.

ഒടുവിൽ പുഷ്പങ്ങളുടെ സുഗന്ധം അവൻ ജനപഥങ്ങളംക്കു് അടുക്കുന്നുണ്ടെന്നു് അറിവു് കൊടുത്തു. പിടിയില്ലാത്ത അരിവാൾപോലെ ഇരിക്കുന്ന ആഷാഢമാസത്തിലെ ചന്ദ്രൻ ആകാശത്തിൽ ഒരു സാമാന്യം ഉയന്ന സ്ഥാനത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നു. പൌർണ്ണമിക്കു മുമ്പു്, പാടലീപുത്രത്തിൽ അവനേയും കാത്തുനില്ക്കുന്നവരുണ്ടെന്നു വിചാരം അവന്റെ ഗതിക്കു് ഉത്സാഹം ഉണ്ടാക്കി. മാണിക്യപ്രഭപൂണ്ട പുഷ്പങ്ങളം ചില മരങ്ങളുടെ ഇല കുറഞ്ഞ ചുള്ളികഠം നിറയെ വികസിച്ചു. 'സ്സിമ്മിയ' പൂക്കളുടെ സൌരഭ്യം കാട്ടുവഴികളിൽ വ്യാപിച്ചു.

ഉന്നതനതഭ്രഭാഗത്തിൽക്കൂടെയുണ്ടായിരുന്ന കാട്ടുവഴിയിൽക്കൂടെ അവൻ ബദ്ധപ്പെട്ട നടന്നു. ആഴമുള്ള കൊല്ലികളിൽനിന്നു് 'കലാമസ്' (Calamus) ക്രമുകങ്ങളും പൂങ്കുല കൊണ്ടു് നിറഞ്ഞ ലതകളും സൂര്യപ്രകാശത്തിനു് വേണ്ടി മരഞ്ചാരികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ വെളിച്ചത്തു തള്ളിനിന്നു.

ഒരു കാട്ടാറു് കടക്കുവാൻവേണ്ടി, ആലിന്റെ വേട്ടകാരം ഇണപിണച്ചിട്ടു് വേട്ടക്കാർ ഒരുമാതിരി പാത ഉണ്ടാക്കിവെച്ചേടത്തു് നമ്മുടെ ഗോകുല ബാലകൻ എത്തി. കുരങ്ങിനെപ്പോലെ നെഞ്ഞിട്ടു് ചാടിയിട്ടു് അവൻ മുകരക്കെത്തി. തന്റെ അരക്കു് കെട്ടിയ വാർകൊണ്ടു രണ്ടു മരക്കൊമ്പുകളും പിണച്ചുകെട്ടി അവൻ ഒരു മഞ്ചം പണിതു. പകലിലെ ചൂടാന്ന സമയമൊക്കെ, അവൻ തന്റെ അമാനുഷസ്വരം പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന കുഴലൂതി. പൂളപ്പൂക്കളുടെ അരികെ ഇരിക്കുന്ന തേൻ കുടിയന്മാരായ കിളികളും അവന്റെ ഒപ്പം ആനന്ദക്രല്യത്തോടെ പാടി.

നിരാധാരനായ മൌഗ്ദ്ധ്യബാലനു് തന്റെ പോറ്റച്ഛന്റെ അവസാനത്തെ വാക്കുകളും ഓർമ്മവന്നു. "ഹിമാലയൻ രാജ്യങ്ങളുടെ ആധിപത്യത്തിനുള്ള നിന്റെ അവകാശം ഈ കട്ടാരം തെളിയിക്കും". ആ വിചാരം വരുന്തോറും അവനു് ഒരു മനോദ്ധതയുടെ അനുഭവവും വന്നുചേർന്നു. "ഇവിടെ, ഈ കൊത്തിവെച്ച കുഴിക്കല്ലിൽ മയൂരവംശത്തിലെ രാജാവേ! ഞാൻ നിങ്ങളെ കണ്ടെത്തി". ബാപ്പുജിയുടെ ഈ വാക്കുകളും അവൻ ഓർമ്മിച്ചു.

"ഞാൻ എങ്ങിനെ ആ കുഴിക്കല്ലിൽ എത്തിച്ചേർന്നു? ആരാണ് എന്നെ അവിടെ കൊണ്ടുവിട്ടതു?" ചന്ദ്രൻ അത്ഭുതപ്പെട്ടു. ജലപതനത്തിന്റെ ശബ്ദം അവനെ താലോലിച്ചു ഉറക്കി. ഒരു രാജാവിന്റെ നിലയിൽ, സഞ്ചാരജീവികളെ, (നാടോടികളെ) അവരെ കൊള്ളചെയ്യുവരിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചു എന്നു സ്വപ്നം കണ്ടു.

"ഞാൻ രാജാവാകുന്നവരെ ക്ഷമിച്ചുനിൽക്കു! ഞാൻ രാജാവായി ക്ഷമിച്ചുനിൽക്കുകയോ! ഞാൻ രാജാവായി!".

രാത്രിയിൽ മാരാവശരായിവന്ന 'ഷാമാ' പക്ഷികളുടെ ഗാന്ധർവ്വഗാനം കേട്ടു അവൻ ഉണർന്നു. അവൻ എഴുന്നേറ്റിരുന്നു കണ്ണു തുടച്ചു.

എന്നിട്ടു മരത്തിന്മേൽനിന്നു താഴെ ഇറങ്ങിവന്നു, അവൻ പുഴക്കരയിലേക്കു ഓടി. ഇളകിമറിഞ്ഞൊഴുകിപ്പോകുന്ന വെള്ളത്തെ അവൻ ആദരപൂർവ്വം നോക്കി.

തന്റെ പോറ്റച്ഛന്റെ മരണംകൊണ്ടുണ്ടായ വ്യസനാശനിപാതംകൊണ്ടും, താൻ ഒരു മൌര്യരാജകുമാരനാണെന്നു കേട്ടിട്ടുള്ള ആശ്ചര്യാശനിപാതംകൊണ്ടും, ചന്ദ്രന്റെ സിദ്ധികൾ രൂപീകരിച്ചുവരാൻതക്കവണ്ണം അവന്റെ ഭാവവികാരങ്ങൾ കാലപൂർത്തിവരുംമുമ്പേ ഇളകിത്തുടങ്ങി.

"ബാപ്പുവിന്റെ ചാമ്പൽ ക്ഷണം ഇതിലെ ഒഴുകിപ്പോകുന്നുണ്ടാകും. അയാൾ മരിച്ചില്ലെങ്കിൽ എത്ര നന്നായിരുന്നു. എനിക്കു അയാളോടു് ചോദിക്കാൻ.....".

കൊല്ലിയുടെ ചോട്ടിൽനിന്നു കാട്ടുകഴുതകൾ മേയുന്നതു് അവന്റെ വീക്ഷണവേഗമുള്ള കണ്ണുകളിൽ ആ സമയത്തു് പെട്ടു. നല്ല പാൽ കുടിപ്പാനുള്ള തരവും, വാഹനമായി ഉപയോഗിപ്പാനുള്ള സൌകര്യവും കണ്ടിട്ടു് അവൻ പാറകളിൽക്കൂടെ ചാടിച്ചാടി ഇറങ്ങി. പുൽപ്രദേശത്തിന്റെ വക്കത്തെത്തിയപ്പോൾ, കന്നുകാലികളിൽ ഒന്നു് മേയുന്നതാണെന്നു് തോന്നുംവിധത്തിൽ, കൈകളും കുടി നിലത്തു് കുത്തി നടപ്പാൻ തുടങ്ങി. ഈ വിധത്തിൽ പാലെടുക്കുവാൻവേണ്ടി ഒരു കഴുതയുടെ സമീപത്തെത്തി. അതിന്റെ പുറത്തു് അവൻ ചാടിക്കേറിയതിൽപിന്നെ മാത്രമേ കഴുതക്കു തന്റെ കുട്ടി പട്ടിണിയായി എന്ന വിവരം മനസ്സിലായുള്ളൂ. കഴുത പരിഭ്രമത്തോടെ കുതിച്ചുപാഞ്ഞു. മരക്കൊമ്പുകൾ കണ്ണനെ നിലത്തുവീഴ്ത്തും എന്ന ആശപാസത്തോടെ പാച്ചിൽ മുറുക്കി. അതൊക്കെ വ്യർത്ഥമാണെന്നു് കണ്ടിട്ടു്, കഴുത പുഴവക്കത്തു് ചെട്ടെന്നു് വന്നുനിന്നപ്പോൾ, ചന്ദ്രൻ അതിന്റെ തലയുടെ മേലെക്കൂടി വെള്ളത്തിൽ തെറിച്ചുവീണു.

ഒഴുക്കുവെള്ളത്തിലുള്ള കുളിയുടെ ഉന്മേഷം ചന്ദ്രനു് വളരെ തൃപ്തി ഉണ്ടാക്കി. അവൻ നീർനായയെപ്പോലെ തടസ്ഥമില്ലാതെ നീന്തി. ഓടക്കാട്ടിൽനിന്നു് പാടൻ കിളികൾ, ഒരു മണൽത്തിട്ടിന്മേൽ അവൻ കേറിയപ്പോൾ, ചിറകുമടിച്ചു മിന്നൽപോലെ, മടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ അവാറയുടെ കൂട്ടുകളും വിട്ടു പറന്നു. ചില ശിശുക്കൾ, പുഴപ്പുല്ലുകൾ മടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ തുണിയുടുത്തു മരച്ചുള്ളികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കുടിഞ്ഞിലുകളിൽനിന്നു് അവനെ തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു.

അവരുടെ ശങ്കക്ക് ശമനംവന്നപ്പോൾ ചന്ദ്രന് ഒരു പരന്ന ചങ്ങാടമുണ്ടാക്കാൻതോന്നി. അതിന് വേണ്ടുന്ന സാധനങ്ങൾ ശേഖരിപ്പാൻവേണ്ടി അവരും അവന്റെ തുണ ക്കൂടി. അങ്ങും ഇങ്ങുംപാഞ്ഞ് ഓരോപിടി ഓടപ്പുല്ലുകളും കരസ്ഥമാക്കി അവരുടെ, ചെറിയതെങ്കിലും സ്ഥൂലമായ ഉദര ത്തോടുഅമർത്തുപിടിച്ചു. ചന്ദ്രന് വേണ്ടുന്നതു കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തു.

ചങ്ങാടത്തിന്റെ പണി പൂർത്തിയായപ്പോൾ ചന്ദ്രൻ, അതിന് താങ്ങാൻ ശക്തിവർദ്ധിക്കുവാൻവേണ്ടി കാറു നി റച്ച തോൽക്കുടങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നു, മുക്കുവന്മാരോട് ചില കായ്ക്കുറം ചോദിച്ചു മനസ്സിലാക്കി. എന്നിട്ടവർ, അവൻ ഇരുന്ന ചങ്ങാടം നീരൊഴുക്കിലേക്ക് തള്ളി.

ചങ്ങാടം തോട്ടിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽക്കൂടെ ഒഴുക്കുവാൻ അവന്റെ നിവർത്തിപ്പിടിച്ച കൈകൾ തുഴകളായി ഉപയോ ഗിച്ചു. മൈതാനസ്ഥലത്ത് പാർക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ ചോറും തൈരിനെക്കാളും കട്ടപ്പുമുള്ള സാധനങ്ങൾ ചവക്കുവാനായി ദൃഢമായ ഉറപ്പുള്ള പല്ലുകൊണ്ടു, അവൻ അവന്റെ വിലകേറിയ കട്ടാരം കടിച്ചു പിടിച്ചു. ആ കടിയുടെ ശ ക്തികൊണ്ട് അവന്റെ പരന്ന താഴെ അണ്ണിയിലെ മാംസപേശികൾ രണ്ടുഭാഗത്തും തുറിച്ചുനിന്നു.

ഗ്രീഷ്മകാലത്ത് ക്രൂരമായി പുറപ്പെടുന്ന പൂമ്പാറ്റകൾ ളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അവന്റെ ചങ്ങാടം ഒഴുകി. അവന് പുതുതായി സിദ്ധിച്ച സ്വാതന്ത്ര്യം അനുഭവയോഗ്യമാണെ ന്ന് അവൻ എണ്ണി. കറുപ്പുവരയുള്ള ചുവപ്പ് തുമ്പികൾ

39030

അങ്ങും ഇങ്ങും പറന്നു, അവയുടെ ഛായ വെള്ളത്തിൽ പ്രതിബിംബിപ്പിച്ചു. അവൻ വെറുതെ പോവാൻവേണ്ടി, കാലുകൾ നീണ്ട കൊച്ചുകളും, ഞാറകളും മീൻ പിടിത്തത്തിൽനിന്ന് വിരമിച്ചു. ചതുപ്പുസ്ഥലങ്ങളുടെ ചുറ്റും വളർന്ന കാട്ടുനെല്ലുകളുടെ ഇടയിൽനിന്ന് ക്രുദ്ധക്രുദ്ധമായി പച്ചനിറമുള്ള പനങ്കിളികളും മേലോട്ട് പറന്നു. തുറസ്സു സ്ഥലങ്ങളൊക്കെ കൊയ്യാൻകാലമാകാത്ത പച്ച നെല്ലുകൾകൊണ്ട് നിറഞ്ഞിരുന്നു. കാടുകൾ കായ്കനികളെകൊണ്ടെന്നപോലെ, പുഴ, മീനുകൾകൊണ്ടും പരിപൂർണ്ണമായിരുന്നു.

മത്സ്യഭക്ഷകന്മാരായ നാടോടിത്തൊഴിലാളികളുടെ ഗ്രാമങ്ങൾ പലതും ചന്ദ്രൻ കടന്നുപോയി. തന്നോപ്പോലെതന്നെ അവർക്കും സ്വത്തുക്കൾ ഒന്നും ഇല്ലായിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, അവരുടെ മൺകുടിലുകൾ കൊല്ലംതോറും ഉണ്ടാകുന്ന വെള്ളപ്പൊക്കംകൊണ്ട് ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞുപോകുന്നവയായിരുന്നു.

ഒരു വഴിയാത്രക്കാരനെ കണ്ടാൽ, ഗ്രാമത്തലവൻ അവൻ വന്നതെന്തിനാണെന്നറിവാൻ പുഴക്കരെക്കു വരും. ഉപ്പു വെച്ചുകാട്ടും. എവിടെ പോയാലും നന്ദരാജാക്കന്മാരുടെ സ്വർണ്ണാശയെപ്പറ്റിയും, മാഗധരാജ്യത്തിലെ ഒരു മാറാരോഗമായി നില്ക്കുന്ന നികുതി ചുമത്തലിനെപ്പറ്റിയും ഉള്ള ആവലാതികൾ മാത്രമേ അവർന്ന് കേൾക്കാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ.

സന്ധ്യമയങ്ങിയപ്പോൾ, പാളയത്തിലെ തീ പൊട്ടികത്തിത്തുടങ്ങി. ചില പാട്ടുകളും കേട്ടു തുടങ്ങി. ഒരു

ഓടക്കുഴലിന്റെ ഊത്ത്, ചെണ്ടകളുടെ താളത്തിന്നിടയിൽ കൂടെ, ഒരു നാളത്തിന്റെ രജതസൂത്രം ഒഴുകിവരുമ്പോലെ തോന്നി. ഇതൊക്കെ ചന്ദ്രന്ന് താൻ വളന്ന വീട്ടിലേക്ക് മടങ്ങുവാനുള്ള വിചാരം കൊണ്ടുവന്നു, കലശലായ കമ്പം ഉണ്ടാക്കി. എന്നാലും ഇപ്പോഴത്തെ ചുറ്റും വന്നിരുന്ന സല്ക്കാരശീലരായി, 'അപരിചിതൻ' എന്ന വാക്കറിയാത്ത വരായിരിക്കുന്ന ബന്ധുജനങ്ങളുടെ അജ്ഞാനസരണം, എറിച്ചു നില്ക്കുന്ന ഒരു വേരിന്മേൽ അവൻ അവന്റെ പൊങ്ങുതടി കെട്ടി, തീയുടെ ചുറ്റും നടന്നിരുന്ന ചില നടനത്തിൽ ചേരുവാൻവേണ്ടി, അവൻ കരയിലേക്ക് കേറിവന്നു.

മരങ്ങളിന്മേൽ ഇരുന്ന ആരാണ് അധികം ഉച്ചത്തിൽ കരയുക എന്നു് മത്സരിക്കുംപ്രകാരം ചൂളക്കയിലുകാം "കിഴക്കെ വാ—കിഴക്കെ വാ" എന്നു് നിലവിളിച്ചു. പരന്ന ഭ്രമിയിലെ രാത്രികാലം ദ്രോഹകരമാകുംവിധത്തിലുള്ള അവറയുടെ ഭ്രാന്തൻ നിലവിളി, ചന്ദ്രൻ ഒന്നാമതായി കേൾക്കുന്നതു് ആ ദിവസത്തിലായിരുന്നു. അവന്നു് ഉറക്കം വന്നില്ല. അതു് കൊണ്ടു് അവൻ തന്റെ പൊങ്ങുതടിയിലേക്കുതന്നെ മടങ്ങിച്ചെന്നു.

പ്രഭാതമായപ്പോൾ പാടലീപുത്രത്തിന്റെ സ്വർണ്ണമയപടിവാതിലുകാം, ചക്രവാളത്തിൽ ശോഭിച്ചു. അതു് നന്ദരാജാക്കന്മാരുടെ ധനമാഹാത്മ്യം വിളംബരം ചെയ്യുകയാണെന്നു തോന്നിച്ചു.

ചന്ദ്രൻ തന്റെ പൊങ്ങുതടി കരയോടടുപ്പിച്ചു,

കരയിലേക്കു് ചാടി. അവൻ വെള്ളത്തു സുരഭികളായി വലുതായിരിക്കുന്ന നന്ത്യാർവട്ടപ്പൂക്കളുടെ ഒരു കൊല്ലന്തു് അവളുടെ മുഴുപുഴയിൽ എറിഞ്ഞു.

"എന്നെ ആപത്തുകൂടാതെ ഇത്രത്തോളം എത്തിച്ചതിനു് മേനകേ! ഞാൻ ഇപ്രകാരമാണു് നിന്നോടു് നന്ദി പറയുന്നതു്".

ദൂരെനിന്നു് ഇടിയെടുക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ടു. ഹിമാലയൻ പർവ്വതശിഖരങ്ങളെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻതക്കവണ്ണം, ചൂടും പൊടിയുംകൊണ്ടു മൂടിയ ഒരു മറവിൽക്കൂടെ അവൻ പകുതി പൂട്ടിയ കണ്ണുകൊണ്ടു നോക്കി.

"എന്റെ ആട്ടുമാടുകൾ സുഖമായിരിക്കുന്നുണ്ടാകും" എന്നു് അവൻ വിചാരിച്ചു. "ചക്കക്കും മീന്നൽ കാണുമ്പോൾ ഭയമാണു്. എന്നെ കണ്ടുകിട്ടട്ടെ എന്നു് ആശിച്ചുകൊണ്ടു്, അടുത്തുള്ള പാറക്കല്ലിന്മേൽ അവൻ ചെന്നു പറ്റുന്നുണ്ടാകും. ബാപ്പുവിന്റെ ചാമ്പൽ വിതറിപ്പോയതിൽപ്പിന്നെ പാളയത്തിലുള്ളവർ എന്നെ കാണാഞ്ഞിട്ടു് വല്ലായ്മയോടെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടാകുമോ? അയാൾ എന്നെ നോക്കും ഞങ്ങളെ വിട്ടുപോയിരിക്കുമോ? ബാപ്പു ദേവന്മാരുടെ അടുക്കലേ പോകുന്ന വഴിയിൽക്കൂടെയാണോ നടന്നതു്?" ബാലനു് ഇതൊന്നും വിശ്വാസം വരാത്തപോലെ തോന്നി.

ധീരനും താമ്രവർണ്ണനും ഏകനും ആയ ആ ശിന്നാൻ കരിമ്പിൻതോട്ടത്തിന്റെ നടുവിൽക്കൂടെ നടന്നു.

കച്ചവടക്കാരുടെ പാത എത്തിയപ്പോൾ, മാർഗ്ഗ റിലേക്ക് നാട്ടംപുറത്തെ ഉല്പന്നങ്ങൾ പേറിക്കൊണ്ടുവരുന്ന ഭാരവാഹികളായ ജന്തുക്കളുടെ ഇടയിൽപ്പെട്ട അവൻ മറ ഞ്ഞു. പൂഴ ഉറകളും ആട്ടിൻരോമവും കേറിയ കൊട്ടക ളുടെ നടുവിൽക്കൂടെ കഴുതപ്പുറത്തേറി കച്ചവടക്കാരും പോ ന്നിരുന്നു. അതൊക്കെ കണ്ടാൽ പോളകളും നാരകളും നിറഞ്ഞ പൂഴയിൽക്കൂടെ ഒഴുകിപ്പോകുന്ന പൊങ്ങുതടികളാ ണെന്നു് തോന്നിപ്പോകും. മൈതാനത്തിൽക്കൂടെ പൂട്ടു് കാറു്, കാറുപോലെ തോന്നുന്ന പൊടികൂടം പറപ്പിച്ചു. നഗരത്തെ പുററിയ ഒരു ആഴമുള്ള തോട്ടിന്റെ കരക്കിരു ന്നിരുന്ന സന്യാസികളിൽ ഒരാളുടെ നേരെ ചന്ദ്രൻ എത്ര യോ ഭക്തിയോടെ അടുത്തുചെന്നു "പുണ്യാത്മാവേ! ഈശ്വ രകാരുണ്യം സമ്പാദിപ്പാൻ ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതെന്താണ്" എന്നു് ചോദിച്ചു.

സന്യാസി സൂര്യനെ പൂണ്ടിക്കാണിച്ചു ഉത്തരം പറ ഞ്ഞു. "സൂര്യഭഗവാൻ തന്റെ കൺപുരികങ്ങളിൽക്കൂടെ ഇപ്രകാരം ഏവനെ നോക്കുന്നുവോ ആ നോക്കേറ്റവൻ ശ്രീ മൂർത്തികളുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ പുതുതായി എത്തിയ ചില ആത്മാക്കൾ ഈശ്വരനോടു ചെയ്ത ശിപാർശ്ശ വിന്നു് അർഹനാകുന്നു. നിനക്കു് യാതൊന്നും ഭയപ്പെടാ നില്ല. പുത്രാ! നീ പോകുന്ന ദിക്കിൽ പൊയ്ക്കൊൾക".

ചന്ദ്രന്റെ കണ്ണുകൾ പ്രകാശിച്ചു. ബ്രഹ്മൻ, വിഷ്ണു, മഹേശ്വരന്മാരോടു് ബാപ്പു, തന്നെക്കുറിച്ചു പ്രാർത്ഥിക്ക മ്പോൾ, തന്നിൽ നിലവിലിരിക്കുന്നുണ്ടെന്നു് കീർത്തിച്ചപടി

ജീവിതം നയിക്കണം എന്ന് അവന്ന് തോന്നി. വിശപാ സജനകമായ വാക്ക് പറഞ്ഞതുകൊണ്ടുള്ളതന്റെ നന്ദി കാണിക്കുവാൻ ചന്ദ്രൻ, തങ്ങളുടെ രാത്രി ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്യുവാൻ, പകൽ ഒരു ഇടയൻ എല്ലായ്പോഴും ശേഖരിച്ചു വെക്കുന്ന വിറകുകൊള്ളികളിൽ ഒന്ന് ആ സന്യാസിക്ക് കൊടുത്തു.

കച്ചവടക്കാർ, തങ്ങളുടെ ചരക്കുകൾ പരിശോധിക്കുകയും നികുതി കെട്ടുകയും ചെയ്യുന്ന സക്കാരാളുകൾക്ക് നല്ല ജോലി ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു. അതുകൊണ്ട് ആരുടേയും തടസ്ഥം കൂടാതെ കൂട്ടി നഗരത്തിൽ എത്തി.

നഗരവാസികൾക്ക് തന്റെ ഈ പുതുതങ്ങളിൽ കാണുന്ന കൊള്ളികൾ എത്ര ഭയങ്കരമായി തോന്നുന്നുവോ, അത്രതന്നെ ഭയങ്കരമായി ചന്ദ്രന്ന് താൻ കടന്നുവന്ന മനുഷ്യനിർമ്മിതങ്ങളായ തെരുവുകളും തോന്നി.

കാറും കോളും ഉരുണ്ടുമോലെ സമഭ്രമിയിൻമേലെ നിരന്നു. കാട്ടിലുള്ള മൃഗങ്ങളൊക്കെ ഒന്നിച്ചു ചാടിപ്പോകുംപോലെ, ഉർവ്വടമായ കോള് ഗർജ്ജിച്ചു. തെരുവുകളിലും വീടുകളുടെ മേലെ ടെറേസിലും (Terrased) ആളുകളെ ഒന്നും കാണാതായി. മഴക്കാലം!!

നീലാകാശാധിപനായ ഇന്ദ്രനും അവന്റെ അധീനത്തിലുള്ള മരുത്തുക്കളും, മുകളിൽനിന്ന് തന്നെ നോക്കുന്നുണ്ടെന്ന വിചാരം ചന്ദ്രന്ന് വളരെ ആശ്വാസമുണ്ടാക്കി. ഒരു മേഘാളി പൊട്ടിയ ഫലമായി ഭയങ്കര മഴ പെയ്തു.

തെരുവുകളിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞു നഗരത്തിന്റെ മദ്ധ്യസ്ഥിതമായ രാജധാനിവരെ ചന്ദ്രൻ വെള്ളവും മാടി മാടി നടന്നു.

യാതൊരു സംഭ്രമവും ക്രൂടാത്ത നന്ദന്റെ പോരപാലകന്മാരോട്, ഞാൻ മൈസൂനായ ചന്ദ്രനാണ് എന്നു പറഞ്ഞു അകത്തേക്കു കടന്നു. അകത്തുണ്ടായിരുന്ന എല്ലാ പടിവാതിലുകളും തുറന്നുവെച്ചിരുന്നു. വിലയേറിയ രത്നം പതിച്ച്, അതിശയഭംഗിയുള്ള രണ്ടു സ്വർണ്ണസിംഹങ്ങൾ പാറാവുകാരെപ്പോലെ നില്ക്കുന്ന സിംഹാസനത്തിൽനിന്നു നന്ദനമാരുടെ രാജാവ്, അവനെ കോപത്തോടുകൂടെ നോക്കി.

രാജാവിന്റെ പഴക്കം ചെന്നതും മങ്ങിയതുമായ നീരാളി അങ്കി വെളിവാക്കും പ്രകാരം മിന്നൽജ്വാല രാജമണ്ഡപത്തിൽ വ്യാപിച്ചു. രാജാവിന്റെ സ്ത്രീയുടേതുപോലെയുള്ള ശബ്ദം ഇടിനാദംകൊണ്ടു കേൾക്കാതായി. ചന്ദ്രൻ രാജാവിരിക്കുന്ന ഉന്നതസ്ഥലത്തിന്റെ അടുത്തെത്തി.

"കുട്ടി, നിനക്കു കാട്ടുമൃഗങ്ങളെ ഇണക്കുവാൻ വശമാണെന്നു നമ്മുടെ മന്ത്രിമാർ പറയുന്നു. നിന്നെ ഇവിടെ വിളിച്ചുവരുത്തിയത് വാതിൽ തുറക്കാതെ കൂട്ടിൽനിന്നു ഒരു സിംഹത്തെ വിടുത്താനാണ്".

കുട്ടിയുടെ അഗണ്യമായ കണ്ണുകൾ അവന്റെ ഗോപ്യാത്മാവിന്റെ പാറാവുകാരെപ്പോലെ തോന്നി. എന്നാലുംകൂടി ആ കണ്ണുകളിൽ ബാലന്മാർക്കുണ്ടാകാനിടയുള്ള ഒരു അത്ഭുതവും സ്ഫുരിച്ചിരുന്നു.

ഇടിവെട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ നഗരത്തിലെ മുട്ടിയറിയിപ്പുകാരന്റെ 'ബടകി' എന്ന ഒരുവിധം ചൊണ്ട സിംഹളത്തിൽനിന്ന് രാജകീയ വഞ്ചി എന്നിവ എത്തിയ വർത്തമാനം അറിയിച്ചു.

യഥാവസരം സിംഹളരാജാവിന്റെ പ്രത്യേക കവച ങ്ങൾ ധരിച്ചു് സിപ്പായികൾ, പുല്ലുമടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ തട്ടി യാൽ മൂടപ്പെട്ട ഒരു വലിയ ക്രൂട്ട് എടുത്തുകൊണ്ട് ഹാളിൽ പ്രവേശിച്ചു. വെള്ളം കുടഞ്ഞിട്ട് ക്രൂട്ടിലിട്ട മൃഗത്തിന്നു് ശൈത്യമുണ്ടാക്കുവാൻ വേണ്ടി നനഞ്ഞ തട്ടി വീശിക്കൊ ണ്ടു് പരിചാരകന്മാർ ക്രൂട്ടിന്റെ അടുക്കെ നടന്നുകൊണ്ടി രുന്നു.

മറ നീക്കിയ ഉടനെത്തന്നെ, കാട്ടിൽനിന്നു് അഭ്യ സിച്ച ചന്ദ്രന്റെ കണ്ണുകൾക്കു ഉപായം ക്ഷണം മനസ്സി ലായി. ലജ്ജയൊക്കെ വെടിഞ്ഞു അവൻ തിയ്യിലിട്ടു് ചുട്ട പ്പിച്ച ഒരു ഇരിമ്പുപാര എടുത്തു അഴികളുടെ ഇടയിൽ ക്കൂടെ മൃഗത്തിന്നു് ഒരു കുത്തുവെച്ചുകൊടുത്തു. ചുറ്റും നില്ക്കു ന്നവരുടെ ആശ്ചര്യത്തിന്നു്, മൃഗം ചാടുകയോ, വളഞ്ഞുതി രികയോ ചെയ്തില്ല. ഘോരശബ്ദം മുറിയിൽനിന്നു ഉരു കിപ്പോയ മെഴുകു് ഒലിച്ചതാണു് കണ്ടതു്. സിംഹം ചുങ്ങി അപ്രത്യക്ഷനായി.

അത്ഭുതപ്പെട്ടുപോയ ജനങ്ങൾ ചിരികൊണ്ടു് കമ്പി തരായി. അവർ ഉച്ചത്തിൽ ചന്ദ്രനെ അഭിനന്ദിച്ചു. അവ രുടെ ഉന്മേഷത്തിൽ രാജാവുക്രുടി ഘോരേണ്ടിവന്നുപോയി അഭിനന്ദനം, തന്നെക്കുറിച്ചല്ലെന്നു് മനസ്സിലായപ്പോൾ

അയാളുടെ ജയഭാവം അസൂയയായിമാറി. രാജാവ് തന്റെ മന്ത്രി, ‡ രാക്ഷസനുമായി ക്രൂടിയാലോചന കഴിക്കുന്നതു് ചന്ദ്രൻ കണ്ടു. ഒരു വിശ്വാസമായിരുന്ന അയാളുടെ കണ്ണിൽനിന്നു് പുറപ്പെട്ടതു്. രാത്രിസമയത്തു് കാട്ടിൽനിന്നു് നായാട്ടുകാർ ഭയത്തോടെ കാണുന്ന കാട്ടുജന്തുക്കളുടെ നോട്ടംപോലെ ഇരുന്നു.

ഇടവിടാതെ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ജനങ്ങളെ അയിരുന്ന ചന്ദ്രൻ അവന്റെ പുറവും കണ്ടതു്.

"ഞാൻ നിന്നോടു് പറഞ്ഞില്ലേ! അവൻ ഒരു ദേവസന്താനമാണു്".

"അവൻ അത്ഭുതമായ ഹിമാന്തികത്തിലാണു് പാർക്കുന്നതു്".

"അവൻ എന്റെ പുത്രനായിരുന്നു എങ്കിൽ എത്ര നന്നായിരുന്നു. എന്തൊരു ശക്തനാണു് അവൻ?"

"എന്തൊരു ഗംഭീരൻ"

"എന്തൊരു പേടിയില്ലാത്തവൻ"

ജനസമൂഹത്തിൽനിന്നു്, തേൻനിറമായി നഗ്നനായ ഒരു ശിശു തത്തിക്കൊണ്ടു് നമ്മുടെ ബാലനായ ധീരോദത്തന്റെ അടുക്കെ വന്നുനിന്നു.

ചന്ദ്രൻ ചോടെ നോക്കി. അവന്റെ കോപഭാവം പൂണ്ടിരുന്ന മുഖം ഒരു മന്ദഹാസംകൊണ്ടു വികസിച്ചു. ഒരുക്കപ്പെട്ടതാത്തതും അറിയപ്പെടാത്തതും ആയ ഭീഷണനായ ബാലകേസരിയുടെ പുണ തന്നിൽ ഉണ്ടെന്നു പരമാർത്ഥം

‡രാക്ഷസൻ മന്ത്രിയുടെ പേരാണു്.

അവൻ ഇപ്പോൾ മാത്രമെ അറിഞ്ഞിരുന്നുള്ളൂ. ഉയരത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന സേച്ഛാധികാരിയെ ഒരു നിമിഷനേരം അവൻ മറന്നുപോയി. വിവരമറിവാൻ ആശിച്ചുവരുന്ന ജനസമൂഹത്തേയും അവൻ മറന്നു. തന്റെ അരപ്പട്ടയിൽ നിന്ന് ശിശുവെ വിനോദിപ്പാൻവേണ്ടി അവൻ കട്ടാരം ഊരിയെടുത്തു. അപ്പോൾ രാജാവ് സംഭ്രമത്തോടെ എന്തോ തന്റെ പ്രധാനമന്ത്രിയോട് കുശുകുശുത്തു. പെട്ടെന്ന് ചന്ദ്രൻ 'കട്ടാരം' എന്ന വാക്കുകേട്ടു. രാജാവിന്റെ രക്ഷാപുരുഷന്മാരിൽനിന്ന് മല്ലന്മാർ വന്നു, വിലയേറിയ ആ ആയുധം പിടിച്ചു പറിപ്പാൻ നോക്കി. തീപ്പൊരി പായുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടെ ചന്ദ്രൻ അവരുടെനേരെ തിരിഞ്ഞു.

അതു് കൈക്കലാക്കാൻ രാജാവു് തന്റെ കൈ നീട്ടി. അതിന്റെ അലകിന്മേൽ എഴുതിയതു് എന്തെന്നു് വായിച്ചു നോക്കാൻ രാക്ഷസൻ രാജാവിന്റെ മുമ്പും ചാരി പാളി നോക്കി.

"അങ്ങനെ! ഞാൻ ഒരു നഷ്ടക്കാരനെ വിളിക്കാൻ ആളെ അയക്കാം. അവന്നു് ഈ വാക്കുകളുടെ പൊരുൾ മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കും".

ഒരു നിമിഷത്തിന്നുള്ളിൽ ജനസമൂഹം, വന്നുചേരുന്ന നഷ്ടക്കാരന്നു് വഴിവിട്ടുകൊടുത്തു.

ആ വൃദ്ധൻ കട്ടാരവും കയ്യിലാക്കി ആലോചനയോടെ പരിശോധിച്ചു. നന്ദൻ മുന്നോട്ടു് ഉത്സുകനായി നോക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവിരലുകൾ നാഡിപ്പിഴവന്നു വിറച്ചുപോയിരുന്നു.

നഷ്ടക്കാരൻ സംസാരിക്കാൻ തുടങ്ങിയത് "മുര-മുര എന്നു് മന്ത്രിച്ചിട്ടായിരുന്നു.

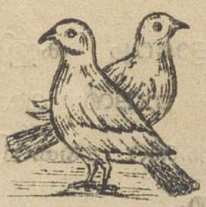
ആ മൌഢ്യനാദം കേട്ട ഉടനെത്തന്നെ രാജാവ് ചാടി എഴുന്നേറ്റു "ആ കുട്ടിയെ പിടിച്ചു കെട്ടുവിൻ—പിടിച്ചു കെട്ടുവിൻ" എന്നു് ആജ്ഞാപിച്ചു.

അവിടുന്നും ഇവിടുന്നും. ഒന്നും തിരിയാത്ത തിക്കും തിരക്കും ഉണ്ടായി. കല്പനകളും എതുകല്പനകളും പറന്നു തുടങ്ങി. ഒരു കിഴവിയായ ഇടച്ചി ചന്ദ്രന്റെ കയ്യിൽ എന്തോ ഒരു സാധനം ഇട്ടുകൊടുത്തു.

"ഇതു നിന്റെ പൊടിവിരലിന്മേൽ ഇട്ടുകൊൾക" എന്നു് അവൾ മന്ത്രിച്ചു. "ഇതു് ഒരു കൂത്ത പശുവിന്റെ പാലിൽ വേവിച്ച ഒരു കരിമ്പൂച്ചയുടെ പൊടിയാണു്. "ഇതിന്നു് നിന്നെ അദൃശ്യനാക്കാനുള്ള ശക്തി ഉണ്ടു്".

ബാലൻ അവളെ നന്ദിപൂർവ്വം ഒന്നു് നോക്കി. തന്റെ നിവാസസ്ഥലമായ കാട്ടിലെ ഒളിസ്ഥലത്തു്, ഒരു കാട്ടുമൃഗം ക്ഷണത്തിൽ മറയുംപോലെ, ചന്ദ്രൻ ജനസമൂഹത്തിന്റെ ഉള്ളിൽകടന്നു മറഞ്ഞുകളഞ്ഞു.

"നഗരഗോപുരത്തിന്റെ അരികെവെച്ചു അവനെ തടുത്തുനിർത്തുവിൻ" എന്നു് നന്ദൻ ഉച്ചത്തിൽ ശാസിച്ചു. എന്നാൽ അതിനൊക്കെ കാലംവൈകിപ്പോയി.

അദ്ധ്യായം ആറ്.

സൂചന.

ഞാൻ ഉറങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കെ സൂര്യൻ ഉദിച്ചു. ഞാൻ ഇനിയും എഴുന്നേറ്റിട്ടില്ല. ഉഷസ്സിൽ ഉണർന്ന് ഒരു മഞ്ഞക്കിളി എന്റെ വീട്ടിന്റെ മേൽഭാഗത്തിൽനിന്ന് കരയുന്നതു് കേട്ടു. പെട്ടെന്നു് അതു് പ്രഭാതത്തിലെ രാജകീയ പൂങ്കാവ്പോലെ തോന്നി. പതിനായിരം കൊല്ലം പ്രായമുള്ള പഴയ മരങ്ങളുടെ കൊമ്പുകളിന്മേലിരുന്ന പക്ഷികൾ വിളിക്കുമ്പോലെ തോന്നി.

(ചീനഭാഷയിൽനിന്ന് ഫ്ളോറൻസ് ഏക്ഗൌഗ് തർജ്ജമ ചെയ്തത്.)

പ്രഭാതം ഹിമാലയത്തെ വെൺനീർവെള്ളപ്പിൽനിന്നു ഭേദിപ്പിച്ചു. അതു് വെള്ളരോസ് വണ്ണത്തിൽനിന്നു് കത്തുന്ന മുകപ്പുനിറമായി മാറി. ആ സമയത്തു് പ്രായാധിക്യമില്ലാത്ത ഒരു ഇടയൻ മാൻതോലും ഉടുത്തു മലയോരത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന തന്റെ 'ഖരക' കുടിഞ്ഞിലിൽനിന്നു് പുറത്തുവന്നു. പ്രഭാതസൂര്യനെ സ്തുതിക്കുന്ന അവന്റെ ശബ്ദം താഴ്വാരങ്ങളിൽനിന്നു് മുഴങ്ങി. ദൂരെയുള്ള മലകളിൽനിന്നു് പ്രതിനാദം മടങ്ങിവന്നു.

ഈ മുകൾപ്പരപ്പിൽ ചന്ദ്രൻ അഭയം പ്രാപിച്ചിട്ട് മാസങ്ങൾ കുറേ കഴിഞ്ഞു നാനാജാതിയിൽപ്പെട്ട പൂ ഇട്ടുന്ന ചെടികൾ ഒരിക്കൽക്കൂടി പുല്ലുകളുടെ ഇടയിൽനിന്ന് പൊടിച്ചു പൊങ്ങിയിരുന്നു. വരിയാടുകളും, ഗ്രാലും, മറ്റും പല കാട്ടാടുകളും ചെമ്മരിയാടുകളും, പാറനിറഞ്ഞ മേൽഭാഗത്തിൽ നിന്ന് മേയുവാൻവേണ്ടി അവന്റെ കുടിഞ്ഞിലിന്റെ ചുറ്റും വന്നു നിന്നിരുന്നു.

താൻ പ്രതിദിനം കേറിപ്പോകാറുള്ള പരിചയംകൊണ്ട്, വസന്തപുഷ്പങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കാണുന്ന വരപോലെ തോന്നുന്ന ഒരു കുണ്ടുവഴിയും പിടിച്ചു, കുഴലിന്റെ അറ്റത്ത് പതിഞ്ഞ ചുണ്ടുകളോടുകൂടെ ചന്ദ്രൻ വിശേഷാൽ ഒന്നുമില്ലാതെ അലഞ്ഞുനടന്നു. കാട്ടുജന്തുക്കൾ അവന്റെ പിന്നാലെ അണഞ്ഞുനടന്നു. അവറ, സംഗീതത്തിന്റെ ആകർഷണംകൊണ്ടോ, അല്ല അവന്റെ ദേഹത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന കാന്തശക്തികൊണ്ടോ അങ്ങിനെ ചെയ്തു.

ഒരു മേടിന്റെ മുകളിൽ എത്തിയപ്പോൾ അവൻ അവറയെ ആട്ടി ഓടിച്ചുകളഞ്ഞു.

"ഹൈ! കള്ളനാരെ! മൊറ നടന്നിടത്തിൽക്കൂടെ പോകരുത്. അതു് തിരിഞ്ഞുനിന്ന് നിങ്ങളെ തിന്നുകളയും". മൃഗങ്ങളുടെ നായകന്ന് ഈ വാക്ക് മനസ്സിലായപോലെ തോന്നി. അവറ കുഴൽവിളിക്കാരനേയും തനിച്ചാക്കി, മേച്ചൽസ്ഥലത്തേക്ക് മടങ്ങിച്ചെന്നു. മധ്യാഹ്നസമയത്ത് മലയാറിലെ വരണ്ട വരമ്പത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു

തണുത്ത പാറയുണ്ട തട്ടിന്മേൽ ചന്ദ്രൻ നീണ്ടു നിവർന്നു കിടന്നു. ആ സമയത്ത് അവന്റെ കുഴലിന്റെ സംഗീതം വനമെങ്ങും വ്യാപിച്ചു. കമാനംപോലെ രണ്ടു ഭാഗത്തിൽനിന്നും വളഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന മരക്കൊമ്പുകളുടെ ചോടെ ഉണ്ടായിരുന്ന വലിയ കുഴൽപോലെ ഇരിക്കുന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ പൂമ്പാറ്റകൾ സമൃദ്ധിയായി വന്നുതുടങ്ങി. ദൂരെ ഇരിക്കുന്ന സൂര്യവെളിച്ചത്തിൽ അവറ്റ ചിറകാന്ന രത്നങ്ങളെപ്പോലെ പ്രകാശിച്ചു.

"നിനക്കോമ്മയുണ്ടോ? എന്നു് ചോദിച്ചു തുടങ്ങാൻ അവന്റെ സമീപം അന്യം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. തന്നിമിത്തം പുറത്തു പറവാൻ ഇടകിട്ടാത്ത സ്മരണകളെക്കൊണ്ടു മാത്രം അവൻ തൃപ്തിപ്പെടേണ്ടിവന്നു. ഉത്സവകാലത്തിലെ അപ്പം ഒന്നാമത് രുചിനോക്കാൻവേണ്ടി, ഇടയന്മാർ കൂട്ടുന്ന തീയുടെ മുറുവട്ടത്തും വന്നുചേരുന്ന പെൺകുട്ടികളുടെ വിചാരം അവനുണ്ടായി. അവൻ കുഴൽവിളിച്ചുകൊണ്ടു് തനിയെ നടന്നു—ഒരു രാഗത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ അവൻ നിന്നു. ഭയപ്പെട്ടുപോയ കലമാനിനെപോലെ അവൻ ചെവിയോർമ്മിച്ചു.

ഒരു മാനിന്റെ കരച്ചിലോ, മരത്തിന്മേൽനിന്നു ഹനുമാൻ ഉണ്ടാക്കുന്ന ശബ്ദമോ ആയിരുന്നു എങ്കിൽ അവൻ അത്ര വകവെക്കുക ഇല്ലായിരുന്നു. അവന്റെ ഏകാന്തവാസത്തെ ഭിന്നിപ്പിക്കുന്ന മനുഷ്യനാദമാണ് അവൻ കേട്ടതു.

കുറിക്കൊട്ടകം ഉന്തിക്കൊണ്ടു് ആട്ടിൻക്കൂട്ടം വന്നു.

"നഗരത്തിൽനിന്നുള്ള വർത്തമാനം ഉണ്ടാകും. എന്നാണ് അതിന്റെ അർത്ഥം".

എന്തെന്നറിവാനുള്ള ബാലസഹജമായ തൃഷ്ണകൊണ്ട് അവൻ എഴുന്നേറുനിന്ന് ഒരു പുല്ലുംക്രടി ഒച്ചപ്പെടുത്താതെ, ചില വിത്തില (Ferns) കളുടെ നടുവിൽക്കൂടെ നീലപ്പുക പൊന്തുന്ന ദിക്കിലേക്ക് അവൻ നടന്നു.

ഉയർന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ തിബെത്തിലേക്ക് പോകുന്ന കച്ചവടക്കാരായ മൂന്ന് ഭോത്യന്മാർ, ഒരു മരത്തടിയുടെ തുളയിൽനിന്ന് കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന തീയുടെ ചുറ്റും സ്ഥലം പിടിച്ചിരുന്നു. ആട്ടിൻക്രട്ടത്തിന്റെ പുറത്തിരുന്ന സഞ്ചികം എടുത്തു അവർ പണിതുവെച്ച ചുമർ (ശീലകൊണ്ടുള്ള മതിൽ) ശീതക്കാറ്റിൽനിന്ന് അവരെ രക്ഷിച്ചു കച്ചവടക്കാരിൽവെച്ച് ചെറുപ്പക്കാരൻ ഒരു ആട്ടിന്റെ രോമം വെട്ടുകയായിരുന്നു. മൂന്നുപേർ അതു പിരിച്ചു കമ്പിളിയാക്കുകയായിരുന്നു.

ചന്ദ്രൻ ഒരു ഓരത്തിൽക്കൂടെ അവരുടെ ഇടയിൽ കേറിച്ചെന്നു. അവരുടെ കഥ കേൾപ്പാൻ അവസരമുണ്ടായേക്കാൻ മതി എന്ന് വിചാരിച്ചിട്ട് ചന്ദ്രൻ എന്തും ചെയ്യാൻ തയ്യാറായിരുന്നു. സന്തോഷകരമായ അങ്ങിനെ ഒരു പ്രത്യേക സംഭവം, അവന്ന് ഇയ്യിടെ ഒന്നും കിട്ടിയിരുന്നില്ല. അവൻ അവിടന്ന് ആപത്തൊഴിഞ്ഞു പോന്നതിൽപ്പിന്നെ പാടലീപുത്രത്തിൽ എന്തൊക്കെയാണ് നടന്നത് എന്നറിവാൻ ഇതുതന്നെയാണ് ഒരു അവസരം

എന്നു് കണ്ടു. കഴിഞ്ഞ സംഗതികളുടെ സ്മരണകഠം അവന്റെ മനസ്സു് കലക്കി മറച്ചിട്ടു് കുറേകാലം കഴിഞ്ഞു. മറ്റുള്ളവരുമായി സംസർഗ്ഗം വേണമെന്നതു് അവശ്യം അവശ്യമാണെന്നു് അവന്നു് തോന്നി. അവന്റെ ദിവാസപ്നങ്ങഠം ഫലത്തിൽ വരുത്തുവാൻ സഹായമായി കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളുടെ സ്മരണയോ, ഒരു ചങ്ങാതിയുടെ കൂട്ടുകെട്ടോ, ഒഴിച്ചുകൂടാത്തതാണു് എന്നു് അവന്നു് തോന്നി.

"മടിയാ! ഉറവുള്ള സ്ഥലത്തേക്കു് ക്ഷണം ചെല്ലുക". ഞങ്ങഠംക്കു് വിശക്കുന്നുണ്ടെന്നു് നീ അറിയുന്നില്ലേ!" നായകൻ ഇങ്ങിനെ മുരണ്ടു. "നമുക്കു് വിശേഷങ്ങഠം പറവാനുണ്ടു്. എന്നാൽ അതൊക്കെ നമുക്കു് തൃപ്തിയായതിൽ പിന്നെ മതി. ചന്ദ്രൻ ക്ഷണം മിന്നുന്ന രണ്ടു് ചെമ്പുലോട്ടകഠം (പാത്രങ്ങഠം) എടുത്തു മരക്കൂട്ടത്തിൽ മറഞ്ഞു. അവൻ മടങ്ങി വന്നു. മൂന്നാമത്തേതിൽ വെള്ളം നിറച്ചു പകന്നു, കനലുകളുള്ള അടുപ്പിൻമീതെ എല്ലാ പാത്രങ്ങളും വെച്ചു. ഓരോരുവർ പാത്രത്തിലുള്ള ഭക്ഷണപദാർത്ഥങ്ങഠം തൃപ്തിയോടെ ഇളക്കിത്തുടങ്ങി.

"അച്ചാ! കാണുന്നുണ്ടോ? നമുക്കു് വേണ്ടുന്ന 'പിയോനി'ച്ചെടികളതാ, വലിയ പൂക്കളുമായിട്ടു് നില്ക്കുന്നു." ഇടയന്മാർ ഇതിന്റെ കിഴങ്ങു് കുറേ കൊണ്ടുവരട്ടെ. ചന്തക്കു് കൊണ്ടുപോയാൽ നല്ല വില കിട്ടും.

"അതു് ഇതു് വാങ്ങും?" എന്നു് ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

"വൈദ്യന്മാർ വാങ്ങും. പിശാചു ബാധിച്ചവർക്കു്

മാലയാക്കി ഇട്ടുകൊടുപ്പാൻ വേണ്ടി" എന്നു് വൃദ്ധൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ ഈ മുകാംപ്പാട്ടിലുള്ള ജനങ്ങളെപ്പറ്റി നീ എന്തറിയും?"

നന്ദരാജാവിനെ ഓമ്മവന്നിട്ടു്, ബാലനായ വേട്ടക്കാരന്റെ ഘോര പതച്ചു.

"അതെ, പിശാചു് ബാധിച്ച ഒരുവനെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇവിടെ അല്ല."

ചന്ദ്രൻ കുറേനേരം മുറ്റും നോക്കി കുഴൽ വിളിച്ചു. പിന്നെ യാത്രക്കാക്കുവേണ്ടി 'പിയോനി'പ്പൈടിയുടെ കിഴങ്ങുകറം കിളച്ചു തുടങ്ങി. മലയോരത്തു് തന്റെ നേരെ മീതെ നിന്നു് കുരങ്ങന്മാർ തേളുകളെ പിടിപ്പാൻവേണ്ടി പാറകറം മറച്ചിടുന്നതു കണ്ടു.

"ഒട്ടും അത്ഭുതപ്പെടാനില്ല. യദൃച്ഛയാ പോയ്വരുന്ന സഞ്ചാരികറം പാറകറം തള്ളിയിടുന്നതു് നിങ്ങളാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നതിൽ! അവൻ ബാക്കിയുള്ളവരെ വിളിച്ചു, പാറകറം 'കേമ്പി'ലേക്കു് ഉരുണ്ടുവരുന്നതു് നോക്കിനിന്നു. ഭോത്യന്മാർ കവിണയിൽ കല്ലിട്ടു് കുരങ്ങന്മാരെ എറിഞ്ഞു; അവറായൊക്കെ അവറായുടെ പാട്ടിനു് പോയി.

അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന തീ ക്രമ്പാരത്തിന്മേൽ, ചന്ദ്രൻ ഒരുപൊഞ്ഞപ്പിയോനിപ്പൈടികളുടെ കിഴങ്ങുകറം ഇട്ടു. എന്നിട്ടു് ഓരോ കടംകഥകളുടെ ഉത്തരം ഊഹിപ്പിച്ചുപ്പാൻ വേണ്ടി ക്രുട്ടരുടെ ഇടയിൽ ചെന്നിരുന്നു.

"ചെരിപ്പില്ലാത്തതിനേക്കാൾ മോശമെന്താണ്" എന്ന് വൃദ്ധൻ ചോദിച്ചു.

"കാലില്ലാത്തത്" എന്ന് ഉടനെ ചന്ദ്രൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

തന്റെ മകൻ മുറിച്ചിട്ട ആട്ടിൻരോമം ഓരോ കെട്ടുകളാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെ ആ ഭോത്യൻ ഉള്ളുറിഞ്ഞു ചിരിച്ചു.

"കേൾക്കൂ" വൃദ്ധൻ ഇടയിൽ ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. "ഹിമവാന്റെ കൊടുമുടികളും വെള്ളത്തിൽ പ്രതിബിംബിക്കുന്ന ഒരു തടാകത്തിന്റെ തീരത്ത് താമസിക്കുന്ന ഒരു ഋഷിയെ നിനക്കു ഓർമ്മയോന്നുണ്ടോ? ഒരു ദിവസം അങ്ങാടിയിലുള്ള സകല കയറുകളും അയാൾ വാങ്ങി എന്നിട്ട് ഒരു തോണിയിൽ കയറി തടാകത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ചെന്നു കയറിന്റെ അറ്റത്ത് ഒരു വലിയ കല്ലും കെട്ടി ആഴം എത്ര ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്ന് പരിശോധിച്ചു നോക്കി. ഓരോ കയർ തീരുന്നോറും പിടിയറ്റത്തു മറ്റൊരു കയർ കെട്ടി അയാൾ വളരെ ദിവസങ്ങൾ കഴിച്ചു. സമീപത്തുണ്ടായിരുന്ന കയറുകൾ ഒക്കെ തീർന്നു. ലക്ഷ്യമില്ലാതെ ആ സാധു കരയിൽകണ്ട പുല്ലുകളും വേരുകളും പിണച്ചു കയർ ഉണ്ടാക്കി. നിരാശപ്പെടാതെ ഒരു കൊല്ലവും ഒരു ദിവസവും അയാൾ പ്രയത്നിച്ചു. എന്നിട്ടും ഫലമുണ്ടായില്ല. എന്നിട്ടും അയാളുടെ വാശിക്കു കുറവുണ്ടായില്ല. ആഴം കണ്ടുപിടിപ്പാൻവേണ്ടി അയാൾ നിർഭയം വെള്ളത്തിൽ ചാടി. ഇത്രത്തോളം പറഞ്ഞു വല്ലവർക്കും വല്ലതും പറവാനുണ്ടോ.

എന്നറിവാൻ വേണ്ടി വൃദ്ധൻ കുറേ നേരം മിണ്ടാതിരുന്നു. "പിന്നെ" എന്നു മാത്രം വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു സംസാരം നിൎത്തി.

"പിന്നെ എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ. എനിക്കു കേൾക്കേണ്ടതു യുദ്ധഹസ്തികളുടെ വൎത്തമാനമാണു. ശ്രുതിപ്പെട്ട നന്ദസേനകളെപ്പറ്റി നിങ്ങൾക്കു വല്ലതും പറവാനില്ലയോ?" എന്നു ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

"ചോദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു് എന്നെ ദ്രോഹിപ്പാൻവേണ്ടി യല്ല നിന്നെ ഇവിടെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തിയതു്".

തന്റെ കഥ ആൎക്കും അത്ര പിടിച്ചില്ലെന്നു കണ്ടിട്ടു് ഭോത്യവൃദ്ധനു സന്തോഷമുണ്ടായില്ല. വൃദ്ധന്റെ ശബ്ദപൌരുഷ്യം അയാളുടെ നേരംപോക്കിൽ നിമജ്ജമായി.

ക്രൂട്ടക്കാർ ചുറ്റും നോക്കി. ടിങ്ങു്, ടിങ്ങു് എന്ന ഒരു മാതിരി ശബ്ദം കാട്ടിൽനിന്നു് അടുത്തടുത്തു വന്നിരുന്നു. ചുമലിൽ പക്ഷികളെ പിടിപ്പാൻ ശീലിപ്പിച്ച ഒരു ഭൈരിയേയും (വലിയ പ്രാപ്പിടിയൻ) വെച്ചു ഒരു ക്രൂനൻ വരുന്നതു് കണ്ടു. അവന്റെ വടിയുടെ അറ്റത്തു്, കാട്ടുമൃഗങ്ങളെ പേടിപ്പിച്ചുകറുന്ന മണികം കെട്ടിയിരുന്നതുകൊണ്ടു് അവൻ പ യുമ്പോൾ മണികം കിലുങ്ങി.

"യാത്രക്കാരുടെ രക്ഷിതാവായ പൂഷാവു് ജയിക്കട്ടെ" എന്നു് ഒരുവൻ വിളിച്ചു് പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ഗാന്ധാരരാജ്യത്തിലെ തക്ഷശിലയിലേക്കു് പോകുന്ന വഴിയറിയണം. എനിക്കു വേണ്ടുന്ന സാമാനങ്ങളും നിങ്ങൾക്കു് തരാൻ സാധിക്കുമോ?" അയാളുടെ അല്പം വെളുത്ത മുഖം അയാളും

വടക്കുപടിഞ്ഞാറൻ ദിക്കിലെ നിവാസിയാണെന്നു കാട്ടി.

"ഞങ്ങളുടെ ഒന്നിച്ചിരുന്നു കൂറേ വിശ്രമിക്കൂ ഞങ്ങൾക്കും വിശപ്പടക്കാൻ നോക്കുകയാണ്" എന്നു് വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു.

ദയാശീലരായ മലനിവാസികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ക്രൂരനായ ആ ദൂതൻ ഇരുന്നു, തന്റെ ലോട്ട അഴിച്ചെടുത്തപ്പോൾ, അവർ തങ്ങളുടെ ലഘുഭക്ഷണസാധനങ്ങളിൽനിന്നു, ഓരോ പിടി എടുത്തു അവന്റെ ലോട്ടയിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു.

"ഓരത്തിലെ കുന്നുകളിൽക്കൂടെ സഞ്ചരിച്ചിട്ടു്, തീ പോലെ ഇരിക്കുന്ന മരുഭൂമി ഒഴിഞ്ഞുകളയാമെന്നു് ഞാൻ വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ ഉരുകിവരുന്ന മഞ്ഞുകൂമ്പു ഊടുവഴി മയച്ചുകളഞ്ഞു. എങ്ങോട്ടു് തിരിയണം എന്നു് എനിക്കു് നിശ്ചയമില്ല. നിങ്ങൾക്കു് ശരിയായ വഴി കാട്ടിത്തരുവാൻ സാധിക്കുമോ?" എന്നു് ക്രൂരൻ ചോദിച്ചു.

"ഒരുസമയം യവനന്മാരുടെ വത്തമാനം നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കും" എന്നു് ബാലനായ ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. ഗ്രീഷ്മകാലത്തു് ക്രൂരക്ഷണം സൂര്യൻ അസ്തമിക്കുന്ന മലകളിൽക്കൂടെ ആ ദേശികൂം വരുന്നുണ്ടെന്നു് ഓടുന്ന തപാൽ ശിപായികൂം (അഞ്ചക്കാർ) ഞങ്ങളോടു് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്".

പരദേശി അല്പം ശങ്കയോടെ ചോദ്യം ചോദിച്ചവന്റെ മുഖം നല്ലവണ്ണം ഒന്നു് പരിശോധിച്ചു.

"അവരുടെ നായകൻ മെക്കിഡോനിലെ അലക്സേണ്ടർ എന്നു് പേരായ ഒരു യവനനാണു്."

പരദേശിയെയൊന്ന് മുഴുവൻ പറയിപ്പിക്കാൻ ചന്ദ്രൻ ഉത്സാഹിച്ചു.

'മലകളിൽ പാർക്കുന്ന ഒരു നഗ്നനായ ഇടയബാലനു ഈ മാതിരി വിചാരം ജനിക്കുന്നതു്, അതിശയം തന്നെ" എന്നു് പരദേശി തന്നോടുതന്നെ പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടു് ഉച്ചത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ആ, ‡ യവനനു് ഒരു സന്ദേശംകൊണ്ടുപോകയാണു്".

"ഒരു സന്ദേശമോ!—എന്തു സന്ദേശം!" എന്നു് ഇടയബാലൻ ചോദിച്ചു.

"മാഗധത്തിൽ ഒരു കലക്കം ഉണ്ടായ വിവരം നിശ്ചയമായിട്ടും നീ അറിഞ്ഞിരിക്കും" എന്നു് ക്രൂനൻ തുടർന്നു പറഞ്ഞു. ഭോത്യന്മാരുടെ, മറയിട്ടപോലെ തോന്നുന്ന മുഖങ്ങളിൽ യാതൊരു വികാരവും ഉണ്ടായില്ല.

എന്നാൽ ചന്ദ്രൻ ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"രാജാവിന്റെ ജീവനാശം വരുത്താൻക്രൂടി പലരും ശ്രമിക്കുന്നുണ്ടെന്നാണു് യാത്രക്കാർ പറയുന്നതു്".

"നിശ്ചയമായിട്ടും രാജ്യത്തു് വളരെ അസ്വാസ്ഥ്യമുണ്ടു്. രാജധാനിയുടെ ചുറ്റുവട്ടത്തിൽ ഗോപ്യമായി ജനങ്ങളം സഭകൂടുന്നതു് നന്ദനു് അപായലക്ഷണമാണു്.

---

‡ യവനന്മാർ മെക്കിഡോനിലെ അലക്സാണ്ടരുടെ ഒന്നിച്ചുപോയവരാണു്. ചിലർ അരയാണിയൻ ദ്വീപുകാരായിരുന്നു. ചിലർ ഏഷ്യയിൽകൂടെ ദിഗ്ജയം ചെയ്തു സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന അലക്സേണ്ടറിന്റെ ഒന്നിച്ചു, "ഹിന്ദുക്കുഷ്" മലകളുടെ വടക്കെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു് വന്നുചേർന്ന ബേക്ടിയയിലെ ഗ്രീക്കുകാരായിരുന്നു.

എന്നാൽ ഒന്നു് ഓർക്കേണ്ടതാണു്. ഞാൻ കേട്ട വർത്തമാനം മാത്രമാണു് പറയുന്നതു്" എന്നു് പുതുതായി വന്ന ആടു കരുതലോടെ പറഞ്ഞു.

"ഒരുസമയം പാടലീപുത്രത്തിൽനിന്നും നിങ്ങൾക്കു് വർത്തമാനം ഉണ്ടാകും" എന്നു് ഭോത്യന്മാരോടു് ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

"അവിടത്തെ മാർക്കറ്റിലേക്കു് ഞങ്ങളുടെ ചരക്കുകൾ കയറ്റിക്കൊണ്ടുപോവാൻ ഞങ്ങൾക്കു് ഒട്ടകങ്ങളെ വേണ്ടിവരും. ഹരിദ്വാരത്തിലെ "മേലാ"ച്ചന്തയിലേക്കു് ഇറങ്ങിപ്പോവാനും അവിടുന്നു ഉയർന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ പോവാനും ഹിമപതനത്തിനുമുമ്പു് മടങ്ങിവരാനും ആടുകൾക്കു് സാധിക്കുമെന്നു് തോന്നുന്നില്ല" എന്നു് വൃദ്ധൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കേണ്ടുന്ന മലകൾ നന്ദന്റെ അധീനത്തിലല്ലാത്തതു് ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യംതന്നെ".

"തങ്ങളെ ഭരിക്കുന്ന രാജാവു് ഒരു അമ്പിട്ടന്റെ മകനായതുകൊണ്ടു് മാഗധയിലെ പ്രഭുക്കന്മാർക്കു് കോപമുണ്ടു പോലും. രാജാവിന്റെ സൌന്ദര്യമൊന്നും അവർ വകവെക്കുന്നില്ല" എന്നു് പറഞ്ഞു ക്രൂരൻ, താൻ പറയുന്നതു് കേട്ടുനില്ക്കുന്നവരായ മഞ്ഞനിറമാണ്ട മങ്കോളിയന്മാരേയും, തേൻനിറമുള്ള കുട്ടിയേയും നോക്കി. "രാജാവിന്റെ സ്വാത്ഥതല്പരത രാജ്യത്തിലെ രാജഭക്തരെക്കൂടി അകറ്റിക്കളഞ്ഞു". ഒന്നു് ഓർമ്മിക്കണം, ഞാൻ കേട്ടതു് മാത്രം പറകയാണേ, എന്നു് പിന്നേയും അയാൾ പറഞ്ഞു.

ബാലന്റെ ചോദ്യം കേട്ടിട്ട് ഉന്മേഷത്തോടെ അയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി

"മാഗധരാജാവിന്ന് സിംഹളരാജാവയച്ച ഒരു കുട്ടക്കി നേപ്പറ്റി നീ കേട്ടിരിക്കും. ക്രൂട് തുറക്കാതെ ഒരു സിംഹത്തെ പുറത്താക്കണമെന്ന് രാജാവിനെ വെല്ലു വിളിച്ചു.

"കുട്ടക്കു" എന്ന വാക്കു കേട്ടപ്പോൾ ഭോത്യന്മാരുടെ കണ്ണുകൾ പ്രകാശിച്ചു.

"കഴിയുമെങ്കിൽ അതൊക്കെ ഞങ്ങളോടു പറഞ്ഞുതരൂ" അയാൾ മറുപടി പറഞ്ഞു. "രാജാവിന്ന് പരിഭ്രമം നേരിടാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി മന്ത്രിമാരുടെ ഉപദേശപ്രകാരം ചന്ദ്രൻ എന്ന പേരായ ചെറുപ്പക്കാരനായ ഒരു വേട്ടക്കാരനെ വരുത്തി. കാട്ടുജന്തുക്കളെ മെരുക്കുന്നവനാണെന്ന അവന്റെ കേളി നഗരത്തിൽക്രൂടി എത്തിയിരുന്നു".

ഭോത്യന്മാർ വളരെ ശ്രദ്ധയോടെ ഇതൊക്കെ കേട്ടു. ചന്ദ്രനാകട്ടെ മുഖവും താഴ്ത്തിനിന്നു.

"മലയിലെങ്ങാൻ കിടക്കുന്ന ആ ബാലൻ സിംഹം ഒരു മെഴുപ്രതിമയാണെന്ന ക്ഷണം മനസ്സിലാക്കി, അഴിയിൽക്രൂടെ പഴുപ്പിച്ച ഇരുമ്പുതടികൊണ്ടു അതിനെ കുത്തി, വാതിൽ തുറക്കാതെ, ഉരുക്കി ഒലിപ്പിച്ച കളഞ്ഞുപോലും".

"അഹാ! ഉരുക്കിക്കളഞ്ഞു അല്ലേ! ഞാൻ ഊഹിച്ചു" എന്നു പറഞ്ഞു വൃദ്ധൻ ചിരിച്ചു.

"ഞാൻ ഊഹിച്ചു എന്നു അയാൾ എപ്പോഴും പറയും" എന്നു ചെറുപ്പക്കാരായ ഭോത്യന്മാർ അയാളെ പരിഹസിച്ചു.

ക്രൂനൻ പിന്നേയും ഇങ്ങിനെ തുടർന്നു പറഞ്ഞു. "രാജാവു് കുട്ടിയെ ചങ്ങലക്കിടാൻ കല്പന കൊടുത്തു. എന്നാൽ എന്നെന്നും ഹിമം നിറഞ്ഞ രാജ്യത്തിലെ കുട്ടി അപ്രത്യക്ഷനായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ജനങ്ങൾക്കു് അവനെ ഇന്നും നല്ല ഓർമ്മയുണ്ടു്. മഹാരാജാവായ അലക്സേണ്ടറിൽനിന്നു് സഹായം ആവശ്യപ്പെടാൻവേണ്ടി ആ ബാലൻ വടക്കു് പടിഞ്ഞാറൻ മലകളിലേക്കു് പോയിട്ടുണ്ടെന്നും കേട്ടു."

ദൂതൻ അവിടെ കൂടിയ ജനങ്ങളെ നല്ലവണ്ണം നോക്കി. "നിങ്ങളാരെങ്കിലും ഈ ചന്ദ്രനെ കാണുകയോ, അല്ല, അവനെപ്പറ്റി കേൾക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ? അവൻ ഈ വഴിയിൽക്കൂടെ കടന്നുപോയിട്ടുണ്ടോ?" എന്നു് മുന്നോട്ടു്, അവരുടെ ഉള്ളു് മനസ്സിലാക്കാൻവേണ്ടി ചെരിഞ്ഞുനിന്നു് "എനിക്കു് ഈ കുട്ടിയെ കാണണം എന്നു് അത്യാഗ്രഹമുണ്ടു്. അവൻ ജനങ്ങൾക്കു് ഒരു കണ്ണിലുണ്ണിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അവൻ എവിടെയുണ്ടെന്നു് നിങ്ങൾക്കാർക്കും നിശ്ചയമില്ലേ!" എന്നു് പിന്നേയും അയാൾ നിഷ്കർഷിച്ചു.

ഭോത്യന്മാർക്കു് അയാളെ സഹായിപ്പാൻ സാധിച്ചില്ല. ഭാവഭേദമില്ലാത്ത അവരുടെ സ്തോഭമറന്ന മുഖങ്ങൾ അവർക്കു് സാധിച്ചാൽക്കൂടി ഗോപ്യമായ ഒരു കാര്യം പുറത്തു പറയുന്നവരല്ലെന്നു് കാണിച്ചു.

ഇടയക്കുട്ടി, എഴുന്നേറ്റു കൊള്ളികൾ ശേഖരിപ്പാൻവേണ്ടി കുറിക്കൊട്ടിൽ പോയി. അവന്റെ ഭോരയോട്ടത്തിനു് ബലംക്രൂടിയപോലെ തോന്നി. അവന്റെ ആലോചന തീപ്പോലെ കത്തി.

"ഞാൻ അയാളുടെ ഒന്നിച്ചുപോകും" എന്ന് അവൻ തന്നോടുതന്നെ മന്ത്രിച്ചു.

ബാക്കിയുള്ളവരുടെ കണ്ണിൽനിന്ന് മറഞ്ഞെന്ന് മനസ്സിലായപ്പോൾ കുന്നിന്റെ മുഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന തന്റെ കുടിഞ്ഞിലിൽ ചന്ദ്രൻ നേരെ കേറിച്ചെന്നു. തന്റെ സാമാനങ്ങൾ ചിലതൊക്കെ അവൻ എടുത്തു. വെള്ളം എടുപ്പാൻ മുരങ്ങയുടെ തോട്ട്, ഒരു ചെറിയ ഓട്ട ഒരു സഞ്ചിയിൽ കുറേ ഭക്ഷണസാധനങ്ങൾ, തീ ഉണ്ടാക്കാൻവേണ്ടി കല്ലും, ഉരുക്കും, ചെറിയും, മരപ്പൊടികൊണ്ടം, അവന്റെ വില്ല്, അവന്റെ മഴു, അവന്റെ കവിണ ഇതെല്ലാം എടുത്തു. എന്നിട്ട്, മലവാസികൊണ്ടക്ക് പല കായ്ത്തിന്നും ഉതകുന്ന, കരിഞ്ചുകപ്പു കരിമ്പിടം ചുമലിൽക്കൂടെ മൂടിയിട്ടു. അതു് അവിടെ ഉറച്ചുനില്പാൻവേണ്ടി കാരമുള്ള് കുത്തിപ്പിടിപ്പിച്ചു വെച്ചു. എന്നിട്ട് വഴിവക്കിലുണ്ടായിരുന്ന പാളയം, താനൊ കാണാത്തവിധത്തിൽ പാത്തുനോക്കി, നിലത്തുവീണ പൂളപ്പൂക്കൊം ചവിട്ടിക്കുരട്ടിക്കൊണ്ടു് മടങ്ങിവന്നു.

നീളം ഏറിവരുന്ന നിഴലുകൊം, കച്ചവടക്കാക്ക് പുറപ്പെടാൻ കാലമായി എന്നറിവു് കൊടുത്തു. സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചുപോയാൽ ക്ഷുത്തുപീഡ അനുഭവിക്കുന്ന കാട്ടുമൃഗങ്ങൊം നടന്നുപോകുന്ന ആട്ടിൻക്രൂട്ടത്തിന്റെ സംഖ്യ കുറക്കാനും മതി. കച്ചവടക്കാർ പോകുന്നതു് കണ്ടപ്പോൾ, ചന്ദ്രൻ തന്റെറുള്ളുകയ്യിൽ എന്തോ ഒരു സാധനം പിടിച്ചുകൊണ്ടു് മുന്നോട്ടു് വന്നു്. "ഭോത്യന്മാരെ! ഈ കല്ലുകൊം നിങ്ങൊം വാങ്ങുമോ? എനിക്ക് മലയോരത്തിൽനിന്ന് കിട്ടിയതാണ്"

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY KOTTAYAM

എന്നു് പറഞ്ഞു. "ഹാ! ഗോമേദകം—വൈഡൂര്യം" എന്നു് അവയുടെ പേരുകണ്ടു മനസ്സിലാക്കിയ വിദ്യാഭ്യന്മാരായ കച്ചവടക്കാർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

"അതെ ഇവ നിന്നോടു് ഞങ്ങൾം വാങ്ങാം. നിറം നന്നു്" എന്നു് തന്റെ മകന്റെ അഭിപ്രായം താങ്ങിക്കൊണ്ടു് വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു.

"ഇതു് തിബത്തിൽ കാണുന്നതാണു്. നീ അവിടെ എപ്പോൾം പോയി" എന്നു് മൂന്നാമത് ഒരാൾം ചോദിച്ചു.

"നീലകഞ്ചാവു് പൂക്കൾം വികസിക്കുന്ന പാതകൾം നിങ്ങൾം മാത്രമേ അറിയുകയുള്ളു എന്നു് വിചാരിക്കരുതു്" എന്നു് ചന്ദ്രൻ അറിയുന്ന ഭാവത്തിൽ ഇങ്ങിനെ മറുപടി പറഞ്ഞു.

"ഇനിയും നിന്റെ വശം ഉണ്ടോ?" എന്നു് വൃദ്ധൻ ചോദിച്ചു.

"അതു് അവസരംപോലെ ആവാം" അവരുടെ ന്യായത്തിനു് അനുകൂലമായ ന്യായംതന്നെ കൂട്ടിയും അവലംബിച്ചു. "നിങ്ങൾം ഇതിന്നെന്തു വിലതരും എന്നു് കണ്ടതിൽപിന്നെ ഞാൻ പറയാം".

കുറേ കവിടികളും കലയുള്ള നാണ്യങ്ങളുംകൊണ്ടു് ചന്ദ്രൻ തൃപ്തനായി. ഇപ്പോൾം അവനു് പോവാനുള്ള തിടുക്കംകൊണ്ടു് പറയുവാനൊന്നും അവസരമുണ്ടായില്ല. സഞ്ചാരികളുടെ ചരിത്രങ്ങൾം കേൾപ്പാനും അവനു് ഇഷ്ടമുണ്ടായില്ല.

"ഹേ! ദൂത! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ഒന്നിച്ചു പോരുന്നു". ചോദ്യവും ഉത്തരവും കൂട്ടിയുടെ ശബ്ദത്തിൽ സ്ഫുരിച്ചിരുന്നു. ക്രൂനൻ സമ്മതസൂചകമായി ഒന്നു മന്ദഹസിച്ചു.

ഒന്നു് കുഴലൂതിയപ്പോഴം ആടുകളൊക്കെ തിക്കിത്തിരക്കി ചുറ്റും വന്നുനിന്നു. ചന്ദ്രൻ ഓരോ ജന്തുവിന്റെ മേലും, തോൽ വിരിച്ചു അതിന്മേൽ ഓരോ കെട്ടായിവെച്ച സാധനങ്ങളം കെട്ടിനിത്തി. തിബത്തിലെ താഴ്വാരത്തിൽ നിന്നു് കച്ചവടക്കാർക്കു് വിറ്റ "ബോറാക്സു്" എന്ന ഒരുതരം ഉപ്പു്, "ജെയിഡ്" എന്ന ഒരു തരം പച്ചക്കല്ലു് "യാക്ക്" എന്ന മലങ്കാട്ടിയുടെ വാലിന്റെ രോമം എന്നിവ കൊടുത്തു. പകരം കിട്ടിയ ആനക്കൊമ്പു്, ഉണക്കപ്പഴങ്ങം, പൊൻപൊടി, വെള്ളി, സുഗന്ധതൈലം, മരുന്നു്, പരുത്തി മുതലായതായിരുന്നു, ചന്ദ്രന്റേയും ക്രൂട്ടക്കാരുടേയും സ്വത്തു്.

"തീ പറ്റിയ ഒരു മരം കാട്ടിലുണ്ടായാൽ മതി, ബാക്കിയുള്ള സകലത്തിനും തീ കൊടുത്തു നശിപ്പിക്കാൻ" എന്നു് പറഞ്ഞു വൃദ്ധൻ തീക്കനലൊക്കെ അടിച്ചുകെടുത്തു.

അവരുടെ അരപ്പട്ടയിൽ ചീപ്പുകളും, നൂൽ ചുറ്റുന്ന ചുറ്റികളും, കത്രി, കത്തി മുതലായ അത്യാവശ്യ സാധനങ്ങളും കെട്ടിവെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അതിൽനിന്നു വേണ്ടുന്ന ആയുധങ്ങളം എടുത്തു, ഭോത്യന്മാർ ആടുകളം പോകുന്നകുണ്ടും കുഴിയും നിറഞ്ഞ വഴിയിൽ ചെന്നു, രോമം മുറിച്ചു നൂൽ നൂറ്റിക്കൊണ്ടും, ഓരോന്നു് സംസാരിച്ചുംകൊണ്ടും നടന്നു തുടങ്ങി.

തീർത്ഥയാത്രക്കാരിൽ ചിലർ അടിതെറ്റി, കിഴക്കാം തൂക്കായ കൊല്ലിയിൽ വീണു മരണമടഞ്ഞുപോകുന്നതും, ചന്ദ്രൻ കണ്ടു. പ്രകൃതിയുടെ ഭയങ്കരവും മാഹാത്മ്യപ്രദവും ആയ സ്ഥലത്തിൽക്കൂടെ സർവ്വദാ സഞ്ചരിച്ചു തഴക്കം വന്നുപോയ ചന്ദ്രനേറയും ഭോത്യന്മാരുടേയും കാലടി, മലയാടിന്റെ അടിവെപ്പിനേക്കാൾ ദൃഢമായതായിരുന്നു. എന്നാൽ തല്ക്കാലം അവനെ ബാധിച്ച വിഷാദം ക്രൂനന്റെ അവസ്ഥയെപ്പറ്റിയായിരുന്നു.

"നിനക്കു് ഇന്നു പറവാൻ സാധിക്കുമോ?" എന്നു് ദൂതൻ പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. "ഏറ്റവും ഉയരമുള്ള മലപ്പാതകളുടെ ചുറ്റുമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ കാണുന്ന മരത്തടികളും, വള്ളിത്തണ്ടുകളും, പുള്ളിപ്പുലികളും, കുരുക്കന്മാരും, പക്ഷികളുംകൂടി നിറത്തിൽ വെള്ളപ്പാണ്ടുപോലും. അതു് ശരിയാണോ?

"ശരിതന്നെ" ഭോത്യന്മാർ വളരെ വാക്കു് പറയുന്ന കൂട്ടരല്ല.

"മുഴുവനും ശരിയല്ല" എന്നു് ചന്ദ്രനും ഇടക്കു പറഞ്ഞു. "മൂനാൽ" എന്ന പെരുവാലൻ കോഴികളുടെ കാര്യം നിങ്ങൾ മറന്നോ? അവറ്റയുടെ തൂവലിന്മേൽ ആകാശവില്ലിന്റെ സകല നിറങ്ങളും വിളങ്ങുന്നുണ്ട്".

അവ മഴകൊണ്ടു് വരാത്തതിനാൽ ശിക്ഷയായിട്ടു് വാലിന്റെ നീളം കുറച്ചു, താഴ്വാരത്തിൽനിന്നു് ഭോത്യന്മാർ അടിച്ചോടിച്ചുകളഞ്ഞ മൈലുകളായിരിക്കും" എന്നു് നഗരവാസി അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കുച്ചുവടക്കാക്കു് ഈ അഭിപ്രായം പുത്തനായിരുന്നില്ല.

"ഈ ദീർഘയാത്രകൾ കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ എന്റെ അതിക്രമിച്ചുപോയ വാദ്ധ്യം അനുവദിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ മക്കളേ! എന്നോടും തനിയെ ഇട്ടേച്ചുപോകരുതേ. എന്നെ കൂടാതെ നിങ്ങൾ പൊയ്ക്കളഞ്ഞാൽ ഞാൻ പാതയിൽ വീണു മരിച്ചുകളയും".

"തന്തേ! നിങ്ങൾക്ക് എന്തു് കേട്ടുപറഞ്ഞി? ആട്ടുമാട്ടു കൂടി സഹായത്തിന്നില്ലാത്ത ചുമടുകാരോടു് നിങ്ങൾ ഒരു പാഠം എന്തുകൊണ്ടു് പഠിക്കുന്നില്ല. ഇടക്കിടെ വിശ്രമിച്ചു പിന്നിലായ്പോകുന്നതിനേക്കാൾ, അവരുടെ ഭാരം വളരെ ഘനക്കുന്നു എന്നു് തോന്നുമ്പോൾ അവർ ചെയ്യുന്നതു പോലെ നിങ്ങളും ചെയ്തുകൊൾക. ഒരു വലിയ കല്ലു് നിങ്ങൾ പേറുന്ന ഭാരത്തിൽ എടുത്തിടുക. പിന്നോക്കം കേറാൻ ഇടവരുമ്പോൾ, അതു് താഴെ ഇട്ടുകളഞ്ഞാൽ നിങ്ങൾക്കു് വളരെ ആശ്വാസമുണ്ടാകും".

പൊക്കവും താഴ്ചയും ഉള്ള ദിക്കുകളിൽക്കൂടെ അവർ യാത്രചെയ്തു. ചിലപ്പോൾ അബാധമായ വായു വീശുന്ന ഉന്നത ദിക്കിൽ അവർ വന്നുചേരും. ചിലപ്പോൾ പച്ചത്തകരം പാറിക്കളിക്കുന്ന അരിത്തണ്ടിൻചെടികളും, മധുരനാരകങ്ങളും, മാതളങ്ങളും നിറഞ്ഞ താഴ്വാരങ്ങളിൽ ഇറങ്ങും. ഇങ്ങിനെ അവർ 'രണ്ടു" ഭാഗക്കാരായി പിരിയേണ്ടുന്ന ഒരു കുട്ടപാതയിൽ എത്തി.

ഇടയക്കുട്ടി, അവന്റെ കഴലുകം പിടിച്ച കയ്യാട്ടിക്കൊണ്ട് അവരോട് യാത്ര പറഞ്ഞു. തക്ഷശിലക്കാരനെ, തീരത്തിൽ അരിത്തണ്ടുകം നിറഞ്ഞ തോട്ടിന്റെ വക്കിൽക്കൂടെ നടത്തി. അവർ പച്ചോന്തിന്റെ നിറമാന്തും മൂരണകം നിറഞ്ഞതുമായ മരത്തടികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ നടന്നു. വാമനരും ശക്തരുമായ മറേറ ക്രൂട്ടത്തിലെ മലവാസികം, മറുപുറത്തുള്ള മലയും കേറി, ഉയരം കൂറഞ്ഞു താടിപൊങ്ങിയ മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്നു് പൊന്തിയ കോടയിൽ മറഞ്ഞു.

ഏഴാം അദ്ധ്യായം.

മഞ്ഞ മരവിരി ഉടുത്ത ഒരു സന്ന്യാസി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുഹയുടെ മുൻഭാഗത്ത്, ഹിമവാന്റെ ഹിമം നിറഞ്ഞുപൊന്തിയ ഒരു ഉയർന്ന കൊടുമുടിയുടെ അടിവാരത്തിലുള്ള കൊല്ലിയിൽ അഗാധമായ ധ്യാനത്തിൽ മുഴുകിക്കൊണ്ട് ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മീതെയുള്ള പാറകളിന്മേൽ, വേരുറപ്പിച്ച ആരാധനക്കർഹമായ ഒരു അരയാൽ ഉണ്ട്. ഒരു വരിയാടിന്ന് പററിയ കൂറേ ചെടികളും ഫലവൃക്ഷങ്ങളും, അയാളുടെ അത്യാവശ്യങ്ങൾ നിറവേറ്റിയിരുന്നു. മറുഭാഗത്തിൽനിന്ന്, പുറപ്പെട്ടിരുന്ന മുരളീനാദം ആ വന്ദ്യപുരുഷനെ ഉണർത്തി.

ചുകന്ന പൂക്കളുള്ള പൂളകളുടെ ഇടയിൽനിന്ന് പതിഞ്ഞ കറുപ്പുനിറത്തിൽ ഒരു കുട്ടി പെട്ടെന്ന് പ്രത്യക്ഷമായി. കൊടുമുടികളിലും കവിഞ്ഞ ഉയരത്തിൽ തിബത്തിലെ സൂര്യൻ,. ഒരു സ്വർണ്ണമയപാനപാത്രത്തിൽ എന്നപോലെ അവന്റെ പിന്നിൽനിന്ന് താഴുവാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു. സായാഹ്നത്തിലെ ഒരുതരം ഇളക്കം കാടുകളിൽ എങ്ങും വ്യാപിച്ചു. വന്ദ്യമായ നിർമ്മലതപം കാണിക്കുന്ന തന്റെ തൃണസഞ്ചിയിൽ സന്ന്യാസി തന്റെ രുദ്രാക്ഷമാല ഇട്ടു, തന്റെ ശംഖ് വിളിച്ചു. അഗാധമായും മൃദുവായും ഉള്ള ശംഖ് നാദം മാറിമാറിയൊട്ടുക്കുടെ, ചുറ്റുമുള്ള കുന്നുകളിൽ ലയിച്ചു.

"യാത്രക്കാരെ ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. പൂഷാവ് ജയിക്കട്ടെ" എന്ന് അയാൾ മെല്ലെ പറഞ്ഞു.

ബാലനായ ഇടയൻ ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ഗോപാലന്മാരുടെ രക്ഷിതാവായ ഗോകുലദേവൻ ജയിക്കട്ടെ" തന്റെ ചുമലിൽ വേട്ടയാടാൻ ശീലിപ്പിച്ച ഒരു ഭൈരിയെവെച്ചു പിന്നാലെ പോരുന്ന ചങ്ങാതിയോടൊരുമിച്ചു് കിഴക്കാം തുക്കമായ ഇടവഴിയിൽക്കൂടെ ചന്ദ്രൻ ചാടിവന്നു.

സന്ധ്യാകാലത്തെ മങ്ങിയ വെളിച്ചത്തിൽ മുൻകൊല്ലത്തെ വെള്ളപ്പൊക്കംകൊണ്ടു് ഉയരത്തിൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട, ഉണങ്ങിപ്പോയ വിറകിൻകൊള്ളികളും പെറുക്കിയെടുപ്പാൻ അവർ ഒരേടത്തു് നിന്നു. പിന്നെ എതിരായി നില്ക്കുന്ന ഒരു പാറയുടെ വാരിഭാഗത്തിൽക്കൂടെ കേറി, സന്ന്യാസിയുടെ ഗുഹാമുഖത്തു് ഒരു വഴിവാട്ടുപോലെ വിറകിട്ടുകൊടുത്തു. ആ പുണ്യപുരുഷനെ ഭക്തിയോടെ തൊഴുതു.

"നിങ്ങളും ഈ വഴിയിൽക്കൂടെ എന്തിന്നു് വന്നു?" എന്നു് അയാളും വന്നവരെ ഒന്നു് നല്ലവണ്ണം നോക്കി ചോദിച്ചു.

"ഭഗവൻ! ഞാൻ ഈ ദൂതനു് ഗാന്ധാരത്തിലേക്കു വഴികാണിച്ചുകൊടുക്കയാണു്" എന്നു് ചന്ദ്രൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

സന്ന്യാസി പൂതമായ പൂളക്കായകളുടെ തോടുകളും, ഉപ്പുനിറക്കുവാൻതക്കവണ്ണം ചെറിയപാത്രങ്ങളാക്കുകയായിരുന്നു. അതിലെ കടന്നുപോകുന്ന യാത്രക്കാരുടെ ഗുണത്തിന്നു്

വേണ്ടി ഇങ്ങിനെ സംഭരിച്ച ഉപ്പ് അസാരം കൊടുക്കുക പതിവായിരുന്നു.

സംസാരവിഷയം ചുറ്റിച്ചുറഞ്ഞു് പാടലീപുത്രത്തിലെ കലക്കത്തിൽ എത്തി.

അവരുടെ ഭ്രമം കലർന്ന വാക്കുകളും കേട്ടപ്പോൾ സന്ന്യാസി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"ക്ഷമയാണ് സന്തോഷത്തിന്റെ വാതിലെന്ന് ഓർത്തുകൊൾക. അതുപോലെ ബദ്ധപ്പാട് സന്താപത്തിന്റേയും വാതിലാണ"".

ഒരു ഉറച്ച ഭാവം ക്രൂനന്റെ മുഖത്ത് കാണായ്വന്നു.

"എന്നാൽ ഒരു സമയം ഈ ഉപദേശം യുവാക്കൾക്ക് പറഞ്ഞതല്ലെന്നും വരാം" എന്നു് സന്ന്യാസി അല്പം മാറ്റിപ്പറഞ്ഞു.

"ക്ഷമ കാട്ടേണ്ടുന്ന അവസരം ഇതല്ല. ഒരു അന്ധന്ന് കണ്ണാടി കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നതു് വ്യർത്ഥമാണ"" എന്നു് ദൂതൻ പറഞ്ഞു.

"പുണ്യാത്മാവെ! ദൂതൻ പറഞ്ഞതു് സത്യമാണ്. ശരിയുമാണ"" എന്നു് ചന്ദ്രനും തുടർന്നുപറഞ്ഞു.

"ശരിയായിരിക്കാം" എന്നു് പറഞ്ഞു, സന്ന്യാസി പാതുങ്ങളാക്കിയ തോട്ടകളൊക്കെ, വളരെ ചരിതത്തോടെ ഒരു വരമ്പത്ത് നിരത്തിവെച്ചു. "ഞാൻ നിങ്ങൾക്ക് ഒരു മുൻകരുതൽ തന്നതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ സൂര്യന്റെ അടുക്കെ പറക്കുവാൻ ശ്രമിച്ച, ഗ്രീക്കുരാജനായ വൃദ്ധ സമ്പാതിയുടെ പക്ഷങ്ങൾ കരിഞ്ഞുപോയപോലെ നിങ്ങൾക്കും അപത്തു നേരിട്ടുപോകും. അതു് അരുതു"".

സന്ധ്യാ, രാത്രിയായി പരിണമിക്കുംതോറും ചന്ദ്രന്ന് വിശ്വാസം ഏറിവന്നു. മലകളിലെ കാലദീർഘമായ ഏകാന്തതയിൽനിന്ന് അവൻ ആലോചിച്ചുവെച്ച, പ്രവൃത്തകവിഷയങ്ങളിൽ ചിലത് പുറത്തു പറഞ്ഞു. അവന്റെ സഹജ ബുദ്ധിയും, തക്ക ചാതുര്യവും കണ്ടിട്ട് അവന്റെ ക്രൂടെയുള്ളവർ ആശ്ചര്യംകൊണ്ട് അന്യോന്യം നോക്കി നിന്നുപോയി.

മൂവരും ഓരോന്ന് സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തീക്കനൽ കണ്ടിട്ട് നീലയും പച്ചയും നിറമായ രാപ്പാറകൂം അങ്ങും ഇങ്ങും പറന്നു തുടങ്ങി.

ഒരു ശാന്തമായ നിശ്ശബ്ദത കാട്ടിലെങ്ങും പരന്നു. ഒരു ചകിതനായ കാട്ടുമൃഗത്തിന്റെ കരച്ചിലും നിശാപക്ഷിയുടെ കാമവിളികളും ഈ ശാന്തതക്ക പ്രതിബന്ധങ്ങളായിത്തീർന്നു. ദൂരെ ഇരിക്കുന്ന ഒരു മലയുടെ പള്ളയിൽനിന്ന്, കാട്ടുതീ എല്ലാം വിഴുങ്ങിവരുന്ന വലിയ പാമ്പിനെപ്പോലെ ഇഴയുകയും പുളയുകയും ചെയ്തു.

താഴ്വാരത്തിൽനിന്ന് ചന്ദ്രബിംബം മേലോട്ടുപൊന്തി. ചന്ദ്രിക രുദ്രാക്ഷം പിടിച്ചു ജപിക്കുന്ന സന്ന്യാസിയുടെ മേലും, ഗുഹയിൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന രണ്ടുപേരുടെ മേലും വീണു.

പെട്ടെന്ന്, ആകാശത്തിൽനിന്ന് ഒരു മേൽക്കൊള്ളിയോടെ വീഴുന്നതു കണ്ടു. അതിന്റെ പ്രഭകൊണ്ട് ഒരു നിമിഷനേരത്തോളം രാത്രി പകലായ്തീർന്നു. കൊല്ലിയിൽനിന്ന് ഒരു പോത്തു കരഞ്ഞു. ഇത് കേട്ടപ്പോൾ സന്ന്യാസി തന്റെ ധ്യാനത്തിൽനിന്ന് ഉണർന്നു.

"കുട്ടീ! ഉറക്കം മതിയാക്കു. എന്റെ സ്വപ്നം നീയൊന്നു കേൾക്കണം. ഓരോന്നിന്റെ പുറത്തു ഓരോ കോട്ടകെട്ടിയുറപ്പിച്ച നഗരങ്ങളും വഹിച്ചുപോകുന്ന വാരണസൈന്യങ്ങളെ ഞാൻ വളരെ കണ്ടു. കണ്ണുനീർപോലെ വെള്ളത്തുള്ളികൾ മിന്നുന്ന പച്ചനിറമായ പാടങ്ങളെ അവ ചവിട്ടിക്കുഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു".

ചന്ദ്രൻ കണ്ണുതുടച്ചു ഇങ്ങിനെ പിറുപിറുത്തു. "എന്നെ ഉറങ്ങാൻ വിട്ടേക്കു. രാവിലെ ഞങ്ങൾക്കു വളരെ ദൂരം വഴിപോവാനുണ്ടു". അതൊന്നും ഗണ്യമാക്കാതെ സന്ന്യാസി ഇങ്ങിനെ തുടർന്നു പറഞ്ഞു. "ഇവറ്റ ലോകത്തിന്റെ കണ്ണുനീരാണെന്നു" ഒരു ബാലന്റെ ശബ്ദം എന്നോടു മന്ത്രിച്ചു. എന്നാൽ മന്ത്രിച്ചവനെ ഞാൻ കണ്ടില്ല. തീരത്തിൽ പല നിറത്തിലും ഉള്ള പരൽമീനുകൾ വളർന്നിരുന്ന ഒരു ചുകന്ന പുഴയുടെ മേലെ പറമീൻ ചിറകു് ഇളക്കുന്നതു കണ്ടു. ചതുപ്പുസ്ഥലങ്ങളിൽ ഇണപിണഞ്ഞ ഓടപ്പുല്ലുകൾപോലെ പടമുള്ള സർപ്പങ്ങൾ തലയും പൊന്തിച്ചു് നിന്നിരുന്നു".

"ഇതു് ഒരു ദുസ്വപ്നമാണു"" എന്നു് അയാളെ നിർത്തൽചെയ്യാൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു് ആ ബാലൻ പറഞ്ഞു.

"പടിഞ്ഞാറിൽനിന്നു് ഒരു ഉരുണ്ട കാറു് പൊങ്ങി. അതേ സമയത്തുതന്നെ മയിലിന്റെ കൂട്ടം വലിച്ചുവരുന്ന ഒരു രഥം കിഴക്കു ഭാഗത്തിൽനിന്നു് പൊന്തിവന്നു. അതിന്റെ പ്രഭ, നൂറു് ഇന്ദ്രചാപങ്ങളെക്കാൾ തിളങ്ങിയിരുന്നു. പൊൻകുടിഞ്ഞാണുകൾ പിടിച്ചു ഈ പ്രഭാപൂർണ്ണരായ മയൂരങ്ങളെ

നടത്തിയിരുന്നതു്, സൂര്യഭഗവാനല്ല—നീ ഒരുവനായിരുന്നു—നീ"

ഇടയബാലൻ എണീറ്റിരുന്നു. അവന്റെ ഉറക്കമൊക്കെ ഒട്ടങ്ങിപ്പോയി.

"നിന്റെ കുന്തത്തിന്റെ കുത്തു് മേഘത്തിന്നു് ഏറിയപ്പോൾ അതു് അരിമഴയുടെ കോലമായി മാറി, നാട്ടിലൊക്കെ വെറിക്കിടന്നു. അപ്പൊൾ ഭ്രമിയുടെ നാലു് കുന്നുകളിൽനിന്നും ഓരോ ഏട്ടുകാലി ഓടുവാൻ തുടങ്ങി. ഒന്നു് പൊൻനിറവും, ഒന്നു് വെള്ളിനിറവും, ഒന്നു് ചെമ്പിൻനിറവും, നാലാമതൊന്നു് തിളങ്ങുന്ന ചിറകുകളോടു കൂടിയ സ്ഫടികവർണ്ണവും ആയിരുന്നു. ആദ്യത്തെ മൂന്നു് ഉണ്ടാക്കിയ ഊറാമ്പില സകലത്തേയും ചോടെ ഇറക്കി നാലാമത്തേതു് ആദ്യത്തെ മൂന്നു ഊറാമ്പിലയും കഷണങ്ങളാക്കി മുറിച്ചു മേലോട്ടു് പൊന്തി. പിന്നെ രഥം വീണ്ടും ആകാശത്തിലേക്കു് പൊങ്ങിയപ്പോൾ ഇന്ദ്രന്റെ മേഘനാദംകൊണ്ടു് രാജ്യം കമ്പിച്ചു".

"സൂര്യൻ പിന്നേയും പ്രകാശിച്ചു. നദികളിൽക്കൂടെ വലിയ കപ്പലുകൾ ഒഴുകിക്കൊണ്ടുവന്നു. ചതുപ്പു സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നു് അന്നഞാറുകൾ മീൻപിടിച്ചുനിന്നു. കത്തുന്ന പട്ടങ്ങളെപ്പോലെ മയിലുകൾ തേരും വലിച്ചു ഭ്രമിയിൽ ഇറങ്ങി. പാട്ടുപാടിക്കൊണ്ടു് കുറുക്കാട്ടിൽനിന്നു്, കുട്ടികളും കിളികളും പുറത്തുവന്നു. അവരുടെ പാട്ടിന്റെ പല്ലവി അശോകൻ—വ്യസനമില്ലാത്തവൻ—അശോകൻ സന്തോഷമഗ്നൻ—അശോകൻ—അശോകൻ" എന്നായിരുന്നു.

ചന്ദ്രൻ സന്ന്യാസിയുടെ കാല്ക്കൽ വീണു ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു. ഇത് സ്വപ്നമല്ല. ഇത് മേലാൽ വരുന്ന സംഭവമാണ്. ഭഗവൻ! എന്നെ ഒന്ന് അനുഗ്രഹിച്ചാലും. തേർ നടത്തിയ സൂതൻ ഞാനാണ്. ഞാൻ മയൂരരാജാവായ ചന്ദ്രനാണ്".

"അല്ല, അല്ല തേർ തെളിച്ചവന്റെ മുഖത്തിന്റെ കോലം മാറിയിരിക്കുന്നു. അത് ഇപ്പോൾ നിന്റെ മുഖം പോലെ ഇരിക്കുന്നില്ല". കഥയുടെ മർമ്മമാണ് ആ കിഴവൻ മറന്നുപോയത്. "അവൻ ഒരു മുനിയുടെ മഞ്ഞക്കാവിവസ്ത്രം ഉടുത്തിരുന്നു എന്നുമാത്രമേ എനിക്ക് ഓർമ്മയുള്ളൂ. ഞാൻ അയാളുടെ അടുത്തെത്തുംമുമ്പേ എന്റെ ഉറക്കം ഞെട്ടിപ്പോയിരുന്നു".

ധ്യാനത്തിൽ പിന്നേയും ലയിച്ചുപോയ കാരുണികനായ ആ വൃദ്ധനെ, മേലെനിന്ന് നക്ഷത്രങ്ങൾ നോക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈശ്വരധ്യാനലയംപോലെ ഒരു ലയം തനിക്കും വന്നുചേരുവാൻ അതിയായി ആശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഉത്സാഹിയായ ആ ബാലനേയും താരകൾ കടാക്ഷിച്ചു.

"ചന്ദ്രാ! ചന്ദ്രാ! മയൂരമേ!" സന്ന്യാസിയുടെ ധ്യാനഭംഗം വരുത്താൻ ഭയപ്പെട്ടിട്ട് ദൂതനും എത്രയോ മെല്ലെ പറഞ്ഞു. "ജനങ്ങൾ കിട്ടാനാശിച്ച ഒരാളാണ് നീ"

ചന്ദ്രൻ ഒന്ന് തലയിളക്കി. "ഞാൻ ചന്ദ്രനാണ്. നിങ്ങൾ ആരാണ്?"

മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട് ആചാര്യം ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ഇനി ഒരു നിമിഷംനേരംപോലും നിന്നിൽ നിന്ന് മറച്ചുവെക്കുന്നില്ല. ഞാൻ കൌടില്യനാണ്. തക്ഷശിലയിലെ മന്ത്രവാദിയാണ്. മന്ത്രശക്തിനിമിത്തം രാജാക്കന്മാരുടെ ഉപദേശിയായിട്ട് എന്നെ തിരഞ്ഞെടുത്തിരിക്കുന്നു. നന്ദന്മാർക്ക് എന്റെ ഉപദേശം വിലയില്ലെന്ന് കണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ മടങ്ങിപ്പോന്നതാണ്. അവരാണ് ഈ കാര്യത്തിൽ പശ്ചാത്തപിക്കേണ്ടിവരിക"

"നിങ്ങൾ നന്ദന്മാരുടെ കീഴിൽ ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥനാണെന്ന് ഞാൻ വിചാരിച്ചു. നിങ്ങളെ കാട്ടിൽവിട്ട് കളവാൻ ഞാൻ തീച്ചപ്പെടുത്തിയിരുന്നു".

അവർ രണ്ടുപേരും ഒന്നിച്ചു ചിരിച്ചു.

"നന്ദന്മാർ അവരുടെ ധനം ഒളിച്ചുവെക്കുന്നതു് എവിടെയാണെന്ന് എനിക്കറിയാം" എന്ന് മന്ത്രവാദി പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രൻ സന്തോഷംകൊണ്ടു് കൈ മുട്ടി.

ആ സ്വേച്ഛാഭരണകാരിയെ, അവന്റെ സ്വന്തം പണംകൊണ്ടു് രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കുന്നതു് നമുക്ക് ഒരു അപൂർവ്വ വിജയമായി വരില്ലയോ" സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ വിചാരം ആ ബാലന്റെ മനസ്സിൽ സമ്പൂർണ്ണമായി ഗർഭിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

സന്ന്യാസി ഒന്ന് ഇളകി. ഉപയോഗംകൊണ്ട് സ്വർണ്ണം കറഞ്ഞുവരുന്നു. എന്നാൽ ഉപയോഗംകൊണ്ട് വിവേകം വർദ്ധിക്കുന്നതേ ഉള്ളൂ" എന്ന് അയാൾ മെല്ലെ പറഞ്ഞു. "രാജാവിന്ന് ദോഷങ്ങൾ മാത്രമെ ഉള്ളൂ എന്ന് വരില്ല. ഗുണസമ്മിശ്രമല്ലാത്ത ദോഷം അത്യത്ഭുതമാണ്" പോലെ കാണ്മാൻ പ്രയാസമാണ്".

ബാലൻ അതിശയിച്ചു, അയാളുടേത് നിദ്രയുടെ നടിപ്പ് മാത്രമായിരുന്നോ?

അദ്ധ്യായം എട്ട്.

"ഈശ്വരകാരുണ്യമാകുന്ന നദി ഒരിക്കലും വറ്റിപ്പോകയില്ല. അതിലെ വെള്ളം ഉറച്ചുപോകയുമില്ല. അതിന്റെ സമീപത്ത് നരിയും കുടി വരില്ല" ഇതായിരുന്ന ഇടയനായ രാജകുമാരനോടും ബാലനായ മന്ത്രവാദിയോടും സന്ന്യാസി പിരിഞ്ഞു പോകുമ്പോൾ പറഞ്ഞ വാക്ക്, ബാലന്മാർ ഇരുവരും അയാളുടെ തത്വം കേട്ട ദൃഢമനസ്സരായി നടന്നു തുടങ്ങി. അവരുടെ സഞ്ചികളിൽ സന്ന്യാസി കൊടുത്ത ഉറ്റും ഉണ്ടായിരുന്നു.

വസന്തകാലം 'പിയോന്നി' പുഷ്പങ്ങളെ അവിടവിടെ പേറിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഇടക്കിടെ ആ മലഞ്ചെരുവിൽ ഇളം നീലയായ "ഡെൽഫീനിയം" പൂക്കളും ഹിമംപോലെ വെളുത്ത ലില്ലിപ്പൂക്കളും വിതറിയപോലെ വിളങ്ങിയിരുന്നു. ഈ ചെരിവിലാണ്, ഇതിലും ഉയരത്തിൽ കിടക്കുന്ന മേച്ചൽ സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നു ഹിമവഷ്ടം ഒഴിയുവാൻവേണ്ടി ഇടയന്മാർ തങ്ങളുടെ കുന്തകാലികളെ കൊണ്ടുവരുന്നത്. അവറ്റയുടെ മരക്കിങ്ങിണികളുടെ ഘട ഘട ശബ്ദം കേൾക്കുവാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രൻ ഒരു നിമിഷം നേരം ശ്രദ്ധിച്ചു. എന്നതിൽപിന്നെ തന്റെ പുതിയ സ്നേഹിതന്റെ കൂടെ നടന്നു. തിണ്ടുകൾപോലെ ഉയർന്ന മിക്കിൽനിന്നു തുങ്ങിനില്ക്കുന്ന ചുകന്ന റോസ്വർണ്ണമായ "ബീഗോണിയ" പൂക്കളുടെ കൂട്ടത്തിൽക്കൂടെയും നാനാനിറംപൂണ്ട കാഹളപുഷ്പങ്ങളുടെ

തോരണങ്ങളിൽക്കൂടെയും നടന്നു് ഒരു കൊല്ലിയിലേക്കു് ഇറങ്ങിവരാൻ തുടങ്ങി.

അവർ പാദപ്രതനത്തിന്നു് മൂടുവായിതോന്നുന്ന മണൽനിറഞ്ഞ നദീതീരത്തിൽക്കൂടെ നടന്നു തുടങ്ങി. മീതെ നില്ക്കുന്ന ഗ്രഹയിൽ പാർക്കുന്ന വയസ്സൻ സന്ന്യാസി കേറ്റപ്പാൻവേണ്ടി ഉച്ചത്തിൽ നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടു് അയാളോടു് യാത്രപറഞ്ഞു.

"മന്ത്രവാദി! നന്ദന്റെ നിധി കിടക്കുന്നതു് എവിടെയാണെന്നു് ഇപ്പോഴം നിങ്ങൾക്കു് എന്നോടു പറഞ്ഞുതരാം"

"അവസരം ഇനിയും ആയിട്ടില്ല. നിന്നെ പരീക്ഷിപ്പാൻ ആവശ്യമായ ദേഹികവും മാനസീകവുമായ പൂർണ്ണവളർച്ച നിനക്കു് എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ ഗംഗാനദിയിലെ ഒരു ചെറിയ ദ്വീപിൽ ഞാൻ നിന്നെ കൊണ്ടുപോകും. അവിടത്തെ അഗാധ ഗ്രഹകളിൽ ഒരു വലിയ സേനയെ സമൂഹിച്ചു്, പരിപാലിപ്പാൻ വേണ്ടുന്ന ധനം ധാരാളം കിടപ്പുണ്ടു്" എന്നു് രാജാക്കന്മാരുടെ ഉപദേഷ്ടാവു് ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ഈ ബാലൻ രാജപദവിയിൽ എത്തുവാൻ ശീലിപ്പിക്കേണ്ടുന്നതിന്നു് യോഗ്യനാണെന്നു് മന്ത്രവാദിക്കു് ബോദ്ധ്യമായി.

താടിപോലെ തള്ളിനില്ക്കുന്ന കുമിളുകൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ തടികളുള്ള മരങ്ങളുടെ വേരുകൾ നനച്ചൊഴുകുന്ന ഒരു നീർച്ചാട്ടത്തിന്റെ ഓരത്തിൽക്കൂടെ നടക്കുമ്പോൾ, പിന്നീടു് അവർ നടക്കേണ്ടിവന്നതു് 'റോഡ്ഗർ ഡോൺ,'

'വെള്ള ഫർ' എന്നീ മരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് നിറഞ്ഞ കാട്ടിൽക്കൂടെ ആയിരുന്നു. പിന്നെ അവർ ചപ്പു്വീണു് അടിഞ്ഞ ഒടിക്കിൽക്കൂടെയും, സൂര്യരശ്മി ഒഴിപ്പാൻവേണ്ടിയോ എന്നു് തോന്നുമാറു് മരങ്ങളിന്മേൽ വളർന്നുകാണുന്ന മരഞ്ഞാരിച്ചെടികളുടെ ഇടയ്ക്കൂടേയും നടന്നു.

വലിയ മരങ്ങളുടെ തടി കണ്ടാൽ രാജമണ്ഡപത്തിലെ ഗോപുരമാണെന്നു തോന്നും. കാട്ടിലെ പൂക്കൂടം നിറഞ്ഞ മേലാപ്പു്പോലെ തോന്നുന്ന ശാഖകൂടം പൊട്ടിവന്നതു് മരങ്ങളുടെ വെറും തടിയുടെ ഏറ്റവും മേൽഭാഗത്തിൽ നിന്നായിരുന്നു.

കുറിക്കാട്ടുകളിൽ ഒളിച്ചുകിടക്കുന്ന വിഷവാഹികളായ ഇഴജന്തുക്കളുടെ ബാധ ഒഴിവാൻവേണ്ടി, ഇവിടെ എത്തിയപ്പോൾ, ചന്ദ്രൻ കാട്ടുജന്തുക്കൂടം പതിവായി ഗതാഗതം ചെയ്യുന്ന ഒരു ഊടുവഴി പിടിച്ചു. ദൂരത്തിൽനിന്നു് വലിയ പാറക്കല്ലുകൂടംപോലെ തോന്നിയിരുന്നതൊക്കെ മിക്ക സമയത്തും മുളങ്കാട്ടിൽ ഇളകാതെ നിന്നിരുന്ന വലിയ ആരുകളായിരുന്നു എന്നു് കണ്ടു. ചളിയുള്ള നിലത്തിൽ പതിഞ്ഞ ഘണ്ടാമൃഗങ്ങളുടെ കാലടിയടയാളത്തിൽനിന്നു് ചെറിയ ഉറവുകൂടം പൊങ്ങിവന്നു.

ചുറഞ്ഞു കിടക്കുന്ന വള്ളികളുടേയും കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞ സുരഭിലചെടികളുടേയും തടസ്ഥം നിമിത്തം അവക്കു് വഴി നടപ്പാൻ വളരെ അദ്ധ്വാനം നേരിട്ടു. ഉറക്കംകൊണ്ടുക്രൂടി വിശ്രമം സിദ്ധിക്കാതെ ഉന്നതമലകളാൽ അടച്ചു കെട്ടിപ്പായ ഒടിക്കിൽ പാർത്തു, വസന്തകാലങ്ങൾ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാ

തോന്നൽ കൊടിയുന്നു ഉത്സാഹമായി തോന്നി. ചന്ദ്രന്റെ നിദ്രക്കുടി സ്വപ്നത്തിൽ നന്ദരാജാവിന്റെ കോലം കെട്ടിരുപം കൊണ്ടും, ഒരു നരസിംഹക്കുട്ടി, പഴുത്ത ഇരുമ്പുകോൽ വീശുന്ന കോലംകൊണ്ടും ദ്രോഹകരമായി തീർന്നിരുന്നു.

മരങ്ങളിൽക്കൂടെ തെണ്ടിനടക്കുന്ന ഉഷ്ടമൃഗങ്ങളുടെ കറുത്ത നിഴലുകളും ചൂട്ടു കത്തിച്ച സമയത്തു പച്ചനിറത്തിൽ മിന്നുന്ന അവറയുടെ കണ്ണുകളും കണ്ടപ്പോഴാം ഈ കാര്യത്തിനു പുറപ്പെട്ടത് തെറ്റിപ്പോയി എന്നു കൊടിലുന്നക്കുടി തോന്നി. എന്നാൽ വിശപ്പുകൊണ്ടു വലഞ്ഞ ജന്തുക്കളെക്കുടി കാട്ടിലെങ്ങും മാറൊലിപൊക്കുന്ന, കാട്ടാളന്മാരുടെ വേട്ടക്കൊരുമകന്റേതുപോലെയുള്ള നിലവിളി, പിടിച്ചുനിർത്തുവാൻ മതിയായതാണെന്നു ചന്ദ്രന്നു നല്ല നിശ്ചയമുണ്ടായിരുന്നു.

"ഈ ശപാസം മുട്ടിക്കുന്ന ഉഷ്ണപ്രദേശത്തു ഇനിയും പാർക്കുവാൻ നമുക്കു സാധിക്കയില്ല" എന്നു മന്ത്രവാദി ആവലാതി പറഞ്ഞു. അയാളം വിയപ്പിൽ കുളിച്ചിരുന്നു. "കുറേ ണമുണ്ടെങ്കിലുംകുടി—അലക്കേണ്ടതെ കാണ്മാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽക്കുടി—നിന്റെ പനിപിടിച്ച സ്വപ്നങ്ങളേയും കേട്ടു, മറൊരു രാത്രി കഴിക്കുന്നതിനേക്കാളം, ചൂട്ട പാറകളിന്മേൽ കേറുവാനാണു എന്റെ ഭാവം".

എന്നാൽ ചന്ദ്രന്റെ മുനസ്സുറപ്പു വിട്ടുപോയില്ല. യാത്രയുടെ നീളത്തിന്നു ഒന്നു രണ്ടു ദിവസം കുറക്കാൻവേണ്ടി, മേലെയുള്ള കുന്നിന്റെ വാരിഭാഗം തുളച്ചുപോലെ തോന്നുന്ന, ഗുഹകളിൽക്കൂടെ ഒരു കുറുക്കുവഴിയുള്ളതു ചന്ദ്രന്നു ഓർമ്മവന്നു.

മേലെ കേറുമ്പോൾ പല പ്രാവശ്യവും അവർ പാറയും ചാരി നില്ക്കേണ്ടിവന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ക്രൂടക്രൂടെ വലിയ പാറക്കല്ലുകൾ ഇടിയപ്പൊളിയെ ചോട്ടിൽ വീണുകൊണ്ടിരുന്നു.

"ഭാലു-ഭാലു" എന്നു് കൌടില്യൻ മുഖം പിന്നോക്കം തിരിച്ചു മന്ത്രിച്ചു. ഒരു വലിപ്പമധികമില്ലാത്ത, കറുത്ത തേൻകടിയൻ കരടി, ഒരു വെയിലുള്ള മേടിന്മേൽ ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നു. ചന്ദ്രൻ അവന്റെ കവിണ പ്രയോഗിച്ചു് അതിനെ ഉണത്തിയപ്പോൾ, അതു് പേടിച്ചോടിപോകുന്നതു് കണ്ടിട്ടു് ചിരിച്ചു.

"ആലോചന ഇല്ലായ്മ" എന്നു് മേലാൽ കരുതിയിരിപ്പാൻവേണ്ടി അവന്റെ സഹചരൻ പറഞ്ഞു. "ഒരു മനുഷ്യന്റെ മുഖത്തിലുള്ള മാംസം മുഴുവനും മാന്തിപ്പൊളിപ്പാൻ കരടികൾക്കു് സാധിക്കും എന്നു് ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്".

"അതേ! മലജന്തുക്കളുടെ മാതിരി മനസ്സിലാവാത്ത മനുഷ്യനാണെങ്കിൽ അങ്ങിനെ ഓർക്കേണ്ടതാണു്. എന്നാൽ എതുക്കുന്നതു് വലിയ മഞ്ഞക്കരടികൾ മാത്രമാണു്. ഈ കാട്ടിലേക്കു് അവറ ഇറങ്ങിവരാറില്ല.

അവർ കടന്നുചെന്ന താഴ്വാരത്തിൽ പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഒരു ബഹളം, നിരാശപ്പാസംപൂണ്ട കൌടില്യനെ ഒന്നു് ഭയപ്പെടുത്തി. ഹിമാലയത്തിലുള്ള സകല നത്തുകളും മരംകൊത്തികളും അവിടെ ഒരുമിച്ചുകൂടി ഇരുന്നപോലെ തോന്നി. ചന്ദ്രനോടു് ഇതെന്താണു് എന്നു് അയാൾ

ചോദിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുംമുമ്പേ, പൊക്കമധികമില്ലാത്ത ആണുങ്ങളും പെണ്ണുങ്ങളും അവരുടെ കുട്ടികളും പഴം നിറഞ്ഞ മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ വെളിവിൽ വരുന്നതു് കണ്ടു. ക്രമന്റെ മൂളംപോലെയുള്ള ശബ്ദം കൈ ചുരുട്ടിപ്പിടിച്ചു ഉന്തിയ ചൂളവിളി കുറിച്ചിരുന്നു. മരംകൊത്തികളുടെ പരുപരുത്ത ചിരിപോലെ തോന്നുന്ന ശബ്ദം, അവർ തല ചരിച്ചിട്ടു് ഉണ്ടാക്കി. കണ്ടം കാപ്പിരികളെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ഈ മുണ്ടന്മാരുടെ മുഖം, പിന്നാലെ പോരുന്ന അവരുടെ വയസ്സു് മൂത്തവരുടെ മുരണ്ടയും വരയും നിറഞ്ഞ മുഖത്തിൽനിന്നു് അത്യന്തം ഭേദിച്ചിരുന്നു. എല്ലാവരും കലമാനേക്കാൾ വേഗതയിൽ പാഞ്ഞു.

"പൂഷാവു് ജയിക്കട്ടെ" എന്നു് കൌടില്യൻ ഉച്ചരിച്ചു. "മനുഷ്യരെ കണ്ടുകിട്ടിയല്ലോ", നാഗരീകനായ അദ്ദേഹത്തിന്നു് കാന്താരവാസം അനുകൂലിപ്പാൻ അസാദ്ധ്യമാണെന്നു് തോന്നി. രാജധാനിയിലെ നിവാസം അനുകൂലമായ്വരാൻ പരിശീലനംകൊണ്ടുകൂടി ഇടയക്കും, തന്റെ കായ്ത്തിൽ എന്നപോലെ, അസാദ്ധ്യമായ്വരുമോ എന്നു് അയാളും അതിശയിച്ചു. അയാൾക്കു് ചന്ദ്രന്റെ കായ്വും ഓർമ്മവന്നു. അയാൾ തന്നോടുതന്നെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ അവനെ എങ്ങിനെ പരീക്ഷിക്കും? അവന്നു് ഒരു രാജാവാകാൻ വേണ്ടുന്ന കോപ്പുകളും ഗുണങ്ങളും ഉണ്ടോ എന്നറിവാൻവേണ്ടി ഏതു ഗംഭീര കായ്ത്തിന്നാണു് ഞാൻ അവനെ വിടേണ്ടതു്?".

കാട്ടിൽ കണ്ടിരുന്ന സകല പഴത്തിനും, മരത്തൊലി

ക്കും, ചെടിക്കും മുണ്ടന്മാർ ഓരോരോ ഉപയോഗം കണ്ടിരുന്നു. കൌടില്യന്റെ പനി മാറുവാൻ ശ്രുക്ഷഗന്ധമുള്ള പുഷ്പങ്ങളം കൊണ്ടുവന്നു. മടമ്പു് കീറു് മാറുവാൻ അവർ ഒരു മരപ്പുശ—അന്യക്കു് പറഞ്ഞുകൊടുപ്പാൻ പാടില്ലാത്ത ഒരു മരുന്നു് കൊണ്ടുവന്നു.

എന്നിട്ടു് അവർ ചന്ദ്രന്റെ മുറവും വന്നുനിന്നു.

"നിന്റെ ഒന്നാമത്തെ വിചാരണ സഭയാണിതു്". എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു. അവന്നു് ഫലിതഭാവം വീണ്ടും വന്നുചേന്നിരുന്നു. "നീ, രാജാവായാൽ വേദവേദിയായ ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ നിന്റെ മന്ത്രിയായി തിരഞ്ഞെടുക്കണം".

"ആ സ്ഥാനത്തിന്നു് നിങ്ങളേക്കാൾ യോഗ്യനാരാണു്" എന്നു് കണ്ണൊന്നു മിന്നിച്ചു ചന്ദ്രൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ സിംഹാസനാരൂഢനായിരിക്കുമ്പോൾ എന്നെ ഒരു ലഗ്നമായിട്ടോ നിഴലായിട്ടോ നിങ്ങൾ കാണുകയില്ല. മറവിൽനിന്നു് രാജാവിന്റെ അധികാരം നടത്തിവരുവാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെ അനുവദിക്കുകയില്ല.

"നിശ്ചയമായിട്ടും പെട്ടെന്നു് ഉത്തരം പറവാനുള്ള സിദ്ധിയും ഇവനുണ്ടു്" എന്നു് കൌടില്യൻ, അവർ കളിയായി തക്കിച്ചു പോകുമ്പോൾ വിചാരിച്ചു. "എന്നാൽ അവൻ നിർഭയനും ക്രൂടിയായിരിക്കണം. നന്ദൻ നശിപ്പിച്ച സാമ്രാജ്യത്തെ വീണ്ടെടുത്തു പുതുക്കുവാൻ, ഇവൻ കഷ്ടാരിഷ്ടതകളം ഏല്പിക്കാനും സഹിക്കാനും ഭയമില്ലാത്തവനായിരി

ക്കയും വേണം. ഞാൻ എങ്ങിനെയാണ് ഇവനെ പരീക്ഷിക്കേണ്ടത്. ഞാൻ ഏതുപ്രകാരത്തിൽ ഇവനെ പരീക്ഷിക്കും?"

സംവത്സരത്തിൽ ഒരിക്കൽ വന്നു കാണുന്ന ഈ കാലത്ത്, ഇടയന്മാരുടെ കുഴൽവിളികൾ, ഓരോ പ്രത്യേകകാലത്ത് വരുന്ന പക്ഷികളെപ്പോലെ ഉയർന്ന് ഭൂമിയെ ആഹ്ലാദിപ്പിച്ചു. ആ ഭൂമിയാകട്ടെ "ബച്ച്" മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ വരുന്ന കാറ്റുകൊണ്ട് ശീതമായിരുന്നു. വേണ്ടുന്നത്രതേൻ കിട്ടാൻ ഇടയുണ്ടെന്നും അറിഞ്ഞിട്ടാണ്, ചന്ദ്രൻ കൌടില്യനെ ഈ വഴിയിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുവന്നത്. പോരാഞ്ഞിട്ട് ഇവിടെ തയിരും ഇടയന്മാരുടെ അപ്പങ്ങളും ധാരാളം കിട്ടുമായിരുന്നു. ദൂതന്റെ ഉദ്ധതത്തിന്റെ അറ്റത്തുണ്ടായിരുന്ന മണികളോടനുസരിച്ചു അവൻ ധൃതിയോടെ നടന്നു.

ഒരു ചെറിയ ചുള്ളിക്കാട്ടിന്റെ മറവിൽനിന്ന് ഹിമസ്ഥലങ്ങളിൽ കാണുന്ന ഒരു നെടുവാലൻ കോഴി ശബ്ദിച്ചപ്പോൾ അതിന്റെ മുട്ട എടുത്തു കൂടിക്കുവാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രൻ പിന്നോക്കമാകും. പകൽ ചൂടുകൊണ്ടു പരവശപ്പെട്ടിട്ടും രാത്രി മഞ്ഞുകൊണ്ടു തണുത്തുപോയിട്ടും അവൻ വളരെ ദിവസം നടന്നെങ്കിലും, ഗാന്ധാരത്തിന്ന് അരികെ എത്താറായി എന്ന് ഇനിയും പറവാൻ പാടില്ലായിരുന്നു.

മുന്നിരുട്ടുള്ള രാത്രികളിൽ, അവൻ പാളയത്തിലെ തിയ്യിൽനിന്ന് ഒരു കത്തുന്ന കൊള്ളി എടുത്തു മുള്ളനെ കണ്ടുപിടിക്കുകയോ മുയലിനെ പാഞ്ഞുപിടിക്കുകയോ

ചെയ്യും. ഒരാൾ തുരസ്സിൽനിന്ന് കത്തുന്ന ചൂട്ട് പിടിക്കും, മറേറ ആൾ കുറിക്കാട്ടുകളിൽ വടികൊണ്ട് അടിക്കും. അപ്പോൾ പുറത്തുചാടുന്ന ജന്തു ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നി കണ്ടിട്ട് അന്ധനായിപ്പോകും. ആ നിലയിൽ അതിനെ എളുപ്പത്തിൽ കൊല്ലുകയും ചെയ്യാം.

ദിവ്യമായ മരതകവർണ്ണംപൂണ്ട തൃണപരവിതാനിയിൽക്കൂടെ വരിയാട്ടിൻകുട്ടികളും, മാൻകുട്ടികളും തുള്ളിക്കളിക്കുന്നതു കണ്ടു. പാറകൾ കുഴിഞ്ഞു ഹിമംകൊണ്ടു നനഞ്ഞു തണുത്ത ദിക്കുകളിൽ കടുനീലകളും മറനേകം നിറമുള്ളതും ആയ പൂക്കൾ ശോഭിച്ചു.

"കേട്ടില്ലേ! അത് ഒരു ‡ "മുനാലി"ന്റെ കരച്ചിലാണ്". അവരുടെ നേരെ താഴ്ത്തുനിന്ന് ഭംഗിയുള്ള ആ പക്ഷി ചിറകും അടിച്ചു, മേലോട്ടേക്ക് ഒരു കുതി കുതിച്ചു. എതിരില്ലാത്ത നീലാകാശത്തിൽക്കൂടെ ഒഴുകിപ്പോകുംപോലെ പറന്നു.

ചോടെ പൊങ്ങിയ പയൻമരങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒരു പച്ചത്തടാകം ചന്ദ്രന്റെ നോട്ടത്തിൽപെട്ടു. പാളയക്കാർ കത്തിച്ച തീയുടെ വെണ്ണീർ അതിന്റെ തീരത്തു കണ്ടപ്പോൾ മറു ചില യാത്രക്കാർ ഉണ്ടായിരിക്കണം എന്നു് അവർ മനസ്സിലാക്കി. കൌടില്യൻ അവന്റെ ഭൈരിയെ പറക്കാൻ വിട്ടുകൊടുത്തു. അവർ കൂത്ത മരത്തടികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ പാഞ്ഞു, "മൈക്ക" എന്ന ലോഹം മിന്നുന്ന ഒരു ഉറവഴിയിൽ എത്തി.

---

‡ മുനാൽ – ഹിമാലയത്തിലെ കാട്ടുകോഴി.

അദ്ധ്യായം ഒമ്പത്.

വേട്ടയാടുന്ന പക്ഷി ഭക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി അവരെ വളരെ നേരം കാത്തുനിന്നിയില്ല. കൊണ്ടുവന്നതിനെ ചട്ടിയിലാക്കാൻവേണ്ടി തൂവൽ പൊരിച്ചു കഷണിക്കുമ്പോൾ കുടൽമാലയും മറ്റും ഭൈരിക്ക ഇട്ടുകൊടുത്തു. അലക്സേണ്ടറെപ്പറ്റി പുതുതായ വല്ല വിവരവും അറിഞ്ഞ വേറെ ചില വഴിയാത്രക്കാരെ; "സ്റ്റൂവി"ന്റെ വിശപ്പ് വർദ്ധനഗന്ധം വിളിച്ചുവരുത്താൻമതി എന്നു് ബാലനായ മൌര്യൻ ആശംസിച്ചു. അവന്റെ ആശക്ക് പ്രത്യുത്തരമായി, പിന്നിൽ നിന്നു് ഒരു ശബ്ദം കേൾക്കായ്വന്നു.

"ഊട്ടുപാതയിൽ എന്തുകായ്ത്തിനാണു് മന്ത്രവാദി, നീ വന്നതു്. നിങ്ങൾക്ക് ഒരു കഴുതയുംക്കൂടി ഇല്ലേ!"

കൌടില്യൻ, തക്ഷശിലാകലാശാലയിൽനിന്നു് തനിക്കു് അറിവുണ്ടാക്കിതന്ന ഒരു പഴയ ചങ്ങാതിയുടെ ശബ്ദമാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി.

"കല്യാണനോ! നിനക്കു ഭാഗ്യംവരട്ടെ" എന്നു് തിരിഞ്ഞുനോക്കീട്ടു് അയാൾ മറുപടി പറഞ്ഞു. "നിന്റെ ഈ പുതിയ വേഷത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണു്. പുണ്യജീവിതം നയിക്കുവാനാണ് നിന്റെ ഭാവമെന്നു് ഞാൻ വിചാരിച്ചു. മഹാരാജാവിനുവേണ്ടി ഞാൻ സർവ്വസമ്പത്തിയെ വെടിഞ്ഞുകളഞ്ഞതുകൊണ്ടു് എനിക്കു കിട്ടിയ ശിക്ഷ

ചില്ലറയല്ല എന്നെപ്പോലെത്തന്നെ നീയും വല്ലവിധ്ധി ത്തവും പ്രവത്തിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

തക്ഷശിലയിലെ സന്യാസി അവരുടെ ഒപ്പം ഇരുന്നു.

കൌടില്യാ! നീ ഓമ്മിക്കുന്നുണ്ടോ, പാടലീപുത്രത്തിൽ നിനക്കു സിദ്ധിച്ച ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ വേണ്ടി, നീ കലാശാല വിടുന്നതിന്നു് അല്പം മുമ്പേ, നഗരത്തിൽനിന്നു് കഷ്ടിച്ചു് ഒരു ദിവസം വഴിയുള്ള പാറകളിന്മേൽ കേറി ധ്യാനിപ്പാൻവേണ്ടി ഞാൻ ചില താപസന്മാരുടെകൂടെ പോയത്! യവനന്മാർ അടുക്കെ ഉണ്ടെന്നു് ചില വഴിയാത്രക്കാർ കുറേ മുമ്പേ ഞങ്ങളോടു് പറഞ്ഞു. ഞങ്ങളുടെ അശ്രദ്ധയ്ത്തിന്നു് അമ്പിരാജാവിന്റെ ചാരന്മാരും കടന്നുപോയി. തടസ്ഥമില്ലാതെ തക്ഷശിലയിലേക്കു് കടക്കാൻ യവനരെ ക്ഷണിക്കാനുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണ അവർ പോയതുപോലും"

ഇത് കേട്ടപ്പോൾ കൌടില്യനും ചന്ദ്രനും അമ്പരപ്പു കൊണ്ടു് മിണ്ടുവാൻ വയ്യാതായി. താപസൻ പിന്നേയും തുടന്നു പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങൾ ഓടിപ്പോയില്ല. ജീവഹാനി വരാൻ ഇടയുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിലും ഞങ്ങൾ ആ ജപസ്ഥലമായ പാറമേൽതന്നെ കൂടി. അധികദിവസം കഴിയുംമുമ്പേ, ഞങ്ങളുടെനേരെ, കുബേരനും, അഗ്നിയും, സുന്ദനും മൂന്നും ഒരു രൂപമായി ലയിച്ചിട്ടു് ഒരാൾ തിരമേലേറിവരുന്നതു് ഞങ്ങൾ കണ്ടു എന്നു് ഞങ്ങൾക്കു് തോന്നി. എന്നാൽ അതിന്നു് പകരം, ഞങ്ങൾ കണ്ടതു്, തന്റെ സേനയേയും നടത്തിവരുന്ന ലോകവിജയിയെ ആയിരുന്നു."

"ധനവും, തിയ്യും, യുദ്ധവും" എന്നു് കൌടില്യൻ ചിന്തിച്ചു. "നമ്മുടെ രാജ്യത്തു് അഴിച്ചുവിടേണ്ടുന്ന എന്തു് ത്രിമൂർത്തികളാണു് ഇവറ്റ."

ആ മെക്കിഡോണിയക്കാരന്റെ മുടി, സ്നാനം ചെയ്യുന്ന തീജ്വാലപോലെ ഇരുന്നു എന്നു തുടച്ചുയായി പിന്നേയും താപസൻ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. "മാടമ്പികൾ അയാളുടെ അടുത്തു നില്ക്കുമ്പോൾ ഹ്രസ്വകായന്മാരാണെന്നു് തോന്നിപ്പോയി—അവർ രാജ്യഭരണം അയാളുടെ കീഴിൽനിന്നു് ശീലിച്ചു വശത്താക്കാൻവേണ്ടിവന്ന മിസ്രയിലെ, പ്ടോലിമിയും, സിറിയയിലെ സെല്യൂക്കസ്സും വേറെ ചില പ്രഭുക്കന്മാരുമായിരുന്നു. പട്ടുതുണിയിൽ പൊതിഞ്ഞുകെട്ടിയ ഭാരങ്ങൾ വഹിച്ച വലിയ വണ്ടികളും, സമക്കണ്ടിലെ മിന്നുന്ന പരവിതാനികളുടെ ഭാണ്ഡങ്ങളും അയാളുടെ പിന്നാലെത്തന്നെ പോന്നിരുന്നു. "പഠംമീറയിൽ" വെച്ചു് ഏറ്റവും ധനികരായ വർത്തകന്മാർ, ആ പാതയിൽക്കൂടെ വരുന്നതും പോകുന്നതും ഞങ്ങൾ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇതിനു് തുല്യമായ ഒരു ആഡംബരാഘോഷം ഞങ്ങൾ ഇതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ല."

"ഞാൻ അയാളെ അലസ്സന്ദ്രൻ എന്നാണു് വിളിക്കുക. ഇങ്ങിനെ മെക്കിഡോണിയയിലെ ചക്രവർത്തിയെ സേനാനിയോടു് യോജിപ്പിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടു് ചന്ദ്രൻ ചിരിച്ചു.

"അലസ്സന്ദ്രനോ?" എന്നു് തുടരെ പറഞ്ഞിട്ടു്, കൌടില്യൻ ബാലമൌര്യന്റെ ഫലിതം കേട്ടു ചിരിച്ചു.

"അലസ്സന്ദൻതന്നെ" എന്നു് താപസ്സനും ആവർത്തിച്ചു. കേരളികളൊക്കെ സത്യമായുണ്ടാക്കുടി. ഈ പരദേശികളെ കാണ്മാൻവേണ്ടി അമ്പിരാജാവ് തന്നെ പോയി അയാളേയുംകൂട്ടി നമ്മുടെ ഇരുന്നോടത്തിൽക്കൂടെയാണ് മടങ്ങിയതു്"

"ബാക്കി നാട്ടുവാഴികളോടു് ആലോചിക്കാതെ, അയാളെ ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻ അമ്പിക്കു് എവിടുന്നു അവകാശം സിദ്ധിച്ചു" എന്നു് കോപത്തോടെ ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

"അതു് വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ അറിയുകയില്ല" എന്നു് താപസൻ മറുപടി പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ, ഡയോജനിസിന്റെ ഒരു ശിഷ്യനാണെന്നു് അഭിമാനിച്ച ഒരു യവന പടനായകൻ, അയാളുടെ പരിവാരത്തിൽ ഞങ്ങളിൽ ഒരുവൻ ചേരേണമെന്നു് ഒരു ക്ഷണവുമായി വന്നു".

"അത് കൈകടന്ന അപേക്ഷയായിപ്പോയി" എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

"എന്നാലും എന്റെ അഭിപ്രായം മറെറാരു വിധത്തിലാണ് പോയതു്" എന്നു് അവന്റെ ചങ്ങാതി പറഞ്ഞു. "നമ്മുടെ പുരാതനജ്ഞാനം ഗ്രഹിക്കണം എന്നാ വിചാരക്കാരനായതുകൊണ്ടു് ഞാൻ അലക്സ്സേണ്ടരെ ബഹുമാനിക്കുന്നു. ആ വിഷയത്തിൽ അയാളെ സഹായിക്കാൻ സന്നദ്ധനായി ഞാൻ പുറപ്പെട്ടതാണ്".

"നിങ്ങളൊ" എന്നു് വിശ്വാസം വരാത്തവിധത്തിൽ കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു.

"നീയുംകൂടി ഞാൻ കൈക്കുലികൊണ്ടു് വശീകൃതനായതാണെന്നു് വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ടോ" എന്നു് തക്ഷശിലയിൽവെച്ചു അവന്റെ പരിഹാസം കേട്ടിരുന്ന താപസൻ ചോദിച്ചു.

"ഇല്ല, എന്നാൽ സ്നേഹിതാ, നീ ഒരു അസാദ്ധ്യമായ ജോലിയാണു് ഏറ്റെടുത്തതു്" എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

"ഈ പരദേശികളായ പോത്തലവന്മാരെ അമർത്തുവാൻ നോക്കണം എന്നായിരുന്നു എന്റെ ഉദ്ദേശം. അവർ രാക്ഷസസ്വഭാവം കാണിക്കുമ്പോൾ, നമ്മുടെ പുരാണനീതിസാരങ്ങൾ അവരെ പഠിപ്പിച്ചിട്ടു്, നമ്മുടെ നാട്ടുകാരെ ക്രൂരമായി കൊല്ലുന്നതിൽനിന്നു് അവരെ നിർത്തൽ ചെയ്യണം".

"നഗരത്തിന്റെ കന്മതിലിനേക്കാൾ ജനങ്ങൾക്കു് രക്ഷ, താപസന്മാരുടെ സന്നിധിയാണെന്നു് നിങ്ങൾ ഗണിക്കുന്നുവോ" എന്നു് ചന്ദ്രൻ അയാളെ ഉൽബോധിപ്പിച്ചു.

"ഞാൻ അങ്ങിനെയാണു് വിചാരിക്കുന്നതു്" എന്നു് താപസൻ പറഞ്ഞു. 'പരദേശികൾ, നമ്മൾ അന്യോന്യം കണ്ടുമുട്ടുമ്പോൾ പറയുന്ന "കല്യാണമസ്തു" എന്ന ഉപചാരവാക്യം, ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചുകഴിഞ്ഞു". ഞാൻ അലക്സാണ്ടറിന്റെ ക്രൂരത്തിൽ ചേർന്നതിൽപിന്നെ അവർ എന്നെ വിളിച്ചുവരുന്നതു്—കല്യാണൻ എന്നു് ഉച്ചരിക്കാൻ വയ്യാഞ്ഞിട്ടു് അതിനോടു് ഏകദേശം സാമ്യമുള്ള "കാലനോസ്" എന്നാണു്. എന്നെക്കൊണ്ടു് അവർക്കു് ഭാഗ്യം സിദ്ധിക്കുമെന്നാണു്, അവരുടെ വിചാരം. അയാൾ മന്ദഹസിച്ചു.

ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ നിശ്ചയമായിട്ടും ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യകാരണമായിട്ടുണ്ടു്. യവനപാളയത്തിന്റെ എത്രത്തോളം അടുക്കെയാണു് ഞങ്ങൾ എന്നു് പറഞ്ഞുതരാൻ ഏതെങ്കിലും ഒരു വഴിയാത്രക്കാരൻ ഇതിലെ പോകുന്നുണ്ടാകും എന്നു് ഞങ്ങൾ ഊഹിച്ചിരുന്നു. നിങ്ങൾ അലസ്സന്ദ്രന്റെ അടുക്കേ പോകയാണെങ്കിൽ ദൂരം അധികം ഉണ്ടാവാൻ ഇടയില്ല".

"ഞാൻ കാട്ടിൽ വന്നതു് ഒരു മനോവെളിച്ചം കിട്ടാൻവേണ്ടിയാണു്. എനിക്കു് ഇപ്പോൾ ഒന്നും ശരിയായി വണ്ണം തിരിയുന്നില്ല".

"താൻ എല്ലാരേയും ബഹുമാനിക്കുന്ന ആളാണെന്ന ഒരു ശ്രുതി നാടെങ്ങും പരത്തുവാൻ വേണ്ടി അലക്സ്സണ്ടർ അമ്പിരാജാവിനെ ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ രാജാവിനാൽ പ്രേരിതനായിട്ടാണു്, അലക്സ്സണ്ടർ പൌരവരാജാവിനെ തക്ഷശിലയിലേക്കു് ക്ഷണിച്ചതു്. ആ മെക്കിഡോണിയനെ ഞാൻ എന്റെ രാജ്യത്തിന്റെ അത്രത്തിയിൽവെച്ചു കണ്ടുമുട്ടും, എന്നു് ആ മലവാഴിയുടെ അഗണ്യമായ ഉത്തരം കേട്ടിട്ടു് അലക്സ്സണ്ടർ, അയാളോടു് പടവെട്ടാൻവേണ്ടി ജലംനദിയുടെ അടുക്കെ യവനപ്പടയെ അയച്ചിരുന്നു.

സംസ്കാരമില്ലാത്ത ഈ പരദേശികൾ വന്നു്, ഇന്ത്യയിലെ മലകളും മൈതാനികളും (ഉയർന്നതും താണതുമായ പ്രദേശങ്ങൾ) മലിനപ്പെടുത്തുന്നതു് ചന്ദ്രന്നു് ഇഷ്ടമല്ലായിരുന്നു.

താപസൻ പറയുന്നതിന്റെ ഇടക്കു് ചന്ദ്രൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "പുണ്യാത്മാവെ! യവനന്മാരെ ഞാൻ

പൊറുത്തുകൊള്ളും എന്നു് വിചാരിക്കരുത്"". ഇത്രത്തോളം പറഞ്ഞു അവൻ നിറ്ത്തി. കുറേനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പിന്നേയും തുടന്നു പറഞ്ഞു. "അമ്പിരാജാവിന്റെ അതിഥികളായി വന്ന പരദേശികളെ ക്ഷണം അകറുവാൻ പൌരവനെ സഹായിക്കാനാണെങ്കിൽ അതിന്നു് മാത്രം ഞാനാളാണു്.

കാട്ടിലെ വിജനസ്ഥലത്തു് വെച്ചു് അവർ ഇങ്ങിനെ, ഉദ്ദേശപൂത്തിക്രിയകളെപ്പററി ക്രുട്ടു് വിചാരം കഴിക്കുമ്പോൾ, രാത്രിയാകുന്ന തിരശ്ശീല—വഴിപോക്കരായ അവരെ മൂടി. അയാളും ചന്ദ്രനും കണ്ടുമുട്ടിയ ദിശ ശുഭകരമാണെന്നു് ഗണിച്ചപ്പോൾ കണ്ടതു്, അത്ഥവത്താണെന്നു് കൌടില്യനു് അടിക്കടി ബോദ്ധ്യമായി. അയാൾ ഇപ്രകാരം മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചു. "ഈ ബാലൻ നന്ദന്മാരുടെ അധഃപതനത്തിന്നു് അവതരിച്ചവനാണു്"".

"ഞാൻ കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ അലക്സേണ്ടരുടെ സ്ഥാനത്തു് ചെല്ലട്ടെ" എന്നുപറഞ്ഞു കാലനോസു്, വഴിപോക്കരെ ഉറങ്ങുവാനും വിട്ടു് കാട്ടിലേക്കുതന്നെ മടങ്ങി.

പിറെറന്ന രാവിലെ പണ്ടവംപോലെ ഇരിക്കുന്ന തുരഗഖുരപുടനാദം കേട്ടിട്ടു് കൌടില്യൻ അസ്വസ്ഥനായി. അയാൾ മരത്തിന്നിടയിൽക്കൂടെ പാത്തുനോക്കി, നന്ദസേനയുടെ അടയാളമായ കവചവും ധരിച്ച ഒരു അശ്വാരൂഢൻ തന്റെ നേക്കു് വരുന്നതു കണ്ടു. മാഗധം വിട്ടതിൽപ്പിന്നെ കൂലംപാതകന്മാർ, തന്നേയും തേടി എപ്പപ്പോൾ വരുന്നുണ്ടാകും എന്ന വിചാരം അയാളെ എപ്പോഴും അലസനാക്കിയിരുന്നു.

ചന്ദ്രന്റെ കൈ പിടിച്ചിട്ട് അയാൾ തടാകം മൂണ്ടി ക്കാണിച്ചു. ബാലനോട് അങ്ങിനെ ചെയ്യാൻ രണ്ടാമതു മൊരിക്കൽ പറയേണ്ടിവന്നില്ല. കാട്ടിലെ കണ്ണാടിപോലെ നിന്നിരുന്ന തടാകത്തിലെ വെള്ളം ചന്ദ്രന്റെ ചാട്ടംകൊണ്ടു് പൊട്ടിത്തെറിച്ചു. തടാകത്തിന്റെ ദൂരെ ഒരു ഭാഗത്തിൽ നിന്നു് ചന്ദ്രൻ, തന്റെ എന്തിന്നും മതിയായ ചങ്ങാതി, ഒരു ഇരുണ്ട ഗുഹയിൽ രക്ഷക്കുവേണ്ടി ഒളിക്കുന്നതും, ഗുഹയുടെ മുഖം നോക്കിക്കൊണ്ടും, പുറം, ഗുഹയുടെ ഇരുട്ടിലാക്കിയും, കണ്ണുകൾ രണ്ടിന്റേയും നോട്ടം മൂക്കറ്റത്തു് ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടും ഒരു യോഗിയെപോലെ ഇരിക്കുന്നതു് നോക്കിക്കണ്ടു. അശ്വി ഒരു പുണ്യാത്മാവിനെ കണ്ടപ്പോൾ കുതിരയെ നിർത്തി. ദൂതന്റെ വേഷത്തിൽ ഒരു ക്രൂരൻ ആ വഴിയിൽക്കൂടെ പോയോ എന്നു് അന്വേഷിച്ചു.

മൌനവ്രതം നടിച്ച കൌടില്യൻ തടാകത്തിൽ നീന്തുന്ന ചന്ദ്രനെ മൂണ്ടിക്കാണിച്ചു.

ഒരു കടുപ്പമായ ദൃഢതയോടുകൂടെ, അശ്വാരൂഢൻ താഴെ ഇറങ്ങി ഇങ്ങിനെ ഉച്ചത്തിൽ ചന്ദ്രനെനോക്കി നിലവിളിച്ചു. "മഗധരാജാവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം ഞാൻ നിന്നെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കുന്നു".

കുറേ നിമിഷം കഴിഞ്ഞു, ബാലൻ തന്നെ അനുസരിക്കാൻ ഭാവമില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ, അശ്വി തന്റെ വാൾ തടാകത്തിന്റെ തീരത്തിൽവെച്ചു വെള്ളത്തിൽ ഇറങ്ങി, നീന്തി അവനെ പിന്തുടരാൻ നിശ്ചയിച്ചു.

ഒരു വാനരത്തെക്കാൾ വേഗത്തിൽ കൌടില്യൻ വാളും കൈക്കലാക്കി, ഒരൊറ വെട്ടിന്ന് തന്നെ പിടിപ്പാൻ വന്ന സാഹസിയുടെ തല ഉടലിൽനിന്നു് വേർപ്പെടുത്തിച്ചോടെ വീഴ്ത്തി.

ചന്ദ്രൻ തിരയടിക്കുമ്പോലെ, നീലപ്പൂത്താളികം നിറഞ്ഞ നീരിൽക്കൂടെ, കരയിലേക്കു് നീന്തിവന്നു.

ഇരുവരും ആ മുറിച്ചിട്ട തല ജലദേവതയായ മേനകക്കു് നേച്ചുകൊടുത്തു. അവളുടെ കാമുകനായ മേഘനാഡാധിപതി ഇന്ദ്രന്റെ കരുണ, ഇവളുടെ ശ്രുപാർശിമൂലം സിദ്ധിക്കുമെന്നു് വിചാരിച്ചിട്ടാണു് അവർ ഇപ്രകാരം ചെയ്തതു്.

പിന്നെ അവർ ഇരുവരും കാലതാമസം കൂടാതെ, ഉടമസ്ഥനില്ലാതെ നില്ക്കുന്ന ആ കുതിരപ്പുറത്തു കേറി.

"ആ ഘാതകനായ രാജസേവകന്നു് നിന്നെ ഞാൻ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചപ്പോൾ ഞാൻ നിന്നെ ചതിച്ചതാണെന്നു് നീ വിചാരിച്ചോ" എന്നു് കൌടില്യൻ പോകുംവഴിക്കു ചോദിച്ചു.

"എനിക്കു് ആദ്യം ഒന്നും തിരിഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ മന്ത്രവാദി! നിങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതൊക്കെ എന്റെ ഗുണത്തിന്നായിരിക്കും എന്നു് ഞാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു".

കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു:-"അതും നന്നായി. നമ്മൾ ഇരുവരും ഒരു സാമ്രാജ്യം സ്ഥാപിക്കാൻ ശ്രമിക്കേണമെങ്കിൽ,

നിന്നോയും എന്നോയും സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം ഉഗ്രങ്ക യുടെ ഒരു നിഴൽപോലും ആരെയും ബാധിച്ചുപോകരുത്".

കൌടില്യന്റെ സഖിത്വംകൊണ്ടു് ചന്ദ്രന്റെ ബുദ്ധി വികസിച്ചു. ആ സഖിത്വം അവന്റെ നവീനാശയമാ കുന്ന വെള്ളം എപ്പോഴും ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കാൻ ഉതകു കയും അതുവരക്കും പരിപാലിച്ചുപോന്നിരുന്ന ആലോചന കളുടെ ആധിക്യംകൊണ്ടു് ഉടവു് വരാനുള്ള അവകാശം മുടക്കുകയും ചെയ്തു.

ഹിമംപോലെ വെളുത്തു, ശലഭഭക്ഷകനായ ഒരു സപ ക്ഷി, കിളിയുടെ ദേവതാത്മാവിനെപ്പോലെ, മേല്പോ ള്ളി എന്ന തോന്നുന്ന വാലിൽ തൂവലുകൾ വലിച്ചുകൊണ്ടു് കൂത്ത പയൻമരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അവരേയും കടന്നു പറന്നുപോയി.

ഇത് കണ്ടപ്പോൾ കൌടില്യൻ ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു. "ദുഷ്ടജീവിതത്തിൽനിന്നു് ഞാൻ അല്പം മുമ്പു് മോചനം കൊടുത്ത ദേഹത്തിലെ ആത്മാവിനെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ചന്ദ്രോതി! നിനക്കെന്നി എന്നെ ദ്രോഹിക്കാൻ സാധിക്കയില്ല"

കുതിരപ്പുറത്താകകൊണ്ടു് അവരുടെ യാത്രക്കു് എളു പ്പം പിടിച്ചു. ചതുപ്പു് സ്ഥലത്തിലെ പൂക്കളം നിറഞ്ഞു വിലസുന്ന ഒരു തൃണമൈതാനിയിൽ അവർ എത്തി. കിഴ ക്കാന്തുക്കമായി നില്ക്കുന്ന ഒരു പാറയുടെ മേൽഭാഗത്തിൽ നിന്നു്, ചോടെഭാഗം തൊടാതെ ഒരു കാട്ടാർ ചാടി, കീഴി ലിരിക്കുന്ന സ്ഥലം വിവിധവർണ്ണങ്ങളായ വെള്ളച്ചില്ലുകൾ

കൊണ്ടു് ശോഭിപ്പിച്ചു. അവർ നില്ക്കുന്ന ടിക്കിന്റെ കീഴേയായിരുന്ന ഗാന്ധാരം.

കൌടില്യൻ ചോടെ ഇറങ്ങി. അലക്സേണ്ടരുടേയും അവന്റെ യവനസൈന്യങ്ങളുടേയും വല്ല ചിഹ്നങ്ങളും ഉണ്ടോ എന്നറിവാൻവേണ്ടി, ചന്ദ്രൻ തന്റെ കൈ നെറ്റി മേൽവെച്ചു തിരഞ്ഞുനോക്കി. ബാലസ്വഭാവമനുസരിച്ചു അവൻ ഒരു ചക്രവത്തിയായി എന്നു് അഭിമാനിച്ചു. മുന്നിൽ വിസ്തീർണ്ണമായിക്കിടക്കുന്ന രാജ്യമെല്ലാം തന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമാണെന്നും അവന്നു് തോന്നി. കവികളുടെ ഒരു യുദ്ധഗാനം, അവന്റെ തലയിളക്കി. കുതിരയെ നടത്തിച്ചു ഒരേടത്തു് ഒളിപ്പിച്ചുവെക്കാൻ കൌടില്യനേയും നിയോഗിച്ചു. ആ പാട്ടു് തന്റെ കുഴലിൽക്കൂടെ വിളിപ്പാൻവേണ്ടി, അവൻ കുതിരപ്പുറത്തിൽനിന്നു് നിലത്തേക്കു് ഊരിഎത്തി.

പ്രകൃതി സൃഷ്ടിച്ച ഒരു ഉന്നതസ്ഥലത്തു്, താഴ്വാരത്തിലെ നീലവിതാനങ്ങളിൽക്കൂടെ ഒഴുകുംപോലെ പറക്കുന്ന ഭൈരികളേയും നോക്കി അവർ ഇറങ്ങിയും സംസാരിച്ചും കൊണ്ടു് സമയം പോക്കി.

ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു:—ആ മരത്തൊലിമേൽ നിങ്ങളം മാന്തിവിടുന്നതെന്താണു്? രാജാക്കന്മാരുടെ പാലനരീതിയെപ്പറ്റിയുള്ള അധിക കുറിപ്പുകളാണോ?"

കൌടില്യൻ സമ്മതസൂചകമായി ഒന്നു് മന്ദഹസിച്ചു. "ചിലതു് ഞാൻ നിനക്കു് വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചുതരാം" എന്നു് പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രൻ തന്റെ ഉത്തരീയം താഴെ വെച്ചു. മന്ത്രവാദി ഉച്ചത്തിൽ ഇങ്ങിനെ വായിച്ചു. "പ്രജകളുടെ സന്തുഷ്ടിയിലാണ് രാജാവിന്റെ സന്തുഷ്ടിയും കിടക്കുന്നതു്— "അതാണ് രാജത്വത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനം".

ചന്ദ്രൻ പിന്നേയും പറഞ്ഞു:—"ഒരു കൊട്ടയിലെ കെട്ട പഴങ്ങളെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ലഹളക്കാരും ഒറുക്കാരും ക്രൂരന്മാരും കൂടാതെ കഴികയില്ല".

"കെട്ട പഴത്തിന്റേയും പുറന്തൊലി നന്നായിരിക്കുമെന്നു് നീ എപ്പോഴെങ്കിലും ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ?"

ഈ ഉത്തരം ഇടയബാലനു് വളരെ ബോധിച്ചു. കൌശില്യൻ പിന്നേയും വായിക്കുന്നതു് അവൻ ശ്രദ്ധവെച്ചു കേട്ടു.

ശാസ്ത്രങ്ങളും നല്ലവണ്ണം അഭ്യസിച്ചു തന്റേടം ഉറച്ചവനും, തന്റെ പ്രജകളുടെ നന്മക്കുവേണ്ടി ഉദ്യമിക്കുന്നവനും ആയ ഒരു രാജാവു് നിരന്തരാതിയായു് ഭൌതികസുഖം അനുഭവിക്കുന്ന ആളായ്തീരും. എന്നാൽ അയാളും പ്രജകളും ഹാനിവരുത്തുവാൻ നികൃതി പിരിപ്പിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ വിമുഖനായിരിക്കയും വേണം". ഇനിയും ഉണ്ടു്. "ഒരു രാജ്യം പിടിച്ചടക്കുന്ന രാജാവു്, അയാളുടെ പുതിയ പ്രജകളുടെ മതവിശ്വാസങ്ങളും, എത്രതന്നെ അപരിഷ്കൃതങ്ങളായാലും ശരി, ആദരിച്ചുകൊള്ളണം. അവരുടെ ഉത്സവങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുകയും വേണം". ഇത്രത്തോളം വായിച്ചു അയാളും നിർത്തി.

"ഞാൻ ഇനിയും കുറേ കേൾക്കട്ടെ" എന്ന് ഇടയ ബാലൻ പറഞ്ഞു.

"വാദ്ധ്യംകൊണ്ടു് നികുതി വിട്ടുകൊടുപ്പാൻ അർഹന്മാരായവരെ രാജാവ് പിതാക്കന്മാരെപ്പോലെ വിചാരിക്കണം. രോഗാതുരന്മാക്ക് ജീവനാംശത്തിന്ന് വഴിവെച്ചു കൊടുക്കേണം. തന്റെ സേനയിൽ പടയാളികളായി ചേന്നവരുടെ കുഡുംബരക്ഷയും രാജാവ് മുറക്കു് രക്ഷ ചെയ്യേണം."

ഇങ്ങിനെ വായിച്ചതിൽപിന്നെ കൌടില്യൻ ചന്ദ്രനെ ഇടക്കണ്ണിട്ടു് ഒന്നു് നോക്കി.

"ഭാവിയിലെ രാജാവേ! ഈ നിദ്ദേശങ്ങളം നിനക്കു് ഓമ്മിക്കത്തക്ക വിലയുള്ളതാണെന്നു് തോന്നുന്നുവോ?"

ചന്ദ്രൻ സമ്മതസൂചകമായി തല കുലുക്കി.

"രാജ്യഭരണം, സഹായം ക്രൂടാതെ നിർവ്വഹിക്കാൻ സാധിക്കയില്ല. ഒരൊറ്റ ചക്രത്തിന്നു് വളരെ ദൂരത്തോളം ഉരുണ്ടുപോവാൻ സാധിക്കയില്ല" എന്നു് കൌടില്യൻ ഗോപ്യമായിട്ടു് പറഞ്ഞു.

---

*കൃസ്താബ്ദം നാലാം നൂറ്റാണ്ടിന്നു് മുമ്പു് കൌടില്യൻ എഴുതിയ അർത്ഥശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമാണ് ഇത്. നിയാർക്കൊസ്സ് എന്ന അലക്സേണ്ടരുടെ സമുദ്ര കപ്പിത്താൻ, നല്ലവണ്ണം നെയ്യുണ്ടാക്കിയ ഒരു സാധനത്തിന്മേൽ ഇന്ത്യക്കാർ കത്തുകളെഴുതിയിരുന്നു എന്ന വിവരം റിക്കാട്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു.

"ആ പക്ഷിയെ നോക്കൂ" എന്നു് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. അവരുടെ മുൻഭാഗത്തു് കൊല്ലിയിൽ ചാഞ്ഞിരുന്ന, കോളു കൊണ്ടു് ഉണങ്ങിപ്പോയ ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ഇലകളില്ലാത്ത ഒരു കൊമ്പിൽനിന്നു് മേലേയും താഴേയുമായി ചാടിക്കളിക്കുന്ന ഒരു കുക്കുർണയുടെ മേലായിരുന്നു അവന്റെ കണ്ണുകൾ പതിഞ്ഞതു്.

"അവന്റെ പുതിയ തൂവലുകൾകൊണ്ടു് പിടയെ വശീകരിക്കാനാണു് അവൻ ശ്രമിക്കുന്നതു്. ഞാൻ സഞ്ചാരികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ ഞങ്ങൾ ചോറും അപ്പവും കൊടുത്തു ഈ പക്ഷികളെ തീറ്റാറുണ്ടു്." തനിക്കു പുറത്തു പറവാൻ ശങ്കയുണ്ടായിരുന്ന ശൈശവാലയസ്നേഹം അവന്റെ തൊണ്ടക്കു് എരിച്ചലുണ്ടാക്കി. "ഇവറ്റയുടെ ദേശാടനകാലത്തു് ഞങ്ങൾ കടിച്ചുപിടിച്ച ആഹാരസാധനങ്ങൾ കൊത്തിയെടുപ്പാൻവേണ്ടി അവരവരുടെ അവസരവും പാർത്തിരിക്കുന്ന കുക്കുർണകളുടെ സമൃദ്ധികൊണ്ടു് ചുറ്റുവട്ടത്തിലുള്ള ശാഖകൾ സജീവമായിരുന്നു. നിങ്ങൾക്കു് വിളികേൾക്കുന്നുണ്ടോ? അതെ - നീ - ഔ—അന്ന - നീ - ഔ - അനീതി - അനീതി" ഈ പക്ഷി നമ്മളെ സംശയിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നു് ആർ കണ്ടു?" ചന്ദ്രന്റെ സാംക്രമിക മന്ദഹാസം, ഉപായിയായ മന്ത്രവാദിയെ ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢനാക്കി. അയാൾ ഇങ്ങിനെ ഉത്തരം പറഞ്ഞതു് ഒഴിയുവാൻ വേണ്ടിയായിരുന്നു. "നന്ദരാജാക്കന്മാരുടെ അനീതിയെപ്പറ്റി ഈ പക്ഷി എന്തറിയും".

മേയുവാനായി ഒരു ഒളിസ്ഥലത്തിൽ കൌടില്യൻ കൊണ്ടാക്കിയ, ഉടമയില്ലാത്ത കുതിര ചിനച്ചപ്പോൾ ചന്ദ്രൻ

ചിരിച്ചു. അന്ധവിശ്വാസിയായ മന്ത്രവാദി വിവർണ്ണനായി.

"ആ ജന്തു നന്ദചാരന്റെ പ്രേതവുമായി കൂട്ടുകെട്ട് കഴിച്ചായിരിക്കും" എന്നു് അയാൾ പറഞ്ഞു. ചിനക്കൽ കേട്ടപ്പോൾ താഴെയുള്ള കൊല്ലിയിൽനിന്നു് പെട്ടെന്നു് ഉത്തരമായിട്ടെന്നപോലെ അനേകം ചിനക്കൽ കേൾക്കായ്വന്നു. നന്ദസേവകന്റെ കുതിര, കുറിക്കാട്ടകളും ഉടനെ ചാടിക്കടന്നു, ഏവിടേക്കോ ഓടിപ്പോയി.

"ഇതു് ഒരു നഷ്ടമായി വിചാരിക്കാൻ പാടില്ല. നാം ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ എത്തിയാൽ ആ കുതിര നമുക്കു് പരിഭ്രമഹേതുവായിത്തീരും" എന്നു് കണ്ണിൽനിന്നു് കാലതാമസം കൂടാതെ മറയുന്ന കുതിരയെ നോക്കി അയാൾ പറഞ്ഞു.

നന്ദന്റെ യമഭടന്മാരാരും ധൈര്യപ്പെട്ട പിന്നാലെ പോരാൻ ഒരുമ്പെടാത്ത തന്റെ സ്വന്തം നാട്ടിൽ മടങ്ങി എത്തിയപ്പോൾ മന്ത്രവാദിക്കു് സന്തോഷം ഉണ്ടായി. പാറകളുടെ ഒരു ഭാഗം വെട്ടി ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു ഏടാകൂടവഴിയിൽക്കൂടെ, അയാൾ ചന്ദ്രനു് വഴികാണിച്ചുകൊടുക്കുംപ്രകാരം മുന്നിൽ നടന്നു. അന്തർഭാഗത്തിൽനിന്നു് കത്തുന്ന അഗ്നിയുടെ ജ്വാലത്തിരികൾപോലെ, പാറകളുടെ വിടവുകളിൽനിന്നു് പുറത്തേക്കു് തുറിച്ചുവന്ന തുക്കിത്തൊപ്പിപോലെ ഇരിക്കുന്ന ലില്ലിപ്പൂക്കൾ വിളങ്ങി. ഒന്നു് ഒന്നിനോടൊടെയായി നിരത്തിവെച്ച പാടങ്ങൾ കുന്നിന്റെ വാരിഭാഗത്തു് നെൽകൃഷിയാകുന്ന പച്ചവിരിപ്പുകൾകൊണ്ടു് കണ്ണിനു് കൌതുകമുണ്ടാക്കി. മഞ്ഞയും ചുകപ്പും നിറങ്ങൾകൊണ്ടു് അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട, മെലിഞ്ഞു നീണ്ട മിന്നികൾ എന്ന ഒരു

തരം കിളികൾ, അവർ ആ അപായവഴി ഇറങ്ങിവരുമ്പോൾ ചോടെ കണ്ട മരങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തിൽനിന്ന് ചാടിച്ചാടി തീൻ പരതുന്നതു കണ്ടു. (മിന്നികൾ മരത്തിന്മേൽ മാത്രം കാണുന്ന തടിയില്ലാത്ത ചെറുപക്ഷികളാണ്. പൂവൻ ചുകപ്പും, കറുപ്പും, പിടമഞ്ഞയും, കറുപ്പും നിറമാണ്. ഇവറ്റ നിലത്ത് ഒരിക്കലും ഇറങ്ങിവരികയില്ല. മരത്തിന്മേൽ കാണുന്ന ചെറിയ ആക്കാണിപ്രാണികളാണ് ഇവറ്റയുടെ ആഹാരം.) അവർ മഴക്കാരുടെ മൂളൽ പാട്ടുകൾ കേട്ടു. മുകളിൽനിന്ന് പെയ്ത മഴകൊണ്ട് വിത്തിറക്കി മുളച്ചു വളർന്ന വിളകളിൽനിന്ന് സ്ത്രീകൾ കളപറിച്ചുകളയുന്നതു കണ്ടു. ഗ്രാമീണർ കീർത്തനങ്ങൾ ചൊല്ലുന്ന ശബ്ദവും അവർ കേട്ടു.

മരതകവർണ്ണപൂർണ്ണമായ ആ താഴ്വാരത്ത് ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു തോട്ടത്തിൽ ഒരു കണ്ണൻമീനിനെ പിടിക്കാൻ വേണ്ടി, ചന്ദ്രൻ ചെന്നിരുന്നു. എല്ലാവരുടെ ചട്ടിയിലും ഓരോ അംശം ചെല്ലുവാനിടയുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ഈ കർമ്മം, ക്രൂടെ ഇരുന്നവർക്ക് സന്തോഷപ്രദമായിരുന്നു. അവർ നടന്നത്, നീലയും പച്ചയും നിറമൊന്നിച്ചുചേർന്ന മേൽപ്പുരകൾ മിന്നുന്ന ദിക്കിലേക്കായിരുന്നു. ഒരു വേലിയുടെ രണ്ടു ഭാഗവും കണ്ണ് ചിന്നിപ്പോകുന്ന പൂവന്ന കുറിക്കാട്ടുകൾ കൊണ്ട് നിറഞ്ഞിരുന്നു.

ചെറിയ കുടിഞ്ഞിലുകളുടെ കൂട്ടത്തിൽനിന്ന് മൃദുവായി നീലപ്പുക പുറയുംപോലെ മന്ദമന്ദം പൊങ്ങി, അവിടത്തെ ശാന്തത കൂടിച്ചു. ഗൃഹണികൾ, അരക്കല്ലുകളുടെ അടുക്കെ മുട്ടം കുത്തി, ചാമ മുതലായ ചെറുധാന്യങ്ങൾ പൊടിക്കുക

യായിരുന്നു. വൈകുന്നേരം, കത്തിച്ച തീയുടെ ചുറ്റും ഇരുന്നു, തങ്ങൾ കേട്ട വിശേഷങ്ങളെപ്പറ്റി ഓരോരുവക്കും വിവേക പൂർവ്വമായ ഓരോ വിമർശനം പറവാനുണ്ടായിരുന്നു. പടിവാതിലുകൾ, രാത്രിയിൽ ആക്കും കടക്കാൻ കഴിയാത്ത വിധത്തിൽ ഭദ്രമായി പൂട്ടിയിരുന്നു. നായകളോട് കളിച്ചിരുന്നവരും കാര്യങ്ങൾ അറിവാൻ കൌതുകമുള്ളവരും ആയ ഓരോ ക്രൂട്ടം കുട്ടികൾ, അവരുടെ അപ്പത്തിന്റെ ഓഹരിക്കുവേണ്ടി റെഡിയായി വന്നുനിന്നു. ചന്ദ്രനെപ്പോലെത്തന്നെ ആ മലവാസികൾ, പൊങ്ങുന്ന ഉന്മേഷംകൊണ്ടും, നേരംപോക്ക് ഗ്രഹിപ്പാനുള്ള ചാതുര്യംകൊണ്ടും, മുന്നണിയിൽ നില്ക്കുന്നവരായിരുന്നു. തീയുടെ വെളിച്ചത്തിൽ സന്തോഷമുഖങ്ങൾ വിളങ്ങി.

"അലച്ചക്കാരൻ" എന്നു പറഞ്ഞു ഒരു മാതാവ്, വായ പൊള്ളിപ്പോയിട്ട് വികൃതമുഖഭാവം കാട്ടുന്ന തന്റെ കുട്ടിയെ ശകാരിച്ചു. "അന്യത്തിരാജ്യങ്ങളെ പിടിച്ചടക്കാതെ, നന്ദന്റെ തലസ്ഥാനത്തിൽ ലഹള ഉണ്ടാക്കിച്ച കൌടില്യനെപ്പോലെ നിയും ഒരു വിഡ്ഢിയാണ്." -അദ്ദ്യം ചപ്പാത്തിയുടെ ചുറ്റുമുള്ള വക്ക് തിന്നാതെ അതിന്റെ ഒത്തനടുഭാഗം കടിച്ചതു് അപ്പോലേയാണ്." അവളുടെ വാക്കുകൾ തന്റെ കുട്ടിയുടെ കാര്യത്തിൽ മാത്രം കൊള്ളിച്ചതായിരുന്നു. എന്നാൽ ക്രൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന രണ്ടു പരദേശികൾ അതു കേട്ടപ്പോൾ അതിന്റെ സാരം ഗ്രഹിച്ചിട്ട് അസ്വസ്ഥരായിത്തീർന്നു.

ഗ്രാമീണർ കുട്ടിയുടെ കണ്ണുനീർകൊണ്ടു് അടയാളപ്പെട്ട

മുഖം പരിഹാസമായി ചുണ്ടിക്കാണിച്ചപ്പോൾ, ആരും കാണാതെ ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും അത്ഥത്തോടുകൂടെ അന്യോന്യം നോക്കി. കൌടില്യൻ യഥാത്ഥത്തിൽ താൻആരാണെന്ന് കണ്ടുപിടിച്ചുപോയാൽ, തുലാമാലകഥം പലതും പിണയുമെന്ന് ഭയപ്പെട്ടിട്ട്, ആ കുട്ടിയുടെ തള്ളയുടെ കെട്ടിയവനോട്, കൃഷിയുടെ സ്ഥിതിയെപ്പറ്റി അന്വേഷിച്ചു. ഗ്രാമക്കാരുടെ ധാന്യം സൂക്ഷിച്ചുവെച്ച ദിക്ക് കാണാൻവേണ്ടി മൂവരുംകൂടി മെല്ലെ നടന്നു. അത് എലിയുടേയും ചിതലിന്റേയും അക്രമം അകറ്റുവാൻവേണ്ടി, മരപ്പൊളികഥം കൂറേ കൂറേ ഉയരത്തോളം ഇടുക്കിവെച്ചതിന്റെ മേലെ കെട്ടിയിരുന്നതും, നല്ലവണ്ണം മേഞ്ഞതുമായ ഒരു കുടിഞ്ഞിൽ ആയിരുന്നു.

"നിങ്ങഥം മയിലുകളെപ്പോലെ സ്വസ്ഥതയില്ലാത്തവരാണ്" എന്നു് ഗൃഹദേവകളെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുവാൻ, ബലികഴിഞ്ഞിട്ട് അന്നാം മേലോട്ട് എറിയുമ്പോഥം, കുട്ടിയുടെ തള്ള അവരോടു് വിളിച്ചു പറഞ്ഞു.

അവളുടെ പരിഹാസം കേട്ട് അവർ മന്ദഹസിച്ചു. ക്ഷമിക്കണം എന്നു് അപേക്ഷിക്കും പ്രകാരം അവർ കൈകൂപ്പി. എന്നാലും പിന്നോക്കം മടങ്ങിയില്ല.

ആകാശത്തിൽ ഓരോന്നായി നക്ഷത്രങ്ങഥം മിന്നിത്തുടങ്ങി. വേലിയുടെ മേലേക്കൂടെ എറിഞ്ഞ വേണ്ടാസാധനങ്ങഥം പെറുക്കിത്തിന്നുവാൻവേണ്ടി മേച്ചിൽ സ്ഥലത്തിൽകൂടെ വളരെ കരുതലോടുകൂടി കുറുക്കന്മാരും വന്നു തുടങ്ങി.

ഈ ക്രൂട്ടരുടെ കഥ പറയുന്നവനായ ഒരു കുംഭകാരന്റെ അടുക്കെ രാത്രിയായാൽ ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും അതു് കേൾപ്പാൻ വന്നെത്തും. അവരവരുടെ അഭിപ്രായം ശരിയോ തെറ്റോ എന്നറിവാൻവേണ്ടി, വരുന്ന സ്ത്രീപുരുഷന്മാരാൽ ആ സമയത്തു് അവൻ എപ്പോഴും ചുറപ്പെട്ടിരുന്നു.

കഥ പറയുന്നതിനു് ഓരോ നിൎത്തൽ ഉണ്ടാകുമ്പോളൊക്കെ ചന്ദ്രൻ ഓരോ ചോദ്യങ്ങളും പുറത്തിറക്കി. ശ്മശാനം വിട്ടു് വന്ന പ്രേതങ്ങളെപ്പോലെ, ഉണങ്ങിവരുന്ന മൺചട്ടികളുടെ ഇടയിൽനിന്നു് പുത്തമാടുന്ന, കുറുങ്കാട്ടിലെ തീ, ഉണ്ടാക്കിവിടുന്ന നിഴലുകളെ കൌടില്യൻ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

"നിങ്ങൾക്കു് നീലപ്പച്ചയായ നിറം കണ്ണാടിക്കു കൊടുക്കുന്ന ഔഷധം എവിടുന്നു് കിട്ടി?" എന്നു് അവൻ ചോദിച്ചു.

"പണ്ടുപണ്ടേ ഞങ്ങളുടെ ക്രൂട്ടക്കു് കിട്ടിയ ഗോരപ്യാപദേശമാണു്" എന്നു് കുംഭകാരൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു, നമ്മുടെ മലവാരങ്ങൾ കൊള്ളയിട്ട വിദേശിസേനകളാൽ ഇട്ടേച്ചുപോയ കുംഭകാരന്മാരിൽ നിന്നായിരിക്കും" എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

എലിയുടെ കരച്ചൽ കേട്ട നായയെപ്പോലെ, "വിദേശി" എന്ന പദം ചന്ദ്രന്റെ ഉള്ളിൽ പതിഞ്ഞു.

"പടക്കരികളുടെ കഴുത്തേറിവന്ന വിദേശീയരോ?" എന്നവൻ ചോദിച്ചു.

"പടക്കരികളെ ഈ താഴ്വാരങ്ങളിലൊന്നും ഞങ്ങൾ കാണുന്നില്ല" എന്ന് പറഞ്ഞ് കുംഭകാരൻ ചിരിച്ചു. "ഞങ്ങൾ എയ്യുന്ന അമ്പുകൾ വിട്ടൊഴിയുവാൻവേണ്ടി അക്രമികൾക്ക് ഇതിലും വേഗതയുള്ള മൃഗങ്ങളിന്മേൽ കേറേണ്ടി വരും",

"സൂര്യനെ വിഴുങ്ങിക്കളയുന്ന രാജ്യത്തിൽനിന്ന് വരുന്നവരുടെ യുദ്ധാവാദ്യങ്ങൾ കേൾക്കുമ്പോൾ, ഞങ്ങൾ കരടികളുടെ ഗുഹയിൽപോയി ഒളിക്കയാണ് പതിവ്" എന്ന് ഒരു ഉയർന്ന സ്ഥലം മൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ട് ഒരു തള്ള പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങൾക്ക് അന്യാടിക്കിൽവെച്ച് കുട്ടികൾക്ക് മുല കൊടുക്കുന്നത് ഇഷ്ടമല്ല".

"അവർക്ക് സഹകായ്മയായി കരടികളെ കണ്ടുമുട്ടാൻ എങ്ങിനെ ധൈര്യം വന്നു" എന്ന് കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു.

"ഞങ്ങൾ മേലെ പോകുന്ന വഴിക്ക് ഒരു ക്രൂരമുനയുള്ള വടി പൊട്ടിച്ചെടുക്കും" എന്ന് തള്ള ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "പിന്നെ ഒരു കരടി ഞങ്ങളെ എതിരിടാൻ വന്നാൽ, ഞങ്ങൾ അതിന്റെ തുറന്ന വായിൽ ഈ ആയുധംകൊണ്ട് കുത്തും. വിദേശിയരെ പരാജിതരാക്കുന്നതിനേക്കാൾ കരടിയെ ഓടിച്ചുകളയുന്നതാണ് എളുപ്പം."

തള്ള സംസാരം നിർത്തിയപ്പോൾ കുംഭകാരന്റെ ശബ്ദം കേൾക്കായ്വന്നു. "ഞങ്ങളുടെ ചെറുപ്പക്കാരനായ അമ്പിരാജാവ് അയാളുടെ ഉചിതം കാണിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു".

ഇത് കേട്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രൻ ചെവിയോർമ്മിച്ചു. പിന്നെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "പാതകളുടെ ഇടയിൽ ഇട്ട തീയുടെ പുറവും ക്രൂടിയ ചിലർ അയാൾ ഒരു വഞ്ചകനാണെന്നും പറയുന്നതു് കേട്ടു."

"ഞങ്ങളുടെ പുതിയ രാജാവ് ഒരു വഞ്ചകനല്ല" എന്നു് കുംഭകാരൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "മെക്കിഡോനിലെ അലക്സേണ്ടരേയും യവനസൈന്യത്തേയും ചക്രവാളത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതു് കണ്ടപ്പോൾ, അയാൾ താൻതന്നെ തക്ഷശിലയിലെ നഗരവാതിൽ തുറന്നു കൊടുത്തു. വിദേശീയരെ സ്വന്തം നിലയിൽ ചെന്നു ക്ഷണിപ്പാൻ ധൈര്യം അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നു".

"ഇതിനു് വിപരീതാഭിപ്രായവും ഉണ്ടായിരിക്കും" എന്നു് ചന്ദ്രൻ കാളനോസിന്റെ പ്രസ്ഥാപം കൊണ്ടു് ബോധ്യപ്പെടാതെ, തന്റെ ഉള്ളിൽ വിചാരിച്ചു.

"നമ്മുടെ രാജ്യത്തു് പ്രവേശിപ്പാൻവേണ്ടി ഈ വിദേശീയരെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്താൻ അമ്പിക്കു് എന്തധികാരമാണുള്ളതു്?" എന്നു് ചന്ദ്രൻ പിന്നേയും ചോദിച്ചു.

കൌടില്യന്നു് അസ്വാസ്ഥ്യം നേരിട്ടു. ഇത്രത്തോളം തുറന്നു പറവാൻ അയാൾക്കു് ധൈര്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല

"വെള്ളവും, ജീവിതത്തിന്നു്. അത്യാവശ്യമായ മറ്റു വസ്തുക്കളും യവനന്മാർ അപഹരിക്കയുതെന്നു് വരുത്താൻ ചില ഉടമ്പടികളും അയാൾ അലക്സേണ്ടരുമായി ചെയ്തു. വിവേകമുള്ള ആളുകളും, ഈ വക അത്യാവശ്യങ്ങളുടെ രക്ഷക്കുവേണ്ടി

മാത്രമാണ് നിശ്ചയമായിട്ടും ആയുധമെടുക്കേണ്ടതു''. എന്ന് കുംഭകാരൻ ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞു. ''ഇന്ത്യക്കാർ തങ്ങളെക്കാൾ ഗതികെട്ട വിദേശീയർക്ക്, പൊന്നിനേറെയും വെള്ളിയുടേയും ഒരു അംശം വീതിച്ചുകൊടുപ്പാൻ ഒരുക്കമുള്ളവരാണ്. അവക്കാണ് ധനം അധികമുള്ളത് എന്ന് കണ്ടാൽ അവരുടെ മാനം സ്വീകരിപ്പാനും സമ്മതമുള്ളവരാണ്.''

ഇപ്പോൾ ഞങ്ങളുടെ ഗ്രാമങ്ങൾക്കും കൃഷികൾക്കും യാതൊരു ഉടവും നേരിട്ടിന്നില്ല'' എന്ന് അയാളെ പിൻതാങ്ങിക്കൊണ്ട് ഒരു തള്ളയും പറഞ്ഞു.

തന്റെ കഥ പിന്നേയും ഇങ്ങിനെ തുടർന്നപ്പോൾ കുംഭകാരന്റെ കണ്ണുകൾ ഒന്നു മിന്നി. ''നിങ്ങൾ വിചാരിച്ചുനോക്കു. ഈ ശക്തനായ വിദേശിമ്ലേച്ഛൻ, ധൈര്യത്തോടെ നമ്മുടെ രാജ്യത്തിന്റെ അതൃത്തിയിൽവന്നു, രാജാവിന്റെ മുഖദാവിൽ കാണുവാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. അമ്പിരാജാവിന്റെ സന്നിധിയിലേക്ക് അയാളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നപ്പോൾ, രാജാവിന്റെ തൃക്കൈ പിടിച്ച് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ''ഇങ്ങിനെ ഔദാര്യം കാണിച്ചതുകൊണ്ട് പടവെട്ടിൽനിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുകളയാമെന്ന് നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ? അങ്ങിനെ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അത് അബദ്ധമാണ്. ഞാൻ ഒരു തീപ്പിൽഎത്തുംവരെ നിങ്ങളോട് കലഹിക്കാതിരിക്കയില്ല.''

കുംഭകാരൻ ഒരു പൊങ്ങുകളിമണ്ണെടുത്തു, അവന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ വടിവ് വരുത്താൻ തുടങ്ങി. എന്നാൽ അവൻ ഇടങ്കണ്ണിട്ട്, പരദേശികളെന്ന് വിചാരിക്കപ്പെട്ട

വരെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയിരുന്നു. അവരുടെ മുഖത്ത് പ്രത്യക്ഷമായ ഞെട്ടൽ കണ്ടപ്പോഠം കുംഭകാരന്ന് നേരംപോക്കുണ്ടായി. പിന്നീട് അവന്ന് സങ്കടവും പിടിപെട്ടു.

"അലക്സേണ്ടർ സംസാരം പൂർത്തിയാക്കിയത് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടാണ്. ഞാൻ ഒരു തീപ്പിൽ എത്തുന്നാവരെ നിങ്ങളോട് മത്സരിക്കും. എന്നാൽ അത് അവകാശപ്പെട്ടവക്ക് വീണ്ടും വീതിച്ചുകൊടുക്കുന്ന ശുപത്തിലായിരിക്കും. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ഔദാര്യംകൊണ്ടു് എന്നെ കടത്തിവെപ്പാൻ ഞാൻനിങ്ങളെ സമ്മതിക്കുകയില്ല".

ഈ പ്രാവശ്യം ചന്ദ്രൻ മറവുള്ളവരോട്ക്കൂടി ചിരിച്ചു. തന്റെ കഥയുടെ ഫലസിദ്ധികൊണ്ടു് ഉല്ലാസംപൂണ്ട കുംഭകാരൻ പിന്നേയും തുടർന്നു. "നിങ്ങളും മനസ്സിലാക്കുന്നില്ലേ! ശ്ലേച്ഛന്മാരായാൽക്കൂടി ആളുകളെ ക്രൂരകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുവാൻ പ്രേരിതരാക്കുന്നതു് ആരംഭത്തിൽതന്നെ അവരുടെ കോപം ജ്വലിപ്പിച്ചുവിടുന്നതുകൊണ്ടാണെന്നു, നമ്മുടെ രാജാവിന്ന് നല്ലവണ്ണം അറിയാം". ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു് ഒരു തത്വജ്ഞാനിയെപോലെ എത്രയോ സാവധാനമായിരുന്നു.

"ഞങ്ങൾക്ക് യവനപാളയങ്ങളിലേക്ക് വഴികാണിച്ചുതരുവാൻ ഇവിടുന്നു വല്ലവരേയും കിട്ടുമോ?" എന്ന് കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു. അയാൾക്ക് അലക്സേണ്ടരെ നേരിട്ട് കാണ്മാൻവേണ്ടി ബദ്ധപ്പാടുണ്ടായി. ക്ഷണം പുറപ്പെടാൻ അദ്ദേഹം ഒരുങ്ങി.

"നിശ്ചയമായിട്ടും! ഗ്രീക്കുപാളയങ്ങളുടെ ഒത്ത നടുവിൽക്കൂടെ ഒഴുകുന്ന നദിയുടെ ഉത്ഭവസ്ഥാനംവരെ നിങ്ങളെ ഒകാണ്ടാക്കാൻ എന്റെ മകൻ കൂടെ വരും. എന്നാൽ നാളികേരോത്സവത്തിന്നു വേണ്ടി, ഒന്നാമത് പാത്രങ്ങളും ഉണ്ടാക്കാൻ അവൻ എന്നെ സഹായിക്കണം" എന്നു പറഞ്ഞു ചന്ദ്രനോടൊന്നിച്ചു കൈ മടക്കിക്കളിയിൽ ഏർപ്പെട്ട തന്റെ മകനെ മൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. പിന്നെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"അങ്ങിനെയായാൽ കുറേ ദിവസങ്ങളുംകൂടി വേണ്ടിവരും. എന്റെ ഈ മകൻ പ്രവൃത്തിചെയ്യുന്നതു പുഴുവേപോലെയും തിന്നുന്നതു പന്നിയേപ്പോലെയുമാണ്".

അദ്ധ്യായം പത്ത്.

സൂചനകം.

കൈത്തണ്ടിന്മേൽ ഇരിക്കുന്ന ഭൈരിയെ എന്റെ യജമാനൻ കാണുന്നില്ലേ! മതിവരെ തിന്നാൽ അതു് പിന്നെ പറക്കുകയില്ല.

തീയുടെ ചൂടിന്നു് വേണ്ടി അടുക്കെ ശരണം പ്രാപിച്ചു്, മണ്ണും പേറി വന്നു്, ഇറയുടെ ചോട്ടിൽ കൂടു്കെട്ടുന്നഒരു ക്രൂരിയെപ്പോലെ ഭൈരി എങ്ങിനെയാസ്സുരും.

അപരിഷ്കൃത ദിക്കുകളിൽ നിവസിക്കുന്നവർ വിശാലഹൃദയന്മാരും പ്രാകൃതരും ആണു്. അഭിമാനവും അടിമത്തഞ്ഞളും അവരെ ബാധിക്കുന്നില്ല. അവർ എങ്ങിനെ ദീർഘകാലത്തോളം പ്രഭുക്കന്മാരുടേയും രാജകുമാരന്മാരുടേയും ഒന്നിച്ചു താമസിക്കും?

(ചീനഭാഷയിൽനിന്നു് തർജ്ജമചെയ്തതു്)

ഫോറൻസ് ഐസ്കൊഗ്.

ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടിയ ആലയിൽനിന്നു് കന്നുകളെകൊണ്ടുപോവാൻവേണ്ടി അവരുടെ നായ്ക്കളോടുകൂടെ, ചൂരലും വീശിക്കൊണ്ടു് കൂട്ടികൾ വന്നു. പ്രഭാതകാലത്തിന്നു് മുമ്പിൽ വരുന്ന തണുപ്പുദശ വിട്ടുപോയതുകൊണ്ടുള്ള വ്യസനത്തോടെ ചെറുപ്പക്കാർ ഝടുതി എഴുന്നേറ്റു.

കൌടില്യൻ മുന്നിൽ പോയി. ചുരങ്ങാകുടങ്ങളിൽ വെള്ളം നിറക്കുവാൻ ചന്ദ്രൻ ഒരേടത്ത് നിന്നിരുന്നു. "ബുഡാല" മരത്തിന്റെ "ലവണ്ടർ" മണക്കുന്ന പൂക്കളെ ഒക്കെ വിവിധവർണ്ണമുള്ള പൂമ്പാറ്റകളും മൂടി. ഇടയന്മാരോടു് ചെറുപ്പം മുതല്ക്കേ ഉണ്ടായ സഹവാസംകൊണ്ടു് പാഠങ്ങൾ പഠിച്ച ചന്ദ്രൻ ഉറവുകളിൽനിന്നല്ലാതെ മറെറാരേടത്തിൽ നിന്നും കുടിപ്പാനുള്ള വെള്ളം കോരിയിരുന്നില്ല. ഗ്രാമക്കാരുടെ മിക്കവരുടേയും പല്ലുതേപ്പും മുഖം കഴുകലും കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ചിലർ ഉക്കത്ത് കുട്ടികളേയും തട്ടിനിന്നിരുന്നു. ചിലർ ചന്ദ്രനോടു് പസാദ് പറവാൻ നോക്കി. എന്നാൽ അവന്റെ പുഞ്ചിരികളിക്കുന്ന കണ്ണു് ചുറ്റുവട്ടത്തിലുള്ളവരുടെ മേൽ, വല്ലതും പറയുന്നതു് കേൾപ്പാൻ ആശിക്കും പ്രകാരം പതിയുന്നുണ്ടു്. വെള്ളം വഴിയുന്ന ചുരങ്ങാകുടങ്ങളും വൻ അരപ്പട്ടയോടു് കെട്ടിത്തൂക്കി. എന്നിട്ടു് കൌടില്യന്റെ തന്റെ ഒപ്പം എത്തുവാൻവേണ്ടി മലയുടെ ഉരുട്വഴിയിൽക്കൂടെ ഇറങ്ങി നടന്നു.

"തസ്സോർ" രാപ്പാറ്റയുടെ പുഴു ഉറകളും ശേഖരിപ്പാൻ വേണ്ടി അവന്റെ കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിലെ ചങ്ങാതിമാർ പച്ച നിറമായ "ഓക്ക" മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽനിന്നു് പ്രയത്നം ചെയ്തിരുന്നു.

ഈ സമൂഹത്തിൽനിന്നു് എത്ര ദുഡഗാത്രന്മാരെ തന്റെ പരിവാരമായി എടുക്കാമെന്നു് ചന്ദ്രൻ ആലോചിച്ചു നോക്കി.

ഒരു ദിവസം എനിക്കുവേണ്ടി ഈ കുട്ടരെല്ലാം അവരുടെ മഴുവും കരിയും വെടിയുമെന്നു് ചന്ദ്രൻ ഉറപ്പാക്കിയിരുന്നു.

മേലാൽ സംഭവിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി അവൻ ചിന്തിച്ച മാറ്റത്തെ യാതൊരു സംശയവും കളങ്കപ്പെടുത്തിയിരുന്നില്ല. അവൻ തനിക്ക് യാതൊരു എതിരാളിയേയും കണ്ടില്ല. അവന്റെ നിജപ്പെടുത്തിയ മനസ്സിൽ ചന്ദ്രൻ ക്ഷണം തന്റെ ഉദ്യമങ്ങളെ കൃത്യമായി നിരത്തിവെച്ചു. അവന്റെ കമ്മങ്ങളെ ഒക്കെ "എങ്ങിനെ?"—"എപ്പോൾ?"—"എവിടുന്നു?" എന്നാ പട്ടികകളിൽ പെടുത്തി. "എപ്പോൾ?" എന്നാ പട്ടികയിലാണ് സാധുക്കളായ ഗ്രാമക്കാരെ പെടുത്തിയത്. പിന്നെ കൌടില്യനെ കണ്ടുപിടിപ്പാൻവേണ്ടി, ഇരട്ടി വേഗതയോടെ നടന്നു.

അവരൊക്കെ കൌടില്യന്റെ ജന്മരാജ്യത്തായിരുന്നെങ്കിലും മന്ത്രവാദി വഴിതെറ്റിപ്പോയി എന്നു് ചന്ദ്രന്നു് ഉറപ്പായിരുന്നു.

"ഞങ്ങൾ ഒരു മല കടന്നുകൂട്ടുമ്പോൾ മറെറാന്നു പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. മൂപ്പരേ! വഴി ശരിയായോ എന്നു് നിങ്ങൾക്കും നിണ്ണയമുണ്ടോ?"

ജന്മനാ കാട്ടുവഴി പിടിത്തമുള്ളവരുടെ വിശേഷശക്തി ഒന്നും ഒരു നഗരവാസിക്കു് ഉണ്ടാകുമെന്നു് കരുതാൻ പാടില്ല.

"നിങ്ങൾ ഒരു മുട്ടിയാകുമ്പോൾ ക്ഷമയോടെ ഇരിക്കണം, നിങ്ങൾ ഒരു ചിറിയാകുമ്പോൾ കൊട്ടണം"

"നിങ്ങൾ പോകുന്ന ഊടു്വഴി, മരത്തിന്മേൽ കൂട്ടുകെട്ടിയ ഒരു അണ്ണാന്റെ വഴിയായി കലാശിക്കാതിരിപ്പാൻ സൂക്ഷിക്കണം".

ഇങ്ങിനെയൊക്കെ ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ, ചന്ദ്രന്റെ കക്ഷിപ്രഗ്രഹണശക്തി കണ്ടിട്ട് കൌടില്യന് കൌതുകം തോന്നി. അതേ സമയത്ത് തന്നെ "ക്രൌര്യം കാണിക്കുവാനും മടി ഉണ്ടാകാതിരിക്കുമോ?" എന്ന് തന്റെ പണ്ടത്തെ ശങ്കയും ഓർമ്മവന്നു.

കുറേനേരത്തോളം അവർ ഒന്നും മിണ്ടാതെ നടന്നു. പെട്ടെന്ന് മന്ത്രവാദിയുടെ കണ്ണുകൾ ചിത്തവിചാരത്തോടെ മിന്നി.

"ഇടയക്കുട്ടീ! നിന്നെ പരിശോധിപ്പാൻ എനിക്ക് ഒരു വഴിയുണ്ട്. അതു് രാജസ്ഥാനത്ത് നിരന്നുകൊണ്ടുവരാനുള്ള മുന്നൊരുക്കമായിരിക്കാം" എന്നു് പറഞ്ഞു മന്ത്രവാദി "എടക്ഷിയ" മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ കിടന്നുറങ്ങിയിരുന്ന ഒരാളെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ട് അവന്റെ കഴുത്തിൽ ചുറ്റിയ "പിയോന്നി" പൂമാല മുറിക്കാതെ കണ്ടു് കൊണ്ടുവരിക" എന്നു് പറഞ്ഞു.

നിർബ്ബന്ധനോട്ടത്തോടെ, കൌടില്യൻ ചന്ദ്രന്റെ മുഖത്ത് നോക്കി. "മുറിക്കാതെ കണ്ടാണെ! ഞാൻ നിന്നോയും കാത്തു അവിടെ നില്ക്കുന്നുണ്ടാകും" എന്നു് പിന്നെയും പറഞ്ഞു.

"രാജതപവും—പിശാച് ബാധയും" എന്ന വിചാരം ചെറുപ്പക്കാരനായ വേട്ടക്കാരന്റെ മനസ്സിൽ മിന്നൽപോലെ തന്നു് വാറി. നന്ദന്റെ മൃതനെ അവനു് ഓർമ്മവന്നു. അതെ, ആ വാഹനത്തെ അവൻ ഊഹിപ്പിടിച്ചു. ശബ്ദമുണ്ടാക്കാതെ നടന്നുചെന്നിട്ട് ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നവന്റെ തല കൊയ്തു.

മലയുടെ നെറ്റിയിൽനിന്നു്, കഴുക്കോൽ പുറപ്പെടുന്നതും ഓരോന്നായി താഴുന്നതും മന്ത്രവാദി നോക്കിനിന്നു.

"നമുക്കു് ചെയ്യാനുള്ള വമ്പിച്ച കൃത്യത്തിനു് ഇതു് നല്ലൊരു ശകുനമാണു്" എന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചു. തന്റെ വാളിന്റെ മുനമ്പത്തു് തൂക്കിയിട്ടതും പിയോണി മരത്തിന്റെ കിഴങ്ങുകൊണ്ടു പണിതതും ആയ ഒരു മാലയും പിടിച്ചുകൊണ്ടു് ബാലൻ അയാളുടെ നേരെ ഓടിവന്നു.

"മെയ്ഡ്രാജകുമാരാ! നിന്റെ കിരീടം പത്മംകൊണ്ടു് പണിതതല്ലായിരിക്കും" എന്നായിരുന്നു അയാളുടെ ധൈര്യപ്പെടുത്തുന്ന വാക്കുകൾ. "നമ്മൾ ഇരുവരും അന്നു് ഒരു ദിവസം സായംകാലത്തു് പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ സൂര്യൻ മാമലകളുടെ മകുടങ്ങളിൽ പതിച്ചതു് കണ്ടില്ലേ. അതുപോലെ നിന്റെ കിരീടം ജാജ്വല്യമാനമായിരിക്കും.

ചന്ദ്രനാണു് വഴി കാണിപ്പാൻ മുമ്പിൽ നടന്നിരുന്നതു്. ഒരു കാട്ടാറിന്റെ വറണ്ട തീരത്തിൽക്കൂടെ അവൻ കേറി, കാറുകൊണ്ടു് ഒടിഞ്ഞുവീണ മരങ്ങളുടെ മാതിരികളും അവൻ അടയാളമാക്കിപ്പിടിച്ചു. എല്ലാ വിജന പ്രദേശത്തിലും ഒരുപോലെ തോന്നുന്ന അനേകം ചില്ലറ അടയാളങ്ങളും സൂര്യന്റേറയും ചന്ദ്രന്റേറയും നില്പും അവൻ സഹായമായ് ആശ്രയിച്ചു. ദൂരെയുള്ള മഞ്ഞിൻ ക്രമ്പാരങ്ങൾ, മരക്കൊമ്പുകളില്ലാഞ്ഞിട്ടു് പുറപ്പെട്ട വെളിച്ചത്തിൽക്കൂടെ കാണായ്വന്നു. അവ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കു് ചെല്ലുന്ന വെൺമതിലുകളാണെന്നു് ചൊറപ്പത്തിൽ പഠിപ്പിച്ച പ്രകാരം ബാലനായ ഇടയൻ വിശ്വസിച്ചുപോന്നിരുന്നു.

"വഴിയാത്രക്കാർ ഈ അടിവാരക്കുന്നുകളെ സമുദ്രത്തിലെ തിരകളോട് ഉപമിക്കാറുണ്ട്" എന്ന് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. "കാറ്റ് തെക്കുപടിഞ്ഞാറോട്ട് തിരിയുന്നുണ്ട്. ആ കാറ്റ് ശരണമാക്കി അന്നാങ്കം മുതലായ നീർപക്ഷികൾ പുന്നൈമായ മാനസസരസ്സിലേക്കു പ്രാപിക്കാൻ നോക്കുന്നുണ്ട്."

"മഴക്കാലത്തിന്റെ ആരംഭമാണോ അത് കുറിക്കുന്നത്" എന്ന് കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു.

"ഇനിയത്തെ കൂത്തവാവിന് ഇന്ദ്രനും അവന്റെ അധീനരായ മരുത്തുക്കളും നിസ്സംശയം പ്രത്യക്ഷപ്പെടും".

അവർ മുന്നോട്ട് നടന്നു. ചിലപ്പോൾ താണസ്ഥലത്തിലെ പൂക്കൾ അവരുടെ മുട്ടോളം എത്തിയിരുന്നു. എന്നാൽ അട്ട എന്ന വാക്ക് കേട്ടമാത്രയിൽ, കൌടില്യൻ പുല്ലില്ലാത്ത വരണ്ട നിലത്ത് അതിവേഗത്തിൽ ചാടുക പതിവാണ്. നഗരവാസികൾ ഈ യാത്രകൊണ്ടു വളരെ ദ്രോഹം സഹിച്ചിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ നനഞ്ഞ പുല്ലിന്നിടയിൽ ഒളിച്ചും, ചെറിയ മുള്ളികളിന്മേൽ അണിയായി തൂങ്ങിയും ഇരുന്ന നൂലട്ടകളിൽനിന്നു ഒഴിവാൻ അവക്കു കേവലം സാദ്ധ്യമായിരുന്നില്ല.

ചന്ദ്രൻ, കൈപ്പടം നെറ്റിമേൽവെച്ചു ദൂരദിക്കിലേക്ക് വിദേശസൈന്യങ്ങൾ ഉണ്ടോ എന്നു നോക്കി. കാറ്റ്, മൂടിയൊക്കെ നീക്കി അവന്റെ രമ്യാകൃതിയുള്ള ഫാലം വെളിപ്പെടുത്തി.

ഒരു കാറും കോളും കുറിക്കുന്ന കല്പാവംകൊണ്ട് ഭൂമിസ്ഥലങ്ങളുടെ മദ്ധ്യഭാഗം പെട്ടെന്ന് അപ്രത്യക്ഷമായി.

"വരൂ! നമ്മുടെ ഒന്നു് മുക്കി നടക്കണം" എന്ന് ചന്ദ്രൻ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു. അടിയിൽനിന്നു് ഉരുകിപ്പോയ മഞ്ഞുകൊണ്ടു് വിടുത്തപ്പെട്ട കല്ലുകൊണ്ടു് നിറഞ്ഞ ഒരു നീർക്കെട്ടിൻനേരെയായിരുന്ന അവർ ഇറങ്ങിച്ചെന്നിരുന്നതു്. ഒരു തള്ളിനിന്നിരുന്ന വൃക്ഷം അതിന്റെ തീരം പഴങ്ങൾകൊണ്ടു് വേറിയിരുന്നു. ചന്ദ്രൻ ഓടിച്ചെന്നു് ആ വെള്ളത്തിൽ ചാടി, മുങ്ങി, ക്ഷണംകൊണ്ടു് മറെറാരേടത്തു് ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് പൊങ്ങി. ആ സമയത്തു് അവന്റെ രണ്ടു കൈകളും നിറച്ചും മുകന്ന "ചെറി"പ്പഴങ്ങൾകൊണ്ടു് നിറഞ്ഞിരുന്നു. അവന്റെ ചങ്ങാതിയും അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്തു.

പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഒരു വെള്ളപ്പൊക്കം അവനെ തള്ളി. അവൻ രക്ഷക്കുവേണ്ടി ഒരു ഇട്ടങ്ങിയ ചാലിന്റെ നേരെ ഓടി. വെള്ളച്ചില്ലുകൊണ്ടു പുകമൂറിയപോലെ തോന്നിയ ഒരു പാറയുടെ ഓരത്തിൽക്കൂടെ, കൌടില്യൻ പേടിയോടെ തപ്പിനടന്നു.

രാക്ഷസരുടെ ഘോരപോലെ മുകന്നതും തന്റെ നേരെ മുവടെ ഒഴുകിപ്പോകുന്നതും, ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നതുമായ ഒഴുക്കുവെള്ളത്തിൽ, കാല് തെറിയാൽ അയാൾ കിഴക്കാന്തുക്കുമായി വീണു പോകുമായിരുന്നു. പലതരം

പൂക്കലകൊണ്ടു് (‡പ്രമീളകളെക്കൊണ്ടും സുരഭികളായ ഡെഫ്നികളെക്കൊണ്ടും) ചെരുവുകളിൽനിന്നു് പൊന്തുന്ന ലോഹരേഖകഠം നിറഞ്ഞ പാറകളുടെ ഭംഗി, ചോന്നുപോയ മഴനല്ലവണ്ണം കാണിച്ചു. ഭയങ്കരന്മാരായ പാറക്കല്ലുകഠം, മേലെക്കുടെപോയ കോളിന്റെ ഊക്കുകൊണ്ടു്, ഭ്രബന്ധനം വിട്ടു, മലഞ്ചെരുവിൽക്കുടെ ഉരുണ്ടുവീണു. ചൂടു് വന്നുകൂടിയ ഭ്രമി പുകഞ്ഞു. ചന്ദ്രനെ കാണാനുണ്ടായിരുന്നില്ല. പിന്നെ ഇടയക്കുട്ടിയുടെ കോടകൊണ്ടു് മന്ദീഭവിച്ച സ്ഥലത്താൽ അറിയപ്പെട്ട ദിക്കിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു ഗുഹയിലേക്കുള്ള വഴി, മേഘങ്ങഠം നിറഞ്ഞ ദിക്കിൽക്കുടെ വീണ സൂര്യരശ്മിയുടെ പ്രകാശംകൊണ്ടു് കണ്ടപ്പോഠം, അതിലെ കടന്നു ചെല്ലുവാൻ കൌടില്യനു് ധൈര്യമുണ്ടായി.

ഉണക്കവിറകിനു്വേണ്ടി അവർ ഇരുവരും എല്ലാമുക്കിലും പരതി.

"ഇവിടെ ഇതാ മൂടുവായ രോമംകൊണ്ടുള്ള ഒരു മെത്ത" എന്നു് ഗുഹയുടെ അഗാധഭാഗത്തു് വെറിക്കിടന്നിരുന്ന ഉണക്ക ചുപ്പുകളിൽക്കുടെ നടന്നിരുന്ന കൌടില്യൻ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

"ഒരു പുലി ഇവിടെ വിശ്രമിച്ചിരിക്കണം" എന്നു് വീണ്ടും അയാഠം പറഞ്ഞു. പണ്ടൊരിക്കൽ ഒരു സിംഹത്തെ കൂട്ടിൽനിന്നു് പുറത്താക്കിയ നിനക്കു് ഈ പുലിയെ ഗുഹയുടെ അകത്തു് കടത്താതിരിപ്പാനും വയ്യും എന്നു് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു".

---

‡ ഓരോ മാതിരി പൂക്കഠം.

"എന്ത്"! ഞാൻ ആ യന്ത്രസിംഹത്തിനെ സൂത്രത്തിൽ ഹനിച്ച ദിവസം നിങ്ങൾ രാജധാനിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. അല്ലേ! നിങ്ങൾ അതുത്തികളിൽക്കൂടെ മുറിനടക്കുകയായിരുന്നു വേണ്ടിയിരുന്നതു്. അതിരിക്കട്ടെ ചങ്ങാതി, തല്ക്കാലം ഒന്നും ഭയപ്പെടാനില്ല നല്ല തീ കൂട്ടിയതു് കണ്ടാൽ ഏതു് കാട്ടുജന്തുവും മടങ്ങിപ്പോകും" എന്നു് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു.

അവരുടെ ഇരിപ്പിടത്തിന്റെ ഉറപ്പു് ഒന്നുകൂടി രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി അവൻ തുണപിണഞ്ഞ മരക്കൊമ്പുകൾ കൊണ്ടു് ഗുഹാദ്വാരത്തെ അടച്ചു.

"ഒരു മലവാസിയുടെ രക്ഷക്കുള്ള മരത്തടസ്ഥമാണിതു്" എന്നു് അല്പം അകലേനിന്നു് തന്റെ പ്രവൃത്തി പരിശോധിച്ചിട്ടു് അവൻ പറഞ്ഞു. ഇതിൽക്കൂടെ ഉന്തിത്തള്ളി കരേറാൻ, കുട്ടിയെ ഉള്ളിൽ ഇട്ടേച്ചുപോയ ഒരു തള്ള മാത്രമേ ശ്രമിക്കുകയുള്ളൂ.

"നീ നേത്തെ പറഞ്ഞ കഥ ഏതു് സ്ത്രീയാണു് കേട്ടതു് എന്നാണു് എന്റെ അത്ഭുതം! നീ വന്നപ്പോൾ, ചെറുപ്പമായ ഇടയനായ നീ, നഗരവാസികളുടെ ആലോചനക്കു് തീവ്രത ഉണ്ടാക്കുകയും എന്റെ ഉദ്ദേശം വിഫലമാക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ ഞാൻ അപരാന്ത ദിക്കിലായിരുന്നു എന്ന വിവരം എന്നെ ഗുണദോഷിച്ചവർക്കു് ഉണ്ടായിരുന്നില്ല" എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രൻ തീക്കത്തിക്കുവാൻ തുടങ്ങുകയായിരുന്നു. ഈ സമാധാനം അവൻ ആലോചിക്കാത്ത ഒന്നായിരുന്നു.

"എന്നാൽ ഇതു് ഒരു പരിഭവിക്കേണ്ടുന്ന കാര്യമല്ല." കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ശകാരമായി പറഞ്ഞതല്ല. ഞാൻ നിന്നെ കുറപ്പെടുത്തുന്നമില്ല". ചന്ദ്രൻ മുഖത്തു് നോക്കിയപ്പോൾ ക്രൂനൻ നിർഭയമായി അവന്റെ നോട്ടം കൈക്കൊണ്ടു. "നീ മോഹത്തിൽ ഒളിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു മിന്നൽപോലെയാണു്. എനിക്കു് ഈ കാര്യം ചെയ്യുന്നതിനേക്കാൾ അധികം നാം ഇരുവരും ഒന്നായാൽ ചെയ്യാൻ സാധിക്കും". കൌടില്യൻ അവന്റെ സ്വന്തവാക്കുകൾ കൊണ്ടുകൂടി ആശ്വസിപ്പിച്ചു. അയാൾ തക്ഷശിലയിൽ ഒരു ശിഷ്യനായതിൽപിന്നെ ബാക്കി ഒരുവനേയും വിശ്വസിക്കാത്ത വിധത്തിൽ ഈ ചെറുബാലകനെ വിശ്വസിപ്പാൻ പ്രേരിതനായിപ്പോകുന്നുണ്ടെന്നു് അയാൾ കണ്ടു. ഇപ്പോൾ വളരെക്കാലം മനസ്സിൽ അമർത്തിപ്പിടിച്ചിരുന്ന വിചാരങ്ങൾ ശബ്ദരൂപേണ പുറത്തുവന്നുതുടങ്ങി.

"മാഗധയിലെ എന്റെ പക്ഷക്കാർക്ക്", നിന്നെ കണ്ടുപിടിക്കുമെന്ന ഒരു വാശത്തംകൊണ്ടുമാത്രമല്ലാതെ, മറെറാന്നുകൊണ്ടും തൃപ്തിവരില്ല" എന്നു് ചന്ദ്രന്റെ പുറത്തു് മൈത്രീസൂചകമായി ഒന്നടിച്ചിട്ടു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

കുറേ മുമ്പെ ഉണ്ടായിരുന്ന കാറുകൊണ്ടു് ഗുഹയുടെ മുമ്പിന്മേൽ പററിക്കിടന്നിരുന്ന മരച്ചില്ലകൊണ്ടു് തീ കൊളുത്താൻ എഴുന്നേറ്റ ചന്ദ്രൻ ഉത്തരമായി ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. പിന്നെ അവർ മാംസക്ഷണങ്ങളിട്ട വെള്ളത്തോടുകൂടിയ പാത്രങ്ങൾ അടുപ്പത്തുവെച്ചു. അതിൽ പിന്നെ അവർ മടഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ കമ്പിളികൾ ഉണങ്ങുവാൻവേണ്ടി ആറിയിട്ടു. പൊട്ടിക്കത്തുന്ന തീയുടെ സമീപം

ചന്ത്രംപടിയിട്ട് ഇരുന്നിട്ട്, അവൻ ഒരു ഏരിയിൽനിന്നു പൊട്ടിച്ചെടുത്ത ഒരു വലിയ താമരയുടെ തണ്ടുകൊണ്ട് ഒരു ഊഞ്ഞാൽകുഴൽ ഉണ്ടാക്കാൻ നോക്കി. പൂക്കളൊക്കെ അവന്റെ തലയിൽ കുത്തിവെച്ചു.

"ഭാഗ്യം, ധീരന്മാരെ സഹായിക്കും" എന്നു് ഒടുവിൽ അവൻ പറഞ്ഞു.

"എടോ വേട്ടക്കാരാ! ഭാഗ്യത്തിന്റെ സഹായത്തിനൊന്നും നമ്മളം കാത്തുനില്ക്കുണ്ടതില്ല. ജനങ്ങളം ദൈവത്തിന്റെ ശക്തി എന്നു് വിളിച്ചുവരുന്ന ആ ശക്തിയെപ്പറ്റിയുള്ള ശാസ്ത്രം എനിക്കു് നിന്നെ പഠിപ്പിച്ചുതരാൻ സാധിക്കും".

"എന്നെ കണ്ടുമുട്ടാൻതക്കവണ്ണം ഭോത്യപാളയത്തിൽ നിങ്ങളെകൊണ്ടുവന്നതിയതു് എങ്ങിനെയെന്നു് എന്നെ പഠിപ്പിക്കുവാൻ നിങ്ങളംക്കു് സാധിക്കും എന്നാണോ പറയുന്നതു്".

"അതെ അങ്ങിനെത്തന്നെ" എന്നു് ക്രനൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങളം അല്പം മുന്നേയോ, അല്ല, അല്പം പിറകേയോ എന്തുകൊണ്ടുവന്നില്ല. അങ്ങിനെയായിരുന്നു എങ്കിൽ ഞാൻ വേറെ വല്ലേടത്തുംപോയി വിനോദിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടാകുമായിരുന്നു".

ആ ചെറുബാലന്റെ സ്വരത്തിൽ ഒരു ഔസ്സുക്യമായ പുച്ഛരസം സ്ഫുരിച്ചിരുന്നു.

"നമ്മുടേത്, യദൃച്ഛയാ ഒരു കണ്ടുമുട്ടലല്ലായിരുന്നു" എന്നു കൌടില്യൻ സകാര്യം പറഞ്ഞു.

"ഈ ദശ നിങ്ങൾ വരുത്തിക്കൂട്ടിയതാണ്" ചന്ദ്രൻ തിക്കൊളിരുചി വന്നുചേർന്നു.

"മന്ത്രവാദം പഠിക്കാൻവേണ്ടി ഞാൻ തക്ഷശിലയിൽ പോയതു് എന്റെ സമയം വെറുതെ കളവാൻവേണ്ടിയല്ല." എന്നു് മന്ത്രവാദി ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

സർവ്വം നനയ്ക്കുന്ന മഴയിൽനിന്നു് സുരക്ഷിതരായ് സുഖമായി ഈ ഉന്നതസ്ഥിത കന്ദരത്തിൽനിന്നു് അവർ നിരീക്ഷണം സംസാരിച്ചു. വായുവും മന്ദിച്ചു. കാട്ടിൽ ഇടക്കിടെ വീഴുന്ന മഴത്തുള്ളികളുടെ ശബ്ദം ശാന്തതയും സുന്ദരതയും കൂറിച്ചിരുന്നു.

ചന്ദ്രൻ, തന്റെ ഓടക്കുഴലിൽക്കൂടെ ഒരു അഗാധ സ്വരം പുറത്തിറക്കി. അവന്റെ സായാഹ്നപ്രയത്നംകൊണ്ടു് ചന്ദ്രൻ തൃപ്തനായി. തന്റെ കമ്പിളി വലിച്ചെടുത്തു. ഗുഹയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന താമരകളുടെ സൌരഭ്യത്തോടു് ഇടകലർത്തീട്ടു്, കത്തുന്ന ചുള്ളികളുടെ ഇടയിൽനിന്നു് പൊങ്ങിയ സുഗന്ധധൂമം ഉറക്കു് വരുത്തുന്ന ഒരു മരുന്നായിത്തീർന്നു. ചെറുപ്പക്കാർ ഇരുവരും ഗാഢമായുറങ്ങി, പ്രഭാത സൂര്യൻ അവരുടെ കക്ഷാസ്ഥലം പ്രകാശിപ്പിച്ചപ്പോൾ അവർ ഉണർന്നു. എല്ലാ മുള്ളികളിൽനിന്നും, ഇലകളിൽനിന്നും, തളിരുകളിൽനിന്നും തൂങ്ങിയ മഞ്ഞിൻ തുള്ളികൾ ലോകം ഒന്നു മിന്നിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു കാട്ടുപാതയിൽക്കൂടെ അവർ പിന്നേയും നടന്നു തുടങ്ങി.

മേൽഭാഗത്തിൽനിന്ന് ഉണവ്വ് നേടിയ ചെറിയ നീർച്ചാട്ടങ്ങളുടെ ഒത്തൊരുമിച്ച ശബ്ദം, പ്രഭാതത്തിനുമുമ്പ്, നല്ലവണ്ണം ഉണരാതെ കരയുന്ന പക്ഷികളുടെ സ്വരം പോലെ തോന്നി. താഴെ ഉണ്ടായിരുന്ന താഴ്വാരങ്ങളിൽ നിന്ന് വൃഥം (കമ്പിളി) പോലെ ഇരിക്കുന്ന മേഘങ്ങളും ചെടിപോലെ വളർന്ന അരിത്തണ്ടുകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ പൊന്തിയപ്പോൾ, മലകളുടെ കൊടുമുടികളും മാത്രമേ കാണാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അവറാ അതിരറ്റ, സമുദ്രത്തിൽ ചിതറിക്കിടന്നിരുന്ന ദ്വീപുകളാണെന്നു തോന്നി. കോടയിൽക്കൂടെ ചന്ദ്രനും അവന്റെ ചങ്ങാതിയും പ്രയാസപ്പെട്ട് മുന്നോട്ട് നടന്നു.

മരക്കൊമ്പുകളിന്മേൽക്കൂടെ ചൂറിച്ചൂറഞ്ഞു പടർന്നിരുന്ന മുന്തിരി വള്ളികളും പഴംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരുന്നു എന്നു കൈടില്യൻ നോക്കി മനസ്സിലാക്കി.

"നമ്മളും തക്ഷശിലയിൽനിന്നു വളരെ ദൂരത്തല്ല." അയാൾ പറഞ്ഞു. "പുരാണം, മുന്തിരിങ്ങാവള്ളി വഹിക്കുന്ന ഈ പർവ്വതങ്ങളെ മേരുപർവ്വതംവരെ ആഹ്ലാദഹൃദയന്മാരായി വൈനും കുടിച്ചു ചൂറിനടന്ന യവനന്മാരോടു് ഘടിപ്പിച്ചു പറയുന്ന .....കേൾക്കുന്നില്ലേ! കേൾക്കുന്നില്ലേ! നമ്മളെ ആരോ വന്നു വളയുന്നുണ്ടു്" എന്നു കൈടില്യൻ പരിഭ്രമത്തോടെ ആവർത്തിച്ചു.

ഇടയൻ താൻ പുതുതായി ഉണ്ടാക്കിയ കുഴൽ ഊരി എടുത്തു. "മലവാസികളുടെ മുരളീനാദം അന്യരുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിക്കുമെങ്കിലും അവരുടെ വിരോധത്തിനു് കാരണമുണ്ടാക്കയില്ല" എന്നു് അവൻ അറിഞ്ഞു.

അവരുടെ സംസാരം കേട്ടപ്പോൾ, ഭാഷ ഗാന്ധാരഭാഷയുടെ ഒരു വകഭേദം മാത്രമാണെന്ന് കൌടില്യൻ ആശ്വാസത്തോടെ ഗ്രഹിച്ചു.

ക്രമേണ നിഴലുകൾപോലെ ദൂരെ കണ്ടിരുന്ന രൂപങ്ങൾ വേല്ലാരായും, കവിണക്കാരായും, വില്ലരായും സ്പഷ്ടമാവുന്നു.

"പൂഷാവ് നമ്മുടെ വഴി കടന്നിരിക്കണം" എന്ന് അയാൾ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രന്റെ മുടിയിൻ തിരുകിയ പൂക്കൾ കണ്ടപ്പോൾ അവർ കണ്ടുമുട്ടിയത് ഇടയന്മാരെ ആയിരിക്കണം എന്ന് തീർച്ചപ്പെടുത്തി, പടയാളികൾ അവർക്ക് തടസ്ഥമായി നിന്ന സുരഭിലസരസിജങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ നടന്നു.

"നിന്റെ മുരളീനാദം കേട്ടപ്പോൾ, ഗോപിമാരുടെ ഇടയിൽവച്ചു നൃത്തം ചെയ്യുന്ന സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനെ ഞങ്ങൾ കണ്ടുമുട്ടിയോ എന്ന് തോന്നിപ്പോയി" എന്ന് അവരിൽ ഒരാൾ ചിരിച്ചു പറഞ്ഞു.

ഇതുവരേക്കും വിദേശീയാക്രമത്തിൽ ജലം എന്ന് പേരായ നദിയുടെ തീരരാജ്യങ്ങൾ അലക്സാണ്ടർക്ക് വിട്ടുകൊടുക്കാതെ ചെറുത്തിനിന്നു. പുരുരവസ്സ് രാജാവിന്റെ സേനയിൽപ്പെട്ട പടയാളികളായിരുന്നു ഇവർ എന്ന് ക്ഷണം അറിവാൻ ഇടവന്നു.

എന്നാൽ വരുണൻ (വെള്ളത്തിന്റെ അധിപദേവൻ)

ശത്രുക്കളുടെ സഹായമായി പോരാടാൻ തന്റെ മുത്തുച്ചിപ്പി പോലെ വെളുത്ത കുതിരപ്പടയെ കേറിവന്നു" എന്നു് ക്രുദ്ധത്തിൽ ഒരുവൻ പറഞ്ഞു.

"പോക്കളം ചളിക്കൊണ്ടു് നിറഞ്ഞുപോയി. ഞങ്ങൾക്കു് ശരിയാംവണ്ണം അമ്പു് തൊടുപ്പാൻതന്നെ സാധിച്ചില്ല" എന്നു് മറെറാരാൾ തുടർന്നു പറഞ്ഞു.

"പുരുരവസ്സു് രാജാവു് ദേവകല്പിതത്തിനു് വഴങ്ങി. എന്നാൽ ഒരിക്കലും ഓർമ്മകെട്ടുപോകാത്ത ആ ദിവസാവസാനത്തിൽ അലക്സേണ്ടരുംകൂടി നമ്മുടെ ചക്രവർത്തിയെ ബഹുമാനിക്കാൻ ഒരുമ്പെട്ടു"എന്നു് മറെറാരു പടയാളി പറഞ്ഞു.

മഞ്ഞു് മറഞ്ഞു. അവരുടെ നീണ്ട രോമമുള്ള തോൽത്തൊപ്പികളും സൂര്യരശ്മിയുടെ പ്രകാശത്തിൽ പുകപൊക്കി.

"ഇല്ലേഹമായിരിക്കും നന്ദരാജാവിനെ ജയിക്കാൻ വേണ്ടി നമുക്കു് സഹായത്തിനു വിളിക്കാമെന്നു് എന്നോടു് പണ്ടു് ഒരാൾ പറഞ്ഞിരുന്ന ആ പരാക്രമിയായ പുരുരവസ്സു"" എന്നു് കൌടില്യൻ മന്ത്രിച്ചു.

"എന്നാൽ തക്ഷശിലയിൽ പോയിട്ടു് സമയം കളയുന്നതെന്തിനാണു"" എന്നു് ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

പുരുരവസ്സിന്റെ പടയാളികളെ നോക്കി കൌടില്യൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "പൂഷാവു"" ഞങ്ങളുടെ വഴി മുറിച്ചു കടന്നുപോയതു് എന്തിനാണെന്നു് എനിക്കു് ഇപ്പോൾ

മനസ്സിലായി. ഞങ്ങളും മലയുടെ മുകളിൽ ഇരിക്കുന്ന ഇടയന്മാരുടെ ഒരു സന്ദേശവുംകൊണ്ടു് പുരുരവസ്സിന്റെ കോട്ടയിലേക്കു് പോകുന്ന വഴിയാണു്. നമുക്കു് ഒന്നിച്ചു പോകുന്നതായിരിക്കും നല്ലതു്".

ചന്ദ്രനു് അവരുടെ മോഷ നിശ്ചയമില്ലായിരുന്നു. എങ്കിലും അവന്റെ നോട്ടത്തിൽ വളരെ കാരുണ്യം വെളിവായി. പുതുതായി വന്നവരെ അവനു് വളരെ ഇഷ്ടമായി. ആ ചങ്ങാതികളുടെ വാക്കുകൾ ശരിയെന്നു് അവൻ തലകുലുക്കി സമ്മതിച്ചു. എല്ലാവരും ഓരോരുവർ മുന്നിലുള്ളവന്റെ പിന്നാലെയായി നടന്നു.

അവരുടെ ചോടെനിന്നു് ഗർജ്ജിച്ചിരുന്ന കാട്ടാറു്, വേർ ഉറച്ചു നില്ക്കാത്ത എല്ലാ ചെടികളേയും മരങ്ങളേയും നിലം പതിപ്പിച്ചിരുന്നു. കോപംപൂണ്ടപോലെയുള്ള വെള്ളച്ചാട്ടംകൊണ്ടു് പോത്തും, മാനും, പുലിക്കുട്ടികളും തള്ളി വീഴ്ത്തിപ്പോയിട്ടു് ഒഴുകിത്തുടങ്ങി. പിന്നീടു് അവറ്റക്കു് രക്ഷാർത്ഥം മേലെയുള്ള കാടുകളിലേക്കു് കയറേണ്ടിവന്നു.

മഴക്കാലം ആരംഭിച്ചു.

മേഘങ്ങൾ മൂടിച്ചു, സൂര്യൻ പ്രകാശിച്ച എല്ലാ വൈകുന്നേരവും അവരുടെ വഴികാട്ടികൾ, തങ്ങളുടെ കാഹളങ്ങൾ ഊതി. പ്രഭാതത്തിൽ മഞ്ഞു് അവരെ മൂടിയപ്പോൾ അവർ വായുവിന്റെ സ്തോത്രങ്ങൾ പാടി.

"വായോ! പക്ഷികളുടേയും കുപ്പലുകളുടേയും മാർഗ്ഗങ്ങൾ അറിയുന്ന വായോ! ഞങ്ങളെ സഹായിക്കൂ! ഞങ്ങളെ സഹായിക്കൂ!"

ഒടുവിൽ ഒരു വലിയ മരത്തിന്റെ മുകളിൽനിന്നു് ഒരു വൈകുന്നേരം ചന്ദ്രന്റെ ശബ്ദം മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. "അയ്യോ-അയ്യോ ഞങ്ങടെ വളരെ മേലെ ഒരു കോട്ട കാണുന്നുണ്ടു്".

സ്വരാജ്യത്തിലേക്കു് വന്നുചേരുവാൻ ബുദ്ധിമുട്ടുന്ന ജനങ്ങളം അവന്റെ പിന്നാലെ മരത്തിന്മേൽ കേറി.

"അയ്യോ-അയ്യോ! വായുഭഗവാൻ നമ്മുടെ പ്രാർത്ഥന കേട്ടിരിക്കുന്നു" എന്നു് അവർ പാടി. വായുഭഗവാൻ നമ്മെ ആപത്തിൽനിന്നു് രക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു"

"ലേബർനം" മരങ്ങളുടെ പൂക്കളാകുന്ന സുവർണ്ണ വർഷത്തിൽക്രൂടെയും മുളക്കൂട്ടങ്ങളുടെ നടുവിൽക്രൂടെയും ആനകൾ കാലടികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ നടവഴികൾക്രൂടെയും അവർ പാഞ്ഞു. ആളുകളുടെ സമീപത്തിൽനിന്നു് ക്ഷീണം വിട്ടൊഴിവാൻവേണ്ടി ഉണ്ടായ പരിശ്രമംകൊണ്ടു് കാട്ടുകാലിക്രൂട്ടങ്ങൾ പാറകളിന്മേൽ പാഞ്ഞുകേറി. എന്നാൽ പുതുതായി കാട്ടിൽ കേറിവരുന്നവരെ ദ്രോഹിക്കുൻവേണ്ടി കാട്ടീച്ചകൾ അവിടം വിട്ടുപോയില്ല.

ഒരു കുത്തനെ നില്ക്കുന്ന പാറയുടെ മുൻഭാഗത്തു് കോലമില്ലാതെ വെട്ടിവെച്ച ചില കോണികൾ കണ്ടുമുട്ടുംവരെ അവർ നടന്നു. മേലോട്ടു് നോക്കിയപ്പോൾ, പാറകളിന്മേൽനിന്നു് തള്ളിനില്ക്കുന്ന വിരൂപ ബിംബങ്ങളും, പ്രകൃതിനിർമ്മിത രൂപങ്ങളും, ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും കണ്ടു. അതിന്റെ കൊടുമുടിയിൽ പുരുരവസ്സു് രാജാവിന്റെ കോട്ട നില്ക്കുന്നതും കണ്ടു. അവർ മേലോട്ടു് കേറിയപ്പോൾ ജനവാതിലിന്റെ ചുവട്ടിൽനിന്നു് തള്ളിനില്ക്കുന്ന ചെറിയ കൊമ്പു

പണികഠം നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു. ദൂരെനിന്ന് രാജധാനിയും കോട്ടയും മിന്നുസമില്ലാത്ത പാറക്കല്ലുകളിന്മേൽ പററിയ ക്രൂരന്മാരുടെ ക്രൂരകളാണെന്ന്, വിചാരിക്കപ്പെട്ടുപോകും. കൊത്തുപണികളുടെ ചാലുകളുടെ ഉള്ളിൽ പിന്നോയും സ്ഥലം പിടിച്ചിരുന്ന നീലയും ചുകപ്പും വണ്ണങ്ങളും കാറും കോലവുംകൊണ്ട് മറഞ്ഞുപോകാത്ത തുണുകളിൽ സായംകാലത്തിലെ സൂയ്യൻ വെളിപ്പെട്ടുത്തി കൊടുത്തു. ബാലനായ ഇടയന്ന് നന്ദന്റെറ രാജധാനിയുടേയും പാടലീപുത്രത്തിലെ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്ന് എത്ര കഷ്ടിപിഷ്ടിയായിട്ടാണ് താൻ ഒഴിഞ്ഞുപോന്നുകളഞ്ഞത് എന്നതിന്റേറയും ഓമ്മവന്നു. നാലു പുറത്തിലെ വായുക്കളും നിർബ്ബാധമായി തട്ടുവാൻതക്കവണ്ണം കോട്ട വെളിവായിനിന്നു.

യുദ്ധവും കഴിഞ്ഞു മടങ്ങിവന്നിരുന്ന പുരുരവസ്സ് രാജാവിനൊടുള്ള രാജഭക്തി ഒരിക്കൽക്കൂടി അനുവർത്തിക്കുവാൻ വേണ്ടി വനവാസികഠം നാനാഭാഗങ്ങളിൽനിന്ന് ആ മുകഠം പരപ്പിലേക്ക് ക്രട്ടം ക്രട്ടമായി വന്നിരുന്നു.

പുരുരവസ്സിന്റെറ പാളയങ്ങളിൽനിന്ന് കാണാതെയവനന്മാർ പുഴയുടെ മേലെ അറാത്ത് തോണികഠം അട്ടക്കിവെച്ച ഒരു പാലം പണിയുവാൻ വേണ്ടി പോകുന്ന വിവരം അറിയാതെ "ഞങ്ങഠം വളരെ ദിവസം ശത്രുക്കളേയും കാത്തുനിന്നു" എന്ന് ഒരു വേല്ലാരൻ പറഞ്ഞു. "ദേവന്മാർ അവക്ക് നടത്താവുന്ന ഒരു കാറും കോളും ഉണ്ടാക്കി. അലക്സ്സേണ്ടർ ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പെട്ടെന്ന് വന്ന് കേറുകയാണ് ചെയ്തത്.

"ഇരുണ്ട് പരന്ന ചോടെ മുഴുവൻ നിറഞ്ഞ ചളിയിൽ പെട്ടിട്ട് ഞങ്ങളുടെ ആനകൾം പേടിച്ചു. തേരുരുളുകൾം ചളിയിൽ പൂണ്ടു, വില്ലന്മാക്ക് ഉറപ്പോടെ കാൽവെക്കാൻ കഴിയാത്തവണ്ണം ചോടെയുള്ള ടിക്കിൽ വഴുക്കലി ഉണ്ടായിരുന്നു."

"അത് ഒരു ഭയങ്കരമായ കോലാഹലമായിരുന്നു."

ഓരോരുപടയാളികളും അവക്ക് അപ്പോൾം തോന്നിയിരുന്ന വിചാരങ്ങൾം പുറത്തു പറഞ്ഞു.

"ഞങ്ങളുടെ രാജാവ് സിംഹത്തിന്റെ പരാക്രമമാണ് കാട്ടിയത്"

"അതു് ഞങ്ങൾംക്കു് വിശ്വാസമുണ്ടു്". രാജാവിന്റെ ഒന്നിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ഒരു നായകൻ പറഞ്ഞു. "ലേഹത്തിൽ ഒമ്പതു മുറിയേറിട്ട്ക്രൂടി, രാജാവിനോടു് പിന്തിരിഞ്ഞു പോവാൻ എത്ര നിഷ്ക്കർഷിച്ചിട്ടും അയാൾം ക്രൂട്ടാക്കിയില്ല."

"അലക്സേണ്ടരുടെ ഒരു സന്ദേശവും കൊണ്ടുവരികയാണെന്നു് നടിച്ചിട്ട്, ആ തക്ഷശിലയിലെ കള്ളൻ, അമ്പി വന്നപ്പോൾം എത്ര നൈരാശ്യത്തോടെയാണ് രാജാവ് അവന്റെ മുഖത്ത് കന്തം ചാട്ടിയതു്."

"ഒടുവിൽ യവനഭീമൻതന്നെ രാജാവിന്റെ എതിരു വന്നു."

"അയാൾം പുരുരവസ്സു് രാജാവോടു് നിങ്ങളെ നാം എതു പ്രകാരത്തിൽ സ്വീകരിക്കണം എന്നു് ചോദിക്കുന്നതു് ഞാൻ കേട്ടു."

"ആ പൌരവന്റെ ഉത്തരം നിങ്ങൾ കേട്ടിരുന്നോ?"

"ഒരു രാജാവിനെപ്പോലെ" എന്ന് എല്ലാരും ഒന്നിച്ചു പറഞ്ഞു.

അവിടെ അപ്പോൾ ഉന്മേഷത്തിന്റെ ഒരുതരം പൊട്ടിത്തെറിപ്പാണ് ഉണ്ടായത്. ആ ലഹള അവസാനിച്ചപ്പോൾ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആൾ പിന്നേയും തുടർന്നു പറഞ്ഞു:—

"അലക്സേണ്ടർ പൌരവരാജാവിന്ന് അയാളുടെ രാജ്യം അപ്പോൾതന്നെ മടക്കിക്കൊടുത്തു. യവനന്മാർ പിടിച്ചടക്കിയ മറ്റു രാജ്യങ്ങൾകൂടി ഭരിപ്പാൻ അയാളെ ഏല്പിച്ചു. എന്നാൽ നമ്മുടെ രാജാവിനെ മേലാൽ പൌരവൻ എന്ന് വിളിപ്പാൻ പാടില്ല. അലക്സേണ്ടർ അയാൾക്ക് കൊടുത്ത പേർ "പോറസ്സ്" എന്നാണ്."

"പോറസ്സ്—എന്താണീ പോറസ്സ്"

"പോറസ്സോ?"

"പോറസ്സോ?"

"പോറസ്സ്!" ആ വാക്ക് രുചിച്ചുനോക്കുംപ്രകാരം അവർ ആവർത്തിച്ചു.

"അലക്സേണ്ടർ ചക്രവർത്തിക്ക് ഇത്ര ധീരനായ ഒരു പുരുഷനെ ബഹുമാനിക്കുന്നതു വളരെ സന്തോഷമായിരുന്നു എന്ന് യവനന്മാർ എന്നോട് പറഞ്ഞു."

ഒന്നിച്ചു കൂടിയവർ അവരവരുടെ പാട്ടിന്നു പോയി. രാജാവിന്നു കേൾപ്പിപ്പാൻ വേണ്ടി, ഈ വിവരങ്ങളൊക്കെ

പാട്ടിന്റെ രൂപത്തിലാക്കാൻ, കവികളും രാജധാനിയിൽ പ്രവേശിച്ചു.

"കൌടില്യ! നിങ്ങൾക്ക് ഈ പോരസ്സിനെ അറിയാമോ? എന്നു് രാജധാനിയിലേക്ക് പിന്നേയും ഒരിക്കൽ കടന്നുചെല്ലാൻ മടിയുള്ള ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു. "പോരസ്സ് മാഗധരാജാവിനെപ്പോലെ കേവലം ധൈര്യമില്ലാത്ത ഒരു ഭീരുവായ ക്രൂരനാണോ? അയാൾക്ക് കീഴദ്യോഗസ്ഥന്മാരായി പിശാചുക്കൾ ഉണ്ടായിരുന്നോ?"

"അവന്നു് ശമ്പളക്കാരായി ചൈത്താന്മാർ ഉണ്ടായിരിക്കുമോ എന്തോ? എന്നു് കൌടില്യൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ഇനി ഉണ്ടായാൽത്തന്നെയോ—"

"ഉണ്ടായാലെന്താ? അവക്കു് കക്കുവാൻ എന്റെ വശം ഒരു സാധനവും ഇല്ല".

"ഇടയ കുമാരാ! സൂക്ഷിച്ചു കൊൾക" എന്നു് കൌടില്യൻ തന്നോടുതന്നെ മന്ത്രിച്ചു. "എത്രതന്നെ വിലപിടിച്ചതായാലും ശരി ആ വെറും ഒരു കട്ടാരത്തേക്കാൾ എത്രയോ വിലപിടിച്ച സാധനങ്ങൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടുന്ന ഭാരം നിങ്ങൾക്കുണ്ടു്. എല്ലാ രാജസന്നിധിയിലും മുഖസ്തുതിയിൽ വിരുതന്മാർ വളരെ ഉണ്ടാകും. (ചന്ദ്രൻ മുഖംകൊണ്ടു് ഗോഷ്ടി കാണിക്കുന്നു) നീ നല്ലവണ്ണം സൂക്ഷിക്കാതെ പോയാൽ ഇടയന്മാരിൽനിന്നും, സന്ന്യാസികളിൽനിന്നും, വേട്ടക്കാരിൽനിന്നും നീ ഗ്രഹിച്ച സകല കാര്യങ്ങളും അവർ പിഴിഞ്ഞു എടുത്തു കളയും.

"കാട്ടുമൃഗങ്ങളിൽനിന്നു് ഞാൻ ഗ്രഹിച്ചതൊക്കെ അവക്കു് പിഴിഞ്ഞെടുപ്പാൻ സാധിക്കയില്ല" എന്നു് ചന്ദ്രൻ എതു പറഞ്ഞു.

"അത് ശരിയാണ്" എന്ന് അവന്റെ ചങ്ങാതി സമ്മതിച്ചു. "കലാശാലകളിൽനിന്ന് കിട്ടാൻ കഴിയാത്ത പച്ച പ്പരമാർത്ഥവും വിവേകവും ആണ് നിന്റെ യഥാർത്ഥ ശക്തി"

"നന്ദൻ എന്റെ കട്ടാരം കട്ടെടുക്കിലും, അത് എനിക്ക് ഉണ്ടാക്കിത്തന്ന ആത്മശക്തിയും വിശ്വാസവും അവന്ന് ഇല്ലായ്മ ചെയ്യാൻ ഒരിക്കലും സാധിക്കുന്നതല്ല." എന്ന് ച ന്ദ്രൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"നിന്റെ വംശത്തിന്റെ ഈ രക്ഷാധാരം തിരഞ്ഞു പിടിപ്പാൻ ഒരു ദിവസം നന്ദന്റെ ഭണ്ഡാരാഗാരത്തിലേക്ക് നമുക്ക് പോകണം" എന്ന് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

മാഗധയിലെ കലക്കം അപജയത്തിൽ കലാശിച്ചതിൽ പിന്നെ, പുതിയ ചില കാര്യസിദ്ധികൾക്ക് കൌടില്യൻ ഓരോ വഴി കാണുകയായിരുന്നു. തന്റെ ഏടാകൂടമായ മനഃസ്ഥിതികൾക്ക് പൂർണ്ണത വരുത്താൻ അയാൾ ചന്ദ്രനെ യാണ് കണ്ടത്. രണ്ടാളും തോല്പ്പിക്കൊണ്ടൊന്നും ഭഗ്നാശയ ന്മാരായി പോകുന്നവരല്ല. ഒരു വഴിയിൽ തോല്പ സിദ്ധി ക്കുന്നതു് അവർക്ക് മറെറാരു വഴിയിൽ തഞ്ചം കാണിക്കുന്ന ഏർപ്പാടായിത്തീർന്നു. ഈ മാതിരി അവസരങ്ങളിൽ ബാക്കി യുള്ളവർ അവരുടെ ഒറ്റിധി ശപിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരേടത്ത് വ്യസനിച്ചിരിക്കുകയേ ഉള്ളൂ. എന്നാൽ ഇവർ രണ്ടു പേരും വല്ലഭിഷ്ടാക്കേടും നേരിട്ടാൽ, അതിൽനിന്ന് സിദ്ധിക്കാവുന്ന ഗുണകരമാർഗ്ഗങ്ങം അപ്പോൾത്തന്നെ തുക്കിനോക്കുക പതി വായിരുന്നു. എന്നാലുംക്രൂടി അവർ ഇരുവരുടേയും പുറ പ്പാടു് വെവ്വേറെ വിധത്തിലായിരുന്നു. കൌടില്യൻ അവന്റെ ഉപായമാകുന്ന ഇരുതല മൂച്ചയുള്ള വാൾ മൂച്ച് യാക്കി. ചന്ദ്രൻ തന്റെയും തന്റെ ശേഷവും നിലനില്ക്കുന്ന

സ്വപ്നമയമായ ഒരു സാമ്രാജ്യസിദ്ധിക്ക് അനുകൂലമായി തന്റെ പ്രവൃത്തികളം ശരിപ്പെടുത്തി. തല്ക്കാലമുണ്ടായ പ്രതിബന്ധങ്ങളൊന്നും അവൻ ഗൌനിച്ചില്ല. അവന്റെ മനസ്സിൽ എപ്പോഴും പ്രകാശിച്ചുനിന്നതു് ഈ ഒരു പരിശ്രമം മാത്രമായിരുന്നു.

നഗരവാസികളം, പട്ടണമതിലുകളുടെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടാൻ സാധിച്ചതുകൊണ്ടു് ദൈവത്തെ സ്തുതിച്ചു. ചന്ദ്രനു് ഇതു് ഒരു പക്ഷിയെ അതിന്റെ കൂട്ടിലേക്കു് ആകർഷിച്ചുവരുത്തുംപോലെ തോന്നി. നന്ദന്റെ കോട്ടയിലും കൊട്ടാരത്തിലും കടന്നുചെല്ലേണ്ടുന്ന ഏടാകൂട മാർഗ്ഗങ്ങളം അവനു് ഓർമ്മവന്നു.

ആളുകളം ധരിച്ചു, മഴകൊണ്ടു നനഞ്ഞ കമ്പിളികളുടെ ചൂരും, ജുനിപ്പർ ചെടികളുടെ കൊമ്പുകളം കത്തിച്ച മണവും, മലവിലങ്ങളും, യാക്കു് കാട്ടിയുടെ രോമംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ തമ്പുകളും, "ഖരക" കൂടിഞ്ഞിലും മാത്രം പരിചയമുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കൂട്ടിക്കു് ദുസ്സഹമായിരുന്നു. അയാളം അവിടം വിട്ടു ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു് തിങ്ങി വിങ്ങി വരുന്ന ഒരു ക്രൂരം ജനങ്ങളം, ചന്ദ്രനെ അവന്റെ ചങ്ങാതിയിൽ നിന്നു് വേർപെടുത്തി.

ഗെയിട്ടിന്റെ മുഖത്തിൽനിന്നു് പോറസ്സിന്റെ കട്ടപ്പുമുള്ള ശബ്ദം ഉച്ചത്തിൽ കേളംക്കായ്യുന്നു. അയാളുടെ കല്പിന്മേൽ മുട്ടിയ വാളിന്റെ മൂഴക്കം മെയ്യുനായ ചന്ദ്രന്റെ എല്ലാ മാംസപേശികളും ഒന്നിളക്കി.

അദ്ധ്യായം പതിനൊന്ന്.

സൂചന—കോളകം.

അവ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവ ഇപ്പോഴും കാണുന്നില്ല. ഒരു ക്രുക്കിയോടോ, നിശ്വാസത്തോടോ ക്രൂടെ അവ ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകലായി. അവ, വിനോദിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുകയോ, അല്ല ഒരു വിശ്രമത്തിനുവേണ്ടി നില്ക്കുകയോ ചെയ്തു. ആരാണ് അധികം ശബ്ദം ഉണ്ടാക്കുന്നത് എന്നു് അവ തമ്മിൽ മത്സരിച്ചു, പായുകയും പിന്തുടരുകയും ചെയ്യുന്നു എന്തോ ഒരു ചില്ലറ ക്രൂട്ടം ഭ്രാന്തന്മാരാണിവറ. "വല്ലതും പിഴച്ചോ" എന്നു് ഘോഷിക്കും പ്രകാരം, കാറിൽക്രൂടെ അദ്ധ്വാനപൂർണ്ണനായ ശശാങ്കൻ, പാളിനോക്കുന്നതു് ഞാൻ കണ്ടോ." അവറ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവറയെ ഇവിടെ കാണുന്നില്ല. പാഞ്ഞു—പിന്തുടർന്നു—ഇരിക്കെ അവറ ഓടിപ്പോയി. എന്തൊരു ശിന്ന ഭ്രാന്തൻക്രൂട്ടമാണ്.

ഹിൽഡാ മക്ഡൊവൻ.

രാജാവിന്റെ പിച്ചളപ്പണിക്കാരുടെ ചുറവും ഇരുന്നു് ചന്ദ്രൻ, അവക്കു് നേരിട്ട സംഭവങ്ങളെ വിസ്തരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരുക്രൂട്ടം നാടുവാഴികളുടെ ഇടയിൽ വൈകുന്നേരമായപ്പോഴും ചന്ദ്രൻ ചെന്നുക്രൂടി.

പോറസ്സ് അപജയവുംകൊണ്ട് മടങ്ങിവന്നവനാണെങ്കിലുംകൂടി അവന്റെ ആത്മാവും മനസ്സും തോല്പ സമ്മതിച്ചില്ല.

"അതു് ഈശ്വരകല്പിതമായിരുന്നു" എന്നു് അവന്റെ സ്നേഹിതന്മാർ പറഞ്ഞു.

"മുത്തുച്ചിപ്പിപോലെ വെളുത്ത കുതിരമേലേറിവന്ന, വരുണനാണു് യവനരെ വിജയത്തിലേക്കു് നയിച്ചതു" എന്നു് പോറസ്സ് വിവരിച്ചു പറഞ്ഞു. "അലക്സേണ്ടർ ഈ രാജ്യത്തിൽ ഒരു അതിക്രമി ആണെങ്കിലുംകൂടി അയാൾ നമ്മുടെ ഉള്ളിൽ, അസൂയയേക്കാളും വെറുപ്പിനേക്കാളും അതിശയമാണു് ഉണ്ടാക്കുന്നതു്. മൌര്യവംശത്തിന്നു് ഒരു നായകനുണ്ടായില്ല എന്ന ഒരു കുറവു് ഇല്ലാതെ പോയിരുന്നെങ്കിൽ, കലാശം മറൊരു പ്രകാരത്തിൽ ആയിത്തീരുമായിരുന്നു".

ചന്ദ്രന്റെ കണ്ണുകൾ മേലോട്ടു് ഉയർന്നു. "മൌര്യന്മാരോ" എന്നു് അവൻ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

പോറസ്സ് ആ ഭാഗത്തേക്കു് താടിയും തടവിക്കൊണ്ടു് നോക്കി. അയാൾ ചന്ദ്രനെ ആപാദചൂഡം പരിശോധിച്ചു.

ചന്ദ്രനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "മൌര്യന്മാരുടെ രാജാവു് ഇപ്പോഴും ജീവനോടുകൂടെ ഉണ്ടെന്നു് ഇടയൻ പറയുന്നു."

ചന്ദ്രന്റെ മുഖം ഒരു നല്ല മന്ദഹാസംകൊണ്ടു് തെളിഞ്ഞു.

ഗെയിറ്റിന്റെ മുകളിൽ ശക്തിയോടെ അടിക്കുന്ന ചകിതന്മാരായ ഒരുക്രൂട്ടം കുട്ടികളെപ്പോലെ നിശാവാതങ്ങൾ നിലവിളിച്ചു. അവിടെ കൂടിയിരുന്നവർ ഓരോ വഴിക്കു പോകേണ്ടുന്ന സമയമായി.

പോറസ്സ് ചന്ദ്രനോട് നില്ക്കുവാൻ ആംഗ്യംകാട്ടി.

"മൌര്യന്മാരുടെ ഒടുവിലത്തെ ആളെപ്പറ്റി സഞ്ചാരികാം എന്തു പറയുന്നു എന്ന് ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ" എന്നായിരുന്ന അയാളുടെ ചോദ്യം.

രാജാവിന്റെ ഹൃദയം തുരക്കുംപോലെയുള്ള നോട്ടം അവൻ ക്രൂരലില്ലാതെ എറിഞ്ഞു. "മൌര്യന്മാരിൽ ശിഷ്ടനായത് ചന്ദ്രൻ എന്ന ഞാനാണ്." എന്ന് അവൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

ഇരിക്കുവാനായി പിന്നേയും രാജാവ് ആംഗ്യംകാട്ടി.

"യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ച മയൂരരാജാവിന്റെ മകനാണോ നീ?" എന്ന് പോറസ്സ് ചോദിച്ചു.

"എന്റെ കട്ടാരം ഇപ്പോൾ എന്റെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്ന എങ്കിൽ, ഞാൻ എന്റെ വാക്ക് തെളിയിച്ചു തരുമായിരുന്നു. പൌരവേന്ദ്ര! എന്റെ കൈവശത്തിൽ നിന്ന് അതു നന്ദനന്മാർ കട്ടുകളഞ്ഞു".

"എനിക്ക് അപ്രകാരമായ തെളിവൊന്നും വേണ്ട." എന്ന് നിരൂപിക്കാത്ത വിധത്തിൽ പോറസ്സ് പറഞ്ഞു. "നീ ഒരു രാജവംശജനാണെന്ന് നിന്നെ കണ്ട ഉടനെ എനിക്ക് മനസ്സിലായി. ഇപ്പോൾ നിന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരോടുള്ള സാദൃശ്യവും ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്."

"എന്നാൽ മുര ആരായിരുന്നു എന്നു് നിങ്ങൾക്കു് പറവാൻ കഴിയുമായിരിക്കും. എന്റെ കുട്ടാരത്തിന്റെ അലകിന്മേൽ നന്ദന്മാരുടെ നഷ്ടക്കാർ അവളുടെ പേർ എഴുതിയതു് വായിച്ചു."

പോരസ്സിന്റെ വിചാരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞുപോയ ഒരു സുദൂരകാലത്തെപ്പറ്റിയായിരുന്നു. കരയുംപോലെ കാറ്റു് അടിക്കുന്നതും, ഒരാറാവു് മുറിയിൽനിന്നു് ചില പട്ടാളക്കാർ ഇക്കിംവലിക്കുന്നതും പുറമേനിന്നു് മുളച്ചുപ്പുകൾ ഇളകി വിറക്കുന്നതും ചന്ദ്രൻ കേട്ടു. യാതൊരു മനുഷ്യരുടെ കണ്ണിലും ഇതുവരെ പുറപ്പെട്ടു കാണാത്ത ഒരുതരം നോട്ടം, പോരസ്സിന്റെ കണ്ണിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നതു് അവൻ കണ്ടു. അയാൾ ഇങ്ങിനെ പിറുപിറുക്കുന്നതും അവൻ കേട്ടു. "മുര-മുര-നിന്റെ അമ്മ-എത്രയോ പ്രസന്നതയും, എത്രയും സൌന്ദര്യവും, എത്രയോ നന്മയും ഉള്ള ഒരുവൾ!"

"അമ്മയോ!" ഏകാന്തമായ മരുഭൂമിയിൽ ഉറവുകൾ പൊങ്ങുംപോലെ ആ ബാലന്റെ മനസ്സിൽ പുതിയ വികാരങ്ങൾ ഉണർന്നു വന്നു

"എന്റെ അമ്മയോ?" ഈ വാക്കുകൾ അവന്റെ നാക്കിന്നു് പുത്തരിയായിരുന്നു. അവനെക്കൊണ്ടു് വല്ല ഉപകാരവും ഉണ്ടാകുമോ എന്നു് ആലോചിയാതെ, തന്നെ ഇഷ്ടപ്പെടുവാൻ ബാപ്പുവിനെപ്പോലെ വേറെ വല്ലവരും ഉണ്ടായിരിക്കുമോ? താൻ ജലദേവതയായ മേനകയുടെ സന്താനമാണെന്നു വിശ്വാസത്തിൽ കുലുക്കമില്ലാതെ നിശ്ചയിച്ചുപോന്നിരുന്ന അവന്റെ ഇടയ സ്നേഹിതന്മാരും, ആട്ടാളികളും

ഈ വിവരം ശ്രദ്ധിച്ചു കേൾപ്പാൻ ഇല്ലാതെ പോയല്ലോ എന്നു് ചന്ദ്രൻ ക്ലേശിച്ചു.

"ഇടയൻ പറഞ്ഞതിലും അധികം വിവരം എനിക്കു് നിന്നോടു് പറഞ്ഞുതരാൻ കഴിയും" എന്നു് പോറസ്സു് പറഞ്ഞു. "മുര ഓടിപ്പോയി എന്ന വിവരം ഞാൻ കേട്ടപ്പോൾ ഞാൻ അവളെ തിരഞ്ഞുപിടിച്ചു. അവൾ സ്വാകാരം മറച്ചതു് ഒരു നാട്ടുപുറക്കാരിയുടെ വേഷം കൈക്കൊണ്ടിട്ടായിരുന്നു. അവൾ താമസിച്ചതു്, പാടലീപുത്രത്തിന്റെ അടുക്കെ ഗംഗാതീരത്തിലായിരുന്നു. പതിനെട്ടു് വർഷം അതിൽപിന്നെ കഴിഞ്ഞു. അതെ, പതിനെട്ടു് കൊല്ലം". രാജാവു് പിന്നേയും അയാളുടെ കുതുത്തു നീണ്ട താടി തലോടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അളേഹത്തിന്റെ ഭയങ്കര കൃഷ്ണാക്ഷികളും മാർദ്ദവഹൃദയവും വ്യസനവും കുറിക്കുംവണ്ണം മൂടുക്കളായി. എന്നാലൊ! അവളുടെ സാരസ്യഭാവം പോയ്പോയിരുന്നു. അവളുടെ കുട്ടിയെ ദേവന്മാരിൽ സമർപ്പിക്കുവാൻ അവൾ ഉറച്ചിരുന്നു. നീ ഇപ്പോൾ പ്രസ്ഥാപിച്ച ആ കുട്ടാരം അവൾ എനിക്കു് കാണിച്ചുതന്നു."

പുരുങ്ങിയ കാലത്തിനുള്ളിൽ ഇടയരാജകുമാരനും പോറസ്സും തമ്മിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന അടുപ്പു്, കൊട്ടാരകാര്യസ്ഥന്മാരിൽ ഒരാളുടെ വരവു് കൊണ്ടു് ക്ഷണകാലം തടസ്ഥപ്പെട്ടു.

"തിരുമേനി! ഒരു യവനദൂതൻ പുറമെ കാത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ടു്. പർവ്വതങ്ങളുടെ നാഥന്റെ സന്നിധിയിൽ വരാൻ അനുവാദത്തിനു് അയാൾ ചോദിക്കുന്നു. അയാൾ ചില ഗൌരവമേറിയ സന്ദേശവുംകൊണ്ടാണു് വരുന്നതു്" എന്നു് ബോധിപ്പിച്ചു.

ചന്ദ്രന്നു് പിന്നെ അവിടെ ഇരിക്കുന്നതു് അനുചിത മാണെന്നു് തോന്നി. അവൻ തൊഴുതു മടങ്ങാൻ നോക്കുമ്പോൾ പോറസ്സു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "മൌര്യന്മാരെ തൊട്ടു തൊട്ടു നിന്നിട്ടു് എല്ലായ്പ്പോഴും യുദ്ധം ചെയ്തിരുന്ന വനവാസികളാണു് എന്റെ ഗോത്രക്കാർ എന്നു് ഓർമ്മവേണം. വനവാസികൾം കപടമില്ലാത്തവരാണു്."

കൊട്ടാരം കാവ്വുക്കാരൻ യവനഭൂതനോടുകൂടെ മടങ്ങിവന്നപ്പോൾം, കൌടില്യനോടു് കാവ്വുങ്ങളുടെ പുതുതായ വികാസത്തെപ്പറ്റി പ്രസ്ഥാപിക്കാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രൻ ക്ഷണം അവിടം വിട്ടു.

അതിഥിമന്ദിരത്തിലേക്കു് ചെല്ലുന്ന ഇരുട്ടുചാലുകളുടെ ചുമരിന്മേലെ പാരങ്ങളിൽ വെച്ചിരുന്ന ചെറിയ വിളക്കുകൾം മിന്നി.

ചന്ദ്രൻ, കൌടില്യനെ കണ്ടുപിടിച്ചപ്പോൾം പ്രഭാതമായിരുന്നു. കാറ്റും കോളും ശമിച്ചുപോയിരുന്നു. അടച്ചുപൂട്ടിയ മുറികളിൽ കിടന്നു ശീലമില്ലാത്തതുകൊണ്ടു്, ചെറുപ്പക്കാരനായ വേട്ടക്കാരൻ ജനലുകളൊക്കെ തുറന്നു. അവന്റെ ആഗ്രഹത്തിന്നു്, രാത്രിയുടെ മഞ്ഞു് മൂടിയ ഇരുട്ടിൽ വെറും ഒരു കൂത്തു പാറയായി തലേന്നു് തോന്നിയതു്, ഒരുതരം മഞ്ഞപ്പൂച്ചെടികളുടെ ഇടതിങ്ങിയ ഒരു ക്രട്ടം മാത്രമായിരുന്നു എന്നു് അവൻ കണ്ടു. അരയന്നങ്ങൾം, പുതുതായി പ്പിറന്ന സന്താനങ്ങളോടുകൂടെ, ശരല്ക്കാലത്തിലെ ശീതം കൊണ്ടു് മഗ്നന്മാരായിട്ടു് പരിശുദ്ധമായ മാനസസരസ്സിന്റെ സമീപമുണ്ടായിരുന്ന ക്രട്ടകളും വിട്ടു്, നീലാകാശത്തിൽക്കൂടെ പറന്നുപോയിരുന്നു.

അദ്ധ്യായം പന്ത്രണ്ട്.

പോറസ്സ്, മൂരയുടെ മകന്റെ സ്വഭാവം മനസ്സിലാക്കാൻവേണ്ടി, അലക്സേണ്ടർ തന്റെ വശം എല്പിച്ച രാജ്യങ്ങളുടെ സ്ഥിതി പരിശോധിപ്പാൻ താൻ ചെയ്യേണ്ടിവന്ന യാത്രയിൽ പരിചാരകന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഒരുവനായി ചന്ദ്രനേയും കണിച്ചുകൂട്ടി. മലവാസികളുടെ ഇടയിൽ, ഒരു മൌര്യരാജകുമാരൻ ഹിമവാനിൽ മടക്കി എത്തിയിരിക്കുന്നു എന്ന വർത്തമാനം ക്ഷണത്തിൽ പരന്നു. ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിലെ രാജസ്ഥാനങ്ങളും ഒരൊറ്റ മൌര്യരാജാവിന്റെ കീഴിൽ ഒരു സാമ്രാജ്യമാക്കിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ അവൻ കണ്ട ഉപായങ്ങളും സശ്രദ്ധം കേൾക്കുവാനായി എല്ലാ ഗ്രാമീണരും പാളയക്കാരും റെഡിയായി നിന്നിരുന്നു.

ചന്ദ്രന്റെ ചുറ്റും കൂടിനിന്നിരുന്ന ചെറുപ്പക്കാരായ ദേശവാഴികളുടെ ഇടയിൽ ഒരു ദിവസം വൈകുന്നേരം പോറസ്സിന്റെ വാക്കുകൾ ഇടിത്തീപോലെയായിരുന്നു വീണതു്.

"അലക്സേണ്ടർ, അയാളുടെ ആക്രമണത്തെ വിട്ടുകളഞ്ഞു എന്ന വിവരം നിങ്ങൾ കേട്ടിരിക്കുന്നോ? അയാളുടെ ക്രൂരകാരായ യവനർ നമ്മുടെ നാടുവിട്ടുപോവാൻ ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. അവരെ യവനരാജ്യത്തിലേക്കു് മടക്കിക്കൊണ്ടുപോവാൻ അവർ അലക്സേണ്ടരോടു് ആവശ്യപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു."

"ആക്രമികൾ മടങ്ങിപ്പോകയോ?" എന്ന് എല്ലാ ചെറുപ്പക്കാരും ഒന്നിച്ചു് ചോദിച്ചു

"അതെ! നമ്മുടെ ഇടയിൽനിന്ന് ഇത്ര അധികം ആളുകൾ പെട്ടെന്ന് വിട്ടുപോകുമ്പോൾ ഉണ്ടാവാനിടയുള്ള ബാഹ്യത്തിന്ന് ശാന്തി വരുത്താൻ നമ്മളൊക്കെ റെഡിയായിരിക്കേണ്ടതാണ്. വിദേശീയർ അവരുടെ സാമാനങ്ങളും ചരക്കുകളും കടത്താൻ നമ്മുടെ കപ്പലുകളാണ് ഉപയോഗിക്കുന്നതു്. ആ വക നഷ്ടങ്ങളും നമുക്ക് പരിഹരിക്കേണ്ടതായ്വരും.

ചന്ദ്രന്റെ ഒന്നാമത്തെ വിചാരം ഇതായിരുന്നു. "പഞ്ചനദം രാജ്യം ഒരു നായകനില്ലാതെ കിടക്കേണ്ടിവരും."

ഹിമവാന്റെ കൊടുമുടികൾ, റോസ്നിറം പോയി, ഇളുത്തിൻ നിറമായി പ്രഭാതമായിട്ടുകൂടി, നാടുവാഴികൾ കാര്യവിചാരത്തിൽ നിമഗ്നരായിരുന്നു.

തന്റെ രക്ഷയിൽ തല്ക്കാലം വന്ന രാജ്യഭാരംതോറും പോറസ്സ് സഞ്ചരിച്ചപ്പോൾ വസന്തകാലവും വന്നു. കുന്നുകൾ പൂക്കൾകൊണ്ടു് വിളങ്ങി. പൊടി പറന്നിരുന്ന പറമ്പു് സ്ഥലങ്ങൾ, മുളച്ചു വരുന്ന നെൽ കൃഷികൊണ്ടു് കണ്ണിനാഹ്ലാദമുണ്ടാക്കി. വെള്ളിനിറത്തിലുള്ള നീർച്ചാലുകൾ, കൃഷിക്കാർ ആരാധിക്കുന്ന നാഗങ്ങളെപോലെ അങ്ങും ഇങ്ങും ചുറഞ്ഞു ഒഴുകി. മലവാഴികളിൽനിന്ന് ചന്ദ്രൻ വളരെ പാഠങ്ങൾ പഠിച്ചു. രാജനീതിയിൽ നിപുണനായ കൌടില്യനിൽനിന്നു് നാടുവാഴികൾക്കും വളരെ ഉപദേശം സിദ്ധിച്ചു.

"ഞാൻ ഒരു രാജ്യത്തിന്റെ ഉറച്ച നില അനുമാനിക്കുന്നതു് അതിനു് അയൽ രാജ്യത്തെ രക്ഷിപ്പാനുള്ള ശക്തിപ്രകാരമാണു്" എന്നു് കൌടില്യൻ അവരോടു് പറഞ്ഞു.

തന്റെ ക്രൂരു്കാരെ കവിയുംപ്രകാരം ചന്ദ്രന്റെ വിചാരം മുന്നോട്ടു് ചാടി.

വളരെ വെള്ളമൊഴുകുന്ന ഒരു താഴ്വാരത്തിന്റെ ജലപ്രവാഹം അടച്ചു്, തടാകമാക്കീട്ടു് മലവാസികൾക്കു് അവരുടെ സമീപവാസികളെ സഹായിപ്പാനുള്ള ശക്തി ഉണ്ടു്. ഈ കെട്ടിനിൽക്കുന്ന വെള്ളം, മൂടുകൊണ്ടു് വരണ്ടുപോയ സ്ഥലങ്ങളിൽ വഴികൊടുക്കാം. തോടുവഴിയായി ഉണക്കം വെന്നുകിടക്കുന്ന കൃഷിസ്ഥലങ്ങളിലേക്കും കൊണ്ടുചെല്ലാൻ സാധിക്കും.

ഈ വർത്തമാനം അവൻപറയുന്നതു് ഇതിനുമുമ്പു് കൌടില്യനുംകൂടി കേട്ടിട്ടില്ലായിരുന്നു. വാദപ്രതിവാദത്തിൽ അയാളും ഹൃദയപൂർവ്വം പങ്കുകൊള്ളുവാൻ സന്നദ്ധനായി. അവരുടെ ഉദ്ദേശം നിറവേറുവാൻവേണ്ടി, നാടുവാഴികളിൽ പലരും അവരവരുടെ രാജ്യത്തിന്റെ ഒരംശവും, അടിമകളിൽ ചിലരേയും ദാനമായികൊടുത്തു.

"എന്തിനാണു് അടിമകൾ!" എന്നു് രാജസചിവനായ കൌടില്യൻ തടസ്ഥം പറഞ്ഞു. "ഒരു രാജ്യത്തിന്റെ മഹിമയും ബലവും കിടക്കുന്നതു് അതിൽ ഉള്ള അഭിമാനികളായ പ്രജകളുടെ സംഖ്യപോലെയാണു്."

"മലയിലെ നീർച്ചാലുകൾ കെട്ടിനിർത്തുക മുതലായ വമ്പിച്ച പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യാൻ അടിമകൾ കൂടാതെ കഴിയുമോ?" എന്നു് പോറസ്സു് ചോദിച്ചു

"അതിനും സമാധാനം പറവാൻ ഞാൻ ഇപ്പോഴും ഭാവിക്കുന്നില്ല" എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു. "നിർബ്ബന്ധമായി വേല ചെയ്യിപ്പിക്കുന്നതു് ചെയ്യിപ്പിക്കുന്നവരുടേയും ചെയ്യുന്നവരുടേയും സത്യത്തുണ്ണ ക്ഷയിപ്പിച്ചുകളയുമെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം."

"ഞാൻ ആ വഴിയിൽക്കൂടെ ആ വിഷയം വീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല" എന്നു് വിവേകിയായ പൌരവൻ പറഞ്ഞു. "സ്വജീവരക്ഷണത്തിനു് അന്യോന്യ മത്സരം വേണ്ടിവരുമെന്നു് ആകുലം ഒന്നും കൂടാതെയും തളച്ചയില്ലാത്ത തുണ്ണ വിടാതേയുമാണു് നമ്മുടെ അടിമകൾ സാധാരണ പ്രവൃത്തി എടുത്തു പോരുന്നതു്."

"സ്വതന്ത്രനായി ജനിക്കുന്നതു് ഏവന്റേയും അവകാശമാണു്. ഓരോ പ്രവൃത്തി തിരഞ്ഞുപിടിപ്പാനുള്ള അധികാരവും അവകാശവും അവനുള്ളതാണു്" എന്നു് കൌടില്യൻ ശഠിച്ചു.

"സ്വാതന്ത്ര്യം കൊടുത്താൽ ഒരു പ്രവൃത്തി, പണ്ടത്തെ പകുതി വേലക്കാരെക്കൊണ്ടു് നിറവേറ്റാം" എന്നു തന്റെ ചങ്ങാതിയെ താങ്ങിക്കൊണ്ടു് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. "കൌടില്യനും ഞാനും ഈ വിഷയത്തെപ്പറ്റി വളരെ സംഭാഷണം നടത്തിട്ടുണ്ടു്. അടിമ സമ്പ്രദായം അടിയോടെ മുറിച്ചുകളയുവാനാണു് ഞങ്ങൾ ശ്രമിക്കുന്നതു്. ഞങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതു്, എല്ലാ അടിമകളേയും അവക്കിഷ്ടമുള്ള വേലകൾ ചെയ്യാൻ അവസരം കൊടുത്തിട്ടാണു്. എന്നാൽ അവർക്കു് സ്വന്തം സമ്പാദിക്കാവുന്ന പണം കൊടുത്തിട്ടു്

അവരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം വില കൊടുത്തു വാങ്ങാമല്ലോ. പോരാഞ്ഞിട്ട് അവരുടെ മക്കളെ, യജമാനന്മാർക്ക് ഇഷ്ടംപോലെ എവിടെയെങ്കിലും വലിച്ചുകൊണ്ടു പോവാൻതക്കവണ്ണം, അവരെയെ വില്പാനും വാങ്ങാനും പാടില്ല എന്ന നിയമവും നടപ്പിൽ വരുത്തും."

ചെറുപ്പക്കാരനായ മെയ്ത്സൻ പറഞ്ഞതു്, അവന്നു് രാജ്യാധിപത്യം കിട്ടിഞപ്പായി എന്ന നിലയിലായിരുന്നു. എന്നാൽ ആരും അവന്നു് ഏതു പറഞ്ഞില്ല.

അദ്ധ്യായം പതിമൂന്ന്.

അത് ദസറാ (ആയുധപൂജാ) കാലമായിരുന്നു. ആയുധങ്ങളും പൂജിക്കാൻവേണ്ടി കാട്ടുപടയാളികളും മറവും മലപ്പുള്ളയിൽ ക്രുദ്ധംക്രുദ്ധമായി വന്നിരുന്നു. ചോടെയുള്ള താഴ്വാരങ്ങളിൽനിന്നും മീതെയുള്ള ഊടുവഴിയിൽക്രൂടെയും അവർ വന്നു. കത്തിച്ച ചൂട്ടുകളും പാളയംതോറും കൊണ്ടുനടന്നിരുന്ന എരിയുന്ന തീച്ചട്ടികളും പിടിച്ചു അവർ പാളയങ്ങളും മുഴുവനും ചുറ്റിനടന്നു.

ഓരോ പടയാളികളും ശമീമരത്തിന്റെ കൊമ്പുകളിന്മേൽ അവരുടെ ആയുധങ്ങളും തൂക്കി. മുൻക്രുറ് ശശിയെ കാണുന്ന അശ്വിനിമാസത്തിന്റെ ആദ്യാദ്ധ്യായത്തിലായിരുന്നു ഈ പൂജ. അനേകായിര സംവത്സരകാലംകൊണ്ടു് അവറ്റ ഒഴുകിയിരുന്ന പാറകളുംക്രുടി ചാലുകളായി കഴിഞ്ഞുപോവാൻതക്കവണ്ണം കാട്ടാറുകളും ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്ന വരിവെട്ടിച്ചാലുകളും മറച്ചുകളവാൻതക്കവണ്ണം കാട്ടുകളും നാലുപുറത്തും പരന്നു നിന്നു. കിഴക്കാന്തുക്കമായ പാറകളിൽക്രൂടെ അങ്ങട്ടും ഇങ്ങട്ടും നിരന്തരം നടന്നിരുന്ന മനുഷ്യരുടേയും ആടുമാടുകളുടേയും പാദപതനംകൊണ്ടു് പാറകളിന്മേലും ഒരുതരം പാത അടയാളപ്പെട്ടുനിന്നിരുന്നു.

പാളയങ്ങളിലെ അഗ്നി, മേലേരിപോലെ കത്തി. പുരാണകാലം മുതൽ പാട്ടുകപതിവുള്ള സ്തോത്രങ്ങളുടെ ശബ്ദവും മുഴങ്ങി.

ശശി ആകാശമദ്ധ്യത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ കിണ്ണം മുട്ടുന്ന ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടു. മഹിഷാസുരന്റെ പ്രതിനിധിയായി, ഒരു കാളയെ ബലികഴിപ്പാൻവേണ്ടി ഒരു തുറസ്സ് സ്ഥലത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു നിർത്തി. ഒരു കൌതുകം സ്ഫുരിക്കുന്ന നിശ്ശബ്ദത, എല്ലാവരും ശാന്തമാക്കി. പെട്ടെന്ന് ആ കുലചിത്തവൃത്തികളായ അവരുടെ ശങ്ക തീർന്നു, അവർ ഈശപരനോട്ട് നന്ദിപറഞ്ഞു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഒരൊറ വെട്ടിനു് തല അതിന്റെ ദേഹത്തിൽനിന്ന് വേവ്വിട്ട് നിലം പതിച്ചിരുന്നു. ഇതു് ഒരു നല്ല ശകുനമായിരുന്നു. ആ കൊല്ലം മുഴവനും ജയസിദ്ധി ഉണ്ടാകും എന്നു ഫലമായിരുന്നു കുറിച്ചതു്.

ചന്ദ്രൻ ഒരു പാറമേൽ ചാടിവീണു. അയിസ്സിന്റേയും ഹിമത്തിന്റേയും വലിയ ചുമരുകളുടെ ഇടയിൽ നിന്നു് മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ പോർവിളി മുഴങ്ങി, മാറ്റൊലി പൊങ്ങിച്ചു.

"മലകളിൽ നിവസിക്കുന്ന ഭ്രാതാക്കന്മാരെ!" ചന്ദ്രൻ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. "ഞാൻ നിങ്ങളെ ഭ്രാതാക്കന്മാർ എന്നാണ് വിളിക്കുന്നതു്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ നമ്മുടെ പൂവ്വന്മാർ ഈ ആറുകളിലെ വെള്ളംതന്നെയാണ് കുടിച്ചിരുന്നതു്. ഈ കാടുകളിൽനിന്നുതന്നെയാണ് വേട്ടയാടിയതു്. ഈ ദേവന്മാരുടെ സ്തോത്രങ്ങളം തന്നെയാണ് ഉരുവിട്ടതു്. (സമ്മതസൂചകമായ ഒരു മന്ത്രശബ്ദം മലയോരം മുഴവൻ വ്യാപിച്ചു) "നമ്മളം ഒരേടത്തുതന്നെ കൂടിനില്ക്കുക. നമ്മുടെ പൂവ്വന്മാരെ മാതൃകയാക്കി, ശക്തിയുള്ളവരായിരിക്കുക. നമ്മുടെ ഭാഗത്ത് പോറസ്സ് രാജാവുള്ളപ്പോൾ നമുക്ക് പഞ്ചനദ രാജാക്കന്മാരുടെ സഹായവും കൊണ്ടുപോരാം. തന്റെ

ഭണ്ഡാരം നിറപ്പാൻമാത്രം പ്രജകളെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്ന, സ്വാർത്ഥതല്പരന്മാരായ എല്ലാ രാജാക്കന്മാരും നമ്മുടെ ജന്മ ശത്രുക്കളാണ്. നമ്മുടെ സാമ്രാജ്യത്തിൽ, എല്ലാ പുരുഷന്മാരും, സ്ത്രീക്കും, കുട്ടിക്കും ഈശ്വരദത്തമായ സ്വാതന്ത്ര്യവും പാട്ടുള്ള ടത്തോളം അനുഭവിപ്പാൻ വിട്ടുകൊടുക്കുന്നതാണ്.

"മെഴുവ്വന്മാരുടെ രാജാവ് ഞാനാണ്" (മലകളുടെ ചെരിവുകളെങ്ങും സന്തോഷസൂചകമായ ഹസ്തതാഡനംകൊണ്ടു മുഴങ്ങി.) "ഞാൻ ഈശ്വരൻ അറിയിച്ചുതന്ന ഒരു സന്ദേശവുംകൊണ്ടുവരുന്നവനാണ്." (ചന്ദ്രൻ അല്പനേരം നിന്ന് തന്റെ ഇടത്തും വലത്തും ഒന്നു നോക്കി.) "നേരിയ കാട്ടുപാതയും കേറി, ഭ്രവാഹിയാണെന്നു പറയുന്ന ശേഷനാഗന്റെ അടുക്കെ ചെല്ലുവാൻ വളരെകാലമായിട്ട് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. കാട്ടിൽക്കൂടെ നായാട്ട് ചെയ്യുമ്പോഴും ഒരു ദിവസം കട്ടാരവും പിടിച്ചു ഞാൻ, ആ നേരിയ കാട്ടുപാതയുടെ മുഖത്തെത്തി. ഞാൻ കട്ടാരത്തിന്റെ അലകു പിടിച്ചു. മിന്നുന്ന പിടി കാണിക്കാൻവേണ്ടി, ഉയരത്തിൽ പൊക്കിപ്പിടിച്ചു. ഏതു ശത്രുവേയും ഉറക്കിക്കളവാനായ ഒരു ശക്തി അതിന്നുണ്ടായിരുന്നു." (ചന്ദ്രന്റെ ശബ്ദം എത്രയോ മന്ദമായി അവസാനിച്ചു.) എന്നാൽ ആ മന്ദിച്ച ശബ്ദവും കൂടി, എത്രയോ അകലെ ഇരിക്കുന്നവർക്കുകൂടി വ്യക്തമായി കേൾക്കാമായിരുന്നു.

"ഞാൻ ഗുഹാമുഖത്തിൽക്കൂടെ മുന്നോട്ടു ചെന്നു. ഉറങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന നാഗത്തിന്റെ ഫാലത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന രത്നത്തിന്മേൽ ഞാൻ എന്റെ കട്ടാരം കുത്തി ഇറക്കി. നിഴലുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നു് ക്രുദ്ധിച്ചുട്ടു് മിന്നി."

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
KOTTAYAM

(അവന്റെ ശബ്ദം പിന്നേയും ഘോഷിച്ചു.) "തെക്കുഭാഗത്തിൽനിന്ന് സ്ഫടികംപോലെയും, കിഴക്കുഭാഗത്തിൽനിന്ന് ഇന്ദ്രനീലംപോലേയും, പടിഞ്ഞാറെ ഭാഗത്തിൽനിന്ന് മാണിക്യംപോലേയും ശോഭിക്കുന്ന കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ നാലുഭാഗമുള്ള കൊടുമുടിയിൽക്കൂടെ, ചന്ദ്രവെളിച്ചംകൊണ്ട് എനിക്ക് വഴി കാണായ്വന്നു. വടക്കുഭാഗം സപ്തവർണ്ണമായ ഒരു ഉയർന്ന പാറയായിരുന്നു.....അതു ദിക്ക് ഗന്ധർവ്വാദി ദിവ്യന്മാരുടെ വാസസ്ഥാനമായിരുന്നു. അവർ എന്നെ വിളിച്ചതാണെന്ന് ഞാൻ അറിഞ്ഞു."

"കേറിച്ചെല്ലുണ്ടതു് കിഴക്കാംതുക്കമായ ഒരു ദിക്കിൽക്കൂടെ ആയിരുന്നു. ഞാൻ ചോടെ നോക്കിയിരുന്നു എങ്കിൽ തലചുറ്റി വീണുപോകുമായിരുന്നു. എന്റെ അപായം കണ്ടിട്ട്, ഭൈരികം അവറ്റയുടെ ചിറകുകൊണ്ട് എന്നെ താങ്ങി. എന്റെ പിന്നിൽക്കൂടെ മുയലുകളെപ്പോലെ ഇഴഞ്ഞുവന്നു. ഞങ്ങൾ മേലോട്ട് മേലോട്ട് അവധിയില്ലാതെ കേറിപ്പോയി. ഭഗവാൻ ശിവന്റേയും പ്രിയതമ പാർവ്വതിയുടേയും വെള്ളക്കാളകളെ, മുരളീനാദംകൊണ്ട് വിനോദിപ്പിക്കുന്ന കൃഷ്ണൻ വാഴുന്ന സുരഭികളായ മേച്ചിൽസ്ഥലത്ത് ഞങ്ങൾ എത്തി."

"അവിടെ പുണ്യമായ കല്പകവൃക്ഷത്തിന്റെ മുവട്ടിൽ, ശ്വാസം നേരെ അടക്കാൻ ഞാൻ അല്പം വിശ്രമിച്ചു. കോട എന്നെ വന്നു മൂടി. ഞാൻ കണ്ണുകാണാതെ ആ ദിവ്യശക്തിയുടെ സന്നിധിയിലേക്ക് നടന്നു. ഒരു ശബ്ദം

ഇങ്ങിനെ കല്പിക്കുന്നതു് ഞാൻ കേട്ടു. "ഞങ്ങളുടെ സന്തോഷവാഹൻ നീയാണു്. മടങ്ങിച്ചെന്നു് ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിലെ ആണുങ്ങളുടെ നായകനായിരിക്കുക."

ചന്ദ്രൻ ജനസമൂഹത്തിന്റെ മുന്നോട്ടു് ഒന്നു കുനിഞ്ഞു. "എന്റെ കൂടെ വരുവിൻ" എന്നു് ചന്ദ്രൻ അവരെ വിളിച്ചു. "എനിക്കു് ഏകനായി നിർവ്വഹിക്കാൻതക്കവണ്ണം ഈ ജോലി എളുപ്പമല്ല."

"ഡങ്ക" വാദ്യങ്ങളും, രാജാവോടു് സ്വാഗതം പറയും പ്രകാരം മുഴങ്ങി. മലകളിൽക്കൂടെ "മൌയ്യൻ-മൌയ്യൻ-മൌയ്യൻ" എന്ന ആർപ്പുകളുടെ മാറ്റൊലിയും, പ്രതിമാറ്റൊലിയും കൂടക്കൂടെ കേട്ടുതുടങ്ങി. ശമീവൃക്ഷങ്ങളുടെ ശാഖകളിൽനിന്നു് ആയുധങ്ങളും ഊരിയെടുപ്പാൻ പടയാളികളും ഓടിവന്നു.

അവരെ അടക്കുവാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രൻ ഒരു കൈ പൊക്കിപ്പിടിച്ചു. അവന്റെ ബാലശബ്ദം, ഗംഭീരമായി കല്പിക്കും പ്രകാരം പിന്നേയും കോളംകൊള്ളുന്നു.

"ചൈത്രമാസത്തിൽ, മലയുടെ താഴ്വാരത്തിൽ കിടക്കുന്ന ആനക്കാട്ടിൽവെച്ചു് ഞാൻ നിങ്ങളെ കണ്ടുമുട്ടും. അപ്പോൾ, അശ്വമേധയാഗത്തിന്നുവേണ്ടി നമുക്കു് ഒരു കുതിരയെ കണ്ടുപിടിക്കണം. മൌയ്യന്മാരുടെ ആധിപത്യത്തെ അവഗണിക്കുന്ന ഏതു് രാജാവോടും പടവെട്ടുവാൻ രാജ്യം തോറും മുറിനടക്കേണ്ടുന്ന ഈ കുതിര, ഒരുമാതിരി പോർവിളിതന്നെയായിരിക്കും. ലക്ഷണം തികഞ്ഞ ആ

കുതിരയുടെ സൈരസഞ്ചാരം സമാപ്തമായാൽ പുണ്യവാന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർ അതിനെ ദേവന്മാക്കു് ബലികഴിക്കും."

മലയിൽ മുകളിലെ കല്ലാട്ടകളെക്കാൾ, ചന്ദ്രന്റെ കാലടികൾ തെറ്റിപ്പോകാത്ത തരത്തിലായിരുന്നു. തലയിൽ ചുറ്റിയ ചരടുകൊണ്ടു് അവൻ ആട്ടിൻറെ വളഞ്ഞ രണ്ടു് കൊമ്പു് നെറ്റിയുടെ ഇടവും വലവുമായി കെട്ടിപ്പിടിപ്പിച്ചു. എന്നിട്ടു് തരുണനായ മൌര്യൻ പാറയുടെ മുകളിൽ ഏറി. കൊടുമുടിക്കളിൽനിന്നു് പ്രകാശിക്കുന്ന പ്രഭാതസൂര്യന്റെ കടലാസുപോലെയുള്ള വെളുപ്പിൽ അവൻ ഒരു ചിത്രമെന്നപോലെ തെല്ലുനേരം നിന്നു. അവന്റെ സഹചാരികളായി എണ്ണപ്പെടാൻ കഴിയുന്ന ക്രൂരരുടെ എണ്ണം അവൻ കണക്കു് കൂട്ടുകയായിരുന്നു. പിന്നെ അവൻ പാറകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ നടന്നു് അപ്രത്യക്ഷനായി.

"സരസ്വതി ജയിക്കട്ടെ" എന്നു് വാഗ്ദേവിയെ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

"നമ്മുടെ രാജാവു് ജീവനോടെ ഉണ്ടു്" എന്നു് അവൻ മറഞ്ഞപ്പോൾ മലവാസികൾ നിലവിളിച്ചു.

"മൌര്യൻ-മൌര്യൻ!"
"അഗ്നിഹോത്രം ജയിക്കട്ടെ!"
"വിഷ്ണു സ്തുതിക്കപ്പെടട്ടെ!"
"ശിവനെ സ്തുതിക്കു!"
"പാർവ്വതിയെ സ്തുതിക്കു!"
"നമ്മുടെ രാജാവു് ജീവനോടെ ഉണ്ടു്."
"നമ്മുടെ രാജാവു് ജീവനോടെ ഉണ്ടു്."

"മൌര്യരുടെ രാജാവ്-മൌര്യൻ-മൌര്യൻ" ഈ വാക്കുകൾ മാത്രമേ അവരുടെ നാവിൽനിന്നു് പുറപ്പെട്ടിരുന്നുള്ളൂ.

അന്നു് ഒരു വലിയ സൈന്യം മലയുടെ മുകളിൽ ഒന്നിച്ചുകൂടി. ആ സൈന്യം, ഇന്ത്യയിലെ സകല ജനങ്ങൾക്കും ഭേദഗതി വരുത്താൻ തക്ക ഒന്നുതന്നെ ആയിരുന്നു.

അദ്ധ്യായം പതിനാല്.

ശരല്ക്കാലത്തിന്റെ വീര്യം കൂറഞ്ഞു. പൈൻ മരങ്ങളും മഞ്ഞുകൊണ്ടു് വിതാനിക്കപ്പെട്ടു. പുതിയ മഞ്ഞുകൊണ്ടു് കൂപ്പായമിട്ടപോലെ തോന്നുന്ന ഗംഭീര പർവ്വതങ്ങളും ചക്രവാളത്തിൽ നിശ്ചലങ്ങളായി നിരന്നുനിന്നു. ജന്തീപ്പൈടികളുടെ നീലപ്പൂക്കളുടെ നിറമാണ്ട ഹിമാലയൻ കൊടുമുടികളുടെ വിടകളും താഴെയുള്ള വാരിഭാഗങ്ങളും മറച്ചു.

യവനപാളയത്തെ തിരഞ്ഞുപിടിപ്പാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും വേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങളും ക്രുട്ടി, നടക്കാൻ റെഡിയായി നിന്നു. പാറകളുടെ മുഖത്ത് നിന്നിരുന്ന ബലവാനായ പോറസ്സ്, ഒരു ശിലാഗോപുരംപോലെ നിന്നു. മഴക്കാലം ആരംഭിച്ചു, കഠിനമായി കാറ്റും കോളും ഉണ്ടായ ആ രാത്രി, അവരുടെ ഗോത്രക്കാർ വന്ന് അതേ കക്ഷവഴിയിൽക്കൂടെത്തന്നെ ഗോപാലരാജനായ ചന്ദ്രനും തരുണനായ കൌടില്യനും ഇറങ്ങിപ്പോകുന്നതു് അത്ഭുതം നോക്കിനിന്നു. അപ്പോൾ ഓരോരുത്തരുടെ ഒരു തേജസ്സു് വിളങ്ങിയിരുന്നു. ജീവിതാവസ്ഥയുടെ ഉന്മേഷംകൊണ്ട ലഹരി പിടിച്ച ചന്ദ്രൻ മലവാസികളുടെ നിലവിളികളും ക്രൂടക്കൂടെ പുറത്തിറക്കി.

ഇടപിടിച്ച ഒട്ടകങ്ങളുടെ കയറും പിടിച്ചു, താഴ്വാരത്തിൽനിന്നു് കേറിവരുന്ന, ആ കാലത്തിൽ വരാറുള്ള ഒട്ടകത്തെ കച്ചവടക്കാരെ അവർ കണ്ടു. അവർ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ, കൌടില്യന്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്കു് ഉത്തരം പറവാൻ വേണ്ടി കുറേനേരം ഒരേടത്തു് നിന്നു.

"ഹിമാവൃതഭവനങ്ങളിലേക്കുവേണ്ടി ഞങ്ങളുടെ ഒട്ടകങ്ങൾ പേറുന്ന ഭാരം ഉണക്കപ്പഴങ്ങളും പഞ്ചസാരയും, ഏലത്തരി, കറപ്പ്, തേൻ മുതലായതും ആണ്" എന്ന് അവർ പറഞ്ഞു. പിന്നെ ചന്ദ്രനും കൌതുകം തോന്നുംപ്രകാരം വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "നദീതീരത്തു വിദേശീയരായ യവനന്മാർ അവരുടെ ദൈവങ്ങൾക്കു ആരാധനസ്ഥലങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സഹോദരന്മാരെ! നമ്മുടെ മലഭവനങ്ങൾ തന്നെയാണ് നമുക്കു രക്ഷ." ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു ചൂളയിട്ടു വിളിച്ചു ഭാരവാഹികളായ മൃഗങ്ങളേയുംകൂട്ടി അവർ മുന്നോട്ടു നടന്നു.

ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും അവരുടെ ഉപദേശത്തിന്നു് നന്ദി പറഞ്ഞു. എന്നാൽ പിന്നീടു് അതിനെപ്പറ്റി ആലോചിച്ചതേ ഇല്ല.

അസ്തമനത്തിലെ കോട പൊങ്ങിത്തുടങ്ങി. കാടെങ്ങും ഒരു ക്രൂനിന്റെ ചൂര് വ്യാപിച്ചു. മേലെ കണ്ടുമുട്ടുന്ന മരക്കൊമ്പുകളും, മരഞ്ചാരിച്ചെടികളെക്കൊണ്ടു് വിതാനിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. പച്ചനിറമായ പുതിയ പൂപ്പിന്റെ മൃദുവായ ക്രുത്തത്തിൽ അരിത്തണ്ടുച്ചെടികളും അടിയുറപ്പിച്ചു.

വയലുകളിൽനിന്നു് കൊയ്ത്തും കഴിഞ്ഞു ദീപാവലി കൊണ്ടാടുവാൻ വരുന്ന ക്രുട്ടർ ധാന്യങ്ങളും നിറച്ച കൊട്ടകളും പിടിച്ചു മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ വന്നു. കൊട്ടകളിന്മേൽ, സമ്പത്തിന്റെ ദേവതയായ ലക്ഷ്മിയെ ആദരിപ്പാനും അവരവരുടെ വീടുകളിൽ ഭാഗ്യം വരുവാനുംവേണ്ടി കത്തുന്ന തിരികൾ കുത്തിവെച്ചിരുന്നു. വയലുകളിൽ കണ്ട

പൂക്കം പറിച്ച് മാലകം കെട്ടി, അവയും വീശിക്കൊണ്ട് ചെറിയ കുട്ടികം, മൂടുപടം ഇട്ട സ്ത്രീകളുടെ ചുറ്റുമായി പാഞ്ഞു വന്നിരുന്നു.

"എനിക്കും ഇങ്ങിനെ ഒരു അമ്മ ഉണ്ടോ?" ഞാൻ സാക്ഷാൽ മുരാണിയുടെ മകൻതന്നെയാണോ?" എന്റെ ഭാവി ജീവിതത്തിൽ നിങ്ങളും പങ്കുകൊള്ളും. എന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിന്നു് "മൌര്യം" എന്നു് പേരിട്ടും" എന്നു് ചന്ദ്രൻ മന്ദാക്ഷഭാവത്തിൽ മന്ത്രിച്ചു് ഖഡ്ഗിയും മാറിനിന്നു. ചന്ദ്രൻ അവരെ കണ്ണിൽനിന്നു് മറഞ്ഞുപോകുംവരെ നോക്കിനിന്നു. ഒരു പക്ഷിയെപ്പോലെ സ്വതന്ത്രനായി വളർന്നിരുന്ന ചന്ദ്രന്നു് ഇതു് ഒരു പുതിയ കാഴ്ചപോലെ തോന്നി.

"മരേ! എന്റെ അമ്മേ! നിങ്ങളം എന്നേയുംക്രട്ടി ഓടിപ്പോയതു് നന്നായി. എന്റെ ഭാവികാലം നിങ്ങളംക്കും ഒരു പങ്കുള്ളതായിരിക്കും. എന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിന്നു് ഞാൻ മൌര്യം എന്ന പേർ കൊടുക്കും." ഇങ്ങിനെ ചന്ദ്രൻ അല്പം ശങ്കയോടെ മന്ത്രിച്ചു.

തന്റെ സ്നേഹിതന്റെ ഒരുങ്ങിയ ഭാവം കൌടില്യൻ മനസ്സിലാക്കി. അവന്നു് പനി പിടിപെട്ടതായിരിക്കുമോ എന്നു് അയാളം ശങ്കിച്ചു്, ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ദൈവത്താൽ ഇഷ്ടപ്പെട്ടവനെ! നിന്റെ വമ്പിച്ച ചുണയൊക്കെ എവിടെ പോയി? തമസ്സു് നിന്നെ തോല്പിക്കൊല്ല. അത്ഭുതത്തിൽനിന്നാണു് സ്തംഭവും, മായയും, മനസ്സിന്റെ അന്ധകാരവും ജനിക്കുന്നതു്".

"ഈ ആരംക്കു് എന്റെ വിചാരവും മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കുമോ?" കൌടില്യന്റെ മുഖത്തു് ഒരു പരിഹാസ

സൂചകമായ പുഞ്ചിരികണ്ടപ്പോൾ ചന്ദ്രന്റെ കണ്ണിൽനിന്ന് തീപ്പൊരി പാറി. എന്നാൽ ഇവർ തമ്മിൽ ഉണ്ടാകുന്ന കോപം ക്ഷണം പറന്നുപോകുന്നതായിരുന്നു.

കൌടില്യന്റെ ജീവകാലം ഏകാന്തപരമായിരുന്നു. ഒരു ക്രൂനൻ ആയിരുന്നതുകൊണ്ട് മറ്റു കുട്ടികളുടെ ലീലകളിലും വിനോദങ്ങളിലും ഏർപ്പെടുവാൻ അയാൾക്ക് സാധിച്ചിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ എതിരറ്റ ചൈതന്യം മനസ്സുകൂടി വികാസത്തിൽ വ്യാപരിക്കേണ്ടിവന്നു. അതോ സാധാരണന്മാർക്ക് മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കാത്ത രീതിയിലായിരുന്നു. ഇതിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ്, "അയാൾ ഒരിക്കലും തെറ്റിപ്പോകയില്ല" എന്ന ഒരു ബിരുദ് അയാൾക്ക് സമ്പാദ്യമായത്. ബാക്കിയുള്ളവരുടെ ഈ വിശ്വാസത്തെ ഇല്ലായ്മചെയ്യാനും അയാൾക്ക് ഇഷ്ടമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതിൽനിന്ന് വല്ലതും നേടുവാൻ വഴി ഉണ്ടോ എന്ന് കൂടി നോക്കിയിരുന്നു.

ഒതുക്കാതെ വികസിച്ചതും, ഫലവത്തായതുമായ മനസ്സോടുകൂടിയ ചന്ദ്രനെ, ഈ രാജോപദേഷ്ടാവു് തന്നോടു് തുല്യനായ ഒരു സ്നേഹിതനാണെന്നു് കരുതി. തന്റെ ഉപായത്തിന്റെ ചെറിയ ഒളിയറയിൽനിന്ന് ആത്മഭാവം പുറത്തു് വലിച്ചിട്ടതു് ചന്ദ്രനാണു്. ചന്ദ്രന്റെ മുമ്പിൽനിന്നു് അകത്തെ വിചാരം പുറമെനിന്ന് മറച്ചുവെപ്പാൻ അയാൾക്കു് സാധിച്ചിരുന്നില്ല.

രാത്രിയായപ്പോൾ, പാരമ്പര്യമായി നടന്നുവന്ന കച്ചവടക്കാരുടെ പാദപതനംകൊണ്ടു് കുഴിഞ്ഞുപോയ ഊടുവഴിയിൽക്കൂടെ, അവർ ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ എത്തി. മൺമേല്പുരകളും ഉള്ള ചെറിയ കുടിഞ്ഞിലുകളും ചുറ്റും ഏന്തിനോക്കും

പോലെ തോന്നി. ഓരോരുവരുടേയും ഗൃഹദേവതയെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചുവെച്ച ദിക്കിൽ ലാന്തരുകൾ തൂക്കിയിരുന്നു. കടവാതിലിന്റെ അത്ര വലുതായ, ഭീമൻ രാപ്പാറകൾ മഞ്ഞവെളിച്ചത്തിൽക്കൂടെ, ചിറകുകൾ കുടഞ്ഞു് വിറപ്പിക്കുംപ്രകാരം പറന്നു മൂങ്ങകൾ മരക്കൊമ്പിൽനിന്നു് ഇവറ്റയെ നോക്കിനിന്നു.

അദ്ധ്യായം പതിനഞ്ച്.

ശരത്തിലെ "ജന്തി"സുമങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗ്രാമത്തിന്റെ മേൽപ്പുരകഠം നീലനിറമായിരുന്നു. ആ സമയത്താണ്, വെള്ളത്തിൽ നിഴലിച്ച തങ്ങളുടെബിംബങ്ങഠം നോക്കി തല യിളക്കുന്ന തൊട്ടാവാടികഠം സമീപമുള്ളതും, തീരത്തിൽ ഓ ടപ്പുല്ലുകഠം നിറഞ്ഞതുമായ തടാകത്തിന്റെ അരികെക്കൂടെ പോകുന്ന മാട്ടുവഴിയിൽക്കൂടെ ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും പുറ പ്പെട്ടത്. താഴ്വാരത്തിന്റെ ഭാരത്തിൽവെച്ച്, മഴ വെള്ളം ഒരു ഭയങ്കരമായ കുണ്ടിൽ ഇടിഞ്ഞു പൊളിഞ്ഞു വീണു. മനുഷ്യശബ്ദം കേട്ടിട്ട്, ചുവടെ ഉണ്ടായിരുന്ന മാവിൻതണലിൽനിന്ന്, മുഖംകൊണ്ട് കിഴങ്ങ് കുത്തിക്കി ളച്ചിരുന്ന കാട്ടുപന്നികഠം അങ്ങുമിങ്ങും പിരിഞ്ഞുപാഞ്ഞു. എന്നാൽ അവറ, കാട്ടിന്റെ രഹസ്യം പുറത്താക്കിയിരു ന്നതുകൊണ്ട് ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും നല്ല ഒരു ഭക്ഷണം കണ്ടുകിട്ടാൻ ഇടയുണ്ടാക്കി.

"ഞാൻ നിങ്ങഠംക്ക് പുല്ല് മടഞ്ഞിട്ട് ഒരു ചെരിപ്പ് ഉണ്ടാക്കിത്തരട്ടയോ" എന്ന് തന്റെ ചങ്ങാതിയുടെ ചോര ഒലിക്കുന്ന കാല്പടം മൂടിക്കാണിച്ചിട്ട് ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

കൌടില്യൻ വിസമ്മതനായി തലയിളക്കി.

"യവനന്മാർ അധികകാലം ഇവിടെ നില്ക്കുകയില്ല എന്ന് ഓമ്മവെക്കണം" എന്ന് കൌടില്യൻ

വിശ്വാസത്തോടെപറഞ്ഞു. "നമ്മുടെ യാത്രയുടെ ദുർഘട ഭാഗം അവസാനിച്ചു. മലയിൽനിന്ന് ഉരുണ്ടുവരുന്ന മൂച്ച് യുള്ള കല്ലുകളാണ് എന്റെ കാലിൽ മുറി ഉണ്ടാക്കിയതു്. നമുക്ക് ബോട്ട് കാണാൻ സാധിച്ചു എങ്കിൽ, എനിക്കു് ചെരിപ്പിന്റെ ആവശ്യം വേണ്ടിവരില്ല."

ചന്ദ്രന്റെ വിചാരം വിപരീതമായിരുന്നു. അവൻ നീർപതനത്തിന്റെ അടുക്കെപോയി. അവന്റെ പുറവും ബലമുള്ള കരിഞ്ഞുകൂപ്പ് മുമലും തണുത്ത വെള്ളത്തിൽ നനച്ചു. പിന്നെ കുറേ ഓടകാം എടുത്തു അവൻ മടയുവാൻ തുടങ്ങി.

ക്രൂരം, മാങ്ങയും, മുളപ്പൊടിപ്പുകളും തിന്നതിൽപിന്നെ ഓടകൊണ്ടു് മടഞ്ഞ പുതിയ ചെരിപ്പുകളും ഇട്ടു്, ചൂരൽ കൊട്ടയുടെ വായ തോൽകൊണ്ടു് പൊതിഞ്ഞുണ്ടാക്കിയ ഒരു ബോട്ടിൽ കേറി വല്ലതും കണ്ടുപിടിക്കാൻ അവർ നദീതീരം തിരഞ്ഞു. ചക്രവാളം വലുതായിക്കണ്ട ദിക്കിലേക്കു് ഒഴുക്കിന്റെ സഹായംകൊണ്ടു് അവർ ക്ഷണം എത്തി. മരങ്ങളുടെ തണലിൽക്കൂടെ ഒഴുകുന്ന നദിയുടെ വേഗതക്കും മാന്ദ്യം നേരിട്ടിരുന്നു.

ഉയർന്ന നാകം വലിക്കുന്ന ആനകളുടെ പിന്നിൽനിന്നു് വെള്ളക്കൊക്കുകാം പൊന്തി വേറെ വയലുകളിൽ ഇറങ്ങി. അസൽക്കൂതരായ അതിഥികാം കടന്നുപോകുംവരെ ഞാറകളും പാടങ്ങളിൽനിന്നു നടന്നിരുന്ന അവറായുടെ പ്രേമസ്തുത്തങ്ങാം നിന്നു. ഇറക്കത്തിന്നു് പൊങ്ങിക്കാണായ

ചളി, ചപ്പ്, ചവറ് മുതലായ കാട്ടഞ്ഞളുടെ ക്രമ്പാരങ്ങളിൽ നിന്ന്, നദിയുടെ വളവിന്റെ അരികെവെച്ച് തീൻ പൊ ക്കിത്തിന്നിരുന്ന വലിയക്രൂട്ടം പക്ഷികൾ ഇവരെ കണ്ട പ്പോൾ ഒക്കപ്പാടെ പറന്നു. പൂഴി നിറഞ്ഞ പാറകളിൽ നിന്ന് വികൃത സ്വരൂപികളായ ചീങ്കണ്ണികൾ വെള്ളത്തി ലേക്ക് ഊരിക്കുത്തി ഇറങ്ങി.

തീരത്തിലെ പൂഴിയിൽ ഒരു മരത്തടിയാണെന്ന് തോ ന്നിയിരുന്ന ഒരു സാധനം ജീവൻവെച്ചു, ഭയങ്കരമായൊന്ന് അലറി, വലിയ വായയും പിളർന്ന്, ബോട്ട് മറിച്ചിടാൻവേ ണ്ടി വെള്ളത്തിൽ ചാടിയപ്പോൾ, തന്റെ നഗരവാസി യായ ചങ്ങാതി ഭയപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രന്ന് ആ കാഴ്ചയും ഒരു വിനോദമായി. തുക്കാൻകൊണ്ടു് അതിശീഘ്രമായി ബോട്ട് അവിടന്ന് തിരിച്ചുകളഞ്ഞതുകൊണ്ട് അതിന്ന് അപായം ഒന്നും തട്ടിയില്ല.

"ഞാൻ ഇതുവരെ നദീതീരം ഇത്ര ബഹളമായിക്കണ്ടി ട്ടില്ല" എന്ന് ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. വെള്ളംകൊണ്ടുവരാൻ മൺചട്ടികളും തലയിൽപേറി കൃഷിസ്ഥലത്തുള്ള വരമ്പിൽ ക്രൂടെ നടന്നുപോകുന്ന സ്ത്രീകളോട് ചില വിവരങ്ങൾ ചോ ദിപ്പാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രൻ ഇടക്കിടെ തന്റെ ബോട്ട് നദീതീ രത്തു് കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു.

"ഈ സമയത്ത് പക്ഷികൾക്കെന്താ ഇത്ര ഭയം" എന്ന് ഒരു അഴകുള്ള പെണ്ണോട് ചന്ദ്രൻ ചോദിച്ചു.

"കാട്ടിൽനിന്ന് തടിമരങ്ങൾ യവനന്മാരുടെ പാളയ ങ്ങളിലേക്ക് കൊണ്ടുപോവാൻവേണ്ടി പോയും വന്നും ഇരി ക്കുന്ന ചങ്ങാടങ്ങൾ കണ്ടിട്ടാണ്."

"അവർ സംഭരിച്ചുവെച്ച സ്വത്തുക്കൾ കയറ്റി ക്കൊണ്ടുപോവാൻ നമ്മുടെ കപ്പലുകളെല്ലാം വിലക്കു് വാങ്ങിയതു് ആരാണു്" എന്നു് ചന്ദ്രന്റെ ചങ്ങാതി ഇടക്കു് പറഞ്ഞു.

"ആ പരദേശിപ്പിടിച്ചുപറിയന്മാരെ ഇവിട്ടുന്നു പായിച്ചുകളയുന്നതു് നന്മയായിരിക്കും" എന്നു് ചന്ദ്രൻ മറ്റുള്ളവർ കേൾക്കാത്തവിധത്തിൽ തന്നോടുതന്നെ പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും വെള്ളത്തിന്റെ അരികെ ഇരുന്നു അല്പം വിശ്രമിച്ചിരുന്നു. അപ്പോൾ ചില നാട്ടുപുറക്കാർ, പുതുക്കമായി തങ്ങളുടെ ഇടയിൽ വന്നവരെ കണ്ടിട്ടു് വാഴക്കുട്ടങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ വന്നു, തങ്ങളുടെ പാളയങ്ങളുടെ അരികെ കൂട്ടിയിരുന്ന തീ കായുവാൻവേണ്ടി അവരെ ക്ഷണിച്ചു. അവർക്കു് ഒരു വ്യസനവർത്തമാനം പറവാനുണ്ടായിരുന്നു എന്നു് പിന്നീടു് വെളിവായി. സ്വർണ്ണക്കഴികുഴിക്കുന്ന ഉറുമ്പുകൾ നിവസിക്കുന്ന രാജ്യം പരിശോധിക്കാൻവേണ്ടി കറക്കുന്ന ഒട്ടകങ്ങൾ വളരെ ഉണ്ടായിരുന്ന സമയത്തു് ഒരുകൂട്ടം കച്ചവടക്കാർ ഗ്രാമം വിടേണ്ടിവന്നിരുന്നു. അവർ മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ ഒമ്പതു് ഒട്ടകങ്ങൾ കുറവാണെന്നു് കണ്ടു.

തൈരില്ലാതെ ഊണു് കഴിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടു് വളരെ മാസങ്ങൾ ഞങ്ങൾക്കുബുദ്ധിമുട്ടി. തേനിലും ചോറിലും വീഴ്ത്തുവാനുംകൂടി മതിയായതു് കിട്ടിയിരുന്നില്ല. രാജസന്നിധിയിലേക്കു് പോവാൻ ആളുകളെ സ്വാധീനിക്കാൻവേണ്ടി, കൊണ്ടുചെല്ലാനുംകൂടി വെണ്ണ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല."

യാത്രകൊണ്ടു് ക്ഷീണിച്ച ഒരുവൻ ആ പുറപ്പാടിന്റെ ആവശ്യം ഉപയോഗമുള്ളതാണെന്നു് കാണിപ്പാൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങൾ ഓരോരുവരും ആണും പെണ്ണുമായി ഈരണ്ടു് ഒട്ടകത്തെ കൊണ്ടുപോയാൽ, കൊള്ളചെയ്ത സാധനങ്ങളുംകൊണ്ടു് ഒഴിഞ്ഞുപോരാൻ സാധിക്കുമെന്നു് ഞാൻ വിചാരിച്ചു. പെണ്ണൊട്ടകം അവയുടെ കുഞ്ഞുങ്ങളുടെ അടുത്തെത്താനുള്ള തൃഷ്ണകൊണ്ടു് ആണൊട്ടകങ്ങളേക്കാൾ വേഗത്തിൽ പായും. അതുകൊണ്ടു് അവറയിന്മേലാണു് ഞങ്ങൾ പൊന്നു് കേറ്റിയിരുന്നതു്. എന്നാൽ ഞങ്ങളെ പിന്തുടർന്നുവന്ന കള്ളന്മാരെ അകറ്റുവാൻവേണ്ടി അവർ വേണ്ടുവോളം തിന്നോട്ടെ എന്നു് വിചാരിച്ചു. ഞങ്ങൾക്കു് ആൺ ഒട്ടകങ്ങളെ അഴിച്ചുവിടേണ്ടിവന്നു. ആ ഉപായം ശരിയാണെന്നു് നിങ്ങൾ ഊഹിക്കുമായിരുന്നില്ലേ!" എന്നു് ചന്ദ്രനോടും കൌടില്യനോടും അവൻ ചോദിച്ചു. പിന്നേയും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. "ഇവരൊക്കെ ഇപ്പോൾ എന്നെയാണു് കുറ്റപ്പെടുത്തുന്നതു്. ഞങ്ങൾ പൊന്നുമായി മടങ്ങിയിരുന്ന എങ്കിൽ, അവർ ഞങ്ങളെ അഭിനന്ദിക്കാൻവേണ്ടി ഒരു വിരുന്നു് കൂട്ടുമായിരുന്നു."

"അതു് ഗുണമില്ലാത്ത ഉപായമായിരുന്നു" എന്നു് ഗ്രാമക്കാർ സങ്കടത്തോടെ പറഞ്ഞു. "നമ്മുടെ ഉത്തമമൃഗങ്ങളെ ഒന്നും അവർ കൊന്നിട്ടില്ല."

"ഒട്ടകങ്ങൾ നമുക്കു് പൊന്നോക്കാൾ വിലപ്പെട്ട സാധനങ്ങളാണു്. പൊന്നു് നമുക്കു് തിന്നാനോ കുടിക്കാനോ സാധിക്കുകയില്ല" എന്നു് ആ കൂട്ടത്തിൽ ഒരു വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു.

ഈ വിഷയത്തെപ്പറ്റി രാത്രി മുഴുവൻ ചർച്ചിതചർച്ചയായിരുന്നു. തളർന്നവർ ഉറങ്ങി ഉണർന്നപ്പോഴും ബാക്കിയുള്ളവരെപോലെത്തന്നെ അവൻ വാദത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. കോപിഷ്ഠരായ ഒരുക്കൂട്ടം ആളുകളെപ്പോലെ കൂക്കുന്നവർ ഓരിയിട്ടു. നെൽകൃഷികാരൻ നോക്കിക്കൊണ്ടു് ശശിയും ഉദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പ്രഭാതവേളയിൽ അതിന്റെ പ്രകാശവും മങ്ങി.

നഷ്ടംവന്നുപെട്ട ഈ മരുവാസികളുടെ ചന്ദ്രന്റെ സമാധാനത്തെ ഭഞ്ജിച്ചു. പതിനെട്ടുവട്ടം അന്നുവരെ തുടച്ചുവെടിപ്പായി നക്ഷത്രങ്ങളെ കണ്ടിട്ടുകൂടി യവനന്മാരെ കണ്ടുകിട്ടാത്തതുകൊണ്ടു് ചന്ദ്രൻ അക്ഷമനായി. അവൻ കൌടില്യനോടു് അമർഷം കാണിച്ചു. അവൻ അതുവഴി പോയിരുന്ന ഒരു ചങ്ങാടത്തെ വിളിച്ചുനിർത്താൻവേണ്ടി, നദീതിരത്തേക്കു് മടങ്ങിവന്നു. ഒഴുകുന്ന ഒരു ചെറിയ ഗ്രാമംപോലെ തോന്നിയിരുന്ന ചങ്ങാടത്തിൽ കേറാൻവേണ്ടി, അവർ നീന്തുന്നതും പിടിക്കുന്നതും കണ്ടുമനസ്സിലാക്കാൻ കൌതുകികളായ ഒരുക്കൂട്ടം കൂട്ടികളും നോക്കിനിന്നു. ചങ്ങാടത്തിലുള്ളവർ എത്രയോ തലമുറകളായി അവിടെത്തന്നെ നിവസിച്ചുപോന്നവരാണു്. കരയിലെ സഞ്ചാരികളുടെ ദ്രോഹത്തിൽനിന്നു് അവർ രക്ഷിതരായിരുന്നു.

ചക്രവാളത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായ രാജധാനികളുടേയും ക്ഷേത്രങ്ങളുടേയും മൂഗതൃഷ്ണ ചന്ദ്രൻ കൌടില്യനു് കാണിച്ചുകൊടുത്തു.

"ഇതു് മരുഭ്രമിയിൽ കാണുന്ന മരീചിയല്ല" എന്നു് ഒരു സ്ത്രീ പറഞ്ഞു. അവർ അവിടെ വന്നതു് പൊതുവായി വെള്ളം സിദ്ധിക്കുന്ന ഒരു തോട്ടത്തിൽ ഉണ്ടാക്കിയ ചക്കരമത്തൻ മുതലായ കായകർം വില്ക്കാൻവേണ്ടിയായിരുന്നു.

അവൻ വളരെ കാലമായി കാണാൻ ആശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന യവനപാളയങ്ങളാണു് തന്റെ മുന്നിൽ കാണുന്നതു്, എന്നു് ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ ചന്ദ്രന്നു് ബോദ്ധ്യമായി.

"അലക്സേണ്ടരുടെ പാളയങ്ങളും ഇപ്പോഴെങ്കിലും കണ്ടല്ലോ" എന്നു് ദൂരത്തേക്കു് പാളിനോക്കിക്കൊണ്ടു് ചന്ദ്രൻ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഈ കച്ചവടക്കാരുടെ ചങ്ങാടത്തിൽക്കൂടെ, നമുക്കു് അവരുടെ തമ്പിലേക്കു് ഒഴുകിച്ചെല്ലാം" എന്നു് കൌടില്യൻ മൃദുവായി പറഞ്ഞു.

മദ്ധ്യാഹ്നമായപ്പോൾ അവരുടെ നാലുപാടും പൊങ്ങിനില്ക്കുന്ന പാമരങ്ങളും ഉള്ള മഞ്ചുകളുടെ നടുവിൽ അവർ എത്തി.

യവനന്മാർ അവരുടെ കഥ കേൾക്കാൻ പുതിയ ശ്രോതാക്കളെ കിട്ടിയതുകൊണ്ടു് സന്തോഷിച്ചു. തഞ്ജമക്കാരായി ചില പലചരക്കു് വിറ്റുകൊണ്ടിരുന്ന കച്ചവടക്കാരെ വിളിച്ചു, ഒരു ഉന്മേഷകരമായ സംസ്സാരം ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് നടത്തിത്തുടങ്ങി.

"അവർ ക്ഷണം സ്വരാജ്യത്തിലേക്ക് മടങ്ങും" എന്നാണ് വിദേശീയർ പറയുന്നത്.

"വീടുകളിലേക്ക്-സ്വന്തം വീടുകളിലേക്ക്" എന്ന് അയോണിയാദിക്കിലെ യവനന്മാർ ആവർത്തിച്ചു പറഞ്ഞു.

"അവിടെ മരുഭൂമി ഒന്നും ഇല്ല."

ഓക്സസ് രാജ്യത്ത് അവർ കണ്ടിരുന്ന ആശ്ചര്യങ്ങളെ പ്പറ്റി പ്രസ്ഥാപിക്കാനുള്ള തൃഷ്ണയിൽ അവർ അന്യോന്യം മുറിച്ചുപറയേണ്ടിവന്നു.

"നിങ്ങളുടെ മലകളുടെ പിന്നിൽ നില്ക്കുന്ന രാജ്യങ്ങളിലെ നൈപുണ്യമേപോലെ, ഞങ്ങളുടെ ചൂടുകൊണ്ട് കരുവാളിച്ചുപോയ തോൽ മൃദുവായി വരുത്താൻ ഇന്ത്യയിലെ പുഴവെള്ളത്തിന്നൊന്നും സാധിച്ചിട്ടില്ല."

അലക്സേണ്ടരുടെ ദീനദയാലുത്വത്തെപ്പറ്റി അവർ പറഞ്ഞ കഥകളൊന്നും പ്രായോഗികബുദ്ധിയുള്ള മന്ത്രവാദിക്ക് വിശ്വാസമായില്ല. പ്രത്യേകിച്ചിട്ട്, ഡറായസ്സ് എന്ന പാരസികരാജാവിന്റെ ശ്രദ്ധാന്തം കൈവശം കിട്ടിയപ്പോൾ അയാൾ സൈനാനാസ്ത്രീകളെ ആദരിച്ചിരുന്നു എന്നതു് അയാൾ കേവലം വിശ്വസിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഈ മാതിരി സ്വഭാവം ഒരു ലോകവിജയിക്ക് ഉണ്ടാകുന്നതിൽ, ചന്ദ്രന്ന് അത്ര ആശ്ചര്യം സ്മരിച്ചില്ല.

അർജ്ജുമക്കാരൻ പിന്നേയും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

അവർ സിന്ധുനദിയുടെ സമുദ്രയോഗസ്ഥലത്തെത്തുമ്പോൾ വെള്ളത്തിന്ന് എല്ലാവരും കണ്ടുവരുന്ന വേലിയും

ഇക്കവും മാറിമാറി വരുമെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞതു് യവനന്മാർ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ അവർ മിക്കവരും മൂകരന്മാരാണത്രെ. പോരാഞ്ഞിട്ടു് അവർ പോരുന്നതു് അനേകം ദ്വീപുകൾ ചിതറിക്കിടക്കുന്ന ഒരു രാജ്യത്തിൽ നിന്നാണു്.

"അലക്സേണ്ടരുടെ ജന്മസ്ഥലത്തിന്റെ മുറുമുള്ള സമുദ്രത്തിൽനിന്നു് ശശി സ്നാനംചെയ്കുന്നതു് കാണുകയില്ലെന്നു് വഴിയാത്രക്കാർ നാടോടികളോടു് പറയുന്നതു് ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്" എന്നു് ചന്ദ്രനും പറഞ്ഞു.

വീണസ്വരത്താൽ ആകൃഷ്ടനായിട്ടു്, മെക്കിഡോനിലെ അലക്സേണ്ടരുടെ യുദ്ധസമ്പാദ്യമായ ഫലോയെത്തെപ്പറ്റി പ്രശംസിച്ചു പാടിയിരുന്ന ഒരു ഭാഗവതർ ഉണ്ടായിരുന്ന മറെറാരു ക്രുട്ടത്തിലേക്കു് അവർ മെല്ലെ നടന്നു.

"കുട്ടിയാകുമ്പോൾ ദേവന്മാർ നിവസിച്ചിരുന്ന "ഒലിമ്പസ്സു്" മലയിൽ ആ വരം സിദ്ധിപ്പാൻവേണ്ടി അവൻ പാത്തിരുന്നു" എന്നു് അയാൾ പാടിത്തുടങ്ങി. "ബ്രുകപാലൻ" എന്നു് പേരായ ഒരു കുതിരയെ വില്പാൻവേണ്ടി "തെസ്സാലിയിലെ" രാജാവു് അലക്സേണ്ടരുടെ അച്ഛനെ കാണാൻ വന്നു. രാജകുമാരനെ വിളിപ്പാൻവേണ്ടി, ഒലിമ്പസ്സു് മലയിലേക്കു് ഒരു ദൂതനെ അയച്ചു. കുതിരയെ ഓടിച്ചുകാണ്മാൻവേണ്ടി അച്ഛനും മകനും വയലിൽക്കൂടെ നടന്നു. അവരുടെ ആശ്ചര്യത്തിന്നു് കുതിര, മെരുങ്ങാത്തതും വികൃതിയുമാണെന്നു് കണ്ടു. കുതിരക്കാരോടു് അതിനെ മടക്കിക്കൊണ്ടുപോവാൻ ഫിലിപ്പു് രാജാവു് കല്പിച്ചു. കുതിരപ്പുറത്തു് കേറാൻ സാമർത്ഥ്യമുള്ള ആരും ഇല്ലാതെ പോയിട്ടു്

അച്ഛന്ന് ഒരു നല്ല കുതിര നഷ്ടംവന്നുപോകുമെന്ന് അല ക്സേണ്ടർ ഉണത്തിച്ചു. രാജസേവകന്മാർ നിന്ദാപൂർവ്വം ചി രിച്ചു. അപ്പോഫേതന്നെ രാജകുമാരൻ അതിന്റെ പുറത്തു ചാടിക്കേറി. അതിന്റെ ദേഹത്തിന്മേൽ കൈകൊണ്ടു മുട്ടി, അതിനോടു് എന്തൊക്കെയോ ചിലതു് മെല്ലെ പറ ഞ്ഞു. അതിന്റെ സ്വന്തം നിഴൽ കണ്ടു് ഭയപ്പെട്ടുപോ കാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി സൂര്യന്റെ അഭിമുഖമായി അതിനെ നിത്തി, വായുവേഗത്തിൽ സവാരിചെയ്തു. മെരുങ്ങി ഒതുങ്ങി പ്പോയ ഒരു കുതിരയേയുംകൊണ്ടു് അയാൾ മടങ്ങി എത്തി യപ്പോൾ, കാണികൾ വലിയ ആഹ്ലാദാരവമുണ്ടാക്കി. സന്തോ ഷംകൊണ്ടു്, കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറച്ചു, പുത്രനെ ആലിംഗനം ചെയ്വാൻപോയ ഫിലിപ്പ് രാജാവ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "എന്റെ മകനേ! മറെറാരു രാജ്യത്തെ കണ്ടുകൊൾക. നിന്റെ പ്രാപ്തിയും വൈദഗ്ധ്യവും കാണിക്കാൻ മതിയായ മറെറാരു രാജ്യം, ആയിരിക്കേണം. ഈ മെക്കിഡോനിയ നിനക്കു് വളരെ ചെറുതായിപ്പോയി എന്നു് എനിക്കു് തോന്നുന്നു.

ഈ വാക്കുകൾ ചന്ദ്രന്റെ വൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞു. പാളയത്തെ പെട്ടെന്നു കമ്പിപ്പിച്ചു, നായാട്ടുകാരുടെ മടക്ക ത്തിൽ ഉണ്ടായ ബഹളത്തെ, ആലോചനാമഗ്നനായിരുന്ന അവൻ പൊരുളിച്ചില്ല.

വാദ്യങ്ങൾ മുഴങ്ങുന്ന ശബ്ദം ക്രമേണ അടുത്തുവരു മ്പോൾ കാട്ടിലെ മൃദുവായ മണ്ണിൽ വീഴുന്ന തുരഗഖുരപുട ത്തിന്റെ ശബ്ദം മാത്രമാണ് അവനെ ഓർമ്മതോന്നിപ്പി ച്ചതു്. ഇതുംപോരെങ്കിൽ പണ്ടേ കാട്ടുവഴിയിൽക്കൂടെ

നടക്കുന്ന ആടുകളുടേയും കഴുതകളുടേയും കൂട്ടങ്ങളുടെ ഒച്ചയും അവന്നു് ഓമ്മവരാതിരുന്നില്ല.

ആണിയാറ്റുരുന്ന ആളുകളുടെ നാഥനായി, ഘണ്ടാമൃഗത്തിന്റെ തോലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഉഷ്ണീഷം രത്നഖചിതമായ ഗളകവചംകൊണ്ടു് തടുത്തുനിർത്തപ്പെട്ടവാൻതക്ക വണ്ണം പിന്നോട്ടു് തള്ളിയവനായി, വസ്ത്രധാരണത്തിൽ തൃഷ്ണയില്ലാതെ ആടിക്കൊണ്ടു് നടന്നാവനായ ആ ഭീമാകാരി ലോകപ്രസിദ്ധനായ അലക്സേണ്ടർതന്നെയാണെന്നു്, ചന്ദ്രന്നു് മനസ്സിലായില്ല.

"പൈൻ" മരത്തിന്റെ കാട്ടിൽനിന്നു് തങ്ങളേയും പിരിഞ്ഞുപോയ കാളനോസിനെ കൌടില്യൻ കണ്ടുവശായി. വിചാരണ വൃക്ഷത്തിന്റെ താഴെ അയാൾ തന്റെ യജമാനനേയും കാത്തുനില്ക്കുകയാണെന്നു് സ്പഷ്ടമായി. യോഗി, അവരോടു് ലോഗ്യം പറവാൻ ഓടിച്ചെന്നു, ചന്ദ്രന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു: —

"ഇടയക്കുട്ടീ! നീ നിന്റെ വാക്കു് ഫലത്തിൽ വരുത്തിയിരിക്കുന്നു അല്ലേ!"

"അതേ! അമ്പിയുടെ അതിഥികൾ പിരിയുന്ന അവസരത്തിൽ അനുയാനം ചെയ്വാൻവേണ്ടി ഞാനും വന്നു" ചന്ദ്രൻ ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ അങ്ങേഹം എവിടെ? അലക്സന്ഡൻ!"

"അതാ കുതിരപ്പുറം കേറി തമ്പിലേക്കു് കേറിച്ചെല്ലുന്നു. അവന്റെ ഉറ്റ ചങ്ങാതിയായ "ഹെഫീസ്റ്റിയൻ"

എപ്പോഴും അയാളുടെക്രൂടെത്തന്നെ ഉണ്ടാകും" എന്നു് തക്ഷശിലയിലെ യോഗി ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "അവരുടെ പിന്നാലെ നീ കാണുന്നവർ, മിസ്രയിലെ പ്ടോലിമിയും സിറിയയിലെ സെലൂക്കസ്സും—.

"പിന്നാത്തേത് ആ വഞ്ചകൻ അനിയാണോ?" എന്നു് അവൻ മുഴുമിക്കുംമുമ്പേ ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു.

കാളനോസ് തലകുലുക്കി സമ്മതിച്ചു.

ഇടയബാലന്റെ കണ്ണിൽനിന്നു് ഒരു കോപസൂചക നോട്ടം ഉണ്ടായി. കറുത്ത മനുഷ്യന്മാർ, അവരുടെ കൈത്തണ്ടയിൽ ഭൈരികളെവെച്ചുകൊണ്ടു് രാജാവിന്റെ പരിചാരകന്മാരായി അശ്വാരൂഢരായി വന്നു.

വണ്ടാമൃഗത്തിന്റെ വികൃതരൂപമായ ശിരസ്സും, അവറുടെ പുറത്തു് കെട്ടിവെച്ച സിംഹവ്യാഘ്രങ്ങളുടെ മൃതദേഹങ്ങളും വഹിച്ച അനേകളും ആ ക്രൂത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. കാട്ടുനിവാസികളുടെ ഒരു കൊലമില്ലാത്ത കൂട്ടം, ഭയങ്കരന്മാരായ ഹിമാലയൻ നായ്ക്കളോടുക്രൂടെ പിന്നാലെ പോന്നിരുന്നു. ആകാശത്തിലെ പച്ചയും മഞ്ഞയും ആയ വർണ്ണങ്ങളും ഇവരുടെ ശരീരത്തിന്മേൽ വീണിരുന്നു.

തന്റെ വിചാരണവൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ തനിക്കായിവിരിച്ചുവെച്ചിരുന്ന നരിത്തൊലിമേൽ, ആനക്കുഴിത്തിൽനിന്നു് ഇറങ്ങിയതിൽപിന്നെ അലക്സേണ്ടർ ഇരുന്നു.

യവനരുടെ നായകനായ ആ മഹാനെ, ചന്ദ്രൻ

തിരിച്ചറിവാൻ സാധിച്ചിരുന്നില്ല. എങ്കിലും, രാജ്യാക്രമി ചെറുപ്പക്കാരനായ ഇടയന്റെ ഗംഭീരഭാവം കണ്ടിട്ട് കാള നോസിനെ, അവനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ അയച്ചു.

"പെരിയവരെ! അങ്ങയുടെ ഉദാരശീലകഥകൾ നിങ്ങളുടെ മുൻഗാമികളായി വരുന്നുണ്ടു" എന്നു് ആ യുവാവായ ഹിന്തു, മലഗ്രുങ്ങളെക്കാൾ കട്ടപ്പക്കണ്ണുകളോടെ താടിയും പൊക്കി, അലക്സേണ്ടരെ നോക്കിപ്പറഞ്ഞു. "മയൂരരാജവംശീയരായ മൌര്യരാജകുമാരനായ ചന്ദ്രനാണു് ഞാൻ" അഗ്നിസന്താനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് പടവെട്ടിപ്പിച്ച ഒരാളെ ആടിമുഖമായിനോക്കുവാൻ സംഗതിവരുത്തിയതുകൊണ്ടു് ഞാൻ സർവ്വേശ്വരനായ ശിവനോടു് നന്ദി പറയുന്നു.

കൌതുകംമൂലം അലക്സേണ്ടരുടെ വില്ലുപോലെ വളഞ്ഞ ചുണ്ടുകൾ മന്ദഹാസംകൊണ്ടു് വിടർന്നു. ചന്ദ്രൻ തന്റെ സമീപത്തിൽ ഇരുന്നുകൊള്ളുവാൻവേണ്ടി ഒരു മാന്തോൽ കൊണ്ടുവരാൻ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. ഈ അസാധാരണ യുവാവിന്റെ മനോഗതി അറിവാൻ യവനനായകന്നു് വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ടായി. ഏതു് രാജ്യത്തായാലും വേണ്ടില്ല, രാജവംശജാതന്മാരിൽ സ്ഫുരിക്കുന്ന, ഔദാര്യശീലവും ക്ഷിപ്രഗ്രഹണശക്തിയും ചന്ദ്രനിൽ വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

സമയം ഇങ്ങിനെ പൊയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കെ, അവർ ഇരുവരും മതവംശഭാഷകളേയും കടത്തിവെക്കുന്നു, ഓരോരുവക്കും സഹായമായിനില്ക്കുന്ന തുല്യമനസ്ഥിതികൾ അന്യോന്യം കണ്ടറിഞ്ഞു. വകതിരിവുള്ള മെക്കിഡോണിയക്കാരൻ, ഒരു വലിയ രാജ്യക്കാരുടെ പ്രതിനിധിയായി ചന്ദ്രനെ കണ്ടു.

"ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽ കടന്നുവന്നപ്പോൾ, എനിക്കു് മനസ്സിലാകാത്ത "ആത്മശക്തി" എന്ന ഒരു പുതിയ ശക്തി എന്നെ സംഭ്രമിപ്പിച്ചു. ആത്മാവിന്റെ ശക്തിയെ ഉണർത്തുവാൻവേണ്ടി, ദേഹദണ്ഡം ബഹുമാനിയാതെ, കത്തുന്ന വെയിലത്തു്, പാറകളിന്മേൽ നഗ്നന്മാരായി ഇരുന്നു ധ്യാനിക്കുന്ന തത്വജ്ഞാനികളെ ഞാൻ ഇതിനു്മുമ്പു് ഒരേടത്തും കണ്ടിരുന്നില്ല. എന്റെ ഗുരുവായ എറിസ്റ്റോട്ടിൽ എല്ലാറ്റിന്റേയും ഒരു അംശവും, ഒരു അംശത്തിന്റെ എല്ലാമും എന്നെ പഠിപ്പിക്കാൻ ഉദ്യമിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ആത്മാവിന്റെ ശക്തിയെപ്പറ്റി അവർ ഒന്നും പറഞ്ഞിരുന്നില്ല."

"മെഗസ്തനീസ് രാജകുമാരക! നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിനു് ഒരു പ്രകാരത്തിലും ക്ഷയം വരുത്താതെ ഞങ്ങൾക്കു് കൊണ്ടു പോവാൻ കഴിയുന്ന ഒരു നിധിയാണു് ഇതു്. മെഗസ്തനീസ് രാജാവേ! അങ്ങനെ ഇതു് സമ്മതിക്കുന്നില്ലേ!" എന്നു് ഹൊഫീബ്ടയോൺ പറഞ്ഞു.

"നിശ്ചയമായിട്ടും ഈ തത്വം എല്ലാ മനുഷ്യരും മനസ്സിലാക്കേണ്ടുന്ന ഒന്നാണു്" എന്നു് ചന്ദ്രൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"ഈ തത്വം ഉപദേശിച്ചുതരുവാൻവേണ്ടി, യോഗികളിൽ ഒരുവനെ എന്റെ പരിവാരങ്ങളിൽ ഒന്നായി വശീകരിച്ചു് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോവാൻ എനിക്കു് കൈവന്നതുകൊണ്ടു്, ഞാൻ ഒരു ഭാഗ്യവാനാണെന്നു് കരുതുന്നു" എന്നു് പിന്നേയും അലക്സേണ്ടർ പറഞ്ഞു.

എത്രയോ പുരാതനകാലത്തിൽത്തന്നെ, പ്രചാരമുണ്ടാ
യിരുന്ന മനശ്ശക്തിയുടെ വീര്യത്തെ, ഇത്ര ക്ഷണംകൊണ്ട്
ഗ്രഹിച്ചെടുപ്പിക്കാൻ എത്രമാത്രം അലക്സേണ്ടറിനോ ബാക്കി
യുള്ളവർക്കോ യഥാർത്ഥത്തിൽ സാധിക്കുമെന്നു അതിശയത്തോ
ടെ കാളനോസ്സ് ഒരു മന്ദഹാസത്തിന്റെ വിസ്തൃതമായ ഭാവം
തന്റെ മുഖത്തിൽ സ്ഫുരിപ്പിച്ചു.

സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളായ ഏലാദി ചേർത്ത വൈൻ അടു
പ്പത്തിൽനിന്ന് തിളക്കുമ്പോൾ പാളയത്തൊരു സൌരഭ്യം
പരന്നു. ഹെഫിസ്റ്റിയൺ, വൈൻ പകർന്ന ഒരു ചഷകം
അലക്സേണ്ടരുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു. മെക്കിഡോണിയ
ക്കാരൻ അതു് കുടിക്കുംമുമ്പേ ചന്ദ്രന്നു് ഇങ്ങിനെ ഒരു അ
ഭ്യർത്ഥന കൊടുത്തു.

"മൈസൂർരാജാവിന്നു് വിജയം ഭവിക്കട്ടെ!"

അദ്ധ്യായം പതിനാറ്.

സ്വന്തഭവനങ്ങളുടെ വിചാരംകൊണ്ട് യവനന്മാരുടെ ചൈതന്യം വിപുലതരമായി വിളങ്ങി. പുറപ്പെടേണ്ടുന്ന ദിവസം പുലർന്നു. അവസാനത്തെക്കൂട്ടായി, സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ട് ചന്ദ്രനും അലക്സേണ്ടരും ജലംനടിയുടെ തീരത്തിൽക്കൂടെ നടന്നു.

മീതെനിന്ന് എന്തോ ഒരു നിഴൽ മെയ്യുന്നേറ മേൽ വീണു. "വാമപ്പക്ഷി ഏവന്റെ നേരെ മേൽഭാഗത്തുക്കൂടെ പറക്കുന്നുവോ അവൻ ഒരു കാലത്തു രാജാവായി അഭിഷേകിക്കപ്പെട്ടും" എന്നു കൌടില്യൻ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു. എല്ലാവരും മേലോട്ടുനോക്കി. എങ്കിലും, പക്ഷിയെ കണ്ടുപിടിക്കാൻ കൌടില്യനും കാളനാസനും മാത്രമേ സാധിച്ചുള്ളു. അലക്സേണ്ടർ അയാളുടെ അതിഥികളെ നിയോക്കോസ് നടത്തിയിരുന്ന കപ്പലിൽ കൊണ്ടുവന്നു. ആ കപ്പിത്താൻ ഒപാകേണ്ടും വഴിയുടെ ഒരു ചാർത്ത് നോക്കിമനസ്സിലാക്കുകയായിരുന്നു. സിന്ധുമുഖത്തിൽനിന്ന് പേർസ്യൻ ഉൾക്കടലിലേക്ക്, യവനപടക്കപ്പലുകളും കൊണ്ടുപോകേണ്ടുന്ന മാർഗ്ഗം ആ ഭയരഹിതനായ കപ്പിത്താൻ, വിരുന്നുകാർക്ക് ഒരു എഴുത്താണികൊണ്ട് വരച്ചുകാണിച്ചുകൊടുത്തു.

"എന്നെ സംബന്ധിച്ചു" പറയുകയാണെങ്കിൽ, എന്റെ സേനകളും എന്നെക്കൂടെ ഗംഗവരെ വരുമെങ്കിൽ ഭൂമിയുടെ അങ്ങേ അതിർത്തിയിൽ അധികാരോപാനം കൂടാതെ ചെന്നുചേരുവാൻതക്കവണ്ണം, നമ്മെ ഒക്കെ വഹിക്കാൻതക്ക

ഒരു വലിയ വഞ്ചിക്കൂട്ടം നമുക്ക് അവിടെവെച്ച് ഉണ്ടാക്കാമായിരുന്നു" എന്ന് ആ മേപ്പ് (രാജ്യങ്ങളുടെ പടം) നോക്കിക്കൊണ്ട് അലക്സേണ്ടർ പറഞ്ഞു.

നിയാർക്കോസ്, ഹെഫിസ്റ്റിയോണെ അപേക്ഷാഭാവത്തോടെ നോക്കി. ഒരിക്കൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട ഒരു സാഹസോദ്യമത്തെ വീണ്ടും ശ്രദ്ധവെച്ച് കേറിക്കുന്നതു് ഇല്ലായ്മ ചെയ്യാൻ, ചക്രവർത്തിയോടുള്ള തന്റെ അധീനശക്തി അയാൾ ഉപയോഗിക്കുമെന്നു് "നിയാർക്കോസ്" ആഗ്രഹിച്ചു.

"ഇന്ത്യാരാജ്യത്ത് ഞങ്ങളുടെ അത്യുത്തിയും കവിഞ്ഞു് കിടക്കും സ്ഥലങ്ങളെ പിടിച്ചടക്കേണമെന്ന ഉദ്ദേശം ഞങ്ങൾക്കുണ്ടായിരിക്കയില്ല" എന്ന് ചെറുപ്പക്കാരനായ ഹിന്തു പറഞ്ഞു. "ഞങ്ങളുടെ വിളവേറുന്ന ഭൂമികൊണ്ട് ഞങ്ങൾ തൃപ്തിപ്പെട്ടുന്നു. പെരിയവരെ! ഗ്രീക്ക് രാജ്യംകൊണ്ട് നിങ്ങൾക്ക് തൃപ്തിയുണ്ടാകുന്നില്ലേ!" മെക്കിഡോണിയക്കാരന്റെ മുഖം കറുത്തു. ചന്ദ്രൻ വീണ്ടും സംഭാഷണം തുടങ്ങും മുമ്പേ അയാൾ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല.

"ഞാൻ പാടലീപുത്രത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നപ്പോൾ കടൽയാത്ര ചെയ്യാൻ അതിരില്ലാത്ത ചക്രവാളങ്ങൾകണ്ട് കപ്പൽക്കാരോട് സംസാരിക്കയുണ്ടായി. എന്നാൽ ആ കുട്ടരൊന്നും, സൂര്യന്റെ ജനനഭവനം കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ അസുരനെ കണ്ടിരുന്നില്ല"

"അതൊന്നും എനിക്ക് പൂർണ്ണവിശ്വാസംവരുത്തുന്നു

തെളിവുകളല്ല" എന്ന് അലക്സേണ്ടർ പറഞ്ഞു. "ദിഗ്വി ജയംചെയ്ത ഒരാൾക്കു് എതുവാക്കുകളൊന്നും സ്വീകാര്യങ്ങളല്ലെന്നു് ക്ഷണം മനസ്സിലാവും. അതു് ഉദ്ദേശത്തെ ഉപേക്ഷിപ്പാനുള്ള വിസമ്മതം കട്ടപ്പമാക്കുകയാണു് ചെയ്യുന്നതു്. അലക്സേണ്ടർ മടങ്ങിപ്പോകയോ?" എറിസ്റ്റോട്ടം ഇവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു എങ്കിൽ, എന്നെ നശിക്കാത്ത നൈരാശ്യത്തിൽത്തന്നെ വിട്ടുകളയുകയില്ലായിരുന്നു. ചരിത്രത്തിന്റെ പിതാവായ ഹിറഡോട്ടസ്സു് എഴുതിവെച്ച കഥകളെ പറഞ്ഞു് തരാൻ അയാൾക്കു് അലഭാവം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ ചരിത്രക്കാരൻ കപ്പൽകാരോടു് വളരെക്കാലം സഹവസിച്ചിരുന്നു. തന്റെ രേഖപ്പെടുത്തിയ പ്രബന്ധങ്ങളും ശരിയോ എന്നു് പരിശോധിപ്പാൻ അയാൾ അവരുടെകൂടെ കപ്പൽയാത്രകൾകൂടി കഴിച്ചിരുന്നു. ഗ്രീസ്രാജ്യത്തിനു്വേണ്ടി ഭൂമി മുഴുവൻ വശത്താക്കാൻ ഓരോ സൂത്രം ആലോചിക്കുമ്പോളൊക്കെ എന്റെ ഗുരുവിനെക്കൊണ്ടു് ആവക ചരിത്രകഥകളും വിണ്ടും വീണ്ടും ആവർത്തിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

തന്റെ രാജ്യത്തിന്റെ അതൃത്തിയിൽനിന്നും വിട്ടുനില്ക്കുന്ന രാജ്യങ്ങളെ പിടിച്ചടക്കാൻ അലക്സേണ്ടറിനുണ്ടായ അതിതൃഷ്ണ, എന്തിനാണെന്നു് ചന്ദ്രനു് നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായിരുന്നില്ലെങ്കിലും, ജന്തുവാത്സല്യത്തിൽ ഉള്ള തങ്ങളുടെ മനസ്സാമ്യത അവരുടെ ബന്ധത്തിനു് ഉറപ്പുകൂട്ടി. താൻ സ്നേഹിച്ച നായയെ പരദേശത്തിൽ കഴിച്ചിടേണ്ടിവന്നതിലും, ഭ്രകപാലൻ എന്ന തന്റെ കുതിരയെ വിട്ടുപിരിയേണ്ടിവന്നതിലും ഒരു യവനനു് എത്ര അധികം വ്യസനം ഉണ്ടായി

രിക്കുമെന്ന് മനസ്സിലാക്കാൻ ഹിന്ദുവിന്ന് എളുപ്പത്തിൽ സാധിച്ചു.

അവർ സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കെ നേരം ഇരുട്ടായി. മൂട്ടകളുടേയും പന്തങ്ങളുടേയും വെളിച്ചത്തിൽ ഒരു യുവദേവനെപ്പോലെ ഇരുന്ന മെക്കിഡോണിയക്കാരനായ അലക്സേണ്ടർ നാവികനായകന്റെ കപ്പലിന്റെ കൊമ്പത്തു് ചെന്നു. തന്റെ സ്വപ്നം ദേവതകൾക്കും, താൻ പിടിച്ചടക്കി സ്വന്തമാക്കിയ രാജ്യക്കാരുടെ സകല ദേവതകൾക്കും വേണ്ടി ജലം എന്ന നദിയിൽ, കാഞ്ചനഷഷ്ഠകത്തിൽനിന്നു് വഴിവാടായി മല്യംപകരുന്നോരം ആളുകളുടെ ബഹളം ശമിച്ചുപോകുംപ്രകാരം കാഹളശബ്ദം മുഴങ്ങി.

ഇരുണ്ട മലകളുടെ പിൻഭാഗത്തുള്ള ആകാശം ഒരു ചെറിയ പൊൻനിറംകൊണ്ടു് വിളങ്ങി. ഗ്രീസിലേക്കു് പോവാൻ ചരക്കുകൾ നിറച്ചുവെച്ച കപ്പലുകളൊക്കെ യാത്രയായി. നേരം പുലരുംമുമ്പെ പഞ്ചസാരയും, പിടിച്ചെടുത്ത ബാക്കി സാധനങ്ങളുംകൊണ്ടു് നിറച്ച പല വലിപ്പത്തിലും ആകൃതിയിലും ഉള്ള രണ്ടായിരം കപ്പലുകൾ പോയിക്കഴിഞ്ഞു. ലോകവിജയി പ്രഭാത സൂര്യകിരണംകൊണ്ടു് തിളങ്ങുന്ന വെൺമുടിയാൽ അലംകൃതനായി ഇന്ത്യാരാജ്യത്തോടു് അപ്പോൾ യാത്രപറഞ്ഞു.

"എന്നെ ഇന്ത്യയിൽ മടക്കിക്കൊണ്ടുവരാൻ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നതു് നിയാർക്കോസിന്റെ സാഹസകർമ്മവാസനയിലാണു്. അതുവരെ ചന്ദ്ര രാജകുമാരാ! നമ്മുടെ

രാജ്യത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽനിന്ന് കച്ചവടംനടത്തുന്ന വണിക്കുകാം നിന്റെ ഗതികളെപ്പറ്റിയുള്ള വിവരങ്ങാം എനിക്കും അറിവുതരും. ഏതെങ്കിലും ഒരുനാാം, നിന്റെ ദൂതന്മാർ എന്റെ രാജധാനി അലങ്കരിക്കുമായിരിക്കും"

യോഗി, കാളനോസിന്ന് വ്യസനസൂചകങ്ങളായ വിചാരങ്ങളാണ് ജനിച്ചിരുന്നതു്.....

മടങ്ങിപ്പോകുന്ന യവനസൈന്യത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തു് നായകന്റെ നിലയിൽ അശ്വാരൂഢനായിപ്പോയിരുന്ന അലക്സേണ്ടരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാനികളും, നദിവഴിയായി വരുന്ന കപ്പലുകളുടെ ഒപ്പം, നദീതീരംവഴിയായി കടലിലോട്ട് ഒഴുകിപ്പോകുന്ന സിന്ധുനദിയുടെ അഴിമുഖംവരെ നടന്നു.

മടങ്ങിപ്പോകുന്ന യവനരുടെ നടനഗാനങ്ങളും അകന്നുപോകുംതോറും കേവലം കേൾക്കാതാകുന്നവരെ, ഒരു കുന്നിന്റെ മുകളിൽനിന്ന് ചന്ദ്രനും കൈടില്യനും അവരെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു.

"അമ്പിരാജാവിന്റെ അതിഥികളതാ പോകുന്നു" ചന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു. "അലക്സേണ്ടർ അപൂർണ്ണമാക്കിയ കർമ്മങ്ങളും എനിക്ക് ഇപ്പോളും പൂർണ്ണമാക്കാം."

അവർ പോവാനായി തിരിഞ്ഞപ്പോളും, യവനന്മാരുടെ മടക്കം കാണ്മാൻവേണ്ടി മുൻകൂട്ടി വന്നുകൂടിയ പുരുഷാരത്തെ കണ്ടിട്ട് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. അലക്സേണ്ടർ കൊണ്ടു

പോയ തങ്ങളുടെ കപ്പലുകൾ അത്രക്കത്ര പുതുതായി ഉണ്ടാക്കണം എന്ന അതിതൃഷ്ണയാണ് തന്റെ നാട്ടുകാർക്ക് ഒന്നാമതുണ്ടാകുന്നത് എന്ന് അവൻ അറിഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു അന്ന് അവിടെവച്ചുതന്നെ അവരെ പട്ടാളത്തിൽ വിളിച്ചുകൂട്ടുന്നതിന്നു പകരം, പാളയത്തിന്റെ മേലേയിയുടെ ചുറവും ഇരുന്ന ചിരിച്ചും പാടിയും സമയം പോക്കാൻ ചന്ദ്രൻ അവരെ വിട്ടുകൊടുത്തു.

"കാലം ഇനിയും ആയിട്ടില്ല. എന്നാൽ ചൈത്രമാസത്തിൽ ഞങ്ങൾക്ക് വളരെ കപ്പലുകൾ ആവശ്യമുണ്ടാകും."

അലക്സേണ്ടർ ഒഴിവാക്കിക്കൊടുത്ത രംഗത്തിൽ ചന്ദ്രൻ പ്രവേശിക്കുന്നതിൻമുമ്പു്, ഹിമവാന്റെ തെക്കുവശത്ത് പാർത്തിരുന്ന ഏവനും ആലോചിച്ചാൽ മറെറാരു സാമ്രാജ്യസ്ഥാപനം ദീർഘകാലംകൊണ്ടും സാധിക്കുമെന്നു് തോന്നുന്ന ഒരു സംഗതിയായിരുന്നു.

പോറസ് രാജാവിനെ കണ്ടുമുട്ടാൻവേണ്ടി, ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും സഞ്ചരിച്ച കാട്ടിൽ മഞ്ചാടിമരങ്ങളുടെ, ശരല്ക്കാലത്തിലെ വർണ്ണങ്ങൾ വ്യത്യസ്തപ്രകൃതിയിൽ കാണിച്ചുകൊണ്ടു് കാട്ടിലെ ചെറിമരങ്ങൾ പുഷ്പിച്ചിരുന്നു. മലവാസിയേപ്പോലെ ക്രൂക്കി! മന്ദമായിത്തുടങ്ങി പരുഷമായി അവസാനിക്കുന്ന സ്വരത്തിൽ—ഒരു നദിയുടെ ഗർജ്ജനം കേൾക്കത്തക്ക ദൂരത്തേക്കാൾ കവിഞ്ഞ ഒരു ദിക്കിൽനിന്നു്, ചന്ദ്രൻ തങ്ങളുടെ വരവിനെപ്പറ്റി അറിവു് കൊടുത്തു. അംശാധിപനായി പോറസ്സ് അവരെ എതിരേല്ക്കാൻ വന്നു.

പിന്നീടു് വന്ന ഹിമദ്രുയിഷ്ടമാസങ്ങളിൽ, ഇടയരാജകുമാരൻ മലയിലെ പ്രഭുക്കന്മാരെ സഭയിൽ വിളിച്ചുവരുത്തി അവരിൽനിന്നു് രാജന്യം കൂറേ മനസ്സിലാക്കി. അവൻ ചന്ദ്രമൌലി എന്ന സ്ഥാനപ്പേർ അവലംബിച്ചു. തന്റെ അമ്മ മുരയുടെ ഓർമ്മക്കു് വേണ്ടി മൊരിയൻ എന്ന പദം മൌലിഎന്നാക്കി മാററി.

അദ്ധ്യായം പതിനേഴ്.

ഉരുകുന്ന മഞ്ഞുകളുടെ വിടകളിൽനിന്ന് ചെറിയ പൂക്കൾ ഉന്തിപ്പൊന്തിവന്നു. വസന്തത്തിലെ നീലയും മഞ്ഞയും കലികകൾ നിറഞ്ഞ ഇടത്തിലേക്ക്, പാറ നിറഞ്ഞ കുന്നിൻപള്ളയിൽക്കൂടെ, ചന്ദ്രനും പോറസ്സും അദ്ധ്വാനം പ്രമാണിയാതെ വന്നു. മരത്തുച്ചങ്ങളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന പൂക്കളും കടിച്ചു്, ഇരുനിറത്തിലുള്ള കുരങ്ങന്മാർ മരക്കൊമ്പുകളിൽനിന്നു് കസത്ത് കളിച്ചിരുന്നു.

ചൈത്രമാസത്തിലെ നിലാവ്, അകാശത്തിൽ പൊന്തി. ചന്ദ്രനെ കാണ്മാൻ വന്നുകൂടിയ കാട്ടുപടയാളികളെക്കൊണ്ടു് താഴ്വാരങ്ങളിലെ കാടുകൾ സജീവങ്ങളായി.

നായകനായതിൽപിന്നെ, യുവമൌര്യൻ ഒന്നാമത്തു് അശ്വമേധയാഗത്തിന്നു് ഒരു കുതിരയെ തിരഞ്ഞു് എടുക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. പുരാതന സമ്പ്രദായപ്രകാരം, മറു് രാജ്യങ്ങളിൽക്കൂടെ, വിപരീതം പറയുന്നവരോടു് പടവെട്ടിക്കൊണ്ടു് കുതിരയെ ഇഷ്ടംപോലെ നടന്നുകൊൾവാൻ വിട്ടു. എല്ലാ രാജാക്കന്മാരുടെ രാജ്യത്തിൽക്കൂടെയും അവരെ യുദ്ധത്തിന്നു് ക്ഷണിക്കുംപോലെ കീർത്തിപ്പെട്ട കുതിരയെ നിർത്തി.

പന്ത്രണ്ടു് മാസത്തോളം വിജയികളായ സേനകൾ; പിന്നാതെ ചൈത്രമാസംവന്നവരെ, മറു രാജ്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ അത്യുത്തികളായി നില്ക്കുന്ന, നടികളും,

കുന്നുകളും (ചിലേടത്ത് സാരമില്ലാത്ത ചുകന്ന ചെടികൊണ്ടുള്ള വേലികളും) കടന്നു വളഞ്ഞും തിരിഞ്ഞുംകൊണ്ട് കുതിരയുടെ പിന്നാലെ ഗംഗയുടെ അഴിമുഖത്തു് വന്നു.

ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും സപകായ്വമന്ത്രണത്തിന്നു് വേണ്ടി വിജനമായ കാട്ടിലേക്കു് പോയപ്പോൾ, അവിടങ്ങളിലൊക്കെ ഭയഭക്തി സൂചകമായ ഒരു ശാന്തത ഉണ്ടായി. ദൂരെനിന്നു്, അശ്വമേധയാഗം നിർവ്വഹിക്കാൻവേണ്ടി, ആ ചായ്വന്മാർ മന്ത്രങ്ങളം ഉരുവിടുന്നതു് അവർ കേട്ടു. മഞ്ഞ മരവിരി ഉടുത്തിരുന്ന താപസന്മാർ അവരുടെ തപസ്സു് ഉപേക്ഷിച്ചു് യാഗശാലയിലേക്കു് ബദ്ധപ്പെട്ടു് പോയി. യാഗത്തിൽ കത്തിക്കുവാൻ വേണ്ടുന്ന പുണ്യ കുശതൃണങ്ങളുമായുന്ന വഴിവാടുകളുംകൊണ്ടു്, ദൂരെ മലകളിൽ നിവസിക്കുന്ന ഇടയന്മാർ വന്നു.

ചന്ദ്രന്റെ സർവ്വജയസിദ്ധി സൂചകമായ സമയവും സമീപിച്ചു.

മാലയണിയിച്ചിരുന്ന യാഗാശ്വത്തിന്റെ ഒരു സംവത്സരം ദീർഘമായ സ്വാതന്ത്ര്യവും സമാപ്തമായി. ഒരു ഗ്രാമ്യരൂപത്തിൽ പണിത യാഗമണ്ഡപത്തിൽ നിന്നിരുന്ന ശാലയിൽ കുതിര കടന്നു. ശ്രുഭവസ്ത്രധാരികളായ ബ്രാഹ്മണന്മാർ കത്തുന്ന തിയ്യിൽ വെണ്ണ ഏറിഞ്ഞു. തീജ്വാലയെ, അതിൽ ഇട്ടുകൊടുത്ത ചന്ദനമുഷ്ടികളെക്കൊണ്ടു് സുരഭിലമാക്കി. ആരാധിക്കുവാൻ വന്നവരുടെ ഭാവവും അവലംബിച്ചു, മൈലുകളം കുറിക്കാടുകളിൽനിന്നു് ഗൌരവത്തോടെ നടന്നുവന്നു. കുതിരയുടെ ഒന്നിച്ചു് ജീവൻ വിടാൻവേണ്ടി, പുണ്യാഹം കഴിച്ച ഒരു തൂണിന്മേൽ, പലനിറ

മുള്ള നാടകളെക്കൊണ്ട് ബന്ധിച്ചതും അസുരപ്രതിമസ്ഥാനം വഹിച്ചതും ആയ ഒരു ആട്ടിനേയും നിത്തിയിരുന്നു.

പുഷ്പങ്ങളുടെ സമൃദ്ധികൊണ്ട് മേല്പോട്ടിയിട്ട ഒരു അശോകവൃക്ഷത്തിന്റെ ഇണപിണഞ്ഞ കൊമ്പുകളുടെ ചുവടെ ഇരിക്കുന്ന യുവമൌര്യന്റെ ചുറവും സാമന്തരാജാക്കന്മാർ വന്നുനിന്നു.

കുതിരയുടെ ജീവൻ സ്വർഗ്ഗാരോഹണം ചെയ്തപ്പോൾ സർവ്വജ്ഞന്മാരായ ദേവന്മാരുടെ സ്വർഗ്ഗസ്ഥഭവനങ്ങളിൽ നിന്ന് ആചാര്യൻ വിളിച്ച വിളി സർവ്വേശ്വരന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ എന്നപോലെ തൊഴാൻ വന്നവരെ ക്ഷണിച്ചു വരുത്തി.

പോറസ്സിന്റേയും, തന്റെ കുതിരയെ നിർബ്ബാധമായി നടത്തിക്കൊണ്ട്പോയ രാജാക്കന്മാരുടേയും ഒന്നിച്ച് ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻവേണ്ടി, തുറസ്സിൽക്കൂടെ നടന്നുവന്ന ചന്ദ്രൻ ഇന്ത്യാ ചക്രവർത്തിയായ ചന്ദ്രഗുപ്തനാണെന്ന് എല്ലാവർക്കും ബോദ്ധ്യമായി. യാഗത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടവർക്ക് കൊടുത്ത കുതിരയുടെ ചുട്ടമാംസം അവർക്ക് ഗതിവേഗതയും, അപൂർണ്ണാശ്വത്തിന്റെ വേറെ പല ഗുണങ്ങളും ഉണ്ടാക്കി. സ്ത്രീകൾ വാരിയെറിയുന്ന മലരുകൾ, ഗ്രീഷ്മത്തിലെ മഞ്ഞുപോലെ ചോടെ വീണു.

അദ്ധ്യായം പതിനെട്ട.

യുവചക്രവർത്തി നല്ലവണ്ണം ആലോചിച്ചിട്ട് തന്നെയാണ് തന്റെ സേനകളുടെ ശേഖരസ്ഥലമായി, "താരായി"കളുടെ പർവ്വതസ്ഥലങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുത്തത്. ആനക്കാട്ടകളുടേയും ഗംഗാനദിയുടേയും മദ്ധ്യേ കിടക്കുന്ന ചതുപ്പ് സ്ഥലങ്ങളിൽ ഈ വമ്പിച്ച സേനകളുടെ ആഹാരാവശ്യം വേണ്ടിവരുന്ന ധാന്യങ്ങൾ, എളുപ്പത്തിൽ കൃഷിചെയ്യിപ്പാൻ സാദ്ധ്യമായിരുന്നു. പടയാളികളുടെ ഉപകരണങ്ങൾ കൊണ്ടുവരാൻ ആവശ്യമുള്ള ആളുകളേയും എത്തിപ്പാൻ ഗംഗയുടെ പല കൈനദികളിൽക്കൂടെ മൌര്യന്മാരുടെ കപ്പലുകൾക്ക് ഗതാഗതം ചെയ്യാമായിരുന്നു. എല്ലാ പുഴയും കുന്നും നിശ്ചയമുള്ള മൌര്യർക്ക് പാളയങ്ങളുടെ പിന്നാലെ നില്ക്കുന്ന കുന്നുകൾ, തങ്ങളുടെ ഇടയിലുള്ള ഒരു ഇടയന്റെ കമ്മകൌശലങ്ങൾകൊണ്ട് ഉപദ്രവിക്കുന്നവരായ സഞ്ചാരികളുടെ വാസസ്ഥലങ്ങളായിരുന്നു.

"ഇവിടെ കാണുന്ന കാട്ടിൽ ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക് രക്ഷ പ്രാപിക്കാം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ വെള്ളപ്പൊക്കംകൊണ്ട് മാഗധരാജ്യത്തിൽനിന്ന് ഇവിടെ വരാൻ സാധിക്കില്ല. നന്ദരാജാവിന്ന് നമ്മുടെ യത്നങ്ങളെപ്പറ്റി യാതൊരു അറിവും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. അയാളുടെ ദ്രവ്യാശകൊണ്ട് ചുറ്റുവട്ടത്തിലുള്ളവരൊക്കെ അയാളുടെ വിരോധികളാണെന്ന് നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടില്ലേ! നോക്കൂ, ഇതാ അവർ വരുന്നു. നിന്നെ രാജാവായി സ്വീകരിക്കാൻവേണ്ടി"

എന്ന് രാജകീയ വഞ്ചികാഠം അങ്ങും ഇങ്ങും ഓടുന്ന വെള്ള പ്പൊക്കത്തിന്റെ എതിരെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

രാത്രിയായപ്പോഠം, രാജാക്കന്മാരും രാജകുമാരന്മാരും ഗ്രാമാധിപന്മാരും അവരുടെ രാജഭക്തി, കാണിക്കുവാൻ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ അരികെ, സേവകഭാവത്തിൽ വന്നു.

കാട്ടിൽവെച്ചു് കൌടില്യൻ തന്റെ ദൂതന്മാരുമായി സ്വകാര്യ സംഭാഷണംനടത്തിയിരുന്നു. ദൂതന്മാർ വിവിധ ജോലികളിൽ മുമ്പു് ഏർപ്പെട്ടവരായിരുന്ന-ഭിക്ഷുക്കഠം-കച്ചവടക്കാർ-ഗൃഹസ്ഥമാർ ഇങ്ങിനെയുള്ളവരായിരുന്നു. നാനാ ഭാഷകഠം അറിയുന്ന കുലീനന്മാരെ രാജവംശത്തെ ഗൂഢവീക്ഷണം ചെയ്യുന്ന ചാരന്മാരാക്കി. കുടുംബസ്നേഹം കുറയുന്ന നിരുത്സാഹികളായ ക്രൂരരെ അവൻ വിഷം കൊടുത്തു കൊല്ലുന്ന ജോലിക്കാരാക്കി.

ചാരന്മാർ, ചാരരാജാവായ കൌടില്യനെ ആരാധിക്കുന്ന മട്ടിൽ അയാളുടെ ചുറ്റും വന്നുനിന്നു, യുദ്ധത്തിന്നു് ഉപയോഗിക്കേണ്ടുന്ന ഏറ്റവും പുതുതും അപായകരവുമായ ആയുധങ്ങളെപ്പറ്റി ഗുണദോഷിച്ചു.

നഗരചുമരുകളിന്മേൽ കൂട്ടുകെട്ടുന്ന കാക്ക, കഴു, തത്ത, പ്രാവു് മുതലായ പക്ഷികളെ പിടിച്ചു് അവറ്റയുടെ തുവലുകളിന്മേൽ ക്ഷണം തീ പിടിക്കുന്ന ഭസ്മങ്ങഠം കെട്ടിവെക്കണം എന്നു് കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു. "എന്നിട്ടു് അവറ്റയെ കോട്ടമതിലുകളിന്മേലുള്ള കൂട്ടുകളിൽ മടങ്ങിപ്പോവാൻവേണ്ടി വിട്ടയക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ കോട്ടയുടെ

39030

കാവല്ക്കാരായി കടന്നുകൂടിയ, നമ്മുടെ ചാരന്മാർ, കീരി, കുരങ്ങ്, നായ, പൂച്ച മുതലായ മൃഗങ്ങളുടെ വാലിന്മേൽ, ക്ഷണം തീ പിടിക്കുന്ന മുഞ്ഞാന്ന ഭസ്മം കെട്ടിവെക്കട്ടെ. എന്നിട്ട് അവറ്റയെ ഓലമേഞ്ഞ മേൽപ്പുരയിന്മേലും പുര കളിലും കൊണ്ടുവിടട്ടെ. അപ്പോൾ ശത്രുവിന്റെ അടുക്കെ ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന നിങ്ങൾക്കാക്കെങ്കിലും, ക്ഷണം തീ പിടി ക്കുന്ന ഭസ്മം തേച്ച അമ്പുകളും എയ്തുവിടാം".

ഉറുനോക്കിക്കൊണ്ടു് ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്ന അവരുടെ മുഖ ങ്ങളിൽനിന്നു് സമ്മതസൂചകമായ ഒരു സ്വരം പുറപ്പെട്ടു.

"ചാലുകളിലുള്ള വെള്ളത്തിൽ നമുക്കു് വിഷം കലക്കു കയും ചെയ്യാം" എന്നു് ഒരാൾ ഉപദേശിച്ചു.

"പിന്നെ കോട്ടയുടെ പുറമുള്ള തോട്ടിലെ വെള്ളം വറ്റിക്കാം" എന്നു് ചാരരാജാവായ കൌടില്യന്റെ സേവ സമ്പാദിക്കാൻവേണ്ടി മറ്റൊരാളും പറഞ്ഞു.

തിയ്യിൽ ചാടിയ പുതിയ കൊള്ളികൾ കത്തുന്ന പ്രഭ അപ്പോൾ അവിടെ എത്തിയ ഒരു യവന സന്ദേശകന്റെ ഒന്നിച്ചു് ഇരുട്ടിൽക്കൂടെ വരുന്ന ചക്രവർത്തിയുടെ ശരീര ത്തിന്മേൽ വിളങ്ങി.

ഭയഭക്തിയോടുകൂടെ തൊഴും കയ്യായിനിന്നു, ചന്ദ്രഗു പ്തൻ ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു. "ഇപ്പോൾ വെറും നാമ വശേഷമായ്ത്തീർന്ന, അലക്സേണ്ടരുടെ ശക്തിയെക്കാൾ ഇപ്പോൾ പ്രാബല്യമുള്ളത് ഈ അവസരത്തിന്നാണ്.

"മരിച്ചോ" എന്നു് കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു.

"ബാബിലോണിൽവെച്ചു് അതും നടന്നു" എന്നു് ചക്രവർത്തി ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "കാളനോസനും അന്നു് തന്നെ മരിച്ചു".

എല്ലാവരും അന്യോന്യം നോക്കിനിന്നു.

പിന്നെ പണ്ടത്തെ ഇതിഹാസമായ മഹാഭാരതത്തിലെ ചില ഭാഗങ്ങളും ചൊല്ലുവാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കവികളെ വിളിപ്പാൻ ഏല്പിച്ചു.

"നമ്മുടെ പൂർവ്വന്മാരുടെ അമാനുഷിക കർമ്മങ്ങളും, നമുക്കു് ഉശിരും ഉത്സാഹവും തരും" എന്നു് അയാൾ പറഞ്ഞു.

രാജപാളയത്തിലേക്കു് ചന്ദ്രഗുപ്തനും കൌടില്യനും മടങ്ങി വന്നു. കാളനോസന്റെ മരണവൃത്താന്തം കേൾപ്പാനായി പടയാളികളും സന്ദേശകന്റെ ചുറ്റും വന്നുകൂടി. ശ്രുതിപ്പെട്ട വിദേശിയനായ യവന ചക്രവർത്തിയുടെ വിശേഷം കേൾക്കുന്നതിനേക്കാളും ഇഷ്ടം, അവർക്കു് തക്ഷശിലയിലെ, യോഗി മരിച്ചതു് എപ്രകാരമാണെന്നു് കേൾപ്പാനായിരുന്നു.

"ഞാൻ ഇവിടെ വരുന്ന വഴിക്കു് തക്ഷശിലയിൽ പോയിരുന്നു" എന്നു് പാളയത്തിൽ കൂട്ടിയ തീയ്യിന്റെ ചുറ്റും ഇരുന്നവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ സുഖമായ് ഇരുന്നുകൊണ്ടു് സന്ദേശകൻ പറഞ്ഞു തുടങ്ങി.

ചുറ്റും ഇരിക്കുന്നവർ മീതെ പടർന്നുപിടിച്ച മരക്കൊമ്പുകളുടെ മേലെ നല്ലവണ്ണം കേൾക്കാനും കാണാനുംവേണ്ടി കേറി ഇരുന്നു.

"ഞാൻ തക്ഷശിലയിൽ എത്തിയപ്പോൾ നിങ്ങൾ ചോദിക്കുംപ്രകാരംതന്നെ താപസന്മാരും എന്നോട് ചോദിച്ചു. അവരുടെ സഹോദരന്റെ മരണം ദൈവവിധിയാണെന്ന് അവർ വിശ്വസിച്ചു. "അയാളുടെ ആത്മാവ് ധനത്തിന്ന് വേണ്ടി പണയം വെക്കരുതായിരുന്നു." എന്നും അവർ പറഞ്ഞു. ഈ സംഗതി നടന്നതു് എങ്ങിനെ എന്ന് നിങ്ങൾക്കുതന്നെ ആലോചിച്ചെടുക്കത്തക്കവണ്ണം ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാം"

"†അഗ്നിപുത്രന്മാരുടെ രാജ്യത്തെത്തിയപ്പോൾ കാളനാസന്ന് ഒരു ആന്ത്രവായുവിന്റെ ബാധ പിടിപ്പെട്ടു. അയാളെ ദഹിപ്പിക്കാൻവേണ്ടി മേലേരി കൂട്ടുവാൻ അയാൾതന്നെ ആവശ്യപ്പെട്ടു" (കേട്ടിരിക്കുന്നവരുടെ ഇടയിൽ സങ്കടസൂചകമായ ഒരു ശബ്ദം ഉണ്ടായി) "കാഹളശബ്ദം മുഴങ്ങുന്ന ഇടയിൽ അശ്വാരൂഢനായി അയാൾ ഈശ്വരനാമം ജപിച്ചു മുന്നോട്ടു് വന്നു. ശുദ്ധിവരാൻവേണ്ടി സുഗന്ധതൈലങ്ങൾ അയാൾതന്നെ തന്റെ ദേഹത്തിൽ ഒഴിച്ചു. പിന്നെ തന്റെ തലമുടിയുടെ ഒരു ഭാഗം മുറിച്ചു് എരിയുന്ന തിയ്യിൽ എറിഞ്ഞു".

"ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിലെ താപസന്മാരുടെ ഇടയിൽ പ്രചാരമുള്ള ഒരു ആചാരണമാണ് അതു്" എന്നു് ഇടക്കു ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ വളരെ തൃപ്തിയോടെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

എന്നതിൽപിന്നെ "രാജാവോട്ടുക്രൂടി ഈ ദിവസം വിനോദിച്ചും മദ്യപിച്ചും കഴിച്ചുകൊൾവിൻ എന്നു് പറഞ്ഞുംകൊണ്ടു് മെക്കിഡോണിയക്കാരോടു് അയാൾ തന്റെ

† പാരസികന്മാർ.

അവസാനത്തെ യാത്ര പറഞ്ഞു.” ഇത്രത്തോളം പറഞ്ഞു് സന്ദേശകൻ അല്പംനേരം വിരമിച്ചു. “പിന്നെ കാളനാസൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ആ സമയത്തു് അതിന്റെ സാരം ഞങ്ങൾക്കു് മനസ്സിലായില്ല. “‘അല്പസമയത്തിന്നുള്ളിൽ ബേബിലോണിൽവെച്ചു് ഞാനും അലക്സേണ്ടരും കണ്ടുമുട്ടും.”

സന്ദേശകന്റെ ചുറ്റും ഉണ്ടായിരുന്ന ക്രൂട്ടക്കാർ അതിശയംകൊണ്ടു് ഊമകളായി.

“മേലേരിയിൽ നീണ്ടുനിവന്നുകീടന്നതിൽപിന്നെ കാളനാസന്റെ ദേഹം ഇളകിയതേ ഇല്ല. തീ വന്നു അയാളെ ഭസ്മമാക്കുംവരെ അതേ നിലയിൽത്തന്നെ അയാൾ കിടന്നു. കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ(വാക്കുകൾ ഉള്ളിൽനിന്നു് വരുമ്പോലെ എത്രയോ സാവധാനമായി സന്ദേശകന്റെ നാവിൽനിന്നു് ഇങ്ങിനെ പുറത്തുവന്നു.) “ബാബിലോണിൽവെച്ചു് അയാളുടെ പ്രവാചകത്തിന്നു് അനുഭവസിദ്ധി ഉണ്ടായി. കാളനാസനോടു് യോജിക്കുവാൻവേണ്ടി അലക്സേണ്ടരുടെ ആത്മാവും അയാളുടെ ദേഹം വെടിഞ്ഞു.”

അദ്ധ്യായം പത്തൊമ്പത്.

വെള്ളപ്പൊക്കം വഴിഞ്ഞുപോയപ്പോൾ, മൌര്യസേന കുസുമപുരത്തിൽ പ്രവേശിക്കാൻ അവസരം കിട്ടി.

അവർക്ക് കിട്ടിയിരുന്ന വർത്തമാനം പരമാർത്ഥമാണോ എന്ന് തീർച്ചപ്പെടുത്തുവാൻവേണ്ടി മൂന്ന് ചാരന്മാർ കൊണ്ടു വരുന്ന വർത്തമാനം ഒരുപോലെ ഇരിക്കണം എന്ന കൌടില്യന്റെ നിഷ്കർഷകൊണ്ടു് നന്ദരാജാവിന്റെ ഗതാഗതത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ശരിയായ വിവരം ചന്ദ്രഗുപ്തനും പോറസ്സിനും അറിവു് കൊടുപ്പാൻ കൌടില്യനു് സാധിച്ചു. എന്നാലുംക്രൂടി, ചന്ദ്രഗുപ്തൻ എവിടെയാണെന്ന വിവരം പാടലീപുത്രക്കാർക്കു് അറിവാൻതക്കവണ്ണം ആരും വിട്ടുകൊടുത്തില്ല. കലക്കം കഴിഞ്ഞതിൽപിന്നെ, വിവരങ്ങൾ അറിയിപ്പാൻ കൌടില്യൻ ഏല്പിച്ചുവെച്ച, അഭയാർത്ഥികൾ "ബാലനായ വേട്ടക്കാരൻ"നേയും അന്വേഷിച്ചു, എല്ലാ രാത്രികളിലും പാളയത്തിൽ വന്നുക്രൂടി. ഒറ്റുകാർ എത്രയോ ഗോപ്യമായിട്ടു് പാടലീപുത്രത്തിലേക്കു് ചെല്ലുന്നപാതി അബാധമായി നിർത്തുവാൻവേണ്ടി അത്യുത്സാഹത്തോടെ വന്നും പോയും ഇരുന്നു.

ഒരു ഭയങ്കര രാത്രിയിൽ നന്ദന്റെ ദുഷ്ടക്രൂടായ പട്ടണത്തിൽ അഗ്നിബാധ പിടിപ്പെട്ടു. അവരുടെ പടകളോടു് ഒന്നിച്ചുചേരുവാൻ വിളിക്കുന്ന കാഹളങ്ങളൊക്കെ വെന്തു വെണ്ണീറായ്പോയി. സേനകൾ ചുറ്റും നിരന്നു് പട്ടണം പിടിച്ചടക്കുമ്പോളുള്ളവായ ക്രൌര്യങ്ങളൊക്കെ പുണ്യവതിയായ ഗംഗാമാതാവു് തന്റെ അലകളിൽക്രൂടെ

കൊണ്ടു് പോയ്ക്കളഞ്ഞു. നേരം പുലരുവോളം ബ്രാഹ്മണരുടെ അത്ത്യുഗാനങ്ങളും ചകിതരായജനങ്ങളുടെ ദേവാരാധനകളും ഇളക്കി.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പോറസ്സിനോടൊരുമിച്ചു് ജയഘോഷത്തോടെ പട്ടണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ശത്രുക്കൾക്കു് കീഴടങ്ങാൻവേണ്ടി, നന്ദകുഡുംബത്തിലെ ഒരു രാജകുമാരി മുന്നോട്ടു് വന്നു. മഹാനായ പൌരവൻ (പോറസ്സു്) അവളുടെ സൌന്ദര്യംകണ്ടു് മോഹനിമഗ്നനായി. അവളെ ഭാഗ്യത്തിന്റെ ഒരു ശകുനമാണെന്നുതന്നെ വിചാരിച്ചു. ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കാരുണ്യത്തിനു് അവൾ ഒരു പാത്രമാവാൻമതി എന്നു് വെച്ചിട്ടു് പട്ടണം പിടിച്ചുപോകുംമുമ്പേ, നന്ദന്മാർ ക്രമത്തിൽ എല്ലാ ദിവസവും അവൾക്കു് വിഷം കൊടുത്തുവെച്ചിരുന്നു അവളുടെ ദേഹം വിഷത്തിന്റെ കൂടായിരുന്നു.

കൌടില്യൻ പോറസ്സിനെ അവളെ വിവാഹം ചെയ്വാൻ ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു. വിവാഹാഗ്നിയുടെ തീഷ്ണതകൊണ്ടു് രാജകന്യക സ്നേഹത്തിൽ മുങ്ങി. പോറസ്സു് അവളുടെ കൈ പിടിച്ചപ്പോൾ വിഷം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദേഹത്തിലും വ്യാപിച്ചു. അതിന്റെ ഫലം ക്ഷണത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. അയാൾ വൈദ്യന്മാരെ വിളിച്ചു. ഒരു മത്സരിയായിത്തീരാൻ ഇടയുള്ള പോറസ്സിനെ ഒഴിച്ചുകളവാൻ നല്ല അവസരം ഇതാണെന്നു് കണ്ടിട്ടു്, കൌടില്യൻ വൈദ്യന്മാരെ വിളിക്കാനയച്ചവരെ ഉപായത്തിൽ താമസിപ്പിച്ചു. അവർ വൈദ്യന്മാരെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു് വരുമ്പോൾ സമയം വളരെ വൈകിപ്പോയിരുന്നു. തന്നിമിത്തം പോറസ്സു് മരിച്ചു.

വാളും, ഉളിയും, ആണിയുമൊക്കൊണ്ടു്, അശോകൻ ശവപ്പെട്ടിയുടെ പണിക്കു് ആരംഭിച്ചു. പുതുതായി കിട്ടിയ

ഭവനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് തൃപ്തിപ്പെട്ട പൌരന്മാർ, നന്ദഭരണം കൊണ്ടു് മേലാൽ മദ്ദിതരാകയില്ലല്ലോ എന്ന സന്തോഷത്തോടെ, അവരുടെ സകലനഷ്ടങ്ങളും മറന്നു.

മരിച്ച രാജാവിന്റെ പരിചാരകന്മാരെ ഒക്കെ പിരിച്ചയച്ചു. ഭവനങ്ങളിലേക്കുള്ള അവരുടെ തിരിച്ചുവരവിന്റെ ശുഭാഘോഷം തങ്ങളുടെ വ്യസനവൃത്തമാനത്തിൽ നിമജ്ജമായ്പോകും എന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, അവരുടെ കാട്ടുവംശക്കാരോടു് വീണ്ടും ചെന്നു ചേരുവാൻവേണ്ടി, അവരൊക്കെ വാദ്യങ്ങളും മുട്ടിക്കൊണ്ടു് സീതാവനത്തിൽ കടന്നു.

ഒന്നിച്ചുപോവാൻ സാധിക്കാതെവന്നവരോടു് ചോദിച്ച ചോദ്യങ്ങൾക്കു് കിട്ടിയ ഉത്തരംകൊണ്ടു് അറിവായിട്ടുള്ള വിവരങ്ങളെപ്പറ്റി പുണ്യഹിമവാന്റെ താഴ്വരയിൽ ക്രൂടിയ നാടോടിക്കഥകളും പറഞ്ഞുകേട്ട കഥകളും, താഴ്വാരങ്ങളുംതോറും പരന്നു.

"കറുത്ത വാവിന്റെ മുന്നത്തെ ഇരുളാപ്പിടിച്ച രാത്രിയിൽ സേനകളുടെ മുൻഗാമികളായി പോവാൻവേണ്ടി മന്ത്രവാദി കൌടില്യൻ ഞങ്ങളെ കൂടെപ്പോരെ ഒന്നിച്ചുകൂട്ടി." ഇങ്ങിനെ ഒരു പ്രായം കൂടിഞ്ഞ പടയാളി പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. "കൂട്ടം വിട്ടുപോകാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി, മുൻകരുതലായി ഞങ്ങളെ ദേശാടനം ചെയ്യാൻ പറന്നു പോകുന്ന പക്ഷികളുടെ ശബ്ദം ഉണ്ടാക്കി. ഞങ്ങൾ ചരിതത്തിൽ നടന്നു. നന്ദന്റെ പാറാവുകാർ അറിയാതെ സീതാവനം എന്ന കാട്ടിൽ ഞങ്ങൾ പ്രവേശിച്ചു. നീരോട്ടത്തെ നിശ്ശബ്ദരായി എത്രയോ പ്രയാസപ്പെട്ടു് തടുത്തുംകൊണ്ടു്, കാറു് നിറച്ച പശുത്തൊലിമേൽ നദിയിൽക്കൂടെ ഒഴുകിക്കൊണ്ടു്, തിരിച്ചറിവാൻ പാടില്ലാത്ത ചില കറുത്ത സ്വരൂപി

കഥം വന്നുകൂടിയതേ കാണായ്വന്നുള്ളൂ. അവർ തന്റെ പക്ഷക്കാരാണെന്ന് അറിഞ്ഞിട്ട് കൌടില്യൻ അവരെ ക്ഷണിച്ച് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻ, പെള്ളത്തിന്റെ അരികെ ഇറങ്ങിച്ചെന്നു. അവരുടെ കപ്പായത്തിന്റെ ചുറകളിൽ അവർ പ്രാവുകളെ ഒളിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. നഗരത്തിന്റെ പ്രാകൃട്ടകളിലും തള്ളിനില്ക്കുന്ന മരക്കെട്ടുകളിലും ഉണ്ടായിരുന്ന ചെക്കിരിക്കും സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്ന് രാത്രിയായപ്പോഴം ഈ പ്രാവുകളെ പിടിച്ചെടുത്തതാണെന്ന് അവർ പറഞ്ഞു."

"പറക്കുമ്പോഴം ഒരു മുരളീനാദം പുറപ്പെടുവാൻവേണ്ടി, ക്രൂനനായ കൌടില്യൻ ഒരു പൈശാചിക സന്തോഷത്തോടെ അവറയുടെ ചിറകിന്റെ അടിക്കു് ചെറിയ ഓടക്കഷണങ്ങളം കെട്ടി."

"പിന്നെ ഞങ്ങളംക്കു് അറുപ്പും ഭയവുംപൊങ്ങുമാറ്, അയാളും അയാളുടെ ഒറുകാരും കുരങ്ങന്മാരുടെ വാലുകളിന്മേൽ എണ്ണയിൽ പൊതിഞ്ഞ തുണിക്കഷണങ്ങളം ചുറ്റി എന്നതിൽപിന്നെ അവർ (മുൻകൂട്ടി തീ പിടിക്കുന്ന മരുന്നു തേച്ചുവെച്ചിരുന്നു) പ്രാവിന്റെ തൂവലുകളംക്കും തീ കൊളുത്തി. അവറ ജ്വലിച്ചും, ബിസുള്ളുന്ന സ്വരം ജനിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു് ആകശത്തിൽക്കൂടെ പറന്നു. നഗരത്തിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽവെച്ചു്, വാലിന്നു് തീ കൊളുത്തിയ കുരങ്ങന്മാരേയും ചെന്നുവിട്ടു. ഭയം കൊണ്ടു് അവറ വീടുകളുടെ മേൽപ്പുരകളംതോറും ചാടി. അവർ ചെന്ന ദിക്കിലൊക്കെ തീയും കത്തിത്തുടങ്ങി. ആ രാത്രിയിലെ ശാന്തതക്കു് ഭംഗം വരുത്തിയ, ഭയവിഹ്വലരായ ജനങ്ങളുടെ

നിലവിളിയും ആത്മനാദവും ബഹളവും എത്രത്തോളം പരിഭ്രമജനകമായിരുന്നു എന്നു്, മലവാസികളായ നിങ്ങൾക്കു് അലോചിക്കപോലും വയ്യാത്ത വിധത്തിലായിരുന്നു. ആകാശത്തിൽനിന്നു് ചൂളയിട്ടുകൊണ്ടു് കത്തുന്ന പക്ഷികൾ വീഴുന്നതാണു്, ബന്ധനസ്ഥന്മാരായ നഗരവാസികൾ ഉറക്കം ഞെട്ടുമ്പോൾ കണ്ടതു്. ഇതു് ക്രൂരതെ കത്തുന്ന കുരങ്ങുകൾ എല്ലാ ദിക്കിൽനിന്നും പിടിച്ചുകേറുന്നതും ചാടുന്നതും കൂടി കണ്ടപ്പോൾ അവരുടെ ഭയത്തിനും ഭ്രമത്തിനും സീമ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

ചെറുപ്പക്കാരനായ പടനായകൻ, തന്നോടുവിട്ട ഭോഷ്യപരമ്പരകൊന്നും ഉത്തരം പറയാതെ തല കുലുക്കി.

വളരെക്കാലത്തോളം അഗ്നിബാധയിൽനിന്നു് കാട്ടുകൾ രക്ഷിപ്പാൻ അഗ്നിഭഗവാനെ സ്തുതിരൂപമായി പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ടു്, കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു വിവേകി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഈ കമ്മംകൊണ്ടു് അഗ്നിഭഗവാൻ തൃപ്തിപ്പെട്ട എന്ന വിശ്വാസംനിമിത്തം നമ്മൾ ആശ്വസിക്കുക'

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിരുന്ന ആൾ ശാന്തനായി പിന്നേയും ആരംഭിച്ചു. "ഒരു കൊല്ലന്റെ തീക്കുണ്ഡം തുറക്കുംപോലെ നഗരത്തിന്റെ അറുപത്തിനാലു് പടിവാതിലുകൾ ഓരോന്നും പെട്ടെന്നു് തുറക്കപ്പെട്ടു. പരിഭ്രമംകൊണ്ടു് മതിമറന്നുപോയ നഗരവാസികൾ നദീതീരത്തു് കൂട്ടം കൂട്ടമായി വന്നുചേർന്നു. വളരെ ആളുകൾ മുങ്ങിച്ചത്തുപോയി. പുഴയിൽ ഇറങ്ങി മുകരുക്കു് നീന്താൻ നോക്കുന്നവരുടെ ദേഹങ്ങളിൽ കൂട്ടത്തിലവാളുകളുടെ വെട്ടുകളും ചാട്ടുകുന്തങ്ങളുടെ കുത്തുകളും വീണു. ചത്തും ചാകാറായും ഇരിക്കുന്ന പൌരന്മാർ

പുണ്യവതിയായ ഗംഗാ മാതാവിന്റെ പുകയുന്ന ഒഴുക്കിൽ പ്പെട്ട ആണ്ടുപോയി."

"ഇത് ധീരന്മാർ നടത്തുന്ന ഒരു യുദ്ധമായില്ല. ഇത് പിശാചിന്റെ കള്ളത്രാണങ്ങളം മാത്രമാണ്" എന്ന് വിവേകി മെല്ലെ പറഞ്ഞപ്പോൾ ആ കലത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ബാക്കി വൃദ്ധന്മാർ അവനോട് അനുകൂലിച്ചു.

ഇടമുറിഞ്ഞു പറഞ്ഞതൊന്നും വകവെക്കാതെ, പ്രാസംഗികൻ പിന്നേയും തുടർന്നു പറഞ്ഞു. "കുസുമപുരത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന രാജധാനിയിൽ എത്തുംമുമ്പേ തീ കെട്ട. രക്ഷപ്പെട്ടവാൻ കേവലം അർഹനല്ലാത്ത നന്ദരാജാവ് ആപത്തൊഴിഞ്ഞു. കേട്ടനിന്നവരുടെ നാവിൽനിന്ന് ഇമ്മ്ലാഭംഗം സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഒരു മർമ്മരശബ്ദം പുറപ്പെട്ട. അതു് വളരെ നേരത്തോളം നിന്നില്ല. (എന്ന് അവൻ അവരെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തി.) അന്ധകാരമാകുന്ന ആവരണത്തിൽ മറഞ്ഞു നമ്മുടെ കുലീനനായ ചക്രവത്തി, സേനയുടെ കാര്യമായ ഭാഗത്തെ നഗരകോട്ടയുടെ പുറമുണ്ടായിന്നരു തോട്ടിൻതീരത്തു നിത്തി. മൌര്യന്മാരുടെ കവിണക്കാരുടേയും വില്ലാളികളുടേയും പരാക്രമത്തിൽനിന്ന് രാജാവിനെ രക്ഷിപ്പാൻ നന്ദന്മാരുടെ പ്രസിദ്ധ മഹാരഥന്മാർക്കുകൂടി സാദ്ധ്യമായില്ല. കാലാഠംപ്പടകളുടെ വീതിയേറിയ വാളുകൾ മിന്നൽപ്പിണർപോലെ വായുമണ്ഡലം മുറിച്ചു."

അവരുടെ വെട്ടേറ്റു പിശുക്കന്മാരിൽ രാജാവായ നന്ദനും അവന്റെ മക്കളും നശിച്ചു നമ്മുടെ മലകളിൽ നിന്ന് ശേഖരിച്ച രത്നങ്ങൾ പടത്തിവെച്ച് ലോകം മുഴുവൻ കേളികൊണ്ട നന്ദന്റെ സിംഹാസനം ഇപ്പോൾ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കാല് വെക്കുന്ന ഒരു പീഠം മാത്രമായി".

"യുദ്ധത്തിന്റെ ഉൗക്കും ബഹളവും സമാപ്തമായതിൽ പിന്നെ പടയാളികൾ പണ്ടത്തെ ജോലിക്കു വീണ്ടും പോയി. ആഹാരം സമ്പാദിക്കുന്നതു് പ്രയാസമാണെന്നു് കണ്ടിട്ടു് ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പാടലീപുത്രത്തെ തക്ഷശിലയുമായി യോജിപ്പാൻ ഒരു പാത പണിയുന്ന ജോലിയിൽ അവരെയൊക്കെ പെടുത്തിവെച്ചിരിക്കയാണു്. എന്നാൽ പുറമുള്ള രാജ്യങ്ങളുമായി കച്ചവടം ചെയ്യുവാൻ പ്രജകൾക്കു് യാതൊരു പ്രയാസവും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല".

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്.

പരിശുദ്ധാഗ്നി എന്നും കെടാതെ നിത്തുന്ന ഒരു ആലോചന മണ്ഡപത്തിൽ എല്ലാ പരിവാരങ്ങളോടും കൂടെ കൌടില്യനായ മന്ത്രിയുടെ ഒന്നിച്ചു് പുതിയ ചക്രവർത്തിയായ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ എല്ലാ നാളും ഇരുന്നു. ശ്ലക്ഷ്ണതയുള്ള ചുമരിന്മേൽ പ്രതിബിംബിച്ചിരുന്ന ആ ജനക്കൂട്ടം ജീവനുള്ള ചിത്രങ്ങളെപ്പോലെ ആചരിച്ചു.

പുറരാജ്യങ്ങളിലെ പ്രതിനിധികളോടു് സംസാരം നടത്തുന്നതും, ഹരജികാര്യം വിചാരണ ചെയ്യുന്നതും, നീതിന്യായങ്ങൾ നടത്തുന്നതും, ശ്രദ്ധേയവേലകളാണെന്നു് ചന്ദ്രഗുപ്തനു് മനസ്സിലായി

അവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ മണ്ഡപം മുഴുവൻ മുഴങ്ങി. "നികൃതി; ശക്തിയുള്ള കാളകളെപ്പോലെ ചുമക്കുവിൻ" രാജാക്കന്മാർക്ക് ശീലിക്കുവാൻ വേണ്ടി, താൻ ആലോചിച്ചുണ്ടാക്കിയ നിയമങ്ങളുടെ സാരാംശം ശരിയോ എന്നു് കൌടില്യന്നു് മനസ്സിലാക്കാൻ ഈ ന്യായക്കോടതികൾ ആയാളെ സഹായിച്ചു.

ഗ്രീക്ക രാജ്യത്തിൽ അടിമയാപനക്ക് ഉതകുന്ന ന്യായങ്ങൾ കണ്ടുപിടിക്കാൻ അറിസ്റ്റോട്ടൽ, തലയിട്ട് അടിക്കയായിരുന്നു. എന്നാൽ സിന്ധു നദിയുടെ അക്കരയിൽ നിവസിച്ചിരുന്ന കൌടില്യൻ അത് അസുരന്മാർക്ക് പറഞ്ഞിയ ഒരു സമ്പ്രദായം മാത്രമാണെന്നു് പഴിച്ചുകൊണ്ടു് അടിമവ്യാപാരം നിർത്തൽ ചെയ്യുവാൻ ശ്രമിക്കുകയായിരുന്നു.

ചന്ദ്രഗുപ്തനും കൌടില്യനും അടുത്തടുത്ത് ഒഴുകുന്ന രണ്ടു് പുഴകളെപ്പോലെയാണ് തങ്ങളുടെ ജീവകാലം നയിച്ചിരുന്നതു്. ചില സമയത്ത് ഒരേടത്ത് വെള്ളപ്പൊക്കം ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെ കടുപ്പമുള്ള ഒഴുക്കുകൾ ഉണ്ടാകുകയും, ചിലേടങ്ങളിൽ തടസ്ഥതരുക്കളെ പതിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിലെ മുന്നാണിയിൽ നില്ക്കുന്ന സാമ്രാജ്യത്തിൽ എല്ലാടവും അവരുടെ അതിശയബുദ്ധിയുടെ ബീജങ്ങൾ വിതരണം ചെയ്തിട്ട് ഫലവത്താക്കിത്തീർത്തു.

ഇങ്ങിനെ ഒരു സാമ്രാജ്യം നിർമ്മിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ ചന്ദ്രഗുപ്തന്നു് ചെറുപ്പം മുതല്ക്കേ ഒരു ആശ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും വിനോദമാർഗ്ഗങ്ങൾ ഒന്നും അവൻ വെറുതെ വിട്ടുകളഞ്ഞിരുന്നില്ല. തന്റെ സാമന്ത രാജാക്കന്മാരിൽ ഒരാളുടെ രാജധാനിയിൽവെച്ചു് ഒരു രാജകുമാരിയെ അയാൾ

കാണുകയും മോഹിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്ഞിയായി അവളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻ ഒരുക്കൂട്ടം പ്രഭുക്കന്മാരെ അയാൾ പറഞ്ഞയച്ചു.

അവളുടെ വംശക്കാരുടെ ആശിസ്സ് ചന്ദ്രഭാനുവോട് പറയുവാൻതക്കവണ്ണം, രാജ്യകന്യ വരുംമുമ്പേ ഒരു ദൂതൻ വന്നു.

ഇന്ത്യക്കാക്ക് സഹജമായ ഔദാര്യബുദ്ധിയും, മര്യാദ ബുദ്ധിയുംകൊണ്ടു പ്രേരിതനായ ചക്രവർത്തി പാറകൾ നിറഞ്ഞ മരുഭൂമിയിൽ യാത്രചെയ്തുവരുന്ന തന്റെ ഭാവി പത്നിയെ സ്വീകരിപ്പാൻവേണ്ടി അങ്ങോട്ട് കുതിരപ്പുറമേറിച്ചെന്നു. വിമാനംപോലെ വളരെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച പല്ലക്കു് അവളേയും വഹിച്ചുവരുന്നതു് അയാൾ കണ്ടു.

അശ്വാരൂഢരും അഭ്യാനശീലരും ആയ കുന്തക്കാർ പാറാവുകാരായുള്ള; അവളുടെ ശോഭിച്ച സമാജത്തെ അദ്ദേഹം കുതിരയുടെ കടിഞ്ഞാൻ പിടിച്ചുനിത്തീട്ട് നോക്കിനിന്നു. രാജ്യകന്യയുടെ അന്തോളത്തിന്റെ അരികെ വെള്ളക്കുഴിതകളിന്മേലേറി ഒരുക്കൂട്ടം യുവതികൾ രക്ഷാസ്ത്രീകളെപ്പോലെ വന്നിരുന്നു. അവളുടെ പിറകെ അവളുടെ കുഡുംബാചാര്യനായ ഭട്ടൻ വന്നു. വിദേശപൂക്കളുടെ മാലകൾ സ്വർണ്ണാഗ്രമുള്ള കൊമ്പുകളിന്മേൽ ചാർത്തിയ ചെറിയ വെള്ളക്കാളകൾ വഹിക്കുന്ന രഥങ്ങളിൽ രാജകന്യയുടെ തോഴികളും വന്നു. അവരുടെ പിന്നാലെ ഗിൽട്ടിട്ട പെട്ടികളിൽ അവളുടെ സ്വന്തം വകയായ സ്ത്രീധനവും വഹിച്ചു് അനേകം ഒട്ടകങ്ങളും വന്നു. നീലപ്പൂക്കൾ വെള്ള ഓലിയാന്തർച്ചെടികൾ നിറഞ്ഞ തീരങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു ചെറുനദി അവർ പിന്നേയും പിന്നേയും കടന്നു.

രാജകന്യകയോട് മറാരാം കാണാതെ സ്വാഗതം പറവാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പനത്തോട്ടത്തിലേക്ക് പോയി നില്ക്കാൻ തന്റെ പരിവാരങ്ങൾക്ക് ആംഗ്യപ്രകാരം കല്പന കൊടുത്തു.

കാമിനീകാമുകന്മാർ വെള്ളപ്പൂക്കൾ നിറഞ്ഞ ഒരു പാടത്ത് അഭിമുഖമായി നിന്നു. അവളുടെ അന്താളത്തിന്റെ തിരശ്ശീലകം മന്ദമാരുതനും ഊതി അകറ്റി. ഒരു ചെറിയ കരപല്ലവം, മുല്ലപ്പൂവിന്റെ വെള്ളപ്പോടൊത്തു നോക്കുമ്പോൾ മാത്രം ആനക്കൊമ്പുപോലെ വെളുത്തതാണെന്ന് തോന്നുന്ന ഒരു ഓമന കൈ; കാറുകൊണ്ട് തുള്ളിക്കളിക്കുന്ന മസ്സിൻ തിരശ്ശീലകം പിടിച്ചടക്കാൻവേണ്ടി പുറത്തേക്ക് തള്ളിയത് ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഇടിക്കുന്ന ഹൃദയത്തോടെ കണ്ടു. പിന്നെ ഉരുമാമ്പഴപ്പൂനിറമായ ചേല ചുറ്റിയ ദേഹം തന്റെ വീക്ഷണലക്ഷ്യമാകാതെ മറഞ്ഞു.

ബാലദശയിലെ ചില കാര്യങ്ങൾ അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഓർമ്മവന്നു. "റോഡൻഡ്രോൻ" പടികളുടെ കട്ടനീലപ്പൂക്കൾക്ക് ഒരു വെളുത്ത പിൻശീല കാലംതെറ്റി പെയ്ത ഹിമം നിമിത്തം ഉണ്ടായ്വന്ന ഒരു ദിവസത്തെ അവൻ ഓർത്തു. അന്ന് ഒരു മരത്തിൻചുവട്ടിൽനിന്ന് അയാൾ കൂഴൽ വിളിച്ചതും വീണ ചപ്പുകളിൽനിന്ന് "പര പര" ശബ്ദം അയാളുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിച്ചതും, വസന്തത്തിന്റെ ലോകം മുഴുവൻ വഴങ്ങുന്ന വിളിക്കനുകൂലമായി രണ്ടു നാഗങ്ങൾ 'ട'കാരത്തിൽ ഇഴഞ്ഞുകൊണ്ട് സൂര്യപ്രകാശം വീണു കണ്ട ഒരു തുരുസ്സിൽ വന്ന് കിടക്കുന്നതും അവൻ ഓർമ്മയായി. പനത്തോട്ടത്തിൽനിന്ന് വിവാഹമംഗളസ്തോത്രങ്ങൾ പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നോടത്ത് പരിവാരങ്ങൾ യാത്ര

യായി. നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ആശിർവ്വാദങ്ങളോടുകൂടെ ആ കാട്ടിൽവെച്ചു് നടന്ന ഗാന്ധർവ്വ വിവാഹത്തിന്നു്, നാട്ടുനൂറമാകുന്ന പരിതസ്ഥിതികൾകൊണ്ടൊന്നും യാതൊരു കുറവും പിടിച്ചില്ല.

കന്യകക്കു് ശ്മശാനവാസമാകുന്ന ഏകാന്തതയിൽ നിന്നു് മോചനം സിദ്ധിച്ചപ്പോൾ റാണി രാജാവിന്റെ ഒപ്പം ഒരു ഗംഭീരനായ കുംഭീന്ദ്രന്റെ പുറത്തിരുന്നു് ഹൌഡയിൽ കേറി.

മയൂരരൂപം കൊമ്പിന്മേൽ കൊത്തിവെച്ചിരുന്ന ഒരു മൌഞ്ഞക്കപ്പൽ അവരേയും കാത്തു ഒരു നദീതീരത്തു് വെച്ചിരുന്നു. ആനപ്പുറത്തുനിന്നു് ഇറങ്ങി റാണിയും തോഴികളും ആ വലിയ വഞ്ചിയിൽ കേറി.

തന്റെ രാജ്ഞി കപ്പലിന്റെ മേലെ ഉണ്ടായിരുന്ന മുകൾത്തട്ടിൽക്കൂടെ പാഞ്ഞു. എല്ലാം തൊട്ടുനോക്കുന്നതും, തന്റെ തോഴികളോടൊപ്പം ചിരിച്ചുകളിക്കുന്നതും ചന്ദ്രഗുപ്തൻ സന്തോഷത്തോടെ നോക്കിനിന്നു. പിന്നെ, സമയം ആരേയും കാത്തുനില്ക്കുകയില്ല എന്നു് പറയുംപ്രകാരം യാത്രാരംഭത്തിന്നുള്ള കാലം, വളരെ നേത്തേതന്നെ വന്നപോലെ തോന്നി. വെള്ളത്തിൽ വീണ ചുക്കാന്റെ ഒന്നാമത്തെ വലി കരയിലുള്ളവരുമായി അവസാനത്തെ യാത്ര പറയലിലും ആശിർവ്വാദത്തിലും അവസാനിച്ചു. ആ കപ്പൽ അനേകം വഞ്ചികളോടുകൂടെ തന്റെ അനേകം നിറംപൂണ്ട ചായങ്ങൾ തിളങ്ങിച്ചുകൊണ്ടു് നങ്കൂരമിട്ട സ്ഥലം വിട്ടു.

ശിവന്റെ നന്ദിയുടെ രൂപം വരച്ച ഒരു വെള്ളക്കൊടി പതാക മേൽനിന്നു് നിവർന്നു. അപ്പോൾ അതിൽ പൊൻനൂലുകളുടെ ഒരു വലക്കെട്ടു് പ്രത്യക്ഷമായി. ദമ്പതിമാരെ

വെയിലിൽനിന്ന് രക്ഷിപ്പാൻ കെട്ടിയ ഒരു ചെറിയ മുളപ്പന്തലിന്മേൽ, ചക്രവർത്തിയുടെഏറ്റവും കീഴ്ക്കുള്ള രാജാക്കന്മാർ ഉപായനങ്ങളായി അയച്ച സൌരഭ്യസുമങ്ങൾ വഹിക്കുന്ന (Orchids) മരഞ്ചാരികൾ കെട്ടിത്തൂക്കിയിരുന്നു.

വലിയ തടാകങ്ങളിൽ നിശാപത്മങ്ങൾ വികസിക്കുന്നവരെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ച ഉടനെ ഇരുനിറത്തിൽ ചിറകുകളുള്ള ബുംബുകൾ കീളികൾ പാട്ടുപാടി. അവളുടെ ഭർത്തൃഗൃഹത്തിലേക്കുള്ള യാത്രയിൽ അവളുടെ പിതാവ് അന്യഗൃഹം ചൊല്ലിയയച്ചതിന്ന് പുറമെ അനേക വഞ്ചികൾ നിറയെ അവൾക്ക് സമ്മാനങ്ങളും അയച്ചിരുന്നു. ആ വഞ്ചികളെ സ്പഷ്ടമായി കാണിക്കുംപ്രകാരം മലകളെ പുറവും പോലെ തോന്നുന്ന പൂട്ടകളുടെ വെളിച്ചം യുവതിയായ റാണി എന്തോ ഒരു തരം ഓർമ്മവന്നാപോലെ നോക്കി. സകലവും മെഴുപിടിക്കുന്ന അവളുടെ യുവമാനസത്തിൽനിന്ന് എല്ലാ മൌഢ്യവിചാരങ്ങളും നവീന കാഴ്ചകൾ മാച്ചുകളഞ്ഞു.

മന്ദാകിനിയാകുന്ന ദേവന്മാരുടെ ലീലാസ്ഥലങ്ങൾ വിളങ്ങുന്ന സ്വർഗ്ഗവിതാനത്തിൽനിന്ന് വീഴുന്ന ചെറു താരകളെപ്പോലെ മിന്നാമിനുങ്ങികൾ വനത്തോട്ടത്തിൽനിന്ന് തുള്ളിക്കളിക്കുകയും "അക്ഷേഷിയ" മരങ്ങളുടെ മേൽനിന്ന് ലാന്തർപോലെ പ്രകാശിക്കുകയും ചെയ്തു. പേടക്കിളികൾക്ക് വെളിച്ചത്തിന്നുവേണ്ടി കാമതല്പരന്മാരായ ഏളകൾ മരത്തിന്മേൽ തൂക്കിവെച്ച തങ്ങളുടെ കൂട്ടുകളിന്മേൽ പറ്റിച്ചുവെച്ച മിന്നാമിനുങ്ങുകളായിരുന്നു, ലാന്തർപോലെ മിന്നിയിരുന്നതു്. ഉദിച്ചുവരുന്ന ചന്ദ്രകിരണങ്ങളും ഏറ്റ്, ഒഴുകിപ്പോകുന്ന വഞ്ചികളെ നോക്കുകയില്ലെന്ന ശാഠ്യംകൊണ്ടോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകുമാറ് അരയന്നങ്ങൾ ചിറകുകളുടെ ഇടയിൽ തലയും തിരുകിവെച്ചു് ഉറങ്ങി.

തന്റെ ധർമ്മപത്നിയുടെ കാലിന്നരികെ ഇരുന്ന ചന്ദ്രൻ മുരളി വിളിച്ചു. റാണി പഞ്ചമി ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വളഞ്ഞ ഒരുതരം വീണ എടുത്തു അതിന്റെ കമ്പികൾ മീട്ടി ഒരു മനോഹര സംഗീതനാദം ഉല്പാദിപ്പിച്ചു. രണ്ടാളും ഗാന്ധർവ്വസംഗീതം ഉണ്ടാക്കി. അവരുടെ വീണവിളിക്കു് തുഴകളുടെ വെള്ളത്തിൽ അടിക്കുന്ന ശബ്ദം ഇലത്താളമായിത്തീർന്നു. അവളുടെ തണുത്ത കരങ്ങൾ തന്റെ കഴുത്തു കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്ന സുഖാനുഭവത്തിന്നു്, ആ സമയത്തു് അയാൾ തന്റെ സാമ്രാജ്യംതന്നെ കൊടുത്തുകളയുമായിരുന്നു.

അവൾ സംഗീതം നിർത്തി, ചന്ദ്രൻ ഒരു മന്ദഹാസസമ്പാദനത്തിന്നുവേണ്ടി അവളുടെ കരപത്മങ്ങൾ പിടിച്ചു.

രാത്രിയുടെ ശീതവും ഏകാന്തതയും വെളിവാക്കിക്കൊണ്ടു് ആ വഞ്ചി ഒഴുകിത്തുടങ്ങി.....

പ്രഭാതം അവളുടെ സ്വപ്നാവരണം എടുത്തുകളഞ്ഞപ്പോൾ ലജ്ജകൊണ്ടു് നമ്രമുഖിയായിരുന്നു എങ്കിലും, സന്തോഷംകൊണ്ടും സുഖാനുഭൂതികൊണ്ടും തൃപ്തിപ്പെട്ട റാണി അവളുടെ ചിതറിയ മുടിയിൽക്കൂടെ കാണായ്വന്ന മുഖകമലത്തെ ഒരു മന്ദഹാസംകൊണ്ടു് വിളക്കി.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തൊന്ന്.

കൊല്ലം പതിനഞ്ചു് കഴിഞ്ഞു. ബേബിലോൺ, മിസ്രം, ഗ്രീക്ക് രാജ്യം തൊട്ട പേപമാലകം മുതലായ രാജ്യങ്ങളുമായി കച്ചവടത്തിനുവേണ്ടി ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിലെ നദീസമുദ്രാദി മാർഗ്ഗങ്ങം നിറച്ചുകൊണ്ടു് കപ്പലുകം ഓടിച്ചു. പാടലീപുത്രം സകലമാതിരി കച്ചവടങ്ങൾക്കും ഒരു കേന്ദ്രസ്ഥാനമായിരുന്നു. അവിടത്തെ നിവാസികം ചീനംവരെയുള്ള പൌരസ്ത്യരാജ്യങ്ങളിൽ കൂടിയേറിപ്പാത്തു.

തക്ഷശിലയിൽനിന്നു് കച്ചവടക്കാർ കള്ളന്മാരുടെ കൊള്ള നടക്കുന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ ഓരോ വലിയ കൂട്ടമായി സഞ്ചരിച്ചു. സിറിയൻ മരുഭൂമിയിൽ, സലോമൊൻ രാജാവു് ഭക്ഷണശാലയായിവെച്ച 'പാൽമീറാ' എന്ന പട്ടണത്തിന്റെ മുഖത്തു്വെച്ചു് മെയ്യ്ക്കച്ചവടക്കാർ കമ്പിളിത്തൊപ്പിയിട്ട മലവാസികളേയും ഉച്ചത്തിൽ നിലവിളിക്കുന്ന സമുദ്രയാത്രക്കാരേയും കണ്ടുമുട്ടി. സൂര്യഭഗവാന്റെ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ ചുറവും പൊന്തിനിന്നിരുന്നതും വെള്ള റോസ്സിൻ നിറംകൊണ്ടതുമായ 750 ഗോപുരങ്ങളുടെ ചോടെവെച്ചു് അവിടെ കൂടിയവരുടെ സംഖ്യ വർദ്ധിക്കുമാറു് എല്ലാ മാതിരി വാഹനങ്ങളിൽ കൂടെ വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന കൂലീനരും കുലഹീനരും വന്നു ചേന്നു ക്രയവിക്രയങ്ങം ചെയ്തുതുടങ്ങി.

ഇങ്ങിനെ സ്വതന്ത്രരായി കച്ചവടം നടത്തുന്ന ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അലക്സേണ്ടരുടെ സേനാനികളിൽ ഒരുവനും സിറിയക്കാരനുമായ സെയിലൂക്കസ്സ് നിക്കോർ "ലോകൈകചക്രവർത്തി" എന്ന സ്ഥാനം കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന എന്നും,

വടക്കു് പഴിയായി രണ്ടാമതും ഇന്ത്യാരാജ്യം ആക്രമിക്കാൻ വരുന്നുണ്ടെന്നും മറ്റുമായി ഒരു ഭയങ്കര വർത്തമാനം പരന്നു.

യുദ്ധാവാദ്യങ്ങളും മാഗധയിൽ ഒരിക്കൽക്കൂടി മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. ചന്ദ്രഗുപ്തനും സാമന്തരാജാക്കന്മാരും സെല്യൂക്കസ്സിനോടു് പോരാടാൻ പുറപ്പെട്ടു. രാജ്യത്തെ വേണ്ടുംവണ്ണം വടിവിൽ കൊണ്ടുവരാൻവേണ്ടി, കൌടില്യൻ ഭരണകേന്ദ്രസ്ഥാനമായ പാടലീപുത്രത്തിൽതന്നെ നിന്നു. അതിലും വിശേഷിച്ചു് മൌര്യന്മാരുടെ ഭാവി സേനാനി എന്ന നിലയിൽ രാജപുത്രനായ ബിന്ദുസാരന്റെ ജ്ഞാനവും വിവേകവും ഭരണതന്ത്രവും പൂർണ്ണമാക്കാനുള്ള വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ മേലന്വേഷണം ചെയ്യാൻക്കൂടിയായിരുന്നു; കൌടില്യൻ നഗരംവിട്ടു പോകാഞ്ഞതു്. മാഗധയിൽ കലക്കം ഉണ്ടാക്കാനുള്ള സകല അവസരവുംപാത്തു; ഇപ്പോഴും നന്ദരാജാവിന്റെ ഭക്തനും, ശക്തനും, ആഢ്യ സ്വാധീനതയുള്ളവനും, പണ്ടു് അമാത്യനും ആയിരുന്ന രാക്ഷസനെ (=ഒരാളുടെ പേരാണു്. യഥാർത്ഥത്തിൽ രാക്ഷസന്മാരുമായി ഒരു ബന്ധവുമില്ല) അടക്കിനിർത്തുവാൻ മന്ത്രവാദി ഒരാൾ മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ.

നന്ദന്മാരുടെ സേനകളേയും സ്വർണ്ണവർണ്ണരഥങ്ങളേയും കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടു് ശക്തി വർദ്ധിച്ചതും ആയ മൌര്യപ്പട്ടാളം ജനിപ്പിച്ച കാറ്റു പോലെയുള്ള പൊടിപടലം, ചക്രവർത്തിയുടെ വരവറിയിക്കുന്ന ദൂതന്മാരായി. ജയ, ജയ എന്നു് ആർത്തുകൊണ്ടു് രാജഭക്തരായ ജനങ്ങളും രാജപാതയിൽ നിരന്നുനിന്നു. തുമ്പിക്കരത്തിൽ ചുകപ്പു തേച്ചതും, പൊന്നിൻ പട്ടം അണിഞ്ഞതും, പുറത്തുണ്ടായിരുന്ന ചെറു രാജധാനിയെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന "ഹൌദ" വഹിച്ചതും ആയ

നന്ദരാജാവിന്റെ ഗജരാജൻ അഹങ്കാരത്തോടും ആഡംബരത്തോടും തന്റെ മേന്മ അറിഞ്ഞ പോലെ മന്ദം നടന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആനയുടെ മേൽ ഇരുന്നിരുന്ന മഹാൻ സാമ്രാജ്യം മുഴുവൻ ഭരിക്കുന്ന മന്ത്രസ്ഥയ്യംപൂണ്ട ചക്രവർത്തിതന്നെയായിരുന്നു.

പല നടത്തവും കഴിച്ചതിൽപിന്നെ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പട ഗംഗാതാഴ്വരവും വിട്ടു. ചൂടുകൊണ്ടു പൊരിയുന്ന പൂഴിയുള്ള സിന്ധുരാജ്യത്തിലെ മരുഭൂമിയുടെ ഒരു വക്കിൽ ക്രമേ നടന്നു. സഹാശക്തിയുള്ള ഒട്ടകങ്ങളും വെള്ളം കൊരാനുള്ള കിണറുകളുടെ ചുറും ഇടവിടാതെ നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. കിണറുകളാകട്ടെ എണ്ണത്തിൽ ചുരുങ്ങിയും നിത്തത്തിൽ തമ്മിൽ വളരെ അകലെ ആയിട്ടുമായിരുന്നു കണ്ടിരുന്നതു്. അവിടെ അവക്കു് സഹചാരികളായി പകൽ; സൂര്യന്റെ തീഷ്ണരശ്മിയുടെ പ്രകാശം ഉണ്ടാക്കിവിടുന്ന സേനകളുടെ നിഴലുകളും, രാത്രി, കുറുക്കന്മാർ നിറഞ്ഞ ചന്ദ്രവെളിച്ചവും മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അവരുടെ തൊണ്ട വറ്റാനും, മുഖം വേനപ്പൊട്ടത്താനും ഉള്ള പൊടി പറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് തീപ്പോലെയുള്ള കാറുകൾ ഇടവിടാതെ വീശി. നെല്ലിക്കവണ്ണത്തിലുള്ള ‡ പോളകൾകൊണ്ടു് കാലാൾപടകളുടെ കാലുകളും നിറഞ്ഞു.

ഇപ്രകാരമുള്ള കഷ്ടതകൾ കണ്ടപ്പോൾ ചക്രവർത്തിക്കു് മലനാഥന്മാരുമായി നടത്തിയ സംഭാഷണം ഓർമ്മവന്നു. ഈ വരണ്ടരണ്ട മൈതാനിസ്ഥലങ്ങളിൽ, മലവെള്ളച്ചാൽ കീറിവരുത്തി, ഇവറ്റ ആശ്വാസപ്രദമാക്കാൻ, യുദ്ധം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ഉദ്യമിക്കുമെന്നു് ചക്രവർത്തി ശപഥം ചെയ്തു.

---

‡പൊക്കിള.

തന്റെ തെളിഞ്ഞ മനോരാജ്യത്തിൽ ഈ മരുഭൂമി എള്ളും കടുകും വിളയുന്ന അതിരറ്റ പാടങ്ങളായി കണ്ടു. ദൂരെ ആകാശനീലമായ ഛണയും, നാരുള്ള മറ്റു ചെടികളും ചക്രവാളത്തിൽ ലയിക്കുന്നതും അവന്റെ മനോദൃഷ്ടി കഠം കണ്ടു.

അവരുടെ ആക്രമണത്തിന്റെ അതിർസ്ഥലം അടയാളപ്പെടുത്തുവാൻവേണ്ടി, യവനന്മാർ അലക്സേണ്ടരുടെ സ്മാരകമായി ഉണ്ടാക്കിവെച്ച അച്ചനാമണ്ഡപത്തിന്റെ അരികെ ഒരു ബലികഴിപ്പാൻവേണ്ടി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ അയാളുടെ സേനയെ ഹൈഫാസീസ് നദീതീരത്തു നിത്തി. കുറിക്കാട്ടകളിൽനിന്ന് കഴുക്കഠം മേല്പോട്ട് പൊന്തി. വഴിതിരിയാത്ത മരുഭൂമിയിൽ മനുഷ്യരുടേയും മൃഗങ്ങളുടേയും എല്ലിൻ കൂട്ടകാഠം വിതറിക്കിടന്നിരുന്നു.

മലയിൽനിന്ന് മറേറാരോ മലതോറും എത്രയോ ദൂരം വരെ കേഠംക്കായ്വരുന്ന മലവാസികളുടെ നിലവിളി കേട്ടിട്ട് ഇടയന്മാരുടെ ഇടയിലുണ്ടായിരുന്ന പടയാളികഠം അവക്ക് റെഡിയായ സഹായികളായി നിന്നു. ഇവർ ഒരിക്കൽക്കൂടി കന്നുകാലികളെ അവരുടെ സ്ത്രീകളിൽ ഏല്പിച്ചു് മലകളുടെ പള്ളകളിൽക്കൂടെ ക്ഷണം ഇറങ്ങിവന്നവരായിരുന്നു.

മഞ്ഞിൻകട്ടികളിൽനിന്ന് ചൊരിയുന്ന വെള്ളം ദാഹശാന്തി വരുത്തുകയും ചൂട്കൊണ്ട് വിളറുന്ന ദേഹം തണുപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുംപോലെ അവരുടെ വരവ്, സേനകളുടെ വീര്യം ഉണത്തി.

അതിനിടയിൽ സെല്യൂക്കസ്സിന്നു് വടക്കുഭാഗത്തുള്ള തന്റെ പക്ഷക്കാരുടെ രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് സഹായത്തിന്നായി ഒരു അപേക്ഷ കിട്ടി.

അവന്റെ എതിരായി വന്ന മൌര്യസേനകളുടെ ഭയങ്കരമായ അണികൾ കണ്ടു് ഭയപ്പെട്ടിട്ടു് രണ്ടു് ശത്രുക്കളെ ഒന്നിച്ചെതുക്കുന്നതു് തന്റെ കണ്ണുകോടാലിയായിത്തീരും എന്നു് അവൻ അറിഞ്ഞു. തന്നെപ്പോലെത്തന്നെ അലക്സേണ്ടരെ ഒരു മാതൃകയായി പിടിച്ചു് യുദ്ധം നടത്തുന്ന തന്റെ എതിരാളിയായ ആണ്ടിഗോണസ്സിന്റെ അധീനത്തിൽ സ്റ്റെറാലിമി, കെസണ്ടർ, ലിസിമാക്കസ്സു് എന്നാവരെ വിട്ടുകൊടുക്കുന്നതിനെക്കാൾ സെല്യൂക്കസ്സിന്നു് ഇന്ത്യാചക്രവർത്തിയുമായി രഞ്ജിക്കുകയും അയാളുടെ സഹായം സമ്പാദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാണു് ഉത്തമമാർഗ്ഗമെന്നു് തോന്നി.

ഒരു സമാധാനനിയമങ്ങൾ എഴുതി ഉണ്ടാക്കി. അഫ്ഗാനിസ്ഥാനവും ബെലൂജിസ്ഥാനവും യവനന്മാർ കൂടിയേറിപ്പാർത്ത മറ്റു ചില സ്ഥലങ്ങളും ചന്ദ്രഗുപ്തനു് വിട്ടുകൊടുത്തു. അതിൽ കാളയുടെ കൊമ്പുകളും ചെവികളും അടയാളപ്പെട്ട സെല്യൂക്കാസ്സിന്റെ മുദ്രവെച്ചു. അതിനു് പകരമായി ഏഷ്യാമൈനാറിൽവെച്ചു് ആണ്ടിഗോണസ്സിനെ പരാജിതനാക്കാൻ പരമസഹായമായി നിന്നിരുന്ന അഞ്ഞൂറു് പടയാനകളെ യവനനായകനു് കിട്ടി.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിരണ്ട്.

വഴിമടക്കത്തിൽ വിജയിയായ അവരുടെ ചക്രവർത്തിയെ ഇന്ത്യാരാജ്യക്കാർ ഇടവിടാതെ സ്തുതിച്ചു. ദൂരെനിന്ന് പാടലീപുത്രം, പറക്കുന്ന കൊടികളും കൊടിക്കൂറകളുംകൊണ്ട് വിളങ്ങുന്നത് കണ്ടപ്പോൾ കണ്ണുനീർ പൊട്ടുന്ന പട്ടണത്തിന്റെയും നന്ദരാജാവിന്റെ നഗരം വെന്തുപോയ ആ ഘോരരാത്രിയുടേയും ഓർമ്മ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ മനസ്സിൽ പൊങ്ങിവന്നു. എന്നാൽ ഇപ്പഴൊ സ്വർണ്ണവാതിലുകളിൽക്കൂടെ സ്തുതിപാഠകന്മാരുടെ ഒന്നിച്ചു കൂടിപ്പാടികൊണ്ട് പൌരന്മാർ കൂട്ടമായി വരുന്നതാണ് കാണുന്നതു്.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഇല്ലാതിരുന്നപ്പോൾ കൌടില്യൻ വെടിപ്പായി രാജ്യഭരണം നടത്തിയിരുന്നു. സേച്ഛാപ്രകാരം നടക്കുന്ന ഒരു കാട്ടാന ക്രമേണ പാപ്പാനെ അനുസരിച്ചു് ബഹുമാനിക്കുംപോലെ മന്ത്രിസഭയിലെ ഒരു അംശമായി രാക്ഷസനംകൂടിച്ചേർന്നു.

വടക്കു് അയാം ചെയ്യേണ്ടിവന്ന യുദ്ധംനടന്നസമയത്തൊക്കെ പാടലീപുത്രത്തിന്റെ വിവരം ഓട്ടക്കാർ (=അഞ്ചൽക്കാർ) കൂടക്കൂടെ ചക്രവർത്തിയെ അറിയിച്ചിരുന്നു. എങ്കിലും പുണ്യാഗ്നി കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന വലിയ മണ്ഡപത്തിൽവെച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്നു് തന്റെ ശ്രദ്ധപതിയേണ്ടുന്ന പല കാര്യങ്ങളും വിചാരണ ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. മരുഭൂമി, വെള്ളച്ചാലുകളെക്കൊണ്ടു് ഒരു വിളഭൂമി ആക്കാൻ താൻ ആലോചിച്ചുവെച്ച മാർഗ്ഗങ്ങൾ നടപ്പിൽ വരുത്താൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു് ധൃതിയായി.

അയാൾ രാജ്യത്തിൽ മടങ്ങിവരുമ്പോൾ പ്രജകൾ ഉണ്ടാക്കിവെച്ച ആഘോഷങ്ങളിൽവെച്ച് അയാൾക്ക് ഏറ്റവും അനുഭവയോഗ്യമായിത്തീർന്നത് കുതിരപ്പന്തയമായിരുന്നു. വേഷാഡംബരത്തോടെ ചക്രവർത്തി മൈതാനത്തിന്റെ ഓരത്തിൽ നിരന്ന മാന്തോപ്പിന്റെ ചുവട്ടിൽ വെച്ച്, വിരുന്നിരുന്നു. രാജാവിന്റെ ദർശനീയാവസ്ഥകൾ കാണ്മാൻ വേണ്ടി, പണക്കൂട്ടംകൊണ്ട് അടയാളപ്പെടുന്ന ചക്രവാളത്തിന്റെ അപ്പുറത്തിൽനിന്ന് വന്നവരോടും, ചുറ്റും കൂടിയ രാജഭക്തരായ പ്രജകളോടും, ധനം വിഭജിച്ചു കൊടുക്കുന്ന ഭണ്ഡാരാധിപന്മാരോടും, നഗരത്തിലെ പഞ്ചായത്ത് മെമ്പർമാരോടും കൂടിയാണ് വിരുന്നിന്ന് ഇരുന്നത്. അവരുടെ അധിവാസത്തിന്നുവേണ്ടി പണിതുവെച്ച മഞ്ചങ്ങളേറി ഇരിപ്പാൻ, രാജപ്രതിനിധികളും മറ്റു വിദേശാതിഥികളും വഴിക്കുവഴിയായി നടന്നുവന്നു.

ആഘോഷങ്ങളും ഉൗട്ടുകളും കണ്ടിട്ട് ആകൃഷ്ടന്മാരായ കാണികൾകൂടി ബാക്കിയുള്ളവരുടെ ഒന്നിച്ചുകൂടിയും കാഴ്ചകൾ കണ്ട് തൃപ്തിപ്പെട്ടും സന്തുഷ്ടരായി. സമൃദ്ധഭക്ഷണം ലഭിച്ചുകൊണ്ട് തൃപ്തരാകുകയും ചെയ്തു. അവിടുന്ന് ഒരു കുഴലിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടപ്പോൾ കൊട്ടയിൽനിന്ന് തല പൊന്തിച്ചു ഒരു നാഗം ഫണവും വിരുത്തി ആടി. അവിടുന്ന താളം പിടിക്കുംപോലെ തുള്ളിക്കളിക്കുന്ന ആനകൾ തന്റെ മുൻകാലുകളിലും പിൻ കാലുകളിലും മണികൾകെട്ടി വെച്ചു മറ്റൊരാനയെ ചുറ്റിനടന്നു. കൺകെട്ട് വിദ്യക്കാർ അവരുടെ ജാലവിദ്യകൊണ്ട് കാണികളെ ആശ്ചര്യപ്പെടുത്തി. നടികളുടെ ചിലമ്പുകളുടെ ശബ്ദവും, കവികളുടെ പാട്ടുകളും എവിടുന്നും കേൾക്കായ്കയുണ്ടായില്ല. ദ്യൂതകളിപ്പാൻ വന്നവർ രഥത്തിന്റെ ഓട്ടത്തിൽ പന്തയം വെച്ചു ജനങ്ങളുടെ പരിഭ്രമ

ങ്ങളം കണ്ടു് രസിക്കുന്നതാണു് മുന്തിയരസം എന്നു് വെച്ചിട്ടു്, ആ കളിയും വെടിഞ്ഞു് ഓട്ടം നടക്കും ദിക്കുകളിലേക്കു് നടന്നു.

വിനോദതല്പരന്മാരായ തന്റെ പ്രജകളുടെ ഇടയിൽ വന്നുചേരാൻ ഒരിക്കൽക്രൂടി സംഗതിവന്നു ചന്ദ്രഗുപ്തനെ സന്തോഷിപ്പിക്കാൻ പ്രയാസമൊന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ചക്രം എറിയുന്നതിൽ തന്നേക്കാളം വയസ്സുകുറഞ്ഞവരെ ക്രൂടി കടത്തിവെച്ചു എന്ന തൃപ്തി അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായി. 'സെലുക്കോസ്'' രാജാവിന്നു് എല്ലാ വിവരവും എഴുതി അറിയിക്കുവാൻ വേണ്ടി പാടലീപുത്രത്തോളം സകലവും നോക്കിമനസ്സിലാക്കുവാനായി, യവനപ്രതിനിധിയായ "മെഗസ്തനീസ്" സകല മുക്കിലും തെണ്ടിനടന്നു.

മെഗസ്തനീസ് എഴുതിയതു് ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു:—

"ഇന്ത്യാരാജ്യക്കാർ വേണ്ടുവോളം ഭക്ഷണമുള്ളതുകൊണ്ടു് സാധാരണ ഒരാളേക്കാളം പൊക്കമുള്ളവരായിരുന്നു. അവരുടെ പെരുമാറ്റത്തിൽ ഒരുതരം അഹന്ത പുഴച്ചിരുന്നു. അവരുടെ ആത്മബോധം കവിഞ്ഞതരത്തിലായിരുന്നു. ഞാനുമായി ഇടപ്പെട്ട എല്ലാ ഹിന്തുക്കളും വാക്കിലും കമ്മത്തിലും സത്യമുള്ളവരായിരുന്നു. നാലുലക്ഷം പടയാളികളം ഉണ്ടായിരുന്ന പാളയങ്ങളിൽ ഒരൊറ്റ കളവു പോലും നടന്നിരുന്നില്ല. ശമ്പളം ജാസ്തിയുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരാൽ എത്ര വിശേഷമായിട്ടാണ് പാടലീപുത്രത്തിലെ ടേന്മാർ നടത്തപ്പെട്ടും ഭരിക്കപ്പെട്ടും പോന്നിരുന്നതു്, എന്നു് തിരുമേനിക്ക് കാണാൻ സാധിച്ചിരുന്നു എങ്കിൽ

നമ്മുടെ സേനകൾ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കീഴടങ്ങേണ്ടിവന്ന കാര്യത്തിൽ അങ്ങേക്ക് ആശ്ചര്യപ്പെടാൻ ഇട ഉണ്ടാകയില്ലായിരുന്നു. ഇവിടത്തെ സേനാധിപനും നമ്മുടെ രാജ്യത്തെ പ്രധാനമന്ത്രിക്കു കിട്ടുന്ന ശമ്പളമാണ് കിട്ടുന്നതു്. നീതിന്യായങ്ങൾ യാതൊന്നും എഴുത്തിൽ രിക്കാട്ടാക്കിയിട്ടില്ല. ഇന്ത്യക്കാർ സകല കാര്യങ്ങളും നടത്തുന്നതു് അവരുടെ ഓർമ്മശക്തിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിന്മേലാണു്. അനാവശ്യമായിഅന്യായവുംകൊണ്ടു് കോടതിയിൽ പലവട്ടം കേറിവരുന്നതു് പൊതുജനദ്രോഹമായിട്ടാണ് എണ്ണിപ്പോരുന്നതു്. തീ കെടുക്കുന്ന കോപ്പുകൾ വെക്കുന്നതല്ലാതെ അവരുടെ വീടുകളും വസ്തുക്കളും ഉടമസ്ഥന്മാർ കാത്തുവരുന്നില്ല. തീ കെടുത്തുന്ന കോപ്പുകൾ വെക്കുന്നതു് എല്ലാ ഗൃഹസ്ഥന്മാരും ശിക്ഷയിൽനിന്നു് ഒഴിഞ്ഞുനില്ക്കണമെങ്കിൽ അവർ റെഡിയായി എടുക്കുവാൻതക്കവണ്ണം ഒരു ഭാഗത്തു് സംഭരിച്ചു വെക്കണമെന്നു് നിഷ്കർഷയുള്ളകൊണ്ടാണ്. അച്ചിക്കുന്ന സമയത്തല്ലാതെ ഇന്ത്യക്കാർ മദ്യം സേവിക്കാറില്ല. കൃഷിയാണ് അവരുടെ പ്രധാന തൊഴിൽ. കൊല്ലത്തിൽ രണ്ടു് കാലങ്ങളിൽ മഴ പെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു് രണ്ടുവട്ടം കൃഷി നടത്തുന്നുണ്ടു്. ഒന്നു പോയാൽ മറ്റൊന്നുകൊണ്ടു് ചേതം തീർത്തിയാക്കാം. പഴങ്ങൾ സമൃദ്ധിയായിട്ടുണ്ടു്. സൂര്യന്റെ ചൂടു് ചതുപ്പു് സ്ഥലത്തുണ്ടാകുന്ന ചില കിഴങ്ങുകൾ വളരെ മധുരമാക്കുന്നുണ്ടു്. പറഞ്ഞുകൂടാ ഇതുവരേക്കും ഈ രാജ്യത്തെ ബാധിച്ചിട്ടില്ല. മഴ വളരെ ശരിക്കു് പെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു് കൃഷിക്കു് ഒരിക്കലും ഭംഗം നേരിടാറില്ല."

"ഒരേതരം ഏറ്റപ്പാടു് കൊണ്ടുനടക്കുന്ന കച്ചവടക്കാർ കന്നുകാലികളെ പുലർത്തുന്നതു് ഒരു മുഖ്യമായ ജോലിയായിട്ടാണു് കരുതിപ്പോരുന്നതു്. മേച്ചിൽസ്ഥലമായി ഉപയോഗിപ്പാൻവേണ്ടി, എല്ലാ ഗ്രാമങ്ങളുടേയും, പട്ടണങ്ങളുടേയും

മുറവും വളരെ വിസ്തൃതമായ ഓരോ മൈതാനി വിട്ടുകൊടുപ്പാൻ രാജാവിനെ ബാദ്ധ്യസ്ഥനാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ട്. ഗൃഹസ്ഥന്മാക്ക് കന്നുകാലികളെ പോററാം. എന്നാൽ മേച്ചിൽസ്ഥലത്തിന്റെ ഉടമകളാകാൻ പാടില്ല".

"ഇവിടത്തുകാർ കൈകൊണ്ടു മടയുന്ന മസ്ലിൻതുണികൾ മറെറാരു രാജ്യക്കാരും ഉണ്ടാക്കുന്നതിനേക്കാൾ നേർമ്മയാണ്. കൈവേലപ്പണിക്കാർ അവരവരുടെ ജോലികളിൽ വിദഗ്ദ്ധന്മാരാണ്. ശുദ്ധവായു ശ്വസിക്കുകയും, ശുദ്ധജലം മാത്രം കുടിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ജനങ്ങൾ വല്ല വിഷയത്തിലും താണുപോകുമോ? രാജസന്നിധിയിൽ നില്ക്കുന്നവർ ധരിക്കുന്ന അങ്കികൾ പൊൻപണിയുള്ളതും വിലയേറിയ രത്നങ്ങൾ പിടിപ്പിച്ചതുമാണ്. ആഭരണങ്ങളുടേയും മുത്തുകളുടേയും സമൃദ്ധി കണ്ടാൽ വിശ്വസിപ്പാൻ ഞെരുങ്ങിപ്പോകും. വൈദ്യശാസ്ത്രത്തിൽ നല്ല അറിവുണ്ട്. സർപ്പവിഷം ഇറക്കുന്ന കായ്ത്തിൽ ഇവിടത്തെ വൈദ്യന്മാർ യവന വൈദ്യന്മാരെ അതിശയിക്കുന്നുണ്ട്. ഇവിടത്തെ തത്വജ്ഞാനികൾ രോഗം വരുന്നതു് വലിയ അപമാനമായിട്ടാണ് കരുതിപ്പോരുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് രോഗസ്ഥിതി അഭിമാനകരമോ ആശിക്കത്തക്കതോ അല്ല."

"ഭംഗികൊണ്ടു് നോക്കിയാൽ പാടലീപുത്രത്തിലെ രാജധാനി സൂസയിലേയും പാരസികരുടെ എക്ബത്തനയിലേയും രാജധാനികളെ അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്നു. പെർസിപോളീസ്സിലേതുപോലെ വിചാരണമണ്ഡപം തൂണുകൾകൊണ്ടു് നിറഞ്ഞതാണ്....."

സെല്യൂക്കസ്സ് രാജാവിന്റെ അപജയശേഷം, കൊല്ലം ഒന്നു് കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, മുട്ടിയറിയിപ്പുകാർ വലിയ കിണ്ണങ്ങ

ളിന്മേൽ മുട്ടി, പാടലീപുത്രത്തിൽക്കൂടെ നടന്നുകൊണ്ടു് രാജകുമാരനായ ബിന്ദുസാരന്നു് ഒരു പുത്രൻ പിറന്ന വിവരം അറിയിച്ചു. സാമ്രാജ്യം മുഴുവൻ സന്തോഷംകൊണ്ടു് കമ്പിക്കും പ്രകാരംപ്രഭുക്കന്മാരുടെ മണിമന്ദിരപരിചാരകന്മാരും ഈ ശുഭവർത്തമാനം പരത്തി

പുരാണകഥയിൽ തന്റെ തൊട്ടിലായിരുന്ന എന്നു പറഞ്ഞ പശുവിൻ കൽക്കെട്ടും; തന്റെ പൌത്രന്നു് താൻ ഉണ്ടാക്കിവെച്ച രാജധാനിയുടെ മഹത്വവും; തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം ഓർത്തപ്പോൾ ചന്ദ്രഗുപ്തന്നു് ഒരു പരാസ്സാണു് ഉണ്ടായതു്. ഒന്നാമത്തെ സ്നാനത്തിന്നുവേണ്ടി ഗംഗയിലെ പുണ്യജലം കൊണ്ടുവരാൻവേണ്ടി തലയിൽ പൊൻപാത്രങ്ങളും പേറി പ്രഭുകന്യകമാർ നടന്നുപോകുന്നതു് അയാൾ നോക്കിനിന്നു. ജലദേവതകൾ പെരുമഴയുന്ന ഗിരിയിൽനിന്നു് വഴിവാട്ടകളായി രാജശിശുവിന്റെ ചുറും വെക്കുവാൻ മലമ്പോലകളിൽനിന്നു് ചിലർ നീലയും വെള്ളയും ചുകപ്പും നിറമുള്ള താമരകൾ അറുത്തുകൊണ്ടുവന്നു. ഇതു് കുട്ടിയുടെ ജീവകാലം ജലദുർഭിക്ഷവും ക്ഷാമപരവും ആകാതിരിപ്പാൻ വേണ്ടിയായിരുന്നു.

പ്രാർത്ഥനകൊണ്ടു് കൂപ്പിപ്പിടിച്ച ജനവാരാശിയുടെ കൈകൾ തണ്ടുനീണ്ട താമരകൾപോലെ വിളങ്ങി.

കാലതാമസം കൂടാതെ ബിന്ദുസാരൻ ഒരു സ്വർണ്ണരഥത്തിൽ കേറിവന്നു. ഈറ്റില്ലവും ചുറ്റി വളരെ പ്രാവശ്യം സവാരിചെയ്തു. നന്ദിപരമായ ഒന്നാമത്തെ പ്രാർത്ഥനയിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനും, മധുരമായ ഒരു സംഗീതം അയാളേയും അയാളുടെ അച്ഛനേയും ക്ഷണിച്ചു.

കുട്ടിക്ക് പേർ വിളിച്ചതു് അശോകൻ എന്നായിരുന്നു. അതിന്റെ അർത്ഥം വ്യസനനിഷേധമാകകൊണ്ടു് 'സന്തോഷം' എന്നായിരുന്നു.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിമൂന്നു്.

വാർദ്ധക്യബാധനിമിത്തം ഒന്നിനും വയ്യാതാകുന്നതിനുമുമ്പെ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ രാജ്യഭരണകാര്യങ്ങളും തന്റെ പുത്രനായ ബിന്ദുസാരനെ ഏല്പിച്ചു.

സ്വതന്ത്രനായി ജനിച്ചുവളർന്ന ഒരാൾക്കു് ഇരുപത്തിനാലു് സംവത്സര ദീർഘമായ രാജധാനിയിലെ ബഹള ജീവിതവും, ഇന്ദ്രിയ സംയമനവും, ഗൃഹസ്ഥജീവിതത്തിന്റെ അതിരളവും, ആവർത്തനരീതിയും മറുംകൊണ്ടു് ദുസ്സഹമായി.

ഉന്മേഷജനകങ്ങളായ വിപരീതാവസ്ഥകൾ ആവശ്യമാണെന്നു് അയാൾക്കു് തോന്നി. പ്രകൃതിയോടുള്ള സമ്മേളനത്തിനും, മലങ്കാടുകളാകുന്ന പരിതാവസ്ഥകളിൽനിന്നു് ജനിക്കുന്ന മനോവികാസത്തിനും അയാൾ കാംക്ഷിച്ചു.

വീടില്ലാത്ത വെറും നാടോടിയായി പണ്ടു് കാലം കഴിച്ചിരുന്ന ചന്ദ്രൻ, ഭയത്തേയും, ഭാഗ്യത്തേയും തന്റെ അടിമകളാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഹിന്ദുരാജ്യത്തിലെ എല്ലാ കുലങ്ങളേയും, ജാതികളേയും ഒരുപോലെ കൂറുതിയോജിപ്പിച്ചു; ഒരു ശക്തിമത്തായ ഭരണം നടത്തിയിരുന്നു.

ഒരിക്കൽക്കൂടി അയ്യാഠം "ആ വിളി" കേട്ടു. ആ വിളിയായിരുന്നു അയ്യാളുടെ ചെറുപ്പകാലത്ത് പഞ്ചനദവാസികളെ ഒന്നായി ചേർപ്പാൻ അയ്യാളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചതു്. ദുർഘടകാന്തങ്ങളെ വിട്ടൊഴിവാനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങൾ കണ്ടുപിടിപ്പാനുള്ള ജന്മവാസന കേവലം വിട്ടുപോയിട്ടില്ലെങ്കിലും അജ്ഞേയനായ ആ മഹാത്മാവ് ഒരു താപസന്റെ കാവിയും ഉടുത്തു്, തന്റെ കഴലും എടുത്തു്, പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളെ ജയിപ്പാൻവേണ്ടി ഒരു വിശ്വസ്ഥനായ ഗുരുവോടുംകൂടെ ദേശാടനത്തിന്നു് പുറപ്പെട്ടു.

നഗരവാതിലിൽക്കൂടെ, ആരെയും തിരിയാത്തവണ്ണം അയ്യാഠം വെളിയിൽ ഇറങ്ങി, മൈസൂരിലേക്കു് പോകുന്ന പാതയിൽക്കൂടെ ക്ഷണം അപ്രത്യക്ഷനായി.

പുസ്തകം 2

അദ്ധ്യായം ഒന്ന്.

ഒരു ഹിന്ദുരാജാവിന്റെ ദിവസം ജോലി-പരിപൂർണ്ണമായ ഒന്നായിരുന്നു. രാജഭരണതന്ത്രങ്ങൾ ക്രൂടാതെ കച്ചവടവിഷയവും ഒരു രാജാവിന്റെ വിചാരപരിധിയിൽ അടങ്ങിയിരുന്നു. എന്നിട്ടുകൂടി, വെട്ടിവടിവാക്കിയ ചെടികളും മറ്റും നിറഞ്ഞ തന്റെ തോട്ടത്തിൽക്കൂടെ ലാത്താൻ ബിന്ദുസാരൻ അവസരം കണ്ടു. അയാൾ തന്റെ കുട്ടികൾ കളിക്കുന്നതു് നോക്കിനിന്നു. അയാളുടെ ശ്രദ്ധ പിടിച്ചുവെക്കാൻ വേണ്ടിയോ എന്നു് തോന്നുമാറു് മൈലുകൾ പീലിയും വിടത്തി മുളക്കൂട്ടത്തിൽ അടിക്കുന്ന കാറ്റു് ഉണ്ടാക്കുന്നപോലെ ഒരു ശബ്ദം ഉണ്ടാക്കി.

മധുരമദ്യത്തിനും, അത്തിപ്പഴത്തിനും; വിദ്യാഭ്യാസാർത്ഥം ഒരു തത്വജ്ഞാനിക്കും വേണ്ടി യവന രാജാവിന്നു് ഒരു സന്ദേശവുംകൊണ്ടു് ഒരു ദൂതനെ അയച്ചിട്ടു് ഒരു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അന്നു് മദ്യംകൊണ്ടും, പഴംകൊണ്ടും ദൂതൻ മടങ്ങിവന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ഒന്നിച്ചു് തത്വജ്ഞാനി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. തത്വജ്ഞാനിക്കു് പകരം ഇങ്ങിനെ ഒരു എഴുത്തായിരുന്നു ദൂതൻ കൊണ്ടുവന്നതു്. "തത്വജ്ഞാനികളെ വില്ക്കുന്ന സമ്പ്രദായം ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഇല്ല."

തന്റെ അരികെ നിന്നിരുന്ന പ്രധാനമന്ത്രിയോട് "അശോകന്നു് വേണ്ടിയായിരുന്ന ഒരു ഗുരുവിനെ ഞാൻ അന്വേഷിച്ചതു്. ഗുരുവായ എറിസ്ടോട്ടളിൽനിന്നു് അലക്സേണ്ടർക്കു് സിദ്ധിച്ച ഗുണകരമായ പഠിപ്പു് പോലെ ഒന്നു് എന്റെ മകനും വേണമെന്നു് അച്ഛൻ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു" എന്നു് ബിന്ദുസാരൻ പറഞ്ഞു.

"തിരുമനസ്സിന്റെ അപേക്ഷ ആ വാക്കുകളിൽമാത്രം അറിയിച്ചിരുന്നു എങ്കിൽ, യവന ഗുരുനാഥൻ ഈ സമയത്തു് ഇവിടെ എത്തിയിരിക്കും എന്നതു് നിശ്ചയമാണു്" എന്നു് ചന്ദ്രഗുപ്തനെ യവനന്മാർ എത്രത്തോളം ബഹുമാനിച്ചിരുന്നു എന്നും, അയാളുടെ രാജധാനിയിൽവെച്ചു് യവനന്മാർ എത്ര പേർ, അയാളുടെ ആഡംബരവും, ഔദാര്യവും അനുഭവിച്ചിരുന്നു എന്നും അറിവുള്ള കൌടില്യൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

നാഗങ്ങളേയും, വെള്ളിക്കെട്ടന്മാരേയും അകറ്റി നിത്തിയതും അവർ ഇരുവരും തല്ക്കാലം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നതും ആയ തോട്ടത്തിൽ ചെടികളും വൃക്ഷങ്ങളും സുലഭമായുണ്ടായിരുന്നു. വിഷം അടുത്തുള്ളപ്പോൾ, ബോധംകെട്ടുപോകുന്ന ഞാറകളും, കക്ശമായി നിലവിളിക്കുന്ന തത്തകളും, മൈനകളും ആ തോട്ടം പാമ്പുകളെ അകറ്റിനിത്തുന്ന കാര്യത്തിൽ സഹായികളായി. ഇനി വിഷമോ മറേറാ തീണ്ടിപ്പോയാൽ, രാജാവിന്റെ ക്ഷാരത്തിന്റെ തുണകളിൽ പടന്നുപിടിച്ചു, നീലപ്പൂക്കൾ നിറഞ്ഞ പലാശവള്ളികൾ വിഷം ഇറക്കാനുള്ള ഭേഷജമായി സമീപത്തു തന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു.

രാജ്യകന്യകകളുടെ, വിജനമായ പഴമരങ്ങളുടെ തോട്ടത്തിൽ പുണ്യ തുളസീച്ചെടി നട്ടുപിടിപ്പിച്ചിരുന്നു. ഫല

വൃക്ഷങ്ങളുടെ വിവാഹം നടത്തിച്ച ചിഹ്നമായി, കിണറിന്റെ മേൽഭാഗത്തിൽക്കൂടെ പൂക്കം നിറഞ്ഞ കൊമ്പുകം വന്നുമുട്ടി ഗ്രീഷ്മാവസാനത്തിൽ, "ദേവപാദുകം" എന്നു് വിളിച്ചുവരുന്ന ഒരുതരം പൂ, വൈകുന്നേരത്തെ മഞ്ഞു് തുടങ്ങുമ്പോഴം വികസിച്ചു. ആഭരണാഞ്ചിതമായ പുറങ്കാലിന്റെ ഉള്ളുനടിക്കു്, മാദ്ദവവും തണുപ്പും ഉണ്ടാക്കുമാറു് എല്ലാ പ്രഭാതത്തിലും പാതകളിന്മേലൊക്കെ പരവി താനി വിരിച്ചുവെച്ചപോലെ പൂക്കം നിറഞ്ഞിരുന്നു.

തങ്ങളുടെ ആട്ടിൻതോലുകം നിറയെവെള്ളം കോരുവാൻവേണ്ടി, വന്നം പോയുംകൊണ്ടിരുന്നവർ ഒന്നിച്ചുകൂടുന്നു. (മനുഷ്യന്മാർ കുഴിച്ച) ഒരു ചിറയുടെ പടമേൽ കാലും പിണച്ചുവെച്ചു് ഇരിക്കുന്ന അശോകനെ, തോട്ടത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തിൽനിന്നു് കൌടില്യൻ നോക്കി. ചക്രവത്തിയുടെ സന്ദർശനത്തിനുവേണ്ടി, സന്ദേശവുംകൊണ്ടു് ഒരുക്രട്ടം ജനങ്ങളം വാതിലും കടന്നുവരുന്നതു് കണ്ടപ്പോഠം വൃദ്ധനായ അമാത്യൻ ഇപ്പോഠം തന്റെ സകലാഭിഷ്ടങ്ങളും കേന്ദ്രീഭവിച്ച ആ ശിന്ന രാജകുമാരന്റെ അടുക്കെ ചെല്ലാൻവേണ്ടി ആരും അറിയാതെ താൻ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലവും വിട്ടനടന്നു.

പനയോലകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഗ്രന്ഥത്തിൽ, എഴുത്താണികൊണ്ടു് അശോകൻ എഴുതുന്ന തിരക്കായിരുന്നു. ജപാക്ഷരങ്ങം എഴുതിയ അരിമാവു് ഭക്ഷണമായി ചൂണ്ടലിന്മേൽ കോത്തുകൊടുത്തു് വളത്തിയ കടുങ്ങാലികളെ പിടിപ്പാൻവേണ്ടിയും വെള്ളത്തിന്റെ അരികെനിന്നു് തുള്ളിച്ചാടിക്കളിച്ചു. തങ്ങളുടെ ബോട്ടുകം ഓടിക്കാൻവേണ്ടിയും ബാക്കിയുള്ള രാജശിശുക്കം പണിപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഇന്ത്യാസമുദ്രത്തിന്റെ കരയിൽ നില്ക്കുന്ന തുറമുഖങ്ങളിൽ കപ്പല്ക്കാരായ ഫീനിഷ്യക്കാർ കൊണ്ടുവന്ന് നടപ്പാക്കിയ ചില അക്ഷരങ്ങളും എഴുതാൻ അശോകനെ കൌടില്യൻ അഭ്യസിപ്പിച്ചിരുന്നു.

"മാമാ! നിങ്ങളും പറഞ്ഞുതരൂ! നിങ്ങളെപ്പോലെ ക്ഷണത്തിൽ എഴുതാൻ ഇപ്പോൾ എനിക്ക് സാധിക്കും" എന്ന് അശോകൻ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

സരസ്വതി ജയിക്കട്ടെ!

സാമ്രാജ്യനിർമ്മാതാവായ എന്റെ പിതാമഹൻ ജയിക്കട്ടെ!

നാടും മുഴുവനും നമ്മുടെ ജനങ്ങളും അങ്ങയെ സ്തുതിക്കുന്നു.

എനിക്കുവേണ്ടി എന്റെ അച്ഛന്റെ പക്കൽ നിക്ഷേപിച്ചുവെച്ച സകലമാതിരി സൌകര്യങ്ങളും വിചാരിച്ചിട്ട് അശോകനായ ഞാൻക്രൂടി അങ്ങേക്ക് നന്ദിയുള്ളവനായിരിക്കുന്നു.

ഭാവി ശ്രേയസ്സിനുവേണ്ടി പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടാണ് അശോകൻ നടക്കുന്നതു്.

അവന്റെ കണ്ണത്തിൽ മന്ത്രിക്കുവാൻവേണ്ടിയോ എന്ന് തോന്നുമാറ്, പരിഭ്രമിച്ച ഒരു കീരി പാഞ്ഞുവന്ന അവന്റെ വെയിൽകൊണ്ട് കരിഞ്ഞുകപ്പായ മുമലിൽ കേറി. എന്നാൽ കവിതയിലുള്ള ശ്രദ്ധനിമിത്തം കീരിയുടെ ചെറിയ കാൽത്തട്ടി ഉണ്ടായ കിക്കിളികൊണ്ട് അവൻ ഒന്ന് മന്ദഹസിച്ചതേ ഉള്ളു.

കൌടില്യൻ തന്റെ നീണ്ട നഖംപോലെയുള്ള വിരലുകളിൽപിടിച്ച നീലനിറമായ കൂപ്പിയിൽനിന്ന്, അശോകൻ

കുറേ മഷിപ്പൊടി എടുത്തു് തന്റെ എഴുത്തു വ്യക്തമാക്കാൻ വേണ്ടി പനയോലയിന്മേൽ തേച്ചു.

"അശോകജീ! അന്നന്നു നല്ല വടിവായ്തുരുന്ന അക്ഷരങ്ങളാം! സങ്കടം നിന്റെ അടുത്തു വരാതിരിക്കട്ടെ."

വൃദ്ധന്റെ കണ്ണിന്റെ ചുറ്റും ഉണ്ടായിരുന്ന ജരയുടെ വ്യാപകത്വം ഇളകി.

ശിശു ചിരിക്കുന്നതു് വളരെ ദുർല്ലഭമാണെങ്കിലും, അവന്റെ മന്ദഹാസത്തിൽ സഹജമായ ജ്ഞാനത്തിന്റെ ഒരു തേജസ്സുണ്ടായിരുന്നു. പുതുതായ അനുഭവങ്ങളം തേടിപ്പിടിക്കാൻ നിർബ്ബന്ധിക്കുന്ന അവന്റെ നിത്യപ്രേരണ, അവന്റെ പിതാമഹന്റെ ഉറ്റ ചങ്ങാതിയായ കൌടില്യനു് മാത്രമേ മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിച്ചിരുന്നുള്ളു. ഈ മനോവികാരങ്ങളെ, ചന്ദ്രന്റെ പൌത്രനിൽനിന്നു് ഒളിക്കിക്കളയുന്നതു് തന്റെ മുറയാണെന്നു് മന്ത്രവാദിക്കു് തോന്നി.

"ഇനി മുഷ്ടികൊണ്ടു് ആകാശത്തെ അടിക്കാൻ നോക്കരുതു് അശോകാ!"

"എന്തുകൊണ്ടു്? ഞാൻ മേഘത്തെ മാത്രമേ പോകുന്നുള്ളു എന്നു വെച്ചാൽതന്നെ, എനിക്കു് തുനിയണം" എന്നു് ആദ്യത്തെ ഉപമയെ ദുസ്സാമത്ഥ്യത്തോടുകൂടെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് രാജകുമാരൻ ചോദിച്ചു.

"ഇവൻ ചന്ദ്രന്റെ സ്വഭാവം വളച്ചുകൊണ്ടു് വെളിപ്പെടുത്തുന്നു" എന്നു് കൌടില്യൻ ഉള്ളിൽ ഓർത്തു. "ഈ കവിത നിന്റെ പിതാമഹനു് അയക്കാൻവേണ്ടിയാണോ?" എന്നു് കൌടില്യൻ ചോദിച്ചു.

"അല്ല! ഞാൻതന്നെ കൊണ്ടുകൊടുക്കാനാണ് ഭാവം" എന്ന് കൂട്ടി മറുപടി പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ അദ്ദേഹം ഇടയന്മാരെപ്പറ്റിയും നായാട്ടുകാരെപ്പറ്റിയും ഉള്ള കഥകൾ എന്നോട് പറഞ്ഞുതരും"

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ വൃദ്ധാമാത്യന്ന് ചില സ്വപ്നമായ മനോരാജ്യങ്ങൾ ഉല്പാദിച്ചു.

"ആ ഈശ്വരസന്താനം! എന്തെല്ലാം കൊടിയ ആപത്തുകളിൽനിന്നാണ് അയാൾ ഒഴിഞ്ഞത്. തന്റെ വക്ഷസ്ഥലത്തിൽ അണിഞ്ഞിരുന്ന ചക്രാഭരണം ശത്രുക്കളുടെ കണ്ണ് ചിമ്മിച്ചു. അവരുടെ രാജ്യം പിടിച്ചടക്കാൻ വന്നത് സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനാണെന്നവർക്ക് തോന്നി."

വൃദ്ധന്റെ മനസ്സിൽ പരേതനായ ചക്രവർത്തി ഒരുത്തമ മനുഷ്യനും ദിവ്യനും ആയിരുന്നു.

"ഇത്ര വയസ്സുവരെ ജീവിക്കുന്നതു് അതിശയിക്കത്തക്കതാണ്. സ്മരണപഥത്തിൽനിന്ന് വിട്ടുപോയ പലതും ഓർമ്മിച്ചെടുക്കാമല്ലോ." എന്ന് തിളങ്ങുന്ന കണ്ണുകൾ മേലോട്ടാക്കി അയാളെ നോക്കി അശോകൻ പറഞ്ഞു.

കൌടില്യന്റെ അഭിമാനം അസ്സാരം മുറിഞ്ഞു. "എന്റെ ഇട്ടി വയസ്സുള്ള സന്ന്യാസികൾ മലകളിന്മേൽ ഉണ്ടു" എന്ന് അയാൾ പറഞ്ഞു. "ശിശുവായ രാജകുമാരാ! അങ്ങേക്ക് എന്നെ മേലാൽ ഉപകാരമുണ്ടാകയില്ലെന്നു കണ്ടാൽ ഞാനും ഒരു വിജനപ്രദേശത്തു് പോയി മുനിയുടെ ജീവിതം നയിക്കുന്നുണ്ട്."

"മാമാ! കഥകൾ പറഞ്ഞുതരൂ!" എന്ന് കൂട്ടി പറഞ്ഞു

"ഞാൻ ആലോചിച്ചു് നോക്കട്ടെ. നന്ദന്മാരുടെ യുദ്ധവിചാരണ സഭാമദ്ധ്യത്തിൽ നിന്റെ പിതാമഹന്റെ അമ്പു് വീണു എന്നാണു് ഞാൻ ഒടുവിൽ പറഞ്ഞു നിർത്തിയതു്. അമ്പിന്മേൽ മൌർവ്വന്മാരുടെ വംശമുദ്ര കൊത്തിവെച്ചതു് കണ്ടപ്പോൾ അയാൾ ഒന്നു് ചുരുങ്ങിപ്പോയി. ക്രമേണ ഗാംഭീര്യം നടിച്ചു് യാതൊന്നും മിണ്ടാതെ മൌനവ്രതമായി കാലം കഴിച്ചു എന്നാണു് ഞാൻ ആളുകൾ പറഞ്ഞു കേട്ടതു്".

രാജകുമാരൻ ചുണ്ടു് പിളർന്നു് ശ്വസിച്ചു. ജീവിതത്തിന്റെ പ്രഭാതനിലയിൽനിന്നിട്ടു്, അവൻ ഭാവി കണ്ടതുപോലെത്തന്നെ, വിശദമായി ഭൂതവും കണ്ടു.

"നന്ദനഗരം ഞങ്ങളുടെ കൈവശമായതിൽപ്പിന്നെ കുറേ നാൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നഗരവീഥികളിലൂടെയും ഒരു ഘോഷയാത്ര ചെയ്യുവാനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ ഞാനും കൂട്ടി. മൂത്താശാരിയെ വിളിക്കാനയച്ചു. ആ കള്ളൻ പുഞ്ചിരിയിൽ മുഴുകിയും ആശ്വാസനിശ്വാസങ്ങളോടും ഞങ്ങളോടു് കൂറുകാണിച്ചുകൊണ്ടു് വന്നതു് കണ്ടാൽ നിനക്കു് ചിരി പൊട്ടിപ്പോകുമായിരുന്നു. ഞാൻ അവന്റെ കൂടെക്കാരോടു് ഒരു ജയകമാനം പണിയുവാൻ ഏർപ്പാടു ചെയ്യുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. അതു് പറയാതെത്തന്നെ പണിതുവെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് അവൻ പറഞ്ഞു. അതു് കൂടാതെ രാജധാനിയുടെ ഉള്ളിൽ ചെല്ലാൻ ബാക്കിയായി അവന്റെ ആൾക്കാക്കു് ആ ദിവസത്തെ പണി മാത്രമേ ഉള്ളൂ എന്നും അവൻ പറഞ്ഞു. ഞാൻ അവനെ ലോഭമില്ലാതെ പ്രശംസിച്ചു. പുതിയ രാജാവു് അവനു് വേണ്ടപ്പെട്ട സമ്മാനം കൊടുക്കും എന്നും പറഞ്ഞു അവനെ വിട്ടയച്ചു. ഞങ്ങൾ

നഗരം പിടിച്ചടക്കുന്ന കാലത്ത് നന്ദന്മാർ വൈരോടകന്റെ അനുജൻ പോറസ്സിനെ വിഷം കൊടുത്തു കൊന്നിരുന്നു. ഞാൻ അവനെ വിളിച്ചുവരുത്തി അവന്റെ പത്രാസ്സിനു് സാരി പിടിച്ചു കൊടുത്തു ഞാൻ പറഞ്ഞു:- "നിന്റെ അനുജൻ മരിച്ച വിവരം നാട്ടുകാർ അറിയുകയില്ല. നീ അവനുമായി വളരെ സാദൃശ്യമുള്ളതുകൊണ്ടു് അവന്റെ ആഭരണങ്ങളും ഒക്കെ നീ അണിഞ്ഞാൽ നിനക്കു് പൌരവരാജാവെന്ന നിലയിൽ പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി അവസ്ഥയിൽ നടക്കാം. നിനക്കു് ധരിക്കുവാനായി ഒരു കിരീടവും ഞാൻ തരാം. എന്നാൽ നീ ചക്രവർത്തിയാണെന്നുകൂടി ജനങ്ങളും തെറ്റിദ്ധരിച്ചുപോകും. അല്ലയോ 'രാജകുമാരാ!' നിങ്ങളും യശോരാശിയായി ജ്വലിക്കും". ശുദ്ധനായ നാട്ടുവാഴി ഇത് കേട്ടപ്പോളും പത്രാസ്സിൽ മുങ്ങി. അവനെ അലങ്കരിപ്പാൻവേണ്ടി മാലകളും കയ്യിലാക്കി കന്യകകളും എത്തിയപ്പോൾ അവൻ പൊങ്ങച്ചംകൊണ്ടു് തന്നെത്താൻ മറന്നു"

പണ്ടത്തെ സ്മരണ നിമിത്തം വൃദ്ധൻ ചിരിച്ചു.

"പിന്നെ ഞാൻ ചെയ്തതൊക്കെ ഇന്നതാണെന്നു ക്ഷണം ചെന്നു നിന്റെ പിതാമഹന്നു് അറിവു് കൊടുത്തു. എന്നുമാത്രമല്ല, ഞാൻ ഒരു അടയാളം കിട്ടിയാൽ പരിവാരങ്ങളോടു് യാത്ര ആരംഭിപ്പാനായി തിരുമേനി കല്പിക്കണം എന്നും ഞാൻ പറഞ്ഞേല്പിച്ചു. അതുകൊണ്ടു് നഗരം മുഴുവൻ ശങ്കുകളുടെ ഊത്തു് പൊങ്ങിത്തുടങ്ങുവെ തോരണങ്ങളും തൂക്കിയ തെരുവുകളിൽക്കൂടെ കന്യകകളും പുഷ്പങ്ങളും വേറി മുന്നിൽ നടക്കുവെ, പൌരവരാജൻ എന്ന ഭിമാനിച്ചുപോന്നവനായിരുന്ന പ്രേക്ഷകന്മാരിൽ ഒന്നാമനായി കമാനമദ്ധ്യത്തിൽ എത്തിയതു്. ഞാൻ കണക്കാക്കിയ പോലെത്തന്നെ കമാനത്തിന്റെ അസ്ഥിവാരം ഇളകി.

ഫലനുള്ള ഉത്തരം ആ നാടുവാഴികളുടെ മൂർദ്ധാവിൽ വീണു.

അശോകൻ ഞെട്ടി. കൌടില്യന്റെ വാക്കിൽ ഒട്ടു വിലത്തെ വിധി അഛൻ കേട്ടു.

"അഛൻ മരിച്ചുപോയോ?"

"അതേ. ഞാൻ, ഒരു പെരിയ ഉറുമ്പിനെപ്പോലെ തൂണുകളുടെ ഇടയിൽ ക്രൂടേയും, കമാനത്തെ നിലക്കു നിത്തിയിരുന്ന പൊൻചങ്ങലകളും പരിശോധിച്ചും ഓടി നടന്നിരുന്ന നഗരാശാരിയെ കുറേ നേരം നോക്കിനിന്നിരുന്നു. 'അട്ടഷ്ടാപായം' എന്നു ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ഉറങ്ങാതെയിരുന്ന നിന്റെ പിതാമഹന്റെ മന്ത്രിയായ ഞാൻ സകലവും കണ്ടു മനസ്സിലാക്കി വഞ്ചനയുടെ ആരംഭം ഞാൻ കണ്ടു". (കൊഴിഞ്ഞുപോയ പല്ലുകളുടെ വിടകളിൽക്കൂടെ ഊവലിട്ടംപ്രകാരം ഒരു ശബ്ദം ആ വൃദ്ധൻ ഉളവാക്കി)

"അശോകജി, ഒരു വിഡ്ഢിയായി നടിക്കുന്നതു ചിലപ്പോൾ അതിസാമർത്ഥ്യപ്രകടനമാണെന്നു നീയും പഠിക്കണം. എന്നാലെ, ലോകത്തിലുള്ള വിളവന്മാരെ അകറുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ".

"മാമാ! ഞാനും അവിടെ ഉണ്ടായാൽ നന്നായിരുന്നു എന്നു് എനിക്കു് ഒരു ആശ പൊങ്ങുന്നു."

"പ്രജകളുടെ പ്രായം തികയാത്ത രാജാവേ! നിങ്ങൾക്കും അങ്ങിനെ ഒരു അവസരം കിട്ടും"

"അവസരം വരുമ്പോൾ ചക്രവർത്തി ആശ്രമത്തിൽ വന്നു് നിങ്ങളെ കാണുന്നതു് നിങ്ങൾക്കു് ഇഷ്ടമാകുമോ?"

"അതെ, അശോകജി! സാമ്രാജ്യനിർമ്മാണത്തെപ്പററി

ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു് ചന്ദ്രനും ഞാനും വനവാസംചെയ്ത കൊല്ലങ്ങളെ, അതു് ഓമ്മവരുത്തും, ആ കഴിഞ്ഞു പോയ കാലത്തിൽ എന്റെ മനസ്സിൽ എത്ര വളരെ ഗംഭീരരാജ്യങ്ങൾ ആ ലോചിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നു."

"എല്ലായ്പോഴും സൂക്ഷിച്ചിരിക്ക. ഒരിക്കലും ഭയമില്ലാതിരിക്കുക" എന്നു് രാജകുമാരൻ അല്പാധികാരത്തോടെ പറഞ്ഞു. പിന്നെ അയാളും ചന്ദ്രഗുപ്തനും ചരിത്രകാരന്മാക്കു് റിക്കാർട്ടാക്കാൻതക്ക പ്രവൃത്തികളും നടത്തിയ കാലത്തേക്കു് അശോകൻ താൻ വിട്ട ചോദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു് വൃദ്ധന്റെ ശ്രദ്ധകൊണ്ടുവന്നു.

കൌടില്യൻ തന്റെ ഉടുപ്പുകൾ ശരിപ്പെടുത്തി.

"നൂറു് തൂണുകൾ ഉള്ള വലിയ സഭാഹാളിൽവെച്ചു് നിന്റെ പിതാമഹന്നു് കപ്പം കൊടുക്കാൻ ഇന്ത്യയിലെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും വന്ന രാജാക്കന്മാരെ ഞങ്ങൾ സല്ക്കരിച്ചു. സന്ധ്യ മയങ്ങിയപ്പോൾ ബഹുമാനപ്പെട്ട അതിഥികളൊക്കെ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തതിൽപ്പിന്നെ—നഗരത്തിന്റെ അറുപത്തിനാലു് യന്ത്രപ്പാലങ്ങളും ഉള്ളോട്ടു് വലിച്ചു് രക്ഷവരുത്തിയതിൽപ്പിന്നെ—ഞാൻ രാജാവിന്റെ ശയനമുറി പരിശോധിപ്പാൻ തീച്ചപ്പെടുത്തി. പുറമെയുള്ള പുരുഷാരങ്ങൾ പിന്നേയും ശശിയെപ്പോലെ ഞങ്ങളെ ആ ഘ്ലാദിപ്പിക്കുന്ന ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ യശസ്സു് വർദ്ധിക്കട്ടെ എന്നു് നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എല്ലാം മുറക്കു് നടക്കുന്നുണ്ടെന്നു് തോന്നി. എന്നാൽ രാവിലെ കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളെ ഓർത്തു് അപായത്തിന്നൊന്നും ഞാൻ വഴിവെച്ചു കൊടുത്തിട്ടില്ല." കൌടില്യൻ ഒരു അടിസ്ഥാനമില്ലാത്ത ചിരി ചിരിച്ചു. അതു് കേട്ടപ്പോൾ കൂട്ടി ഒന്നു് ഞെട്ടി.

"ആരും കാണാതെ ചില ഇടനാഴികളിൽക്കൂടെ ഞാൻ

രാജാവിന്റെ പള്ളിയറയിൽ എത്തി. ചക്രവർത്തിയുടെ ഉത്തമസ്ഥാനം പ്രമാണിച്ചു് ഒരു വില്ലസ്മെത്ത അവിടെ വിരിച്ചുവെച്ചിരുന്നു. ഒരു പൊൻനീരാളത്തിൽ ഒരു ഡമാസ്ക്കസ്സിൽ പണിത "ഷാഠം" വിരിച്ചുവെച്ചതും, നാലുഭാഗങ്ങളിലെ മൂലക്കും കെട്ടിയ മേല്ക്കെട്ടിയിൽനിന്നു് തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന പൊൻശിലാകകഠം വിളങ്ങുന്നതുമായ ഒരു മെത്തയിൽ ഇടയരാജാവായ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ; ചെറുപ്പത്തിലെ ഉറപ്പുള്ള സ്ഥലത്തു് കിടന്നശീലിച്ചതുകൊണ്ടു്, കിടക്കുകയുണ്ടായില്ലെന്നു് ഞാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു. എനിക്കു് ചിരിയാണു് വന്നതു്. എന്നാൽ എന്റെ ചിരി തൊണ്ടയിൽത്തന്നെ താണുപോയി. ചുമരിന്റെ ഒരു വിള്ളലിൽനിന്നു്, ചോറിന്റെ വറുകളും പേറി, ഇറുമ്പുകഠം ചാലിട്ടു് പോകുന്നതു് ഞാൻ കണ്ടു. അശോകജി! അതു് കണ്ടപ്പോഠം ഞെട്ടിപ്പോയതു് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നു് നിനക്കു് ഊഹിക്കാമോ?"

"എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, പാകം ചെയ്യാഞ്ഞാൽ അരി തന്നാലെ ചോറായി വരില്ല" എന്നു് കുമാരൻ ഒന്നു് കണ്ണു ചിമ്മി പറഞ്ഞു.

"ശരി, നല്ലവണ്ണം ഊഹിച്ചു" എന്നു പറഞ്ഞു മന്ത്രി ഒച്ചയില്ലാതെ ഒന്നു് ചിരിച്ചു. "ഭാവി ചക്രവർത്തി! നിയ്യും കൂടി ഇതിൽ ഒരു വഞ്ചന കിടക്കുന്നുണ്ടെന്നു് ശങ്കിക്കുമായിരുന്നു. നീ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ, എന്റെ വിശ്വസ്ഥദാസന്മാരെ നിലയറകളിൽ കൊണ്ടുവന്നു് ചുമരുകളുടെ നടുവിലുള്ള ഇടനാഴികളുടെ വാതിൽ പൂട്ടിക്കാൻ ഞാൻ നിന്നെ ഏല്പിക്കുമായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ അതിൽ നിന്റെ പിതാമഹൻ ഉറങ്ങുമ്പോഠം അയാളെ കുത്തിക്കൊല്ലാൻവേണ്ടി രാക്ഷസൻ ചില ഘാതകന്മാരെ നിർത്തിയിരുന്നു. ഞങ്ങഠം ആ ഇടനാഴികളിൽ തീ വെച്ചു. ആ കള്ളന്മാരൊക്കെ ഓടിപ്പോവാൻ വഴി മൂട്ടിപ്പോയിട്ടു് അവിടുന്നു

തന്നെ വെന്തു് മരിച്ചുപോയി.''

ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്മരണകൾകൊണ്ടുണ്ടായ വിഭ്രമത്തിൽ വൃദ്ധന്റെ ശബ്ദം, ക്ഷീണം കലർന്ന ഒരു മർമ്മരത്തിൽ താണു. തന്റെ വിവിധ വിചാരങ്ങളിൽ മഗ്നനായി കൌടില്യൻ ഉറങ്ങി.

ഒരു ചോക്കിന്റെ കഷണവും എടുത്തു, അശോകന്റെ ഒരു ചെറിയ ഭഗിനി അയാളുടെ പിന്നിൽക്കൂടെ വന്നു് അയാളുടെ പുറത്തു് ഓരോന്നു് എഴുതി വരച്ചു. വരച്ചതു് മനസ്സിലാക്കാൻവേണ്ടി അയാൾ കുറേ നേരം ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല. പിന്നെ അയാൾ ചാടി എഴുന്നേറ്റു അവളുടെ പുറത്തും വരക്കാൻവേണ്ടി അവളുടെ കൈ പിടിച്ചുവലിച്ചു. അന്യോന്യം പുറത്തു വരഞ്ഞ മൃഗങ്ങളുടെ പേർ ഊഹിച്ചു പറയുന്ന ഒരുവക വിനോദലീലയിൽ അവർ എല്ലാവരും ഏർപ്പെട്ടു

കുട്ടികളുടെ വിനോദത്തിന്നുവേണ്ടി ഒരുക്കിയിരുന്ന ഒരു ചെറു കുരടിയോടു് അശോകൻ അങ്കം പിടിക്കുന്നതു് കാണാൻ വേണ്ടി, മാലികർ അടുത്തുവന്നു. പിശാചുക്കളെപോലെ തോന്നുന്ന കുരങ്ങന്മാർ ചുമരിന്റെമേലെക്കൂടെ നോക്കിയപ്പോൾ നല്ല തക്കം കാണുകയാൽ നാരകമരത്തിൽ നിന്നു് നാരങ്ങകൾ കട്ട തോട്ടക്കാരാൽ പിന്തുടരപ്പെട്ട അവറ കയ്യിൽ ഓരോ പൊൻനിറമായ പഴവും പിടിച്ചു, രക്ഷാസ്ഥലങ്ങളിൽ മടങ്ങിപ്പായുന്നതു് കണ്ടിട്ടു് സന്തോഷം കൊണ്ടു് കുട്ടികൾ കൈ മുട്ടി നിലവിളിച്ചു.

രാജാവിന്റെ വകയായി, മൃഗങ്ങളെ പോറ്റിയിരുന്ന കാട്ടിൽ തന്റെ കുട്ടികളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോവാൻ വേണ്ടി ബിന്ദുസാരൻ വന്നു. എന്നാൽ നഗരത്തിലെ കിണ്ണംമുട്ടി അറിയിക്കുന്നവന്റെ ചെണ്ടകൊട്ടൽ കേട്ടു് അശോകൻ

പോകുന്ന വഴിക്കുതന്നെനിന്നു. അച്ഛന്റെ കാട്ടുമൃഗങ്ങളുടെ കാഴ്ച അവന്നു് അച്ഛനെപ്പോലെ രസകരമായിരുന്നില്ല. ആ സ്ഥലം മുറുംപ് ഒരു തോട്ടംകൊണ്ടു് അതിരിട്ടതായിരുന്നു. അതിൽ നട്ടിരുന്ന മരങ്ങളും, ചെടികളും, ഉടജങ്ങളും മുള്ളില്ലാത്ത ജാതിയായിരുന്നു. ആ രാജാവിന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മക്കൾക്കും വിനോദം ജാസ്തി കിട്ടാൻവേണ്ടി അതിൽ പോററിയിരുന്ന ജന്തുക്കളുടെ നഖങ്ങളും കൊമ്പുകളും അരംകൊണ്ടു് അപായമില്ലാത്ത വിധത്തിൽ തേച്ചു് മൂച്ചു കുറച്ചുവെച്ചിരുന്നു.

റാണികളുടെ ഫലവൃക്ഷത്തിൻ തോട്ടത്തിൽ പാഞ്ഞു കേറി അശോകൻ ഒളിച്ചു.

"ഒരു കച്ചവടക്കപ്പലിന്റെ പായും പാമരവുമല്ലെ കാണാത്തതു്" എന്നു് തന്നോടുതന്നെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് സന്തോഷമഗ്നനായ അശോകൻ തുള്ളി.

അവന്നു് ദ്വിജന്മാരുടെ പാവനമെന്നു് വിചാരിച്ച പൂണൂൽ ധരിപ്പാൻ പ്രായം തികഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും, കടലിന്റെ അപ്പുറത്തും രാജ്യങ്ങളും ഉണ്ടെന്ന അറിവു് അവന്നു് സിദ്ധിച്ചിരുന്നു എന്നുമാത്രമല്ല അവറാ, പല പ്രകാരത്തിലും അനുഭവയോഗ്യങ്ങളായിരിക്കണം എന്ന അഭിപ്രായവും അവന്റെ മനസ്സിൽ പൊങ്ങിവന്നിരുന്നു. മരപ്പലകകളുടെ വേലികളുടെ വിടകളിൽക്കൂടെ എത്തിനോക്കി ആരും അടുത്തില്ലെന്നു് കണ്ടപ്പോൾ അവൻ മാഞ്ചോട്ടമായി കൃത്രിമവനത്തിൽക്കൂടെ ഓടിച്ചെന്നു. വെട്ടിമിനുക്കാത്ത തലമുടിയുള്ളവരായ കപ്പൽക്കാർ, കപ്പൽ, ഹാർബറിൽ ബന്ധിച്ചുവെച്ചു. ആനകം കടലിൽനിന്നു് കപ്പലിന്റെ ഒന്നിച്ചുകൂടിയ പുതിയ ജാതി തിമിംഗലത്തെപ്പോലെ, ഒഴുക്കിൽ പകുതി മുങ്ങിനിന്നു.

മാലിയോട് (വെള്ളംകൊണ്ടുവരുന്നവർ) തന്റെറ ഒന്നിച്ചുവരാൻ വിളിച്ചുപറഞ്ഞുംകൊണ്ട്, അശോകൻ യന്ത്രപ്പാലത്തിന്റെറ അടുക്കെ പോവാനുള്ള അടുത്ത വഴി പിടിച്ചു.

കപ്പൽക്കാർ അവന്റെറ തലയിൽ കെട്ടിയ മണികളുടെ ശബ്ദം കേട്ടിട്ട് അവനെ കാണ്മാൻവേണ്ടി വന്നു. അയാൾ കൊണ്ടുവന്ന ശുദ്ധജലം കുടിപ്പാൻ അവർ തമ്മിൽ തിക്കിത്തിരക്കിവന്നു.

അശോകന്റെറ കല്പനപ്രകാരം അവർ അവനെ കപ്പലിലേക്ക് കൊണ്ടുപോയി.

ഒരു മയിൽ അഹന്തയോടെ തന്റെറ പീലി വിടർത്തി കാണിക്കും പ്രകാരം; ഓരോന്നിൽ തീക്കട്ടപോലെ ചുകന്നതും നീലവുമായ നിറങ്ങൾ, ചിറകുകളിൽനിന്ന് തിളങ്ങിപ്പിക്കുന്ന മത്സ്യങ്ങളെ ഇട്ടുവെച്ച ഭരണികൾ നോക്കീട്ട് "ഇവ എന്ത് മത്സ്യങ്ങളാണ്" എന്നു അശോകൻ ചോദിച്ചു.

"ഹാ! ഇത് പ്രായം തികയാത്ത രാജകുമാരന്മാർക്ക് പറ്റിയതല്ല" എന്നു കപ്പിത്താൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ഇതു പന്തയംവെച്ചു കളിക്കുന്നവർക്കുവേണ്ടി കൊണ്ടുവന്ന അന്യോന്യം പൊരുതുന്ന മത്സ്യങ്ങളാണ്. ഇതിന് ഞങ്ങൾക്ക് വളരെ വില കിട്ടും".

"എനിക്കും ചിലതു വേണം" എന്നു അശോകൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചു.

"എന്നാൽ രാജകുമാരനായ അങ്ങുന്ന് ഇവറ്റയെ എവിടെ വെക്കും?"

"എന്റെ തോട്ടത്തിൽ ഒരു ചെറിയ ജലാശയമുണ്ട്. അവിടെ ഇട്ടാൽഇവറ്റക്കു് മിന്നിച്ചുകൊണ്ടു് നീന്താൻ സ്ഥലം ജാസ്തിയുണ്ടാകും" ഇതു് പറയുമ്പോൾ അശോകന്നു്, നീല ഇഷ്ടികകൊണ്ടു് കെട്ടിപ്പൊക്കിയ ഒരു കൃത്രിമ കുളത്തെപ്പറ്റിയാണു് ഓർമ്മവന്നതു്. "എന്റെ അമ്മയും അവരുടെ ദാസികളും ഇവറ്റയെ കാണുമ്പോൾ ചിരിക്കാതിരിക്കയില്ല. പുതുതായി വല്ലതും കണ്ടാൽ ചിരിക്കുന്നതു് അവരുടെ സ്വഭാവമാണു്.

"രണ്ടെണ്ണത്തെയും ഒന്നിച്ചിട്ടുവെച്ചുകൂടാ. വെവ്വേറെ കുളങ്ങളും വേണ്ടിവരും. ഒന്നിച്ചിട്ടാൽ ക്ഷണകാലംകൊണ്ടു് വിജയിയായ ഒരൊറ്റ മത്സ്യത്തെ മാത്രമെ കുളത്തിൽ കാണാനുണ്ടാകയുള്ളൂ.

"എന്തുകൊണ്ടു്"?

"കാഴ്ചമാത്രയിൽ അവറ്റ രണ്ടും പടവെട്ടാൻ തുടങ്ങും. രണ്ടു് നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ ഒന്നു് മരിച്ചതായും കാണാം. വിജയിയുടെ ചിറകുകളും പറച്ചു് കീറിപ്പോയിട്ടുണ്ടായിരിക്കും" എന്നു് കപ്പൽക്കാരൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ ഇവറ്റയെ നിങ്ങൾ എവിടെ കണ്ടു?" എന്നു് അശോകൻ ചോദിച്ചു.

"സമുദ്രത്തിന്റെ അരികെയുള്ള പാടങ്ങളിൽ ചില നീർക്കുണ്ടുകൾ ഉണ്ടു്. അവിടുന്നു് അവറ്റക്കു് തമ്മിൽ കണ്ടുമുട്ടാതെ കഴിപ്പാൻ സൌകര്യമുണ്ടു്" എന്നു് കപ്പക്കാരൻ പറഞ്ഞു.

"കപ്പിത്താനെ! എനിക്കു് സ്വന്തമായി നോക്കിക്കാണാൻവേണ്ടി എന്നെ നിങ്ങൾ ഒരിക്കൽ അവിടെ കൊണ്ടുപോകണം".

വിഷയം മാറ്റുവാൻവേണ്ടി കപ്പിത്താൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതു് കണ്ടോ! ഈ മത്സ്യത്തിന്നു് ഭക്ഷണം ആവശ്യമില്ല" എന്നിട്ടു് അയാൾ കപ്പലിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന കോമ്പാസ് (=വടക്കുനോക്കി) അശോകന്നു് കാണിച്ചുകൊടുത്തു. അതിൽ ഒരു ദ്രാവകത്തിൽ പൊന്തിക്കിടക്കുന്ന മത്സ്യരൂപത്തിലുള്ള ഇരുമ്പുസൂചി കാണിച്ചുകൊടുത്തു. 'ഞങ്ങൾക്കു് സമുദ്രത്തിൽക്കൂടെയുള്ള വഴി കാണിച്ചുതരാൻവേണ്ടി ഒരൊറ ദിക്കു് ലാക്കാക്കിക്കൊണ്ടെ നീന്തുകയുള്ളു. പോറ്റുവാൻ എളുപ്പമുള്ള മത്സ്യം ഇതാണു്".

എന്നാലുംക്രൂടി രാജകുമാരൻ പൊരുത്തുന്ന മീനുകളെയാണു് ആത്തിയോടെ നോക്കിയിരുന്നതു്. കപ്പിത്താൻ അയാളുടെ തേക്കിന്റെ പെട്ടി കൊണ്ടുവരാൻ പറഞ്ഞു.

എന്താണിതിലെന്നറിവാനുള്ള കൌതുകത്തോടെ അശോകന്റെ കണ്ണുകൾ നല്ലവണ്ണം തുറന്നു.

"തുറന്നു നോക്കു, ഈശ്വരന്റെ സ്നേഹഭാജനമെ! എന്റെ കടലിൽ കൊണ്ടുപോകുന്ന പെട്ടി പരിശോധിപ്പാൻ നിങ്ങൾക്കു് എപ്പോഴും അവകാശാധികാരങ്ങൾ ഉണ്ടു്."

അതിന്റെ ഘനമുള്ള മൂടി തുറന്നിട്ടു് "ഇതിൽ നിങ്ങളെ കടിക്കുന്ന യാതൊന്നും ഇല്ല" കപ്പിത്താൻ പറഞ്ഞു.

ഈ പെട്ടിയിൽനിന്നു് ഒരിക്കൽ രാജധാനിയിൽ ഇപ്പോൾ ഒരു ഓമനയായി വിചാരിച്ചുപോരുന്ന നീലക്കണ്ണും, ചുവപ്പുകണ്ണും ഉള്ള ഒരു പൂച്ച, എത്രയോ ക്രൂരഭാവ

ത്തോടെ തന്റെ നേരെ ചാടിയിരുന്ന വസ്തുത മറന്നുപോവാൻ അശോകനെ ആരും സമ്മതിച്ചിരുന്നില്ല.

രാജകുമാരൻ, ഓരോ കെട്ടകം വഴിക്കുവഴിയായി എടുത്തു് പരിശോധിക്കുന്നതു് കപ്പൽക്കാർ നോക്കി. ഒരു മധുര പലഹാരമാണെന്നവെച്ചു് അയാളം അമ്പർ കടിച്ചു നോക്കിയപ്പോൾ അവർ കണക്കിലേറെ ചിരിച്ചു.

കായ്മായ നേരംപോക്കിന്റെ കട്ടപ്പം കൂറക്കാൻ വേണ്ടി ഒരു ചെറിയ പെട്ടിയെടുത്തു കുലുക്കിക്കൊണ്ടു് "കർപ്പൂരമല്ലികയുടെ വിത്തുകളം" എന്നു് കപ്പിത്താൻ പറഞ്ഞു.

"എന്റെ തോട്ടത്തിൽ നടാനോ?" അശോകൻ അതു് എടുക്കാൻവേണ്ടി കൈ നീട്ടി. "നിങ്ങളം കഴിഞ്ഞ പ്രാവശ്യം കൊണ്ടുവന്ന ഉള്ളിപോലെ ഇരിക്കുന്ന കിഴങ്ങിൽ നിന്നു് നീല ലില്ലികളം വികസിച്ച മുതല്ലെ നിങ്ങളുടെ കപ്പൽ കാണാൻവേണ്ടി എല്ലാ ദിവസവും ഞാൻ നോക്കി നിന്നിരുന്നു." അശോകൻ പെട്ടിയുടെ അടിയും പരതാൻ തുടങ്ങി.

രത്നക്കല്ലുകളം പിന്നേയുമോ" എന്നു് അവൻ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

ആനക്കൊമ്പുകളംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഒരു ചെറിയ നരിപ്രതിമ പുറത്തുവന്നു. പച്ചക്കല്ലിന്റെ ഒരു മാൻ—നീലക്കല്ലിന്റെ ഒരു ഒട്ടകം—മിശ്രവർണ്ണക്കല്ലിന്റെ ഒരു നായ, ഒരു മൂയൽ, ഒരു താറാവ്, ഒരു മീൻ. ഈ പ്രതിമകളൊക്കെ സാമാന്യം വിലയുള്ള രത്നക്കല്ലുകളെക്കൊണ്ടു്, അതിശയസാമ്യതയോടെ കൊത്തി എടുത്ത ജന്തുപ്രതിമകളായിരുന്നു. ഒരു വലിയ കാഴ്ചബങ്കുളാവ് തന്നെ തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായപോലെ അശോകനു് തോന്നി.

"കപ്പിത്താനെ! ജീവനോടുക്രൂടിയുള്ള ഇവറ്റയെ കാണ്മാൻ നിങ്ങൾ എന്നെ എപ്പോൾ ക്രൂട്ടികൊണ്ടുപോവും? ഇതായിരുന്നു അശോകന്റെ നിരന്തരമായ ചോദ്യം.

"നിങ്ങളുടെ പിതാവായ മഹാരാജാവിന്റെ സമ്മതം നിങ്ങൾക്ക് കിട്ടിയ ഉടനെ പോകാം" എന്നു് കാലതാമസം സഹിച്ച കപ്പക്കാരൻ വാഗ്ദത്തം ചെയ്തു.

"നാളെ എന്റെ പിറന്നാളാണ്. ആ ദിവസം എന്റെ അച്ഛൻ എന്റെ അപേക്ഷക്കു് വഴിപ്പെടാതിരിക്കില്ല. എന്നെ ക്രൂട്ടാതെ, പായ വിരുത്തി കപ്പലോട്ടാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെ സമ്മതിക്കുകയില്ല." പിന്നെ അധികാരത്തെ അവലംബിച്ചുകൊണ്ടു് "ഭാവി രാജാവാണു് കല്പിക്കുന്നതു്" എന്നു് പറഞ്ഞു.

അദ്ധ്യായം രണ്ട്.

അശോകന്റെ പിറന്നാൾ കൊണ്ടാടാൻവേണ്ടി രാജാവിന്റെ ഉദ്യാനത്തിന്റെ സുരഭിലസുമവാഹികളായ മരങ്ങളുടെ മുവട്ടിൽ ചെറിയവരും പെരിയവരും ആയി വളരെ അതിഥികൾ വന്നുനിറഞ്ഞു. വിവിധ വർണ്ണങ്ങളായ രത്നക്കല്ലുകൾ പതിച്ച കണ്ണമാലകളിൽനിന്ന് പകത്തെട്ടത്തെ താ എന്ന് തോന്നുമാറ് വിവിധവർണ്ണങ്ങളുടെ ചിത്രപ്പണികൾ വഹിച്ച് നിലത്തിഴയുന്ന പട്ടിന്റേറയും മസ്ലിന്റേറയും ഉടുപ്പുകൾ ധരിച്ച സ്ത്രീകളെക്കൊണ്ടും, തലക്കെട്ടും കൊട്ടയും പിടിച്ച് ഡംഭോടെ നടക്കുന്ന പുരുഷന്മാരെക്കൊണ്ടും, നാനാവർണ്ണങ്ങൾ മിന്നുന്ന നടകളൊക്കെ നിറഞ്ഞു. മരങ്ങളുടെ പടർന്ന കൊമ്പുകളിന്മേൽ ചുറ്റിക്കെട്ടിയ പൂമാലകൾ, സമീപത്തുള്ള വള്ളിക്കെട്ടുകളിൽ കേറി ഊഞ്ഞാലാടാൻ ബാലികാബാലകന്മാരെ ക്ഷണിച്ചു.

മയിലിൻ നിറമാർന്ന അങ്കികൾ ധരിച്ച കാഹളക്കാർ ശംഖം വിളിച്ചു. നൂറ് ഗോപുരങ്ങളുടെ മണ്ഡപത്തിന്റെ സ്വർണ്ണവാതിലുകൾ തുറന്നുവെച്ചിരുന്നു. അശോകന്റെ മുറവും വന്നുനില്ക്കാൻ പാക്കിന്റെ (=രാജ്യോദ്യാനം) എല്ലാ ഭാഗത്തിൽനിന്നും കുട്ടികൾ ഓടിവന്നു. മിന്നുന്ന രത്നങ്ങൾ പടുത്ത തൂണുകളുടെ നടുവിലെ സ്ഫടികഹാളിലേക്ക് ചാടിയും ശബ്ദിച്ചും വരുന്ന കുട്ടികളെ അശോകൻ കുട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു.

ആകാശവില്ലിന്റെ നിറം വഹിച്ചതും സുഗന്ധഭൂഷിതവുമായ ഒരു കമാനത്തിന്റെ ചോടെ. എല്ലാ അതിഥി

കഠംക്കും പാരമ്പര്യാചാരപ്രകാരം ഓരോ മാലയും കൊടുത്തു കൊണ്ട് ചക്രവർത്തി നിന്നിരുന്നു.

ഹാളിന്റെ ദൂരെ കിടക്കുന്ന മറ്റൊരു ഭാഗത്തിൽ പൊന്നിന്റെ കോണിയും ഇറക്കിക്കൊണ്ട് നീല വരകളുള്ള തേൻനിറമായ പട്ട് ഉടുത്തു് നൃത്തംചെയ്യാൻ തരുണികഠം വന്നു.

കുന്തുരുക്കം സാമ്പ്രാണി, കസ്തൂരി മുതലായവ വെച്ചിരുന്നതു് മിനുസപ്പെടുത്താത്ത ജനലുകളുടെ ചോട്ടിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന തിണ്ണകളിന്മേൽ ആയിരുന്നു. അവ അത്താഴിന്റെ പാത്രങ്ങളിൽവെച്ചു് കത്തിക്കുമ്പോഠം സൌരഭ്യം എല്ലാടിക്കിലും പരന്നു. നെടുവാലൻ കോഴികളുടെ തൂവലുകഠം കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വിശറികഠംകൊണ്ടു് തണുപ്പിന്നുവേണ്ടി ചിലർ അതിഥികളെ വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. മൃദുവായ സംഗീതത്തിന്റെ പുറപ്പാടോടുകൂടി ഈ അവസരത്തിലേക്കു വേണ്ടി, ബഹുമാനസൂചകമായി ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട നവീന കവിതകഠം ചിലർ ചൊല്ലിയിരുന്നു.

നിലത്തുവിരിച്ചുവെച്ചതും, വിദേശീയനെയ്ത്തു കാണിക്കുന്നതും ആയ വിവിധ വർണ്ണങ്ങഠം വിളങ്ങുന്ന വലിയ ശീലകളിന്മേൽ വെച്ചിരുന്ന താമ്പാളങ്ങളിൽ, സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടിമടഞ്ഞപോലെ തോന്നുന്ന പരിമാണാതിരേഖകളാൽ മുക്കാലും മറയപ്പെട്ട മധുരപദാർത്ഥങ്ങഠം നിറച്ചുവെച്ചിരുന്നു. വക്കുകളിൽ വൈരക്കല്ലു് പട്ടത്ത കോപ്പകളുടെ അരികെവെച്ചു് കണ്ട പലവിധ പക്ഷികളുടെ രൂപത്തിൽ ഉണ്ടാക്കിവെച്ച ബിസിഠം (=ഊതി ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്ന ചെറിയ ലോഹപ്പീപ്പികഠം) എടുക്കാൻവേണ്ടി കുട്ടികഠം മുന്നോട്ടു് ചാടിവീണു.

ഹിമാലയത്തിന്റെ അപ്പുറം കിടക്കുന്ന ഉറച്ച മഞ്ഞു കൊണ്ടു് പൊതിഞ്ഞ രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് തിരഞ്ഞുകൊണ്ടുവന്ന, രാജാവിന്റെ രക്ഷാകർത്തിണികളായ രാക്ഷസിപ്പട, ചായംതേച്ച മുമരിന്റെ മുന്നിൽ അണിയായിനിന്നു. വിരുന്നു സമാപ്തമായി എന്നറിയിക്കുന്ന തൈരിന്റെ വരവു കാത്തു അവരുടെ കാലിന്റെ അരികെ വാദ്യക്കാരും, ചെപ്പടിവിദ്യക്കാരും, നർത്തകന്മാരും, പൊരോട്ടു് കളിക്കാരും ചന്ത്രംപടിയിട്ടിരുന്നു.

ചന്ദ്രന്റെ ഉപചാരത്തിനുവേണ്ടി കൌടില്യൻ കൊണ്ടുവെച്ച പാരമ്പര്യവേലക്കാരുടെ സന്തതികൾ അവരുടെ ചായംതേച്ചു് നീലയും, പച്ചയും, മുകപ്പും നിറമാക്കിയ താടിരോമങ്ങളോടെ വെറിലടക്കയും മറും ചവക്കുന്ന സൌരഭ്യവസ്തുക്കളുംപേറി, അതിഥികളുടെഇടയിൽക്കൂടെ നടന്നു.

അശോകന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം ഇരുന്നുകഴിയുന്ന വാമനന്മാരേയും, അംഗഭംഗമുള്ളവരേയും വിളിച്ചുവരുത്തി. (പിറന്നാൾവന്ന കുട്ടിയുടെ യാതൊരാഗ്രഹവും വെറുതെ വിട്ടുകളയാറില്ല. ഇന്നു് അശോകന്റെ ഇഷ്ടം വിവിധവും അനേകവുമായിരുന്നു) ചട്ടയായി നടന്നുകൊണ്ടും, താണുതൊഴുതുകൊണ്ടും, നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടും അവർ വന്നു. രാജകുമാരൻ ആ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു് ബദ്ധപ്പെട്ടെഴുന്നേറ്റു് അവരെ പാക്കിലേക്കു് തിരിച്ചുവിടുന്നവരെ ആ കൂട്ടത്തിൽ ആർക്കും സ്വസ്ഥത ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

തുറസ്സ്സ്ഥലത്തു് എത്തിയപ്പോൾ കുരുടന്മാരോടു് മുടന്തന്മാരെ തങ്ങളുടെ മുമലിൽ കേറിയിരുത്താൻ അശോകൻ കല്പിച്ചു. അങ്ങിനെ ഒരു ഒരുമ വരുത്തിയതുകൊണ്ടു് മുടന്തന്മാക്കു് പായാനും കുരുടന്മാക്കു് കാണാനും സാധിച്ചു.

വടിക്രൂടാതെ ഇഷ്ടപ്രകാരം ഗതാഗതം ചെയ്യാനുള്ള പുതിയ അനുഭവം സിദ്ധിച്ചപ്പോൾ പന്തയപ്പാച്ചലിൽ ക്രൂടാനും, കളികളിൽ ഏർപ്പെടാനും അവക്ക് വിശ്വാസം ഉണ്ടായി. അവർ അവരുടെ ഉടവുകൾ എന്നുമാത്രമല്ല; ഒന്നിച്ചു കളിച്ചിരുന്നത് രാജകുമാരനാണെന്ന വിവരവുംക്രൂടി മറന്നു.

സന്ധ്യയായപ്പോൾ, തെണ്ടികളായ പ്രഹസനനടന്മാരേയും പാക്കിലേക്ക് വരാൻ സമ്മതിച്ചു. അവരുടെ ദാരിദ്ര്യം പിടിച്ച നാടകശാലയുടെ മുറ്റും ഉണ്ടായിരുന്ന പുല്ലുകളുന്മേൽ, മിന്നാമിന്നുങ്ങിനെപ്പോലെ തിളങ്ങുന്ന തിരികൾ വഹിച്ച കഴികൾ അശോകന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരം വെച്ചു കൊടുത്തു.

മൈതാനിയുടെ മുറ്റുവിട്ടത്തിൽ വളരെ നാഴിക ദൂരത്തോളം കേൾക്കാവുന്ന രാജധാനിയിലെ കിണ്ണംമുട്ടുന്ന ശബ്ദം ദീപങ്ങൾകൊണ്ട് പ്രകാശമാനമായ നഗരത്തിൽ കളികൾ കാണ്മാൻ അനേകം കാണികളെ വരുത്തിക്രൂട്ടാൻ ഇടയുണ്ടാക്കി.

കാണാൻ ഇരുന്നവരുടേയും നാടകശാലയുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ കത്തുംപോലെ തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിലും തീ എങ്ങുമേ പരക്കാത്ത കനൽപോലെ മിന്നുന്ന പുഷ്പദളങ്ങൾ വേറിയിരുന്നു. ബ്രാഹ്മണന്മാർ അവരുടെ ആശീർവ്വാദംകൊണ്ട്. ഈ അവസരം പരിശുദ്ധമാക്കിയതിൽ പിന്നെ കവികൾ; യുദ്ധംകൊണ്ടുള്ള നഷ്ടവും ഫലമില്ലായ്മയും ആയിരംകൊല്ലം മുമ്പേ മനസ്സിലാക്കിയവനും, ഭാരതയുദ്ധത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടവനും, പാണ്ഡവപക്ഷത്തിലെ വില്ലാളികളിൽവെച്ച് അദ്വിതീയനും ആയ അർജ്ജുനന്റെ ചരിത്രം പാടിത്തുടങ്ങി. രംഗം മറക്കുവാൻതക്കവണ്ണം തിരശ്ശീല പിടിച്ചു നിന്നിരുന്ന

രണ്ടാമ, ചലചിത്രങ്ങളം വഹിച്ച ആ ശീല നീക്കി. അപ്പോൾ കാണായ്വന്നത് ദിവ്യരഥത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന അർജ്ജുനനേയും, അയാളുടെ അടുത്തുനിന്നു് വെള്ളക്കുതിരകളെപ്പിടിച്ചു് അടക്കിനിത്തുന്ന, ദിവ്യ സാരഥിയായ കൃഷ്ണനേയുമായിരുന്നു. ശത്രുപക്ഷക്കാരായ കൌരവസേനയെ, കാണികൾ ആലോചിച്ചെടുക്കേണ്ടിവന്നു. ‡

ശംഖുകളുടെ ശബ്ദം ഒന്നിച്ചുപൊങ്ങി. കവി, അർജ്ജുനന്റെ വാക്കായിട്ടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ശത്രുക്കൾ പേടിച്ചുവിറക്കുംപ്രകാരം ഇന്ദ്രാ! എനിക്കു് അങ്ങേയുടെ ഇടി അയച്ചുതരേണമേ! ശത്രുക്കളുടെ നേരെ സമീപത്തു്, ഇനിയും സമീപത്തു്-സാരഥികളിൽ വെച്ചു് അഗ്രേസരനായ എന്റെ കൃഷ്ണാ! തേർകൊണ്ടുവന്നു നിത്തിയാലും. നമ്മുടെ വഴക്കു് യുദ്ധംകൊണ്ടു് തീച്ചുപ്പെടുത്താനും, രക്തം വീഴ്ത്തുവാനും ആശിച്ചുകൊണ്ടും ഈ കുരുക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നുകൂടിയവരെ ഞാൻ ഒന്നു നേരിട്ടു് നോക്കട്ടെ. ഞാൻ ഒന്നു് നല്ലവണ്ണം നോക്കട്ടെ. ഇനിയും അടുക്കട്ടെ-കുറേക്കൂടി അടുക്കട്ടെ-ഞാൻ എതിരാളികളെ ഓരോന്നായി നോക്കട്ടെ. ഒരു ഭാഗത്തു് കൌരവന്മാരാണു്. ഒരു ഭാഗത്തു് പാണ്ഡവന്മാരാണു്. ഭ്രാതാക്കന്മാർ ഭ്രാതാക്കന്മാരോടു്—അച്ചൻ മകനോടു്—അമ്മമാർ, മച്ചിനന്മാർ, മരുമക്കൾ ഇവരൊക്കെയ്ക്കാണു്—അന്യോന്യം പോരാടാൻ ഇടത്തും വലത്തും വന്നുനില്ക്കുന്നതു്. ഇതു് എന്തൊരു സങ്കടമാണു് കൃഷ്ണാ! എന്നോടു് യുദ്ധംചെയ്വാൻ വരുന്നതു് എന്റെ ബന്ധുക്കളും, ചാച്ചുക്കാരുമാണു്. എനിക്കു് ഇവരെ കൊല്ലാൻ പാടില്ല. ഞാൻ ആശ്രയിക്കുന്ന

‡ എന്നുവെച്ചാൽ നാടകത്തിൽ കാണിച്ചിരുന്നില്ല.

ഗാണ്ഡീവചാപം ഈ കായ്ത്തിലേക്കു് ഞാൻ കുലയ്ക്കയില്ല ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ ജയിച്ചിട്ടു് വിജയവും, ധനവും, ശ്രേയസ്സും ഞാൻ എങ്ങിനെ അനുഭവിക്കും? ഭാവിയിൽ ഉണ്ടാകുന്നതു് വെറും കഷ്ടവും, പരിദേവനവും മാത്രമായിരിക്കും എന്നു് ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ കാണുന്നു. യുദ്ധം പരാജിതന്മാക്കെന്നപോലെ ജിതന്മാക്കും സങ്കടമുണ്ടാക്കുന്ന ഒരു കായ്വു മാണു്. ഇഹലോകപ്രാബല്യത്തിനുവേണ്ടി, ഭ്രാതാക്കന്മാരായി എണ്ണപ്പെടേണ്ട ജനങ്ങളെ കൊന്നിട്ടു് നമുക്കു് എന്തു് സമാധാനമാണു് കിട്ടാൻ പോകുന്നതു്? തല്ലിനു് തല്ലു് എന്ന ന്യായം സ്വീകരിക്കുന്നതിനേക്കാൾ, അവരുടെ അമ്പിനു് എന്റെ മാറിടം തുറന്നുവെച്ചുകൊടുക്കാനാണു് എനിക്കു് തോന്നുന്നതു്"

ഭരതരാജകുമാരനായ അർജ്ജുനൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. അതികലചിത്തനായിട്ടു്, അവൻ വില്ലും താഴെ ഇട്ടു് രഥത്തിൽ കിടന്നു. അപ്പോൾ കൃഷ്ണന്റെ വേഷം ധരിച്ച ആൾ അവനെ വിളിച്ചു.

"അർജ്ജുനാ! സ്ഥിരപ്രജ്ഞനായിരിക്കു! കർമ്മം അകർമ്മത്തേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമാണു്. കർമ്മംകൊണ്ടുമാത്രമാണു് ഒരു മനുഷ്യൻ ജീവസന്ധാരണം ചെയ്യപ്പോരുന്നതു്. കർമ്മം ചെയ്യാതിരിന്നുകളവാൻ ഒരു മനുഷ്യനും സാധിക്കുകയില്ല. ഭീരുവപ്പോലെ ആചരിച്ചിട്ടു് നിന്റെ എണ്ണംപറഞ്ഞ പേരിനു് അപമാനം വരുത്തല്ലു. എഴുന്നേല്ലു!"

"നിന്റെ ശത്രുക്കളുടെ അധഃപതനം വരുത്താൻ കൃഷ്ണനായ ഞാനുംനിന്റെകൂടെ വരുന്നുണ്ടു്."

തന്റെ പരിതാവസ്ഥകളൊക്കെ മറന്നുപോയ അശോകൻ "അർജ്ജുനാ! നിയ്യും യുദ്ധം ചെയ്കയില്ലേ" എന്നു്

വിളിച്ചു് പറഞ്ഞു. ഈ വാക്കു് കേട്ടപ്പോൾ കുടിയവക്കു വളരെ വിനോദമുണ്ടായി. കവികളുടെ പാട്ടു്, രാജകുമാരന്റെ ചോദ്യത്തിന്നു് ഉത്തരമായി, "ഞാൻ എങ്ങിനെ ഭീഷ്മരേയും ദ്രോണരേയും കൊല്ലാൻ നോക്കും. അവർ ഇരുവരും ഗുരുക്കന്മാരുടെ ആദരിക്കേണ്ടുന്ന മാന്യരല്ലേ! മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഒരു പാത്രവും എടുത്തു് ഇരക്കാൻ നടക്കുന്നതാണു് ഉത്തമം. കവി വിരമിച്ചു. കൃഷ്ണന്റെ വേഷക്കാരൻ എഴുന്നേറ്റു. "അർജ്ജുനാ! ഒരു ക്ഷത്രിയന്റെ മുഖ്യോദ്ദേശവും, സന്തുഷ്ടിയും യുദ്ധം ചെയ്താൽ മാത്രമേ പൂർത്തിയാവുള്ളു എന്നു് നീ അറിയുന്നില്ലേ! വഞ്ചനയില്ലാത്ത യുദ്ധവും, മുന്നണിയിൽ നില്ക്കുന്ന ഒരു പോരാളിയുടെ സ്ഥിതിയും യശസ്കരമാണു്. ഇവിടെയാണു്, ഭാരതോത്തമാ, നിന്റെ ധർമ്മം കിടക്കുന്നതു്. മരണം നേരിട്ടുന്നതിലും, വലിയ നീചകാര്യങ്ങളും മനുഷ്യന്മാർക്കു് നേരിടേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്. ഒരു ക്ഷത്രിയൻ, ഭീരുവാണെന്ന നിന്ദക്കും പാപത്തിനും അർഹനാകരുതു്."

കളിക്കാരുടെ കാലിന്റെ അടുക്കെ ഇരുന്നിരുന്ന കുട്ടികളൊക്കെ ഓരോരുവരായി ഉറങ്ങിപ്പോയതുകൊണ്ടു് അവരെ ഒക്കെ അവിടുന്നു എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി. ദൂരെനിന്നു് ഉറങ്ങിക്കൊൾവാൻ ഉപദേശിക്കുന്ന ഗാനങ്ങളും പുറപ്പെട്ടു. ഈ ദീർഘമായ വാദപ്രതിവാദത്തിൽ ആർ ജയിക്കും എന്ന ഉത്സുകതകൊണ്ടു് അശോകൻ ഉറങ്ങാതെ ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു് തന്നെ ഇരുന്നു.

"മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഇരപ്പാളിയുടെ കമണ്ഡലുവും എടുത്തു് ഇറങ്ങുന്നതാണോ നല്ലതു്."

അദ്ധ്യായം മൂന്ന്.

കൌടില്യന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൻകീഴിൽ, കപ്പൽക്കാരുടെ ഒന്നിച്ച് അശോകനെ പറഞ്ഞയക്കാൻ സമ്മതം കൊടുക്കുമുമ്പെ, കപ്പലിന്റെ അടിത്തട്ടിലെ പലകകൾ ക്രട്ടിച്ചേക്കുമ്പോൾ ഇരുമ്പിന്റെ ഏറ്റപ്പാടുകൾ ഒന്നും ഉപയോഗിച്ചിരുന്നില്ലെന്ന് ബിന്ദുസാരന്റെ പരിശോധനകൊണ്ട് തൃപ്തിപ്പെട്ടു. ഇരുമ്പുണ്ടായാൽ, കാന്താകർഷണമുള്ള പാറയോട് ചെന്ന് അടിച്ചുപോയിട്ട് കപ്പൽ ഉടഞ്ഞുപോവാൻ ഇടയുണ്ടെന്ന് അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. കപ്പലിന്റെ പായയുടെ തണലിൽ ഇരുന്ന് വൃദ്ധനായ മന്ത്രി പറയുന്ന കഥകൾ കേട്ടുകൊണ്ടും, തെക്കോട്ട് ചാഞ്ഞു് ഒഴുകുന്ന കപ്പലിന്റെ ഗതി ശരിപ്പെടുത്തുവാൻവേണ്ടി പ്രയാസപ്പെടുന്ന കപ്പൽക്കാരെ തുണക്കുവാൻ സന്നദ്ധനായി ചെന്നിട്ടും ബാലന്ന് കടൽയാത്ര ക്ഷീണം കഴിഞ്ഞുപോയപോലെ തോന്നി.

സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ തെക്കെ അതൃത്തിയിൽ, അവരെ ശ്രവണബെൽ ഗുഹയിലെ ജയിനരുടെ വിഹാരത്തിൽ കൊണ്ടുപോവാൻ ഒരു ചങ്ങാടി റെഡിയായി നിന്നിരുന്നു. അവിടെ എല്ലാ ദിവസവും ജപത്തിലും ധ്യാനത്തിലും ഏർപ്പെട്ടു്, ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വിഷയം വെടിഞ്ഞ സന്ന്യാസിയെപ്പോലെ കഴിഞ്ഞുകൂടിയിരുന്നു.

ആശ്രമത്തിന്റെ തോട്ടത്തിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ, അവർ വരുന്ന വഴി പുണ്യതാപസന്മാർ അടിച്ചു് വെടിപ്പാക്കുന്നതു് കൌടില്യനും അശോകനും നോക്കിനിന്നു.

"മാമാ! അവർ ചൂല് കൊണ്ടു് എന്താണ് ചെയ്യുന്നത്? അടിച്ചുവാരാൻ കാഷ്ഠങ്ങളൊന്നും കാണുന്നില്ലല്ലോ"

"കുട്ടി! അത് നിന്റെ പിതാമഹനോട് ചോദിച്ചറിഞ്ഞുകൊൾക" എന്നു് കൌടില്യൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

തത്തകാം ക്രുദ്ധംക്രുദ്ധമായി മേലോട്ട് പറന്നു. തൽക്ഷണം വൃദ്ധൻ എന്നു് പറയത്തക്കവണ്ണം വയസ്സ് ഉറയാത്ത ചന്ദ്രഗുപ്തനും എത്തിച്ചേർന്നു. പക്ഷികാം തീൻകിട്ടും എന്ന ആശയോടെ; അയാൾ കൌടില്യനോട് ലോഗ്യം പറവാൻ വന്നപ്പോൾ, അയാളുടെ ചുറ്റും പറന്നു. ആലോചിക്കാതെ വന്ന പൌത്രനെ കണ്ടപ്പോൾ "അശോകാ-അശോകജീ" എന്നു് അയാൾ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

അശോകൻ പിതാമഹന്റെ അടുക്കെ പാഞ്ഞുചെന്നു കാരണം ഒരു കഥ പറഞ്ഞുകൊടുപ്പാൻ അപേക്ഷിച്ചു.

"ഞാൻ നോക്കട്ടെ" എന്നു് കുട്ടിയുടെ കയ്യും പിടിച്ചു് സന്യാസിയായ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പറഞ്ഞു. പണ്ടത്തെ ചക്രവർത്തി ലോകം വളരെ ദൂരെനിന്നു് നോക്കുംപോലെ തോന്നി. ഒടുവിനം സംഭവിക്കുന്ന കാര്യങ്ങളിൽ വിരക്തനായതുകൊണ്ടു്, അദ്ദേഹം ദയാശീലനും ക്ഷമാപരനും ആയിത്തീർന്നിരുന്നു.

"ഇന്നു് മലകളിലെ തീ കത്തിക്കുന്ന ഉത്സവമാണു്" എന്തോ ഒന്നു് മറന്നുപോയ ഭാവത്തിൽ അയാൾ പറഞ്ഞു. തിയ്യിൽ വിറകിട്ടുകൊണ്ടു് അതിന്റെ ചുറ്റും നിന്നിട്ടു്. നിന്നെപ്പോലെയുള്ള കുട്ടികൾ ചാടിക്കളിക്കുന്നുണ്ടു്". അയാൾ തന്റെ പൌത്രനെ ഗാഢമായി ഒന്നു് നോക്കി. "അവർ വളരെ പ്രയത്നം ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. ഹിമവാന്റെ അപ്പുറത്തെ 'തൈനയും, താക്കലോട്ടും' എന്നു് വിളിച്ചുവരുന്ന മാക്റ്റെറിൽനിന്നു് മടങ്ങിവരുന്ന അവരുടെ പിതാക്കന്മാർക്കു് വീട്ടിലേക്കുള്ള വഴി കാണിച്ചുകൊടുപ്പാൻ, ഈ കുട്ടികൾ തീപ്പൊരികൾ മേലോട്ടു് പറപ്പിക്കുന്നുണ്ടു്." എന്നിട്ടു്

അയാൾ ശബ്ദം മാറ്റി "അശോകജി ഹിമപ്പന്തുകൾ ഉണ്ടാക്കി കളിപ്പാൻ നിനക്ക് ഇഷ്ടമുണ്ടോ? അവറ വസന്തോത്സവത്തിൽ നാം എറിഞ്ഞുകളിക്കുന്ന പന്തുകളേക്കാൾ വെളുപ്പും ചന്ദ്രികപോലെ തണുപ്പും ഉള്ളവയാണ്."

താനും ഒരു ഇടയനായി ജനിക്കേണ്ടിയിരുന്നു എന്ന് അശോകന്ന് ഒരു ആശ ഉണ്ടായി.

"ഇടയന്മാരുടെ കളികൾ ഒരു കാലത്ത് നിന്നേയും രസിപ്പിക്കും. എനിക്ക് ശീതളമായ ആ ഉന്നതസ്ഥലങ്ങളെ ചെന്ന് കാണാൻ ആഗ്രഹമുണ്ട്" എന്ന് ചന്ദ്രഗുപ്തൻ തന്റെ അഭിലാഷം പുറത്തു പറഞ്ഞു." ആട്ടകാൾ ഇല കാൾ തിന്നുന്നതും, മാട്ടകാൾ പുല്ലുകാൾ തിന്നുന്നതും എനിക്ക് കാണുകയും കേൾക്കുകയും വേണ്ടിയിരുന്നു. തീരങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്ന മരങ്ങളുടെ പൂക്കളിൽനിന്ന് ഉറ്റി വീഴുന്ന തേൻതുള്ളികൾകൊണ്ട് മധുരമാക്കപ്പെട്ട വെള്ളം വഹിക്കുന്ന മലത്തടാകങ്ങളിൽ ഇറങ്ങി എനിക്ക് കളിക്കേണ്ടിയിരുന്നു. ഈ കാലങ്ങളിൽ കച്ചവടക്കാരുടെ ആട്ടകാൾ വഹിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന ചരക്കുകാൾ എന്താണെന്ന് എനിക്ക് അറിയേണ്ടിയിരുന്നു." അയാൾ കൌടില്യന്റെ മുഖത്തൊന്ന് നോക്കി. അവർ അന്യോന്യം ഒന്നാമത് കണ്ടുമുട്ടാൻ സംഗതിവന്ന ഭോഗ്യന്മാരുടെ പാളയം ഓർത്തു. "കൌടില്യാ! നിങ്ങൾക്ക് അവിടത്തെ പാറകളുടെ വർണ്ണങ്ങൾ ഓർമ്മയുണ്ടോ? ചുകപ്പും, മഞ്ഞയും, ഊതയും നിറങ്ങൾ! തന്റെ അമ്മമാർക്കും പെങ്ങന്മാർക്കും മാലകൾ ഉണ്ടാക്കാൻവേണ്ടി മലഞ്ചോലകളുടെ വക്കിൽനിന്നും, അശോകന്ന് കത്തുംപോലെ തോന്നുന്ന ചുകപ്പു സ്ഫടികങ്ങളും, പല നിറത്തിൽ ഉള്ള ചരലുകളും ശേഖരിക്കാം."

"വലിയച്ചാ! ഇതിനെപ്പറ്റിയൊക്കെ, നിങ്ങളം മുമ്പെ പല പ്രാവശ്യവും എന്നോട് പറഞ്ഞുതന്നിട്ടുണ്ട്. ഇപ്പോളം ഞാൻ ഇവിടെ വന്നതു് "പൊക്കൊ" എന്ന നിങ്ങളുടെ കല്പനക്കു് അപേക്ഷകനായിട്ടാണ്."

കൌടില്യൻ ആശ്ചര്യത്തോടെ മേലോട്ട് നോക്കി. ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കുട്ടിയെ നോക്കി ഒന്നു് മന്ദഹസിച്ചു. പിന്നെ കൌടില്യനോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "സൂര്യോദയം തുടങ്ങുന്ന രാജ്യത്തിൽനിന്നും അതിദൂരെ വടക്കായി നില്ക്കുന്നരാജ്യങ്ങളിൽനിന്നും വരുന്ന കച്ചവടക്കാർ, മാക്കറിൽ നിന്നു് പറഞ്ഞു് പരസ്യമാക്കപ്പെട്ട വർത്തമാനങ്ങളം ഇവൻ നിശ്ചയമായിട്ടും കേട്ടിരിക്കണം. നമ്മളം പണ്ടു് നടന്ന സ്ഥലങ്ങളും ഇവന്നു്, കൌടില്യാ! നിങ്ങളം കാണിച്ചുകൊടുക്കുമെന്നു് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു.

"വലിയച്ചാ! ഇത് നിങ്ങളുടെ കല്പനയാണോ?"

"അതെ, അത് എന്റെ കല്പനയാണു്" എന്നു് ജെയിൻ സന്യാസിയായിത്തീർന്ന അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"കൌടില്യാ! നിങ്ങളം കേട്ടില്ലെ" എന്നു് ഗംഭീരഭാവത്തോടെ ബാലൻ പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കൈ തിരുമ്പി, തന്റെ സ്വന്തം ചൈതന്യവും ആലോചനയും തന്റെ പൌത്രനിൽ പ്രതിബിംബിച്ചു കണ്ടതുകൊണ്ടു് അയാൾക്കു് കൌതുകവും സന്തോഷവും ഉണ്ടായി.

"കൌടില്യാ, ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിന്റെ അഭ്യുദയത്തിന്നു് ഞാൻ ചെയ്തതിനേക്കാളം ഉൽകൃഷ്ടകർമ്മങ്ങളം ഈ കുട്ടി ചെയ്യും.

അയാളുടെ പണ്ടത്തെ ചങ്ങാതി അത് അസാദ്ധ്യമാണെന്നോത്തു്. ഒരിക്കൽക്കൂടി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ മെഴുകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയ സിംഹത്തിന്റെ കഥ പറഞ്ഞു.

"മൌര്യന്മാരുടെ കുലചിഹ്നമായ കട്ടാരത്തെ നന്ദൻ കട്ട. എന്നാൽ അശോകാ! അത് എവിടെയെങ്കിലും ഇരിപ്പുണ്ടെന്ന ആലോചന നിനക്കു് വിശ്വാസം ജനിപ്പിക്കും. സിംഹളത്തിലേക്കു് മടങ്ങികൊണ്ടുപോവാൻവേണ്ടി പുല്ലുകൊണ്ടു് മറച്ച ഒഴിഞ്ഞ കൂട്ടിൽ, അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഔദാര്യമതികളം എന്നെ ഒളിപ്പിച്ചില്ലായിരുന്നു എങ്കിൽ അധികാരമത്തനായ നന്ദൻ എന്നെ തടവിലിട്ടു് ദ്രോഹിക്കുമായിരുന്നു."

തന്റെ പിതാമഹൻ സിംഹക്കൂട്ടിൽ ഇരിക്കേണ്ടിവന്ന വിവരം കേട്ടപ്പോൾ ബാലനായ രാജകുമാരന്നു് ആലോചിക്കുന്തോറും ചിരിയാണ് വന്നതു്.

"അതെ, സുശീലന്മാരായ സിംഹളന്മാർക്കും അതു് വളരെ നേരംപോക്കായി തോന്നി. ചതുപ്പു് സ്ഥലത്തിൽപെട്ട ഘണ്ടാമൃഗത്തെപ്പോലെ കാലിട്ടടിച്ചു് അളരുന്ന ദുഷ്ടരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വലിയ മേശയുടെ അരികെക്കൂടെ അവർ എന്നെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി. നന്ദരാജാവു് "അവന്റെ കൈകാലുകളിൽ ചങ്ങലയിട്ടു. അവനെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കു. വയ്യെങ്കിൽ നഗരവാതിലിൽവെച്ചു് അവനെ തടഞ്ഞുനിത്തു" എന്നു് നിലവിളിച്ചു. അയാളുടെ മുന്നിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുപോയ കൂട് ഒഴിഞ്ഞതല്ലായിരുന്നു എന്ന വിവരം അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. അയാൾ എന്റെ ചെവിയിൽ നിലവിളിക്കുകയാണെന്നു് എനിക്കു് തോന്നി". സന്ന്യാസിയും അയാളുടെ പൌത്രനും

ചിരിച്ചു. അവർ ഇരുവരും സന്തുഷ്ടന്മാരായെന്ന് കണ്ട പ്പോൾ അവരെ നോക്കിനിന്നിരുന്ന കൌടില്യനും മന്ദഹ സിച്ചു. "അശോകജീ! അന്ന് അതെനിക്ക് നേരംപോ ക്കായി തോന്നിയിരുന്നില്ല. നഗരത്തിന്റെ അറ്റത്തെ ത്തിയപ്പോൾ, അവർ എനിക്കു ചെയ്ത ഉപകാരത്തിന്നു ഞാൻ ആ മലയന്മാരോടു നന്ദിപറഞ്ഞു. ഞാൻ രാജാവാ യാൽ അവരുടെ കാര്യം മറന്നുകളയുകയില്ലെന്നും പറഞ്ഞു. അവക്കും അത് ഒരു നേരംപോക്കായി തോന്നി. ഞാൻ ബദ്ധപ്പെട്ട് മലകേറുമ്പോൾ അവർ ചിരിക്കുന്നതു ഞാൻ കേട്ടു.

"വലിയച്ഛാ! നിങ്ങൾ ഏത് പ്രകാരത്തിലാണ് അ വരെ സമ്മാനിച്ചത്"

"അശോകജീ! അതിന്നു ഞാൻ നിന്നെ ഏല്പിച്ചിരി ക്കുന്നു" എന്നു കുട്ടിയുടെ തലയും തടവി സന്യാസി പറഞ്ഞു.

"സിംഹളം! അത് ഞാൻ മറക്കുകയില്ല"

മടങ്ങാൻ അവസരമായപ്പോൾ കൌടില്യൻ തന്റെ പണ്ടുപണ്ടെയുള്ള ചങ്ങാതിയോടു പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളുടെ പൌത്രനു തന്നോത്താൻ കൊണ്ടുനടക്കേണ്ടുന്ന ചില തത്വ ങ്ങൾ പറഞ്ഞുകൊടുക്കൂ ചന്ദ്ര!"

"മുളച്ചുപൊങ്ങുന്ന ഈ നവീനാത്മാവിനു വിനിയോ ഗിക്കേണ്ടുന്നപദ്ധതി കാണിച്ചുകൊടുപ്പാൻ ഞാൻ ആരാണ്? കൌടില്യ! എനിക്ക് ഇപ്പോൾ നോക്കാനും പ്രാർത്ഥിക്കാനും മാത്രമേ സാധിക്കയുള്ളൂ." ചന്ദ്രഗുപ്തൻ തന്റെ പൌത്ര നെ നോക്കി തന്റെ ജീവിതകാലത്തു തനിക്കു സിദ്ധിച്ച വിവേകം ആ ചെറിയ കുട്ടിയിൽ സമർപ്പിച്ചു കൊടുപ്പാൻ അയാൾക്ക് വലിയ ഉന്മേഷം ഉണ്ടായി.

"നിങ്ങളം എല്ലാ മാച്ചിലുകളും ഈ ക്രമത്തിൽ ഉപയോഗിക്കുന്നതു് എന്തിനാണു്?" എന്നു് അശോകൻ ബാലബുദ്ധിയോടെ ചോദിച്ചു.

"ഞങ്ങളം നടക്കേണ്ടുന്ന വഴിയിൽനിന്നു് ചെറു പ്രാണികളെ അകററി കളവാൻവേണ്ടി മാത്രം ഞങ്ങളം നടക്കുമ്പോഴൊക്കെ ഒരു ഉറുമ്പിനെ ചവിട്ടിപോകാതിരിപ്പാനും, ചെറിയ ഈച്ചയെപ്പോലും വേദനപ്പെട്ടത്താതിരിപ്പാനും വളരെ സൂക്ഷിക്കുന്നു.

മടങ്ങിപ്പോവാൻ റെഡിയായിട്ടു് കപ്പൽക്കാർ പായ വെച്ചു് കെട്ടുകയായിരുന്നു.

"ജന്തുഹിംസ ചെയ്യരുതെന്നു് ശാസിക്കണം, പൌത്രാ! ഇടയന്മാരെ രക്ഷിച്ചുകൊൾകയും വേണം. ഞാൻ സങ്കടത്തിലായപ്പോൾ അവർ എന്നെ ദയയോടെ സഹായിച്ചിട്ടുണ്ടു്."

ബാലൻ ബോട്ടിൽനിന്നു് എല്ലാവരോടും യാത്ര പറഞ്ഞു.

"വലിയച്ചാ! ഞാനിതാ പോകുന്നു—അശോകൻ മറക്കുകയില്ല".

അദ്ധ്യായം നാലു്.

മൈസൂരിൽനിന്നു് മടങ്ങിവന്ന ഉടനെ അശോകൻ അവന്റെ മണിമാലകളം ഉപേക്ഷിച്ചു. അവനെ പൂണൂൽ ധരിപ്പിച്ചു് ക്ഷത്രിയനാക്കി.

"അശോകനെ ഇവിടെ കാണും എന്ന് ഞാൻ വിചാരിച്ചു" എന്ന് ഒരു ദിവസം പുലച്ചെ റാണിയുടെ മുറിയിൽ നടന്നുവന്നിട്ട് ബിന്ദുസാരൻ പറഞ്ഞു. "അവൻ എവിടെ പോയി?"

അശോകന്റെ അമ്മ മകനെ കണ്ടിരുന്നില്ല. പിന്നെ അവളുടെ കട്ടിലിന്റെ അരികെ ഒരു ജോട് ചെറിയ മെതിയടി കണ്ടിട്ട് അവൾ മാറിപ്പറഞ്ഞു.

"അവൻ വന്നപ്പോൾ ഞാൻ ഉറങ്ങുകയായിരിക്കണം. അവൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്ന് ഈ മെതിയടി സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നുണ്ട്. നാഥാ! രാജധാനിയിലൊന്നും ബഹളം ഉണ്ടാക്കരുത് എന്ന് ഞാൻ അപേക്ഷിക്കുന്നു. എനിക്കറിയാം അവൻ എവിടെയാണുള്ളതെന്ന്."

അമ്മ തന്റെ ഗോപ്യങ്ങൾ പുറത്തു പറയുകയില്ലെന്ന് അറിഞ്ഞിട്ട്, അമ്മയുടെ അടുക്കെ വന്ന് അശോകൻ ഓരോ വികൃതി കളിക്കുക പതിവായിരുന്നു. അവനെ രക്ഷിക്കുവാനും വളർത്തുവാനും അവൾക്ക് ഒരു പ്രത്യേക രീതിതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവന്റെ മനസ്സിൽ ഭയം തോന്നാൻ ഒരു കാരണവും അവൾ കൊടുത്തിരുന്നില്ല.

ഒരു നിമിഷനേരം ആലോചിച്ചിട്ട് രാജാവ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "എന്നോട് പറവാൻ ഭയപ്പെടേണ്ട. കൌടില്യൻ അവനെ തിരഞ്ഞുപിടിക്കും".

"നാഥ! നിങ്ങളുടെ ഊഹം നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിക്ക് ഒത്തതാണ്. പൊതുവായ മേച്ചൽസ്ഥലത്ത് കൌടില്യൻ നമ്മുടെ മകനെ കാണുമെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു."

ബിന്ദുസാരൻ നെറ്റി ചുളിച്ചു. ജനങ്ങളുമായിട്ടുള്ള ആ മാതിരി ചേച്ച് ഭാവി കാലത്ത് അശോകന്നു് ഉപകാര പ്രദമായിരിക്കും എന്നു് താൻ അറിഞ്ഞു. എന്നാൽ അതിന്നു് താനും അനുകൂലമാണെന്നു് വരുത്തുവാൻ അയാൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നില്ല.

സ്ഥാനം വിട്ടുകളഞ്ഞ മന്ത്രി, അശോകന്റെ കാര്യാനേപഷണങ്ങൾ ചെയ്യാൻ തനിക്കു് പ്രത്യേകാവകാശാധികാരങ്ങൾ ഉണ്ടെന്നു് വിചാരിച്ചു് പൊരുതുന്ന വിവരം എല്ലാവർക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. മേച്ചിൽസ്ഥലത്തു് തിരഞ്ഞു നോക്കാൻവേണ്ടി കൌടില്യൻ ഇഷ്ടത്തോടെ പോയി.

അശോകനെ കുഴലൂതിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിലയിൽ ഇടയന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഇരിക്കുന്നതു് അയാൾ കണ്ടു. ഈ കുഴൽവിളിയായിരുന്നു അവർക്കു് എല്ലാവർക്കുമറിയുന്ന ഒരു ഭാഷ.

കൌടില്യൻ ചെവിടോർത്തു.

"ഈ രാഗം ചന്ദ്രൻ പണ്ടു് വിളിക്കുമ്പതിവുള്ളതാണു്" എന്നു് അയാൾക്കു് ഓർമ്മവന്നു. അയാളുടെ വിചാരം വളരെ കാലം മുമ്പു് കഴിഞ്ഞ ചരിത്രത്തിൽ എത്തി. ഇടയരാജകുമാരനെ അയാൾ നാലാമതായി കുന്നുകളിന്മേൽ കണ്ടുമുട്ടിയ ഘട്ടത്തിലുംകൂടി എത്തി.

"അയ്യോ! ചന്ദ്രാ, ഇപ്പോൾ രാക്ഷസനിൽനിന്നു്, നന്ദന്മാരുടെ നിധി എവിടെയാണു് ഒളിച്ചുവെച്ചിരുന്നതു് എന്ന വിവരം ഞാൻ ചൂണ്ടലിട്ടെടുത്തു." ഇപ്പോൾ താമസം വളരെ വന്നുപോയി. രാജ്യഭരണകാര്യങ്ങൾ അങ്ങയുടെ സമയം ആകർഷിക്കുന്നതിനു് മുമ്പു് നമ്മൾ ഇരുവരും എത്ര പ്രാവശ്യം അതിന്നുവേണ്ടി പരതി നടന്നു. നന്ദന്റെ

നിധി വെച്ചേടത്തേക്ക്, എന്റെ ഒന്നിച്ച് ഇനി വന്നുകൂടയോ? അങ്ങയുടെ ആനന്ദാവസ്ഥ നിങ്ങളുടെ പൌത്രന്റെ കണ്ണുകളിലും വിളങ്ങുന്നതു് കാണാൻ എനിക്കു് സാധിക്കുമോ എന്തോ!" എന്തൊക്കെ അയാൾ വിചാരിച്ചു്. അയാൾ ആ ചെറിയ പോക്കിരിയെ വിളിച്ചു.

"ശിന്നത്തിരുമേനി! അങ്ങയോടു്, † "ഗെഡ്ക്കാന" യുടെ വിവരം മറന്നുപോയോ? ഇതാ അങ്ങയുടെ ചെറിയ കുതിരയെ ഞാൻ കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു. അശ്വത്തിലേറി നമ്മളം മടങ്ങുകയല്ലേ!" അശോകൻ കുഴൽ ചോടെവെച്ചു.

"മാമാ! നിങ്ങളം എന്തിന്നാണു് എന്നേയും തേടി വരുന്നതു്? ഞാൻ കുന്നിന്മേലുള്ള എന്റെ ചങ്ങാതികളുടെ കൂട്ടത്തിലാണെന്നു് നിങ്ങളംകാണുന്നില്ലേ!" എന്നിട്ടു് കുഴലും എടുത്തു് ഊതുവാൻ തുടങ്ങി.

"ഗെഡ്ക്കാനക്കു് അങ്ങേക്കു് ആഗ്രഹമില്ലെങ്കിൽ മറെറാരേപ്പാട്ടുണ്ടു്. പല അനുഭവങ്ങളും സഹിക്കേണ്ട സൈരസഞ്ചാരത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാൻ അങ്ങേക്കു് ഇഷ്ടമുണ്ടോ?" ക്രനൻ ഒരു കിളിയെ അതിന്റെ കൂട്ടിൽ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുംപ്രകാരം പലതും പറഞ്ഞു. വേഗം ഒന്നിൽ ഉറയ്ക്കു. അല്ലാതെ പോയാൽ നമുക്കു് സമയംഉണ്ടാകുകയില്ല"

"നവാനുഭാവം വരുന്ന സഞ്ചാരമോ? എന്തു് സഞ്ചാരം?" എന്നു് അശോകൻ ചോദിച്ചു. കൌടില്യൻ വിജയം പ്രാപിച്ചു. ബാലന്റെ ചെവിട്ടിൽ അയാൾ എന്തോ മന്ത്രിച്ചു. അക്ഷണംതന്നെ ബാലൻ തന്റെ കുതിരമേൽ ചാടിവീണു. അവർ ഇരുവരും, രാജക്രോധത്തിന്നു് വശ

† വീനോദസ്ഥലം.

രാകാതിരിക്കട്ടെ എന്നു് ചെമ്പിച്ച താടിക്കാരായ സഞ്ചാരികൾ ആശംസിക്കുവെ. അവരേയും വിട്ടു് അശോകനും കൌടില്യനും വായുവേഗത്തിൽ യാത്രചെയ്തു.

സീതാവനം എന്ന കാട്ടിൽക്കൂടെയാണു് അവർ പോകുന്നതു് എന്നു് കണ്ടപ്പോൾ, അവരുടെ പണ്ടത്തെ പരിചയസ്ഥലങ്ങളിലേക്കു് ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കല്പനപ്രകാരം തന്നെ കൌടില്യൻ കൊണ്ടുപോകയാണെന്നു് അശോകൻ വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ അശോകന്റെ ചോദ്യത്തിന്നു് ക്രൂരനൻ ഒന്നും ഉത്തരം പറഞ്ഞില്ല. അയാൾ പറഞ്ഞതു് ഇതു്മാത്രമാണു്:— "മനസ്സറപ്പുള്ള രാജാക്കന്മാർ കൂണ്ശമായി പഠിക്കേണ്ടതു്, ക്ഷമ ഒരു നന്മയെന്നാണു്"

അശോകന്റെ കണ്ണിൽ ഒരു പോക്കിരിനോട്ടം സ്ഫുരിച്ചു. തന്റെ വലിയ അച്ചന്റെ പണ്ടത്തെ സ്നേഹിതന്റെ വാക്കുകൾ കേൾക്കേണ്ടതു് തന്റെ മുറയാണെന്നുവെച്ചു് അശോകൻ ശ്രദ്ധവെച്ചു കേട്ടു.

അങ്ങേയുടെ വലിയച്ചനിൽനിന്നു് വാശിയും ആലോചനയും ജന്മാവകാശമായി നിങ്ങൾ സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇനി നിങ്ങൾ ക്ഷമ ക്രൂടിക്കൊണ്ടു് നടക്കാൻ പഠിച്ചാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശങ്ങൾക്കു് ഫലപ്രാപ്തി വരുത്താൻ നിങ്ങൾ പ്രാപ്തനായിരിക്കും. ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പൌത്രന്റെ അഭിവൃദ്ധിക്കു് ബദ്ധകങ്കണനാണെങ്കിലും പാരമ്പര്യമായി രാജ്യഭക്തി നിലനിൽത്തിപ്പോരുന്നതിന്റെ ഫലമായി ഗുണസിദ്ധി ഉണ്ടാകുമെന്ന കാര്യത്തിൽ ഒരു വലിയ പിടിത്തക്കാരനാണെങ്കിലുംക്രൂടി ക്രൂനനായ കൌടില്യൻ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ സ്ഥാനത്തു് ഇരിക്കത്തക്ക യോഗ്യതയുള്ള മറെറാരാൾ ഇല്ലെന്ന പക്ഷക്കാരനായിരുന്നു.

അവർ പോകുന്നതു് എവിടെക്കാണെന്നു് ബാലനായ

രാജകുമാരൻ ഉയഹിച്ചെടുപ്പാൻ നോക്കി. എന്നാൽ കൌടില്യൻ ഒരക്ഷരംപോലും മിണ്ടിയില്ല.

ഭോത്യന്മാർ ആട്ടുമാടുകളെ കൊണ്ടുപോകുമ്പോഠം വന്നുചേന്നിരിക്കുന്ന ഒരേടത്ത്, യോജ്യരല്ലാത്ത ഇവരും എത്തി. അവർ ഉയന്ന പ്രദേശത്തായിരിക്കും പോകുന്നത് എന്നു് വിചാരിച്ചിട്ട് അശോകൻ സംതൃപ്തനായി. പുതിയ വഴികളിൽക്കൂടെ നടക്കുന്നതു് അശോകന്നു് വളരെ ഇഷ്ടമായിരുന്നു. പകലിന്നു് മൂട്ടു് വദ്ധിച്ച അവസരത്തിൽക്കൂടി അവനെ വിശ്രമിക്കാൻ നിഷ്കൃഷ്ടിക്കുന്നതു് മന്ത്രിക്കു് വളരെ പ്രയാസമായി തോന്നി.

"ഇടയന്മാരെ കാണുവാൻ വേണ്ടി മഞ്ഞിൻകൂട്ടകഠം വീഴുന്ന രാജ്യത്തേക്കു് നമുക്കു് പോകണം" എന്നു് ബാലൻ പറഞ്ഞു.

ഉയന്ന മലയിൽനിന്നു് ഒരു നീർച്ചാൽ ഒഴുകുന്ന ഫലവത്തായ ഒരു കൊല്ലിയിൽ അവർ പ്രവേശിച്ചു്, ഓരോ ചിറകും വിരുത്തിവെച്ചു; പൂഴിക്കരയിൽ വിശ്രമിച്ചു കിടക്കുന്ന കാടകളെപ്പോലെ അവരും ഒരേടത്തു് ഇരുന്നു് ആശ്വസിക്കേണ്ടി വന്നു.

സൂര്യൻ മരങ്ങളുടെ മുകളിലെ സ്ഥാനം വിട്ടു്, അസ്തമയം താണിരുന്നു. ആ സമയത്തു് മന്ത്രവാദി ഉണർന്നു്, നിദ്രാമഗ്നനായ ബാലനെ വിളിച്ചുണർത്തി.

"ബാലനായ തിരുമേനി, ഇതിലധികം നേരം നമുക്കു് ഇവിടെ കിടക്കാൻ പാടില്ല. നോക്കൂ! കാടകളും കൂടി പറന്നു് പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു.

അവൻ കുതിരകളെ ജീനു് ഇട്ടു് തെക്കുകിഴക്കായി യാത്രചെയ്തു. ശക്തി ധാരാളമുള്ള കുതിരകഠം, കാറ്റിലൂടെ

വരുന്നതു് താന്താങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിന്റെ ഗന്ധമാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി. അവറ പാടലീപുത്രത്തിലേക്കു് ജോറോടെ ഓടി. അശോകന്നു് വഴിയുടെ ധാരണ കേവലം വിട്ടുപോയി. പരിചയമില്ലാത്ത ഒരു നാട്ടിൽക്കൂടെ അയാളെ കൊണ്ടുവന്നാൽ വൃദ്ധന്റെ മറെറാരു ഉപായംതന്നെയായിരുന്നു.

സന്ധ്യയും അവസാനിച്ചു. അവരുടെ ചുറ്റും ഇരുട്ടു് നിറഞ്ഞു.

രാത്രിയിലെ തെളിവുകൊണ്ടു് മലങ്കൊട്ടമുടികൾ അവറ നില്ക്കുന്നതിലും അടുക്കെയാണെന്നു് തോന്നി.

കുതിരപ്പുറത്തുനിന്നു് വളരെ കൗതുകം കളിക്കാൻ വയ്യുന്ന ബാലനായ രാജകുമാരൻ ആകാശത്തിൽ വിളങ്ങുന്ന രാജധാനികളെ കാണ്മാൻ മന്ത്രിയുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിക്കാൻവേണ്ടി സീററിന്മേൽനിന്നു് തിരിഞ്ഞുനോക്കി.

"മാമാ! നിങ്ങളുടെ രഹസ്യം എനിക്കു് മനസ്സിലായി. മഞ്ഞിൻകൊട്ടാരത്തിൽ പാർക്കുന്ന പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാരെ, സന്ദർശിക്കുവാൻവേണ്ടിയാണു് നമ്മൾ പോകുന്നതു്. ഞാൻ സ്വപ്നം കാണുന്നതല്ല." അയാൾ തന്റെ പഴയ സ്നേഹിതന്റെ വിളഞ്ഞ മന്ദഹാസം മുൻക്രൂട്ടി ഗണിച്ചെട്ടത്തപോലെയാണു് പിന്നേയും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്.

"അല്ല, ആ രാജധാനികൾ നിങ്ങളുടെ മന്ത്രനിർമ്മാണങ്ങളായിരിക്കുമോ മാമാ!" മന്ത്രവാദിക്കു് എന്തു് അത്ഭുതകർമ്മങ്ങളും ചെയ്യാൻ സാധിക്കും എന്നു് വിശ്വസിപ്പാൻ ബാലൻ സന്നദ്ധനായി.

"ഈ കാണുന്നതു് ഭോത്യന്മാരുടെ ശ്രീഷ്മകാലത്തിലെ കെട്ടിടങ്ങളാണു്. അതായിരിക്കും ആ കാലത്തിൽ അവരുടെ കാലികളുടെ മേച്ചിൽസ്ഥലം".

അശോകൻ ആ കെട്ടിടങ്ങൾ ദേവന്മാരുടെ രാജധാനികളാണെന്നു് എത്രയോ എളുപ്പത്തിൽ വിശ്വസിക്കുമായിരുന്നു.

"ഭോത്സ്യന്മാരോ! നമ്മൾ നിങ്ങളും വലിയച്ചനും ഒന്നാമത് കണ്ടുമുട്ടിയ ദിക്കിന്റെ അടുത്താണോ? മാമാ! നാളെ നമുക്കു് കുന്നമേറി പോകണം; അല്ലെങ്കിൽ നമുക്കു് ഇപ്പോൾ തന്നെ പോയിക്കൂടയോ?"

ചന്ദ്രൻ പണ്ടു് തക്കികളെ കണ്ടിരുന്ന പാതകളിൽ രാവു് വെളിച്ചം (=നക്ഷത്രവെളിച്ചം) ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിലെക്കൂടെ മേല്പോട്ടു് നോക്കിയപ്പോൾ വ്യാഴന്നു് അയാളുടെ വാഗ്ദത്തം ഓർമ്മവന്നു. രാജകുമാരനെ അങ്ങട്ടു് കൊണ്ടുപോവാനായിരുന്നു അയാൾക്കു് അഭിലാഷം ഉണ്ടായതു്. എന്നാൽ രാജധാനിയിലെ ക്രൂരർ ബാലനേയും തിരഞ്ഞു നടക്കുന്നുണ്ടാകും എന്ന ഭയംകൊണ്ടു് അയാൾ അശോകനോടു് എടുത്തിടംപോലെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ചെറിയ തിരുമേനി! കുതിരപ്പുറത്തുനിന്നു് ഇറങ്ങുക. നാം ഒരു പുഴയുടെ സമീപത്താണു് ചെല്ലുന്നതു്. കല്പിച്ചുകൂട്ടാത്ത സംഭവങ്ങൾ ഇനിയാണു് നമുക്കു് വരാൻ പോകുന്നതു്." അവരുടെ മുമ്പിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾ ബിംബിക്കുന്ന ഒരു തുണിപോലെ നദി കിടന്നിരുന്നു. അവർ രാജധാനിയുടെ എത്രയോ അടുത്തായിരുന്നു എന്ന വിവരം അയാൾ ബാലനെ അറിയിച്ചില്ല. മുന്നിരുടായിരുന്ന എങ്കിലും നക്ഷത്രവെളിച്ചം നല്ലവണ്ണം ഉണ്ടായിരുന്നു.

"ഈ കിങ്ങിണികൾ കുതിരയുടെ കുഞ്ചിരോമങ്ങളിൽ കെട്ടുക. ഇതിന്റെ കിണിതം ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളെ അകറ്റിനിർത്തും."

കാര്യമായ ഒരു പ്രവൃത്തി എടുക്കാനുണ്ട് എന്ന പത്രാസ്സോടെ അശോകൻ കിങ്ങിണികാം എടുത്തു. ഒരു മരത്തിന്റെ വേരിന്മേൽ കെട്ടിവെച്ചിരുന്ന ഒരു ബോട്ട് റെഡിയായി വെക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം കൌടില്യൻ വെള്ളത്തിന്റെ അടുക്കെ ചെന്നു.

വളരെ കൊല്ലങ്ങളായിട്ട് വൃദ്ധനായ മന്ത്രവാദി ഈ ഒരു അവസരവും പാത്തുകൊണ്ട് ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ നദി തുഴഞ്ഞു കടത്തേണ്ടിവരുന്നത് ചന്ദ്രഗുപ്തനെ ആയിരിക്കും എന്നാണ് അയാൾ വിചാരിച്ചുപോന്നത്.

നദിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന പാറക്കൂട്ടമായ ടീപിൽ അവർ പിടിച്ചുകേറി. വൃദ്ധൻ എന്നിട്ട് ബോട്ട് ഇളക്കിവിട്ടു. ബോട്ട് ഒഴുകിപ്പോകുമ്പോൾ അതു പിടിച്ചു നിർത്തുവാൻ അശോകൻ കൈ നീട്ടി. എന്നാൽ അതു് അവക്കു് മേലാൽ ആവശ്യമില്ലെന്ന് വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞു.

"ഭൂമിയുടെ ഉള്ളിൽക്കൂടെയുള്ള ഒരു ഗുഹാമാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ മറേറക്കരയിൽ എത്തിച്ചേരുവാനുള്ള ഒരു കുറുക്കു് വഴി എനിക്കറിയാം" എന്നു് മന്ത്രവാദി പറഞ്ഞു.

അയാൾ ഓർത്തുകൂടാത്ത സംഭവങ്ങൾ വന്നുകൂടാവുന്ന ഒരു കാര്യത്തിലാണ് ഏർപ്പെട്ടത് എന്ന ബോധത്തോടെ അശോകൻ കൌടില്യനെ അടുത്തു പിന്തുടർന്നു.

"എനി നോക്കിക്കൊ! ഞാൻ ഈ കല്ലു് അമർത്തിയാൽ കാണുന്നതു് ഒരു കോണി ആയിരിക്കും. അതു് ഇറങ്ങിയാൽ ചെല്ലുന്നതു്, നന്ദരാജാക്കന്മാർ പരമ്പരയായി ധനം ശേഖരിച്ചുവെച്ച ഗുഹയിലായിരിക്കും."

പാറ അമത്തപ്പോൾ അതു് താണു. തിങ്ങിനിന്ന ഒരു പിടി പുല്ലിൻതണ്ടുകൾ ഇണച്ചു പിണച്ചുണ്ടാക്കിയ ഒരു ചൂട്ടും കത്തിച്ചു, കൌടില്യൻ അതും പൊക്കിപ്പിടിച്ചു, ഭൂമിയുടെ അന്തർഭാഗത്തിൽനിന്നു് വിളങ്ങുന്ന മറെറാരു ലോകത്തേക്കു് ചെല്ലുവാൻ കോണി ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി.

"ഈ സ്വർണ്ണകവചവും ഈ ആഭരണങ്ങളും ഒക്കെ ഞാൻ ചന്ദ്രഗുപ്തനു് കൊടുപ്പാൻ വാഗ്ദത്തം ചെയ്തുപോയവയാണു്. ഞങ്ങൾ നന്ദധനത്തിനു് വേണ്ടി എത്രയൊക്കെ തിരഞ്ഞു" അയാൾ മന്ദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. "എനിക്കിപ്പോൾ മാത്രമേ രാക്ഷസനിൽനിന്നു് ആ രഹസ്യം മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിച്ചുള്ളൂ. അപ്പോൾ കാലം വളരെ വൈകിപ്പോയി .നിങ്ങളുടെ വലിയച്ഛനു് ഈ ധനം നിങ്ങൾക്കു് കിട്ടേണമെന്നായിരുന്നു മോഹം. അതുകൊണ്ടു് അശോകാ! അതു് നിങ്ങൾക്കുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ".

അശോകന്റെ മുഖത്തിൽ യാതൊരു ഭാവഭേദവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ക്രമ്പാരമാക്കി വെച്ചിരുന്ന സ്വർണ്ണക്കിണ്ടികളും, കവചങ്ങളും, ആഭരണങ്ങളും, പരവിതാനികളും അയാൾ നിർല്ലക്ഷ്യനായ് നോക്കിനിന്നു. ഓരോ ആഭരണവും പണ്ടു് നടന്നിരുന്ന ആക്രമണങ്ങളുടേയും, യുദ്ധവിജയങ്ങളുടേയും കഥ ചിന്താതല്പരനായ ആ ബാലകനു് പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. ഒരു സ്വർണ്ണ ശിരാച്ഛാദനം ഇട്ടു് നോക്കാൻ വേണ്ടി, രത്നക്രമ്പാരങ്ങളൊന്നും വകവെക്കാതെ അയാൾ ക്ഷണം കടന്നുചെന്നു.

"മാമാ വരൂ! ഞാൻ നിങ്ങളെ ഈ പോരുങ്കി ധരിച്ചു കാണട്ടെ എന്നു" വിളിച്ചു പറഞ്ഞു.

എന്നാൽ കൌടില്യൻ രണ്ടാമതൊരു ഗുഹാമുറിയിൽ

പ്രവേശിച്ചിരുന്നു. അശോകനും ക്ഷണം അയാളെ പിന്തുടർന്നു. മന്ത്രവാദി നിലത്തിൽനിന്നു് ഒരു പാവ് കല്ലു് പൊന്തിക്കുന്നതു് അയാൾ കണ്ടു. അതിന്റെ ചോടെ ഒളിച്ചുവെച്ചിരുന്ന ഒരു ചെറിയ പെട്ടി മന്ത്രവാദി എടുക്കുന്നതു് കണ്ടു. അതിന്റെ സ്ഫടികമയമായ മരതകമൂടിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അശോകൻ രത്നപ്പിടിയുള്ള ഒരു കട്ടാരം കണ്ടു.

"മൌര്യരാജകുമാരാ! ഇതു് നിങ്ങളുടെ വംശത്തിന്റെ വക്കത്താണു്" എന്നു് അതിന്റെ മൂടി തുറന്നപ്പോൾ കൌടില്യൻ പറഞ്ഞു.

ചെറുപ്പം മുതല്ക്കേ സിംഹളത്തിലെ സിംഹത്തിന്റെ കഥയും തന്റെ വലിയച്ഛന്റെ സൂക്ഷിപ്പിൽനിന്നു് നിഗ്ഗുകം കട്ടുപോയ കട്ടാരത്തിന്റെ കഥയും, അശോകൻ പലപ്പോഴും കേട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ ആ കട്ടാരം തനിക്കു് കാണാനും, കയ്യിൽ പിടിക്കാനും സംഗതി വരുമെന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

"മാമാ! ഇതു് ഞാൻ വെച്ചുകൊള്ളട്ടെ."

"പാടില്ല പാടില്ല. ഇതിന്റെ അവകാശി ചന്ദ്രനാണു് എന്നു് പല്ലും കടിച്ചു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് വൃദ്ധൻ അശോകന്റെ കയ്യിൽനിന്നു് അതു് പിടിച്ചെടുത്തു. ഈ രഹസ്യം പുറത്താക്കിയതു് എന്റെ വിഡ്ഢിത്തമാണു്" കട്ടാരം പെട്ടിയിൽ ഇട്ടു്, മന്ത്രി മരതകമൂടി അടച്ചു. എന്നിട്ടു് പെട്ടി അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു് വളരെ ചരിതത്തോടെ വെച്ചു. ശവത്തിൻമീതെ വെച്ച വിളക്കുപോലെ കത്തിത്തീർന്നുപോവാൻവേണ്ടി മന്ത്രി ചൂട്ടയുടെ കുറ്റി അവിടെത്തന്നെയിട്ടു. കൌടില്യൻ ചൊവ്വില്ലാത്ത ചില കോണിപ്പടി കഠംകേറി അശോകനെ പിന്നാലെ പോരുവാൻവേണ്ടി

വിളിച്ചു. മച്ചിന്മേൽ ഉണ്ടായിരുന്ന തൊട്ടാൽ തുറക്കുന്ന വാതിലിന്റെ അരികെ എത്താൻ വേണ്ടി വൃദ്ധൻ മച്ചും പിടിച്ചു തുങ്ങി. ഇനി എന്തെല്ലാമാണ് താൻ കാണുന്നത് എന്ന് അതിശയവും അടക്കി രാജകുമാരൻ വൃദ്ധന്റെ സഹായത്തിനുവേണ്ടി ചാടിവന്നു. മണ്ണും ഇലയും ഉള്ളിൽ ഇടിഞ്ഞുവീണു. അവർ സൌരഭ്യമുള്ള വായു ശ്വസിക്കാറായപ്പോൾ കൊമ്പുകളിൽനിന്ന് പഴന്തീനി കടവാതിലുകളുടെ കലഹത്തിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടു.

കൌടില്യൻ ഒന്നും പറയാതെ ഗ്രന്ഥവാതിൽ പൂട്ടി. താൻ ഇളക്കി വിടേണ്ടിവന്ന മണ്ണിന്റെ അടയാളം മറച്ചു കളവാൻവേണ്ടി അതിന്മേൽ ദ്രവിച്ച ചപ്പുകൂമ്പ വിതറി. താൻ പണ്ട് പരിചയമുള്ള ഒരു സ്ഥലത്താണ് നില്ക്കുന്നത് എന്ന് അശോകന്ന് ആ സമയത്ത് തോന്നി, അയാൾ അവിടുന്ന് നീങ്ങിനിന്നു.

"നില്ക്കൂ" എന്ന് ഒരു തെളിവില്ലാത്ത സ്വരത്തിൽ കിതച്ചുകൊണ്ട് ക്രൂനൻ പറഞ്ഞു. "നീ പോകുന്നത് എവിടെയാണെന്ന് വിചാരിക്കുന്നു."

"ഉറവിലേക്ക്. എനിക്ക് വളരെ ദാഹിക്കുന്നു" എന്ന് ബാലൻ പറഞ്ഞു.

"അല്ല, അല്ല ദൈവത്താൽ ഇഷ്ടപ്പെട്ടവനെ! നോക്കൂ! മധുരവും രുചിയും ഉള്ള ഒരു സാധനം ഞാൻ ഇതിൽ വെച്ചിട്ടുണ്ട്" എന്ന് സല്ലാപപൂർവ്വം പറഞ്ഞിട്ട് ഒരു തോൽകൂപ്പി അയാളുടെ വായിൽ വെച്ചുകൊടുത്തു.

അദ്ധ്യായം അഞ്ച്.

പിറേറന്ന് രാവിലെ അശോകൻ തന്റെ അമ്മയുടെ മുറിയിൽ കേറിച്ചെന്നപ്പോൾ റാണി സന്തോഷംകൊണ്ടു് അവളുടെ കൈകൾ പൊന്തിച്ചു.

"എന്റെ വിലപിടിച്ച മകനെ! ഇന്നലെ നിനക്കു് എന്തു് വന്നു പിടിച്ചു?"

"നിങ്ങൾ എന്താണമ്മേ പറയുന്നതു്, എനിക്കു് എന്തു് വന്നു പിടിച്ചു എന്നോ?"

"നീ ഞങ്ങൾക്കു് വളരെ കണ്ടിതം ഉണ്ടാക്കി. ഇനി മേലാൽ നീ സഖാവ്വുമായി നഗരവും വിട്ടു് പോകയില്ലെന്നു് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു."

അവൻ മനസ്സിലാക്കത്തക്കമാതിരി അമ്മയെ നോക്കി.

"ഈ നഗരത്തിൽ എന്നെ നിങ്ങൾ ഒരു തടവുകാരനായി വെക്കുകയല്ലേ"

"തടവുകാരനായിട്ടല്ല. പിന്നെ"

"പിന്നെ എന്താണു്?"

"മകനെ! നിനക്കോർമ്മയില്ലേ! ഇന്നലെ രാവിലെ നീ നിന്റെ മെത്തയടി എന്റെ കട്ടിലിന്റെ അരികെ ഇട്ടേച്ചിട്ടു്, സഞ്ചാരികളുടെ അടുക്കെ പതിവുപോലെ പാഞ്ഞു പോയി. എന്നതിൽപിന്നെ നിന്റെ അച്ഛൻ-രാജാവു് നിന്നേയും തേടി ഇവിടെ വന്നു. നീ പൊതുവായ മേച്ചൽ സ്ഥലത്തുണ്ടായിരിക്കും എന്നു് ഞാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. അതുകൊണ്ടു് നിന്നെ കണ്ടുപിടിക്കാൻ കൌടില്യൻ പോയി.

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY
KOTTAYAM

ഉച്ചയായി. എന്നിട്ടുകൂടി നിയ്യോ കൌടില്യനോ വന്നുകണ്ടില്ല. സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചപ്പോൾ ഞങ്ങളുടെ ഭയത്തിന്ന് കട്ടപ്പം കൂടി. നിങ്ങളെ കണ്ടുപിടിക്കാൻവേണ്ടി നിങ്ങളെ സഹായിക്കാൻ ഞങ്ങളുടെ എല്ലാ ചങ്ങാതിമാരേയും വിളിച്ചുവരുത്തി. ഫലമുണ്ടായില്ല. ഇന്ന് പ്രഭാതമായപ്പോൾ നിന്റെ പോണിക്കുതിരയേയും നടത്തിച്ചുകൊണ്ട്, കൌടില്യൻ ഒറ്റക്കു വന്നു. അയാൾ അതിനെ ഒന്നിച്ചു കൊണ്ടുപോയത് നിങ്ങൾക്കിരുവർക്കും കുതിരപ്പുറത്തേറി മടങ്ങിവരാമെന്നു കരുതിയാണ്. എന്നാൽ മേച്ചിൽ സ്ഥലത്ത് അയാൾ ആരേയും കണ്ടില്ല."

"വൃദ്ധനായ ആ സാധു മന്ത്രി നിന്നെ കാണുമെന്ന് വിചാരിച്ചു് സവാരിചെയ്യ മടുത്തു. എന്നിട്ട് അയാൾ തിരച്ചൽ മതിയാക്കി. ഇത്ര വളരെ രാജഭക്തിയുള്ളവരെ കിട്ടിയതു് നമ്മുടെ ഭാഗ്യമാണ്. അശോകജീ! എന്നാലും കൂടി നീ ആലോചിച്ചുനോക്കൂ, ഞാനും നിന്റെ അച്ഛനും എത്ര വളരെ സങ്കടപ്പെട്ടു."

അശോകൻ കണ്ണു് നല്ലവണ്ണം തുറന്നു അമ്മയെ പിന്നേയും നോക്കി.

"ഞാൻ നമ്മുടെ തോട്ടത്തിൽ കന്യകമാരേയും കൂട്ടിപ്പോയി. ഞങ്ങൾ ഒന്നിച്ചുകൂടി പ്രാർത്ഥിച്ചു. എന്റെ ആശ്വാസത്തിന്നുവേണ്ടി അവർ പാട്ടുപാടിത്തന്നു. അതിന്റെ ശേഷം എന്റെ സ്വപ്നത്തിന്റെ പൊരുൾ പറഞ്ഞുതരുന്ന ആജീവകൻ വന്നു. "നീ ജനിച്ച ദിവസത്തിന്റെ തലേന്ന് ഒരു കാലത്ത് നീ ഒരു ചക്രവർത്തിയാകുമെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നം കണ്ടിരുന്നു എന്നു് പറഞ്ഞു. അതു് എന്നെ സമാധാനപ്പെടുത്തി. മകനേ! അപ്പോൾ നിനക്ക് ഒന്നും ആപത്തുണ്ടാകയില്ലെന്നു് ഞാൻ അറിഞ്ഞു.

പോക്കിരി മന്ദഹസിച്ചു.

അമ്മ പിന്നേയും പറഞ്ഞു. "എനിക്ക് എന്താണെന്ന് മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഈ കായ്ക്കുരം വന്നുകൂടുന്നതു് വളരെ അതിശയമായിട്ടാണ്. അജീവകൻ പോയപ്പോഴം ഞാൻ ചെടികളുടെ തോട്ടത്തിൽ ചെന്നുനിന്നു. സാധാരണയായി ഞാൻ അവിടെ പോകാറില്ല. അവിടെ ഉണക്കിലകളിന്മേൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന നിന്നെ കണ്ടു. അശോകാ! ഇതിനൊന്നും നിനക്കൊരു സമാധാനവും പറവാനില്ലേ!"

"ഇല്ലമ്മേ! എന്നാൽ ഞാൻ സ്വപ്നം കണ്ടതു് എന്താണെന്നു് കേട്ടോളൂ. അതു് ഭ്രമജനകമാണ്" എന്നു് തന്റെ കഥ പറഞ്ഞുകൊടുപ്പാൻ അക്ഷമനായ ബാലൻ പറഞ്ഞു. കൌടില്യന്റെ മാതിരി ഇരിക്കുന്ന ഒരു വൃദ്ധ ക്രമത്തിൽ ഒന്നിച്ചു് ഞാൻ ഒരു ഗുഹയിലായിരുന്നു എന്നു് സ്വപ്നത്തിൽ ഞാൻ കണ്ടു. എന്നാലോ ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ട കൌടില്യനു്, സാക്ഷാൽ കൌടില്യനേക്കാൾ നൂറു് വയസ്സു് ജാസ്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാൾ അവധിയില്ലാത്ത നിധികളം നിരത്തിവെച്ചതു് കാണിച്ചുതന്നു. ആയുധങ്ങളും കവചങ്ങളും ആഭരണങ്ങളും ഞാൻ കണ്ടു." ബാലൻ അമ്മയുടെ ചോദ്യങ്ങൾക്കു് കാത്തുനിന്നു. "ഞാൻ അവിടുന്നു മറെറാരു ഗുഹയിലേക്കു് അവന്റെകൂടെ പോയി. നിലത്തിലെ ഒരു കുഴിയിൽനിന്നു് അയാൾ ഒരു ചെറിയ പെട്ടി എടുക്കുന്നതു് ഞാൻ കണ്ടു. അയാൾ അതു് എന്റെ കൈവശം തന്നു. ഞാൻ അതു് തുറന്നു." താൻ ചെയ്തതൊക്കെ കൂട്ടി അഭിനയിച്ചു കാണിച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ അവന്റെ കണ്ണുകളം മിന്നി. "ഞാൻ അതിൽ കണ്ടതു് എന്താണെന്നു് നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നു? ഞാൻ ഒരു കുട്ടാരമാണു് അതിൽ കണ്ടതു്. വലിയച്ഛന്റെ ഭണ്ഡാരത്തിൽ

നിന്ന് നന്ദരാജാക്കന്മാർ കട്ടുകൊണ്ടുപോയ കട്ടാരം! മൌര്യ്യന്മാരുടെ കട്ടാരം?"

അശോകൻ ആലോചിച്ച പ്രകാരം തന്റെ അമ്മ ഉത്തരമായി ഒരു ശബ്ദംപോലും മിണ്ടിയില്ല.

"നിങ്ങളുടെ വായോളം പോരുന്ന മാണിക്യങ്ങൾ അതിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. (ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞത് അമ്മയുടെ ബുദ്ധിയിൽ നല്ലവണ്ണം പതിവാൻവേണ്ടിയായിരുന്നു.) പോര. അതിലും എത്രയോ വലുതായിരിക്കണം" (ഇത് രണ്ടാമത്തെ ശ്രമമായിരുന്നു) കുതിരപ്പുറമേറി ഗ്രാമീണർ കളിക്കുന്ന പന്തിന്റെ വണ്ണംതന്നെ ആ മാണിക്യങ്ങൾക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. നഗരം വിട്ടുപോവാൻ പാടില്ലെന്ന് നിങ്ങൾ കല്പിച്ചാൽ, എനിക്ക് എന്റെ ഇഷ്ടമുള്ള കളികൾ കളിപ്പാൻ സാധിക്കുകയില്ല. പ്രിയ അമ്മേ! അത് യുക്തിക്കനുകൂലമല്ല."

അവനോട് അവനേക്കാൾ മൂത്തവർ പറഞ്ഞുകൊടുക്കുംപ്രകാരമാണ് അവൻ അമ്മയോട് പറഞ്ഞത് "ആ ഗുഹയിൽകണ്ട ചില വിലപിടിച്ച സാധനങ്ങൾ നിങ്ങൾക്ക് തരാൻ ഞാൻഎടുത്തുകൊണ്ടു വരാഞ്ഞത് തെറ്റിപ്പോയി". അശോകൻ പൊടുന്നനെ മൌനം അവലംബിച്ചു. എന്നിട്ട് പിന്നേയും തുടർന്നു. "യഥാർത്ഥത്തിൽ എന്റെ സ്വപ്നം ശരിയായിരിക്കുമെന്ന് ഞാൻ വിചാരിച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്നു. എന്തൊരു വിഡ്ഢിത്തമാണ്."

റാണിയുടെ വിചാരങ്ങൾ വളരെ മുമ്പേകഴിഞ്ഞ കഥയായിരുന്നു. അവൾ അശോകന്റെ വാക്കുകൾ കേവലം ശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നില്ല. അശോകൻ അമ്മയുടെ അഴകുള്ള കാൽ പിടിച്ചു, അവളുടെ പെരുവിരലിന്മേലിട്ട മോതിരങ്ങൾ മിന്നുമാറ് കുലുക്കി.

"മധുരസ്വഭാവിനി! എന്റെ സ്വപ്നം അതിശയിക്കത്തക്കതാണെന്ന് നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നില്ലേ!"

"അതേ, അതേ നിന്റെ സ്വപ്നത്തിൽ ഒരു അർത്ഥം കിടക്കുന്നുണ്ടെന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. ജ്ഞാനികൾ അതിന്റെ പൊരുൾ നമ്മെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിത്തരുമായിരിക്കും."

"ഞാൻ കൈയടിച്ചയനെ കണ്ടുപിടിക്കട്ടെ. അയാൾക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാത്ത ഒരു കാര്യവുമില്ല."

ലൈസ് പടിച്ചു് കർട്ടിൻ ശീലകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അശോകൻ അപ്രത്യക്ഷനായി.

മറവത്ത് ജീനിട്ട് (Saddled) തയ്യാറായി നില്ക്കുന്ന കുതിരകളെ അവൻ കണ്ടു. കുതിരകളുടെ ദേഹത്തിൽ ചന്ദനപ്പൊടി വിതറിയിരുന്നു. വാലിന്മേൽ പല നിറമുള്ള നാടകൾ കെട്ടിത്തൂക്കിയിരുന്നു.

ഒരു വികൃതി കളിക്കുന്ന കുതിരയെ തഴുകി സമാധാനപ്പെടുത്തുന്ന സൈസിനോട് (=കുതിരയെ നോക്കുന്നവൻ) "ചക്രവർത്തി എവിടെയാണ് പോകുന്നതു്?" എന്നു് അവൻ ചോദിച്ചു.

"തിരുമേനി! ഇന്നാണ് 'ഗഡ്'ക്കാന'യുടെ അവസാനദിവസം"

"എന്റെ ചെറിയ കുതിരയെ കൊണ്ടുവാ. നീ മന്ത്രിയെ കണ്ടിരിക്കുന്നോ? അതാണ് ഒന്നാമത് എനിക്ക് കേൾക്കേണ്ടതു്".

"തിരുമേനി അങ്ങയുടെ കുതിരയേയും നടത്തിക്കൊണ്ടു് രാവിലെ വന്നതിൽപ്പിന്നെ ആ തമ്പുരാനെ അടിയൻ കണ്ടിട്ടില്ല." കുതിരക്കാരൻ ഒരു അറിഞ്ഞ ഭാവത്തോടെ

കണ്ണ് ചിമ്മിക്കൊണ്ടു് "ഇന്നലെ രാത്രി കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവർ മുഴുവനും അങ്ങേയും തിരഞ്ഞു നടക്കുകയായിരുന്നു"

"കൊട്ടാരത്തിലുള്ളവർ എന്നെയും തിരഞ്ഞു നടക്കുകയായിരുന്നോ? എനിക്കു് നീ പറഞ്ഞതിന്റെ സാരം മനസ്സിലാകുന്നില്ല. നിനക്കു് ഭ്രാന്തു പിടിച്ചു പോയോ? ഇരിക്കട്ടെ എനിക്കു് മന്ത്രിയെ കാണാതെ കഴികയില്ല." അശോകൻ തിരിഞ്ഞു വേഗത്തിൽ നടന്നു.

തന്റെ നടത്തയെപ്പറ്റി ഇണദോഷിക്കുന്നതു് കേട്ട ക്രൂദ്ധവണ്ണം, രാജകുമാരനു് വയസ്സു് കൂടുംപോയിരുന്നു. എല്ലാരും അറിയുന്ന കാര്യം, താൻ അറിയാതിരിക്കുന്നതു് ഒരു കുറവാണെന്നും അയാൾക്കു് തോന്നി.

അദ്ധ്യായം ആറു്.

ശുദ്ധാന്ത സ്ത്രീകളെ വഹിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന ഇരുപത്തിനാലു് ആനകളോടുകൂടെ ബിന്ദുസാരരാജാവും അയാളുടെ മക്കളും കുതിപ്പുറത്തു് ഏറി നഗരഗോപുരത്തിൽക്കൂടെ പുറത്തുവന്നു. കുതിരപ്പന്തയം നടത്തുന്ന മൈതാനിയിലേക്കു് പോകും വഴിയിൽ സന്തുഷ്ടരായ കാണികളുടെ ക്രൂരം അവരേയും കാത്തുനിന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ മെഗസ്തനീസ് എന്ന ചരിത്രകാരകൻ എഴുതി രിക്കാട്ടാക്കിയതു് ഇങ്ങിനെയായിരുന്നു. "ഇന്ത്യക്കാരെപ്പോലെ നേരംപോക്കുകാരും, വിനോദതല്പരന്മാരും മറെറാരേടത്തും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല."

കൌടില്യനെ കാത്തുംകൊണ്ട് രാജാവ് തന്റെ കുതിരയെ കടിഞ്ഞാൺ പിടിച്ചുനിത്തി.

"ഔരസകർമ്മം ഇന്നുതന്നെ നടക്കട്ടെ. എന്റെ കുട്ടികൾക്ക് അത് ബഹുരസമാണ്" എന്ന് രാജാവ് കല്പിച്ചു.

"തിരുമേനിക്ക് ആശ്ചര്യം ഉണ്ടാകത്തക്ക ഒരു കാര്യം പരിപാടി ആലോചിച്ചുണ്ടാക്കി കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈ കാര്യം ഒന്നാമതായി നടത്തുവാൻ അടിയൻ ഏറ്റുപാടു ചെയ്യാം."

കഴുത്തും വളച്ചുനില്ക്കുന്ന കുതിരകളെ മൈതാനിയിൽ നിരത്തിനിത്തിയിരുന്നു. അവറ്റയൊക്കെ അക്ഷമന്മാരായി ചുരമാന്തിയും, ഓട്ടുവാൻ കാത്തും, ദേഹം വിറപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു.

"ഔരസം" എന്ന് അശ്വാരൂഢർ ഒന്നിച്ചു നിലവിളിച്ചു. കുതിരകൾ അമ്പുപോലെ, നെഞ്ചു നിലത്തുമുട്ടാൻ തക്കവണ്ണം മുന്നോട്ടു ചാടി. ഈ കോലമാണ് ചീനത്തിലെ ചിത്രമെഴുത്തുകാർ പശ്ചിമ മണ്ണിൽ വരച്ചിട്ട് അനശ്വര യശസ്സു സമ്പാദിച്ചതു്.

കുറേ ദൂരത്തിൽനിന്ന് കൌടില്യൻ രാജകുമാരന്മാരെ നോക്കിനിന്നു. അവർ ഒന്നിച്ചുകൂടി സന്തോഷത്തോടെ വർത്തമാനം പറയുന്നതും രസിക്കുന്നതും കണ്ടു. കൌടില്യൻ സന്തുഷ്ടനായി. അശോകന്റെ മനസ്സു് അവന്റെ അത്ഭുത സ്വപ്നത്തിൽനിന്ന് ഈ കാഴ്ച കണ്ടിട്ട് വേറിട്ടിരിക്കും എന്നും അവന്റെ ചോദ്യങ്ങൾ അവസാനിക്കും എന്നു് കൌടില്യൻ ആശംസിച്ചിരുന്നു.

യുവാക്കന്മാരായ കസത്തുകാർ ഈ വിനോദത്തിൽ

ഏപ്പെട്ടു. ഒരു മൈതാനിയിൽവെച്ചു് അവൻ സവാരി ചെയ്തത് ജീനൊന്നും ഇടാതെ ആയിരുന്നു. ഒരു മോതിരം കെട്ടിവെച്ചതിന്റെ ഉള്ളിൽക്കൂടെ കുതിരയെ ശക്തിയോടെ ഓടിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു കട്ടാരം പായിക്കാൻ നോക്കുക. ഇളകുന്ന ഒരു ലാക്കിന്നു് അമ്പെയ്തുകൊള്ളിപ്പാൻ നോക്കുക, ഇതൊക്കെയായിരുന്ന എണ്ണപ്പെട്ട വിനോദങ്ങൾ. പല വിനോദങ്ങളിൽ ഏപ്പെട്ടു് തങ്ങളുടെ പാടവം കാട്ടാൻവേണ്ടി രാജകന്യകകളും ചാപപാണികളായി പാളയത്തിന്റെ പുറത്തു വന്നു. കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഈ ജിംക്കാനയുടെ (=വിനോദസംഘം) നേരംപോക്കു് വർദ്ധിക്കാൻവേണ്ടി അശ്വാരൂഢരായ ഉസ്തിക്കാരും വന്നെത്തി. ചാതുര്യത്തോടെ അഭ്യസിപ്പിച്ചിരുന്ന കുതിരകളെ പരീക്ഷണാർത്ഥം ഇറക്കിക്കൊണ്ടു വന്നു. സന്ധ്യ മയങ്ങിയപ്പോൾ, പാളയത്തിലെ തിയ്യിട്ട മേലേരികൾ ചാടിക്കടപ്പാൻ അശ്വാരൂഢർ അന്യോന്യം പന്തയം കെട്ടി. ജയിച്ചവർ അവരുടെ കുന്തത്തിന്റെ അറ്റത്തു് കത്തുന്ന തുണികൾ കാണിച്ചു് ആഹ്ലാദത്തോടെ ആ വാസസ്ഥലങ്ങളിലേക്കു് മടങ്ങി വന്നു.

രാജാവും പരിവാരങ്ങളും രാജധാനിയിലേക്കു് മടങ്ങി. ഭ്രഷ്ണാങ്കിതമായ ഹൌദകളുടെ ഉയർന്ന സ്ഥാനത്തിൽ ഇരുന്നു് ഓരോ രാജ്യകന്യകയുടേയും മുഖം അവരവരുടെ ഭാസികൾ സാരിയിൽ ചാതുര്യത്തോടെ പിടിപ്പിച്ച മിന്നാമിനുങ്ങികളുടെ പ്രഭകൊണ്ടു് തിളങ്ങി.

അദ്ധ്യായം ഏഴു്.

കാലം അങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു.

പതിനെട്ടു് കൊല്ലം ദീർഘമായ ഒരുക്കം നിമിത്തം

പരിശീലനം സിദ്ധിച്ച അശോകന്നു് തന്റെ പൌരുഷം ഒന്നു് പരിശോധിക്കാമെന്നു് തോന്നി.

അശോകൻ ഒരു ദൃഢഗാത്രനായിരുന്നു. അയാളുടെ മിനുക്കി വടിവു് വരുത്തിയപോലെ ഇരിക്കുന്ന മൂക്കു് മനസ്സുകുത്തി കുറിച്ചിരുന്നു. അയാളുടെ നെറ്റി വിസ്തൃതവും ആലോചനശീലം വെളിപ്പെടുത്തുന്നതും ആയിരുന്നു. മൂക്കും നെറ്റിയും കണ്ടാൽ ഒരു തൂണ് ക്ഷേത്രത്തിന്നു് താക്കായി നില്ക്കുന്നതാണെന്നു് കവികൾക്കു് തോന്നിപ്പോയേക്കാൻ മതി. ദീർഘമായ പുരികം കണ്ണുകൾക്കു് ഒരു അഗാധ നില ഉണ്ടാക്കി. സാധാരണ മനുഷ്യരേക്കാൾ കാര്യങ്ങൾ നോക്കി മനസ്സിലാക്കാൻ ആ കണ്ണുകളുടെ പരിധിക്കു് വിസ്തീർണ്ണം ജാസ്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. അവറ മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിന്റെ ഉള്ളിൽ പ്രവേശിച്ച പരിശോധന കഴിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകും. ചില പ്രകാശം തട്ടുമ്പോൾ അമ്പറിന്റെ നിറമായ കൃഷ്ണമണികൾ സൂര്യന്മാരെപ്പോലെ ദീപിച്ചു. ചില സമയത്ത് ആലോചനാമഗ്നനായിരിക്കുമ്പോൾ നിഷ്പന്ദമായ വെള്ളംപോലെ അഗാധമായി തോന്നി. ആ സമയത്ത് ആ കണ്ണുകളുടെ ഉടമ, ഒരു അമാനുഷനായിരിക്കുമെന്നു് ആരും വിചാരിച്ചുപോകും. ഔടായ്മ കുറിക്കുന്നപോലെ വടിവിൽ വന്നിരിക്കുന്ന പുരികം രണ്ടു് ഭാഗത്തും ഓരോ വലിയ വരയിൽ അവസാനിച്ചിട്ടു്, വദനത്തിന്റെ വീതി ആഢ്യാദനം ചെയ്തു. അതിന്റെ നില്പു് കണ്ടാൽ പ്രകൃതി മാതൃക മറ്റൊരാളിൽനിന്നു് അപഹരിച്ചെടുത്തതിൽപ്പിന്നെ പശ്ചാത്തപിച്ചോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകും. അയാളുടെ വാക്കു് എപ്പോഴും ലളിതമായിരുന്നു. ഒന്നും ഒളിച്ചുവെക്കാതെ വിഷയത്തെ നേരെ സ്പർശിക്കും പ്രകാരമായിരുന്നു അയാളുടെ ഉറ്റ ചങ്ങാതികളുടെ സന്നിധിയും വഴിഞ്ഞു് വളരെ ദൂരം എത്തിച്ചേരുംപടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ

സ്വാധീനശക്തി സഞ്ചരിക്കത്തക്കവണ്ണം, ആ ശബ്ദം ശക്തിമത്തും വിശദവുമായിരുന്നു. പ്രജകളുടെ വിശ്വാസം ഉറപ്പിച്ചുനിൎത്താനുള്ള ശക്തി ആ ശബ്ദത്തിനുണ്ടായിരുന്നു. ഒരുസമയം ബിന്ദുസാരന്നു് ഗൌരവവും ദൃഢതയും കുറവായിപ്പോയതുകൊണ്ടായിരിക്കും, അദ്ദേഹം പുത്രന്റെ സ്വഭാവത്തോടു് ആനുകൂല്യം പരിപൂൎണ്ണമായി കാണിക്കാഞ്ഞതു്. ഒരുസമയം അദ്ദേഹത്തിന്നു കുറെ അസൂയ ഉണ്ടായി എന്നും വന്നേക്കാം. എന്നാൽ പ്രജകളുടെ ഏകോപിച്ച നിശ്ചയം തടുത്തുനിൎത്തുവാൻ ആൎക്കും സാധിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു. അതുകൊണ്ടാണു് മൂത്ത പുത്രൻ അശോകൻ അല്ലാഞ്ഞിട്ടുകൂടി അയാളെ യുവരാജാവാക്കിവെച്ചതും, അയാളെ ഉപദേശിപ്പാൻ അറുപതു് മന്ത്രിമാരെ കൊടുത്തതും.

ഒടുവിൽ അശോകൻ കാത്തുകൊണ്ടു് നിന്നിരുന്ന അവസരം എത്തി. താൻ നിശ്ചയിച്ച ഒരു സൂത്രം നടത്താൻ അച്ഛനെ പറഞ്ഞു് വശത്താക്കേണ്ടിവരും എന്നറിഞ്ഞിട്ടു് അയാൾ ഒന്നാമത് തന്റെ അമ്മയുടെ സഹായസഹകരണങ്ങൾ നേടുവാൻ ഉറച്ചു. രാജ്ഞിയുടെ കൊട്ടാരം കാത്തുനില്ക്കുന്ന പാറാവുകാർ, അതിന്റെ മതിലിന്റെ ചുറ്റുവട്ടത്തിലും നിന്നിരുന്നു. അവരൊക്കെ ഊരിയെടുക്കാത്ത കത്തികളോടെ അയാളെ വണങ്ങി. ആനക്കൊമ്പിന്റെ വാതിലുകൾ കടന്നപ്പോൾ, ചുമലിന്നടുത്തുവെച്ചു് വെട്ടിയ അയാളുടെ ചുരുളയില്ലാത്ത ഇരുണ്ട മുടി ഇളകി. ആ സമയത്തു് ചുമരിന്മേൽ പുതുതായി വണ്ണപ്പണികളോടുകൂടെ വരച്ചുവെച്ച ഒരു ചിത്രപ്പണി അമ്മയുടെ മുറിയിൽ കടക്കുന്ന ചുമരിന്മേൽനിന്നു് വിളങ്ങുന്നതു് അയാളുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകൎഷിച്ചു.

"ഈ ചിത്രത്തിന്റെ ചരിത്രമെന്താണു്" എന്നു് അശോകൻ അമ്മയെ വിളിച്ചു ചോദിച്ചു. "ഒരു നീൎച്ചാട്ട

ത്തിന്റെ മേലെ നില്ക്കുന്ന മരങ്ങളുടെ ഉള്ളിൽനിന്ന് തള്ളി നില്ക്കുന്ന രാജധാനി ആരുടേതാണ്?"

ഉള്ളിലെ മുറിയിൽനിന്ന് അമ്മയുടെ മൃദുവായ ശബ്ദം ഇങ്ങനെ ഉത്തരം പറയുന്നതും കേൾക്കായ്കയുന്നു. "ഇങ്ങട്ട് വാ, ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാം"

തിരുശ്ശീലകൾ നീക്കംചെയ്യാൻ അയാൾ ബദ്ധപ്പെട്ട ചെന്നു, അമ്മയെ വർണ്ണിക്കുക്കതയില്ലാത്ത ചിത്രപ്പണി കാണുന്ന ഒരു പരവിതാനിയിൽ ഇരിക്കുന്നതു് അയാൾ കണ്ടു. അത് (പരവിതാനി) അവൾ ഇരുന്നിരുന്നതിന്റെ പിന്നിലേ, ചുമരിന്മേൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ടു് അവളുടെ ആഭരണാങ്കിതമായ റോസ്വർണ്ണംപൂണ്ട കാലടിയും കവിഞ്ഞു് വീണിരുന്നു. അവളുടെ വിരലുകളുടെ അറ്റം നിർദ്ദേശിച്ച വഴിയിൽക്കൂടെ അയാളുടെ നോട്ടവും ചെന്നു. ആ വിരലുകളുള്ള കയ്യോ, അയാളെ പിടിച്ചു ചുംബിക്കാൻ അവസരത്തിന്നു് കാക്കുകയായിരുന്നു. അവളുടെ സർവ്വ ചൈതന്യവും, മനോവികാരങ്ങളും അവളുടെ ചുമലിന്റെ വടിവിൽനിന്ന് കണ്ണുകളിൽ വ്യാപിച്ചിട്ട്, ഒരു മന്ദഹാസത്തിന്റെ രൂപത്തിൽ ഉണർന്നു. അവളുടെ കറുത്ത മുടി കെട്ടിവെച്ചത് ഒരു പൊന്നിന്റെ നാടകൊണ്ടായിരുന്നു. നരിനിറപ്പാറയുടെ ചിറകിന്റെ നിറമായ അവളുടെ ഷാൾ, അവളുടെ ദാസികൾ പോയതിൽപിന്നെ, അവൾ എടുത്തിട്ട സ്ഥലത്തുതന്നെ വിടത്തിവെച്ചിരുന്നു.

"ആ കഥ മറെറാരു അവസരത്തിൽ എന്നോട് പറയാം. പ്രിയ അമ്മേ! ഇന്നു് എനിക്ക് എന്റെ ഭാവിയെപ്പറ്റി സംസാരിക്കാനുണ്ട്. ഞാനും അച്ഛനും മൈതാനിയിൽക്കൂടെ സവാരി ചെയ്തിരുന്നു. ഞങ്ങൾ ചില അഞ്ചൽക്കാരെക്കണ്ടു് തക്ഷശിലയിൽ കലുക്കമുണ്ടെന്നു് അവർ പറഞ്ഞു കേട്ടു."

"കലക്കത്തിന്റെ വിവരം സുമനസ്സ് (=അശോകന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ) അറിയിക്കുന്നതു് ഒന്നാമത്തെ പ്രാവശ്യമല്ല" എന്നു് റാണി പറഞ്ഞു.

"കലക്കക്കാരെ സമാധാനത്തിൽ വരുത്താൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ സഹായത്തിനു് എന്നേയും അയക്കുവാൻ രാജാവിനെ പറഞ്ഞു വഴിപ്പെടുത്തു" എന്നു് അയാൾ അങ്ങിനെ ഒന്നു് തോന്നീട്ടു് അപേക്ഷിച്ചതാണു്. അപ്പോൾ അവളുടെ ഭംഗിയുള്ള പുഞ്ചിരി അസ്തമിച്ചു എന്നു് കണ്ടപ്പോൾ അയാൾ അല്പം വാങ്ങിനിന്നു. അയാൾ കൈകൊണ്ടു് മുഖം പൊത്തി. അവൾ മൃദുവായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നീ എന്നെ വിട്ടു പിരിയേണ്ടുന്ന ദിവസം ഇത്ര അടുത്തുപോയോ അശോകാ" അവൾ അല്പം അദ്ധ്വാനത്തോടെ മുഖം പൊക്കിപ്പിടിച്ചു, ഗൌരവത്തോടെ ഇതുംകൂടി പറഞ്ഞു. "ഈശ്വരൻ നിന്നെ തിരഞ്ഞെടുത്തതാണു്. നിന്നെ എനിക്കു് ഇവിടെ പിടിച്ചുനിത്താൻ പാടില്ല."

രാജാവിനോടു് അവളുടെ സ്വാധീനത വേണ്ടപോലെ ഉപയോഗിച്ചതുകൊണ്ടു്, മാതാവായ റാണിയോടു് നന്ദി പറവാൻവേണ്ടി, പിറേറ ദിവസം അശോകൻ ജയമത്തനായി വന്നു.

"അശോകാ: നിന്നെ ഞാനാണു് വിടക്കാക്കുന്നതു്"

"എന്റെ അച്ചൻ വലിയമ്മയെ വിടക്കാക്കുമ്പോലെ നിങ്ങളും വൃദ്ധയായാൽ ഞാനും നിങ്ങളെ വിടക്കാക്കാം".

"ചെറിയ യോദ്ധാവെ! കലക്കക്കാരെ നീ എങ്ങിനെ സമാധാനമാക്കാനാണു് ഭാവിക്കുന്നതു് എന്നു് ഞാൻ കേൾക്കട്ടെ" അവൾ അയാളെ ആരാധിക്കുംപോലെ നോക്കി. "ഞാൻ വർത്തമാനം അറിവാൻവേണ്ടി അഞ്ചല്ലാരേയും കാത്തു നില്ക്കും. എപ്പോഴും നീ ഒരു കായ്യും ഓമ്മിക്കേണ്ടതുണ്ടു്.

സന്തോഷ മനഃസ്ഥിതി ഒരു വലിയ ശക്തിയാണ്"".

പണ്ട് അജ്ജുനന്റെ "മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഇരപ്പപാത്രം പേറുന്നതാണ് നല്ലത്"" എന്ന വാക്കുകൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കൊത്തിവെച്ചപോലെ നിൽക്കുന്നതിനു് തുല്യമായിട്ട് അമ്മയുടെ അവസാനത്തെ വാക്കുകളും അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥാനം പിടിച്ചു.

പോരിനൊപ്പ്ടേണ്ടുന്ന രഥങ്ങളും സേനയും നഗരഗോപുരത്തിന്റെ മുന്നിൽ അണിയായി നിൽക്കിയിരുന്നു. വിട്ടുപിരിയേണ്ടുന്ന സമയവും വന്നു. ഇപ്പോൾ അശോകന്റെ ഉന്മേഷം ഭംഗം വരുത്താൻ അവന്റെ അമ്മയുടെ വ്യസനപരമായ മന്ദഹാസത്തിന്നാകട്ടെ, അമ്മയുടെ ദാസികളുടെ കണ്ണീരിന്നാകട്ടെ, അവന്റെ അച്ഛന്റെ ഉപദേശപരമായ ഗൌരവ വാക്കുകൾക്കാകട്ടെ സാധിച്ചിരുന്നില്ല. അയാൾ ഏറെ ഉത്തരവാദിത്വമുള്ള കർമ്മം നിറവേറ്റാൻ അയാൾ വയസ്സ് കുറഞ്ഞവനാണെങ്കിലുംക്രൂടി ബാക്കിയുള്ളവർ വിചാരിച്ചേക്കാവുന്നപോലെ അശോകൻ വേർപ്പാടിന്റെ തീഷ്ണത അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് തോന്നിയില്ല. അവന്റെ ഒന്നിച്ചു് സവാരി ചെയ്യുന്നവർ "ഒടുക്കം സാധിച്ചു" എന്ന അവന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ട് കൌതുകവശരായി. ഗംഗാതീരത്തിൽക്രൂടെ ശീഘ്രമായി കുതിരയെ ഓടിച്ചുകൊണ്ടു് അവർ എല്ലാവരും പോയി.

അദ്ധ്യായം എട്ട്.

അവരുടെ സങ്കടങ്ങളം ബോധിപ്പിക്കുവാൻവേണ്ടി, തക്ഷശിലയുടെ നഗരച്ചുമരിന്റെ പുറത്തുവെച്ച്, നഗരത്തിലെ സ്വതന്ത്രകക്ഷിക്കാരുടെ പ്രതിനിധികളം അശോകനെ കണ്ടു. "ഞങ്ങളം ബിന്ദുസാര രാജാവിന്റെ എതിർകക്ഷികളല്ല" എന്ന് അവരുടെ നാഥൻ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. "എന്നാൽ ഞങ്ങളം, ആ തിരുമനസ്സിന്റെ മന്ത്രിമാരുടെ എതിരാണ്. അവർ അവരുടെ ധിക്കാരവും അഴിമതികളും കൊണ്ട് ഞങ്ങളെ കോപിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു."

"ഒരു വിവേകിയായ രാജാവ് അയാളുടെ പ്രജകളുടെ അഭ്യുദയത്തിനും സുഖജീവിതത്തിനും ഉത്തരവാദപ്പെട്ട ആളാണ്" എന്ന ന്യായം ഓർത്ത് രാജകുമാരൻ ക്ഷമയോടെ അവരുടെ ആക്ഷേപങ്ങളൊക്കെ കേട്ടു. അയാൾ പിന്നേയും ആലോചിച്ചു. "ഒരു വിവേകിയായ രാജാവ് തന്റെ വാക്കു പ്രകാരം പ്രവൃത്തിക്കുന്ന സത്യബോധമുള്ള ആളായിരിക്കണം. അവന്റെ പ്രജകളം വ്യതിയാനം ചെയ്താൽ കുറക്കാരൻ രാജാവാണ്." രാജാക്കന്മാർ ആചരിച്ചുപോരേണ്ടും നിയമങ്ങളെ കൌടില്യൻ എഴുതിവെച്ചിരുന്ന പ്രകാരം വളർത്തപ്പെട്ട അശോകന്നു്, ആ നിയമങ്ങളൊക്കെ മനഃപാഠമായിരുന്നു.

ഇതും മറ്റു പാഠങ്ങളും അശോകന്നു് നല്ല ഉപകാരത്തിന്നു് എത്തി. പ്രജകളം ഓരോ കൂട്ടമായി നിന്നോടങ്ങളിൽനിന്നൊക്കെ സംസാരവിഷയം സ്വന്ത സങ്കടങ്ങളെ വിട്ടു്, പുതുതായിസിദ്ധിച്ച അശോകനെ കുറിച്ചുതന്നെ ആയി

വളരെ കഴിയുംമുമ്പേ സുമനസ്സിനെ പാടലീപുത്രത്തിലേക്ക് മടക്കിവിളിച്ചു. തക്ഷശിലയുടെ രാജപ്രതിനിധിയായി അശോകനെ നിശ്ചയിച്ചു. 'തക്ഷശില' എന്ന സംസ്ഥാനത്തിൽ കാശ്മീരം മുഴുവനും, പഞ്ചാബും, സിന്ധുനദിയുടെ പടിഞ്ഞാറൻ രാജ്യങ്ങളും ഉൾപ്പെട്ടുപോയിരുന്നു.

സംസ്കാരത്തിന്റെ കേന്ദ്രമായിരുന്ന ഒരു സ്ഥലത്തു്, ഭരണാധികാരിയായി ഇരിപ്പാൻ മനോവാസനനിമിത്തം അശോകൻ പറഞ്ഞ ആശയം ആയിരുന്നു. എത്രയോ ശതവർഷകാലങ്ങളായി അദ്ധ്യായികാഗം ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിലെ യുവപ്രഭുക്കന്മാരോടൊപ്പം സമുദ്രത്തിൽ യോജിക്കുവാൻ വരുന്ന നദികളെപ്പോലെ ഇടമുറിയാതെ ശാസ്ത്രങ്ങളും, തത്വങ്ങളും, മറ്റു കലകളും പഠിക്കാൻവേണ്ടി നിരായുധന്മാരായി അവിടെ വന്നുചേർന്നിരുന്നു. എല്ലാമാതിരി മതസിദ്ധാന്തങ്ങളും വഴക്കുകൂടാതെ സഹിഷ്ണുതാപൂർവ്വം പരിരക്ഷിച്ചുപോന്ന ഒരു ദിക്കായിരുന്നു തക്ഷശില. ശിഷ്യന്മാർ ബേബിലോണിൽനിന്നും, ഫ്രിജിയയിൽനിന്നും, പാലസ്തീനിൽനിന്നും, സിറിയയിൽനിന്നും, മിസ്രയിൽനിന്നും, ഗ്രീസ്സിൽനിന്നും പതിവായി വന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ചുകന്ന ക്രനകാഗം വളരുന്ന ഏറ്റവും പടിഞ്ഞാറായിക്കിടക്കുന്ന കാട്ടുപ്രദേശങ്ങളിൽനിന്നു് പഠിക്കാൻ വേണ്ടി കുട്ടികളാരും വന്നിരുന്നില്ല. അവിടത്തുകാർ മൂഢതയിൽത്തന്നെ ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നു.

അശോകൻ തന്റെ വാശത്താനുസരണം, തന്റെ അമ്മക്കു് താളിയോലയിലും മരത്തൊലിയിലും എഴുത്തുകാഗം അയച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

തക്ഷശില,

എന്റെ അമ്മ അവർകാഗംക്ക്. (നെല്ലു് വിളവാൻ കാലമായെന്നറിയിക്കുന്ന ചന്ദ്രോദയസമയത്തു്.)

ഇവിടെ വന്നതിൽപ്പിന്നെ എന്റെ അഭിപ്രായം എഴുതി അറിയിപ്പാൻ നിങ്ങൾ ആവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം നിങ്ങളുടെ ആശ്വാസത്തിന്നു വേണ്ടി, ഞാൻ ഇതാ എഴുതുന്നു.

ഒരു നായകന്റെ കല്പനക്കുവേണ്ടി അതിരുകടം കാത്തു നില്ക്കുന്നതിന്റെ സാരം നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായിരുന്നു എങ്കിൽ കൊട്ടാരം വിടാൻ ഞാൻ അന്നേത്തേതിലും ഔത്സുക്യം കാണിക്കുമായിരുന്നു. ഞാൻ ഊഹിച്ച പ്രകാരം കാര്യങ്ങൾ നടക്കുന്നതു കാണാനും എനിക്കു സംഗതിവന്നു.

ഞാൻ ഒന്നാമത് നിങ്ങളുടെ ഉപദേശപ്രകാരം എന്റെ പ്രവൃത്തി നിയമനം ചെയ്തു. കലക്കത്തിന്നു ഒരുങ്ങിയ ലഹളക്കാരെ വിഷം പുരട്ടിയ അമ്പുകൾ എയ്തു കൊല്ലുന്നതിന്നു പകരം ഞാൻ അവരുടെ നേരെ സന്തോഷജനകങ്ങളായ വാക്കുകളാണു ചൊല്ലി അയച്ചതു്. അതിന്നു അത്ഭുതകരമായ ഫലവും ഉണ്ടായി. ഞാൻ അതെങ്ങിനെ ചെയ്തു എന്നു് നിങ്ങൾ അതിശയിക്കും എന്നു് ഞാൻ മുൻകൂട്ടി അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഭാഗ്യത്തിന്നു് പട്ടണത്തിലെ വയോവൃദ്ധന്മാർ അവരുടെ സങ്കടങ്ങൾ ബോധിപ്പിക്കുവാൻ എന്റെ അടുക്കെ വന്നു. ഇതു് എനിക്കു് ഒരു അവസരം ഉണ്ടാക്കിത്തന്നു. ഞാൻ ആ വിഷയത്തെപ്പറ്റി ആലോചിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ, അവരുടെ സങ്കടങ്ങൾ ബോധിപ്പിച്ചുകൊള്ളാനും പറഞ്ഞു. എന്റെ അച്ഛന്റെ ഭരണത്തിൽനിന്നു വിട്ടൊഴിവാൻ അവക്കു് അശേഷം മനസ്സില്ലെന്നും, നമ്മളോടു് മനസ്സിലാക്കാൻ അവർ പ്രത്യേകം നിഷ്കർഷ ചെയ്തു. എന്നാൽ നമ്മുടെ മന്ത്രിമാർ അവരെ കഷ്ടപ്പെടുത്തി എന്തും ചെയ്വാൻ മടിക്കാത്തവരായി തീർന്നിരിക്കുന്നുപോലും.

ഞാൻ വരുമ്പോൾ സുമനസ്സു് യുദ്ധത്തിന്നു് വേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങൾ കൂട്ടുന്നതാണു് കണ്ടതു്. അവൻ അപ്രശസ്ത

കൊണ്ടും അദ്ധ്യാനംകൊണ്ടും വളരെ ക്ഷീണനായിരിക്കകൊണ്ട്, എന്നെ ഇഷ്ടംപോലെ പ്രവർത്തിച്ചുകൊൾവാൻ വിട്ടു.

അത് ഒരു വിഷമമായ ഘട്ടമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ ചെയ്തത് എന്താണെന്ന് നിങ്ങൾ ഊഹിച്ചെടുത്തിരിക്കാം. ഞാൻ അന്നത്തെ ദിവസം ഒരു പൊതുജനോത്സവമായി വിളംബരം ചെയ്യാൻ ആ വയോവൃദ്ധന്മാരോടു തന്നെ കല്പിച്ചു. എന്റെ വരവുകൊണ്ടു് അഭിമാനക്ഷയം ഇല്ലാതെ ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാൻ അവർക്ക് സാദ്ധ്യമായി.

ആ അവസരംതന്നെ തടവിൽനിന്ന് കുറ്റം ചെയ്ത പലരേയും വിട്ടുകളവാനുള്ള ഒരു ഹേതുവാക്കി പിടിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ചെയ്തത്, ചില പരിഷ്കാരങ്ങൾ നടപ്പിൽ വരുത്താനും തക്ഷശിലയിലെ ആളുകൾക്ക് പുതിയ ഒരു പ്രസ്ഥാനം സ്വീകരിപ്പാനും വേണ്ടിയാണെന്ന് പ്രസ്ഥാപിച്ചു.

രാജവംശത്തിലെ ഒരു അംഗത്തെ സഹായിക്കാൻ പലരും ഉണ്ടാകും. അവർ എന്നെ സഹായിക്കാൻ എടുക്കേണ്ടുന്ന ഉത്തമമാർഗ്ഗം, ഒരു വാരം കാലത്തോളമെങ്കിലും നിർഭരം വിനോദിച്ചിട്ടാണെന്ന് ഞാൻ തക്ഷശിലാവാസികളോട് പറഞ്ഞു. വിനോദത്തിന്റെ ഫ്രണമായ ഫലം ക്ഷണം കണ്ടുതുടങ്ങി. കുലക്കം ഒക്കേ തീർന്നു. ഈ സമാജോത്സവം നടന്ന കാലത്ത്, ആഡംബരാചാരങ്ങളുടെ തടസ്ഥം ക്രൂരതയും കോപം ആക്കം അങ്കുരിക്കാതേയും എനിക്ക് പ്രജകളെ കാണാനും അവരുടെ സ്വഭാവം മനസ്സിലാക്കാനും സാധിച്ചു. ആ ജൂനിപ്പർ മരക്കൊമ്പുകൾ ഇട്ട് കത്തിച്ച മേലേരികൾ എങ്ങിനെ ഉജ്ജ്വലിച്ചെന്ന് നിങ്ങൾ ഒന്ന് കാണേണ്ടിയിരുന്നു. പാടലീപുത്രത്തിൽനിന്ന് ചില കരിമരുന്ന് കോപ്പുകൾ കൊണ്ടുവരാത്തതുകൊണ്ട് എനിക്ക് അസാരം കുണ്ഠിതമുണ്ടായി. എന്നാൽ പടിഞ്ഞാറെറിലെ

ഈ ധിക്കാരികഥം നമ്മുടെ വിനോദങ്ങളിൽ ഒന്നും പങ്കുകൊള്ളുവാൻ പാടില്ല.

ഉത്സവം കഴിഞ്ഞപ്പോഥം ചില്ലറ വെറിപിടിപ്പിൽ നിന്നു, ജനങ്ങളുടെ ശ്രദ്ധ സുന്ദരകലയോടുള്ള സ്നേഹത്തിലേക്കും, നമ്മുടെ പുരാതനന്മാരുടെ മേന്മകൊണ്ടു് സിദ്ധിക്കേണ്ടുന്ന പ്രതാപത്തിലേക്കും, ഞാൻ തിരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു. പോരാഞ്ഞിട്ടു് നമ്മുടെ കൈത്തൊഴിലിലേക്കും അവരുടെ കണ്ണു് പതിപ്പിച്ചിട്ടു് ഞാൻ അവരെ ബന്ധനസ്ഥരാക്കിയ പോലെ നിന്നു.

തക്ഷശില, പാടലീപുത്രത്തിൻെറ മാതിരി അല്ല. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിലെ തുറമുഖത്തിലെ സമുദ്രതീരവാസം ഒന്നാമതു് എനിക്കു് എന്തോ ഒന്നു് മറന്നുപോയപോലെയുള്ള വിചാരം ഉണ്ടാക്കി. ഇപ്പോഥം സസ്യരഹിത പർവ്വതങ്ങളാൽ ചുറഞ്ഞപ്പെട്ട അത്യുത്തി പട്ടണത്തിൻെറ തിക്കും തിരക്കും എന്നെ കൌതുകപ്പെടുത്തുന്നുണ്ടു്. ഞങ്ങഥം കരിമലകളിന്മേൽ ക്രൂടക്രൂടെ നായാട്ടിന്നു് പ്രോകാറുണ്ടു്. പട്ടുകൊണ്ടു് വരുന്ന വഴിയും, ചണംകൊണ്ടുവരുന്ന വഴിയും, മുത്തുകഥം കൊണ്ടുവരുന്ന വഴിയും, പരുത്തി കൊണ്ടുവരുന്ന വഴിയും ഒത്തുചേരുന്നതു് ഒരു വലിയ രാജവീഥിയിലാണു്. അതിലെ ക്രൂടിയാണു് നമ്മുടെ സാമ്രാജ്യത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്ന മേപ്പടി പരക്കുകഥം, കച്ചവടക്കാർ ഓരോ വലിയ ക്രൂട്ടമായി ദൂരെയുള്ള മാക്കറുകളിൽ എത്തിക്കുന്നതു്. ആ ക്രൂട്ടത്തിൽക്രൂടി ഒരിക്കൽ സഞ്ചരിപ്പാൻ എനിക്കു് താല്പര്യമുണ്ടു്.

തക്ഷശിലയിലെ താമസം എനിക്കുണ്ടാക്കിത്തന്ന പുതിയ രസത്തെപ്പററി ഞാൻ ഇനിയും നിങ്ങളോടു് പറഞ്ഞു

തന്നിട്ടില്ല. ഈ പാതകളിൽക്കൂടെ എല്ലായ്പോഴും പഠിക്കുന്ന കുട്ടികളും, തത്ത്വജ്ഞാനികളും, യോഗികളും, മന്ത്രവാദികളും, പട്ടാളക്കാരും, വണിക്കുകളും, കലാനിപുണന്മാരും എന്നുവേണ്ട കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറും തെക്കുവടക്കും ഉള്ള സർവ്വരും, ചരക്കുകളും എന്നുവേണ്ട സംസ്കാരവുംകൂടി വാങ്ങുകയും കൊള്ളുകയും ചെയ്യാനായ്ക്കൊണ്ട് വന്നും പോയും കൊണ്ടിരിക്ക പതിവാകുന്നു.

നമ്മുടെ ഗുരുനാഥന്മാർ, എനിക്ക് ഗുണകരമായത് ഇന്നതെന്ന് കണ്ടിട്ട്, പാടലീപുത്രത്തിൽനിന്ന് അതു മാത്രമേ എന്നെ പഠിപ്പിക്കാറുള്ളൂ. ഇവിടുന്നാണെങ്കിൽ അനേക രാജ്യങ്ങളിൽനിന്ന് വന്നുകൂടുന്ന വിദ്വാന്മാരോട് ജീവിതത്തെ ശാഖോപശാഖകളായി ഭാഗിച്ചിട്ട്, ഓരോ ഭാഗത്തെപ്പറ്റി സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ രാജപ്രതിനിധികളും, പ്രപഞ്ചം മായാവൃതമെന്ന് പ്രതിപാദിക്കുന്നവരും, ശിഷ്യന്മാരും എന്റെ വാക്ക് പ്രമാണമാക്കിപ്പിടിക്കുന്നതു കണ്ടിരുന്നെങ്കിൽ നിങ്ങളംതന്നെ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുപോകും; അഥവാ ചിരിച്ചുപോകും.

എന്നാൽ ഞാൻ നിങ്ങളോട് രസമായ കാര്യങ്ങളം മാത്രമേ പറയുന്നുള്ളൂ എന്ന് കൌടില്യൻ പറയും. അതു ഞാൻ കൂട്ടിച്ചുകൂട്ടി ചെയ്യുന്നതല്ല. നിങ്ങളംക്ക് ഇത് കേൾപ്പാൻ ഇഷ്ടമുണ്ടോ? ഞാൻ മാപ്പുകൊടുത്ത ഒരു തടവുകാരൻ തനിക്ക് കിട്ടിയ സ്വാതന്ത്ര്യം പിന്നേയും കുറേ ചെയ്യാനാണ് ഉപയോഗിച്ചത്. കുറേ രാത്രികൂടി മുമ്പേ ഞങ്ങളം ഓരോന്ന് തക്കിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. (നമ്മുടെ മലയുടെ അപ്പുറത്തിൽനിന്ന് വരുന്ന ജ്ഞാനികളോടും, വാഗ്മികളോടും വാദപ്രതിവാദം നടത്താൻ എനിക്ക് വളരെ ഇഷ്ടമാണ്. എല്ലാറ്റിലുംവെച്ച് ആ ഏർപ്പാടിലാണ് എനിക്കും ഇഷ്ടം) കേൾക്കിൻ. പെട്ടെന്ന് കേട്ട ഒരു നിലവിളി

പുറവും ഉണ്ടായിരുന്ന ശാന്തത മുറിച്ചു. അത് ഒരു നരിയുടെ ഗർജ്ജനംപോലെയുമല്ല. ഒരു ഭ്രാന്തന്റെ അലച്ചിപോലേയുമല്ല. ഞങ്ങൾ സിംഹാസനം ഇട്ട മുറിയിലേക്ക് കടന്നു.

അപ്പോൾ പാറാവുകാരന്റെ ഭയനീയമായ നിലവിളിയും കേട്ടുതുടങ്ങി.

"യജമാനനേ! യജമാനനേ! ഇവൻ ഇതാ എന്നെ കൊല്ലുന്നു." എല്ലാരും നിന്നേടത്തുതന്നെ ഉറച്ചുപോയി. ഞങ്ങളുടെ കാലിന്റെ അടിക്കു് മരംപോലെ ഭ്രമിയിൽ താഴ്ന്ന വേരുകൾ വന്നു ഉറച്ചുനിന്നപോലെ ഒരു അനുഭവം തോന്നി. അപ്പോൾ എനിക്ക് എന്റെ വലിയച്ചൻ 'ചന്ദ്ര'നെ ഓർമ്മ വന്നു. അയാളുടെ ആത്മാവ് എന്റെ ഉള്ളിൽ കടന്നു. "പൌത്രാ! ജാഗ്രതയോടെ ഇരുന്നുകൊൾക—നായകത്വം വഹിക്കാൻ നിന്നെയാണ് കാണുന്നതു്—നിന്നെ ദോഷപ്പെടുത്താൻ ശക്തിയുള്ള ഒരേ ഒന്നു് ശത്രു, ഭയം മാത്രമാണ്." അപ്പോൾ പുറത്തുനിന്നു് നിലവിളിക്കുന്ന പാറാവുകാരന്റെ ശബ്ദം മരിച്ചവരുടെ ശബ്ദം കേൾക്കാതാക്കി. "യജമാനനെ! യജമാനനെ! ഇവനിതാ എന്നെ കൊല്ലുന്നു." ഞാൻ പടികത്തിപ്പൊട്ടിച്ചു. എന്റെ ഭാരവാഹിത്വം, ഞാൻ എന്നിൽ ഇരിപ്പുണ്ട് എന്നു് ഇതുവരേയ്ക്കും മനസ്സിലാകാത്ത ഒരു ശക്തി എനിക്ക് ഉണ്ടാക്കിത്തന്നു. പാറാവുകാരൻ ക്രമന്റെതുപോലെ തോന്നുന്ന വലിയ കണ്ണുകൊണ്ടു് എന്നെ നോക്കി. വൃദ്ധന്മാർ സംശയിച്ചുനിന്നു. കുറേ കാലമായിട്ടു്, അളുകൾ അവരെ എത്രയോ പ്രാവശ്യം വഞ്ചിച്ചു് വശളാക്കിയിരുന്നു. നഗരം ഭരിക്കുന്നവരെ ശകാരിക്കുവാൻവേണ്ടി ലഹളക്കാർ എത്രയോ കെണിയും, കുടുക്കും ഉണ്ടാക്കിവെച്ചിരുന്നു. തന്നിമിത്തം വൃദ്ധന്മാർ, ഒന്നിലും കെണിയാതിരിപ്പാൻ വേണ്ടി ശ്രമിച്ചു നിന്നു കളഞ്ഞു. കഥാവിസ്താരം കൂടാതെ ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ, തകരാറ്കാരനെ

പിടികിട്ടി. അവനെ കെട്ടാൻ ഒരു കയറു കൊണ്ടുവരാൻ ആളുകൾ പോയപ്പോൾ പിടിത്തത്തിൽനിന്ന് കുതറി അവൻ ഓടിപ്പോയിക്കളഞ്ഞു.

എന്റെ ജീവനാശത്തിന്നുവേണ്ടി ഇങ്ങനെ ചെയ്തത് ആരാണെന്ന് പിറേറ ദിവസം ഒരാളും വിചാരം തന്നില്ല. ഞാൻ അവിടെയുള്ള ആളുകളെല്ലാം വയസ്സുള്ളവരും വയസ്സ് കുറഞ്ഞവരും എന്റെ മുമ്പിൽ വന്ന് മുഖം കാണിച്ചു പോകണമെന്ന് കല്പിച്ചു. തലക്കെട്ട് ഒരു കോലമില്ലാത്ത രീതിയിൽ കെട്ടിയ ഒരുവൻ എന്റെ കണ്ണിൽപ്പെട്ടു. ഞാൻ അവനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ ആളെ അയച്ചു. അവൻ ഒഴിഞ്ഞുകളവാൻ നോക്കി. തകരാറുകാരനെ പിടിച്ചടക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടായ മല്പയുദ്ധത്തിൽ അവന്റെ ചെവിയുടെ ഒരു കഷണം മുറിഞ്ഞുവീണുപോയിരുന്നു. ആ കഷണം അവന്റെ മുറിഞ്ഞ ചെവിയോട് ഒപ്പിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ ശരാശരിക്ക് പാറിയിരുന്നു. പ്രിയ അമ്മേ! ഈ മാതിരി വർത്തമാനങ്ങളൊന്നും നിങ്ങൾക്ക് കേൾപ്പാൻ ഇഷ്ടമുണ്ടാകയില്ല. എന്നാൽ ചന്ദ്രൻ എന്ന പേരിൽ അറിയുന്ന എന്റെ വലിയച്ചൻ അമ്മാതിരിക്കാരെയൊന്നും പേടിച്ചിരുന്നില്ല. പിന്നെ ഞാനെന്തിന്നു പേടിക്കുന്നു?

പിന്നേയും എനിക്ക് ചന്ദ്രന്റെ ശബ്ദം കേൾക്കായ്കയുണ്ടായി. "അശോകാ! നല്ല മനസ്സിറപ്പ് കാണിക്കണം. അമ്മാതിരിക്കാരെ ബാക്കി വെച്ചേക്കരുത്." എന്നാൽ ഇത്തവണ എനിക്ക് വിപരീതാഭിപ്രായമാണ് തോന്നിയത്. ഞാൻ ആ കുറക്കാരന്ന് മാപ്പു കൊടുത്തു. അവിടെ കൂടിയവർ സന്തോഷംകൊണ്ടു് ആർപ്പ് കൂട്ടുന്നതു കേട്ടപ്പോൾ എന്റെ ജീവനാശത്തിന്നുകോപ്പിട്ടതിനേക്കാൾ ഒരു കിടിലം എനിക്ക് തല്ക്കാലം ഉണ്ടാക്കി. ജനസ്വാധീനം ക്ഷണചഞ്ചലമാണെന്ന് കൌടില്യൻ എന്നോ താക്കീത് ചെയ്തിരുന്നു.

പിന്നെ നിങ്ങളോട് വിട്ടുപിരിയുമ്പോൾ നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ ഒടുവിലത്തെ വാക്കും എനിക്ക് ഓർമ്മവന്നു. "സന്തോഷം ഒരു ശക്തിയുള്ള സാധനമാണ്" എന്നു് സന്തോഷത്തിന്റെ പ്രാബല്യത്തെപ്പറ്റി നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുതന്നതുകൊണ്ടു് ഞാൻ തന്നെത്താൻ സന്തോഷിക്കുന്നു.

ഹേമന്തകാലം ഇവിടെ ഉടനെ ആരംഭിക്കും. എന്റെ അച്ഛന്റെ രാജധാനിയിലേക്കു് ചെല്ലാൻ വരുന്ന വടക്കെ രാജ്യങ്ങളിലെ പ്രതിനിധികൾ ഈ നഗരത്തിൽക്കൂടെ പോകുന്നതു് കാണ്മാൻ ഞങ്ങൾ കാത്തുനില്ക്കുന്നു. യവനന്മാർ "ഡയോനിഷ്യസ്സിനെ അയക്കുന്നപക്ഷം, അയാളുടെ വശം ഒരു സമ്മാനവും എഴുത്തിൽ റിക്കാട്ടാക്കാൻ പാടില്ലാത്ത ചില സ്വകാര്യവൃത്തമാനവും അയാളുടെ മുഖേന അയക്കുന്നുണ്ടു്.

അശോകൻ വരുമ്പോൾ കൊണ്ടുവന്ന ആ നവീന ചൈതന്യം, വളരെ കാലം കഴിയുംമുമ്പേ തക്ഷശിലയിൽ ഫലിച്ചതായിക്കണ്ടു.

അദ്ധ്യായം ഒമ്പത്.

സൂചന:—

ജെസിക്കേ! ഇവിടെ ഇരിക്കൂ. സ്പർദ്ധത്തിന്റെ വിതാനം, തിളങ്ങുന്ന പൊൻപുള്ളികളാൽ നിബിഡമായി പടത്തപ്പെട്ടതു് നോക്കൂ. നീ കാണാത്ത ഗോളങ്ങൾ ഏതു ചെറുതായാലും വേണ്ടില്ല, അവറയുടെ ഗതി ദേവന്മാരുടെ

ഗാനംപോലെ, ഒരു സംഗീതം ഉണ്ടാക്കുന്നു. ശിശുക്കളായ ദേവബാലകന്മാരുടെ ഒന്നിച്ചുകൂടി ആ ഗോളങ്ങൾ എപ്പോഴും പാടുന്നു. അനശ്വരാത്മാവുള്ളവക്ക് സ്വരപ്പൊരുത്തം ഇപ്രകാരമാണ്. എന്നാൽ നശിച്ചുപോകുന്ന ഈ മണ്ണിന്റെ ദേഹം, ആഭാസമായി ആത്മാവിനെ മൂടിനില്ക്കുമ്പോൾ നാം അതു് കേൾക്കുന്നില്ല.

വെനീസിലെ കച്ചവടക്കാരൻ.

തക്ഷശിലയിൽവെച്ചു് അശോകനുണ്ടായ അനുഭവങ്ങൾ അയാളുടെ മനസ്സിന്റെ വളർച്ചക്ക് ഒരു സംവത്സരദീർഘത ഉണ്ടാക്കി. ആ രാജ്യത്തു് അയാൾ നടത്തിവന്ന ഉദ്യോഗകാലം കഴിയാറായിത്തുടങ്ങി. നഗരത്തിൽ ഉറക്കം ഞെട്ടുമ്പോൾ ജനങ്ങൾ ഒന്നാമതായി കാണുന്നതു്, പ്രഭാതത്തിൽ തന്റെ കോട്ടമതിലിന്മേൽക്കൂടെ ഏകനായി നടക്കുന്ന യുവാവായ രാജപ്രതിനിധിയുടെ (അശോകന്റെ) രൂപമായിരുന്നു. പിന്നെ ഓരോന്നോരോന്നായി അയാളുടെ മന്ത്രികർമ്മം അടുത്തുവന്നുകൂടും. ദീർഘകാഴ്ചയിൽ ശ്രുതിപ്പെട്ട ഒരു കൂട്ടം വേട്ടയാടുന്നവർ, വേട്ടയാടുന്ന ഭൈരികളേയും ചുമലിൽവെച്ചു് എപ്പോഴും രാജസന്നിധാനത്തിൽ വന്നു നില്ക്കുന്നതു് പതിവാണ്.

ഒരു ദിവസം രാവിലെ ഉഴവാനുള്ള നുകവും വലിച്ചു് ദൂരെനിന്നു് ആനകൾ പ്രവൃത്തി തുടങ്ങികൊണ്ടിരിക്കെ, രാജപ്രതിനിധി ചക്രവാളത്തിൽനിന്നു് പൊടിപടലം പൊങ്ങുന്നതു് കാണിച്ചുകൊടുത്തു. ദൂതന്മാർക്ക് ദൂരെനിന്നായാൽക്കൂടെ വിദേശികളുടെ രാജ്യം ഇന്നതെന്നു് മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് "അലക്സേൻഡിയയിൽനിന്നു് വരുന്ന ഒരു കച്ചവടസംഘം" എന്നു് അവർ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ ഡയോനിഷ്യസ്സ് വരുന്നുണ്ടാകും" എന്ന് അശോകൻ സന്തോഷത്തോടെ പറഞ്ഞു.

ഉച്ചക്കുമുമ്പേ യവനപ്രതിനിധിവന്നിട്ടുണ്ടെന്ന് തവണക്കാർ ആസ്ഥാനമണ്ഡപത്തിൽ ചെന്ന ഉണർത്തിച്ചു. രാജകുമാരൻ ആസനത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിയപ്പോൾ ഇലത്താളത്തിന്റെ മുട്ടലും ചെണ്ടയുടെ ഉരുട്ടലുംകൊണ്ടുണ്ടായ ബഹളത്തോടെ രാജസേവകന്മാരും എഴുന്നേറ്റു. അശോകൻ ചോടെ ഇറങ്ങി. പൊന്നിന്റെ മടച്ചിൽ പണിയോട്ടക്രുടിയുള്ള ഒരു കോണുപോലെ തോന്നുന്ന തലപ്പാവ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കറുത്ത മുടിയുടെ മേൽ വെച്ചിരുന്നു. വിലയേറിയ ലോഹങ്ങളെക്കൊണ്ട് പണിത ചങ്ങലകളെക്കൊണ്ട് ഒരു ചക്രാഭരണം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നെഞ്ഞത്തു് ബന്ധിച്ചിരുന്നു. യവനരുടെ വന്ദന— ഹിന്തുരാജാക്കന്മാർ സാധാരണ പരിചയിച്ചുവന്ന മട്ടിലല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും അശോകന്ന് ഉന്മേഷജനകമായ ഒന്നായിരുന്നു.

"ഡയോനിഷ്യസ്സ്! നിങ്ങൾക്കു് പിന്നേയും വരാൻ തോന്നിയത് ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യമാണ്." ഇങ്ങിനെ പറയും മുമ്പേതന്നെ രാജപ്രതിനിധി അർഘ്യപാദ്യാദികളെക്കൊണ്ട് അയാളെ പൂജിച്ചിരുന്നു.

ഡയോനിഷ്യസ്സ് ബിന്ദുസാരരാജാവിനെ കാണ്മാൻ ക്രൂടക്രൂടെ വന്നിരുന്നു. അശോകനും അയാളും തമ്മിൽ പരിചിതന്മാരേക്കാൾ വലിയ സ്നേഹമായിരുന്നു. അവർ ഇരുവരും ഉന്നതസ്ഥാനത്തിലേക്ക് ചെന്നിരുന്നു. യവനദൂതൻ തന്റെ സ്ഥാനം കാണിക്കുന്ന അങ്കി അഴിച്ചുവെച്ചു. അയാളുടെ കഴുത്തിൽ കെട്ടിയതും, ആയുധംകൊണ്ട് മിനുസപ്പെടുത്തിയതും ആയ അരുക്കിൽനിന്ന് മങ്ങിയ ചുവപ്പ് കലർന്ന ഒരു വെള്ളരത്നം എടുത്തു.

"തിരുമേനിക്ക് 'പ'ടോലിമി' രാജാവ് അയച്ച ഒരു സന്ദേശം ഈ കല്പിനമേൽ കൊത്തിവെച്ചത് കാണാം എന്നും പറഞ്ഞു ആഭരണം അശോകന്റെ കയ്യിൽ കൊടുത്തു.

അശോകൻ ആഭരണം തന്റെ കയ്യിൽ എടുത്തു പിടിച്ചു് അതിന്റെ മൂടുവായ പോളിഷ് നോക്കി കുറേ നേരം ആലോചിച്ചു. മറെറ കൈ 'ഖോടാനിൽ'നിന്നു് കൊണ്ടുവന്ന നീലയും മഞ്ഞയും നിറമുള്ള ഒരു വിരിയിൽ അമത്തുവെച്ചിരുന്നു. സ്വർണ്ണവും നീലവും നിറമുള്ള ഒരു മുണ്ടു് അയാളുടെ രണ്ടു് മുട്ടുകളും മൂടുവാൻതക്കവണ്ണം അമത്തുവെച്ചിരുന്നു.

"പ'ടോലിമിയുടെ അതിഥിയായി അലക്സേണ്ട്റിയയിലേക്ക് ചെല്ലാനോ? എന്നു് അടുത്തുള്ളവർക്ക് കേൾക്കാൻ തക്കവണ്ണം അയാൾപതുക്കെ പറഞ്ഞു.

രത്നം അയാൾ കാര്യവിചാരണക്കാരുടെ (മന്ത്രികൾ) കയ്യിൽ കൊടുത്തു. ഡയോനിഷ്യസ്സിനെ നോക്കി പിന്നേയും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "പ'ടോലിമിയെ കാണാൻ അലക്സേണ്ട്റിയയിലേക്ക് പോകാനോ ഡയോനിഷ്യസ്സെ! എനിക്ക് കടൽയാത്രചെയ്യാൻ മടിയൊന്നുമില്ല. എന്നാൽ കിണറിലെ തവളയെപ്പോലെ ഞാൻ ഇവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. വെറും കിണറിലെ തവള!....." അയാൾ മന്ദഹസിച്ചു.

"അശോകാ! അങ്ങുന്നു കാര്യമായാണോ പറയുന്നത്""

"തന്നെ! തീർച്ചയായിട്ടും! ഉജ്ജയിനിൽ ചെല്ലാൻ എന്നെ ക്ഷണിച്ച വിവരം ആരും പറയുന്നതു് നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടില്ലായിരിക്കും. എന്നെ കച്ചവടത്തിന്റെ രഹസ്യം പഠിപ്പിക്കാൻ എന്നോടും കാത്തു നമ്മുടെ കച്ചവടക്കാർ നില്ക്കുന്നുണ്ടു്.

യവനന്റെ നോട്ടം ഇപ്രകാരം സൂചിപ്പിച്ചിരുന്നു.

"ബിന്ദുസാരരാജാവിന്റെ ശേഷം രാജസ്ഥാനം വഹിക്കേണ്ടതു് ഞാനാണെങ്കിൽ—എന്റെ വലിയച്ഛനും അവരുടെ ദീർഘദർശിയായ മന്ത്രിയും എന്നെ ചെയ്യുവാൻ ചുമതലപ്പെടുത്തിയ പകുതി കാര്യങ്ങളെ നിറവേറ്റണമെങ്കിൽ എനിക്കു് ഒട്ടും താമസിക്കാൻ പാടില്ല." എന്നു് അശോകൻ ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞു.

യവനൻ ശങ്കിച്ചുനിന്നു. അധികം ധൈര്യം കാട്ടാൻ അയാൾ മടിച്ചു. പിന്നേയും ധൈര്യപ്പെട്ടു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നാമെതോരും എന്റെ സ്വപ്നം ചിന്തയിൽ നിമഗ്നനായിട്ടു് ഞാൻ വരുമ്പോൾ നിങ്ങളുടെ രാജ്യവും യവനരാജ്യവും തമ്മിൽ ഉള്ള ഇടവാടിനു് സൌകര്യം ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരു പാത 'ഓക്സസ്സു്' നദിയുടെ വക്കിൽക്കൂടെയായി വെട്ടിത്തെളിയിക്കാൻ ഞാൻ മനസ്സാലെ കണ്ടുവെച്ചിരുന്നു.

അശോകൻ സംശയത്തോടെ നോക്കി.

"നമുക്കു് കാസ്പിയൻ കടൽവരെ സൂര്യന്റെ ഗതിയും ലാക്കാക്കിപ്പോകാം. പിന്നെ കരിങ്കടലിൽക്കൂടെ യവനരാജ്യത്തേക്കു് പോകാം. ഓക്സസ്നദി അതിന്റെ ഉത്ഭവസ്ഥാനത്തിൽവെച്ചുതന്നെ കപ്പൽ വഹിക്കാൻ ആഴമുള്ളതാകകൊണ്ടു് നമ്മുടെ കടൽയാത്രക്കു് അധികം കാലതാമസം വേണ്ടിവരില്ല. നിങ്ങൾ തക്ഷശില വിട്ടുമ്പോൾ നിങ്ങൾക്കു് ഇതിനുവേണ്ടി അല്പം അവസരം സിദ്ധിക്കാതിരിക്കില്ല എന്നു് ഉറപ്പാണു് അശോകാ!" എന്നു് യവനൻ പറഞ്ഞു.

രാജകുമാരൻ ഒന്നും മിണ്ടിയില്ല.

"അശോകാ! അങ്ങേക്കു് ഗൌരവം ഏറിപ്പോകുന്നു"

അശോകൻ നിർബ്ബന്ധത്തിന്നു് വഴിപ്പെട്ടന്നു എന്നു് കണ്ടിട്ടു് ക്ഷണംതന്നെ ഡയോനിഷ്യസ്സു് ഇങ്ങിനേയുംകൂടി പ്പറഞ്ഞു. "വിനോദങ്ങൾക്കു് വിഘ്നം വരാതെ രാജ്യകാര്യങ്ങൾ നടത്താൻ കഴിയുമെങ്കിൽ പ്ടോലിമി രാജാവിനെ ചെന്നു് കാണുന്നതു് ന്യായമായിരിക്കയില്ലേ!

അപ്പോൾ അശോകൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

"സപ്പണ്ണവും ആനക്കൊമ്പുംകൊണ്ടു് പണിത ഒരു ദേവിയുടെ പ്രതിമ നിങ്ങളുടെ ഒരു പള്ളിയിൽ കാണുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ പറയുന്നതു് എന്താണെന്നു് നിങ്ങൾക്കു് മനസ്സിലായോ?" അതു് ഏത്തൻസ് പട്ടണത്തിലെ പാത്തിനോനിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ച ഏത്തീനിന്റെ പ്രതിമ ആയിരിക്കണം എന്നു് ഡയോനിഷ്യസ്സു് ആലോചിച്ചു. "ആ പ്രതിമ ഉണ്ടാക്കാൻവേണ്ടി വന്ന സാമാനങ്ങൾ, നിങ്ങളുടെ കപ്പൽക്കാർ ഞങ്ങളുടെ അധീനത്തിലുള്ള ഉജ്ജയിനിയിലെ മാർക്കറ്റിൽനിന്നാണു് കൊണ്ടുവന്നതു്. ഇന്ത്യയിലെ ഈ കോപ്പുകൾ നിങ്ങളുടെ ചിത്രവേലക്കാർ എത്രത്തോളം ഉപയോഗപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടെന്നു് പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നതു് ഞങ്ങളുടെ കലാവേദികൾക്കും ഒരു സഹായമായിരിക്കും.

"ഗ്രീസിൽ നിങ്ങളുടെ ശ്രദ്ധ പതിയത്തക്ക വേറേയും വളരെ സാധനങ്ങൾ കിടപ്പുണ്ടു്. കൊറിന്തിൽനിന്നു് നമുക്കു് കടലിൽക്കൂടെ പീസ്ടമിൽ പോകാം. അവിടെ കൂടിയേറി പാത്ത ജനങ്ങളുടെ രാജ്യക്കാർ ഏത്തൻസ് രാജ്യത്തിൽ കാണുന്നതിനേക്കാൾ മനോഹര പള്ളികൾ ഉണ്ടാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. പീസ്ടമിൽനിന്നു് ടൈബർനദീതീരം സ്ഥാനം പിടിച്ചു, പോഷിച്ചു വരുന്ന ഞങ്ങളുടെ പുതിയ രാജ്യത്തിലേക്കു് നിങ്ങളെ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടുപോകാം"

"അലക്സാൻഡ്രിയയിലേക്കോ?"

"ഇതു് നിങ്ങൾക്ക് ഇഷ്ടമുള്ള ഒരു കാര്യപരിപാടി യാണെന്നു് എനിക്കറിയാം. നിങ്ങൾ വരുമ്പോൾ അവർ കൂട്ടുന്ന സല്ക്കാരങ്ങളും ആഘോഷങ്ങളും കണ്ടിട്ടു് നിങ്ങൾ തന്നെ വിസ്മയിച്ചുപോകും"

"ഡയോനിഷ്യസ്സെ! എനിക്കു് ആ മാതിരി ആഡംബരങ്ങളൊന്നും ആവശ്യമില്ല. ഞാൻ കാണാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു് പ്രോലിമിയുടെ സംസാരസൌഖ്യങ്ങളും അയാളുടെ വലിയ വിരുന്നുസല്ക്കാരങ്ങളും ഒന്നും അല്ല.

"എന്തുകൊണ്ടു് അല്ല" എന്നു് പരാജിതനായ രാജദൂതൻ ചോദിച്ചു. "നവീനമായ സവ്വവും നമ്മുടെ യുവാക്കന്മാർ ഇഷ്ടപ്പെടും"

"അതെ എന്റെ അച്ഛൻ എപ്പോഴും പറയാറുണ്ടു്. അലക്സാൻഡിയയിലെ ഒരു പഴയമരത്തടി മേൽ യവനരും, യഹൂദരും അവരുടെ സംസ്കാരം ഒട്ടിച്ചുവെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു്. ആ ചെടിയുടെ പുഷ്പം കാണത്തക്കതു് തന്നെ ആയിരിക്കണം. അയാൾ വിരമിച്ചു—പിന്നേയും "ഇന്ത്യാരാജ്യക്കാരായ ഞങ്ങളുടെ വിലമതിപ്പു് മറെറാരു വിധത്തിലാണു്. നിങ്ങളുടെ പ്ലേറ്റോ എന്ന ഗുരുവേക്കാൾ എത്രയോ മുൻകാലത്തു് ജീവിച്ചിരുന്ന കപിലന്റെ ശാസ്ത്രാനുസരണമാണു്, ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരുടെ ജീവിതം. ഞങ്ങൾ വടിവിൽ വരുത്തുന്ന മാതൃകാജീവിതം സദാ സഞ്ചാരികളായി കാലം കഴിക്കുന്നവരുടെ ഇടയിലാണു് കാണുന്നതു് എന്നു് എനിക്കു് പറയാം. മലകളിൽ നിവസിക്കുന്ന സന്യാസിമാരിലും അതുപോലത്തന്നെ കാണാം. അവർ എത്ര സന്തുഷ്ടരും തൃപ്തരും ആണെന്നു് നിങ്ങൾ അറിയുന്നില്ല. ഇന്ത്യയിലെ താപസന്മാക്കു് ആവശ്യം എന്തെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരേടത്തു് സസ്യവും, പഴവും കുറഞ്ഞുപോയെന്നു് കാണുമ്പോൾ

അവർ പുതുതായി മറെറാരിടത്തേക്ക് ചെല്ലും. ഞങ്ങളുടെ മലകാംക്ക് സീമ കണ്ടവരില്ല"

"അതാണ് സ്വാതന്ത്ര്യം എന്ന് ഞാൻ പറയുന്നതു" യവനൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു "അതു് സുഖാവസ്ഥയാണെന്ന് ഉറപ്പിക്ക വയ്യാ"

അശോകന്റെ കണ്ണുകൾ മിന്നി.

"തക്കിക്കാൻ അവകാശമുള്ള ഒന്നാന്തരം വാദം; പാടലീപുത്രത്തിലേക്ക് പോകുംവഴി സിറിയയിലെ ഡാംമാർക്കോസ് ഇതിലെക്കൂടി ഉടനെ വരും. അയാൾ വരുംവരെ നിങ്ങൾക്ക് കാത്തുനില്ക്കാമെങ്കിൽ നമുക്ക് വാദത്തിന്നുവേണ്ടി അയാളേയും ക്ഷണിക്കാം" എന്ന് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

"അയാൾ ഇപ്പോൾ തന്നെ ഇവിടെ ഉണ്ട്." യവനൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ബേബിലോണിയയിലെ വടക്ക് വശത്തു് കിടക്കുന്ന 'സീഡാർ,' മരങ്ങളുടെ കാട്ടിൽവെച്ച് അധിക രക്ഷക്കുവേണ്ടി അയാളുടെ കച്ചവടക്കൂട്ടം ഞങ്ങളുടെ ഒപ്പം ചേർന്നിരുന്നു. നഗരത്തിൽവെച്ച് ഞങ്ങൾ വിട്ടുപിരിഞ്ഞിട്ട് വളരെ നാഴിക ആയിട്ടില്ല."

അശോകൻ ഒരു പരിചാരകനെ വിളിച്ചു.

"സിറിയയിലെ രാജദൂതനെ പട്ടണം മുഴുവൻ തിരഞ്ഞിട്ട് കണ്ടുപിടിക്കണം. അദ്ദേഹത്തോടു് എനിക്ക് കണ്ടു സംസാരിക്കാനുണ്ടെന്നും പറയണം" എന്നു് പറഞ്ഞു.

പരിചാരകൻ കല്പന നിറവേറാൻ വേണ്ടി പോയി. ആ സമയത്ത് വലിയ കാര്യസ്ഥൻ മുന്നോട്ട് വന്നു.

"സുവർണ്ണവർണ്ണമായ നെടുവാലൻ കോഴിയെക്കാണുന്ന രാജ്യത്തിൽനിന്ന് വരുന്ന അടുത്ത കച്ചവടക്കാരനെ പറഞ്ഞുനിർത്തണം എന്ന രാജശാസന ഇപ്പോൾ നിറവേറി

കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.” അയാൾ കൈകൾ ക്രൂപ്പി ആസ്ഥാന ത്തെ തൊഴുതുകൊണ്ടാണ് ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചതു്. “ഒരു കച്ചവടക്കാരനും യാത്രക്കു് സൌകര്യമുണ്ടാക്കിക്കൊടുക്ക പ്പെട്ട ഒരു പണ്ഡിതനും നിങ്ങളുടെ “സറായിലാണ്” (വഴി യമ്പലം) രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടിയതു്. അവർ ഇവിടത്തെ അ വസ്ഥയും പാത്തിരിക്കയാണ്.

“വലിയ കായ്സ്ഥാ! നിങ്ങൾക്കു് മന്ത്രവാദംകൊണ്ടെന്നപോലെ വരുത്താൻ അസാദ്ധ്യമായിട്ടൊന്നും ഇല്ല.”

ഇതു് കേട്ടപ്പോൾ കായ്സ്ഥൻ തൃപ്തിയോടെ മന്ദഹസിച്ചു. അശോകൻ ഡയോനിഷ്യസ്സിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു.

“നിങ്ങൾ പോയി ഡൈമാക്കോസിനെ കണ്ടുപിടിക്കൂ. അയാൾ സാധാരണ ചെല്ലുന്ന സ്ഥലങ്ങൾ ഏതാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിവുണ്ടല്ലോ. ഇവരെ എനിക്കു് സ്വകാര്യമായിട്ടാണ് കാണേണ്ടതു്. എന്നാൽ കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ മടങ്ങിവരൂ”

കുറേ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കായ്സ്ഥൻ മടങ്ങി വന്നു. അയാളുടെ ഒപ്പം ചീനയിൽനിന്നു് വന്ന രണ്ടു് യാത്രക്കാരും ഉണ്ടായിരുന്നു.

“ഒട്ടകങ്ങളുടെ മേൽ സാമാനങ്ങളും കേറ്റി അവർ മടങ്ങിപ്പോവാൻ തുടങ്ങുമ്പോളാണ് അടിയൻ അവരെ കണ്ടെത്തിയതു്. അതുകൊണ്ടു് തിരുമേനിക്കു് കാണിക്കുവാൻ വേണ്ടി ചരക്കുകളും കൂടെയെടുത്തുകൊണ്ടുവരാൻ അടിയൻ പറഞ്ഞു.”

“സ്വർണ്ണവർണ്ണമായ നെടുവാലൻ കോഴികളും നിവസിക്കുന്ന രാജ്യത്തിൽനിന്നു് വരുന്ന മാന്യരായ നിങ്ങൾക്കു്

സ്വാഗതം. ഇന്ത്യയിൽ ഒന്നിനു് പകരം കൊടുപ്പാൻ എന്തു് സാധനങ്ങളാണു് നിങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളതു്?

കച്ചവട വാസന അവരുടെ ഉള്ളിൽ പൊന്തിവന്നു.

"നിങ്ങളുടെ ധനഭ്രയിഷ്ഠമായ രാജ്യത്തിൽ വ്യാപാരം ചെയ്വാൻ അടിയൻ കൊണ്ടുവന്ന സാമാനങ്ങൾ തുവൽപ്പണികളും, കറുത്ത ലോഹങ്ങളും, കൈക്കണ്ണാടികളും, ചിത്രപ്പണികൾ മടഞ്ഞുചേർത്ത പട്ടകളുമാണു്." അയാൾ പറഞ്ഞു: "ഉല്ലഷ്ടമുള്ള രാജകുമാരാ! കളിക്കോപ്പുകളും മാക്കറിലെ തെരുവുകളിൽ കൂടുന്ന ജനങ്ങളെ വിനോദിപ്പിക്കുന്ന മറപ്പും തിരിപ്പും ഉള്ള ചെറുകളിക്കോപ്പുകളുമാണു്."

"നിന്റെ ജാതിയുടെ കൈവശമോ?" അശോകൻ ചോദിച്ചു.

"അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനും ശാന്തി പരത്തുന്ന രാജാവിന്റെ പുത്ര! നിങ്ങളുടെ വലിയ പണ്ഡിതരുമായി ജ്ഞാനം അന്യോന്യം മാറേണ്ടുന്ന വിചാരത്തോടുകൂടിയാണു് അയാൾ വന്നതു്."

ഈ വാക്കു് കേട്ടപ്പോൾ പണ്ഡിതൻ മുമ്പോട്ടു് വന്നു ചീനക്കാരുടെ മട്ടിൽ രാജകുമാരനെ വന്ദിച്ചു. കച്ചവടക്കാരൻ അയാളുടെ കെട്ടുകളും ഭാണ്ഡങ്ങളും തിരയുവാൻ പോയി. ക്ഷണം അയാൾ മടങ്ങി. അയാൾ കുറേ ബ്രഷുകളും ഒരു മുക്കാലിക്കോപ്പയും കൊണ്ടുവന്നു. അയാളുടെ നീർച്ചുരങ്ങയിൽനിന്നു് വെള്ളം ഒഴിച്ചു് മുക്കാലിപാത്രം നിറച്ചു. എന്നിട്ടു് അത് പണ്ഡിതന്റെ അരികെ വെച്ചു. പോകുന്ന ദിക്കിൽ കൂടെ എത്തിച്ചേരുന്ന മാക്കറുകളിൽ, താൻ വരച്ച ചിത്രങ്ങൾ വിറ്റിട്ടു് വഴിച്ചിലവു് ഭത്തിയാക്കി വരുന്ന അയാളുടെ സ്നേഹിതൻ ചിത്രമെഴുതാൻ വേണ്ടി ഇരുന്നു.

കുറേ വണ്ണങ്ങൾ എടുത്തു, ക്രമമില്ലാതെ ചില വരകളും കുത്തുകളും ഇട്ടിന്നതു കണ്ടു. പിന്നെ നോക്കിനിന്നവർ കണ്ടതു് മഞ്ഞാൽ മൂടിയ പർവ്വതങ്ങളും പിൻഭാഗത്തും അതിന്റെ മുമ്പിൽ ഒരു സപ്പണ്ണവണ്ണ നെടുവാലൻ കോഴി നില്ക്കുന്നതും ആയിരുന്നു. പിന്നെ പതയ്ക്കുന്ന നീരോട്ടം, ചിത്രത്തിൽ പ്രകാശിച്ചു വരുന്നതു് കാണാൻ അശോകനും സേവകന്മാരും അയാളുടെ ചുറവും വന്നു. ചിത്രങ്ങളൊക്കെ പ്രകൃതിയുടെ നേർ പകർപ്പുകൾ ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു് കാണികൾക്കു് ഓടപ്പുല്ലുകളിലും ഈച്ചികളിലും പക്ഷികൾ പാറിവീണു ഇരിക്കുന്നതും, കാട്ടുകുതിരകൾ വെള്ളത്തിന്റെ അടുക്കെ വന്നു കുടിക്കുന്നതും ശരിക്കു കാണുമ്പോലെ തോന്നി.

"മന്ത്രശക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ ഇഴയുന്ന ആ ചെറിയ ബ്രഷ് ഞാനൊന്നു് കാണട്ടെ" എന്നു് അശോകൻ ചോദിച്ചു.

"ഞങ്ങൾ ഒട്ടകത്തിന്റെ രോമംകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന ഒരു പുതിയ വിദ്യയാണതു്" എന്നു് പറഞ്ഞു്, കച്ചവടക്കാരൻ ചിത്രമെഴുത്തുകാരൻ ഉപയോഗിക്കുന്ന മാതൃകയിൽ പണിത ഒരു ബ്രഷ് എടുത്തുകൊടുത്തു. "ഇങ്ങിനെ ഒന്നുണ്ടാക്കാൻ ഊഹിച്ചെടുത്തതു് ഞങ്ങളുടെ പോരാളികളിൽ ഒരുവനായ 'മിണ്ടിയൻ' ആണു്."

പിന്നിൽനിന്നു് ഒരു സന്തോഷശബ്ദം ഇങ്ങിനെ വിളിച്ചുപറയുന്നതു് കേട്ടു. "അവനെ കണ്ടുകിട്ടി. അവനെ കണ്ടുകിട്ടി" സിറിയനായ ദൂതന്റെ കൈപിടിച്ചിഴച്ചുകൊണ്ടു് ഡയോനിഷ്യസ്സു് ആ വലിയ ഹാളിൽ വന്നു.

പൊൻചെയിനുകളുടെ കളകളശബ്ദത്തോടെ രാജപ്രതിനിധി എഴുന്നേറ്റു.

"ഡൈമാക്കോസെ! എന്നെ വന്നു കാണാതെ, ഞങ്ങ

ളുടെ പട്ടണത്തിൽക്കൂടെ കടന്നുപോയി എന്ന് കേൾക്കുന്നതു് എനിക്കു് ഒരു സങ്കടവർത്തമാനമാകുമായിരുന്നു." എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

"തിരുമേനി! ഒരു അടിന്തിരകാര്യമല്ലാതെ എന്നെ അങ്ങിനെ ചെയ്യാൻ പ്രേരിതനാക്കുകയില്ല. കഴിഞ്ഞ പ്രാവശ്യം ഞാൻ വന്നപ്പോൾ നമ്മൾ ആരംഭിച്ച തർക്കം തുടച്ചയായി പിന്നേയും കൊണ്ടുനടത്തേണ്ടുന്നതിനു് ഞാനും ഒരു അവസരം കാത്തിരുന്നിരുന്നു. എല്ലാറ്റിന്നും മൂലബീജമോ, പഴമോ ഉണ്ടായതു് എന്നായിരുന്നു തർക്കവിഷയം. "കോഴിക്കുഞ്ഞോ മുട്ടയോ എന്നപോലെ ഇതാണു് യോഗിയായ കപിലനെക്കൂടി അന്ധാളിപ്പിച്ചതു്."

"എനിക്കൊമ്മയുണ്ടു്" എന്നു് അശോകൻ ചിരിച്ചു പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളുടെ തർക്കത്തിന്റെ പദ്ധതി ഒരു ചക്രം പോലെയാണു്. തുടങ്ങുന്നതും അവസാനിക്കുന്നതും എവിടെയാണെന്നു് നിശ്ചയിച്ചുകൂടാ."

പിന്നെ തത്വജ്ഞാനി ചിത്രമെഴുതിയ ഇഴനേമ്മയായ തുണി പൊന്തിച്ചിട്ടു് ഇങ്ങിനേയും കൂടി പറഞ്ഞു. "സൂര്യോദയം ഒന്നാമതു് കാണുന്ന രാജ്യത്തിൽനിന്നു് നമ്മുടെ അതിഥികൾ കൊണ്ടുവന്ന ഈ ബ്രഷ് (Brush) ചെയ്യുക്കുട്ടിയ ജാലപ്പണി നോക്കൂ! ഇപ്പോൾ ചിത്രമെഴുതാൻ എന്റെ അമ്മക്കു് രസിക്കത്തക്ക ഒരു വസ്തു കണ്ടുപിടിക്കാൻ എന്നെ സഹായിക്കൂ. എനി അതിഥിയുടെ ചിത്രമാണു് വരക്കേണ്ടതു്."

റാണിയെ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്ന ഡയനോഷ്യസ് ഇപ്രകാരം ഒന്നു് തോന്നിച്ചു കൊടുത്തു. "മൌര്യവംശത്തിലെ ഒരു ബ്രാഹ്മണ സന്താനത്തിനു് മയിലിനേക്കാൾ മെച്ചമായതു് മറ്റെന്തൊന്നാണു്?"

"നല്ല ആലോചന തന്നെ. ചെമ്പകച്ചോലയിൽ

വെച്ചു് ഒരു പെൺകുട്ടി, മയിലുകൾക്ക് തീൻ കൊടുക്കും പ്രകാരം ആകട്ടെ. എന്റെ അമ്മക്കു് അവരുടെ കുട്ടിക്കാലം ചിത്രം ഓമ്മപ്പെടുത്തും”

ചിത്രമെഴുത്തുകാരന്നു് ഉത്സാഹവും ആത്മവിശ്വാസവും ജനിക്കുവാൻവേണ്ടി ചീനക്കച്ചവടക്കാരൻ മൈലിനേയും ഹിന്തു യുവതിയുടെ മുട്ടുപടവും വർണ്ണിക്കുന്ന ഒരു കവിത ചൊല്ലി കേൾപ്പിച്ചു. പിന്നെ അയാളുടെ ഒട്ടകങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിപ്പാനും അവറയുടെ പുറത്തു് ഭാരം ഏറ്റാനും വേണ്ടി അയാൾ മുറത്തിൽ ഇറങ്ങി. ഖോതാനിലെ ആപത്തുകളൊന്നും ഗണിയാതെ—സംഭാഷണവും തക്കവും വഴിയായി മനസ്സംസ്കാരം സമ്പാദിപ്പാൻ വന്ന തന്റെ പണ്ഡിത ചങ്ങാതിക്കു് അബാധമായ ഈ അവസരം വിനോദഹേതുവായി ഭവിച്ചു

“സ്നേഹിതന്മാരെ! തക്കം ആരംഭിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പെ നിങ്ങളെ എനിക്കു് ഒരു കാര്യം ഓമ്മപ്പെടുത്താനുണ്ടു്. ഹിന്തുസ്ഥാനത്തിൽ അന്യോന്യം വാദിക്കുന്നതിന്റെ മുഖ്യോദ്ദേശം ജയം നേടുവാനല്ല, സത്യം കണ്ടുപിടിക്കാനാണു്.” അശോകൻ തെല്ലു് വിരമിച്ചു. പിന്നെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—“ലോകത്തിലെ ആവശ്യങ്ങളിൽനിന്നു് മോചനം സിദ്ധിക്കുന്നതു് (മഹർഷികൾ അനുഭവിക്കുന്നപോലെ) സന്തുഷ്ടിയാകുന്ന ഫലത്തിൽ പര്യവസാനിക്കേണമെന്നുണ്ടോ?” എന്നാണു് വാദവിഷയം.

“പ്ലേട്ടൊ, ഡയോനിഷ്യസ് മുതലായവർ ജനിക്കുന്നതിന്നു് എത്രയോ മുമ്പു് ഈശ്വരാരാധനക്കുവേണ്ടി ജന്തുക്കളെ ബലികഴിക്കുന്ന സമ്പ്രദായത്തെ അവഹേളിച്ചു് പറഞ്ഞ തർക്കശാസ്ത്രത്തിന്റെ പിതാവായ കപിലമഹർഷിയുടെ വാക്കുകൾ ഞാൻ ചൊല്ലിത്തരാം. സ്വാതന്ത്ര്യം എന്നതു്

അന്യോന്യം ബന്ധമുള്ള നിലയായതുകൊണ്ടു് ഉറച്ചിരിക്കുന്ന ഒന്നല്ല. സ്വതന്ത്രയുള്ള ഒരു സ്ഥിതി അതിന്നില്ല. എത്രയോ പുരാണകാലത്തുതന്നെ നിവ്വിശേഷമായ സ്വാതന്ത്ര്യം ആരും അനുഭവിച്ചിട്ടില്ല. മായകളുടെ ബാധയിൽ നിന്നു് ഒഴിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നവക്കു് മാത്രമെ സമ്പൂർണ്ണ സ്വാതന്ത്ര്യസുഖം അനുഭവമായ്വരികയുള്ളു. മാതൃകയായ വിവേകം ഇന്നതെന്നു് കണ്ടുപിടിച്ചവക്കു്—മേൽ വിവരിച്ചവക്കു്—സ്വാതന്ത്ര്യം സമ്പൂർണ്ണമായെന്നു് ഗണിക്കാം."

"സൌഖ്യത്തെപ്പറ്റി അയാൾ എന്തു് പറയുന്നു" എന്നു് ഗ്രീക്ക് രാജ്യക്കാരൻ ചോദിച്ചു.

"ആ മഹർഷി പറയുന്നതു്, സൌഖ്യം എന്നതു് മനുഷ്യന്റെ ഒരു ജന്മവാസനയാണു്. മനുഷ്യന്റെ ഉദ്ദേശവും ഈശ്വരന്റെനിയമവും ഒന്നുപോലെ ആകുമ്പോൾ നമുക്കു് സൌഖ്യം ഉണ്ടാകുന്നു. പ്രശാന്തമായ പ്രകൃതി വികസിക്കുന്നോടത്തു് എല്ലാ കപടോപദേശങ്ങളേയും സ്വമേധയായും സത്യമായും വിട്ടു് ഒരു മനുഷ്യൻ ജീവൻ നയിച്ചാൽ അവിടെ സ്വാതന്ത്ര്യവും സന്തുഷ്ടിയും കണ്ടുമുട്ടും എന്നാണു് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു് എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

വാദപ്രതിവാദത്തിൽ പുറത്തുവന്ന യുക്തിവാദങ്ങളും കാണുവാൻതക്കതായ ബുദ്ധി, ചീനയിലെ പണ്ഡിതന്നു് ഉണ്ടായിരുന്നു. പ്ലെട്ടോവിന്റെയും അറിസ്ടോട്ടലിന്റെയും ഉപദേശാടിസ്ഥാനത്തിന്മേൽ വികസിച്ചുവന്ന മനോഭാവവും കപിലന്റെ ന്യായവാദഭ്രയിഷ്ടമായ ഉപദേശം ഗ്രഹിച്ചു് വളർന്നുവന്ന മനോഭാവവും അന്യോന്യം താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കുവാൻ ഒരു അവസരവും ചീനയിലെ പണ്ഡിതന്നു് കിട്ടി.

ഇപ്പോഴത്തെ വാദപ്രതിവാദം ഇതിന്നു് മുമ്പേ പല പ്രാവശ്യവും ഉണ്ടായ്വന്നതിന്റെ ഒരു തുടച്ചുമാത്രമായിരുന്നു.

അശോകന്റെ ഇടിവാൾപോലെ തോന്നുന്ന ചോദ്യങ്ങൾ അവരുടെ തക്കവിഷയങ്ങൾ വളരെ വിശദമാക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചങ്ങാതിമാർക്കുകൂടി അയാളുടെ തീക്ഷ്ണതയുടെ ഏതാനും അംശം സിദ്ധിച്ചു.

അദ്ധ്യായം പത്ത്.

പകലിലെ ഉഷ്ണം ശമിച്ചപ്പോൾ ചന്ദ്രവെളിച്ചത്ത് കോട്ടയുടെ മതിലിന്മേൽക്കൂടി അശോകനും ചങ്ങാതിമാരും നടന്നു. ലോകത്തിന്റെ വക്കത്ത് മഞ്ഞിന്നുള്ളിൽ കണ്ടുപിടിച്ചതാണെന്ന് പറഞ്ഞുവരുന്ന ഒരു ദ്വീപ് അവരുടെ സംസാരവിഷയമായി.

"ഒരു യവനസഞ്ചാരിയാണ് ഈ ദ്വീപ് ആദ്യം കണ്ടത് എന്ന് എന്റെ കപ്പൽക്കാർ എന്നോട് പറഞ്ഞു" എന്ന് രാജ്യപ്രതിനിധിയായ അശോകൻ ഡയോനിഷ്യസ്സിനോട് പറഞ്ഞു.

"അവന്റെ രാജ്യം മസ്സിലിയ (=മാർസെയിൽ) ആണ്. അതാണ് ഞങ്ങൾ കൂടിയേറിപ്പാർക്കുന്ന ഏറ്റവും പടിഞ്ഞാറ് കിടക്കുന്ന രാജ്യം. അവന്റെ പേർ 'ഡിസിയസ്' എന്നാണ്."

നിയാർക്കോസിന്ന് അവനെപ്പറ്റി നല്ല അഭിപ്രായമാണെന്ന് എന്റെ വലിയച്ചൻ പറയാറുണ്ട്. ആ ദ്വീപ് എപ്രകാരമിരിക്കുന്നു?

"അവിടത്തെ സ്ഥിരവാസികളും 'ആംബിയൻസ്' എന്നു് പറയുന്ന ഒരുക്രൂട്ടം ജനങ്ങളാണു്.

ഇടക്കു് ഡയാമാക്കോസു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ കുട്ടിക്കാലത്തു് കടപ്പുറത്തു് മണലിന്മേൽനിന്നു് കളിക്കുമ്പോൾ ആ തീരത്തു് മസീലയിൽനിന്നുവന്ന കച്ചവടക്കാരായ ചില കപ്പൽക്കാർ ഇറങ്ങി. അവരുടെ കഥകൾ എന്നെ വിനോദിപ്പിച്ചു. അവർ കലഹപ്രിയരായിരുന്നു. പയിത്തിയാസിന്റെ കപ്പൽയാത്രക്കു് വേണ്ടുന്ന സാമാനങ്ങൾ വാങ്ങാൻ ആരാണു് അധികം പണം സമ്മാനിച്ചതു് എന്ന കാര്യം തീർച്ചപ്പെടുത്താൻ കഴിയാഞ്ഞിട്ടു് അവർ അന്യോന്യം വല്ലാതെ കലഹിച്ചിരുന്നു.

"എന്നാൽ 'ഹിറൊഡോട്ടസ്സു്' എന്ന നമ്മുടെ പ്രസിദ്ധ ചരിത്രകാരൻ പറയുന്നതു് യൂറോപ്പിന്റെ പടിഞ്ഞാറു് ഭാഗത്തു് സമുദ്രംക്രൂടി ഇല്ലെന്നാണു്. സമുദ്രമില്ലെങ്കിൽ ടീച്ച് എങ്ങിനെ ഉണ്ടാകും?" എന്നു് ഡയാനിഷ്യസ്സു് പറഞ്ഞു.

ഈ വാക്കു് ഡൈമാക്കോസ്സിന്റെ വാക്കിൽ എല്ലാർക്കും ഉണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസം ക്ഷയിപ്പിച്ചു.

"വത്സ! എന്റെ പുസ്തകങ്ങൾ പരിശോധിച്ചാൽ കാര്യം ശരിയായി ഗ്രഹിക്കാം" എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു. "ഡയാനിഷ്യസു്! നിങ്ങൾ ഇന്നാൾ വന്നപ്പോൾ കൊണ്ടുവന്ന പെപ്പൈരസ്സിലെ എഴുത്തു്, ഭാഷാന്തരം ചെയ്യാൻ ഇതാണു് ഒരു അവസരം. ആ ചുരുളകം എന്റെ എത്രയോ വിലയേറിയ റിക്കാട്ടിൽ ഇരിപ്പുണ്ടു്. എന്റെ പുസ്തകം സൂക്ഷിപ്പുകാരൻ നമുക്കു് വേണ്ടുന്ന ഒത്താശകളും ചെയ്തുതരും."

അശോകൻ രാജധാനിയിലെ കോണിപ്പടി ഇറങ്ങി. മുറ്റത്തിറങ്ങി സൈപ്രസ്സു് മരങ്ങൾ ചുറ്റും നില്ക്കുന്ന തന്റെ

അബാധമായ വിശ്രമസ്ഥലത്തിൽ വന്നു. മരത്തോലിന്റെ ചുറകളും പനയോലകളും കൂറേ നേരം അങ്ങും ഇങ്ങും ചിതറിത്തിരഞ്ഞപ്പോൾ കാലതാമസം ക്ഷമാതെ അലക്സേണ്ട്റിയയിലെ പൈപ്പൈറസ് (=ഒരുതരം എഴുത്തുകടലാസ്സ്) കണ്ടുകിട്ടി. ഡയോനിഷ്യസ് അതു് ഉറക്കെ വായിച്ചു. ഹെറോഡോട്ടസ്സിന്റെ വാക്കുകൾ അക്ഷരം പ്രതി തർജ്ജമ ചെയ്തു.

"യൂറോപ്പിന്റെ അതിര് എനിക്കു് വിശ്വാസത്തോടെ എഴുതാൻ കഴിയുകയില്ല. വടക്കൻ കടലിൽച്ചെന്നുചേരുന്നതായ എറിഡാനസ് എന്ന ഒരു പുഴയുണ്ടത്രെ. അവിടുന്നാണുപോലും കപ്പൽക്കാർ അമ്പർ കൊണ്ടുവരുന്നതു്. ആ കഥ ഒരു കവിയുടെ ആലോചനമാത്രമായിരിക്കണം. എന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്. പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തു് ദൂരിക്കുകളിൽ തകരം വിളയുന്ന സ്ഥലങ്ങളുണ്ടെന്നു് കേൾക്കുന്നതു് വെറും കേട്ടുകഥകളാണ്. ഭൂമിയുടെ ഏതു് മൂക്കിലും കപ്പൽയാത്രചെയ്യാൻ മടിയാത്ത ഫിനീഷ്യൻസ് ആണ് നമുക്കു് തകരവും അമ്പറും കൊണ്ടുവന്നുതരുന്നതു്, എന്നതു് പരമാർത്ഥവും ആണെന്താനും. ലോകത്തിന്റെ ചുറ്റും കിടക്കുന്ന ഈ രാജ്യങ്ങളിലാണ് ജനങ്ങളും ഏറ്റവും വിലമതിക്കുന്ന സാധനങ്ങളും ഉണ്ടാക്കുന്നതെന്നു് എനിക്കു് നിഷേധിക്കാനും പാടില്ല" ഇവിടെ ഡയോനിഷ്യസ്സു് അവന്റെ വാക്കുകൾക്കു് ശക്തി വരുത്തി. "യൂറോപ്പിന്റെ മറുഭാഗത്തു് ഒരു കടൽ കിടക്കുന്നുണ്ടെന്ന വിവരത്തിനു് കണ്ട സാക്ഷികളൊന്നും നിരാക്ഷേപമായി തെളിവ് തന്നിട്ടില്ലെന്നാണ് ഹിറോഡോട്ടസ്സിന്റെ അഭിപ്രായം. ആ അഭിപ്രായത്തെ ആരും ഇതുവരെ ഖണ്ഡിച്ചിട്ടില്ല എന്നു് യവനന്റെ വാക്കു് എല്ലാവർക്കും വിശ്വാസയോഗ്യമായി വന്നു. ഇങ്ങിനെ ആൽബിയൻ ഉണ്ടു് എന്നതു് കേവലമല്ലെന്നുബോധം വന്നു

തിൽപിന്നെ അലക്സേണ്ട്റിയയുടെ അടുത്തുള്ള ഉഠംക്കടലിൽ പ്ടോലിമി ഉണ്ടാക്കിവരുന്ന ഗോപുരത്തിന്റെ വിവരത്തെപ്പറ്റി അശോകൻ അന്വേഷിച്ചു.

ഡയോനിഷ്യസ്സ് പറഞ്ഞു. "ഈ ഗോപുരത്തിന്റെ നെറുകയിൽ കപ്പൽക്കാരുടെ അറിവിന്നുവേണ്ടി ഒരു വെളിച്ചം വെക്കുന്നുണ്ട്. നമ്മുടെ 'ഫാറാവോ'യുടെ ഗോപുരം കണ്ടു് അതിശയിക്കുവാൻ ഈ ഉഠംക്കടലിൽ അനേകം രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് കപ്പലുകഠം വന്നു് സമൂഹിക്കുന്നുണ്ട്. അക്കൂട്ടത്തിൽ മൌഢ്യന്മാരേയും ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അശോക രാജാവേ! നിങ്ങഠം ഞങ്ങളെ ബഹുമാനിക്കുന്നില്ലേ! ഫാറാവായുടെ ഗോപുരം ഒരു അതിശയകാന്തിയുള്ള കാഴ്ചയാണു്. ഇരുട്ടിൽ അതു് കത്തുന്നുണ്ടോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകും. 'ഹെഷിസ്റ്റിയേൻ' സാമാനങ്ങഠം വാക്കുന്ന പാതാളത്തിലുള്ള തീക്കുണ്ഡത്തിൽനിന്നു് വിറകുകഠം അവിടെ കടലൊഴുക്കിൽപെട്ടിട്ടു് എത്തിച്ചേരുന്നുണ്ടുപോലും. അതു് കറുത്ത നിറത്തിലുള്ള ഒരുമാതിരി പാറയാണു്. (കല്ക്കരി) വിറകേക്കാഠം അധികനേരം അതു് കത്തും. ഊതേണ്ടുന്ന ആവശ്യമേ ഇല്ല."

ഈ പാറവിറകിന്റെ ഒരു വിവരണം എന്റെ ഗ്രന്ഥാലയക്കാരനു് കൊടുക്കണം. ഉജ്ജയിനിയിലെ കച്ചവടക്കാക്കുവേണ്ടി 'കെന്വെൽ' കടലിൽ അങ്ങിനെ ഒരു ഗോപുരം എനിക്കും ഒന്നു് പണിയാമല്ലോ.

"ഇതു് കേട്ടപ്പോഠം ഡയോനിഷ്യസ് ചൊല്ലിക്കൊടുത്ത പ്രകാരം ഒരു എഴുത്തുകാരൻ എഴുത്താണികൊണ്ടു് എഴുതിത്തുടങ്ങി.

"രാത്രി കപ്പലോടിക്കുന്നവക്കു് ഒരു മാർഗ്ഗനിർണ്ണയത്തിന്നുവേണ്ടി ഒരു കെടാവെളിച്ചം സ്ഥാപിക്കാൻ അലക്സേണ്ടറിയ ഉഠംക്കടലിലെ ഫാറോസ് ദ്വീപിൽ പ്ടോലിമി

രാജാവ് ഒരു ഗോപുരം തീപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. മറേറക്കരയിലെ 'നൈഡോസിൽ'നിന്ന് ഈ പണി നടത്താൻ സോടാട സ്സിനെ ഇഞ്ചിനീയരായി നിയമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇരുന്നൂറാം പൊക്കത്തിൽ ഈ ഗോപുരം എടുക്കാമെന്ന് അയാൾ ഉദ്ദേ ശിക്കുന്നു.

"സോടാടസ്സിന്നു് അത് സാധിക്കുമോ എന്ന് ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു" എന്ന് ഡൈമാക്കോസ് പറഞ്ഞു.

അശോകൻ ചോദിച്ചു "എന്തുകൊണ്ട്"? നിങ്ങൾ എന്തിന്ന് സംശയിക്കുന്നു? അസാദ്ധ്യ കാര്യത്തിൽതന്നെ ഉദ്യമിച്ചു നോക്കാൻ ആലോചനയും നെഞ്ഞൂക്കും ഉള്ളവ രാണ് നമുക്ക് വേണ്ടത്.

അശോകനോട് വ്യവഹരിക്കാൻവേണ്ടി വന്ന ചീന പ ണ്ഡിതൻ അശോകന്റെ വാക്ക് കേട്ടിട്ട് ഉത്സാഹിതനായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"അങ്ങനേ! 'ചീ' രാജ്യത്തിൽ അ ങ്ങിനെ ചെയ്യാൻ വയ്യുന്ന അനേകം പ്രഭുക്കന്മാർ ഉണ്ട്." അവർ പറയുന്നതു് ആകാശം തൊടത്തക്ക ഉയരമുള്ള ഒരു കന്മതിൽ ഉണ്ടാക്കാൻ അവർ വട്ടംകൂട്ടുന്നുണ്ടത്രേ."

"എനിക്കാമാതിരി ഉശിരന്മാരെ വളരെ ഇഷ്ടമാണെ ന്ന് നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ നാട്ടുകാരെ അറിയിപ്പാൻ താല്പര്യ പ്പെടുന്നു" എന്ന് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

"സർവ്വത്ര ശാന്തി ഉണ്ടാക്കിയ രാജാവിന്റെ പുത്രാ! നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തെ ഹിമഗിരികൾ രക്ഷിക്കുന്നു" എന്ന് ആകാശം തൊടുന്ന ഹിമാലയം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു പണ്ഡി തൻ പറഞ്ഞു. "മനുഷ്യനിർമ്മിതമായ കന്മതിൽ നിങ്ങൾ ക്കാവശ്യമില്ല."

"എന്നാലുംകൂടി കല്ല്കൊണ്ട് ഒന്ന് ഉണ്ടാക്കണം എന്നാണ് എന്റെ അഭിലാഷം" എന്ന് അശോകൻ പ റഞ്ഞു. "ഞങ്ങളുടെ കച്ചവടക്കാർ പാറകളെ കണ്ണാടി

പോലെ മിന്നിക്കുന്നതു് കാണുന്നില്ലേ! എല്ലാവരേയും സ്നേഹിച്ചും തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയും വാഴുന്ന ജഗദീശന്നു് അപ്പിക്കുവാൻതക്കവണ്ണം ഞങ്ങളുടെ കൊത്തുപണിക്കാരും, മിനുസപ്പണിക്കാരും ഒന്നിച്ചുകൂടി സുന്ദരകലയിൽ വാസനയുള്ള ഇന്ത്യക്കാക്ക് മറെറാരു കെട്ടിടവും നിർമ്മിച്ചുകൊടുക്കുമെന്നു് എനിക്കു് നല്ല വിശ്വാസമുണ്ടു്.''

''എല്ലാവരേയും സ്നേഹിക്കുന്ന ആളോ'' എന്നു് ചീനക്കാരൻ ആവർത്തിച്ചു. ''നിങ്ങൾ മൊട്ടിയുടെ മട്ടിൽ സംസാരിക്കുന്നു''

''ആരാണു് മോട്ടി'' എന്നു് അശോകൻ ചോദിച്ചു.

''മൊട്ടീ ഞങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിൽ ജനിച്ച ഒരു ജ്ഞാനിയാണു്. ലോകം ഭരിക്കുന്ന സർവ്വശക്തന്റെ പ്രത്യേകഗുണം പ്രേമമെന്നാണു് അയാൾ ഉപദേശിച്ചതു്. മനുഷ്യന്മാരുടെ ജീവിതരീതി അന്യോന്യം സ്നേഹം കാണിച്ചിട്ടായിരിക്കണം എന്നാണു് അയാളുടെ വാദം. അങ്ങനേ! 'വീൺകാരും' 'ടാട്ടർക്കാരും' ആ നീതിയെ എത്രമാത്രം ധിക്കരിച്ചിട്ടാണു് നടക്കുന്നതെന്നു് നിങ്ങൾക്കു് നിശ്ചമില്ലേ! ഹൺകാടരെ കാണുന്നതിന്നു് മുമ്പേ അവരുടെ ഉണക്കി വെടിപ്പാക്കാത്ത പെരുച്ചാഴിതോലുകളുടെ നാറ്റം കേട്ട മാത്രയിൽതന്നെ ഗ്രാമീണർ ഓടിത്തുടങ്ങും. നമ്മുടെ പ്രഭുക്കന്മാർ വിചാരിക്കുന്നതു് ഒരു വലിയ കന്മതിൽ കെട്ടിയാൽ ഇവറാങ്ങളുടെ ദ്രോഹത്തിന്നു് ശമനം ഉണ്ടാകുമെന്നാണു്. കുടുംബജീവിതത്തിന്നു് അനർത്ഥമുണ്ടാക്കുന്ന ഈ ജന്തുക്കളെ എന്തുചെയ്യും?

''ഹാ! എന്നാൽ മരം ഉണ്ടാകും മുമ്പേ ബീജം ഉണ്ടായി, മുട്ട ഉണ്ടാകുംമുമ്പേ കോഴിക്കുഞ്ഞുണ്ടായി എന്ന എന്റെ നിയമത്തോടു് മോട്ടിയും യോജിക്കുമെന്നു് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു'' എന്നു് ഡയോക്സു് പറഞ്ഞു.

"കുറേ അധികം പഠിപ്പും, കുറേ അധികം ആലോചനയും കഴിച്ചതിൽപിന്നെ മാത്രമല്ലാതെ ഏനിയും അപ്രകാരം പറവാൻ പാടില്ല" എന്നു് ചീനക്കാരൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

കുടിക്കാഴ്ച തല്ക്കാലം നിൎത്തി എന്നു് അറിയിക്കും പ്രകാരം അശോകൻ എഴുന്നേറ്റു.

"നേരം അതിക്രമിച്ചു തുടങ്ങി. 'ചീ' രാജ്യത്തിലെ ജ്ഞാനിയായുള്ളോവെ! നിങ്ങളെ ഏനിക്കു് ഉജ്ജയിനിയിൽ വെച്ചു് കാണ്മാൻ താല്പൎയ്യമുണ്ടു്. കച്ചവടക്കാരൻ ആ മാൎക്കറ്റിൽ വരാതിരിക്കില്ല. പിന്നെ രാജ്യപ്രതിനിധികളെ നോക്കീട്ടു് "ഞങ്ങളുടെ തക്ഷശിലയിലെ വിനോദസ്ഥലത്തു വെച്ചു് നാളെ നിങ്ങളെ ഞാൻ രസിപ്പിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നു. മറന്നാൾ നായാട്ടിനു് പോകുന്നു."

അദ്ധ്യായം പതിനൊന്നു്.

വിനോദമന്ദിരത്തിന്റെ ഭ്രഷണാങ്കിതമായ പടിവാതിലിന്റെ എതിരായി വരുന്ന മൂന്നാളുകൾ ധരിച്ചിരുന്ന സഞ്ചാരികളായ പണ്ഡിതന്മാരുടെ വേഷം അവരുടെ രാജത്വം മറച്ചുവെച്ചില്ല. നിലത്തു് അച്ചിച്ച പുഷ്പങ്ങൾ വേറിക്കിടന്നിരുന്നു. കടന്നുപോകുന്നവരുടെ ശ്രദ്ധ ആകൎഷിക്കുവാൻതക്കവണ്ണം, വൎണ്ണകാഠിന്യമുള്ള പതാകകൾ കാറ്റു കൊണ്ടു് സ്തംഭംവെച്ചു് തൂറ്റുവെച്ച വാതിലിന്റെ അരികെ ഒരു തവണക്കാരി നിന്നിരുന്നു. അവളാണു് മൂപ്പുള്ളവരേയും ചെറുപ്പക്കാരേയും കലാവിദ്യ പ്രദൎശനസ്ഥലത്തേക്കു്

ഒരു ഇടനാഴിയിൽക്കൂടെ കാണികളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോവാൻ റെഡിയായി നിന്നത്.

സഞ്ചാരികളായ പണ്ഡിതന്മാർ മുത്തുശ്ശിപ്പികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ തുറിച്ച ഭാഗങ്ങളിൽ (ബാല്ലൂണി) കേറിച്ചെല്ലാനുള്ള കോണി ഏറിപ്പോകുന്നുണ്ടോ എന്നറിവാൻ വേണ്ടി തവണക്കാരി ഒന്നാമത്തെ മുറിയിൽ അല്പം നിന്നു. അവർ നേരെ നടന്നു.

"ഹേ സ്ത്രീ! ഞങ്ങൾക്ക് സ്തൂപം വെക്കുന്നവരേയാണ് കാണേണ്ടത്." അവർ അവരെ രണ്ടാമത്തെ മുറിയിൽ കൊണ്ടുചെന്നു. അവിടെ ആടുകളേയും മാടുകളേയും മുട്ടിക്കാൻ വേണ്ടി നിരത്തിനിത്തിയിരുന്നു. പന്തയം വെക്കാനുള്ള ആളുകളും തെയ്യാറായി നിന്നിരുന്നു. പോരാഞ്ഞിട്ട് പന്തയക്കാർ പടവെട്ടുന്ന മീനുകളെ കൊണ്ടുയിട്ട ചെമ്പുകളിലും നോക്കിനിന്നിരുന്നു. നീലയും ചുകപ്പും വണ്ണങ്ങളായ ആ മത്സ്യങ്ങളും അവറയുടെ നീണ്ട വാൽചിറകുകളും ഇളക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അശോകന്റ് പാടലീപുത്രത്തിലെ തുറമുഖത്തിലെ കപ്പൽക്കാരെയാണ് ഓമ്മവന്നത്."

"ഹേ സ്ത്രീ! ഞങ്ങൾക്ക് സ്തൂപംവെക്കുന്നവരെയാണ് കാണേണ്ടത്. മൂന്നാമത് ഒരു മുറിയിൽ ചെന്നപ്പോൾ രത്നഖചിതമായ കരുക്കളും വീഴ്ത്തുന്ന രീതിയും നോക്കി അവശരായ ജനങ്ങളും നിന്നിരുന്നു. അവർ ചിലപ്പോൾ ദുസ്സഹമായി നിലവിളിച്ചു.

"ദ്രംബാ! ദ്രംബാ! ഒരു ഭാഗ്യമുള്ള കരുച്ചാട്ടം" ഇതും കേട്ട അശോകനും മറ്റും പോകുമ്പോൾ ആരോ അവരെ വിളിച്ചു.

"ചൂതുകളി രാജാവില്ലാത്ത ഒരു രാജ്യമാണ്."

ഹേ സ്ത്രീ! ഞങ്ങൾക്ക് സ്തൂപമാണ് കാണേണ്ടത് എന്ന് അശോകൻ പിന്നേയും പറഞ്ഞു.

മറെറാരു മുറിയിൽ പലതരം കൈത്തൊഴിലാളികളെ അവർ കണ്ടു. ചിലർ മുദ്രകൊത്തി ഉണ്ടാക്കിയിരുന്നു: ചിൽ കൊത്തുപണിയുള്ള ആഭരണങ്ങളും ഉണ്ടാക്കുന്നതും ഒപ്പുമിടുന്നതുംകണ്ടു. ചിലർ പൊന്നാഭരണങ്ങളും പൊൻപാത്രങ്ങളും ഉണ്ടാക്കിയിരുന്നു. ചിലർ സ്ഫടികക്ഷണങ്ങൾ വരണ്ടിവെടിപ്പാക്കാൻ നിന്നു. രത്നക്കല്ലുകളും മറവും മിനുസമാക്കാനും തുളക്കാനും, മിനുസപ്പണിക്കാർ തിരിപ്പുളികളും മറവും ഉപയോഗിച്ചു് വേലചെയ്തിരുന്നു.

ഹേ സ്ത്രീ! ഞങ്ങൾക്ക് സ്തൂപമാട്ടന്നവരേയാണ് കാണേണ്ടതു്.

പഴം കായ്ക്കുന്ന മരത്തോട്ടങ്ങളിൽ പൂവുള്ള മരങ്ങളിൽ കേറിയിരുന്ന് പെൺകുട്ടികൾ ഊഞ്ഞാലാടിയിരുന്നു. അവരുടെ പാട്ടുകൊണ്ടും, അവരുടെ കണ്ണുകൊണ്ടും, അവരുടെ മിനുന്ന പാദങ്ങൾകൊണ്ടും ആകൃഷ്ടനായ അശോകൻ ഡയോനിഷ്യസ്സിനോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"ഇതൊക്കെ കണ്ടാൽ ദേശാടനം ചെയ്യുന്ന പക്ഷി കൾക്കുടി സ്ഥലം വിട്ടു പോകാൻ മടിക്കും"

എന്നാൽ അയാൾക്കുവേണ്ടി ചങ്ങാതികൾ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

"ഹേ സ്ത്രീ! ഞങ്ങൾക്ക് നത്തുകികളെയാണ് കാണേണ്ടത്."

സ്ത്രീ അവരെ അഞ്ചാമത്തെ മുറിയിൽ കൊണ്ടുപോയി. ഒരു കൃത്രിമ തടാകത്തിൽനിന്നു് പൊന്തിയ ഒരു പാളയത്തിന്റെ അരികെ എത്തിയപ്പോൾ തേനീച്ചകളുടെ മൂളലിനേക്കാൾ മനോഹരമായ സംഗീതസ്വരം കേട്ടപ്പോൾ

അവർ അവിടെത്തന്നെ നിന്നുപോയി. നീല നിലത്തു ഒരു നടി ഒരു തുണിവിരിച്ചു് അതിന്മേൽ വണ്ണപ്പൊടികളും വെച്ച പാത്രങ്ങളും വെച്ചിട്ടു് അവൾ അങ്ങും ഇങ്ങും ആടുവാൻ തുടങ്ങി. കാറ്റാലാടുന്ന (മേലോട്ടു് ചാടുന്ന) നീർകിരണങ്ങളെപോലെ അവൾ തന്റെ കൈകളും ആട്ടി. പക്ഷികളും ആടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ചെറു ചുള്ളികളിന്മേൽ നില്ക്കുംപോലെ അവളുടെ കൈകളും ആടി.

ഒന്നരണ്ടടി വെക്കുമ്പോൾ അവൾ കുനിഞ്ഞു് വണ്ണപ്പൊടികളും എടുത്തു. അവളുടെ മുളംപോലെയുള്ള വിരലിന്റെ അറ്റം മുതൽ അവളുടെ തണ്ടയുടെ കിലികിലിപ്പു് വരെ അവളുടെ നൃത്തം ഓരോ സൂചനയായിരുന്നു.

സംഗീതം സമാപ്തമായി. നടി പിന്നോട്ടു് വാങ്ങിനിന്നു. അവളുടെ കാലിന്റെ അടുക്കെ നിലത്തിരുന്ന വിരിയുടെ മേൽ ഒരു കയിലിന്റെ ചിത്രം പ്രത്യക്ഷമായി.

അശോകനും ഹസ്തതാഡനത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. മുകന്ന മുടിയുള്ള നടിയോടു് തന്റെ അടുക്കെ വന്നിരിക്കാൻ പറഞ്ഞു.

"സുമുഖി! ഈ മാതിരി മുടി എനിക്കിഷ്ടമാണു്" എന്നു് പറഞ്ഞു. അവളുടെ മുടി ഒരു പിടി കൈക്കൊണ്ടു് പിടിച്ചു് കച്ചവടക്കാർ പട്ടോ, കമ്പിളിയോ പരിശോധിക്കുംപോലെ നോക്കി. "മിക്ക പെൺകുട്ടികളും ഈ മാതിരി മുടി കറുപ്പിക്കും."

"നിങ്ങൾക്കു് നഷ്ടം പറഞ്ഞു തരട്ടെ" എന്നു് അയാളുടെ കൈ പിടിച്ചു നടി ചോദിച്ചു. അശോകൻ കൈ വലിച്ചുകളഞ്ഞില്ല.

അവൾ ഒരു മുഹൂർത്തനേരം കൈ നോക്കി. പിന്നെ സാവധാനം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—

"നിങ്ങളുടെ പൂർവ്വന്മാർ ഭയപ്പെട്ടുത്തി സമ്പാദിച്ച മുതൽ നിങ്ങൾ കനിവുകൊണ്ടു് നിലനിർത്തും."

അശോകൻ ചിന്താമഗ്നനായി അവളുടെ കണ്ണുകൾ നോക്കി. പിന്നെ പെട്ടെന്നു് എഴുനേറ്റു് "എനിക്കു് പോകണം" എന്നു് പറഞ്ഞു.

അയാളെ പിടിച്ചുനിർത്താൻ അവൾ കൈ നീട്ടി എന്നാൽ തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെ അയാൾ അവിടം വിട്ടു.

അവൾ വീണ എടുത്തു് ഇങ്ങിനെ പാടി. "ഒരു കുതിരയെ നിർത്താൻ നിങ്ങൾക്കു് കടിഞ്ഞാൺ പിടിക്കേണ്ടിവരും. ഒരു ആനയെ നിർത്താൻ ചങ്ങല വേണ്ടിവരും. ഒരു സ്ത്രീയെ നിർത്താൻ ഹൃദയം ഉപയോഗിക്കുക. ഹൃദയമില്ലെങ്കിൽ മടങ്ങിപ്പോകുന്നതാണു് നല്ലത്." ‡

‡ പ്ലൈയിക്കാട്ടിൽനിന്നു് റൈഘരുടെ തർജ്ജമ.

അദ്ധ്യായം പന്ത്രണ്ടു്.

രാധാനിയിൽവെച്ചു് വിടവാങ്ങുന്നവരെ വളരെപേരെ കണ്ടു്, യാത്രാനുവാദം കൊടുക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. ഒടുവിൽ അശോകൻ വ്യസനംകൊണ്ടു് ഘനത്ത ഹൃദയത്തോടെ തക്ഷശിലയും വിട്ടു് അശ്വാരൂഢനായി ഉജ്ജയിനിയിലെ വൈസറോയിയുടെ ജോലി നോക്കാൻ പോയി.

തന്റെ സഹോദരൻ സുമനസ്സിനു് സഹായമായി ഒരു സേനയുടെ നാഥനായി ഭവനത്തിൽനിന്നു് കുതിരമേലേറി ധൃതഗതിയായി അന്നു് പോകുമ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന ഉന്മേഷം ഈ യാത്രയിൽ വളരെ കുറവായിരുന്നു.

അയാൾക്ക് ഈ പുതിയ ജോലിയിൽ ഉത്സാഹമില്ലായിരുന്നു. തക്ഷശിലയിലെ ബുദ്ധിപരമായ വിനീതഭാവം അയാളെ ഒന്ന് ഉണർത്തിയിരുന്നു. ഭരണരീതിയെപ്പറ്റി തന്റെ സ്വന്തം അഭിപ്രായങ്ങൾ നടപ്പിൽ വരുത്താൻ എത്രയോ തൃഷ്ണയോടെ രണ്ടു് കൊല്ലം മുമ്പു് ഈ തരിശ്ശും ചെരിവും ഉയരവും ഉള്ള ഭൂമിയിൽക്കൂടെ അദ്ദേഹം സവാരി ചെയ്തുപോയിരുന്നു. ഉയർന്ന ടിക്കുകളിൽനിന്നു് തന്റെ വരവും പോക്കും നോക്കിയിരുന്ന പൌരന്മാരെ ഇപ്പോൾ അയാൾ ഇച്ഛാഭംഗത്തോടെ നോക്കി. മുഖ്യമായ ആ കച്ചവടവർത്തുളിൽക്കൂടെ വന്നും പോയും കൊണ്ടിരിക്കുന്നവരും തന്നെ കാണാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവരും ആയ പരദേശികളെപ്പറ്റി അയാൾ സങ്കടത്തോടെ വിചാരിച്ചു. യുവരാജാവിന്നു് രാജ്യഭരണത്തിന്നു് വേണ്ടുന്ന പരിശീലനം കൊടുപ്പാൻ ഉജ്ജയിനിയിലെ കച്ചവടാഭ്യാസം ഒരു മുഖ്യ പ്രകാരം ഉപാഠമാണെന്നു് പണ്ടുപണ്ടേ വിചാരിക്കപ്പെട്ടുപോയിരുന്നു. ഇതു് മനസ്സിലാക്കിയതുകൊണ്ടു് അശോകൻ ആശാഭംഗങ്ങളൊക്കെ അകറ്റി ജലംനദിയുടെ നേർക്കു് തന്റെ കുതിരയെ ഓടിച്ചു.

കേന്പെ ഉൾക്കടലിൽക്കൂടെ പുതിയ വൈസറോയിയെ കൊണ്ടുവരാൻ വേണ്ടി ഉജ്ജയിൻ നിവാസികൾ അയച്ച ഒരു കപ്പൽ അവിടെ കാത്തുനിന്നിരുന്നു. മാൾവാമുകൾപ്പരപ്പിലെ സ്വർണ്ണഗോപുരങ്ങളുടെ പട്ടണത്തോടു് യോജിപ്പിക്കുന്ന ഉരു തുറമുഖത്തിൽ വന്നുചേരുന്ന ഒരു കച്ചവടമാർഗ്ഗമുണ്ടായിരുന്നു. ഈ മാർഗ്ഗം കേന്പെ ഉൾക്കടലിൽനിന്നു് വരുന്നതായിരുന്നു.

ഈ കച്ചവടക്കാരുടെ പട്ടണത്തിൽവെച്ചു് അശോകന്നു് അസാധാരണമായ ഒരു സല്ക്കാരം ഒരുക്കിക്കൂട്ടിയിരുന്നു.

ഈ സമുദ്രവ്യാപാരികളുടെ സ്വഭാവഗുണവും സംസ്കാരതല്പരതയും പുതിയ വൈസ്രോയിയുടെ പ്രേമം ഉല്പാദിപ്പിച്ചു.

അശോകന്റെ കച്ചവടപരിശീലനത്തിന്ന് ഒരു ധനികനായ കച്ചവടക്കാരനെ ഗുരുവായി നിയമിച്ചു. ഈ പ്രാപ്തനായ ഗുരു പഞ്ചായത്തിൽ തന്റെ ശിഷ്യന്ന് രസം പിടിപ്പിപ്പാൻ വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തു. പഞ്ചായത്ത് എന്ന് പറഞ്ഞാൽ പട്ടണത്തിലെ കാര്യാദികൾ നടത്തുന്ന അഞ്ചാളുള്ള ഒരു സഭയായിരുന്നു.

ഉജ്ജയിൻ പട്ടണത്തിലെ നാട്ടുഭരണം (=മുൻസിപ്പാലിറ്റി) തക്ഷശിലയിലെ തന്റെ ജീവിതത്തിന്റെ വൈവിധ്യവും വർണ്ണവും കണ്ടതിൽപിന്നെ ഏക രീതികൊണ്ട് ദ്രോഹമയമായി ഭവിച്ചു. പട്ടണത്തിൽ വരുന്ന പരദേശികളുടെ സൌകര്യം അന്വേഷിക്കുന്ന ഒരു കമീഷൻ മാത്രമേ ഉജ്ജയിനിയിൽ ഒരു രസകരമായ പ്രവൃത്തിയായിട്ട് ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ.

അശോകൻ തന്റെ അച്ഛന്ന് ഇങ്ങിനെ എഴുതി:—

"ഉജ്ജയിൻ പട്ടണത്തിൽ പരദേശികൾക്ക് പാപ്പാനുള്ള ഏർപ്പാടുകൾ ഉണ്ട്. അവർക്ക് പ്രതിഫലം വാങ്ങാതെ ചികിത്സ കൊടുക്കുന്നതാണ്. വല്ലവരും മരിച്ചാൽ മാനമര്യാദയോടെ ശവസംസ്കാരം ചെയ്യുവരുന്നു. നമ്മുടെ പട്ടണത്തിൽനിന്ന് വല്ല പരദേശിയും മരിച്ചാൽ പരേതന്ന് വല്ല സ്വത്തുക്കളും ഉണ്ടെങ്കിൽ അവയൊക്കെ അയാളുടെ അവകാശിക്ക് അന്വേഷിച്ചുപിടിച്ചു നമ്മൾ അയച്ചുകൊടുക്കാറുണ്ടെന്ന വിവരം എനിക്ക് വളരെ തൃപ്തിയായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ സെൻസസ്സ് (=ജനസംഖ്യയുടെ കണക്കും മറ്റും) പ്രവൃത്തി ആരംഭിക്കുമ്പോൾ വൈസ്രോയി അയാളുടെ

സ്വന്തം കാര്യങ്ങൾ നിലവിൽ വെച്ചു. ആ പ്രവൃത്തിയെപ്പറ്റി പൂർണ്ണ വിവരം നിങ്ങൾക്ക് തരേണ്ടതാണ്.

ദൂരദേശത്തേക്ക് കൊണ്ടുപോവാൻ മാണിക്യങ്ങളും, മുത്തുകളും, പഞ്ചസാരയും, കറുപ്പുത്തോലും, മയിലുകളും, പവിഴവും, സ്വർണ്ണവും വഹിച്ചു, ഭംഗിയുള്ള നീർപ്പക്ഷികളെപോലെ, നമ്മുടെ കപ്പലുകൾ സമുദ്രത്തിൽ ഇറങ്ങുന്നത് കണ്ടുകൊണ്ടിരിന്റെ തീരത്തുനിന്നിട്ട് നോക്കുന്നതു് നിങ്ങൾക്ക് എത്ര രസമായിരിക്കുമെന്നു് ഞാൻ എപ്പോഴും വിചാരിക്കാറുണ്ടു്. 'ചീ' രാജ്യവുമായി കടൽക്കച്ചവടം ചെയ്യാൻ പൂർണ്ണാധികാരം സിദ്ധിച്ചതു് നമുക്കാണെന്നു് കച്ചവടക്കാർ പറയുന്നു. മഹായുദ്ധരാസമുദ്രത്തിലെ യാതൊരു കച്ചവടക്കാരും അത്രദൂരംവരെ പോവാൻ ധൈര്യമില്ല.

കപ്പിത്താന്മാരെ ഒക്കെ പരിചയപ്പെടുമ്പോഴുള്ള ഒരു മന്ദഹാസത്താൽ അശോകൻ ബഹുമാനിച്ചു. സാമ്രാജ്യം ഏതു് പ്രകാരത്തിൽ നടക്കുന്നുണ്ടെന്നു് മനസ്സിലാക്കാൻ അശോകനു് മാർക്കറ്റിൽ പോയാൽ മാത്രം മതി. തന്റെ വലിയച്ചൻ പാരസികംവരെ വിസ്തീർണ്ണമാക്കിവെച്ച തന്റെ രാജ്യത്തിന്റെ അതുത്തിസ്ഥലത്തിൽനിന്നു് അതിന്റെ അപ്പുറം കിടക്കുന്ന രാജ്യങ്ങളുടെ വിവരവും ക്രോടിഗ്രഹിപ്പാൻ അശോകനു് സാധിച്ചു. അശോകന്റെ സ്വഭാവത്തിനു് ഒരു ചൂരുക്കം കൊടുക്കുന്നതിനു് പകരം തക്ഷശിലയിൽനിന്നു് അടിസ്ഥാനമിട്ട വിശാലമനസ്കതക്ക് ഉജ്ജയിൻവാസവും ഒരു സഹായമായി നിന്നു.

പട്ടണത്തിൽനിന്നു് അടുത്തു് നില്ക്കുന്ന ആനക്കൊമ്പിൽ പണിത്തരമുണ്ടാക്കുന്നവരുടെ ഗ്രാമത്തിന്റെ സമീപമുണ്ടായിരുന്ന തന്റെ ഗുരുവിന്റെ തോട്ടത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു പഠിക്കുക എന്ന ഒരു നല്ല സമ്പ്രദായം കാലാന്തരം കൊണ്ടു് അശോകൻവശത്താക്കി.

ഒരു വസന്തകാലത്തിലെ ദിവസത്തിൽവിചാരമഗ്നനായി അയാൾ അങ്ങട്ടും ഇങ്ങട്ടും നടക്കുമ്പോൾ അയാളുടെ കാലിന്റെ അടുക്കെ ഒരു പന്തു് വന്നു വീണു. അതു് മാതളവേലിയുടെ അപ്പുറം അയാൾ എറിഞ്ഞുകൊടുത്തു. അതു് പിന്നേയും അടുത്തുവന്നു വീണു. പിന്നേയും എറിഞ്ഞുകൊടുത്തു. എറിഞ്ഞുകൊടുക്കുന്തോറും അതു് പിന്നേയും അടുത്തുതന്നെ വീണു തുടങ്ങി. അതു് എവിടുന്നു വരുന്നതാണെന്നു് കണ്ടുപിടിപ്പാൻ അയാൾക്കു് ഒരു വിചാരം വന്നു. താൻ വേലി ചാടിക്കടപ്പാൻ നോക്കുമ്പോൾ തന്റെ ഗുരുനാഥനെ വഴിയുടെ അത്തറ്റത്തിയിൽ കണ്ടു. അശോകൻ അവിടെ നിന്നു്..... വാസനയുള്ള വേപ്പു് മരങ്ങളുടെ തണലിലിരുന്ന ഗുരുനാഥനും ശിഷ്യനും അവരുടെ ജോലിക്കൊരുമ്പെട്ടു.

അശോകനു് ശ്രദ്ധയില്ലെന്നു് കച്ചവടക്കാരൻ കണ്ടു. എന്നാലും ക്ഷമ അയാൾ വെടിഞ്ഞില്ല. ആ ഗുണവാനായ മനുഷ്യൻ അവിടുന്നു് പോയി. അയാളുടെ തുളയുള്ള നാണ്യങ്ങളും എടുത്തുകൊണ്ടുവന്നു തുടച്ചു് വെടിപ്പാക്കാൻ തുനിഞ്ഞു. ഉജ്ജയിനിയിലെ ഭംഗിയുള്ള കാളയുടെ അടയാളം പൂണ്ട മുദ്രകളും തന്റെ കരാറുരേഖകളിൽ വെച്ചു.

കച്ചവടക്കാരൻ അവിടം വിട്ടുപോയ ഉടനെത്തന്നെ പന്തു് പിന്നേയും അശോകന്റെ മുമ്പാകെ വന്നു വീണു. ഈ പ്രാവശ്യം വേലിയുടെ മേലെക്കൂടെ രാജകുമാരൻ പാളിനോക്കി. അപ്പോൾ എന്തിനില്ലുന്ന ഒരു സുന്ദരിയായ യുവതി പോകുന്നതു് കണ്ടു.

"നീ ആണോ ആ പന്തു് ഇങ്ങട്ടു് എറിഞ്ഞതു്?" എന്നു് അയാൾ ചോദിച്ചു. അവൾ അവളുടെ മൂടുപടത്തിൽക്കൂടെ അർത്ഥപരമായ ഒരു നോട്ടംവെച്ചു, പിന്നീടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ കളിക്കുകയായിരുന്നു. പന്തു് കാറ്റിൽ

പെട്ടിട്ട് എവിടേയോ പോയി" എന്നാൽ ആരോ അതു് മടക്കി എറിഞ്ഞുതന്നു. അതു് നിങ്ങളാണോ?"

അശോകൻ മന്ദഹസിച്ചു.

"നിങ്ങളം എന്റെ അച്ഛന്റെ ശിഷ്യനാണെങ്കിൽ നിങ്ങളം പഠിക്കുകയാണ് വേണ്ടിയിരുന്നതു്."

"നിങ്ങളം അയാളുടെ മകളാണെങ്കിൽ എന്നെ ഉപദ്രവിക്കരുതായിരുന്നു" എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു. അവർ രണ്ടാളും ചിരിച്ചു.

അന്നു് വൈകുന്നേരം യുവഹൃദയങ്ങളെ തിരഞ്ഞുകൊണ്ടു് പച്ചത്തത്തമേൽ ഇരുന്ന കാമദേവൻ ആ തോട്ടത്തിൽക്കൂടെ ഉലാത്തി. നിശാപക്ഷികളം ഗാനം തുടങ്ങുന്നവരെ കാമൻ മാധവീലതയുടെ സൌരഭ്യം വഹിച്ചു് തോട്ടവഴികളിൽക്കൂടെ അശോകനേയും സുന്ദരിയായ ദേവിയേയും പിന്തുടർന്നു.

പിന്നെ സരസനായ അംഗജൻ പഞ്ചമീചന്ദ്രാകാരമായിട്ടു് തന്റെ വില്ലു് കുലച്ചു. ആ കരിമ്പിന്റെ വില്ലിൽ അമ്പും തൊടുത്തു എയ്തു.

ചന്ദ്രലതയിൽനിന്നു് അശോകൻ ഒരു ചെറിയ മുള്ളി പൊട്ടിച്ചപ്പോൾ അതിന്റെ ഇടയിൽ ചേക്കിരുന്ന ഒരു പക്ഷി ഉണർന്നു. കാമമാണു് ആ മിഥുനം അവരുടെ നഖീനമായി ഉണർന്ന സന്ദേശരാഗംപോലെ, ആ കിളി മേലെ പറന്നുപോകുന്നതു് കണ്ടു.

"ഞാൻ ഈ തോട്ടത്തിൽനിന്നു് ഇനി എങ്ങിനെ പഠിക്കാൻ ശക്തനാകും എന്നു് അശോകൻ മന്ത്രിച്ചു. "ഞാൻ എപ്പോഴും നിന്റെ പന്തിനു് കാത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ടാകും. നിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടാകും" അവളുടെ കണ്ണു് നോക്കാൻവേണ്ടി അയാൾ അല്പം നേരം മിണ്ടാതിരുന്നു. പിന്നെയും തുടർന്നു. "പ്രിയെ എന്നെ ദ്രോഹിക്കാൻവേണ്ടി

മരങ്ങളുടെ ഇലകൾ ഇളകുന്നുണ്ടാകും. ചന്ദ്രിക പാതകളിൽ കൂടെ മന്ദമായി നിന്നെ കാണ്മാൻവേണ്ടി വരും. നീ വരുന്ന വരെ എനിക്ക് അസ്വാസ്ഥ്യവും സന്തോഷക്കേടും പിടിപ്പെട്ടും."

അവൾ അവന്റെ നേരെ അനർഘമായ ഒരു കടാക്ഷം വിട്ടു. മിന്നാമിന്നികളുടെ ഇടയിൽനിന്ന് കുമുദിനികൾ വിരിയുന്നതു് നോക്കാൻവേണ്ടി അവൾ അവനെ തടാകത്തിന്റെ അടുക്കെ കൂട്ടികൊണ്ടുപോയി.

ഒരു ദിവസം വൈകുന്നേരം ദേവിയേയും കാത്തു അവളെ ഒരു നോക്കു കാണുവാൻവേണ്ടി അശോകൻ വളരെ നേരം കച്ചവടക്കാരന്റെ തോട്ടത്തിൽനിന്നു. ഒരു കൂട്ടം യുവതികൾ മാൻകൂട്ടംപോലെ വിളക്കുകളും പിടിച്ചു് മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ ഇറങ്ങി, തോട്ടത്തിന്റെ തീരത്തേക്കു് പോയി. വെളിച്ചംകൊണ്ടു് അവരുടെ മുടിയിൽവെച്ച കുരവകപ്പൂക്കൾ സ്പഷ്ടമായി കാണപ്പെട്ടു. വെള്ളത്തിന്റെ മീതെ താമരത്തണ്ടുകൾപോലെ ഇരിക്കുന്ന കൈകൾ വെച്ചിട്ടു് അവർ തുടിക്കുന്ന ഹൃദയത്തോടെ ആ പൊങ്ങു തടികൾ ഒഴുക്കി, ഇങ്ങിനെ മെല്ലെ പറഞ്ഞു. "കണ്ണിൽനിന്നു് മറയുന്നവരെ ദീപം കെടാതെ പോയാൽ അതു് അയാൾ എന്നെ അനുരാഗിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ലക്ഷണമാണു്. അതു് മുങ്ങിപ്പോയാൽ അയാൾ എന്നെ അനുരാഗിക്കുന്നില്ലെന്നും മനസ്സിലാക്കാം."

അവൾ തോട്ടംവിട്ടുപോകുന്നവരെ തന്നെ കാണാതെ അശോകൻ അവരെ നോക്കിനിന്നു.

രാവിലെ തോട്ടത്തിന്റെ കീഴ്ഭാഗത്തു് അശോകൻ പട്ടണത്തിൽ മടങ്ങിപ്പോകുന്ന വഴിക്കു്, ദീപങ്ങളിൽ ഒന്നു് കെടാതെ ഒഴുകിപ്പോകുന്നതു് കണ്ടു. "ആരുടേത്" എന്ന ഒരു ചോദ്യം അശോകൻ തന്നോടുതന്നെ ഇട്ടു.

അന്തഃപുരത്തിന്റെ ഇണക്കം വളരെ മാസം നിലനിന്നു. അശോകന്റെ സഹജമായി ഉണ്ടായിരുന്ന കപിതപ മുള്ള ആശയങ്ങൾ മുഴുവനും പുറത്തുവന്നു.

ദേവിയുടെ സൌന്ദര്യവും പ്രസന്നതയും നാട്ടു മുഴുവൻ പ്രസിദ്ധമായ ഒരു കാര്യമായിരുന്നു. അവൾ രാജവംശജ അല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും ബിന്ദുസാരൻ തന്റെ പുത്രന്റെ അഭിലാഷത്തിൽ അനുകൂലനായി.

ദൂരെനിന്നും അടുക്കെനിന്നും രാജ്യത്തിലെ ആനന്ദക രാഘോഷങ്ങൾ കണ്ടിട്ട് ദൂതന്മാർ ആശീർവ്വാദത്തോടെ വന്നു. വലിപ്പംകൊണ്ടും ഗുണംകൊണ്ടും പലതരമായ സമ്മാനങ്ങൾ വന്നു് വീണുതുടങ്ങി. ഒന്നു് മദ്ധ്യധരാസമുദ്രത്തിന്റെ തീരങ്ങളിൽ നട്ടുവളർത്തിയ ചെട്ടിപ്പൂക്കളുടെ ബീജങ്ങൾ നിറച്ച ശിപ്പിപ്പാത്രങ്ങളായിരുന്നു. ഒന്നു്, തത്തപ്പൂക്കൾ കാച്ചിയെടുത്ത സങ്കടനിവാരണഗുണമുള്ള ഒരുതരം ദ്രാവകം വഹിച്ച ഉരുക്കായിരുന്നു. ചിലതൊക്കെ ആനക്കൊമ്പുകൊണ്ടു് പല സാമാനങ്ങളും ഉണ്ടാക്കുന്ന നാട്ടുകച്ചവടക്കാരുടെ വകയായിരുന്നു. ചീനയിൽനിന്നുകൂടെ ആഭരണങ്ങൾ എത്തിയിരുന്നു.

ദേവിയുടെ താമരക്കണ്ണുകൾ അതിശയംകൊണ്ടു് വിടർന്നു. പിന്നെ ചിരികൊണ്ടു് അടഞ്ഞു. ചിലതൊക്കെ അതിഭംഗിയുള്ളവയും മറു ചിലതു് കേവലം അഴകില്ലാത്ത വയുമായിരുന്നു. ധാന്യാകൃതികളായ മുത്തുകൾ, കൂത്തിവെളുപ്പിച്ച അരിപോലെ ഇരുന്നിരുന്നു. ഇതൊക്കെ ഒരു വില്ലിന്റെ ഞാണിന്റെ അത്ര നീണ്ട സ്വർണ്ണക്കിണ്ണങ്ങളിൽവെച്ചു് യുവരാജാവിനു് സമ്മാനിച്ചു. മഴവില്ലു് മറഞ്ഞുപോകുന്ന യവനരാജ്യത്തിന്റെ അപ്പുറം കിടക്കുന്ന കാട്ടുസ്ഥലങ്ങളിൽ താമസിക്കുന്ന അപരിഷ്കൃത ജനങ്ങളിൽനിന്നു്, തന്റെ

കപ്പൽക്കാർ ശേഖരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നതാണെന്ന ഒരു സന്ദേശത്തോടെ 'കൈരീനി'ലെ 'മംഗാബ്' രാജാവിന്റെ സമ്മാനമായി അനേകം വൈഡൂര്യങ്ങളും എത്തിയിരുന്നു.

'ഹിരാനി' ശീലയും വഹിച്ചു ഒരു ഒരു ദാസന്റെ പിന്നാലെ കമനീകമനന്മാർ ഇന്ന ദിക്കിലെന്നില്ലാതെ ഉലാത്തി. ശകുനവിശ്വാസികളായ ചങ്ങാതിമാർ അവർ പോകുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ തമ്മിൽ ഇങ്ങിനെ പിറുപിറുത്തു. 'വൈഡൂര്യങ്ങൾ നിർഭാഗ്യം കൊണ്ടുവരുന്നവയാണ്.'

"അവളുടെ അമ്മ എന്തിനായിരുന്നു അവർക്ക് 'ജാസിന്ത്' രത്നം കൊടുത്തത്? അത് ഒരു ചീരപുരുഷന്റെ മരണ നിലവിളി കുറിക്കുന്നതല്ലേ?"

"മുത്തുകളെന്താ! കണ്ണീർ കുറിക്കുന്നതല്ലേ!"

എന്നാൽ ദമ്പതിമാരാവാൻ പോകുന്നവരുടെ മുന്നിൽ വെച്ചു് ഈ വക പറവാൻ നയം കുറഞ്ഞവരായി ആരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അവരാകട്ടെ ആനന്ദത്തിൽ മുഴുകിപ്പോയതുകൊണ്ടു് വ്യസനവും നിർഭാഗ്യവും തീരെ വകവെക്കുന്നവരല്ലായിരുന്നു.

"വരൂ! ദേവീ! ഇവിടെ ഇരിക്കൂ! ഞാൻ ചെറുപ്പത്തിൽ ഈ ശിലമേൽ ഇരുന്നു് അമ്മയുമായി കളിച്ചിരുന്നു. ഇത് മടഞ്ഞതു് ഒരു പഴമരത്തിന്റെ പൂകൊണ്ടും ഒരു രാപ്പാറയുടെ ചിറകുകൊണ്ടും എട്ടുകാലി വലകെട്ടുന്ന ഇഴകളെക്കൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയ നൂലുകൊണ്ടാണെന്നു് നമ്മുടെ കവികൾ എന്നോടു് പറയാറുണ്ടു്. തുന്നൽ അതു നേർമ്മയാണു്. വർണ്ണങ്ങൾ അതു നിർമ്മലങ്ങളാണു്. ഇതിൽ മടഞ്ഞുവെച്ച കാട്ടുമൃഗങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഓരോന്നു് ഞാനും അമ്മയും വഴിക്കുവഴി തിരഞ്ഞുപിടിക്കും. ആരാണു് അധികം തിരഞ്ഞെടുത്തതു് എന്നു് എണ്ണിനോക്കുന്നതായിരുന്നു ഞങ്ങളുടെ നേരംപോക്കു്.

ശീലയിൽ അഞ്ചു് മാനുകളുടെ രൂപം കണ്ടെടുത്തു് ദേവി അവളുടെ മൊയിലാഞ്ചിനീർ തേച്ചു വിരലുകൾകൊണ്ടു് മൂണ്ടിക്കാണിച്ചു.

"എത്ര ഉണ്ടെന്നു് എന്റെ നാഥനു് അറിയാമോ?" എന്നവൾ ചോദിച്ചു.

"മാനുകളെക്കൊണ്ടു് എനിക്കെന്തു് കാര്യമാണു്? അഞ്ചു് ഭംഗിയുള്ള വിരലുകൾ എനിക്കു് കാണാനുള്ളപ്പോൾ?" എന്നു് മറിച്ചു പറഞ്ഞു. അയാൾ താമര ഒരു വണ്ടിനെ ഉള്ളിലാക്കിക്കളയുംപോലെ അവളുടെ കൈ അയാളുടെ കൈകളുടെ ഉള്ളിലാക്കി.

അദ്ധ്യായം പതിമൂന്നു്.

ഉജ്ജയിനിയിൽ കുറേ കൊല്ലങ്ങൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ദേവ്യശോകനുമാക്കു് ഒരു പുത്രനും പുത്രിയും ജനിച്ചു. മഹേന്ദ്രനെന്നും സംഘമിത്രാ എന്നും അവർക്കു് പേരിട്ടു. ക്ഷേത്രസോപാനത്തിനുമേൽ വന്നു നിറയുന്ന ദിവ്യകുമ്മങ്ങൾക്കു് 'സിപ്ര'യുടെ തീരത്തുവെച്ചു് കൂട്ടികൾ തീൻ കൊടുക്കുന്നതു് പലപ്പോഴും ജനങ്ങൾ കണ്ടിരുന്നു. മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ഒന്നിച്ചു് പോവാൻ തക്ക പ്രായം എത്തിയപ്പോൾ അശോകരാജാവു് യോഗ്യമായ ഒരു നിധി കണ്ടുപിടിത്തമാവുന്ന വിനോദത്തിനു വട്ടംകൂട്ടി.

"ജ്യേഷ്ഠാ! ഈ വരുന്ന പൌർണ്ണമിയിൽ നമ്മുടെ പൂർവ്വന്മാരുടെ നശിച്ച രാജധാനിയുടെ അവശിഷ്ടങ്ങൾ കണ്ടുപിടിക്കാൻ നാം തിരഞ്ഞുനടക്കേണംപോലും എന്നു സ്വകാര്യ

വത്തമാനം ഒതുക്കി വെക്കാൻ വയ്യാഞ്ഞിട്ട് സംഘമിത്രാ പറഞ്ഞു.

നിലത്ത് ആപാദചൂഡം കമ്പിളികൊണ്ടു മൂടി ഉറങ്ങുന്ന പരിചാരകന്മാർ, പൂർണ്ണചന്ദ്രൻ ഉദിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു നോക്കുവാൻ രാത്രിതോറും പതുക്കെ നടന്നു ചെല്ലുന്ന കുട്ടികളുടെ ശബ്ദം കേട്ടതേയില്ല.

ഒടുക്കം വിനോദബോട്ടകം വൈസറോയിയേയും പരിവാരങ്ങളേയും കേറിക്കൊണ്ടുപോവാൻ തീരത്തെത്തി. ചന്ദ്രികകൊണ്ടു തണുത്ത രാത്രിയിൽ അവറ ഒഴുകിപ്പോകയും ചെയ്തു. വഴിക്കൽ വെച്ചു് എല്ലാ ദിവസവും അവക്ക് ആഹ്ലാദസൂചകമായ ആർപ്പും ആഘോഷവും അനുഭവമായിരുന്നു. അവരെ വിരുന്നൂട്ടാൻ വേണ്ടി പ്രമാണികളായ കൃഷിക്കാരും, രാജാക്കന്മാരും, രാജകുമാരന്മാരും ആഡംബരം കാട്ടുന്നതിൽ അന്യോന്യം മത്സരിച്ചു. വിനോദബോട്ടകം എവിടെ നങ്കൂരമിട്ടോ അവിടെ തോണിയിൽ കേറി, സംഗീതക്കാരും എത്തി പാട്ടു് തുടങ്ങുന്നതു് മഹേന്ദ്രനും അവന്റെ സഹോദരിക്കും വളരെ സന്തോഷമുണ്ടാക്കി.

ഈ മാതിരി യാത്രകളിൽ അശോകൻ വലിയ തോട്ടകളും, കൃഷിക്കു് വെള്ളംകൊണ്ടുപോകുന്ന ചെറിയ തോട്ടകളും പരിശോധിച്ചതു് കൂടാതെ ഇവ യോജിച്ചു് സാധനങ്ങളുടേയും ഉണ്ടാക്കിവെച്ച സാധനങ്ങളുടേയും ശുദ്ധിയും കൃത്തില്ലായ്മയും കൂടി ലക്ഷണപ്രകാരം നോക്കി. ക്രമികനെന്നപോലെ പ്രവൃത്തി എടുത്തുകൊടുക്കണം എന്ന നിഷ്കൃഷ്ടയുംകൂടി വരുത്തി.

ഒരു ദിവസം രാവിലെ സൂര്യൻ ഉദിച്ചുകാണായ്വന്നതു് ഒരു ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തിൽക്കൂടെ ആയിരുന്നു. അവിടെ വിഷ്ണുവിന്റെ വലിയ പക്ഷികഠംക്കു് തീൻ കൊടുത്തുകൊണ്ടു് ഒരു വൃദ്ധ ബ്രാഹ്മണൻ നിന്നിരുന്നു. അശോകനും

ക്രൂട്ടരും അയാളുടെ അനുഗ്രഹം സ്വീകരിക്കാൻവേണ്ടി അവരുടെ തല കുനിച്ചുനിന്നു.

ദേവിക്കും സംഘമിത്രക്കുംക്രൂടെ ഉണ്ടായിരുന്ന തോഴികൾക്കും ചൂടുവാൻവേണ്ടി അച്ചിച്ച പുഷ്പങ്ങളോടുക്രൂടി ആ ചായ്വൻ നദീതീരത്തു ഇറങ്ങിവന്നു. ഗ്രാമത്തിലെ അധികാരിയുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം അശോകൻ ബോട്ടിൽനിന്നിറങ്ങി, വിചാരണ നടത്തുന്ന വൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ ഇരുന്നു. അനേക ജനങ്ങളുടെ കണ്ണുകൾ അയാളുടെ മേൽ പതിഞ്ഞു. ആ ന്യായക്കാരും പ്രതികളും അടുത്ത ചാച്ചുക്കാരേയും—എത്രയോ അകന്ന മച്ചിനന്മാരേയും സാക്ഷികളായി കൊണ്ടുവന്നു. സാക്ഷി പറവാൻ മടിയുള്ളവർ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

ആ ക്രൂട്ടത്തിൻ കൃഷിക്കാരും, കൊശവന്മാരും, കയർ മടച്ചുക്കാരും, നീണ്ട പാത്രം ഉണ്ടാക്കുന്നവരും, ചൂരൽ ചീന്തുന്നവരും, ചെമ്പൂട്ടികളും, തോവികളും, എഴുത്തുകാരും, തോണി കടത്തുന്നവരും, തോട്ടക്കാരും, മിട്ടായിക്കാരും, സംഗീതക്കാരും, വില്ല് കുലക്കുന്നവരും, മീൻ ഉണക്കുന്നവരും, ചക്രം ഉണ്ടാക്കുന്നവരും, ആശാരികളും, ചായമിടുന്നവരും, ലോഹമുരുക്കി വാക്കുന്നവരും, കൊട്ടമടയുന്നവരും, നായാട്ടുകാരും, വിറകുകാരും, വാതിൽകാവല്ലാരും, അമ്പട്ടന്മാരും, ഇടയന്മാരും മറ്റും ഉണ്ടായിരുന്നു.

"ഞങ്ങളുടെ ഗ്രാമം കാണ്മാൻവന്ന ന്യായാധിപേന്ദ്രൻ ജയിക്കട്ടെ" എന്നു് അധികാരി പറഞ്ഞപ്പോൾ ബാക്കിയുള്ളവർ ഒക്കപ്പോടെ ആ വാക്കുകൾതന്നെ ആവർത്തിച്ചു.

"ന്യായരാജാധിരാജൻ ജയിക്കട്ടെ"

"ഞങ്ങളുടെ വെള്ളമില്ലാകുറവ് തീർത്ത മഹാൻ ജയിക്കട്ടെ!"

"ഞങ്ങളുടെ വിള തിന്നുനശിപ്പിക്കുന്ന ജന്തുക്കളെ

നശിപ്പിച്ച മാന്യൻ ജയിക്കട്ടെ!"

"ദൈവത്തിനാൽ പൊരുത്തമാക്കപ്പെട്ടവരെ! ശിവന്റെ നന്ദിയുടെ അത്ര ശക്തിയുള്ള പുരുഷസിംഹമേ! കാമന്റെ പച്ചത്തത്തയുടെ വേഗതയുള്ളവനേ!"

ഇങ്ങിനെ അധികാരി പറയുന്നതൊക്കെ പുരുഷാരവും ഏറ്റെറ്റുത്തു.

"ആളെത്തിന്നുന്ന മൃഗങ്ങളെ ഞങ്ങൾ കളിക്കുന്നോടത്തിൽനിന്ന് ഓടിച്ചുകളഞ്ഞാലും, ഞങ്ങളുടെ കന്നുകാലികളെ കൊല്ലുന്ന നരികളേയും സിംഹങ്ങളേയും അകറ്റിക്കളഞ്ഞാലും"

"കപിലന്റെ അത്ര ജ്ഞാനമുള്ള അങ്ങന്നേ! ഞങ്ങളെ അറിവില്ലായ്മയിൽനിന്ന് ഉദ്ധരിക്കണേ!" എന്ന് ഗ്രാമത്തിലെ ഒരു പഠിപ്പുള്ള ആൾ പറഞ്ഞു.

"നികൃതി പിരിവുകാരിൽനിന്ന് ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണേ" എന്ന് ഒരു ഗൃഹസ്ഥൻ പറഞ്ഞു.

"ഭൂലോകനാഥാ! എല്ലാ ജനത്തിന്നും വേണ്ടുന്ന വെള്ളം കൊടുക്കണേ!" എന്ന് ഒരു കൃഷിക്കാരൻ ഉള്ളിൽ തട്ടിപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

"ന്യായം!" "ന്യായം!"

"കാരുണിക! ന്യായം എന്തെന്ന് ഞങ്ങൾക്ക് കാണിച്ചുതന്നാലും"

വൈസറോയി (=അശോകൻ) പറഞ്ഞു:— "ഒന്നാമത് നിങ്ങളെ ഒരു കായ്ത്തിൽ താക്കീത് ചെയ്യാം. മനുസ്മൃതിയിൽ പറഞ്ഞ ഒന്നാണിത്. 'കള്ളസ്സാക്ഷികളെ അവർ വരുത്തിയ നഷ്ടത്തിന്റെ പത്തിരട്ടി പിഴപ്പിക്കണം'

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ സാക്ഷി പറവാൻ വന്നവരുടെ മുഖം, ക്ഷണകാലംകൊണ്ട് എത്രയോ കറുത്തുപോയി.

ഒരു നാടോടി സ്ത്രീ ഒരു ഭാഗത്തും, ഒരുക്രൂട്ടം ആണുങ്ങൾ മറുഭാഗത്തും ക്രൂടിയ ഒരു ക്രൂട്ടമാണ് പിന്നെ തീപ്പിന്നു വന്നത്. ആണുങ്ങൾ ഓരോരുവരും അവളുടെ രക്ഷിതാവ് താനാണെന്നാണെന്ന് വാദിച്ചു. തന്റെ കാലികളെ നോക്കാൻ ആരേയും നിയോഗിക്കാതെ അവളുടെ അച്ഛൻ ചത്തുപോയിരുന്നു.

"കാലികളെ ഒരു പെണ്ണ് എങ്ങിനെ തെളിച്ചുകൊണ്ടുപോകും?" എന്നു് അന്യായക്കാരിൽ ഒരുവൻ വാദിച്ചു.

"കാലികൾ അവളെ ചവിട്ടിത്തേച്ചുകളയും" എന്നു് നാലാമതൊരാൾ.

"അവളുടെ ആല കുത്തിപ്പൊളിച്ചു്, എവിടെയെങ്കിലും ഓടിപ്പോകും" എന്നു് അഞ്ചാമതൊരാൾ.

"നിലവിളിച്ചിട്ടു് അവളുടെ കാതു് പൊട്ടിക്കും" എന്നു് നാലാമൻ.

"അവളെ കൊമ്പിന്മേലെടുത്തു എറിഞ്ഞു കളയും" എന്നു് മറ്റൊരാൾ.

"കരുണക്കാതലെ! എനിക്കു് ചെയ്യാൻ കഴിയുന്നതു തെളിയിക്കാൻ എന്നെ അനുവദിക്കണേ" എന്നു് പെണ്ണും അപേക്ഷിച്ചു.

തീപ്പു് പറവാൻ പോകുംപ്രകാരം അശോകൻ എഴുന്നേറ്റു. എന്നിട്ടു് കെയ്സു് വിചാരണ മറ്റൊരു ദിവസത്തേക്കു് നീട്ടിവെച്ചു. അന്നു് അന്യായം പ്രതികൾ പന്തയ വണ്ടികൾ കൊണ്ടുവരേണമെന്നും കല്പിച്ചു.

വൃക്ഷത്തിന്റെ മുവട്ടിൽ വെച്ചു് നമ്പർ രണ്ടാമതും വിചാരണക്കു് വന്നു. പെണ്ണു് വന്നതു് മദ്ധ്യത്തിൽ ഓരോ കുതിരയെ നിത്തിയ ഒരുക്രൂട്ടം കാളകളെ തെളിച്ചുകൊണ്ടായിരുന്നു. അവളുടെ ഭർത്തൃപദകാംക്ഷികൾ അവളുടെ അടുത്തു്

നിരന്നുനിന്നിരുന്നു.

അശോകൻ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളൊക്കെ ഈ മേച്ചിൽ സ്ഥലത്തുവെച്ചു് രഥങ്ങളം ഓടിക്കേണം. പെണ്ണു് അതിന്നു് ശേഷിയുള്ള വളാണെന്നു് കണ്ടാൽ അവളെ ഇഷ്ടപ്രകാരം ചെയ്വാൻ വിട്ടേക്കുന്നതാണു്. അവൾക്കു് ശേഷിയില്ലെന്നു് കണ്ടാൽ ആണുങ്ങളൊക്കെ അവളെ കിട്ടാൻ വേണ്ടി, രണ്ടാമതും ഒരു ഓട്ടം കഴിക്കണം."

ഇങ്ങിനെ ഓട്ടം ആരംഭിച്ചു. പെണ്ണു് അവളുടെ നീണ്ട തോൽച്ചമ്മട്ടി വളരെ മോടിയിലും ചാതുര്യത്തിലും ചുഴറ്റി, കടിഞ്ഞാൺ മുറുക്കെ പിടിച്ചു. അവളുടെ മൂടുപടം പിന്നോട്ടു് വീണു. അവളുടെ കരിഞ്ചുകപ്പു് മുടി അസ്തമനസൂര്യന്റെ അടുക്കെ നില്ക്കുന്ന കാറുപോലെ വിളങ്ങി. അവളുടെ അരിവാൾ ചന്ദ്രപ്രകാശമുള്ളതായിരുന്നു. ഓട്ടത്തിന്നു മുറുക്കം കൂട്ടിയപ്പോൾ അതു് ആടി. പിന്നെ ചക്രം നിലത്തു തട്ടുന്നില്ലെന്നു് തോന്നി. പൊടിപടലംകൊണ്ടു് മൂടിപ്പോയ രഥങ്ങളം ഒന്നും കാണാതായി. കാണികളം ആർത്തു. അശോകന്റെ കയ്യിൽനിന്നു് സ്വർണ്ണക്കോപ്പ വാങ്ങാൻ വന്നതു് ആ പെണ്ണായിരുന്നു. അവളാണു് അച്ഛന്റെ കാലികളംക്കു് അവകാശി എന്നും വന്നു. നാഗം ഫണം എടുക്കുംപോലെ അവൾ നിവർന്നുനിന്നു. പിന്നെ ദേവിയുടെ മൂടുപടത്തിന്റെ ഒരു അറ്റം ചുംബിക്കാൻ വേണ്ടി കുനിഞ്ഞു. എന്നതിൽ പിന്നെ സന്തോഷംകൊണ്ടു് ആക്കുന്ന പുരുഷാരത്തിന്റെ ഇടയിൽ പോയി.

അദ്ധ്യായം പതിനാല്

വഷ്ടാരംഭത്തിൽ അശോകനും ഛങ്ങാതിമാരും ശ്രുതിപ്പെട്ട തീർത്ഥമായ ഹരിദ്വാരത്തിലെ തോട്ടിൽ കുളിപ്പാൻ പോയി. ഗംഗയുടെ ഉത്ഭവസ്ഥാനത്താണ് ഈ തീർത്ഥം. ബാലഗംഗാ 'സിവാലിക്ക്' മലകളുടെ പുഷ്പം നിറഞ്ഞ ഇട്ടുക്കുകളിൽക്കൂടെ ചാടിക്കൊണ്ടു് വന്നിരുന്നു. മൈതാനിസ്ഥലത്തിലെ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഗംഗ, കുട്ടിയുടെ നിലയിൽ ഇത്ര ചാടി മദിക്കുന്ന ഒന്നാണെന്നു് ആർക്കും തോന്നുകയില്ല. സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ എല്ലാ ഭിക്കിൽനിന്നും പാറമേൽ പതിഞ്ഞു കിടക്കുന്ന മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ കാലടി അടയാളം കാണ്മാൻ എണ്ണിയാൽ തീരാത്ത തീർത്ഥാടനക്കാർ വന്നുകൂടി. പുണ്യതീർത്ഥത്തിൽ മുങ്ങി പാപമോചനം സിദ്ധിക്കുവാൻ ഉത്സുകരായ ഭക്തന്മാർ തമ്മിൽ തിക്കും തിരക്കും തുടങ്ങിയതു് അശോകനും ദേവിയും നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

അനേകം താപസന്മാർ ദേഹദണ്ഡങ്ങളും സ്വമനസ്സാലെ സഹിച്ചുവാണിരുന്നു. അങ്ങിനെ സ്വയം ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്ത ഭോഗ്യങ്ങളും സഹിച്ചാൽ സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കുള്ള വഴി ചുരുങ്ങികിട്ടുമെന്നായിരുന്നു അവരുടെ വിശ്വാസം. ശിഷ്യന്മാരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടും, ഛത്രങ്ങളുടെ ചോടെ ഇരുന്നിട്ടും കാണുന്ന ഗുരുജനങ്ങളും പുരാതന ഹിന്ദുക്കളുടെ തത്വജ്ഞാനം വിവരിച്ചിരുന്നു. അവക്ക് ചുറ്റുമുള്ള മേലേച്ചന്തകളിൽ നിന്നു് നടക്കുന്ന വിനോദങ്ങളൊന്നുകൊണ്ടൊന്നും ഒരു കലുക്കവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

വൈസറോയിയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരം മുകുംപ്പുപ്പ് സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നു് ചാണകനിറത്തിലുള്ള പോണിക്കുതിരകളെ കൊണ്ടുവന്നു. തന്റെ ചെറിയ മകനെ അടുക്കെ

നടത്തിച്ചുകൊണ്ടു് അശോകൻ കാട്ടിലേക്കു് പൂനാരം മണക്കുന്ന പൂക്കളം വേറിയ വഴിയിൽക്കൂടെ നടന്നു. മീതെ കൊമ്പുകളം വന്നുമൂടി; കുമാനം കെട്ടിയപോലെ തോന്നുന്ന ശാഖകളിന്മേൽ സ്ഥാനം പിടിച്ച മരഞ്ചാരികളിൽനിന്നു് ഉതിർന്നവീണ പൂക്കളായിരുന്ന അവറ നിധി നായാട്ടു് ആരംഭിച്ചു. കിഴക്കാന്തുക്കുമായ ചെരിവുകളം കേറാൻ, ബലമുള്ള കുതിരകളം പ്രയത്നിക്കുമ്പോളം അവറയുടെ കഴുത്തിൽ കെട്ടിയ മണികളം മണിഞ്ഞു. തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോളം കീഴിലുള്ള മരങ്ങളുടെ മേൽഭാഗത്തിലെ തിരപോലെ കളിക്കുന്ന ഇലക്കൂട്ടങ്ങളിൽക്കൂടെ കുരങ്ങന്മാർ "ശ്രവണബെൽ ഗുലയിൽ" കടൽവഴിയായി, താൻ പോയപ്പോളം കണ്ട കടപ്പുന്നിക്കുട്ടംപോലെ പൊന്തുന്നതും ചാടുന്നതും അശോകൻ കണ്ടു.

അനുക്രമനായ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ അധികാരാർത്തിയിൽനിന്നു്, മറെറാരു പ്രഭുവിന്റെ അധികാരാർത്തിയിൽ എന്നമട്ടായി, കുറേ ദിവസം യാത്രചെയ്തതിൽപിന്നെ, വൈസറോയിയും കൂട്ടരും ഒരു നീച്ചാലിന്റെ അടുക്കെ എത്തി. അതിന്റെ രണ്ടുഭാഗവും മലപോലെ ഉയന്നിട്ടായിരുന്നു. പാറയുടെ അടിവാരത്തിൽ എത്തിയപ്പോളം, നീർച്ചാൽ ഒരു നീർപതനമായി കലാശിച്ചു. നീർച്ചാലിന്റെ അടുക്കെ ഉണ്ടായിരുന്ന കല്ലു് നിറഞ്ഞ വഴിയിൽക്കൂടെ മേലോട്ടു് ചെന്നപ്പോളം നീലപുക്കളം നിറഞ്ഞ ചെടികളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ ദൂരെയുള്ള ഹിമസഞ്ചയം കാണായ്വന്നു.

ഉച്ചക്കു് ഒരു ഫലവത്തായ താഴ്വാരത്തിന്റെ ഓരത്തിൽക്കൂടെ സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന കുതിരകളം നീലവെള്ളമുള്ള ഒരു തടാകത്തിന്റെ അരികെ എത്തി. മീതെയുള്ള മഞ്ഞു് ഉരുകി വെള്ളം നീർച്ചാലുകളായി ചോടെ വീണു. ആ വെള്ളമായിരുന്ന ആ തടാകം ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തതു്. നല്ല

വാക്കു് പറയുന്നവക്കു് സൌജന്യമായി പുതുപാൽ കൊടുപ്പാൻ എപ്പോഴും സന്നദ്ധരായ ഇടയന്മാർ വെള്ളം കാട്ടാൻ വേണ്ടി മാടുകളെ അവിടെകൊണ്ടുവന്നിരുന്നു.

വെള്ളം കുടിച്ചു തീർന്നപ്പോൾ, ഇടയന്മാർ കുന്നുകളുടെ ദൂരെ കാണായ്വന്ന ഒരു താഴ്വയിൽനിന്നു് നീലപ്പുക പൊങ്ങിവരുന്നതു് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു. അതു് കണ്ടപ്പോൾ കുതിരപ്പുറത്തേറിയവർ കാറുകൊണ്ടിളകുന്ന കുനിപ്പർ മരവും സുരഭിലമായ 'റെഫ്നി' ചെടിയും, കുറിയ 'റോഡൻ ഡ്രോൻ' ചെടിയും നിറഞ്ഞ ഒരു നിരപ്പു് ഭൂമിയിൽക്കൂടെ കുതിരകളെ ശീഘ്രം ഓടിച്ചു. നീലനിറത്തിൽ ഉള്ള മഞ്ഞിൻ കട്ടികൾ മലയുടെ മദ്ധ്യത്തിലുള്ള കൊല്ലികളെ നിറച്ചു. അവർ മുറും കണ്ട കാഴ്ച വടിവില്ലാത്തതാണെങ്കിലും കൌതുകകരമായിരുന്നു.

മയിലിനെ പാകം ചെയ്യുന്ന മണം കാലേതന്നെ അവരുടെ ജോലിക്കു് ഒരുമ്പെട്ട കുസ്തിക്കാരുടെ അടുക്കെ ചെല്ലിച്ചു. ഉള്ളു് പൊള്ളയായ മരത്തടിയിൽനിന്നു് പതച്ചു മിനുക്കിയ പാത്രങ്ങളുടെ മുറും സവാരിക്കാർ വന്നു നിന്നു. എല്ലാരും കാട്ടിൽനിന്നുണ്ടാക്കുന്ന ഭക്ഷണ സാധനങ്ങൾ വേവിക്കുന്നതിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. മുന്തിരിങ്ങ, ലന്തപ്പഴം, വില്ലസ് പോലെ പതത്ത 'ലക്രുക്കു്' മുതലായ പഴങ്ങൾ വെക്കാൻ വിസ്താരമുള്ള ഇലകൾ പിഞ്ഞാണങ്ങളുടെ സ്ഥാനമെടുത്തു. ഈ പഴങ്ങൾ ചോടെയുള്ള കാട്ടിൽനിന്നു് അവർ പറിച്ചുകൊണ്ടുവന്നതായിരുന്നു.

ഒടുവിൽ എല്ലാവരും നോക്കിച്ചിരിക്കെ, രാജകുമാരൻ പുകയുന്ന കിച്ചടി ഓരോ ഇലയിൽ വിളമ്പി. രാജധാനിയിൽനിന്നു് കിട്ടുന്ന ഊണിനോടു് ഒന്നുകൊണ്ടും താണുനില്ലാത്ത ചോറു്, വളരെ വിഭവങ്ങളോടുകൂടെ വിളമ്പിവെച്ചു,

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY

ക്കൂട്ടരെല്ലാം ഇരുന്നു. ലോധ്രം, സുഗന്ധമുള്ള "ഫൊതരൺ" ചെടിപോലെ, കാട്ടിലെങ്ങും വാസന പരത്തി. അവിടെ അശോകന്റെ പ്രത്യേക കല്പനപ്രകാരം ആരും കാണാതെ കുഴൽ വിളിപ്പാൻ വേണ്ടി ഇടയന്മാരെ നിർത്തിയിരുന്നു. മാനകം ചെവിയും കൂർപ്പിച്ചു് കുഴൽവിളി കേട്ടുനിന്നു.

വിശാലാക്ഷികളായ ഇടച്ചികൾ കുകുന്ന പാവാടകൾ പൊന്തിച്ചു്, തുള്ളിക്കൊണ്ടു് ആലകളിൽനിന്നു് മീതെ കിടക്കുന്ന പുൽപ്രദേശത്തിൽ വന്നു്, യുവരാജാവിന്നു് വെണ്ണ കാഴ്ചവെക്കാൻ അനുവാദം ചോദിച്ചു. അവക്കു് അതിലും വിലയേറിയ സാധനങ്ങൾ കൊണ്ടുവരാൻ വേറെ ഒന്നും ഇല്ലായിരുന്നു. വെണ്ണ നേച്ചുക്കുവേണ്ടി എടുത്തുവെച്ചതു് ദേവന്മാർക്കു് അവകാശപ്പെട്ടതായി വിചാരിച്ചുപോന്നിരുന്നു. തന്റെ വലിയച്ചൻ നടന്നിരിക്കാവുന്ന ഈ മേച്ചിൽസ്ഥലങ്ങളിലെ ദേശാടനമാരുടെ ഭക്തി അശോകൻ വളരെ അഭിനന്ദിച്ചു. അധികനേരം കഴിയുംമുമ്പേ, കാട്ടുസ്ഥലം സ്വന്തംവെക്കുന്ന നാട്ടുകാരെക്കൊണ്ടും അവരുടെ കുഴൽവിളിയുടെ ശബ്ദംകൊണ്ടും മുഴങ്ങി.

അശോകനും ദേവിയും ആ വിനോദസ്ഥലം വിട്ടു്, കാട്ടുജന്തുക്കൾ പതിവായി നടന്നിട്ടു് നിലം നികന്നുപോയ ചെടികളുടെ ഇടയിൽ കണ്ട വഴിയിൽക്കൂടെ നടന്നു. സൂര്യരശ്മി കേവലം കടക്കാത്ത തണലിൽക്കൂടെ അങ്ങും ഇങ്ങും നടക്കുമ്പോൾ, രാജകുമാരിയുടെ മൂടുപടത്തിന്മേൽ കത്തിപോലെയുള്ള സൂര്യകിരണം വീണിട്ടും അത് തിളങ്ങിച്ചു. കാട്ടിൽ ചുവട്ടിൽ വീണുകിടന്നിരുന്ന ഫലങ്ങളും പഴങ്ങളും കാന്നും കടിച്ചും തിന്നാൻ കുരങ്ങുകളും, തേൻകുടിയൻ കരടികളും വന്നിരുന്നു. അവർ പോകുമ്പോൾ മേലെയുള്ള കൊമ്പുകൾ കുരങ്ങുകൾ കുലുക്കി വീഴ്ത്തുന്ന ഇലകൾ പിടിക്കാൻ ദേവി അശോകനെ നോക്കിപ്പറഞ്ഞു.

"പ്രിയതമാ! നിങ്ങൾ പിടിക്കുന്ന ഓരോ ഇലയും നമുക്ക് ഓരോ മാസദീർഘമായ സുഖകാലം ഉണ്ടാക്കാൻ സംഗതി വരുത്തും" എന്ന് പറഞ്ഞു. എന്നാൽ അവർ പിടിക്കാൻ നോക്കിയ ഇലകളെല്ലാം പൂമ്പാറ്റകളാണെന്ന് കണ്ടപ്പോൾ അവർ ചിരിച്ചു. അവറ അവന്റെ പിടിത്തത്തിൽ പെടാതെ താണും പൊന്തിയും പറന്നുപോയി.

പെട്ടെന്ന് അവൾ അശോകനെ പിടിച്ചുനിർത്തി. അവർ നിന്നിരുന്നതിലും വളരെ ഉയരത്തിൽ പൊളിഞ്ഞുവീണ കല്ലുകൾ നിറഞ്ഞ ഒരു സ്ഥലം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊടുത്തു.

വലിയ ഓടാപ്പൂക്കൾപോലെ ഇരിക്കുന്ന ചില വള്ളികളുടെ കാഹളസമസൂമങ്ങൾ പാറമതിലുകളുടെ വിടകളിൽ കെയ്തകകരസമൂഹിയോടെ തൂങ്ങിനിന്നു. കാറ്റിനാൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടു വരപ്പെട്ടിട്ടോ, വെള്ളത്തിന്റെ ഒഴുക്കിൽപ്പെട്ടുവന്നിട്ടോ, അവിടെ സമൂഹിച്ച വിത്തുകൾ മുളച്ചു ചെടികളായി അവ വഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പൂക്കൾ നാനാവർണ്ണങ്ങളായി അവരുടെ മുന്നിൽ അണികളായി നിന്നിരുന്നു.

"ദേവി! നീ ആ നിധി കണ്ടു എന്നാണ് എനിക്ക് തോന്നുന്നത്. ഇതായിരിക്കും മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ രാജധാനി"

'വരുന്നതു് വരട്ടെ' എന്ന ഉന്മേഷത്തിനു് വശംവദരായി അവർ ഇരുവരും കൈകളും കോർത്തുപിടിച്ചു്, പുഷ്പവതാനികളിൽക്കൂടേയും, പാറച്ചുമരുകളിന്മേൽ കോണികൾപോലെ ഏറിച്ചുനില്ക്കുന്ന കല്പടകളിന്മേൽക്കൂടേയും പാഞ്ഞു.

കുന്നിന്റെ കൊടുമുടിയിൽ ദേവി വിശ്രമിച്ചു. അതിന്റെ തൊട്ട തോട്ടത്തിൽ മുറിച്ചിപ്പിണഞ്ഞു കിടക്കുകൊണ്ടു് ഒരു തടസ്ഥമായി നില്ക്കുന്ന സുഗന്ധസോമവള്ളിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ അശോകൻ കാട്ടുപടലവും പറിച്ചു

ഒരു വഴി തെളിയിച്ചു തുടങ്ങി. നിലാവ് കൂടിക്കുന്ന ഒരു ചകോരം (ചെമ്പോത്ത്) അവന്റെ കാലിടയിൽനിന്നു് ഇളകി, ചിറകടിച്ചുകൊണ്ടു് കാട്ടിലേക്കു് പറന്നു.

ഒരു യക്ഷികഥയിലെ രണ്ടു് കുട്ടികളെപോലെ അവർ ജനമില്ലാത്ത ഒഴിവിൽക്കൂടേയും, ഒരു ഉറവിന്റെ അടുക്കെക്കൂടേയും ഒരു ഉയർന്ന സ്ഥലത്തിൽ എത്തി. അവിടത്തെ കട്ടനീലയായ മണ്ണു് 'ചെറി' മരങ്ങളുടെ വേരുകളാൽ മൂടിയപ്പെട്ടിരുന്നു. ഇടിഞ്ഞു വീണ കല്ലുകളുടെ പിന്നിൽ ഒരു വെള്ളിനിറമായ കോൺഗോപുരം വിളങ്ങിയിരുന്നു. ശരിയായ മലമാലയിൽനിന്നു് വേറിട്ടനില്ക്കുന്ന ഇതിന്റേയും മലമാലയുടേയും മദ്ധ്യേ വൃളകപോലെ തോന്നുന്ന കാടുകൾ നിന്നിരുന്നു. ഇതു നിമിത്തം ആ ഗോപുരം ആകാശത്തിൽക്കൂടെ പറക്കുന്നോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകും.

"എന്റെ ഹിമറാണി! അതായിരിക്കണം നിന്റെ പേർ വഹിക്കുന്ന പർവ്വതം" എന്നു് ഉദ്യാനത്തിൽ പ്രവേശിച്ച മുതൽ അവർ അവലംബിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന മൌനം ഭിന്നിക്കും പ്രകാരം അശോകൻ പറഞ്ഞു.

എന്നാൽ അവളുടെ മുഖത്തു് സ്മരിക്കും എന്നു് താൻ വിചാരിച്ച മന്ദഹാസത്തിനു് പകരം അയാളുടെ പിന്നിൽ എന്തോ ഒന്നിന്മേൽ പതിഞ്ഞ അവളുടെ കണ്ണിൽ ഭയാകുലമായ ഒരു നോട്ടമാണു് പുറപ്പെട്ടുകണ്ടതു്. അയാൾ തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ അതിന്റെ ചുരുളുകളിൽനിന്നു് തന്റെ ചുമലോളം ഉയരത്തിൽ തലപൊക്കിപ്പിടിച്ചു് ഒരു കാട്ടുമൂർഖനെയാണു് കണ്ടതു്. അതേസമയത്തു് ഒരു ഊരാൻകുട്ടുക്കിട്ടുകയർ ആകാശത്തിൽക്കൂടെ ചുഴന്നു വീഴുന്നതും, പാമ്പിനെ മുറുകെ ചുറ്റുന്നതും, എട്ടടുത്തു കൂറ്റിക്കാട്ടിൽ ഇട്ടുകളയുന്നതും കണ്ടു.

ഉണക്കച്ചെടിപ്പുകൾ ഒച്ചപ്പെടുന്നതു കേട്ടു. ഒരു മലയൻ

വാർദ്ധക്യംകൊണ്ടു് ക്ഷീണംപോയ നിലയിൽ അയാളുടെ അടുക്കെ ചെല്ലുന്നതു കണ്ടു.

"ഇയ്യാൾ ഒരു മരഭ്രൂതമായിരിക്കുമോ? ഉണങ്ങിപ്പിരിഞ്ഞുപോയിരിക്കുന്നു." എന്നു് ദേവി പതുക്കെ പറഞ്ഞു.

"അങ്ങിനെയായാൽക്കൂടി ഭയവുള്ളവനാണു്" എന്നു് അവൻ ചെയ്ത ഉപകാരത്തിന്നു് കൂറേ നാണ്യങ്ങൾ എടുത്തുകൊടുത്തിട്ടു് അശോകൻ മറുപടി പറഞ്ഞു.

വൃദ്ധൻ വിറച്ചു് പരതിക്കളിക്കുന്ന വിരലുകൾകൊണ്ടു് കീറത്തുണികൊണ്ടു നിറച്ച ഒരു ഭാണ്ഡം അഴിപ്പാൻ തുടങ്ങി. അയാളുടെ അസ്വസ്ഥസ്വരം കേട്ടിട്ടു് അവർ തിരിഞ്ഞുനോക്കേണ്ടി വന്നു. അവരുടെ ആശ്ചര്യത്തിന്നു് മാണിക്യ നീലമരതകാദി രത്നങ്ങൾ പതിച്ചതും മയൂരരാണികളുടെ രാജചിഹ്നമായതും ആയ കിരീടം അവന്റെ വിറക്കുന്ന കയ്യിൽനിന്നു് തിളങ്ങുന്നതും മിന്നുന്നതും കണ്ടു. രാജകുമാരി ഒരു സന്തോഷസ്വരത്തോടെ അവന്റെ നേരെ പാഞ്ഞുചെന്നു. അവൻ കാണിച്ച ആംഗ്യപ്രകാരം കിരീടം ധരിപ്പാനായി അവൾ തല അനുഗ്രഹം കുനിച്ചുനിന്നുകൊടുത്തു. എന്നിട്ടു്, അശോകൻ അഭിനന്ദിക്കും എന്നു തിച്ചുയോടെ അയാളെ തിരിഞ്ഞുനോക്കി.

"ദേവി! സൂര്യവെളിച്ചം തട്ടിയ ഹിമസഞ്ചയവുംകൂടി നിന്റെ അത്ര കോമളമല്ല"

വൃദ്ധനായ ഉദ്യാനപാലകൻ അവരെ ബന്ധനമസ്കാരം ചെയ്തു.

"മൌര്യരാജകുമാരൻ ഉൽക്കണ്ഠിച്ചുവന്നിച്ചാലും-ഇനി മുക്തേശ്വരന്റെ മകനു് ശാന്തമായി മരിക്കാം"

"പെരിയവരെ! ഈ കിരീടം നിങ്ങൾക്കു് എങ്ങിനെ കിട്ടി?" എന്നു് അശോകൻ ചോദിച്ചു.

"പ്രഭോ! ഞാൻ അതു് കിണറ്റിൽ കിടക്കുന്നതു് കണ്ടു.....മേനക ഞങ്ങളുടെ കിണർ കാണാൻ വരാറുണ്ടു്.....ഒരു ദിവസം (ഞാൻ വെള്ളം കോരുമ്പോൾ) എന്റെ തൊട്ടിയിൽ ഇട്ടു്, മേലെ അയച്ചുതന്നു..... മൌര്യരാജകുമാരന്നു് വേണ്ടി എന്നോടു് അതു് സൂക്ഷിച്ചുവെക്കാൻ അവൾ എന്നോടു് കല്പിച്ചു.....ഒരിക്കൽ അങ്ങു് ഇതിലെ വരും എന്നു് അവൾ അറഞ്ഞിരുന്നു".

വിചാരവീഥിയിൽനിന്നു് മങ്ങി മറഞ്ഞുപോയ ഒരു ഭൂതകാലത്തിലെ കിരീടം തന്റെ കയ്യിൽതന്നെ മടക്കി എത്തിച്ച വിധിയുടെ ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത പാടവത്തെ ഓർത്തു് വിസ്മയഭരിതനായ അശോകൻ ഗംഭീരങ്ങളായ ഹിമപർവ്വതങ്ങളുടെ അർദ്ധചന്ദ്രാകാരമായ നില്പു് നോക്കിനിന്നു.

"മുര! മുരറാണി! ഇവിടുന്നായിരുന്നോ അവൾ നിരന്ന ഭൂമിയിലേക്കു് ഇറങ്ങിച്ചെന്നതു്." എന്നു് വൃദ്ധന്റെ വാക്കുകൾ തന്റെ അമ്മയും കൌടില്യനും തന്നോടു് പറഞ്ഞുകൊടുത്ത പൂർവ്വചരിത്രത്തിന്റെ സ്മരണ അശോകന്റെ ഉള്ളിൽ ഉണർത്തി. അയാൾ ആലോചനയിൽനിന്നു് തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ, വൃദ്ധനായ ഉദ്യാനപാലൻ അത്യുദ്യാനം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിരുന്നു.

ദേവി കിണറ്റിൽ നോക്കി. മുരയുടെ മകുടം, കിണറ്റിലെ അരിത്തണ്ടു് ചുറ്റുമുള്ള വെള്ളത്തിൻ ഒഴുക്കിൽക്കൂടി പ്രതിബിംബിച്ചു. എന്നിട്ടു് ബകുളവൃക്ഷങ്ങളുടെ സുഗന്ധപൂർവ്വമായ തണലിൽ നിന്നിരുന്ന അശോകനെ തലയുടെ കുനിച്ചൽകൊണ്ടു് വിളിച്ചു.

"വരൂ; ഈ പാഴായിക്കിടക്കുന്ന രാജധാനിയുടെ കഥ പറഞ്ഞുതരൂ"

സമയം പോകുന്നതൊന്നും അറിയാതെ ഈ കണ്ടുപിടിത്തത്തിന്റെ ഫലങ്ങളെപ്പറ്റി അവർ വളരെ സംസാരിച്ചു.

"ഇത് എന്റെ വംശത്തിന്റെ വിളിയാണ്" എന്ന് തന്റെ വാക്കു് ദേവിയെ എത്രത്തോളം വേദനപ്പെടുത്തും എന്നു് ആലോചിക്കാതെ അയാൾ പറഞ്ഞു.

"ഈ വിളി ഞാൻ ഭയപ്പെട്ടിരുന്നു" അവൾ സങ്കടത്തോടെ നിശ്വസിച്ചു. "ഇന്നു് തുടങ്ങി നമ്മുടെ ജീവിതദശ വിരഹഭ്രയിഷ്ടമായിരിക്കും"

"വേർവിടലുകൾ ഉണ്ടാകേണമെങ്കിൽ, കണ്ടുമുട്ടലുകളും ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇന്നത്തെ കാര്യത്തിന്നു് അപ്പുറം ആലോചിച്ചിട്ടു് ഫലമില്ല." ദേവി പിന്നേയും ഖിന്നയാകുലയായി "എന്റെ പൂർവ്വന്മാരുടെ കിരീടം നീ ധരിക്കുന്നില്ലേ! ഇതിനേക്കാൾ വലിയ മാനം മറ്റെന്തോന്നാണ്?"

രാത്രി ഒരു സുഖദായിനി ആയിരുന്നു. മൌനം അവലംബിച്ചിരുന്ന ദേവിയേയും പിടിച്ചു, മുഴുയുടെ ചന്ദ്രോല്ലാനം കണ്ടുപിടിക്കുവാൻവേണ്ടി അവർ പുറത്തിറങ്ങി നടന്നു.

ഇതര വിഷയത്തിൽ, ഒരാൾ ഒരു കുട്ടിയുടേത് എന്നപോലെ അശോകൻ അവളുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിക്കാൻ നോക്കി. അതിന്നുവേണ്ടി ചന്ദ്രനും കൌടില്യനും ഒരു താപസന്റെ ഗ്രഹയിൽ ഒരു രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടിവന്ന കഥ പറഞ്ഞുകൊടുത്തു.

കുറേ കൊല്ലങ്ങൾ മുമ്പേ, കുട്ടിയായിയിരുന്ന ചന്ദ്രൻ എത്ര കൃത്യമായി വേദോച്ചാരണം ചെയ്തിരുന്നോ അത്ര ശരിയായി ആ പുണ്യപുരുഷന്റെ സ്വപ്നം അയാൾ ചൊല്ലിക്കൊടുത്തു.

"ഞാൻ ഈശ്വരനാൽ അയക്കപ്പെട്ട ഒരു ദൂതനാണെന്നു" കൌടില്യൻ എന്നെ പറഞ്ഞു ഫലിപ്പിക്കുവാൻ നോക്കിയിരുന്നു. അങ്ങിനെ വല്ല സന്ദേശവും എനിക്കു് സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ദേവി! നമ്മുടെ കൂട്ടികാഠം നടക്കേണ്ടുന്ന മാർഗ്ഗം ഇന്നാതാണെന്നു് നീ അവക്കു് പ്രകാശിപ്പിച്ചു കൊടുക്കുമോ? നമ്മുടെ സ്വപ്നം അവരെ പഠിപ്പിച്ചു കൊടുക്കുമോ? എന്റെ ദേവി! ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ജ്ഞാനമുണരാൻ നീ പ്രകാശിക്കു.

പുസ്തകം 3.

അദ്ധ്യായം ഒന്ന്.

സൂചന.

സംഗീതം നിറക്കുന്ന അഞ്ജലിയുടെ ഒരു ഓടക്കുഴൽ പോലെ എന്റെ ജീവിതകാലം ലഘുവും വളവറ്റതും ആക്കാൻ എന്നെ സമ്മതിച്ചാൽ മാത്രം മതി.

രവീന്ദ്രനാഥ ടാഗോർ.

അശോകന്റെ ഭാരവാഹിത്തമില്ലാത്ത ജീവിതം ബിന്ദുസാരന്റെ മരണവൃത്തമാനംകൊണ്ട് ക്ഷണം സമാപ്തമായി. ഒരു ദിവസം നായാട്ടം കഴിഞ്ഞു മടങ്ങി വരുമ്പോൾ രാജധാനിയെ തണുപ്പിക്കുന്ന സന്മണമുള്ള വേപ്പുമരങ്ങളുടെ ചുവട്ടിൽ, തന്നോടും കാത്തു മന്ത്രിമാരും, പട്ടണത്തിലെ വയോവൃദ്ധരും ഒരു കൂട്ടമായി നില്ക്കുന്നതു് കണ്ടു.

പ്രധാനമന്ത്രി, ക്ഷേത്രത്തിലെ പ്രധാന ശാന്തി, സേനാധിപൻ, പ്രധാന ജ്യോതിഷക്കാരൻ, സവ്വ്ധികാവ്യക്കാർ, കലവറക്കാരൻ, യാത്രനേതാവ്, കാട്ടിലെ കോൺസർവേറ്റർ മുതലായവർ ഈ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. പാടലീപുത്രത്തിലെ ചെമ്മൻ രാജചിഹ്നമായ ചെങ്കോൽ രാജാവാകേണ്ടുന്ന അശോകനു്, അധികാരമുദ്രയായി കൊണ്ടുവന്നു

കൊടുത്തു. ജനങ്ങൾ അശോകനു് കാണാൻ നല്ലവൻ എന്നു് അർത്ഥമുള്ള പ്രിയദർശനൻ എന്ന ബിരുദനാമം കൊടുത്തു.

പുതിയ ചക്രവർത്തിയുടെ അടുത്ത സ്നേഹിതരായി ഒപ്പരുമാറാൻ ശീലിപ്പിച്ചിരുന്ന അമാത്യസമാജം അശോകനെ വളഞ്ഞു. ഈ സമാജത്തിൽ പെട്ട ഓരോരുവനും ഇതിൽ പെടുന്നതിനു് മുമ്പു്, ആകർഷണങ്ങൾക്കും, അഭിലാഷങ്ങൾക്കും വഴിപ്പെടാത്തവരാണെന്നു് പലപരിശോധനകൾകൊണ്ടും നിർണ്ണയിക്കപ്പെട്ടവരായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവർ ഏതു് ഭാരവാഹിത്വമുള്ള ഉദ്യോഗവും രാജാവു് കല്പിക്കും പ്രകാരം ഏറ്റുവാങ്ങാൻ റെഡിയായി നിന്നിരുന്നു.

യുവരാജാവായിരുന്നപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ ഒരു ദിവസത്തിന്റെ സമാഗമത്തെപ്പറ്റി, അശോകൻ എപ്പോഴും ഉണർത്തിച്ചു വന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ഇതു് അയാൾ തന്റെ അച്ഛന്റെ നിർബ്ബന്ധത്തോടു് ബന്ധിച്ചുവെച്ചിരുന്നില്ല. സാധാരണ ഒരു ഹിന്ദുരാജാവു് എത്രതന്നെ ആരോഗ്യമുള്ളവനായിരുന്നാലും ശരി, മദ്ധ്യവയസ്സു് കഴിഞ്ഞെന്നു കണ്ടാൽ ഭാരം പുത്രനിൽ ഏല്പിച്ചു, മുനിയായി ജീവിതം നയിപ്പാൻ മലങ്കാട്ടിൽ പ്രവേശിച്ചു, ഒടുവിൽ യോഗംകൊണ്ടു് ദേഹം ത്യജിക്കയാണു് പതിവു്.

അശോകന്റെ പുറപ്പാടിനു വേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങൾ കാലതാമസം കൂടാതെ ഏർപ്പെട്ടുത്തിവെച്ചു. രാജഭക്തിയുള്ള ജനങ്ങൾ എല്ലാ രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നും, ആഘോഷങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളാൻ വേണ്ടി പാടലീപുത്രത്തിൽ പൂഴ ഒഴുകുംപോലെ വന്നുചേർന്നു.

അശോകൻ അയാളുടെ പ്രജകളുടെ ഇടയിൽ ഇരിക്കുമ്പോഴാണു് പരിപൂർണ്ണയോഗ്യനായി ഭവിക്കുന്നതു്. അയാ

ളുടെ കാന്തശക്തിപോലെ ഇരിക്കുന്ന രൂപവിശേഷം കൊണ്ടുമാത്രമല്ല, അയാൾ വിവാഹം കഴിച്ചത് സ്വന്തം രാജ്യത്തിലെ കന്യകയായിരിക്കുകയുംകൊണ്ടാണ് അയാൾ ജനസ്വാധീനം നിഷ്പ്രയാസം സമ്പാദിച്ചത്. ആ റാണിയുടെ സൌന്ദര്യമോ, ചെല്ലുന്ന ദിക്കുകളിൽനിന്നൊക്കെ സ്തുതിപാഠവിഷയമായിരുന്നു.

മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ വഞ്ചിയുടെ പൊൻതണ്ടുകൾ വേനല്ക്കാലത്തിലെ സൂര്യരശ്മിയിൽ ഉജ്ജ്വലിച്ചു. മന്ത്രികളും അമാത്യന്മാരും അശോകനെ പ്രധാന പട്ടണത്തിൽ കൊണ്ടുപോവാൻ പുറപ്പെട്ട കപ്പൽ ക്രൂത്തിൽ സ്ഥലം പിടിച്ചപ്പോൾ ജനങ്ങളുടെ കമ്പം വളരെ വർദ്ധിച്ചു.

രാജവഞ്ചി ഉജ്ജയിനിയിലെ ഗിൽട്ടിട്ട ക്ഷേത്രങ്ങളുടെ സമീപത്തിൽക്കൂടെ ഒഴുകിപോയി. കുച്ചവടക്കാരന്റെ വെൺമാടത്തിലെ തോട്ടത്തിൽനിന്ന്, കാണാൻ പാടുള്ളേടത്തോളം നേരം തന്റെ പായത്തുണിയിൽ വരച്ച ശിവന്റെ നന്ദിയുടെചിത്രം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന തന്റെ കുട്ടികളെ അശോകന്ന് ഓർമ്മവന്നു.

സന്ധ്യയായപ്പോൾ ചക്രവാളങ്ങൾ തങ്ങളുടെ കുലാചാരപ്രകാരം പ്രിയകളെ വെടിഞ്ഞു, മരുതീരങ്ങളിൽനിന്ന് രാത്രി മുഴുവനും സങ്കട വിലാപങ്ങളിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ പോയി. അശോകന്റെ വിചാരം ദേവിയെ കുറിച്ചായി. അവളേയും കുട്ടികളേയും പാടലീപുത്രത്തിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻ എത്ര വേഗത്തിൽ ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുമെന്ന് അയാൾ നിശ്ചയമില്ലാതെ ആലോചിച്ചു.

ദിവസന്തോറും മന്ദം മന്ദം മയൂരരാജാക്കന്മാരുടെ വഞ്ചി ഓടിയോടി 'സിപ്രയും കഴിഞ്ഞു, 'യമുനയിലും' യമുനയിൽനിന്ന് ഗംഗയിലും എത്തി. അവരവരുടെ രാജകീയ വഞ്ചികളിൽ ഇരുന്നിരുന്ന സാമന്തരാജാക്കന്മാർ ഇവിടെ

വെച്ചു അശോകനെ ദർശിച്ചു. അന്യ രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് സമുദ്രവും കടന്നുവന്ന ദൂതന്മാരും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. വന്ദിപ്പാൻ വേണ്ടിയും, സേവക്കു വേണ്ടിയും വന്നിരുന്നവരേയും വഹിച്ചു, ഇടതിങ്ങിയ ജലമാർഗ്ഗമായി, പലതരത്തിലും വലിപ്പത്തിലും ഉള്ള കപ്പലുകൾ വന്നുനിറഞ്ഞു. എത്രയോ കൊല്ലത്തോളം സമുദ്രത്തിന്റെ ആധിപത്യം ഇന്ത്യക്കാക്കായിരുന്നു. അവരുടെ ജ്ഞാനവും, സമ്പൽസമൃദ്ധിയും, ഊറാമ്പിലത്തുണികളും, ആഭരണങ്ങളും, ഔഷധങ്ങളും കപ്പൽ വഴിയായി അവക്കു് വിതരണം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു. ഇന്ത്യയിലെ കച്ചവടക്കാരുടെ ഉത്സാഹവും, നവബുദ്ധിയുംകൊണ്ടും അവരുടെ നാവികന്മാരുടെ ധൈര്യവും സാമർത്ഥ്യവുംകൊണ്ടും, ഇന്ത്യക്കാർ സമുദ്രത്തിന്നു് അക്കാലത്തു് അധിപരായി.

കാറ്റാലിളക്കപ്പെട്ട പ്രഭാത മേഘശകലങ്ങൾപോലെ അന്നാഞാറകം ആകാശത്തിൽക്കൂടെ ചുറ്റിപ്പറന്നു. പുതിയ ചക്രവർത്തി കപ്പലിന്റെ നടുത്തൂണുപോലെ നേരെ നിന്നു. പള്ളിക്കായകളുടെ തോട്ടുകൊണ്ടോ ഓട്ടുകൊണ്ടോ സാധുത്തരത്തിൽ ഉണ്ടാക്കാൻ പാടുള്ള സകലവിധ ചെണ്ടകൾ കൊട്ടിയും, കുഴലുകൾ ഊതിയും, ജയഘോഷത്തോടെ പാട്ടുകൾ പാടിയും ചുറ്റും കൂടിയവർ രസിച്ചിരുന്നു. സഹചരന്മാരായ സന്തുഷ്ട പ്രജാപരിവാരങ്ങൾ നിറഞ്ഞ കപ്പലുകളും ചക്രവർത്തിയെ വഹിച്ച മൌര്യരാജവംശ വഞ്ചിയും നദിയിൽക്കൂടെ ഒഴുകി.

സ്ത്രീകളും കുട്ടികളും മുല്ലമാലകൾ അണിഞ്ഞ പ്രഭയിലും, കാതിൽ 'അക്ഷേഷിയാ' പൂക്കളുടെ ആഭരണങ്ങൾ തൂക്കിയ നിലയിലും, കണ്ണിൽ പ്രസാദം കുറിച്ചുംകൊണ്ടു് നദിയുടെ ഇരുതീരത്തും നിരന്നുനിന്നു.

പാടലീപുത്രത്തിന്നു് അടുത്തപ്പോൾ യുവാവായ രാജാവു് ശീതോഷ്ണസ്ഥിതി സഹിച്ച ആ മരപ്പണികൊണ്ടു്

പരിപൂർണ്ണമായ പട്ടണം ഒരു പാത്തയുടെ തുവലിന്റെ വെണ്മീർനിറംപൂണ്ടതു കണ്ടു. ചുകന്ന പാടലീവള്ളികളാൽ മൂടപ്പെട്ട വീടുകൾ അണിയായി ചുറുമുണ്ടായിരുന്ന വേലിനാട്ടകളുടെ ഇടയിൽനിന്നു പൊങ്ങിനിന്നിരുന്നു. അതൊക്കെ അയാളുടെ കച്ചവടനടത്തുക്കാർ അറുപത്തിനാലു് ഗോപുരങ്ങളിൽക്കൂടെ നിറയുകയും കുറയുകയും ചെയ്യുന്നതു് കാണായ്വരുന്ന സ്ഥലങ്ങളാണു്.

നെൽകൃഷി വിളയുന്ന പാടങ്ങളുടെ പച്ചവർണ്ണവും, ലിനൻ ഉണ്ടാക്കുന്ന ചെടികളുടേയും, അതിന്റെ ബീജങ്ങളിൽനിന്നു് എണ്ണ എടുത്തു് ശേഷിച്ച ഭാഗങ്ങളുടേയും, നീലവർണ്ണവും സമഭ്രമി നിറച്ചതും കണ്ടു. ഇതു് തന്റെ വകയായും ഒരു കളി തുടരേണ്ടുന്ന ചതുരംഗകളമോ എന്നു് അശോകനു് തോന്നി.

എല്ലാ സൌധങ്ങളുടേയും ഉപരിയായി, ഈ 'പുഷ്പപട്ടണത്തിന്റെ' നടുവിൽ മൌര്യരാജാക്കന്മാരുടെ രാജധാനി കാണപ്പെട്ടു. കൃത്രിമ സ്വർണ്ണമതകളാലും, വെള്ളിപ്പക്ഷികളാലും അലങ്കരിച്ച ഈ രാജധാനി, പാരസികരുടെ 'സൂസയി'ലേയും 'എക്ക്ബത്താനിയ'യിലേയും രാജധാനികളെ നിസ്സാരകാന്തികൊണ്ടു് കടത്തീവെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ബഹുജനവാക്കു് വിശ്വസിപ്പാൻ അശോകനു് പ്രയാസമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

തന്റെ രാജ്യം അക്രമിച്ച 'സെല്യൂക്കോസി'നെ പരാജിതനാക്കുമ്പോൾ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ യാതൊരു ക്രൂരാൻ ആനയുടെ കഴുത്തിൽ കേറി ഇരുന്നോ, ആ ആനതന്നെ പട്ടണത്തിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരക്കുട്ടിയേയും കാത്തുനിന്നിരുന്നു. അതിന്റെ വിസ്തൃതമായ പുറത്തു് സ്വർണ്ണശീലകം തൂങ്ങുന്ന അമ്പാരിയും മുൻവശത്തു് രത്നം പിടിത്ത പട്ടവും ഉണ്ടായിരുന്നു. തുമ്പിക്കരവും പിൻ

കാലുകളും ഒരു കലാനിപുണനാൽ പലനിറമുള്ള പൂപ്പണി കൊണ്ടു് നിറക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

"ദുഷ്ടനായ നന്ദരാജാവിനെ ധിക്കരിക്കാൻവേണ്ടി സഹകായ്മയും അറിവു് കൊടുക്കാതേയും, ഈ പ്രവേശന ഘോരത്തിന്റെ അടുക്കെ ഏകനായി അയാളുടെ വലിയച്ചനും പണ്ടു് വന്നിരുന്നു. ഇപ്പോഴും മലയിൽ ഒരു തപസ്വിയായിത്തീർന്ന കൌടില്യൻ വാർദ്ധക്യംകൊണ്ടു് ക്ഷീണം, കാലുകഠം ഇടറിക്കൊണ്ടും ഒരു യുവ ശിഷ്യനാൽ താങ്ങപ്പെട്ടുകൊണ്ടും നടന്നുപോയിരുന്നു. ചന്ദ്രന്റെ മാനരക്ഷയിൽ എപ്പോഴും പ്രതിപത്തി ഉണ്ടായിരുന്ന അയാഠം നഗരവീടുകളുടെ മാളിക മേൽനിന്നു്, പൌരകന്യകകഠം വർഷിക്കുന്ന വിചിത്ര പൂമഴയും ഏറ്റുകൊണ്ടു്, പൂമാലകളാലും, തോരണങ്ങളാലും വിതാനിച്ച പട്ടണത്തിലേക്കു് കുതിരമേലേറി, ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പൌത്രൻ പ്രവേശിക്കുന്നതു് നോക്കിനിന്നു.

ചക്രവർത്തിയുടെ പിന്നാലെ പോരുന്ന, പുതുതായി നിയമിക്കപ്പെട്ട അറുപതു് സചിവന്മാർ കമ്പിതരായ ജനക്കൂട്ടത്തിൽ നാണ്യങ്ങഠം വാരി എറിഞ്ഞു.

സിതച്ഛത്രത്തിന്റെ ചോടെ ഇരിക്കുന്ന അശോകൻ ജനൽപ്പടികളുടെ സമനിരപ്പിൽ എത്തിയിരുന്നു. അവിടെ സുഗന്ധ വേപ്പു് മരത്തിന്മേൽനിന്നു് വെട്ടി എടുത്ത കൊമ്പുകഠം, ദുർഗ്ഗായുക്കഠം നീക്കി, രോഗികളേയും, മരണമടുത്തവരേയും മറവിലാക്കിയിരുന്നു. രോഗാതുരന്മാരായ ആണുങ്ങഠംക്കും പെണ്ണുങ്ങഠംക്കും പ്രിയദർശിയുടെ (=കാണാൻ നല്ലവന്റെ) ഒരു കാഴ്ചകൊണ്ടുതന്നെ സമ്പൂർണ്ണസുഖം സിദ്ധിച്ചിരുന്നു.

തട്ടുകഠം വളരെ ഉള്ള വീടുകളുടെ ജനലുകഠംതോറും മാഞ്ഞു് മാലകളാക്കിയ സുരഭില ചമ്പകസുമങ്ങഠം

തുക്കിയിരുന്നു. പാതകളം ചേരുന്ന സ്ഥലത്ത് തിയ്യിലിട്ട കുന്തിരിക്കത്തിന്റേയും കർപ്പൂരത്തിന്റേയും പുക ആകാശത്തിലേക്കു് പൊങ്ങി, മൂടുള്ള സൂര്യനെ ആകപ്പാടെ മറക്കും പ്രകാരം സൌഭ്യവാഹികളായ മേഘങ്ങളെപ്പോലെ പരന്നു.

പരിവാരത്തിൽ മാന്യസ്ഥാനത്തിന്നു് അർഹരായവർ അണിഞ്ഞിരുന്നതു്, പൊൻതുലുകംകൊണ്ടുള്ള ചിത്രപ്പണികളംപൂണ്ട വെളുത്ത അങ്കികളായിരുന്നു. അവർ രാജാവിന്റെ പിന്നാലെ പോന്നതു് നാല് കുതിര കെട്ടിയ വണ്ടികളിൽ ആരോഹണം ചെയ്തിട്ടായിരുന്നു. പാടുന്ന കിളികളുടേയും വിചിത്രവർണ്ണങ്ങളായ തൂവലുകളുള്ള കിളികളുടേയും കൂടുകൾ കെട്ടിത്തൂക്കിയിരുന്ന വണ്ടികളം വലിച്ചുകൊണ്ടു് മാലകളിട്ട കാളകളം അവരുടെ പിന്നാലെ വന്നു. പിന്നെ വന്നതു് രാജപീഠവും, സ്വർണ്ണത്താമ്പാളവും, ബേസിൻ (വായ വിസ്താരമുള്ള ഭരണിയും), ബെന്നാറീസ് തൂവാലകളും വഹിച്ച രാജഭൃത്യന്മാരായിരുന്നു.

കാണികളെ നിലക്കു് നിർത്താൻവേണ്ടി, പൊൻവില്ലാളികളം പാതകളുടെ ഇരുവശത്തും നിരന്നുനിന്നു. തങ്ങളുടെ പുതിയ ചക്രവർത്തിയെ അടുത്തു കാണാൻ അത്യുത്സുകരായി തന്റെ പ്രജകളം നില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നു് അശോകൻ മനസ്സിലാക്കിയാൽ ഒക്കെ അയാളം അവരെ ആശീർവ്വസിപ്പിക്കും പ്രകാരം കൈ നീട്ടിക്കാണിച്ചു.

ശിക്ഷിച്ചു കളയും എന്നു താക്കീതു് കിട്ടിയ നിമിത്തം ഗൃഹസ്ഥന്മാർ പെട്ടെന്നു് തീ പിടിച്ചാൽ ക്ഷണം കെടുക്കുവാൻവേണ്ടി അവരവരുടെ വീട്ടിൻ മുമ്പാകെ വെള്ളം നിറച്ച തൊട്ടികളും, മഴുകളും, ഏണികളും കൊണ്ടുവെച്ചിരുന്നു.

ആഭരണമാലകളംകൊണ്ടു് അങ്ങാടികളം പുഷ്പിച്ചു, 'യാക്കു' പോത്തുകളുടെ മുറുള്ള വാലുകളം വീശിക്കൊണ്ടും പു

തിയ ചക്രവത്തിയുടെ ഭാഗ്യസിദ്ധിക്കു അരി വാരിഎറിഞ്ഞിട്ടും കച്ചവടക്കാർ അവരുടെ ചരക്കുകളുടെ അരികെനിന്നു.

മരത്തിന്മേൽ കൊത്തുപണിക്കാർ ചക്രവത്തിയുടെ പ്രോത്സാഹത്തിനുവേണ്ടി ഉയരമുള്ള ഭിക്കിൽ കേറിനിന്നു. കൂപ്പിവള ഉണ്ടാക്കുന്നവരുടെ വീടുകളുടെ താണ ഇറകളിൽ നിന്നു് മണിമാലകളും വളകളും തൂങ്ങിയിരുന്നു. പിച്ചളയും ചെമ്പുംകൊണ്ടു് സാമാനങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നവരുടെ തെരുവിൽനിന്നു്, അവിടെ വെച്ചിരുന്ന ചെമ്പുകളിന്മേലും കിണ്ടികളിന്മേലും പ്രകാശത്തിന്റെ കിരണങ്ങൾ ചിലപ്പോൾ വീണിരുന്നു. വലക്കെട്ടുകളുടെ പിൻഭാഗത്തിൽനിന്നു് പൊങ്ങുന്ന കുഴൽവിളി, നഗരലക്ഷ്മി ഈ കാഴ്ചകൾ സന്തോഷത്തോടെ നോക്കുന്നുണ്ടെന്ന വരക്കെയുള്ള വിശ്വാസം ഉണ്ടാക്കി.

ആരംഭത്തിൽ കണ്ടിട്ടു് ഭ്രമിച്ചുപോയ രാജവാരണം തുമ്പിക്കയ്യിളക്കിയും, ഉച്ചത്തിൽ ഗർജ്ജിച്ചും കുന്നിൻമുകളിൽ കേറി.

അവരവരുടെ പുരാതന തറവാടുകളുടെ വാതിൽപ്പടിമേൽ വെച്ചു, കുലസ്ത്രീകൾ കാഴ്ചവെച്ച ഭാഗ്യപ്രശ്നപലകാർത്ഥങ്ങളും അശോകൻ സ്വീകരിച്ചു. രാജധാനിയുടെ അടുത്തെത്തിയപ്പോൾ, അശോകൻ മുന്നിൽ കണ്ടതു് പ്രസന്നമുഖങ്ങളെക്കൊണ്ടു് പടിപടിയായി നിറഞ്ഞ പൂമുഖങ്ങളും കമാനങ്ങളും വെൺമാടങ്ങളും ആയിരുന്നു.

ഇലത്താളങ്ങളുടെ മുട്ടൽകൊണ്ടും, ചെണ്ടമുട്ടൽകൊണ്ടും, ശംഖുവിളികൊണ്ടും പട്ടണം മാറ്റൊലികൊണ്ടു. ആ സമയത്തു് പുതിയ രാജാവു് പാടലീപുത്രത്തിൽ എത്തി എന്നറിയിക്കുന്ന വലിയ പൊന്മണിയും മുട്ടി.

അദ്ധ്യായം രണ്ട്.

അശോകനും മഹാദേവിയും (ദേവിയെ ഇപ്പോൾ വിളിക്കുന്നതു് ഇങ്ങിനെയാണു്) പാടലീപുത്രത്തിൽ പാർക്കുന്ന കാലത്തൊക്കെ പ്രജകൾക്കു് അവരെ ക്ഷണത്തിൽ വന്നു് കാണ്മാൻ സൌകര്യങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു. ചക്രവർത്തിയുടെ അവസാനത്തെ തീപ്പിന്നുവേണ്ടി സങ്കടങ്ങളും തർക്കങ്ങളും സമക്ഷം കൊണ്ടുവരാനുള്ള അധികാരവും പ്രജകൾക്കുണ്ടായിരുന്നു. അയാൾ തെരുവുകളിൽക്കൂടെ പോകുമ്പോൾ വഴിക്കുതന്നെ പ്രജകൾക്കു് നേരിട്ടു് അടിയന്തരകാര്യങ്ങൾ ബോധിപ്പിക്കാമായിരുന്നു. ഉജ്ജയിനിയിൽവെച്ചു് തനിക്കു് സിദ്ധിച്ചിരുന്ന കച്ചവട പരിശീലനംകൊണ്ടു് തന്റെ പ്രധാന നഗരത്തിലെ മറുരാജ്യങ്ങളിലേക്കു് ഇവിടുന്നയക്കുന്നതും, മറുരാജ്യങ്ങളിൽനിന്നു് ഇവിടെ വരുന്നതുമായ സാമാനങ്ങളിന്മേലും അശോകന്റെ ശ്രദ്ധ പതിച്ചു. കറുത്ത മുടിയിൽ പൂക്കളംവെച്ചും, പൊക്കളെയിററ് നിറമായ ശരീരം അരവരെ നഗ്നമായും ഇരിക്കുന്ന തദ്ദേശീയസ്ത്രീകളോടുകൂടെ ചുറ്റിലും മുക്താസരം തൂങ്ങുന്ന പല്ലക്കിൽ കേറി അശോകൻ തെരുവുകളിലൂടെയും സഞ്ചരിക്കുന്നതു് ഒരു പതിവായ കാഴ്ചയായിരുന്നു. ഒരാൾ കല്പവൃക്ഷചിഹ്നമായ ആലവട്ടം പിടിച്ചു. പാതകളിൽ വന്നുകൂടുന്ന രാജസ്ത്രീകൾ കഥാവിസ്താരം ചെയ്യുമ്പോൾ അവരെ തടസ്ഥപ്പെടുത്തുംവണ്ണം സംസാരിപ്പാൻ ശീലിപ്പിച്ച തത്തകളും, മൈനകളും ഇരിക്കുന്ന കൊമ്പുകൾ ചിലർ പേറി. ചിലർ മയിൽ പീലികൾ വിളങ്ങുന്ന ആലവട്ടങ്ങൾ വീശി. ചിലർ അയാൾ വരുന്ന വഴിയിൽ കുടയുവാൻ വേണ്ടി, സുഗന്ധവെള്ളം നിറച്ച പൊൻ കമണ്ഡലുക്കൾ എടുത്തു.

തുല്യം തുറക്കുന്ന ഭവനങ്ങളുടെ മുന്നിൽക്കൂടെ പരിവാരം പോകുമ്പോൾ ഒരു ഹിന്തുരാജാവ്, പുലത്തുവാനായിക്കൊണ്ടു് ബാദ്ധ്യതപ്പെട്ട; വിധവകളും മറ്റു അഗതികളായ സ്ത്രീകളും, പ്രവൃത്തി എടുക്കുന്നോടത്തിൽനിന്നു് തല പൊന്തിച്ചു നോക്കുകയും, പൊൻചിത്രപ്പണികഠം പതിഞ്ഞ ചുകപ്പുവണ്ണത്തിലുള്ള രാജാംബരം അന്യോന്യം മൂണ്ടിക്കാണിച്ചു തങ്ങളുടെ കൈവേലയാണെന്നു് അഭിമാനിച്ചു

ഒരു ദിവസം പാതയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന തടസ്ഥംകൊണ്ടു് അമാത്യന്മാർ നില്ക്കേണ്ടിവന്നു. അശോകൻ തന്റെ യാത്രക്കു് മുടക്കം വരാനുള്ള കാരണം എന്താണെന്നു് അന്വേഷിച്ചു. എന്നാൽ ഒന്നിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ബ്രാഹ്മണന്മാരും അമാത്യന്മാരും അത് സാരമില്ലെന്നു് പറഞ്ഞു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹനശീലത്തിനു് അധീനരായി നിന്നു.

"നഗ്നനായ നാസ്തികനെ ദൂരെയാക്കി" എന്നു് അവർ പറഞ്ഞു എന്നാൽ അവനെ കാണണം എന്നു് അശോകൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചു.

കുറക്കാരനെന്നു് ഗണിക്കപ്പെട്ട അവൻ ചക്രവർത്തിയെ പാതയിൽവെച്ചു ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "ഞാൻ ഒരു ഗതികെട്ട അജീവികനാണു്. എനിക്കും എന്റെ സഹവാസികഠംക്കും ജനദ്രോഹമില്ലാതെ ജീവിക്കാൻവേണ്ടി, ഒരു വിജനസ്ഥലം കല്പിച്ചുതരണം എന്ന ഒരു അപേക്ഷമാത്രമേ എനിക്കുള്ളു. കാരുണ്യമൂർത്തേ! ചാണകത്തിലെ ചെള്ളിനുംകൂടി ഒരു പാപ്പിടമുണ്ടു്" എന്നു് അവൻ വാദിച്ചു.

അശോകൻ ആ മതക്കാരുടെ ചരിത്രമെന്താണെന്നു് ചോദിച്ചു.

"അല്ലയോ, നീതിമാനായ മഹാരാജാവെ! ഞങ്ങളുടെ

മതസ്ഥാപകൻ ഒരു വേലക്കാരനായിരുന്നു. തന്റെ യജമാനന്റെ വീട്ടിൽനിന്ന് അയാളുടെ ഒരു പാത്രം പൊട്ടിപ്പോയി. ശിക്ഷ ഭയപ്പെട്ടിട്ട് അയാൾ ഓടിപ്പോയി. എന്നാൽ അരയിലെ മുണ്ടാലെ അയാളെ പിടിത്തം കിട്ടി. അവിടെവച്ചുണ്ടായ പിടിയും വലിയിലും അയാളുടെ മുണ്ട് അഴിഞ്ഞുപോയി. അയാൾ നഗ്നനായി അടുത്ത ഗ്രാമത്തിൽ ഓടിച്ചെന്നു. അവിടുത്തുകാർ അവന്ന് ഉടുക്കാൻ മുണ്ട് കൊടുത്തു. ഇത് അയാൾ നിഷേധിച്ചു. അയാൾ പാഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ ഒരു പുണ്യ ജീവിതത്തിൽ തുണ്ടു മുണ്ട് സ്വത്തുക്കളൊക്കെ ത്യജിച്ചു കാലം കഴിക്കാൻ അയാൾ പ്രബോധിതനായിപോലും. അന്ന് മുതല്ലു് അജീവികരായ ഞങ്ങൾ ഇഹലോകസുഖങ്ങൾക്ക് കാംക്ഷിയാതെ ഞങ്ങളുടെ മതസ്ഥാപകനെ അനുകരിച്ചു ജീവിച്ചുപോരുന്നു"

ഇത്രത്തോളം പറഞ്ഞപ്പോൾ തത്തകൾക്കും മൈനകൾക്കും അവറിന്റെ ജോലി നിറവേറാൻ അവസരമായി എന്ന് തോന്നി. ഉറക്കെ നിലവിളിക്കുന്ന പക്ഷികൾ ശപാസംമുട്ടിപ്പോയപോലെ അജീവികന്റെ സംസാരം നിന്നിപ്പിച്ചു. ഈ മതക്കാരുടെ സങ്കടങ്ങൾ ആലോചിക്കും എന്ന് വാഗ്ദത്തം ചെയ്ത ചക്രവർത്തി മാക്കറു് തെരുവിലേക്ക് പോകാൻ അമാലന്മാർക്ക് ആജ്ഞ കൊടുത്തു.

വാസ്തവത്തിൽ പടർന്നുപിടിച്ച മരങ്ങളുടെ തണലിൽ ഇരുന്ന് പുരകെട്ടുന്ന പെണ്ണുങ്ങൾ പ്രവൃത്തിചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കെ പാട്ട് പാടിയിരുന്നു. പാട്ട് അവർ ഉണ്ടാക്കുന്ന മാലകളെ അനുഗ്രഹിപ്പാൻ ദൈവത്തോടുള്ള തേടലായിരുന്നു. ചക്രവർത്തി അന്തോളത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ നെറ്റി നിലംതൊടും വിധത്തിൽ അവർ കുമ്പിട്ടു. തണലിൽനിന്നു് പാടലീപുത്രത്തിലെ പ്രധാന ശാന്തി അദ്ദേഹത്തെ അമ്പലത്തിലേക്ക് എഴുന്നള്ളി

ക്കാൻ വന്നു.

താൻ ആരെന്നു് മനസ്സിലാക്കാത്ത വിധത്തിൽ പ്രജകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ നടപ്പാൻ വേണ്ടി അശോകൻ വസ്ത്രാഡംബരങ്ങളൊക്കെ ത്യജിച്ചു ക്ഷണം മടക്കി വന്നു.

ഹരികഥ പറയുന്നവരുടെ ചുറ്റും ഓരോ കൂട്ടം ആളുകൾ വന്നുനിന്നിരുന്നു. എഴുത്തുകാരുടെ സഹായത്തിനു് വേണ്ടി കാത്തുകെട്ടിനില്ക്കുന്നവർ അശോകൻ ക്ഷേത്രപ്പടി ഇറങ്ങുന്നതു് സൂക്ഷിച്ചില്ല.

അമ്പട്ടന്മാരും, പാമ്പാട്ടികളും, കൺകെട്ടു് കളിക്കാരും, പാട്ടന്നവരും, ആടുന്നവരും അടുത്തുപോകുന്നവരുടെ ശ്രദ്ധ വിളിച്ചുവരുത്താൻ നോക്കി. പണത്തിന്റെ കശപിശകൾ ജോറിൽ നടന്നു.

നാവികന്മാരും, കച്ചവടക്കാരും, കൃഷിക്കാരും മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ മാക്കറിലെ തെരുവുകളിൽ വന്നുകൂടിയിരുന്നു. നിസ്സംശയമായി അന്യരാജ്യത്തിലെ ചരക്കുകൾ ഇറക്കുമതി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന വർത്തമാനമാണ് ഈ ദിവസത്തിൽ കച്ചവർത്തി അവിടെ സന്നിഹിതനാകാൻ കാരണമായതു്.

അശോകൻ തന്നോടുതന്നെ ഇങ്ങിനെ തൃപ്തനായി പറഞ്ഞു. "എന്റെ വലിയച്ചൻ എത്ര വലിയ മാറ്റങ്ങൾ കാണുമായിരുന്നു. ഓക്സസ് നദി ഒഴുകുന്ന രാജ്യവുമായി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ബന്ധിച്ച ഈ പട്ടണത്തിൽ പുതിയ കൂട്ടർ നമ്മുടെ ഇടയിൽ വന്നു് ഏടവാടു് ചെയ്യുന്നു. അതുപോലെത്തന്നെ യവനരാജ്യത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറുള്ള കച്ചവടക്കാരും ഇവിടെ വന്നുചേരുന്നു.

ജനങ്ങളുടെ മനോഗതി മനസ്സിലാക്കാൻവേണ്ടി, ചരക്കുകളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ചന്ത്രംപടിഇട്ടു ഇരിക്കുന്നവരോടു് അശോകൻ സംഭാഷണം ചെയ്തു.

"സകല കപ്പലുകളും സകല രാജ്യങ്ങളും ഇപ്പോൾ ഭരിക്കുന്ന രാജാവിന്റെ അധീനത്തിലാണ് കിടക്കുന്നത്"

ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞത് ഒരു കപ്പലിലെ കപ്പിത്താൻ ആയിരുന്നു. രാജാവിന്റെ കപ്പലുകളിൽ വെച്ച സമുദ്രക്കയ്യിൽനിന്ന് ഒരു കപ്പൽ വാടകക്ക് വാങ്ങാനായിരുന്ന അദ്ദേഹം വന്നതു്. അയാൾ ചോദിച്ച ആളം ഇതു് കേട്ടപ്പോൾ മൌഢ്യനായി തന്റെ താടി തടവി "അത് ഒരു പാഠം പഠിച്ചതോടുകൂടി ഞാൻ അറിഞ്ഞു. എന്റെ അവകാശം പിടിച്ചടക്കിപ്പോയി" ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു സഹതാപത്തിന്ന് ആരെങ്കിലുമുണ്ടോ എന്ന് അറിവാൻ കേട്ടുനിന്നവരെ ചുറ്റും നോക്കി. "എന്റെ കൃഷിയൊക്കെ മോശമായ്പോയത് എന്തുകൊണ്ടായിരുന്നു എന്ന് കേട്ടാൽ നിങ്ങളാരും ആശ്ചര്യപ്പെടുകയില്ല. ഞാൻ ബേബിലോണിൽ പോയിരുന്ന തടച്ചയായി രണ്ടുവർഷം പറച്ചാടന്മാർ വന്നു വീണു, തിന്നു തീർത്തു"

സമുദ്രത്തിലെ കപ്പിത്താൻ അയാളെ ഇങ്ങിനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു:— നമ്മുടെ രാജാവ് ദേഷ്യക്കാരനല്ല. പുണ്യവാനികെടാതെ കത്തുന്ന കാളിൽ ന്യായമായ കാര്യത്തിന്നുവേണ്ടി ചെല്ലുന്ന ഏതൊരുത്തനേറയും വിഷമതകളം അദ്ദേഹം ആലോചന ചെയ്യാറുണ്ട്. നിങ്ങളം ആ കാര്യത്തിൽ മനസ്സുവെച്ചു പ്രവൃത്തിച്ചാലും നിങ്ങളുടെ വാദം ശരിയാണെന്ന് കണ്ടാലും, നിങ്ങളുടെ വക്കൽനിന്ന് പിടിച്ചടക്കിയതൊക്കെ അദ്ദേഹം നിങ്ങൾക്ക് വിട്ടുതരാതിരിക്കില്ല."

ഒരാൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിന്നിൽനിന്ന് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— ക്ഷാമകാലത്ത് നമ്മുടെ ജോലി നിറവേറ്റിക്കൊണ്ടു വരുവാനും, നമ്മുടെ കന്നുകാലികളേയും മറ്റും പുലർത്താനും, നമ്മളം രാജാവിനെയാണ് ആശ്രയിക്കുന്നത്. കൃഷി നടത്തുന്ന നിലങ്ങളം തരിശാകാതെ നിർത്തിത്തരുവാൻ

രാജാവിന്ന് നമ്മളേട്ട് ഒരു ബാദ്ധ്യത ഉണ്ടെന്ന് ഓമ്മിക്കുന്നില്ലേ!

എന്നാൽ കച്ചവടക്കാരൻ ഉത്തരം പറയും മുമ്പേ, പിന്നാലെനിന്ന തീർത്ഥാടന വേഷക്കാരൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

രാജധാനിയിലേക്ക് മടങ്ങുമ്പോൾ നഗരത്തിന്റെ പുറം ഉണ്ടായിരുന്ന അഞ്ഞൂറിഎഴുപത്തിനാല് ഗോപുരങ്ങളിൽ ഒന്നിന്മേൽ കേറി നോക്കിയപ്പോൾ തന്റെ മരുമകൻ—സുമനസ്സിന്റെ മകൻ നിഗ്രോധൻ മരസ്തംഭങ്ങളുടെ അരികെ നടക്കുന്നതു കണ്ടു. അയാൾ അവനെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ ആളെ അയച്ചു. അവനോട് സംസാരിക്കുമ്പോളൊക്കെ പ്രായം കുറഞ്ഞ ഒരാളിൽ അസാധാരണയായ ഗൌരവവും തന്റേടവും സ്ഫുരിക്കുന്ന സ്വഭാവം അശോകന്ന് നല്ല അഭിപ്രായം ജനിപ്പിച്ചു. നിഗ്രോധൻ പ്രവാചകവാക്കുകളം പറഞ്ഞതിൽ അശോകൻ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടില്ല. കാരണം കുട്ടി ജനിക്കുമ്പോൾതന്നെ പുണ്യചിഹ്നങ്ങൾ വഹിച്ചിരുന്നു.

"നീ എന്താണിത്ര ഗൌരവഭാവം അവലംബിക്കുന്നത്" എന്ന് അശോകൻ പറഞ്ഞു. "നിഗ്രോധാ! നിന്റെ ഉള്ളിൽ വല്ല വികാരവും ഉണ്ടോ?",

"അമ്മാമാ! ചരിതവും ജ്ഞാനവും ഇല്ലാത്തവർ മാത്രമെ വിഷാദവശരാകുകയുള്ളൂ.

അവനോട് പിറേറ ദിവസം തന്റെ ഗുരുവായ ഉപഗുപ്തനാപസനോട് കൂടെ വരാൻ അയാൾ പറഞ്ഞു. അത്മാതിരി ഗുരുവിന്റെ ഉപദേശം ദേവിക്കും, മക്കളായ മഹേന്ദ്രനും സംഘമിത്രക്കും ഗുണകരമായിരിക്കും എന്ന് അശോകൻ ധരിച്ചു. യദൃച്ഛയാവന്നുകൂടിയ ഈ കണ്ടുമുട്ടൽ

കാരണമായി ലോകചരിത്രത്തിന്ന് മാറ്റം സിദ്ധിക്കുന്ന ആ ലോചനബീജങ്ങളും വിതരണം ചെയ്യപ്പോയിരുന്നു.

നഗരത്തിലെ ദൈനന്ദിനപരിശോധന കഴിച്ചതിൽ പിന്നെ തന്റെ പ്രജകളുടെ വിവരംകൊണ്ടുവരുന്നവർക്ക് പ്രവേശനം സിദ്ധിപ്പാൻവേണ്ടി പടിവാതിലുകളും തുറന്നു വെക്കാൻ അശോകൻ കല്പിച്ചു.

അശോകൻ പറഞ്ഞു:— അടിയന്തര കാര്യങ്ങളും ഞാൻ അപ്പപ്പോളും കേൾക്കും. നീട്ടിവെക്കുകയില്ല. നീട്ടിവെച്ചാൽ അവ ശരിയാകുംവണ്ണം നിവൃഹിക്കുവാൻ പ്രയാസമോ അസാദ്ധ്യമോ ആയിത്തീരും. നിങ്ങളൊക്കെ അറിയുന്ന കാര്യമല്ലേ—ഒരു ഹിന്ദുരാജാവ് തുടച്ചയായി മൂന്ന് മണിക്കൂർ നേരം ഉറങ്ങുകയില്ല. എന്റെ പ്രജകളുടെ അഭ്യുദയസംബന്ധമായ സന്ദേശവും കൊണ്ടുവരുന്നവരെ, രാജപാളയത്തിലൊ അല്ല പള്ളിക്കുറുപ്പ് മുറിയിലൊ താമസംകൂടാതെ കൊണ്ടുവരുന്നതിന്ന് എനിക്ക് വിരോധമില്ല. എണ്ണയും തേച്ചു ഉഴിച്ചുക്കാർ ദേഹം ഉഴിയുന്ന അവസരത്തിൽക്കൂടി ഒരു രാജാവ് സന്ദേശകന്മാരുടെ വാക്കുകൾ കേൾക്കുന്നു. ദൂരത്തുള്ള രാജധാനികളിൽനിന്നോ, രാജ്യങ്ങളിൽനിന്നോ, പ്രതിനിധികളോ ദൂതന്മാരോ വന്നാൽ അവരെ വളരെ നേരം കാത്തുനില്പിക്കരുത്. എന്നാൽ രാജ്യകാര്യങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള തീർപ്പുകളൊന്നും സഭാകാര്യമായി പാസ്സാക്കുകയില്ല. ഇന്ത്യക്കാക്ക് എന്റെ ഇപ്രകാരമായ ഇഷ്ടം അതികമാനം അറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നതാണ്. ജനങ്ങൾ കൊണ്ടാടുന്ന ഉത്സവസ്ഥലങ്ങളിൽവെച്ചു എന്റെ കല്പനകൾ മന്ത്രിമാരോടും മറ്റു ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരോടും പറഞ്ഞുകൊടുക്കേണ്ടതാണ്.''

അശോകന്റെ അറുപത് കൌൺസിൽമാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ജ്ഞാനികളും തത്വവാദികളും ഉണ്ടായിരുന്നു. വളരെ

മുഖ്യ വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി അയാം മലവാസികളായ താപസന്മാരുടെ അഭിപ്രായവും കൂടി എടുത്തു.

കുട്ടികളുടെ അഭിവൃദ്ധിമാർഗ്ഗത്തെപ്പറ്റി ആലോചിക്കുമ്പോൾ അയാം ഒരു കുട്ടിയുടെ മനസ്ഥിതിപ്രകാരമെ ആലോചിക്കാറുള്ളൂ. കൌടില്യന്റെ ആ വാക്കാണ് അയാംപ്പ് ഓർമ്മതോന്നിയത്. "ബുദ്ധിപൂർവ്വകമാണെങ്കിൽ ഒരു ശിശുവിന്റെ വാക്കുകൾ കൂടി ഒരു വിവേകിയായ രാജാവ് സ്വീകരിക്കണം." അയാം സ്ത്രീകളുടെ ആവശ്യങ്ങളെപ്പറ്റി ആലോചിച്ചു നോക്കിയപ്പോൾ, അവരുടെ സഹോദരന്മാർ വളരെ കാലമായിട്ട് അനുഭവിച്ചു വരുന്ന വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ഫലം അവർക്കും സിദ്ധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഉപകാരപ്രദമായി മറ്റൊന്നും ഇല്ലെന്ന് അയാംക്ക് ബോദ്ധ്യമായി. ഈ കാരണംകൊണ്ടു് നിത്യകന്യകാവ്രതം ആചരിച്ചുപോന്നിരുന്ന തപോവാടിനികളായ സ്ത്രീകളുടെ സംഖ്യയും വർദ്ധിച്ചു. അവർക്ക് ഓരോ സ്ഥാനം കല്പിച്ചുകൊടുത്തത് ലിംഗം പ്രമാണിച്ചിട്ടല്ല, പൊതുകാര്യവാടത്തിൽ അവർ ചെയ്ത സഹായത്തിനേറയോ, ഉപദേശത്തിനേറയോ വിലപോലെ ആയിരുന്നു. ജന്തുക്കളുടെ വിഷയത്തിൽ അയാം നായാട്ടുകാരോടും ഇടയന്മാരോടും അന്വേഷിച്ചു.

റിപ്പോർട്ടുകൾ മാത്രം കേട്ടിട്ട് ഒരേടത്ത് ഇരുന്നു, വളരെ കാലം ഭരണം നടത്തുന്നതിലും അശോകന്ന് വൈമുഖ്യം ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാംക്ക് പ്രജകളുമായി താൻതന്നെ ഇടപെടണം എന്ന സമ്പ്രദായമാണ് മറ്റെല്ലാറ്റിലും ഉപരിയായി നില്ക്കുന്നതു് എന്ന് തോന്നി. പ്രജകളുടെ ദൈനന്ദിനജീവിതത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളാനും, കച്ചവടകാര്യത്തിൽ ഉത്സാഹം ജനിപ്പിക്കാനും, ജനങ്ങളുടെ ഉള്ളുറിവാനും വേണ്ടി അയാം തന്റെ സാമ്രാജ്യംതോറും ചുറ്റി യാത്ര ചെയ്തു.

അയാളുടെ ഇഷ്ടവിനോദം നായാട്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ പണ്ടത്തെ ജ്ഞാനികളും നായാട്ട് നിഷിദ്ധമാണെന്ന് വെച്ചിരുന്നു. "കാരണം, രാജാവിന്നു നേരിടാവുന്ന ആപത്ത് തന്നെ. അത് ചോരന്മാർ, ദുഷ്ടമൃഗങ്ങൾ, ശത്രുക്കൾ, കാട്ടുതീ, വീഴ്ച, സിംഹവ്യാഘ്രങ്ങളുടെ മമ്മം കണ്ടുമനസ്സിലാക്കാൻ അപ്രാപ്തി മുതലായ ഹേതുക്കളാൽ നേരിടാവുന്നതാണ്" എന്നാൽ കൌടില്യൻ പുരാതനന്മാരുടെ താക്കീതുകളും നിസ്സാരമായി ഗണിച്ചിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ നായാട്ട് "ദേഹത്തിന്നു സുഖം ഉണ്ടാക്കും, സ്ഥൂലത കുറക്കും, പിത്തവും മേദസ്സും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന്നു എതിരായി നില്ക്കും" എന്നുമാത്രമല്ല "ജന്തുക്കളുടെ വിചാരഗതി മനസ്സിലാക്കാൻ നില്ക്കുന്നതും ഇളകുന്നതും ആയ ലാക്കുകളിൽ അമ്പെയ്യുന്നതും ശീലിക്കുന്നതും ഒരാൾക്കു ഉപയോഗപ്രദമാണ്" എന്നും കൂടി അയാൾ സിദ്ധാന്തിച്ചു.

അദ്ധ്യായം മൂന്നു്.

വിളവുകാലം കൊയ്ത്തുകഴിഞ്ഞു ശോഭിച്ചു. ചക്രവർത്തിയുടെ ഒന്നിച്ചു് ഒരു വിനോദയാത്ര ചെയ്യാൻവേണ്ടി മൌര്യസേനകളും പാടലീപുത്രത്തിലെ മൈതാനി മുഴുവനും നിറഞ്ഞു. ഇരുപതു് വയസ്സുള്ള മഹേന്ദ്രനെ അഭ്യാസം കൊണ്ടു് ഒരു യതിയാക്കി. അയാളുടെ അച്ഛൻ നാടുവിട്ടുപോകുമ്പോൾ രാജ്യഭരണത്തിന്നു് അച്ഛന്നു് പകരം റീജണ്ടായി നിയമിക്കപ്പെട്ടു.

ചക്രവത്തി തന്റെ ദേഹം മിനുസമാക്കാൻ അനേകായിരം സൌരഭ്യതൈലങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചു ഉഴിച്ചൽ കഴിച്ചു ഭിഷഗ്വരന്മാരേയും വിട്ടു് ആരോഗ്യപൂർണ്ണനായി, മേഘങ്ങളുടെ മറവിൽനിന്നു് സൂര്യൻ പുറത്തുവരുമ്പോലെ രാജധാനിയിൽനിന്നു് വെളിക്കിറങ്ങി. ആയാളുടെ ആടിക്കൊണ്ടുള്ള നടത്തം തലക്കെട്ടു് മിന്നിച്ചു. കോട്ടമതിൽ മുകളിൽനിന്നു് അയാൾ ഇടിവെട്ടുംപോലെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—"താരായിലെ ആനക്കാട്ടകളിലേക്കു"

അയാളുടെ ചുറ്റും നിന്നവർ നായാട്ടിനോടുള്ള സന്തോഷം അയാളുടെ കണ്ണുകളുടെ മിന്നലിൽ അടയാളപ്പെടുന്നതുകണ്ടു.

ചക്രവത്തി അടുത്തുവരുമ്പോൾ തുമ്പിക്കരം താഴ്ത്തി പിടിപ്പാൻ ശീലിപ്പിച്ച അരമനയിലെ ആന അശോകനെ ആകാംക്ഷാസമൂഹം കാണ്മാൻതക്കവണ്ണം പൊക്കിപ്പിടിച്ചു. അവരാകട്ടെ അയാളുടെ ഓരോ ഗുണങ്ങളും എണ്ണിയെണ്ണി പുകഴ്ത്തി. ഈ ഗംഭീര വലുപ്പമുള്ള കുംഭീന്ദ്രന്റെ മേൽ ഇന്ദ്രൻ്, ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പൌത്രൻ, ദേഹരക്ഷകരായി കുന്തം പിടിച്ചവരായ കുതിരപ്പടയോടും, വില്ലാളികളോടും, വാളും പരിശയും പിടിച്ചവരോടുംകൂടെ മൈതാനത്തിൽനിന്നു് കാട്ടിലേക്കു് യാത്രയായി. വഴിയിൽ തങ്ങളുടെ ചാച്ചിക്കാരെ പിന്തുടർന്നുകൊണ്ടു് സ്ത്രീകൾ വീട്ടിൽ ഇട്ടേച്ചുപോകാൻ തക്ക പ്രായമെത്താത്ത കുട്ടികളേയും തട്ടിക്കൊണ്ടു് അനുയാത്രചെയ്തു. യാത്രാസമയത്തുണ്ടായ ജന്തുക്കളുടെ കരച്ചിലും, ഗർജ്ജനവും, ചീറ്റലും, ഓരിയും, മുക്കറയും ശബ്ദങ്ങളുടെ ഉപരിയായി പൊങ്ങുന്ന ചെണ്ടകളുടെ ഒച്ചക്കു് ഒരിക്കലും ശമനമുണ്ടായിരുന്നില്ല. കൂത്ത മനുഷ്യന്മാരുടെ ഇടയിൽനിന്നു് ആനകൾ കോട്ടകളിൽവെച്ച പാറക്കൂട്ടംപോലെ തള്ളിനിന്നു. എല്ലാറ്റിലും മുന്നിൽ കൃഷ്ണന്റെയും

ഇന്ദ്രന്റേയും ബിംബങ്ങളും വഹിച്ചു ശാന്തിക്കാരും നടന്നിരുന്നു.

ഈ നാനാജാതിയിൽ ജനസമൂഹം പൊക്കിയ രേണുക്കളുടെ വിതാനത്തിൽനിന്നും വളരെ ഉപരിയായി അശോകന്റെ രൂപം കാണപ്പെട്ടു.

ഭക്ഷണദ്രവ്യങ്ങളും വഹിച്ചു നദികളുടെ മുന്നോട്ടും പിന്നോട്ടും യാത്രചെയ്യുന്ന മൌര്യകപ്പലുകൾ ആഡംബരം ഒന്നു് ജാസ്തിയാക്കി. മൂന്നു് പാമരമുള്ള കപ്പലുകൾക്കു് വെള്ളച്ചായം ഇട്ടിരുന്നു. രണ്ടുള്ളതിനു് മഞ്ഞയും ഒന്നുമാത്രമുള്ളതിനു് നീലയും ചായമിട്ടിരുന്നു. പക്ഷികൾ തവളകൾ മുതലായവറ്റയുടെ രൂപം കൊത്തിവെച്ച കൊമ്പുകൾ മരത്തിന്മേൽ കൊത്തുപണി ചെയ്യുന്നവരുടെ നവീനാശയവും കലാവൈഭവവും വർദ്ധിക്കാൻ ഹേതുവായിരുന്നു.

യാത്രയുടെ സമയം കൃത്യമായി നിയമിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു് വൈകുന്നേരമായപ്പോൾ സേനകൾ ഉറവുവെള്ളം കെട്ടിനില്ക്കുന്നേടത്തു് എത്തി. കണ്ഡികകളിൽ വെള്ളം നിറപ്പാനും, ജന്തുക്കളുടെ മേൽ വെള്ളം തളിപ്പാനും, സന്ധ്യാനാമം ജപിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ അവറ്റയെ യഥേഷ്ടം മേയുവാൻ വിടാനും അവിടെ നല്ല സൌകര്യമുണ്ടായിരുന്നു. സുഗന്ധ വസ്തുക്കൾ നല്ലവണ്ണം ചേർത്ത ചോറും, കാട്ടുപഴങ്ങളും ആഹാരമായി കഴിച്ചതിൽപിന്നെ ചൂട്ടുവെളിച്ചത്തിൽ എല്ലാ ക്രൂട്ടരും യാത്രചെയ്ക പതിവായിരുന്നു. വല്ല മരങ്ങളും കാട്ടുദേവാരാധനക്കു് നാട്ടുകാർ ചോടെ വിളക്കു് കഴിച്ചുവെച്ചതും, കൊമ്പുകളിൽ പൂമാലകളും എഴുതിയ ഓലകളും തൂക്കിയതായി സേനകൾ കണ്ടാൽ അവരും അതേ ആവശ്യത്തിനു് അതിന്റെ ചുറ്റും വന്നുകൂട്ടും. ചിലസമയത്തൊക്കെ അശോകനും അറിഞ്ഞിരുന്നവരുടെ ഒപ്പം കൂട്ടും. വീണയുടേയും, കുഴലിന്റെയും പോരാഞ്ഞിട്ടു്

മണ്ണട്ടയുടേയും ശബ്ദങ്ങളും സാരിയായി നിന്നിരുന്നു. ഈശ്വരസ്തോത്രങ്ങളിലുംകൂടി അയാൾ ഭാഗഭാക്കായിരുന്നു.

ഒന്നാംദിവസത്തെ നായാട്ടിൽ, കുതിരപ്പുറത്തു കേറിയ സ്ത്രീകളായിരുന്നു, കുറിച്ച സ്ഥലത്ത് ആദ്യം എത്തിയത്. ചാപപാണിയായ യുവചക്രവർത്തി പ്രത്യക്ഷമായ സമയത്ത് പൊൻനിറത്തിലുള്ള നെടുവാലൻ കേഴികളുടെ ക്രുകൽ കേട്ടിരുന്നു. തിളങ്ങുന്ന വണ്ണസാരികളും അണിഞ്ഞു ചിരിച്ചും സംസാരിച്ചും കഴിക്കുന്ന സ്ത്രീകളും കാട്ടുകഴുതകളും വലിച്ച രഥങ്ങളിൽ കേറി അശോകനെ പിന്തുടർന്നു.

വഴി, ഇലകളും ഞാത്തിയ കയർകൊണ്ടു് അതിരിടുകയും അടയാളപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്നു. കല്പന ക്രുടാതെ അതുത്തികടക്കുന്നവർക്ക് മരണശിക്ഷ വിധിച്ചിരുന്നു. മാംസംപോലെ തോന്നുന്ന പുഷ്പങ്ങളും കൊത്തിക്കൊണ്ടു് കഴുകന്മാർ ചെമ്പരത്തി മരങ്ങളിൽ ഇരുന്നിരുന്നു. രാജാവിന്റെ ആനകളുടെ മസ്തകങ്ങളിൽനിന്നു് ഒഴുകിവരുന്ന മണമുള്ള മദജലം കുടിക്കുവാൻ വേണ്ടി, തേനീച്ചകളും പുഷ്പങ്ങളെ വെടിഞ്ഞു. മലയിൽനിന്നു് ഒഴുകിവരുന്ന വെള്ളത്താൽ ആകൃഷ്ടന്മാരായ പൂമ്പാറ്റക്കൂട്ടങ്ങളും, ഇടതിങ്ങിയ കുറ്റിക്കാടാൽ ബദ്ധന്മാരായിട്ടു് ചെന്താമരകളും, നീലത്താമരകളും വികസിക്കുന്ന ചെറു കുണ്ടു കുളങ്ങളുടെ തീരങ്ങളിൽ പറ്റിനിന്നു. ചുറ്റിപ്പിണഞ്ഞ കമ്പികളെപ്പോലെ തോന്നുന്ന വള്ളികളും വലിയ ചപ്പുകളുള്ളവ—തുണികൾപോലെ ഉയർന്നു നില്ക്കുന്ന മരങ്ങളുടെ തടിമേൽ ചുറ്റി, എന്നുമാത്രമല്ല ഒരു മരത്തിൽനിന്നു് മറ്റൊരു മരത്തിന്മേൽ പകരുമ്പോലും ഞാലുന്ന ഊഞ്ഞാലുകളും ഉണ്ടാക്കിയതു് ക്രുടെ വഹിച്ചിരുന്നു. പുഷ്പങ്ങളുടെ സൌരഭ്യംകൊണ്ടു് മരങ്ങളുടെ മേൽഭാഗങ്ങളുടെ തേജസ്സു് വർദ്ധിപ്പിച്ചു.

നായാട്ടിന്റെ കഷ്ണം വർദ്ധിച്ചു. കാട്ടുജന്തുക്കളും

പേടിച്ചു വിറച്ചു. മയിലുകൾ കരഞ്ഞുകൊണ്ട് ഓരോരോ കൊമ്പുകളിന്മേൽ പറന്നു വീണു. നീലപ്പൊന്മകൾ മരങ്ങൾ തോറും പറന്നു. അവിടങ്ങളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ചുണ്ടു ചുകന്ന പച്ചത്തത്തകളെ-പഴങ്ങൾ കണ്ടു മോഹിച്ചവയെ-പേടിപ്പെടുത്തി ബഹളത്തിന്നു് ശക്തി വർദ്ധിപ്പിച്ചു. ചില പ്പോൾ കാട്ടുപൊടിപ്പുകളുടെ നിബിഡതകൊണ്ടു് അതിൽ കയ്യേറിയവർ വളരെ നേരത്തോളം അനങ്ങാൻ വയ്യാതായ്തീർന്നു. അപ്പോഴാണു് ശക്തിയുള്ള ആനകളെ മുൻനടത്തിച്ചതു്. അവർ കുറിക്കാട്ടുകളിൽക്കൂടെ ഒരു വഴി ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുമ്പോൾ നല്ലവണ്ണം പരിശോധിച്ചിട്ടു് മാത്രമേ ഓരോ അടിയും മുന്നോട്ടുവെച്ചിരുന്നുള്ളൂ.

നീണ്ടമഞ്ഞപ്പുൽക്കൂട്ടത്തിൽ, ദീർഘകാലസഞ്ചാരം കൊണ്ടു് ഉണ്ടായ്തീർന്ന ചാലുകളിൽക്കൂടെ ആരും കാണാതെ പുലികൾ ഒളിഞ്ഞുമിറഞ്ഞു. എന്നാൽ തെളിക്കാരുടെ കിണ്ണമടി അവരറിയെ ക്രമത്തിലും തെറ്റിപ്പോകാതേയും രാജാവിന്റെ അമ്പാരത്തിന്റെ അടുക്കെ ചാടിച്ചു.

പെട്ടെന്നു് അശോകന്റെ ആന ഇളകാതെ നിന്നു. അതു് വലിയ കാലടികൊണ്ടു് നിലം ഉഴക്കോടെ ചവിട്ടി. അതു് തുമ്പി പൊക്കിപ്പിടിച്ചു. കാരണം നീണ്ട പുല്ലിന്റെ ഉള്ളിൽനിന്നു് അതിന്നു് ഒരു പുലിയുടെ മൂരു് കിട്ടിയതു കൊണ്ടായിരുന്നു.

കുറി പിടിക്കാൻ ചക്രവർത്തി എഴുന്നേറ്റു. തന്റെ ലോകം മുഴുവൻ പരന്ന ശ്രുതി വെറുതെയല്ലെന്നു തെളിയിച്ചു.

ഈ വിനോദയാത്രയിൽ അശോകൻ "വാരവാർ" കുന്നുകളിൽ ചെന്നുകേറി. അവിടെ അയാൾ ചില വിജനഗുഹകൾ കണ്ടു.

"ഇവിടെ എന്റെ അജീവികന്മാർക്കു് നിർബ്ബാധമായി

നഗ്നന്മാരായി താമസിക്കാം, അയൽവാസികളെ ദ്രോഹിക്കാതെ കഴിക്കാം" എന്ന് അശോകൻ പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ ഞാൻ ഒരു കാര്യം നിഷ്കർഷിക്കും. അവർ ഈ ഗ്രഹകർമം മെച്ചപ്പെടുത്തണം" ഇങ്ങിനെ അശോകൻ അയാളുടെ വാദത്തം നിറവേറ്റി. അജീവികന്മാർക്ക് സാമൂഹികവാസം കൊണ്ട് സിദ്ധിക്കാവുന്ന സാന്നിദ്ധ്യവും ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു.

മൌര്യസേന തെക്കോട്ട് തിരിഞ്ഞു. വലിയ കലയാനയുടെ മേൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടുവരുന്ന അശോകനെ കണ്ട പ്പോഠം, അവർക്ക് പടിഞ്ഞാറിൽനിന്ന് സൂര്യൻ ഉദിച്ചതിനേക്കാഠം കമ്പകാരണമായിത്തീർന്നു. കൊടുങ്കാറ്റ് വീശിയ ഒരു ദ്വീപിൽ ഉണ്ടായ വെള്ളപ്പൊക്കത്താൽ വലിച്ചുകൊണ്ടുപോകപ്പെട്ട തേങ്ങാക്കുട്ടംപോലെ അയാളുടെ ചുറ്റും അവിടം വിട്ടുന്നവരുടെ തലകഠം കാണായ്വന്നു. ചെറിയ ഗ്രാമങ്ങഠം, ആയുധപാണികളെകൊണ്ടും, വിവിധ ഭാഷാസമ്മേളനംകൊണ്ടും നിറഞ്ഞു.

എവിടെ ചെന്നാലും ശരി, അശോകന്റെ ഉന്മേഷം യുവാക്കന്മാരെ അത്യധികം ആകഷ്ടിച്ചു, പൊതുജനോപകാരികളാണെന്ന് എണ്ണിപ്പോരുന്ന കഷ്കന്മാരേയും കൃഷിക്കൂലികളേയും ഉപദ്രവിക്കാൻ, മൌര്യസേനകളെ സമ്മതിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു എങ്കിലും, ഇത്ര വലിയ ഒരു സമൂഹത്തിന്ന് ഭക്ഷണം കൊടുക്കേണ്ട കാര്യം, ധാന്യശാലകഠം അടി വറ്റിപ്പിക്കുകയും കാട്ടിലേയും തോട്ടത്തിലേയും ഫലവൃക്ഷങ്ങഠം കായ്ക്കാത്ത വെറും മരങ്ങളാക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. എത്രയോ ധാരാളമായി നഷ്ടത്തിന്റെ നിലയിൽ അശോകൻ കല്പിച്ചുകൊടുത്ത ധനത്തിന്റെ വലിപ്പംകൊണ്ട് ജനങ്ങളുടെ പണപ്പെട്ടികളുടെ മൂടി അടപ്പാൻ വയ്യാത്ത അവസരത്തിൽതന്നെ, വിശക്കുന്ന കുട്ടികഠക്ക് പൊന്ന് വയറ് നിറയുന്ന ഒരു സാധനമായ്വന്നില്ല. കാതരാക്ഷികളായ പെൺകുട്ടികഠം

കാമുകരഹിതരായി. തള്ളകഠം സന്തോഷമില്ലാത്ത താരാട്ടുകഠംകൊണ്ട് ശിശുക്കളെ ഉറക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. തങ്ങളുടെ ജീവിതം തങ്ങളുടെ മക്കഠംക്കുവേണ്ടി ഒഴിച്ചിട്ടിരുന്ന ചിലർ കാലമെത്തുംമുമ്പേത്തന്നെ മരണത്തിന്നു് തെയ്യാറായിനിന്നു.

തന്റെ സേനകളുടെ യാത്രകൊണ്ടു് നേരിട്ട പാഴായ്മകളുടെ വിവരമൊന്നും അശോകന്റെ ചെവിട്ടിൽ എത്തിയിരുന്നില്ല. പിന്നിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന കഷ്ടാരിഷ്ടതകഠം അയാഠം കാട്ടും പടലും വിട്ടുപോകുമ്പോഠം അവിടെത്തന്നെ നിന്നു. അയാഠം വരുന്നതും കാത്തു ഓരോ വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുവാൻ ഉല്സുകരായ ജനങ്ങളുടെ ഉല്ലാസം മാത്രം അയാഠം കണ്ടു. വഴികളൊക്കെ പൂമാലകഠംകൊണ്ടും കൊടികഠംകൊണ്ടും അലങ്കരിച്ചിരുന്നു. ദേവാനാം പ്രിയൻ (—ദൈവം സ്നേഹിക്കുന്നവൻ) ആയ അശോകനുവേണ്ടി അച്ചന ചെയ്യുന്നതു് മാനമാണെന്നു് വിചാരിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണരും മുന്നിൽ നില്ക്കുന്ന ക്ഷേത്രങ്ങളിലെ പുരോഹിതന്മാരും ആശീർവ്വാദംചെയ്യാൻവേണ്ടി അയാളെ കാത്തുനിന്നിരുന്നു.

സുന്ദരികളായ സ്ത്രീകഠം ഒരു തമ്പുരാന്റെ കോവിലകത്തിൽനിന്നു് ഇറങ്ങിവന്നു, അവരുടെ പൊൻനിറമായ തമലകളിൽനിന്നു് സൌരഭ്യതൈലം കുടഞ്ഞു. അവരുടെ പിന്നാലെ തങ്ങളുടെ ചക്രവർത്തിക്കു് കൊടുപ്പാനുള്ള തിരുമുൽക്കാഴ്ചകളോടെ രാജകുമാരന്മാരും എത്തി.

ഈ യുവാക്കന്മാർ ഭംഗിയുള്ള വാക്കുകളെക്കൊണ്ടു് തങ്ങളുടെ പിതാക്കന്മാരുടെ കോവിലകത്തിലേക്കു് അല്പം വിശ്രമിക്കാൻവേണ്ടിയും തങ്ങഠംക്കു് ബഹുമതി സിദ്ധിപ്പാൻ വേണ്ടിയും ചക്രവർത്തിയെ ക്ഷണിച്ചു.

"പ്രിയദർശനൻ എന്ന കാരുണ്യപൂർണ്ണമായ രാജാധിരാജാവേ! ഞങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിൽക്കൂടെ വഴിപോകുമെന്നാ

അങ്ങയുടെ ഔദാര്യപരമായ ഉദ്ദേശം അറിവായ മുതല്ക്കേ ഞങ്ങളുടെ വീട്ടുപണിക്കാരും, കൊത്തുപണിക്കാരും ഇവിടെ രാപ്പകൽ ഉഴമിട്ടു പ്രവൃത്തിചെയ്യുവന്നിരുന്നു. തിരുമേനിയുടെ കാരുണ്യമേറിയഎഴുന്നള്ളത്തം പ്രമാണിച്ച് രാജാവായ എന്റെ അച്ചൻ പുതുതായിപ്പണിയിച്ചതും, ചിത്രാലംകൃതവുമായ ദർബാർഹാളിൽവെച്ച് അങ്ങയെ കുമ്പിട്ടു വാങ്ങുള്ള അനുവാദത്തിന്നു കാത്തുനില്ക്കുന്നു. ഞങ്ങൾ പണിതുവെച്ച ഈ അലങ്കാരങ്ങൾ അങ്ങയുടെ രാജകീയലോചനങ്ങൾക്കു ദ്രോഹമായി തോന്നാതിരുന്നാൽതന്നെ, ഞങ്ങൾ വേണ്ടതിലേറെ ധന്യന്മാരായി ഭവിക്കുന്നതാണ്. അങ്ങയുടെ കൃക്കണ്ണാ, ഞങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ ചൈതന്യദാതാവായ സൂര്യവെളിച്ചം പോലെ വീഴുന്നു. ഞങ്ങളുടെ നിസ്സാരമായ ചില്ലറ ഉദ്യമം, അങ്ങയുടെ ഉദ്ദേശങ്ങൾക്കു ഒരു തടസ്ഥമായിത്തീരില്ലെന്നു ഞങ്ങൾ വണക്കത്തോടെ ആശംസിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ആലോചനകളോ, ലോകേശന്മാരായ ശിവൻ, ബ്രഹ്മൻ, ഇന്ദ്രൻ, വിഷ്ണു മുതലായവരുടെ ആലോചനക്കു തുല്യസ്ഥാനിധ്യമുള്ളവയാണ്. ലോകചക്രവർത്തിക്കു അനുരൂപങ്ങളായ സുഖങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ശ്രമിക്കുവാൻ അനുവദിച്ചാൽ ഞങ്ങളുടെ സഹോദരികളും കോവിലകത്തിലെ കുലീനകളായ മറ്റു സ്ത്രീകളും അനുഗ്രഹീതരായി എന്നു വിചാരിക്കുന്നതാണ്."

"ഇന്ത്യാനിവാസികളെ! എന്റെ സംതൃപ്തരായ പ്രജകളെ!" അശോകന്റെ ശബ്ദം പർവ്വതശിഖരത്തിൽനിന്നു മുക്കുറയിട്ടുന്ന ഒരു നേർച്ചക്കാളയുടേതുപോലെ ഉച്ചൈസ്വരമായിരുന്നു. "നിങ്ങളുടെ ചക്രവർത്തിയായ അശോകന്നു നിങ്ങളുടെ ക്രൂരവിനോദിപ്പാൻ ഇഷ്ടമുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു കുന്നിൻമുകളിൽ ഒന്നിച്ചുകൂടുവാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെയൊക്കെ ക്ഷണിക്കുന്നു." ചുറ്റും കൂടിയവരുടെ മേൽ കാന്തവെളിച്ചം

പോലെ അയാളുടെ കണ്ണുകൾ പതിഞ്ഞു. ആ നോട്ടം കണ്ടപ്പോൾ അവർക്ക് അയാളുടെ സ്നേഹവും ഭക്തിയും വർദ്ധിച്ചു.

"ഈ ഒരു കാര്യത്തിനുവേണ്ടിയാണ് ഞാൻ ഹരികഥക്കാരേയും, നടന്മാരേയും, ഗുസ്തിക്കാരേയും, പാട്ടുകാരേയും, മന്ത്രവാദികളേയും, ചെപ്പടിവിദ്യക്കാരേയും അതാത് വിദ്യകളിൽ സാമർത്ഥ്യം തികഞ്ഞവരെ— വിനോദിപ്പിക്കാൻ വൈഭവമുള്ളവരെ—എന്റെ ഒക്കെ കൊണ്ടുവന്നതു്—നമ്മളെ അവർ കൺകെട്ടുകയും വിസ്മിതരാക്കുകയും ചെയ്യും

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശബ്ദത്തിന്റെ മാറ്റൊലി ദൂരെ നിന്നു് ശാന്തമായി. അവരുടെ മാതൃകകളുടെ എല്ലാം മൂർത്തിഭവമെന്നപോലെ നിന്ന അശോകനെ, അനഘന്മാരായ ആ ശുദ്ധാത്മാക്കൾ ആരാധിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടെ നോക്കി.

അയാൾ ആസനമേൽനിന്നു് ഒരുക്കൂട്ടം കന്യകൾ നില്ക്കുന്നേടത്തു് ഇറങ്ങി. അവർ അയാളെ പുതുതായി കെട്ടിയ രാജധാനിയിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. യാത്രചെയ്തു മടങ്ങിയ രാജാവിന്റെ ക്ഷീണം തീർക്കുവാൻ റെഡിയായിട്ടു് രാജഭവനത്തിൽ ഉഴിച്ചുകാർ നിന്നിരുന്നു.

വിഷനാശിനിയായ കരിമരത്താമ്പാളത്തിൽ, രാജകുമാരികൾ "ഡില്ലെനിയാ" പഴങ്ങൾ കാച്ചിയെടുത്ത മദ്യം അശോകനു് കൊടുത്തു.

രാത്രിയായപ്പോൾ ചക്രവർത്തി അദ്ദേഹത്തിനുവേണ്ടി മാത്രം പണിതലങ്കരിച്ചുവച്ച പുതിയ ഡർബാർ ഹാളിലേക്കു് തന്റെ ആതിഥേയനെ കാണാൻ ചെന്നു. അയാൾ ഉചിതവേഷാഡംബരത്തോടെ കീഴിലെ രാജാവും അധീനനും ചെയ്യേണ്ടുന്ന ചടങ്ങുകളൊക്കെ കാട്ടിക്കൂട്ടി. ആ സാമ

ന്തരാജാവു് വരുമ്പോൾ തന്റെ രാജധാനിയിലെ അടുപ്പിൽ നിന്നു് ഒരു തീയെരിയുന്ന കൊള്ളിയെടുത്തു് കയ്യിൽ പിടിച്ചിരുന്നു. വിനോദത്തിനുവേണ്ടി ക്രൂരമായ സമാജത്തിന്റെ പ്രാരംഭകർമ്മമായി, അശോകനെക്കൊണ്ടു് ഉത്സവമേളരിക്കു് തീ കൊളുത്തിക്കാൻവേണ്ടിയായിരുന്നു, ഈ തീക്കൊള്ളികൊണ്ടുവന്നതു്. കൊള്ളിയോടുകൂടെ ഇരുവരും കുന്നിന്മേൽ കേറി.

സദ്യയും വിനോദങ്ങളും ആരംഭിച്ചു. മേളരികളുടെ വെളിച്ചംകൊണ്ടു് മീതെയുള്ള ആകാശവുംകൂടി മിന്നി. ചെറിയ അഗ്നിഗോളങ്ങൾ (-കരിമരുന്നിന്റെ ഒരുതരം പണി) ആകാശത്തിലേക്കു് എറിഞ്ഞു. സംഗീതസ്വരങ്ങൾ ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളിൽ ഘനം ലയിച്ചു.

കണ്ണാളഭോജികളായ ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളുടെ ബാധയിൽനിന്നു് തങ്ങളെ രക്ഷിക്കണം എന്ന പ്രജകളുടെ വരവുകൊണ്ടു് അശോകന്റെ മടക്കം നാലഞ്ചുതോറും നീട്ടിവെക്കേണ്ടിവന്നു. സിംഹവും നരിയും ക്രൂരമായ മൃഗങ്ങളുംകൂടി പ്രജകളിൽ ഉപദ്രവപ്പെട്ടിരുന്നു. നീലദേവൻ (-ദേവേന്ദ്രൻ) പണിത് വിട്ടുന്ന ഇടിയെ ഭയപ്പെട്ടിട്ടും, വർഷകാലം നനയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ വേണ്ടീട്ടും, ഓടമേഞ്ഞ കൂടിഞ്ഞിലകളും ഉണ്ടാക്കാൻ അയാൾ തന്റെ സേനയോടു് കല്പിച്ചു. അദ്ദേഹമാകട്ടെ സാമന്തരാജാക്കന്മാരുടെ രാജഭക്തി പരിശോധിപ്പാൻവേണ്ടി തെക്കും പടിഞ്ഞാറും കിടക്കുന്ന ഓരോ രാജ്യങ്ങളിൽക്കൂടെ യാത്രചെയ്തു.

നായാട്ടിന്റെ ബഹളംകൊണ്ടു് ഒരു തുറസ്സുസ്ഥലത്തിൽക്കൂടെ ഒരു സിംഹം മൂറിയത്തിൽ പാഞ്ഞു. ഒഴിവില്ലെന്നു് കണ്ടപ്പോൾ അതു് അക്രമത്തിനു് ഒരുങ്ങി. മുൻഭാഗം നിലത്തോടു് ചേർത്തു, പിംഗല നിറമായ ദേഹത്തിന്റെ പിൻഭാഗം പൊക്കിപ്പിടിച്ചു, വാൽ അല്പം വളച്ചു,

കമാനംപോലെ ഉറപ്പിച്ചു പിടിച്ച് പിമ്പുറത്ത് ഊക്ക് നിത്തി, ദംഷ്ടാഗ്രങ്ങൾ വെളിക്കകാണുംവിധം ഗുഹപോലെ ഭയങ്കരമായ വായും പിളന്ന്, സ്ഥൂലരോമങ്ങൾ പാട്ടയ്ക്കോട ത്തോളം എറിച്ചുപിടിച്ച, ചെവികൾ കൂർപ്പിച്ചു സന്നദ്ധ നായി നിന്നു. †

സിംഹം നിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട എന്നറിയിക്കുന്ന ശംഖ്നാ ദത്തിൽ മങ്ങിപ്പോകുന്ന കൌതുകപരവും നന്ദിപരവുമായ മമ്മരശബ്ദങ്ങളോടുകൂടെയാണ്, അപ്രകാരമായ ഒരു ദിവ സം സാധാരണയായി അവസാനിക്കുന്നത്.

† കവി സുബന്ധു തർജ്ജമ ചെയ്ത ആം:—എ. ബി. കെയിത്ത്.

അദ്ധ്യായം നാല്.

സൂചന.

"ഇന്നലെ നിശ്ശബ്ദമായി പാഴായി കിടന്നിരുന്ന ഈ സ്ഥലത്ത് ഇന്നു നിറയെ കാണുന്ന മിന്നും പാളയങ്ങൾ അ രുടേതാണ്. മന്ത്രവാദശക്തികൊണ്ടോ എന്നു തോന്നു മാറ് കൂറേ നാഴികക്കുള്ളിൽ ഒരു യുദ്ധക്കോപ്പുകളുള്ള പട്ടണ മാണു് ഇവിടെ പൊട്ടിവന്നതു്"

തോമാസ് മൂർ.

അങ്ങാടിയിൽനിന്ന് അങ്ങാടിവരെക്കും ചെണ്ടകൊ ട്ടൽകൊണ്ടു് അറിയപ്പെട്ടുന്ന വിനോദയാത്ര തുടർന്നുകൊണ്ടി രുന്നു. പുണ്യനദി ഗോദാവരി സമുദ്രവുമായി യോജിക്കുന്ന ഉഠംക്കടലിന്റെ തീരത്തിൽക്കൂടെ നീണ്ടുകിടക്കുന്ന കലിംഗ രാജാവിന്റെ വൃക്ഷപൂരിതമായ രാജ്യത്തിൽ എത്തിയ

പ്പോൾ അശോകന്റെ ചെവിയിൽ അസ്വാസ്ഥ്യ കിംവദന്തികൾ കേട്ടുതുടങ്ങി. ചുറ്റുമുള്ള രാജ്യങ്ങൾ കാണുവാൻ വേണ്ടി സൌകര്യമുള്ള ഒരു കുന്നിന്മേൽ അശോകനും സേനാനികളും ചെന്നുകേറി. യുദ്ധത്തിന്നുവേണ്ടി അണിയത്തി സ്ഥലത്തിൽ പടകളെ നിരത്തിവെച്ച കാഴ്ച ഇതുവരെക്കും തന്റെ അധിപത്യത്തിന്നു് തടസ്ഥം നേരിടാത്ത ചക്രവർത്തിക്കു് ഒരു കുലുക്കം കൊടുത്തു. തന്റെ സൈന്യങ്ങളോടു് തമ്പുകളടിപ്പാൻ അയാൾ കല്പിച്ചു. പട്ടിണികൊണ്ടും ധ്യാനംകൊണ്ടും ദിവ്യശക്തി ഉണർത്തുവാൻവേണ്ടി അസ്തമന സൂര്യൻ പിൻഭാഗത്തിലെ കാടുകളിൽ എന്നപോലെ അയാൾ ഇറങ്ങി കാട്ടിലേക്കു് നടന്നു.

ജാലവിദ്യകൊണ്ടെന്നപോലെ തമ്പുകൾ പൊങ്ങിത്തുടങ്ങി. മരക്കൊമ്പുകളിന്മേൽ മറവിന്നുവേണ്ടി കീറത്തുണികൾ തൂക്കിയതായിരുന്നു ചിലത്. മറ്റു ചിലത് മുളകൾ കീറിപ്പരത്തിക്കെട്ടി, മീതെ നീണ്ടമുള്ളുകൾകൊണ്ടു് തുന്നിപ്പിടിപ്പിച്ച പട്ടകൾകൊണ്ടു് പണിതതായിരുന്നു. എന്നാൽ മദ്ധ്യത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നവ ഓരോരുവരുടെ സ്ഥാനവും വാസനയും അനുസരിച്ചു, വരയും ചിത്രപ്പണികളുംപൂണ്ട വർണ്ണത്തുണികൾകൊണ്ടു് വിളങ്ങുന്നവയായിരുന്നു.

വലിയ ഇലകൾകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയ കൊട്ടകളിൽ നിറയെ ചൂടരാജ്യത്തിലെ പഴങ്ങളും, പലമാതിരി മുട്ടകളും, തേനും, ഇഞ്ചിയും, മഞ്ഞളും ഫലങ്ങളും നിറച്ചു സേനകൾക്കു് വിലക്കു് കൊടുപ്പാൻവേണ്ടി കുറെ ആണുങ്ങളും പെണ്ണുങ്ങളും, കുട്ടികളും കാട്ടോരത്തു് വന്നു, അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ബഹളത്തിന്നു് ഒരു കാരണവുംകൂടി ഉണ്ടാക്കി, പങ്കു കൊണ്ടു.

പറക്കുന്ന കൊടികളോടുകൂടി രാജപാളയം പണിതുതീർന്നപ്പോൾ പല്ലക്കുകളിൽനിന്നു് റാണിമാർ ഇറങ്ങി,

താമ്രപർണ്ണിയിൽനിന്ന് എടുത്ത മുത്തുകളുടെ മാലകളും തൂക്കിയതിരശ്ശീലയിൽക്കൂടെ അപ്രത്യക്ഷരായി. രാമച്ചംകൊണ്ട് മടഞ്ഞ പായകളും പ്രവേശനദ്വാരങ്ങൾക്ക് മറകളായി തൂക്കിയിരുന്നു. വെള്ളംകൊണ്ടുപോകുന്നവർ അവ ഉണങ്ങിപ്പോകാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി വെള്ളം ക്രമക്രമേ കൂടെക്കൂടെ നനച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തന്നിമിത്തം മയിൽപ്പീലികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ആലവട്ടങ്ങളും എടുത്തു വീശുമ്പോൾ പുറപ്പെടുന്ന കാറ്റു് ശീതവും സുരഭിയുമായിരുന്നു. ചുമരിന്മേൽ തൂക്കിവെച്ച ചിത്രപ്പണി പൂണ്ടമായ പട്ടുകളുടെ മടക്കുകളും, വിലപിടിച്ച പരവിതാനികളും, കിടക്കസ്സീറകളും, രാജധാനിയിലെ സനാനയുടെ (-അന്തഃപുരം) സകല സുഖവും മറവും കൊടുത്തപോലെ തോന്നി. ഉള്ളിലെ മുറികളിൽനിന്നു് പതിനൊന്നുതരം കുഴലുകളുടെ സംഗീതം പുറപ്പെട്ടു.

വൈകുന്നേരം; താമസിച്ചുപോയ ഒരുക്രൂട്ടം ഒട്ടകങ്ങളും അവരുടെ തെളിച്ചുക്കാരുടെ പാട്ടിന്നും കുഴലിന്നും അനുസരിച്ചു് കപണിതമുണ്ടാക്കുന്ന മോഹിനികളെപ്പോലെ നടന്നുകൊണ്ടു് കുന്നിന്റെ നെറുകിമേൽ വന്നുനിന്നു. കുഴലുകാർ പാളയത്തിലെ തീക്കുണ്ഡത്തിന്റെ അരികെ ഓടിച്ചെന്നു. ചന്ദ്രവെളിച്ചം ഉണ്ടായിരുന്ന രാത്രി മുഴുവനും ഓരോരുവരും തുടച്ചയായി പാടിയിരുന്ന പാട്ടുകളിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനായി ക്രൂട്ടത്തിൽ ഇരുന്നു.

അദ്ധ്യായം അഞ്ചു്

ആകാശം നിറക്കുന്ന നേരിയ മഞ്ഞുപോലെ നേരം പുലർന്നപ്പോൾ പരന്തുകൾ താണുവന്നു. സഞ്ചി തുങ്ങുന്ന

കഴിത്തുകളോടുകൂടിയ പുണ്യ ഞാറകം കുണിച്ചുവരുത്തിയ പോലെ വന്ന്, അഴുക്കുകം പൊക്കുന്നതിന്ന് പരന്തുകളെ സഹായിച്ചു.

മൂന്നാം ദിവസം നായാട്ടുകാർ തണ്ടയിൽ ഓരോ ഭൈരിയേയും (-വെട്ടൻ) വെച്ചു് പുലച്ചുക്കുതന്നെ പുറപ്പെട്ടു. ചക്രവത്തി ഭക്ഷണവജ്ജനവ്രതം മോചിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ച പ്രത്യേക പരുപ്പ് സ്ഥലം മാലകുംകൊണ്ടു് അലങ്കരിപ്പാൻവേണ്ടി സ്ത്രീകളും കുട്ടികളും പുറത്തു തുടങ്ങി.

സദ്യക്കുമധ്യേ മരത്തോളം ഉയരമുള്ള പുഷ്പം വിതാനിച്ച ഒരു തടിമേൽ കേറി യുദ്ധത്തിന്ന ഒരുങ്ങിക്കാഠംവാൻ അശോകൻ തന്റെ സേനയോടു് കല്പിച്ചു. ആ ക്രൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വൃദ്ധന്മാർ അറുപത്തഞ്ചു് കൊല്ലം മുമ്പു്, സരസപതിപൂജാകാലത്ത് പാവ്വതീപരമേശ്വരന്മാരുടെ ഉയന്നമലകളിന്മേൽവെച്ചു നടന്ന ഒരു തുല്യസംഭവത്തെപ്പററി ഓത്തു. ആ സമയത്ത് ചന്ദ്രഗുപ്തൻ നിന്നിരുന്ന തട്ടു് ഒരു പാറയുടെ തള്ളൽമാത്രമായിരുന്നു. പൊൻമാലകളൊ, വസന്തോത്സവങ്ങളായ കാട്ടുപൂക്കുംമാത്രമായിരുന്നു.

കവികം ഒരിക്കം ഒരു രഥിയുടേയും മറെറാരിക്കൽ ഒരു വില്ലാളിയുടേയും, വേറെ ഒരിക്കൽ ഒരു കുന്തക്കാരന്റെയും അടുത്തുപോയി അവരെ പടപ്പാട്ടകുംകൊണ്ടു് ഉന്മത്തരാക്കി. ശുദ്ധഹൃദയന്മാർക്രൂടി യുദ്ധകാംക്ഷകൊണ്ടു് വേവുന്ന ഭടന്മാരായിത്തീർന്നു. പുരാതന വീരന്മാരെപ്പററിയുള്ള പാട്ടകുംകൊണ്ടല്ലാതെ യുദ്ധമെന്തെന്നറിയാത്ത ധീരന്മാരായ മൌര്യന്മാർ ഒരേടത്തിരുന്നു. ഇരിമ്പിൻ കഷണം കൊണ്ടു് മുളഗ്ഗരങ്ങുകം ക്രുപ്പിക്കാനും, വാളംമുട്ടി വാളിന്റെ വായ്ത്തലകുകം മൂച്ചുവരുത്താനും തുടങ്ങി. അശ്വപകുകം അവരുടെ പൊൻനിറമായ ജീൻകോപ്പുകുകം മിന്നുന്നവരെ തുടച്ചുമിനുക്കി.

പ്രഭാതത്തിലെ മഞ്ഞുകൊണ്ടുണ്ടായ ഉണർവ്വോടെ അസ്സൽ കുതിരകളെ—പോരിന്നവേണ്ടി ചുകപ്പുനിറം പൂശിയ കുതിരകളെ—ഉടമസ്ഥന്മാരുടെ അടുക്കെ കൊണ്ടുപോയി കൊടുക്കപ്പെട്ടു. ഇരിമ്പു കൂപ്പായവും പൊൻ തൊപ്പിയും പൂണ്ട അശോകൻ, തന്റെ വില്ലും പരിചയും പിടിച്ചവരായ ഭടന്മാർ നിന്നിരുന്ന രഥത്തിൽ ചാടിവീണു. ശിരസ്സിൽനിന്നു വെഞ്ചാമരംപോലെ ആടുന്ന 'യാക്ക്' പൊത്തിന്റെ പുശ്ച രോമങ്ങളാൽ അണിഞ്ഞ നാലു കുതിരകളും വില്ലിൽനിന്നു വലിച്ചുവിട്ടുന്നമ്പുപോലെ രഥവും വലിച്ചു മുന്നോട്ടു കുതിച്ചു.

അദ്ധ്യായം ആറ്.

സൂചന:—

"അനുചിതമായ യുദ്ധംചെയ്തുമൂലം ശത്രുവിനെ ജയിച്ച രാജാവ് തനിക്കും സഹചരക്കും നാശമുണ്ടാക്കുന്നു."

മന്നു.

അനേകമാസദീർഘമായ നാശങ്ങളും ഉണ്ടായിത്തീർന്നു. ഈശ്വരവിരോധമായ കർമ്മമാണെന്നുവെച്ചു, തീ കൊളുത്തി സർവ്വവും ദഹിപ്പിക്കുന്ന കർമ്മം, അശോകൻ നിശ്ശ്വസിച്ചതായിരുന്ന എങ്കിലുംകൂടി കലിംഗർ അവന്റെ യുദ്ധം ഭയങ്കരമാണെന്നു് അറിഞ്ഞു.

ഒരു അവസാനത്തെ ആക്രമണത്തിന്നു് മൌര്യസേനകളെ ഒന്നിച്ചുകൂടി. യുദ്ധംകൊണ്ടും സാംക്രമികരോഗംകൊണ്ടും ക്ഷീണിച്ചുപോയ ശത്രുക്കളെ, നിർഭയമായി അടിച്ചുകൊയ്യുന്ന വലിയ വേലിയേറ്റംപോലെ അവരുടെ മേൽ ഇടി

പൊടിതകരമാകുംവണ്ണം, പൊട്ടിത്തെറിക്കുന്ന തീജ്ജ്വാല പോലെ വന്നുവീണ കുതിരപ്പട്ടാളത്തെ തടുക്കുവാൻ അശക്തന്മാരായിനിന്നു. കുന്തങ്ങൾ കേതുക്കളെപോലെ ആകാശത്തിൽനിന്ന് തുള്ളിക്കളിച്ചു. വായുവിൽനിന്നു ഒരു ശരവർഷവും വന്നുവീണു. ധൈര്യമൊക്കെ തകർന്ന കലിംഗർ നാലു ഭാഗത്തും ഓടിത്തുടങ്ങി. ഭയപ്പെട്ട കുതിരകളും ഭ്രമിച്ച ആനകളും അവരെ ചവിട്ടിക്കൂട്ടി.

സന്ധ്യയായപ്പോൾ പരാജിതനായ രാജാവ് അശോകനു കീഴടങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്നു. അവസാനത്തെ ഒരു അന്നഗ്രഹംപോലെ മഞ്ഞുപെയ്തു. തേൻമണമാണ്ട ധൂമത്തിന്റെ ശീല പകൽ ഉണ്ടായ വിനാശദർശനത്തിനു ഒരു മറയായി നിന്നു.

കലിംഗരാജാവ് മടങ്ങിപ്പോയപ്പോൾ അശോകൻ ആരും അടുത്തുവരാൻ പാടില്ലെന്ന് കല്പിച്ചു. ഏകാന്തശാന്തതയിൽ ഇരുന്നു. യുദ്ധഭ്രമിയിൽനിന്നു സിദ്ധിച്ച മുറിവുകൾ സാമർത്ഥ്യത്തോടും പ്രേമത്തോടും ശുശ്രൂഷിക്കുവാൻ റെഡിയായി വന്നു. റാണികൾക്കു ക്രൂരി അയാളെ ഉണർത്തുവാൻ സാധിച്ചില്ല. ഇത്ര വ്യസനാകുലനായിട്ട് അവരുടെ ഭർത്താവിനെ അവരാരും ഇതുവരെ കണ്ടിരുന്നില്ല.
ജയമത്തരായ കവികൾതന്നെ അവരുടെ യുദ്ധസംഗീതത്തിനു ഭേദഗതികൾ വരുത്തി.

പാളയങ്ങൾതോറും സചകാഗ്നിവർത്തമാനങ്ങൾ പരന്നു.
"ചക്രവർത്തി ഇന്ദ്രനെ ധ്യാനിച്ചിരിക്കയാണ്"
"മരുത്തുകൾ പാളയങ്ങളെ കാക്കട്ടെ"
"കേൾക്കൂ! ഗന്ധർവ്വന്മാരതാ സംഗീതത്തിനു ഒരുമ്പെടുന്നു"
"ജയമേറ്റ നമ്മുടെ ചക്രവർത്തി സ്വർഗ്ഗത്തിലെ ഹാളിൽ വിശ്രമിക്കാൻ കിടക്കുകയാണ്"

"മേനകയും അവളുടെ യുദ്ധദേവികളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലുകഠം കഴുകുന്നു."

സേനകഠംക്ക് ഇത് ഒരു അസംഭവ്യമായി തോന്നിയില്ല. പണിചെയ്യുവെച്ച ഒരു കരിങ്കല്ലിന്റെ പ്രതിമപോലെ യഥാർത്ഥത്തിൽ നിശ്ചേഷ്ടനായി അശോകൻ അയാളുടെ പാളയത്തിൽ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു.

അയാളുടെ മുട്ട് തലഠക്ക് താങ്ങലായ്വെച്ച പുള്ളിനരികഠം അടുക്കെത്തുന്നോ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവറയുടെ വിശ്വാസം സ്ഫുരിപ്പിക്കുന്ന കണ്ണുകളെ നോക്കി അശോകൻ മന്ദസ്വരത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങഠം നല്ല മൃഗങ്ങളാണ്. നിങ്ങഠംക്ക് ഞങ്ങളെ വളരെ കായ്ങ്ങഠം പഠിപ്പിച്ചുതരാൻ വയ്യും. മനുഷ്യരുടെ തൃഷ്ണകഠം അടക്കിവെക്കാൻ സാധിക്കാതെപോയാൽ അവ തങ്ങഠംക്കുതന്നെ അപായം ഉണ്ടാക്കുന്ന പല തലകളുള്ള രാക്ഷസന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു."

ദീർഘിച്ചുപോയ യുദ്ധത്തിൽ ശ്രുതിപ്പെട്ട ക്ഷത്രിയയോദ്ധാവിന്നു് (-അശോകന്നു്) പുരാതനവാക്യം തെളിഞ്ഞുപോയിരിക്കുന്നു. 'ഒന്നാമത് മനുഷ്യന്റെ ദുഷ്തൃഷ്ണകഠം ദീപിപ്പിച്ചാൽ മാത്രമേ അവരെക്കൊണ്ടു ക്രൂരകർമ്മങ്ങഠം ചെയ്യിപ്പിക്കാൻ സാദ്ധ്യമാകയുള്ളു' എന്നത് തന്നെയാണു്. യുദ്ധത്തിന്റെ ഫലഹീനതയെപ്പറ്റിയും അത് മനുഷ്യരെ നീചന്മാരാക്കുന്നതിനെപ്പറ്റിയും അയാഠം ആലോചിച്ചു.

പുരാതനരുടെ വിവേകത്തെപ്പറ്റി അശോകൻ ഓർമ്മിച്ചുനോക്കി.....എന്നാൽ ഒരു തീപ്പിൽ വരാൻതക്കവണ്ണം അതൊന്നും അയാഠംക്കു് സഹായമായിരുന്നില്ല. അയാഠം ഇങ്ങിനെ ഉച്ചരിച്ചു:—

"കർമ്മം മാത്രമാണ് ജന്മം ഉണ്ടാക്കുന്നതു്. കർമ്മങ്ങഠംകൊണ്ടു് മാത്രമെ മനുഷ്യന്നു് കർമ്മമോചനം സിദ്ധിക്കുന്നുള്ളു." അതുകൊണ്ടു് ഒരു ആശ്രമത്തിൽ അഭയം

പ്രാപിക്കുന്നതുകൊണ്ടുമാത്രം അശ്വാസം കിട്ടുകയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞു. പിന്നെ താൻ കൂട്ടിയായിരുന്നപ്പോൾ പാടലീപുത്രത്തിലെ രാജോദ്യാനത്തിൽവെച്ച്, താൻ ഒന്നാമതു് വായിച്ചുകേട്ടിരുന്ന കൃഷ്ണാജ്ജുനന്മാരുടെ വാദപ്രതിവാദങ്ങളും അയാൾ ഓർമ്മിച്ചുനോക്കി.

ഉശിരോടിരിക്കുക അജ്ജുനാ! ഒരു ക്ഷത്രിയയോദ്ധാവിന്റെ ജന്മഫലം പരിപൂർത്തിയായി വരുന്നതു് യുദ്ധം കൊണ്ടുമാത്രമാണ്."

അജ്ജുനന്റെ മറുവടി:—"മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നതിനേക്കാൾ മെച്ചം ഇരപ്പാളിയുടെ മുരുടയും പേറി നടക്കുന്നതാണ്." അശോകൻ ഇതു് കൂറേ ഉച്ചത്തിൽ ഉച്ചരിച്ചു. എത്രയോ കൊല്ലം മുമ്പേ ഉണ്ടായ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാന്റെ മറുവടിയായ വാക്കിന്റെ ഈ മാറ്റൊലി അയാൾ കേട്ടു. "ഒരു ക്ഷത്രിയയോദ്ധാവു് ഭീരുത്വമാകുന്ന പാപത്തിന്നു് അർഹനാകരുതു്"

"എന്നാലുംക്രൂടി ഇരപ്പാളിയുടെ മോന്ത പേറുന്നതാണു് ഉത്തമം" എന്നു് അശോകൻ പതിഞ്ഞ സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിന്ത ജൈനാശ്രമത്തിലേക്കു് തിരിഞ്ഞു ചെന്നു. അയാളുടെ വലിയച്ഛന്റെ വാക്കുകൾ "ഞങ്ങൾ നടക്കുമ്പോൾ മുന്നിലെ നിലം അടിക്കുന്നതു് ഒരു ചെറിയ ഈച്ചയെ വേദനപ്പെടുത്തുകയോ ഒരു ഉറുമ്പിനെ ചവിട്ടുകയോ ചെയ്യാതിരിപ്പാൻ സൂക്ഷിക്കുനിമിത്തമാണ്" എന്നു് ഓർമ്മിച്ചു. ഇങ്ങിനെ പല വിചാരങ്ങളും പുറപ്പെട്ട അയാളെ അലംകോലപ്പെടുത്തി. ദൂരെനിന്നു് കഴുക്കൾ തിന്ന പുളച്ചുകരയുന്ന ശബ്ദം കേട്ടപ്പോൾ അയാളുടെ മനോവേദന വർദ്ധിച്ചു.

വേരിൻചുവടെ സപ്പ്വാസംകൊണ്ടും ശാഖകളിൽ പ
റച്ചാടൻന്മാരുടെ പീഡകൊണ്ടും ദ്രോഹിക്കപ്പെട്ട ഒരു ചന്ദ
നമരംപോലെ അശോകൻ സങ്കടാകുലനായി ദ്രോഹം സ
ഹിച്ചു.

കുറേ നാളുകളായിട്ട് ഈ യുദ്ധത്തിന്റെ ക്രൂരക്രിയ
കൾ, ചക്രവർത്തിയുടെ ആത്മാവിന്റെ ഉള്ളിൽ അഗ്നി
പോലെ എരിഞ്ഞിരുന്നു. ഇപ്പോഴോ കലിംഗർ സമാധാന
ത്തിന്നു് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

ലോകം മുഴുവൻ ഒന്നാണെന്നു് അശോകൻ വിചാരിച്ചു.
യുദ്ധം നിഷ്ഫലമെന്നു് വിചാരിക്കുന്ന ഒരു ലോക
ത്തിന്റെ ഉദയം അയാൾ കിനാവിൽ കണ്ടു. ജാതിവർണ്ണ
മതഭേദങ്ങളിൽനിന്നു് വേറ്പിട്ടു് ആത്മബോധപ്രകാരം നട
ക്കുന്ന ഒരു ലോകം അയാളുടെ മനോദർപ്പണത്തിൽ രൂപീക
രിച്ചിരുന്നു.

"അങ്ങിനെ ഒരു ലോകത്തിൽ ശിലവിന്നു് ക്രൂടി ഒരു
കൃത്യമുണ്ടാകും" എന്നു് അയാൾ മറുപടി പറഞ്ഞു.

ചരിത്രഗിരിക്കാട്ടിൽ ഒന്നാമതായി ഒരു ദിഗ്വിജയി
യുടെ മനസ്സിൽ ശസ്ത്രസംവർജ്ജനതത്വം അങ്കുരിച്ചുവന്നു.

അദ്ധ്യായം പതിനഞ്ചു്.

സൂചന:—

അപായം കാണുന്ന ഭയത്തെ അലങ്കരിപ്പാനായി, ധൃ
തരാഷ്ട്രൻ തന്റെ കൃപ്പായം കഴിച്ചു.

പോക്കളത്തിൽ മരിച്ചുകിടക്കുന്നവരുടെ ബന്ധുക്കളുടെ സങ്കടനിലവിളികളേക്കാൾ ഉച്ചത്തിൽ, സൂര്യനമസ്കാരം ചെയ്യുന്ന ആചാര്യന്മാരുടെ സ്തോത്രശബ്ദം മുഴങ്ങി. പടയാളികൾ ഭഗ്വേദത്തിൽനിന്ന് ചില മന്ത്രങ്ങൾ ചൊല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കെ അശോകൻ തലയും താഴ്ത്തി പ്രാർത്ഥിച്ചു. "ഈ ശബ്ദങ്ങൾ എത്രയോ പുരാതനകാലം മുതല്ലെ ഇന്ത്യാരാജ്യത്തിലെ സമഭൂമിയിൽനിന്നും, മലംപ്രദേശത്തിൽനിന്നും മാറെറാലികൊണ്ടവയായിരുന്നു....."

"പൂർണ്ണസൌന്ദര്യത്തോടുകൂടെ ആകാശത്തിൽനിന്നു ജനിച്ച പ്രകാശമാകുന്ന കാമിനി! വന്നാലും! അകിടും നിറച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന പശുക്കൾ നിന്നെ പിന്തുടരുന്നു. പക്ഷികൾ അവറയുടെ ചിറകുകൾ രക്ഷക്കുവേണ്ടി പരത്തുന്നപോലെ, നിങ്ങളുടെ രക്ഷയിൽ ഞങ്ങൾ മഗ്നരാകട്ടെ. തേർതെളിക്കുന്നവൻ കുഴിയും ചാലും വർജ്ജിക്കും പ്രകാരം സങ്കടവും ഞങ്ങൾ വർജ്ജിക്കുമാറാകട്ടെ! ജനങ്ങൾ പുഴ കടപ്പാൻ കുതിരകളെ ആഴമില്ലാത്ത ഭാഗത്തിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുപോകുന്നപോലെ, ഞങ്ങളെ സുഖമാർഗ്ഗങ്ങളിൽ കൂടെ നടത്തിയാലും. രാക്ഷസസ്വഭാവികൾക്ക് ഞങ്ങളെ കാണുന്നതു ദോഷാനുഭവം വരുത്തട്ടെ. എന്നാലൊ കറക്കുന്ന പശുക്കൾ സുരക്ഷിതരാകട്ടെ"

പ്രഭാതസൂര്യനോടുകൂടെ ഉണർന്നതു ആത്മബോധം കൊണ്ടു ഭേദിച്ചുപോയ ഒരാളായിരുന്നു. പ്രഭാതസൂര്യദത്തമായ പരിവേഷകിരീടവും ധരിച്ചുവരുന്ന ചക്രവർത്തിയെ കാണ്മാൻ സേനകൾ കൈകൊണ്ടു കണ്ണു മറക്കേണ്ടിവന്നു.

അയാളുടെ ശബ്ദം കാഹളംപോലെ മുഴങ്ങി.

"നിങ്ങളുടെ വില്ലുകളും അമ്പുകളും ഓരോ ക്രമ്പാരമായി കുട്ടുവിൻ. മരിച്ചവരെ മറിപ്പിക്കാൻവേണ്ടി വിറ

കുകളായി അവററയെ ഉപയോഗിക്കുവിൻ! ശ്രീരാമൻ പണ്ട് പുണ്യമാക്കിയ പ്രസിദ്ധ ഗോദാവരീനദീതീരത്തിൽ ചാകാറായവരെ എടുത്തുകൊണ്ടുവരുവിൻ! വില്ലുകളൊക്കെ ക്രട്ടിവെക്കുവിൻ....."

ചക്രവത്തിയുടെ കല്പനകേട്ടപ്പോൾ എല്ലാവരും സ്തബ്ധരെപോലെ നിശ്ശബ്ദരായി.

മറെറാരാൾ പറഞ്ഞതായിരുന്നു എങ്കിൽ ഈ വാക്കുകൾ നാസ്തികവാദംപോലെ അവർ വിചാരിക്കുമായിരുന്നു.

അശോകൻ പിന്നേയും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— "ഇപ്പോഴും ജീവനോടുകൂടിയിരിക്കുന്നവർക്കുവേണ്ടി, എനിക്ക് ചില കാര്യങ്ങൾ ചെയ്യാനുണ്ട്. എന്റെ ധീരഭടന്മാരെ! രക്തം ചൊരിഞ്ഞിട്ടും ബലം പ്രയോഗിച്ചിട്ടും ദിഗ്ജയം ചെയ്യാൻ നിങ്ങളെ ആരേയും ഇനിമേൽ വിളിക്കുകയില്ല. കവച്ചുക്കാൾക്കും അപ്രകാരം ചെയ്യാം. അങ്ങിനെ സമ്പാദിച്ച ആ ഘോഷവും ജയവും ധനവും ജിതക്കും പരാജിതക്കും ഒരുപോലെസിദ്ധിച്ച ശാപമാണ്. മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഇരപ്പാളിയുടെ മോന്തയും പേറി നടക്കുന്നതാണ് നല്ലത്."

തങ്ങളുടെ ചക്രവത്തി പെട്ടെന്ന് സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിവന്നതാണെന്നു വിശ്വാസത്തിന്മേൽ ചില നവവും അതിശയകരവും അന്യ വാക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാവിൽ നിന്ന് വീഴുമെന്നായിരുന്ന ഭടന്മാർ ധരിച്ചുവെച്ചത്. എന്നാൽ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞുകേൾക്കുന്നത് കാലദീർഘാചരണംകൊണ്ട് ആദരിക്കപ്പെട്ട അവരുടെ നടവടി അട്ടിമറിച്ചുംകൊണ്ടായിരുന്നു.

ഒരു ചുട്ട അടി ഏറ്റതിൽപിന്നെ ക്രമേണ ബോധം വരുംപോലെ ഭടന്മാർ ആദ്യം ഒന്നുക്ക് പോരാതെ "നിങ്ങ

ളുടെ വില്ലുകൾ ഒരേടത്തുവെച്ചുകൂട്ടുവിൻ! നിങ്ങളുടെ വില്ല് ഒരേടത്തു് വെച്ചുകൂട്ടുവിൻ" എന്ന ഈ വാക്കുകൾ; പിന്നപ്പിന്നെ യുദ്ധകളത്തിന്റെ പല മുക്കുകളിലും എത്തുന്തോറും അത്യുച്ചവും അതിബലവത്തും ആയി പൊന്തി ഈ കല്പന പാതിരാവിൽ കരയുന്ന ഒരു പശുവിന്റെ ശബ്ദം എത്ര ദൂരെ കേൾക്കാമോ അതിലും എത്രയോ ഇരട്ടി ദൂരത്തിൽ വ്യാപിച്ചു. എരിയുന്ന കൊള്ളികൾക്കും പ്രവൃത്തിനടത്തേണ്ടുന്ന സമയം വന്നു. കൂട്ടിവെച്ച വിറകുകളുടെ അടുക്കെക്കൂടെ തീ കൊളുത്താൻ വേണ്ടി എരിയുന്ന കൊള്ളികളും ഏന്തി ആളുകൾ പാഞ്ഞു തുടങ്ങി. ചന്ദനഗന്ധം പരത്തിക്കൊണ്ടു് നാവു് നീട്ടുമ്പോലെ തീജ്ജ്വാലകൾ പൊന്തിത്തുടങ്ങി. ഇതൊക്കെ ഈശ്വരന്നു് നന്ദിപൂർവ്വം കൊടുക്കപ്പെട്ട നേച്ചകളാണെന്നുവെച്ചിട്ടു് ചിലർ യാതൊരു ചോദ്യവും ഇല്ലാതെ വേണ്ടപ്പെട്ടതു ചെയ്തു. എന്നാൽ ശ്രമമാ അനുസരിപ്പാൻ മടി ഉണ്ടായിരുന്ന ചിലർ അല്പം ശങ്കിച്ചു് ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു തുടങ്ങി. "യുദ്ധദേവതയായ സ്കന്ദന്റെ കാര്യമെന്താണു"?"

അശോകന്റെ നവീനധാരണകൾ ഉല്പാദിച്ചതു് നിധനവും നിണവും നിറഞ്ഞ ഒരു ലോകത്തിൽവെച്ചായിരുന്നു. അവ തന്റെ മെയ്യ്പൂവ്വീകന്മാരുടെ രാജ്യമായ ഹിമാലയത്തിലെ മലങ്കുരിമരത്തിന്റെ മഞ്ഞ ഇലകളുടെ ഇടയിൽ 'ചെറി'മരങ്ങൾ ചൂകുന്ന പൂക്കൾ വിടർത്തുംപോലെ ആയിരുന്നു. ആണ്ടുപോകുന്ന ഒരുതരം മനസ്ഥിതിയിൽനിന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനോധൈര്യം, തത്തുല്യമായ ഔന്നത്യത്തിലും പൊങ്ങി. അയാൾ നിഗ്രോധനെ വിളിച്ചു.

"ഇലകളും കാട്ടുപഴങ്ങളും ഭക്ഷിച്ചു, മരത്തോലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വസ്ത്രവും ധരിച്ചു് കാലം കഴിക്കുന്നു; സജ്ജനങ്ങളിലും വെച്ചു് ജ്ഞാനികളായവരുടെ നേരെ എന്നെ

വീണ്ടും കൊണ്ടാക്കിയാലും''

ഇങ്ങിനെയാണ് ആത്മാവിന്റെ ശക്തികൊണ്ട് ലോകം ജയിക്കാനുള്ള ആദ്യത്തെ പുറപ്പാട് ഉണ്ടായത്— ഒരു തരുണനാണ് വഴി കാണിച്ചതും.

അദ്ധ്യായം എട്ട്.

ഇന്നുമുതല്ക്ക് അശോകൻ എല്ലായ്പോഴും വലിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മൌര്യസേനയുടെ നാഥനായി ഒരു ജില്ലയിൽനിന്ന് മറെറാരു ജില്ലയിലേക്ക് യാത്രചെയ്യുന്ന ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പൌത്രൻ മാത്രമായിരുന്നില്ല.

ചക്രവർത്തി സമാധാനത്തിനു് ചെയ്യുന്ന ഏറ്റപ്പാടുകളും എന്തെന്ന് മനസ്സിലാക്കാൻ വേണ്ടി രാജാക്കന്മാരും രാജകുമാരന്മാരും തീർത്ഥയാത്രക്കു് പുറപ്പെട്ടപോലെ ആയുധങ്ങളൊക്കെ ഉപേക്ഷിച്ചു്, കാട്ടിൽക്കൂടെ വന്നു. അവരുടെ സ്വീകരണത്തിന്നുവേണ്ടി, കൂട്ടികളും മരക്കൊമ്പുകളിൽ കുരങ്ങന്മാരെപ്പോലെ പാഞ്ഞുകേറി ഇരുന്നു. ഭീമരാജന്മാർ എന്നു് വിളിച്ചു വരുന്ന വാൽ നീണ്ട കരിങ്കിളികളും മുരിക്കിൻ പൂക്കളുടെ കൺചിമ്മിക്കുന്ന ചുവപ്പുനിറത്താൽ ആകൃഷ്ടന്മാരായി കാട്ടിലെ സകല പക്ഷികളുടെ സ്വരങ്ങളും മെഴുപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു് സ്വൈരമായി പാടി. അവിടെ തേൻകുടിയന്മാർ തുടങ്ങി ശവം തീനികളുവരെയുള്ള പക്ഷികളുക്കു് അവരവക്കു് ഇഷ്ടമായ പൂക്കളും കാണാനുണ്ടായിരുന്നു.

ചന്ദ്രോദയത്തിന്നു് മുമ്പേ ഉണ്ടായിരുന്ന ഇരുട്ടിൽ നി
ശാസുമങ്ങളുടെ സുഗന്ധവായുവിൽക്കൂടെ കാട്ടിലുള്ള മിന്നാ
മിന്നുങ്ങികൾ അങ്ങുമിങ്ങും ചിതറിപോയപോലെ കളിച്ചു.
ചന്ദ്രോദയത്തിന്റെ ചില ശീതികരമായ കിരണങ്ങൾക്കു് ഒരു
വെണ്മ ഉണ്ടാക്കി. ഉപഗുപ്തന്റെ ആശ്രമത്തിലേക്കു് പോ
കുന്ന അശോകന്റെ ഇരുവശവുമുള്ള ചട്ടകളും തിളങ്ങുന്ന തല
ക്കെട്ടുകളും ചന്ദ്രികയിൽ കുളിച്ചുംപോലെ തോന്നി. അവിടെ
ഇവരേയും കാത്തു ഒരു ഭിക്ഷുവിന്റെ മഞ്ഞ അങ്കിയും ഇട്ടു
ചക്രവർത്തി ഇരുന്നിരുന്നു.

കാട്ടിൽനിന്നു് മാറെറാലിപൊങ്ങും പ്രകാരം അശോ
കന്റെ വാക്കു് ഇപ്രകാരം കേൾക്കായ്വന്നു:- "പടിഞ്ഞാറും,
വടക്കും, തെക്കും ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നു് വന്ന എന്റെ ധീരരായ
പ്രഭുക്കളെ! എന്റെ കലിംഗത്തിലുള്ള പ്രഭുക്കളെ! ഒരുങ്ങിനി
ന്നുകൊൾവിൻ. ഒരു പുതിയ വിജയത്തിന്നു് നിങ്ങളെ കോപ്പു
കൂട്ടേണ്ടതുണ്ടു്. മേലാൽ നമ്മൾ വിജയം പ്രാപിക്കേണ്ടതു്
മാർദ്ദവ സ്വഭാവംകൊണ്ടാണു്.

നിഷ്ക്രമിഷംകൊണ്ടും, സത്യംകൊണ്ടും ഔദാര്യം കൊ
ണ്ടും ജനങ്ങളുടെ മനസ്സു് നമുക്കു വശത്താക്കണം. ആയുധം
കൊണ്ടുള്ള വിജയത്തേക്കാൾ ഈ മാതിരി വിജയത്തിന്നു് ഉ
ന്നത ഗുണങ്ങൾ വേണ്ടിവരും". അവന്റെ അധീന രാജാക്ക
ന്മാരുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഈ വാക്കുകൾ നല്ലവണ്ണം പതിയു
വാൻവേണ്ടി അയാൾ കുറേ നേരം ഒന്നും മിണ്ടാതെ നിന്നു.
ചില്ലറ ഗ്രാമങ്ങളുടേയും രാജ്യങ്ങളുടേയും ഉൾഭരണം നടത്തു
ന്ന ഗവർമ്മേണ്ടു് കാര്യങ്ങളിൽ, ചക്രവർത്തി ഒന്നാമത് കയ്യിട്ട
തു് ഈ അവസരത്തിലായിരുന്നു. അശോകൻ പിന്നേയും പ
റഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ വന്ന വഴിയെത്തന്നെ നിങ്ങളുടെ പട
കളെ മടക്കിക്കൊണ്ടു് പൊയ്ക്കൊൾവിൻ! എന്നാൽ, പര
ക്കെയുള്ള പരനിധനംകൊണ്ടു് ആയുധപാണികളായ നിങ്ങ

ളുടെ കൈകൾ മലിനപ്പെടുത്തരുത്. അതുപോലെ നിങ്ങളുടെ കൈകളുടെ ഉൽഭാഗങ്ങൾ സീമയില്ലാത്ത ധനം ഗ്രഹിച്ചിട്ട് കൊള്ളാതാക്കരുത്. എന്റെ സ്നേഹത്തിന്നും, സേവക്കും അഗ്രഹിക്കുന്നവരൊക്കെ മനുഷ്യനും മൃഗത്തിന്നും ഉതകുന്ന ആസ്പത്രികൾ ചെന്ന കെട്ടുവിൻ. അല്ലെങ്കിൽ വിജനപ്രദേശത്തിൽക്കൂടെ തൊഴാൻ പോകുന്നവർക്കും, കച്ചവടക്കാർക്കും രക്ഷയോടെ സഞ്ചരിക്കുവാൻവേണ്ടി പാതകൾ വെട്ടിപ്പിക്കുവിൻ! മനുഷ്യരുടേയും മൃഗങ്ങളുടേയും ദാഹം തീർക്കുന്ന കിണറുകൾ കുഴിപ്പാൻ നിങ്ങളുടെ പടയാളികളെ ഏല്പിച്ചുവിടുവിൻ! കന്നുകാലികൾക്ക് തണലും, ആളുകൾക്ക് ആശ്വാസവും ഉണ്ടാകത്തക്കവണ്ണം പാതകളുടെ വക്കിനെല്ലാം മാവുകളും ആലുകളും നട്ടുപൊടിപ്പിച്ച് വളർത്തുവിൻ! മനുഷ്യനും മൃഗത്തിനും ആവശ്യവും ഉപയുക്തവുമായ ഔഷധങ്ങൾ പറമ്പുകളിലൊക്കെ നടേണ്ടതാണെന്നും ഞാൻ ആജ്ഞാപിക്കുന്നു. വൃദ്ധന്മാർക്ക് വേണ്ടി ഉണ്ടാക്കിവെച്ച വിശ്രമ മന്ദിരങ്ങൾ വളരെ വർദ്ധിപ്പിക്കേണം. ചോരന്മാരിൽനിന്നും ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളിൽനിന്നും ഭീതിയില്ലാതെ അന്യരാജ്യക്കാർക്ക് രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ, എത്രയെങ്കിലും വഴിയമ്പലങ്ങളും സത്രങ്ങളും ഉണ്ടാക്കിവെക്കേണ്ടതാണ്. നമ്മുടെ നാട്ടു കാണ്മാൻ വരുന്നവരെ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിപ്പാൻ വേണ്ടി അവരുടെ ഭോജനത്തിന്നും സൌകര്യത്തിന്നും ഞാൻ ഒരു കമ്മിറ്റി ഉണ്ടാക്കുവാൻ പോകുന്നുണ്ട്.

"ആയുധംകൊണ്ടു ദിഗ്ജയം ചെയ്യുന്നതു് രാജധർമ്മമാണെന്ന പുരാണാഭിപ്രായം ഇളക്കിക്കളയുവിൻ! ഇനി മേലാൽ യുദ്ധഭേരികൾ എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും ശാന്തിയും, ദ്രോഹമോചനവും സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഭേരികളാകട്ടെ. ഇങ്ങിനെ അല്ലാതെ മറെറാരു പ്രകാരത്തിൽ മനുഷ്യവംശത്തിന്നു് അഭിവൃദ്ധി ഉണ്ടാകുന്നതല്ല."

"ഞാൻ ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്ത കഷ്ടാരിഷ്ടതകളെ എന്നാൽ കഴിയും പ്രകാരം പരിഹരിക്കാൻ വേണ്ടി കലിംഗരുടെ ഇടയിൽ കുറേക്കൂടി പാക്കാൻ വിപ്രതീസാരാഗ്നനായി ഇപ്പോഠം ചമഞ്ഞ ഞാൻ തീച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു."

അശോകന്റെ കണ്ണിൽ ശോകത്തിന്റെ അടയാളങ്ങൾ അപ്പോളും ഉണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ നവീന ധാരണകൾ കൊണ്ടുവന്ന വിശ്വാസവും നിർഗ്രഹണശക്തിയും അയാളുടെ പൂർണ്ണവും ഗംഭീരവുമായ ശബ്ദത്തിൽനിന്ന് വെളിപ്പെട്ടിരുന്നു.

"എന്റെ ഹിതസ്ഥാനത്തിലെ പ്രജകളെ! നടക്കുക. ധർമ്മത്തിന്റെ ബീജങ്ങൾ വിതരണം ചെയ്യുക. നിങ്ങളുടെ സഹജീവികളെ വിലവെക്കണമെന്നു മുറയാണ് ധർമ്മം. ധർമ്മം നന്മയിലേക്ക് ഉള്ള നിങ്ങളുടെ ജന്മവാസനയാണ്—ധർമ്മമാണ് നിങ്ങളെ കൊണ്ടുനടത്തേണ്ടത്."

അനുസരണചിഹ്നമായി വളരെപേർ തലതാഴ്ത്തി, ചക്രവർത്തിയുടെ പുതിയ നടപടികൾ നടത്താനുള്ള തൃഷ്ണയോടെ ക്ഷണനേരത്തിൽ അവിടം വിട്ടുപോയി. എന്നാൽ ബൌദ്ധ്യമാകംവണ്ണം തെളിവ് കിട്ടാതെ പോയ ചിലർ ഓരോ കൂട്ടമായിരുന്നിട്ട് തമ്മിൽ തർക്കിക്കുമ്പോൾ കിണറിന്റെ വക്കിന്നു മുട്ടുന്ന ഒഴിഞ്ഞ തൊട്ടികൾപോലെ ശബ്ദമുണ്ടാക്കി.

അദ്ധ്യായം ഒമ്പത്.

സൂചന:—

(എന്റെ വാക്കുകൾ ഒരായുധംകൊണ്ട് കല്ലിൽ വെക്കാനുള്ള എന്റെ ആഗ്രഹം ആർ പൂർത്തിവരുത്തിത്തരും)

തന്റെ വലിയച്ഛന്റെ ധീരകൃത്യങ്ങൾക്കുടി ഇരുട്ടി ലാക്കപ്പെക്കവെണ്ണം, അശോകന്റെ പേർ ലോകം മുഴുവനും പ്രകാശിക്കാൻ തുടങ്ങി. അയാളുടെ വിവേകം നിമിത്തം നീപ്പാളിലെ (= നേപ്പാളത്തിലെ) മലഞ്ചെരുവിലെ സംഖ്യ കുറവായതും, സംഖ്യയിൽ കുറഞ്ഞുവരുന്നതും ആയ ഒരു മതക്കാർ സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിരുന്ന ഗൌതമബുദ്ധന്റെ വാക്കുകൾക്ക് ഒരു പുതിയ ഉണർവ്വ് ഉണ്ടായി. അതുകൊണ്ട് മൌനം മൌനം പ്രാപിച്ചു പോകുമായിരുന്ന 'അനുകമ്പാപരന്റെ' വാക്കുകൾ അശോകന്റെ യത്നചൈതന്യംകൊണ്ട് ദേവനിവാസങ്ങളുടെ മുറവും വ്യാപിക്കുന്ന ശീതകാറേറാറു വിറക്കുന്ന നീല 'പ്പോപ്പി' സുമങ്ങളുള്ള ഉത്തര ദിക്കുകളിൽക്കുടി എത്തി. കറുപ്പു മരങ്ങളുടെ തോലിന്റെ സുഗന്ധവും വഹിച്ചു വീശുന്ന തെക്കൻ ദിക്കുകളിലും എത്തി. ഉപ്പുകാറ്റുകൾ പന മുതലായ വിശാല വൃക്ഷങ്ങളെ ആട്ടുന്ന പടിഞ്ഞാറൻ ദിക്കുകളിലും എത്തി. പ്രഭാത സൂര്യൻ ഒന്നാമതായി പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്ന രാജ്യങ്ങളിലേക്ക് പോവാൻ പുറപ്പെടുന്ന കപ്പലുകൾ പോകേണ്ടുന്ന കിഴക്കൻ ദിക്കുകളിലും എത്തി.

അലക്സേണ്ടർ തീയും വാളും എടുത്തു ജയിച്ച രാജ്യങ്ങളിൽക്കുടെ അശോകൻ സദാചാരംകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ച വിജയത്തോട്ടുകുടെ നടന്നു.

എന്നാലും അശോകൻ സ്വരാജ്യത്തിലെ പ്രജകളെ വിസ്മരിച്ചു എന്നു് ഒരിക്കലും പറവാൻ പാടില്ല.

കൌടില്യന്റെ നിയമനം ചെയ്തുവെച്ചിരുന്ന ചാരന്മാരെ അയാൾ ഒന്നാമത് ജനങ്ങളുടെ ആവശ്യങ്ങൾ എന്തെന്നറിവാൻവേണ്ടി എപ്പോഴും സൂക്ഷ്മിച്ചു ചെയ്തുവരുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരായി മാറ്റിവെച്ചു.

അശോകൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—" അനേകം ജനങ്ങളുടെ ജീവിതാനേഷണത്തിനുവേണ്ടി ഞാൻ രാജുകരെ ഇപ്പോൾ വെച്ചിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ അവരുടെ അച്ഛനാണ് എന്ന് അവരെ മനസ്സിലാക്കികൊടുക്കേണ്ടതു രജുകന്മാരുടെ മുറയാണ്. ഇതാണ് എന്റെ നിശ്ചയം. എന്റെ ആദ്യത്തമായ പ്രതിജ്ഞ. കാട്ടിൽ ഇരിക്കുന്ന സ്വതന്ത്രരായ നമ്മുടെ അതൃത്തിവാസികൾ "ഞങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം രാജാവ് എന്തു ചെയ്യാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നു" എന്ന് ചോദിച്ചാൽ ഇത്രമാത്രമെ എന്റെ ആഗ്രഹമുള്ളു-എന്നോടു് ഇതേവരെ തോന്നിയിരുന്ന ഭയത്തിൽനിന്ന് മുക്തരാകേണമെന്ന് മാത്രമല്ല, അവക്ക് എന്നെ വിശ്വാസവുംകൂടി വേണം. അവക്ക് എന്നിൽനിന്ന് കിട്ടുന്നതു് സൌഖ്യം മാത്രമായിരിക്കും. സങ്കടമല്ല. ക്ഷമിക്കത്തക്കതൊക്കെ ഞാൻ ക്ഷമിക്കും. എന്നാൽ എല്ലാ മനുഷ്യരേയും ബാധിക്കുന്ന സദാചാരവൃത്തി അനുസരിച്ചു നടക്കുവാൻ അവരെ നിർബ്ബന്ധിക്കണം.

'രാജുകരെ! ജനങ്ങളുടെ വിശ്വാസം നേടുവാനുള്ള അധികാരം ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു തന്നിരിക്കുന്നു. അവരുടെ നന്മകൾ ഉണ്ടാക്കാനും, അവരുടെ ക്ഷേമം നിലനിർത്താനും നിങ്ങൾക്ക് ഇതിനാൽ എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കും. നിങ്ങൾ അവരോടു് പറയേണ്ടതു് എന്തെന്നാൽ "രാജാവ് നമുക്ക് നമ്മുടെ പിതാവിനെപ്പോലെയാണ്, അയാൾ നമ്മളെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുന്നതു് തന്നെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുംപോലെയാണ്. നമ്മൾ രാജാവിനു് സ്വന്തം മക്കളെപ്പോലെയാണ്." ഗർഭകാലത്ത് അഗതികളായ സ്ത്രീകൾക്ക് ജീവനാംശം കൊടുക്കേണ്ടതു് ഈ പുതിയ ഏർപ്പാടുകളിൽ ഒരു ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ബാദ്ധ്യതയാണെന്നു് കരുതിവെച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് സ്ത്രീകളോടു് പറയേണം. പിന്നെ അവർ പ്രസവിക്കുന്നു

ശിശുക്കളെ സംരക്ഷണം ചെയ്വാനും പുതിയ നിയമം വക വെച്ചു കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്.

'രജ്ജുകന്മാരെ! നിങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടുന്ന നിയമങ്ങളും ആചാരങ്ങളും നിങ്ങളുടെ അധികാരത്തിന്നു് അധീനമായി ഞാൻ ഉണ്ടാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. എന്തിനെന്നു് വെച്ചാൽ, ആത്മവിശ്വാസത്തോടും ദൃഢനിശ്ചയമോ മനഃസ്ഥൈര്യമോ ക്രൂരതയും നിങ്ങൾക്കു് നിങ്ങളുടെ ജോലി നടത്തുവാൻ പ്രവേശിക്കാൻ വേണ്ടി—ജനങ്ങളുടെ നന്മയും ക്ഷേമവും വഴിതിരിച്ചു കൊടുക്കിൻ—ചില പ്രത്യേകാവകാശങ്ങളും സമ്മാനമായി കൊടുപ്പിൻ. ഒരു വിദഗ്ധയായ പേറിച്ചിയുടെ വശം തന്റെ ശിശുവിനെ ഏല്പിച്ചു് ഒരാൾ ആ ശിശുവെ വിദഗ്ധയായ പേറിച്ചി നല്ലവണ്ണം കൊണ്ടുനടക്കും എന്ന വിചാരംകൊണ്ടു് തൃപ്തിപ്പെടുമ്പോലെയാണു് ഞാൻ രജ്ജുകന്മാരെ നിയമിച്ചതു്. ക്ഷേമത്തിന്റേയും സങ്കടത്തിന്റേയും കാരണം അവർ മനസ്സിലാക്കണം. ദൂരരാജ്യങ്ങളിലെ ജനങ്ങളെ, ഭക്തന്മാരുടെ സഹായത്തോടെ ശിക്ഷിക്കുകയും രക്ഷിക്കുകയും വേണം. ജനങ്ങൾ അവരുടെ ദാസന്മാരേയും ആശ്രിതന്മാരേയും വകവെക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു് നോക്കണം. ഗുരുജനങ്ങളെ ശിഷ്യന്മാർ ആദരിക്കുകയും അനുസരിക്കുകയും കാത്തുനില്ക്കുകയും ചെയ്യണമെന്ന നടവടി പഠിപ്പിക്കേണം. സത്യം കണ്ടുപിടിപ്പാൻവേണ്ടി ജീവകാലം മുഴുവൻ പ്രയത്നിക്കുന്ന പുണ്യപുരുഷന്മാക്കു് ലോഭമില്ലാതെ ദാനം കൊടുക്കണം.

ജന്തുക്കളുടെ ജീവനിൽ വിലയുള്ളവരും ക്രൌര്യത്തിൽ നിന്നു് മോചനം സിദ്ധിച്ചവരുമായ മഹാമാത്രരെ തിരഞ്ഞെടുത്തു് ഞാൻ ഇൻസ്പെക്ടർമാരായി അയക്കുന്നുണ്ടു്. അയ്യഞ്ചുകൊല്ലുമ്പോൾ ക്രൂരന്മാരായ ഒരിക്കൽ എന്റെ നിയമങ്ങൾ അതു് ഉദ്ദേശിച്ച വിധത്തിൽ നടത്തിവരുന്നുണ്ടോ

എന്നു് അനേഷിച്ചറിവാൻവേണ്ടിയാണു് ഇവരുടെ നിയമനം.

"ചിലർ തീച്ചയായിട്ടും മറു ചിലരേക്കാൾ എന്റെ ഉത്തരവുകൾ മനസ്സിലാക്കും. എന്നാൽ നീതി നടത്തുന്ന സമയത്തു് വല്ലവരും തടവിനോ, ഭേദ്യത്തിനോ അർഹന്മാരാക്കപ്പെടേണ്ടുന്നതു് ആവശ്യമാണെന്നു് നിങ്ങൾക്കു് തോന്നിയാൽ—അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതു് അപ്രതീക്ഷിതമായ മരണഹേതുവായിത്തീരുവാനും മതി. അങ്ങിനെ വരുന്ന അവസരത്തിൽ, ഈ കാര്യം വളരെ ആളുകൾക്കു് സങ്കടമുണ്ടാക്കാനും മതി. അതുകൊണ്ടു് ഞാൻ പറയുന്നതു് കടുപ്പമില്ലാത്ത മദ്ധ്യമാർഗ്ഗം സ്വീകരിപ്പാനാണു്. ക്രൌര്യം, അക്ഷാന്തി, അസൂയ, തന്ത്രി, മടി മുതലായവകൊണ്ടൊന്നും ജയസിദ്ധി സമ്പാദിക്കാൻ കഴിയുകയില്ല. ജയസിദ്ധിയുടെ മൂലാധാരം ഉറച്ചുനിൽപ്പും ക്ഷമയുമാണു്."

ഇപ്പോൾ വേറേയും ചില മമ്മങ്ങൾ എനിക്കു് എടുത്തുപറവാനുണ്ടു്. ഈശ്വരപ്രീതിക്കുവേണ്ടി മതങ്ങൾ ഭാഗ്യപ്രദമായി പല പൂജകളും നടത്തുന്നുണ്ടു്. ചില അവസരത്തിൽ ഈമാതിരി ക്രിയകൾക്കു് ജന്തുവധവും വേണ്ടിവരുന്നു. ഈ കർമ്മം പണ്ടുപണ്ടേതന്നെ കപിലമഹർഷി വിരോധിച്ചിരിക്കുന്നു. എനിക്കും ഹിംസയുടെ കാര്യത്തിൽ വളരെ വൈമുഖ്യമുണ്ടു്.

"നിങ്ങൾ ആരും എന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കരുതു്. ക്രിയകൾ നിശ്ചയമായിട്ടും നടത്തേണ്ടതാണു്. ക്രിയകൾ എന്നു വെച്ചാൽ ആപത്തുകാലത്തു ചെയ്യുന്ന പൂജ മുതലായതാണു് ഞാൻ സൂചിപ്പിക്കുന്നതു്. പുതുതായി വിവാഹം കഴിഞ്ഞവരെ സന്തോഷിച്ചു് സ്വീകരിക്കുവാൻ; ഒരു പെണ്ണിനെ അച്ഛന്റെ വീട്ടിൽനിന്നു് ഭർത്താവിന്റെ വീട്ടിലേക്കു് അയപ്പാൻ; പുത്രൻ ജനിച്ചാൽ; ഇങ്ങിനെ പല സംഗതികളിലും

ഓരോ ക്രിയകൾം നടത്താനുണ്ടായിരിക്കും. എന്നാൽ ജന്തുക്കളെ കൊന്നിട്ട് യാതൊരു ക്രിയകളും നടത്തരുത്. പെണ്ണുങ്ങളുടെ കായ്ത്തിൽ അനേകം വിഡ്ഡി ക്രിയകളും ഉണ്ടെന്ന് നിർവ്വിവാദമാണ്. അതുകൊണ്ടൊന്നും ഫലമില്ല. നിങ്ങളുടെ രാജാവ് സ്ത്രീകളെ കുറ്റം പറയുന്നില്ല. അവരുടെ നാനാതരവും നിസ്സാരവും ആയ ക്രിയകൾക്ക് ഫലമുണ്ടാകുന്നതു് സംശയമാണ് എന്നു് ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നേ ഉള്ളൂ. ധർമ്മം, ഭക്തി എല്ലാ ജീവികളേയും വിലവെക്കുക ഈ കായ്ങ്ങളാണ് എതുതയോ ഫലസിദ്ധി ഉണ്ടാക്കുന്ന കർമ്മങ്ങൾ. ഈ നിയമങ്ങൾ പ്രബലപ്പെട്ടതേണ്ടതു് അനുകമ്പയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിന്മേലാണ്.

ചക്രവർത്തിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ തൂണുകളിന്മേലും, പാറകളിന്മേലും, പാടങ്ങളിൽ പോയും വന്നുംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സാധുവായ ക്രലിക്കാരനുംകൂടി അറിവാൻതക്കവണ്ണം ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിന്റെ ഓരോ ഭാഗങ്ങളിലും നടപ്പുള്ള ഭാഷകളിൽ കൊത്തിവെപ്പാൻ മേലാശാരികളെ ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

മരപ്പലകകൾക്ക് പകരം കല്ല് ഉപയോഗിച്ചതുകൊണ്ട് അശോകന്ന് കാടുകളോടിഷ്ടമുള്ള കലിംഗരുടെ സ്നേഹം സമ്പാദിപ്പാൻ ഇടവരുത്തി. വല്ല മരവും വെട്ടിയാൽ അതിൽ നിവസിച്ചിരുന്ന യക്ഷിക്കോ, ഭ്രമത്തിന്നോ ചിരാൽ ജാതമായ ഇരിപ്പിടം പോയ്പോകുമെന്നായിരുന്ന അവരുടെ വിശ്വാസം.

അദ്ധ്യായം പത്ത്.

സൂചന:—

അനിത്യം എന്നെ നിത്യത്തിലേക്ക് കൊണ്ടുവന്നു. അന്ധകാരത്തിൽനിന്ന് വെളിച്ചത്തിലേക്ക്—മരണത്തിൽ നിന്ന് നിത്യജീവിതത്തിലേക്ക്.

ജനകരാജാവ്—ക്രി. മു. 11-ാംശതവർഷം.

അശോകന്റെ യുദ്ധാവർജ്ജനം വത്തമാനം മടങ്ങിപ്പോയിരുന്ന ഭടന്മാർ എത്തും മുമ്പെ അവരുടെ രാജ്യങ്ങളിൽ എത്തിയിരുന്നു. പുഷ്പകപുരത്ത് വിജയികളായ സേനകളുടെ ശേഷിച്ച ഭാഗം നിരായുധന്മാരായി എത്തിയപ്പോഴാണ് മാത്രമെ ഉത്തരാശയിലെ ജനങ്ങൾക്ക് ഈ ഭേദഗതിയുടെ ആവിർഭാവം മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിച്ചിരുന്നുള്ളു.

രാജശാസനപ്രകാരം ആയുധം വെക്കാൻ ഇടവരുത്തിയ കലിംഗയുദ്ധത്തിന്റെ വത്തമാനം ആലിൻചോട്ടിൽ കൂടിയിരുന്ന എല്ലാവരുടേയും ഒരേ വാചകവിഷയമായിത്തീർന്നു. ചൂതു കളിക്കുന്നേടത്തും എല്ലാ വീടുകളിൽവെച്ചും ഈ വത്തമാനം മാത്രമായിരുന്നു നടന്നതു്.

ധർമമനയിലേക്ക് മടങ്ങുന്ന വഴി നടക്കാവുകളിൽവെച്ച് ജ്ഞാനികളുമായി നടത്തുന്ന തർക്കങ്ങളിൽ കൂടുകിയായിട്ടിരിക്കുമ്പോഴാണ്, താൻ ഉണ്ടാക്കിയ പരിഷ്കാരങ്ങളെപ്പറ്റിതന്റെ പ്രജകൾക്കുണ്ടായ വികാരങ്ങളെപ്പറ്റി ഒരു റിപ്പോർട്ട് അശോകന്ന് കിട്ടിയിരുന്നുള്ളു. നശീകരണായുധങ്ങളാകുന്ന വേൽ, കുന്തം, വില്ല് മുതലായവ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനേക്കാൾ കരി, നാകം, മഴു, അരിവാൾ മുതലായവ

സ്പീകരിക്കുന്നതാണ് ഗുണപ്രദമെന്നു് മനസ്സിലാക്കാൻ ജനങ്ങൾക്കു് അധികകാലം വേണ്ടിവന്നില്ല, എന്നാണു് റിപ്പോർട്ടു് സാമാന്യമായി സൂചിപ്പിച്ചതു്. എന്നാൽ വളരെ തലമുറകളോളം അവരുടെ മത ജീവിതത്തിന്റെ ഒരു അംശമായി കരുതിപ്പോന്നിരുന്ന സമാജോത്സവങ്ങളെ തൃജിക്കേണമെന്ന മനസ്ഥിതി അവക്കു് ഇഷ്ടമായിരുന്നില്ല.

ഈ വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽ വിശ്രമിച്ചിട്ടു് പുതിയ ഏർപ്പാടുകളെപ്പറ്റി ആലോചിക്കുവാനും ഗുണദോഷവിവേചനം ചെയ്യുവാനും ഭേദഗതി വരുത്താനും അശോകനു് ധാരാളം അവസരമുണ്ടായി.

പണ്ടത്തെ സമാജോത്സവങ്ങളിൽ കണ്ടുവന്നിരുന്ന സമരരഥങ്ങൾ, രക്തബലികൾ, പകരം, ദിവ്യരഥങ്ങളേയും, ദിവ്യ ഗജങ്ങളേയും, ദിവ്യന്മാരുടെ തേജോമയാകൃതികളേയും കാണിച്ചിട്ടു് മനുഷ്യജീവികളുടെ ഉത്സവഭ്രമം പുലർത്തിക്കൊണ്ടുവരാൻ അശോകൻ നിശ്ചയിച്ചു.

അച്ഛന്റെ വരവുകൊണ്ടു് തന്റെ പ്രതൽ സ്ഥാനത്തിന്റെ ഭാരം തീർന്ന സന്തുഷ്ടനായ മഹേന്ദ്രഭിക്ഷു തെക്കു് ഭാഗത്തു് ഒരു ആശ്രമം സ്ഥാപിക്കാൻ പാടലീപുത്രവും വിട്ടുപോയി.

കാലങ്ങളോടു ചെല്ലുന്തോറും യുദ്ധത്തിന്റെ ജയാപജയങ്ങളോടുകൊണ്ടുള്ള തീർപ്പുകളും വിട്ടു്, എല്ലാ കാര്യവും ശാന്തമായ മദ്ധ്യസ്ഥം പറഞ്ഞു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തി അശോകൻ അയാളുടെ പ്രജകളുടെ വിശ്വാസവും രാജഭക്തിയും സമ്പാദിച്ചു. ഒരു യുദ്ധവിജയിയായ വീരസേനാധിപന്റെ നിലയിൽ അദ്ദേഹത്തിനു് ഇത്രത്തോളം കാര്യലാഭം സിദ്ധിക്കുകയില്ലായിരുന്നു. കോട്ടകളുടേയും മതിലുകളുടേയും സ്ഥാനത്തു് നിന്നിരുന്നതു്, പാറകളിന്മേലും മലമുഴകളിലും കൊത്തിവെച്ച

തന്റെ ശാസനകാലം മാത്രമെ ആയിരുന്നുള്ളു എങ്കിലും, ഇന്ത്യയുടെ അതുത്തിസ്ഥലം കയ്യേറുവാൻ യാതൊരു ആക്രമികളും ശ്രമിച്ചില്ല.

സേനകളുടേയും, കപ്പലുകളുടേയും ഭരണത്തിനുവേണ്ടി പാടലീപുത്രത്തിൽ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഉണ്ടാക്കിവെച്ച യുദ്ധോപ്പീസ്സുകാലം എല്ലാ ജീവികളേയും ശുശ്രൂഷിക്കാൻ അശോകൻ ഏർപ്പെടുത്തിയ നിയമങ്ങാലം നടത്തുന്ന മന്ത്രിമാരുടേയും സിക്രട്ടറിമാരുടേയും ആപ്പീസ്സുകളായി മാറി. മഹാമാത്രന്മാരും അമാത്യന്മാരും രാജാവിന്റെ കണക്കും നികുതി പിരിവും നോക്കുന്ന ഭാരം ഏറെറടുത്തു. റാണികാലക്കും, രാജകുമാരന്മാർക്കും, രാജധാനിയിലെ മറെറ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്കും സൌജന്യം കൊടുത്തുവരേണ്ടതും അവരുടെ മുറയായിരുന്നു. ഇതൊക്കെ ചെയ്യിപ്പിച്ചതു് യശസ്സുകരമ്മങ്ങളും ധർമ്മശീലപ്രകടനവും, ഔദാര്യവും കാണിപ്പിക്കുന്നതിൽ അവരെ ഉത്സാഹിപ്പിക്കാൻവേണ്ടി''യായിരുന്നു.

ഗൌതമബുദ്ധന്റെ ഉപദേശങ്ങാലം പ്രചരിപ്പിപ്പാൻ അശോകനു് ഉത്സാഹമുണ്ടായിരുന്നിട്ടുകൂടി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ വീക്ഷണത്തിൽ വന്ന മറെറ അഭിപ്രായങ്ങളും, മതനിയമങ്ങളും അയാാം ആദരവോടു് കേട്ടുവന്നിരുന്നു.

ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പുതിയ ഏർപ്പാടിൽ, മുന്നണിയിൽ നിന്നതു് പൊതുജനനന്മയായിരുന്നു. ഇതിനു്വേണ്ടി അവരുടെ വിചാരവീഥികാലം ഏതു് അടിസ്ഥാനങ്ങളിൽ സ്ഥാപിതങ്ങളായിരുന്നാലും, ജനങ്ങളിൽ അന്യോന്യം വാദിക്കുവാനുള്ള ഒരു സ്വഭാവം വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ അശോകൻ തന്നാലാകുന്ന വിദ്യകളൊക്കെ പ്രയോഗിച്ചു.

''തന്റെ സ്വന്തം മതരീതികളെ വളരെ അഭിനന്ദിച്ചിട്ടും അന്യന്റെ രീതികളെ ആക്ഷേപിച്ചിട്ടും കൊണ്ടുനടക്കുന്ന മനോഗതി നിന്ദ്യമാണു്. ധർമ്മരീതികാലം അന്യോന്യം

പറഞ്ഞിട്ട് ഗ്രഹിക്കുക. അങ്ങിനെയായാൽ അതിന്റെ കാതൽ പോഷിക്കും". ഭിന്ന മതാനുസാരികൾക്ക് അന്യോന്യം അഭിനന്ദിക്കുവാനുള്ള ഹേതുവും ഉണ്ടായ്വരും.

മൌര്യദൂതന്മാരുടെ വാക്കുകൾ ശ്രദ്ധിച്ചും, ഹിന്തുക്കളുടെ ഔഷധോപയോഗം പഠിച്ചും, വഴിയാത്രക്കാരും കച്ചവടക്കാരും സത്രങ്ങളിൽ ഉറക്കമില്ലാതെത്തന്നെ രാത്രികൾ കഴിച്ചു. കേട്ടുപഠിച്ചവർ ഇന്ത്യക്കാരുടെ ശാസ്ത്രവും യുക്തിവാളങ്ങളും നാഗരീക രാജ്യങ്ങളുടെ എല്ലാ മുക്കുകളിലും എത്തിച്ചു.

ഹിമാലയൻ പർവ്വതങ്ങളുടെ അടിവാരത്തിൽ ഒരു ചില്ലറസ്ഥലത്ത് മാത്രം പ്രചരിച്ചിരുന്ന ഗൌതമബുദ്ധന്റെ നീതിസാരങ്ങൾ അശോകന്റെ പ്രായോഗിക സാമർത്ഥ്യം കൊണ്ട് മൂന്ന് ഭൂഖണ്ഡങ്ങളിലും എത്തിച്ചേർന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു ഉപദേശിയായി; ശിഷ്യന്മാർ ലോകം മുഴുവനുമായി.

"ഒട്ടാകെയുള്ള ലോകത്തിന്റെ ക്ഷേമോദ്യമത്തേക്കാൾ വലിയ ധർമ്മം മറ്റൊന്നുമില്ല" എന്ന അവരുടെ ക്രൂരവൃത്തിയുടെ വാക്ക് കൊണ്ട് വെളിച്ചം വന്നിട്ട്, വഴികളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഏകരങ്ങളിൽനിന്ന് മൌര്യന്മാർ പ്രസംഗിച്ചു. അഹിംസാപരമായ നീതികളാൽ ഭരിക്കപ്പെട്ട ഒരു സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ശുഭാവസ്ഥയാകുന്ന സന്തോഷവൃത്തമാനം ബാക്കിയുള്ളവരുടെ ഗുണത്തിനുവേണ്ടി, അവർ രാജ്യങ്ങളും തോറും പരത്തി.

മാർഗ്ഗങ്ങളിൽവെച്ച്, മൌര്യന്മാരുടെ ചുറ്റും വന്നുകൂടുന്ന ആൾക്കൂട്ടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ "ഗ്രീജിയൻ"കാരുടെ വർണ്ണത്തൊപ്പികളും കണ്ടുവന്നിരുന്നു.

"ഈശ്വരനാൽ സ്നേഹിക്കപ്പെട്ടവൻ (- അശോകൻ) രണ്ടുമാതിരി ചികിത്സക്കുവേണ്ടി ആസ്പത്രികൾ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഒന്ന് നരന്മാരുടെ നന്മക്കും, ഒന്ന് ജന്തുക്കളുടെ

നന്മക്കും. ഈ എട്ടുപ്പുകളിൽ ഉടമസ്ഥന്റെ സ്ഥാനമോ, മതാചാരമോ ഗണ്യമാക്കാതെ എല്ലാ ജന്തുക്കളേയും ശുശ്രൂഷിക്കും. തങ്ങളുടെ വേലനോക്കിവന്ന വൈദ്യന്മാർക്ക് നിലങ്ങളും സമ്മാനമായി കൊടുത്തിട്ട് വൈദ്യന്മാരെ മെസൊപ്പൊട്ടേമിയാസാമ്രാജ്യത്തിൽനിന്ന് ബഹുമാനിച്ചുപോന്നിരുന്നു. മനുഷ്യർക്കും ജന്തുക്കൾക്കും ഹിതമായ ഔഷധങ്ങളും കണ്ടുകിട്ടാത്ത ജില്ലകളിൽ അവറ്റ ഇതരരാജ്യങ്ങളിൽനിന്ന് കൊണ്ടുവന്ന് നട്ടുവളർത്തിയിരുന്നു. മുങ്കം ക്രൂരതെ കൊണ്ടുവരാമെന്നു രൂഢം പാസ്സാക്കി, നമ്മുടെ ചക്രവർത്തി ബീജങ്ങളും ഔഷധങ്ങളും ഇറക്കുമതി ചെയ്വാൻ സൌകര്യം ഉണ്ടാക്കിയിരുന്നു.

അശോകന്റെ സത്യം എന്ന പ്രമാണം, ഒരുകൂട്ടം ജനങ്ങളുടേയോ, മതാചാരികളുടേയോ പ്രത്യേകാവകാശമല്ല എന്നാണ് വിശ്വാസം. സത്യം എന്നതു് അന്വേഷിച്ചു് കണ്ടുപിടിക്കേണ്ടുന്ന ഒരു സാധനമാണ്—കണ്ടാൽ സകല മനുഷ്യരേയും പങ്കുകൊള്ളുവാൻ ക്ഷണിക്കുകയും വേണം.

നായാട്ടിനു് വേണ്ടി എഴുന്നെള്ളുന്നുള്ള സാമന്തരാജാക്കന്മാരുടെ ക്ഷണങ്ങളൊന്നും അശോകൻ ഇപ്പോൾ സ്വീകരിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ അദ്ഭുതപൂർവ്വമായ വേഗതയോടെ തന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിൽ യാത്രചെയ്വാൻവേണ്ടി, നല്ല കുതിരകളെ കൊണ്ടുകൊടുപ്പാൻ കല്പിച്ചു. എന്നുമാത്രമല്ല, നിശ്ചിത ദൂരങ്ങളിൽ തേരുകളേയും കുതിരകളേയും ശാഖകൾ കെട്ടി കൊണ്ടുനിർത്തുവാൻ ആജ്ഞാപിക്കുകയും ചെയ്തു.

അയാൾ യാത്രചെയ്യുന്ന വഴിക്കിലൊക്കെ ശൂന്യഭൂമി ജന്തുപൂർണ്ണമായി. ഉണങ്ങിയ നിലം പൊൻനിറമായ നെല്ലിന്റെ വിളഭൂമിയായി. ചിലേടത്ത് ഞാറ് കൊണ്ടു് പച്ചവർണ്ണമായി. "അഹിംസാ പരമോധർമ്മാ" എന്ന ധർമ്മാചരണംകൊണ്ടു്, ഹിന്തുസ്ഥാന മനുഷ്യന്മാർക്ക് ആകപ്പാടെ

ഒരു മാതൃകയായിത്തീരുന്നവരെ രാജ്യങ്ങളുടെ അതൃത്തി യുടെ അപ്പുറത്തും അവന്റെ കരാറുകാർ ആസ്പത്രികളും ഉ ണ്ടാക്കുന്ന പ്രവൃത്തി മേലനേഷണം ചെയ്തു.

അദ്ധ്യായം പതിനൊന്ന്.

തലമൊട്ടയടിച്ചു്, മഞ്ഞക്കാഷായധാരികളായി ഹി ന്തുവും ജെയിനും മതസ്ഥരായ ഭിക്ഷുക്കളും കാശ്മീരതാഴ്വര ത്തിലേക്കു് ചെല്ലുന്ന നിരത്തിന്മേലും, ഊടുവഴികളിലും നി റഞ്ഞു. സത്യം അസത്യത്തിൽനിന്നു് വേർപിരിച്ചുനിത്തു വാൻ താന്താങ്ങളുടെ ജീവകാലം മുഴുവൻ നിയോഗിച്ച ദിവ്യന്മാക്കുവേണ്ടി (അവർ ഹിന്തുമതാനുയായികളായാലും ശരി) അനേകം ആശ്രമങ്ങളും അവിടെ പണിതുവെക്കാൻ അശോകൻ തന്റെ ശില്പികളെ അയച്ചിരുന്നു.

മൌര്യരാജാക്കന്മാരുടെ പൊൻ തേർ, താഴെയുള്ള മല യിടുക്കുകളിൽക്കൂടെ ചുറ്റിവരുന്നതു് കാണായ്വന്നു. മന്ത്രോ ച്ചാരണത്തിനു് ഉത്സാഹം വർദ്ധിച്ചു. അരു് മുകളം പരപ്പി ലെ നിരന്ന പ്രദേശങ്ങളിലും വ്യാപിച്ചു.

അശോകൻ തേരിൽനിന്നിറങ്ങി, ചുറ്റും നോക്കിയ പ്പോൾ പണ്ടു് പുഷ്പങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ പരമാനന്ദ ത്തോടെ സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന പൂന്പാറ്റകളും മൃതിയടഞ്ഞുപോ യവരുടെ പ്രേതങ്ങളും മാത്രം സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന ദിക്കുകളിൽ ഭക്തിപൂർണ്ണരായ ആണുങ്ങളും പെണ്ണുങ്ങളും മലയോരങ്ങൾ കേറിവരുന്നതു് കണ്ടു.

"എന്റെ ഗ്രീഷ്മകാലത്തിലെ പ്രധാന പട്ടണമായ ശ്രീനഗരത്തിന്റെ സ്ഥാനം അതിശയമായിരിക്കുന്നു" എന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചു. ഒരു "യോഗ്യമായ നഗരത്തിന്റെ" പൂവിതറിയ പ്രവേശനദ്വാരങ്ങളുടെ ഒരു കിനാവ് അയാളുടെ ഉള്ളിൽ പൊങ്ങി.

സ്വാഗതം പറയുന്ന സ്തുതികൾ ശമിച്ചു. പിന്നെ അശോകൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:—ഇന്ത്യയിലെ ധനം കടത്തിക്കൊണ്ടുപോവാൻ എത്രയോ പുരാതനകാലം മുതല്ക്കേ സമുദ്രത്തിലെ കപ്പലുകൾ നമ്മുടെ വലിയ നദികളിൽക്കൂടേയും, മരുഭൂമിയിലെ 'കപ്പലുകൾ' (— ഒട്ടകങ്ങൾ) കരയിലെ മാലുമികളോടുകൂടെ, നക്ഷത്രവെളിച്ചംകൊണ്ടു് നിർണ്ണയിക്കപ്പെട്ടുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളിൽക്കൂടേയും വന്നിരുന്നു. അവരുടെ ക്ഷേത്രങ്ങൾക്കു് വേണ്ടിവരുന്ന കുന്തിരുക്കം മുതലായവയും രോഗാതുരജനങ്ങൾക്കു് നമ്മുടെ കാട്ടിലുള്ള ഔഷധവീര്യമുള്ള ചെടികളും, സ്വർണ്ണം, മുത്തു് വിലയേറിയ രത്നങ്ങൾ മുതലായവയും ദൂരെയുള്ള രാജ്യങ്ങളിൽ അവർ കൊണ്ടുപോയിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവർ നമ്മിൽ അവറയേക്കാൾ എത്രയോ വിലയേറിയ രത്നംകൂടി കിടപ്പുണ്ടെന്നു് മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുന്നു—അതു് അഹിംസയാണു്. ഈ പ്രമാണം ഹിന്തുമതത്തിൽ ഒരു പരീക്ഷണസ്ഥാനത്തിലല്ല നിൽക്കുന്നതു്"

അയാളുടെ മഹാമാത്രന്മാരോടു് ഇങ്ങിനെയാണു് പറഞ്ഞതു്:—"പ്രസംഗങ്ങൾകൊണ്ടു് എന്റെ ഉപദേശങ്ങൾ നിങ്ങൾ മുന്നോട്ടു് കൊണ്ടുപോയിരിക്കുന്നു. ജീവിതോദാഹരണങ്ങളാകുംവണ്ണം നിങ്ങൾ എന്റെ കർമ്മത്തിനും, ധർമ്മത്തിനും പ്രചരണവേല നടത്തിയിരിക്കുന്നു. യുദ്ധായുധങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള ജയം, ജയത്തിന്റെ നാമം അർഹിക്കുന്നില്ലെന്നു് നമ്മുടെ അയൽവക്ക രാജ്യക്കാർ അറിഞ്ഞു

വശായത് നിങ്ങളുടെ ഉദ്യമഫലമായിട്ടാണ്. ജനങ്ങളുടെ മനോവൃത്തികളെ ജയിപ്പാൻവേണ്ടി, നിങ്ങൾ ഭ്രമിയിലെ സർവ്വമുക്കിലും ഭയമില്ലാതെ യാത്രചെയ്തിരിക്കുന്നു."

എന്നാൽ മനുഷ്യർ അവരുടെ ആഗ്രഹങ്ങളിലും, അഭിലാഷങ്ങളിലും ഭേദിച്ച മനോഗതിക്കാരാണ്. ചിലർ എന്റെ ശാസനകൾ മുഴവനും ചിലർ ഒരു ഭാഗം മാത്രവും അനുഷ്ഠിക്കും. യാതൊരു ദിക്കിൽ ഒരു കരിങ്കല്ലിന്റെ സ്തൂപം ഉണ്ടോ അതിന്റെ മേൽ എന്റെ ശാസനകൾ കൊത്തിവെക്കണം. നിങ്ങളുടെ അധികാരാത്തിയിൽ ഉൾപ്പെട്ട എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളിലും എന്റെ ശാസനകൾ പരത്തണം."

അതിന്റെ ശേഷം ചക്രവർത്തി തക്ഷശിലയിലേക്ക് തന്റെ തേർ നടത്തിക്കൊണ്ടുപോവാൻ പറഞ്ഞു. തനിക്ക് താഴ്വരത്തിൽക്കൂടെ ചുറ്റി നടക്കാൻ സൌകര്യത്തിന്നു വേണ്ടി മുഖ്യനിരത്തിന്മേൽ തേർ നിർത്തുവാൻ പറഞ്ഞു.

ശാന്തമായൊഴുകുന്ന നദിയുടെ തീരത്തിൽനിന്ന് പൊന്തിത്തുടങ്ങുന്ന ചുമരുകൾ നിൽക്കുന്ന എടുപ്പുകളുടെ അടുക്കെ അദ്ദേഹത്തെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി ചുമതലപ്പെട്ടവർ കാണിച്ചു. പകൃതി പണിതീർന്ന ആശ്രമക്കെട്ടിടങ്ങൾ സമീപത്തിലെ തടാകത്തിൽ പ്രതിബിംബിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു. ഈ തടാകത്തിന്റെ ഈച്ചികൾ നിറഞ്ഞ തീരത്തിൽക്കൂടെയാണ്, ചന്ദ്രഗുപ്തനും കൌടില്യനും പുരുരുവസ്സിന്റെ കോട്ടയിൽനിന്ന് അലക്സാണ്ടരുടെ പാളയത്തിലേക്ക് പോയത്.

എല്ലാ കൂട്ടർക്കും അവരുടെ ചില്ലറ ശക്തിക്കനുസരിച്ച സല്ക്കാരങ്ങൾ ചെയ്തു. തർക്കവും ഗാഢാലോചനയും മുഖ്യഭാഗങ്ങളായിത്തന്നെ നിന്നു.

യാത്രചെയ്യുന്ന ഒരുകൂട്ടം കച്ചവടക്കാരുടെ നാഥനോട് എന്തൊണ്ടൊക്കെ പറവാൻ വേണ്ടി അശോകൻ കുന്നുകേറിച്ചെന്നു. ഒരു സാധാരണ ഭിക്ഷുവിന്റെ കാഷായം മാത്രം ഉടുത്തിരുന്നതുകൊണ്ട് അക്കും അയാൾ ആരെന്ന് തിരിഞ്ഞില്ല ഇന്ത്യയിലെ സമഭ്രമിയിൽനിന്ന് ‡"ഖോട്ടാനി" ലേക്ക് കേറാൻ പാരമ്പര്യമായി കച്ചവടക്കാർ നടന്നുണ്ടാക്കുന്ന, വഴിയിൽകൂടെ യാത്രക്കാരുടെ ഒന്നിച്ച് അശ്വാരൂഢനായി പോയി.

താരാനദിയുടെ തീരത്ത് മറെറാരു കൂട്ടം കച്ചവടക്കാർ വിശ്രമിക്കുന്നതു കണ്ടു. രാത്രിയായപ്പോൾ, വെള്ളത്തിന്റെ മേലെ മെഴുകുതിരികളെപ്പോലെ, അവിടേയും ഇവിടേയും ദീപിക്കുന്ന എണ്ണത്തീ കാണാറുണ്ടായിരുന്നു.

ഈ കാഴ്ച കണ്ടു ലയിച്ചുപോയ യാത്രക്കാരുടെ അഭിപ്രായങ്ങൾ കേൾപ്പാൻ അശോകൻ വളരെ തൃപ്തിയോടെ ശ്രമിച്ചു.

ദൂരദേശത്തിൽനിന്നു വന്ന ഒരു കച്ചവടക്കാരൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"യുദ്ധം വർജ്ജിക്കണമെന്ന ചക്രവർത്തിയുടെ ശാസന ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതിനേക്കാൾ ഫലസിദ്ധിയുള്ളതായി കാണുന്നു. മാർഗ്ഗത്തിൽ വരുന്നവർക്ക് വിശ്വാസം അധികം ജനിച്ചുവരുന്നതാണ് കണ്ടുവരുന്നതു."

"നാം ആലോചിക്കാത്ത വിധത്തിലുള്ള വിശ്വാസം" എന്ന് മറെറാരുത്തൻ ഉത്തരമായി പറഞ്ഞു.

"ബോറാക്സും, പട്ടും, ലോഹങ്ങളും നമുക്ക് ഇരട്ടിവില്ക്കാം" എന്ന് ഒരു മൂന്നാമൻ പറഞ്ഞു.

---

‡ മുന്നടി പൊക്കമുള്ള ഒരുതരം പടപ്പ് ചെടി.

"അതേ നമുക്ക് ക്ഷണത്തിൽ വാങ്ങാൻ കഴിയുമെ ങ്കിൽ" എന്ന് ധനികനെന്ന് തോന്നുന്ന ഒരു സമീപസ്ഥൻ പറഞ്ഞു.

"നശീകരണായുധങ്ങൾ ക്രൂരതയുള്ള വിജയം, സ്നേഹത്തിന്നു് കാരണവും കച്ചവടത്തിന്നു് വർദ്ധനവും ആണെന്നു് അശോകചക്രവർത്തി പറഞ്ഞത് ശരിയാണു്" എന്നു് ഒന്നാമത്തെ ആൾ പറഞ്ഞു. താൻ പറയുന്നതു് ആരോടാണെന്നു് ഒരു ഊഹവുംകൂടി ഇല്ലാതെ ആ ഭിക്ഷു (അശോകനെ) നോക്കി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—നമ്മുടെ രാജാവായ "ചീ. ഹയാങ്ങ് ടീ! മൌര്യന്മാരുടെ പണത്തെ തോതാണു് പിടിച്ചുപോരുന്നതു്. അയാൾ നിശ്ചയിക്കുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരൊക്കെ നേരെ തന്നോടു് ഉത്തരവാദിത്വം ഏറെറടുക്കുന്നവരാണു്. യുദ്ധസാമഗ്രികളൊക്കെ ശേഖരിച്ചു്, ഉരുക്കി ഇതുവരേയ്ക്കും കാണാത്ത വലിയ ബിംബങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കേണ്ടതാണെന്നു് നമ്മുടെ രാജ്യത്തെല്ലാം ഒരു കല്പന കിണ്ണം മുട്ടി അറിയിച്ചിരിക്കുന്നു."

തന്റെ ഉദ്യമം ഫലിക്കുന്നുണ്ടെന്നു് ഇങ്ങിനെ യദൃച്ഛയാ അറിഞ്ഞതുകൊണ്ടു് അശോകനു് ഉത്സാഹജനകമായ ഒരു ഉന്മേഷം ഉണ്ടായി.

"ദിവ്യരെ! കച്ചവടക്കാർ വരുന്ന വഴിക്കു് കണ്ട പാറമേൽ ഉള്ള എഴുത്തുകളുടെ അർത്ഥം പറഞ്ഞുതരിൻ. പരദേശികൾക്കു് ആ എഴുത്തു് വായിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു് അതൊക്കെ മനഃപാഠമായിരിക്കണം"

"നിശ്ചയമായിട്ടും ഞാൻ അതു് നല്ലവണ്ണം ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടു്" എന്നു് ഭിക്ഷു ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ദിവ്യ ചക്രവർത്തി എല്ലാവരേയും അനുകമ്പയോടുകൂടെ സ്മരിക്കുന്നു എന്നു് വനവാസികളോടും, അയൽ രാജാക്കന്മാരോടും അതു് അറിവു്

കൊടുക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നതു്. എല്ലാ മനുഷ്യരേയും ഒരു പോലെ ബാധിക്കുന്ന ആത്മബോധത്തിന്റെ നിരന്തര സത്യമായ നിയമം ആചരിച്ചുവരേണമെന്നാണ് ചക്രവത്തി അവരോടു് പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നതു്"" അയാൾ നിർത്തി— എന്നാൽ വീണ്ടും പറഞ്ഞുകൊടുപ്പാൻ അയാൾ നിർബ്ബന്ധിതനായി.

"ജീവനുള്ള സർവ്വ ജന്തുക്കൾക്കും രക്ഷയും, മനസ്സ സ്ഥതയും, സന്തോഷവും ഒരുപോലെ കൊടുക്കുവാൻ ആഗ്ര ഹിക്കുന്നു എന്ന ചക്രവത്തിയുടെ ശാസനയാണ്", നിങ്ങൾ ഒരുസമയം കാണാനിടയുള്ള മാക്കറിന്റെ അരികെയുള്ള സ്തൂപത്തിന്മേൽ കൊത്തിപ്പതിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്""

കച്ചവടക്കാരുടെ നായകൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങി നെ പറഞ്ഞു—"ഇതിലും അധികം ആവശ്യമുള്ളവൻ, തനിക്കു് ഉല്ലംഘം വരുമ്പോൾ മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കാ ത്തവനാണ്. എന്നാലും മഹാനേ! ഇനിയും പറയുവിൻ"

ഇരുട്ടിൽനിന്നു് കേൾക്കായ്വന്ന ഭിക്ഷുവിന്റെ ശബ്ദം പാളയത്തിലെ ശബ്ദങ്ങളെ ഒതുക്കിനിർത്തി. ബാക്കി ഭാഗ ങ്ങളിൽനിന്നു് ദീപിക്കുന്ന തീക്കുണ്ഡങ്ങളും ക്രമേണ വിട്ട പലരും അദ്ദേഹം പറയുന്നതു് കേൾപ്പാൻ അടുത്തുവന്നു.

"ആളുകൾ അവരുടെ എല്ലാ സല്ക്കർമ്മങ്ങളും കാണു ന്നു. എന്നിട്ടു് "ഈ സല്ക്കർമ്മം ഞാൻ ചെയ്തു എന്നു് പറ യുന്നു. അവൻ ചെയ്യുന്ന ദുഷ്കർമ്മങ്ങളെ കാണ്മിട്ടു് "ഈ ദു ഷ്കർമ്മം ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്"" എന്നു് പറയുന്നില്ല. തന്നെ ത്താൻ പരിശോധിക്കുന്നതു് ഒരു പ്രയാസ കർമ്മമാണ്. എ ന്നാലും ക്രൂരി മൂഢസ്വഭാവം, ക്രൌര്യം, കോപം, ഡംഭം, അ സൂയ മുതലായവ പ്രകൃതിഹീനതയിൽ കൊണ്ടുവരുന്ന കോപ്പു കളാണെന്നും, "ഈ കാരണങ്ങളെകൊണ്ടു് എനിക്കും അപ ജയം നേരിടാതിരിക്കട്ടെ" എന്നു് പറയേണമെന്നും, എല്ലാ

വരും അറിയുന്ന കാര്യങ്ങളാണ് താനും. "ആത്മാവിന്റെ ഉള്ളിലെ ഇരിപ്പ് കാണുവാനുള്ള വരസിദ്ധി" പല പ്രകാരത്തിലും ചക്രവർത്തി പോഷിപ്പിക്കുവാൻ യത്നിക്കുന്നു. ഈ പ്രകാരത്തിലാണ് (അശോകൻ വിചാരിച്ചു) ഞാൻ എന്റെ സമാധി കൊണ്ടുനടത്തട്ടെ എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

കച്ചവടക്കാരുടെ തലവൻ ഒട്ടകങ്ങളെ യാത്രക്കൊരുക്കുവാൻ കാലമായെന്നു് കണ്ടു. എന്നാൽ ഭിക്ഷു പറയുന്നതും കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന കച്ചവടക്കാർക്കു് അപ്പോൾ വിട്ടുപോകുവാൻ തോന്നിയില്ല.

"ദിവ്യരെ! കുറേക്കൂടി ഉപദേശം തരുവിൻ!" എന്നു് അവർ പിന്നേയും പറഞ്ഞു. അവരുടെ നിഷ്കർഷക്കു് അശോകൻ വശംവദനായി."

അയാളുടെ ഉരുന്നമായ വേഷം പുറത്തു് അറിയിക്കാതെ ഇങ്ങിനെ അയാൾ പറഞ്ഞു—"ഒരു പാറമേൽ കൊത്തിവെച്ച വാക്കുകൾ ഇങ്ങിനെ ആയിരുന്നു—രണ്ടു് കാലിന്മേലും നാലു് കാലിന്മേലും നടക്കുന്ന ജന്തുക്കൾക്കും, പക്ഷികൾക്കും, വെള്ളത്തിലെ ജന്തുക്കൾക്കും ഞാൻ വളരെ നന്മകൾ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തിട്ടു് അവരുടെ ജീവനംകൂടി ഞാൻ അവക്കു് പരിപാലിച്ചു കൊടുപ്പാൻവേണ്ടി കളയാതെ വെച്ചുകൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്". അദ്ദേഹം ഓർമ്മിച്ചുനോക്കിയതിൽപ്പിന്നെ "കാട്ടിൽ പണ്ടുപണ്ടേ നിവസിച്ചുപോരുന്ന ജാതിക്കാർക്കും, യുദ്ധത്തിൽ പരാജിതരാക്കപ്പെട്ട ജനങ്ങൾക്കും രക്ഷ ഉണ്ടാക്കാൻവേണ്ടി ചക്രവർത്തി ഒരു മന്ത്രിസഭ ഏർപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടു്.

"നമ്മൾ ഇപ്പോൾ കടന്നുവന്ന വഴിക്കു് കണ്ട ക്ഷേത്രത്തിന്റെ അരികെ എഴുതിവെച്ച ചില കാര്യങ്ങളെ നിങ്ങൾ സൂക്ഷിച്ചിരുന്നില്ലെ! ദിവ്യ ചക്രവർത്തിയുടെ ഭരണാധികാരത്തിൽ നിൽക്കുന്ന കാടർക്കുകൂടി, പുതിയ ജീവിതം നയിച്ചു

പോരുവാനുള്ള സൌകര്യങ്ങളും വെച്ചുകൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. മറെറാന്നിന്മേൽ കാട്ടുകാം തീ കത്തിച്ചു കളയരുത്. വേണ്ടാസനമായോ, ജന്തുസംഹാരത്തിന്നുവേണ്ടിയോ കാട്ടുകാം ദഹിപ്പിക്കാൻ പാടില്ല."

"വേടന്മാർ പ്രാവുകളെ ആഹാരമാക്കുംപോലെ ജീവനുള്ളവറെ ജീവനുള്ളവയെ ഭക്ഷണമാക്കരുത്."

സൂയ്യോദയം കണ്ടിട്ട് കാച്ചവടക്കാരൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"ദിവ്യരെ! ഇവിടം മുതൽ നിങ്ങാം തനിച്ചു പോകേണ്ടിവരും" പിന്നൊ തൻെറ വാക്കിൻെറ കട്ടപ്പം കുറച്ചുകൊണ്ട് "ഇതാ വേറേയും ഭിക്ഷുക്കാം വരുന്നു. അവരും നിങ്ങളുടെ വഴിക്കായിരിക്കും പോകുന്നതു" എന്നു പറഞ്ഞു.

അശോകൻെറ ആശ്ചര്യത്തിന്നു, കുന്നംകേറി വരുന്നവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ, തൻെറ സ്വന്തം മകൻ മഹേന്ദ്രൻ വരുന്നതു് കണ്ടു. മഹേന്ദ്രൻ കഴിഞ്ഞ പന്ത്രണ്ടു് കൊല്ലങ്ങളായിട്ട് എത്രയോ ദൂരെ കിടക്കുന്ന തെക്കൻ ഇന്ത്യയിലെ ഒരു ആശ്രമത്തിലാണെന്നു് ആയിരുന്നു, അയാാം വിചാരിച്ചിരുന്നതു്.

തൻെറ മകൻ; അറിയാതെകണ്ടു് താൻ ആരെന്നു് പറഞ്ഞുപോകുമെന്നു് ഭയപ്പെട്ടിട്ടു് അയാാം അവനെ കണ്ടു് വിവരം പറവാൻ അങ്ങട്ട് ചെന്നു. തൻെറ അച്ചൻെറ മുഖത്തു് പ്രത്യക്ഷമായ പരിഭ്രമം കണ്ടിട്ടു് മഹേന്ദ്രൻ ഇങ്ങിനെ പതുക്കെ പറഞ്ഞു—"എല്ലാം ശരിയായി നടക്കുന്നുണ്ടു്. ഞങ്ങാം പാടലീ പുത്രത്തിൽ വിളിച്ചു വരുത്തിയ സമാജം ലോകം ഇതുവരേക്കും കാണാത്തപടി ജ്ഞാനികാം വന്നുചേരുന്ന ഭിക്ഷുസ്വരാൻ വഴികാണുന്നുണ്ടെന്നു് ഉപഗുപ്തൻ നിങ്ങളെ അറിയിക്കാൻ ഒരു സന്ദേശം അയച്ചിരിക്കുന്നു. അച്ചാ! മൂന്നാമത്തെ ഈ വലിയ യോഗത്തിൻെറ ഫലസിദ്ധി, നിങ്ങളുടെ ഹാജരിനെ ആശ്രയിക്കുന്നു

എന്നു് നിങ്ങളെ ഓമ്മപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടിയാണു് ഞാൻ വന്നതു്. നിങ്ങൾക്കു് എന്റെ ഒപ്പം മടങ്ങിവരാൻ സാധിക്കുമോ?

"മകനെ! നിശ്ചയമായിട്ടും ഞാൻ വരാം നീ കുറേക്കൂടി മുൻകൂട്ടി വരാഞ്ഞതിനാലുള്ള ഒരു സങ്കടം മാത്രമേ എനിക്കുള്ളൂ. പ്രഭാത സൂര്യോദയ രാജ്യത്തിലെ യാത്രക്കാർ പറഞ്ഞ കഥകൾ നിന്നെ രസം പിടിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. അപരിഷ്കൃതരായ അക്രമികളെ ഒടുക്കുവാൻ, കടപ്പാൻ വയ്യാത്ത ഒരു വലിയ മതിൽ അവരുടെ രാജ്യത്തിന്റെ ചുറ്റും ഒരു രക്ഷയായി അവർ കെട്ടാൻ ഭാവമുണ്ടത്രെ.

"നിങ്ങളുടെ സാമ്രാജ്യം രക്ഷിക്കുവാൻ നിങ്ങൾ പണിതുവിടുന്ന ആത്മശക്തിയാകുന്ന കന്മതിൽ, ഈ സമാജത്തിൽ പരിപൂർണ്ണാവസ്ഥ പ്രാപിക്കും" എന്നു് മകൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ നമ്മുടെ പാടലീപുത്രത്തിലേക്കു് പുറപ്പെടുക. എനിക്കു് ബലപ്പെടുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല" എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു. "എനിക്കു് ഗ്രാമങ്ങളിൽ കുറേക്കൂടി പാർക്കേണ്ടതുണ്ടു്. പോരാഞ്ഞിട്ടു് കാട്ടിലുള്ള പുരാതനക്കാരെ ഉത്സാഹിപ്പിക്കാനുമുണ്ടു്."

കാശ്മീരത്തിലേക്കു് മടങ്ങിപ്പോവാൻ വേണ്ടി മലയോരത്തിൽ ചെന്ന രാജവംശീയരായ ഭിക്ഷുക്കൾ അവരുടെ ഭണ്ഡുകം എടുത്തപ്പോൾ കച്ചവടസംഘം കണ്ണിൽനിന്നു് മറഞ്ഞുപോയിരുന്നു.

"പ്രവൃത്തി ചെയ്യണംതന്നെ എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു. ജീവകാലം എന്നതു് കർമ്മാചരണമാണു്. വേറെ ഒരേടത്തു് ശ്രമമാ ഇരുന്ന സംഭാഷണം ചെയ്യുമായും കാലം കഴിക്കാൻ നമുക്കു് സാധിക്കയില്ല"

"കമ്മം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കണം. ഞാൻ യത്നിക്കുന്നതൊക്കെ എല്ലാ ജീവികളോടും ഉള്ള എന്റെ കടമ തീർക്കുവാനാണ്. അവരെ ഇഹലോകത്തിലും പരലോകത്തിലും സുഖികളാക്കാൻ വേണ്ടിമാത്രമാണ്. പുത്രാ! ഇതു് സാധിപ്പാൻ പ്രയാസമാണ്. അതിന്നു് വമ്പിച്ചയത്നം നിലനിൽക്കുന്നതുമായ പ്രയത്നംതന്നെ വേണ്ടിവരും. എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ പ്രയത്നങ്ങളൊന്നും മതിയാണെന്ന ഒരു തൃപ്തി ഇനിയും എനിക്കു് വന്നിട്ടില്ല."

"എന്നാലും അച്ഛാ, നിങ്ങൾ അസാദ്ധ്യമായതു് സാദ്ധ്യമാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ കോട്ടയില്ലാത്ത നിങ്ങളുടെ സാമ്രാജ്യത്തെ അജേയമാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു. ആയുധം ഉപയോഗിക്കാതെ, രക്ഷയിൽ ഇരിക്കാമെന്നു് തെളിയിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിലും അധികം നിങ്ങൾക്ക് ചെയ്യാൻ ബാക്കി എന്താണ്? നമ്മുടെ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ അതൃത്തിയുടെ അപ്പുറത്തു് വാഴുന്ന രാജാക്കന്മാരും കൂടി, ഇതു് എങ്ങിനെ സാധിച്ചു എന്നു് അന്വേഷിക്കാൻവേണ്ടി ഇവിടെ വന്നിരുന്നു.

"അതെ-ഇഹലോകലാഭങ്ങളും അവസരങ്ങളും പാത്തു നില്ക്കുന്നവർക്കുടി സന്തോഷിച്ചുപോയിട്ടുണ്ടെന്നാണ് യാത്ര ചെയ്തിരുന്ന കച്ചവടക്കാരും പറഞ്ഞതു്."

രാജകീയ ഭിക്ഷുക്കളും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ജില്ലകളിൽ ചിലതു്, ശിശുവായ ചന്ദ്രനെ കണ്ടിരുന്ന കൽക്കൊട്ടത്തളം അവിടെയാണ് നിന്നിരുന്നതു് എന്നു് അഭിമാനിച്ചുപോന്നിരുന്നു. മെയ്വന്മാരുടെ കട്ടാരത്തിന്നു് കീഴവന്മാരായ ഇടയന്മാർ ഫലരഹിതമായ തിരച്ചിൽ കഴിച്ച സ്ഥലങ്ങളിൽ തീർത്ഥയാത്രക്കെന്നപോലെ പല പ്രാവശ്യവും ഇവരെ കൊണ്ടുവന്നു.

ഈ പുരാണ കഥകളെ; അശോകനും മഹേന്ദ്രനും, സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ചരിത്രാടിസ്ഥാനം കിടക്കുന്നതു് ഇതിലാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, മനസ്സുനിറ്റി കേട്ടു.

"ഇതാ ആ കാണുന്ന കാടോ! അതിലാണു് നട്ടച്ചുക്കു് യുവാവായ ചന്ദ്രനും മന്ത്രവാദിയായ കൌടില്യനും വിശ്രമിക്കാൻവേണ്ടി കിടന്നതു്" എന്നു് ഒരു ഇടയൻ പറഞ്ഞു. "ഇലക്കൂട്ടത്തിൽ ഒരു ഒളിഞ്ഞുകൊണ്ടുള്ള കാൽപെരുമാറ്റത്തിന്റെ ഒച്ച നഗരവാസിയെ ശങ്കാകുലനാക്കി." ഇടയന്റെ പെരിയ നാട്യം കണ്ടിട്ടു് അശോകൻ മന്ദഹസിച്ചു. "അയാളം കുറിക്കാട്ടകം പോട്ടുംകൊണ്ടു് തുള്ളുന്നു. നല്ല വണ്ണം ശ്വാസം കഴിപ്പാൻകൂടി. അയാളംക്കു് വയ്യാതായിരുന്നു. ആ സമയത്തു് ഒരു സിംഹം വന്നു് ചന്ദ്രന്റെ നെറ്റിമേൽനിന്നു് ഒലിച്ചിരുന്ന വിയറ്റ്പ്പു് വെള്ളം നക്കി. ഉറങ്ങുന്ന ആളം ഇളകിയപ്പോൾ സിംഹം ഓടിക്കളഞ്ഞു. ഇതു് ചന്ദ്രന്റെ യശസ്വിയാകാൻ പോകുന്ന ശിരോവിധിയുടെ മറ്റൊരു ലക്ഷണമാണെന്നുവെച്ചു് കൌടില്യൻ അതു് തന്റെ സ്മരണയിൽ നിറ്റി."

ക്രമേണ രാജകീയ ഭിക്ഷുക്കളം വലിയ നിരത്തിൽ എത്തി, ചക്രവത്തിയേയും കാത്തു അവിടെ നിന്നിരുന്ന പരിവാരം അവരേയും കൂട്ടി പാടലീപുത്രത്തിലേക്കു് പോയി.

കഴിഞ്ഞ കുറേ കൊല്ലങ്ങളായിട്ടു് അശോകൻ ഇപ്രകാരം പല യാത്രകളും കഴിച്ചുകൂട്ടിയിരുന്നു. ചിലപ്പോൾ സപത്നീകനായും, ചിലപ്പോൾ ചക്രവത്തിസ്ഥാനാനുരൂപങ്ങളായ പരിവാരങ്ങളോടും കൂടിയായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുതിരകളെ മാറുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നു് വെച്ചൊക്കെ പൊതുജനങ്ങളോടു പ്രസംഗിക്കാനുള്ള ഒരു അവസരം അയാളം കണ്ടു. മനുഷ്യരുടെ ക്ഷേമത്തിനു് പ്രയത്നിക്കുവാൻ വേണ്ടി, ലോകസുഖം വേണ്ടെന്നുവെച്ചവരെ,

തങ്ങളുടെ വീട്ടിൽ വരുത്തി സല്ക്കരിക്കുന്നതു് ഒരു മുറയായിക്കരുതണം എന്നു് ഗൃഹസ്ഥന്മാരെല്ലാവരോടും അയാൾ ഉളവെശകുതിയിൽ ഉപദേശിച്ചു.

"മുരുങ്ങിയ ചിലവും മുരുങ്ങിയ സമ്പാദ്യവും ഗുണകരമാണു്." ഒരുവന്റെ സമ്പാദ്യത്തിന്റെ ഒരംശം അവന്റെ ജീവനാശത്തിന്നും സന്തോഷത്തിന്നും വേണ്ടി ചിലവാക്കണം. അവന്റെ ജോലി നിലനിത്തിപ്പോരുവാൻ വേണ്ടി രണ്ടംശം അവൻ ചിലവാക്കണം. നാലാമത്തെ അംശം അവൻ കരുതലോടെ സൂക്ഷിച്ചുവെക്കണം. അതു് അത്യാവശ്യം നേരിടുമ്പോൾ മാത്രം എടുക്കാൻ വേണ്ടിയാണു്."

ഗതികെട്ട ദാരിദ്ര്യം നല്ലനിലയാണെന്നു് അശോകൻ എവിടുന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല.

ചക്രവത്തിക്കു് അയാളുടെ പ്രജകളുടെ ക്ഷേമവിചാരം എത്രതന്നെ ഉള്ളിൽ ഉണ്ടായിരുന്നാലും ശരി (ഇതിൽ അണുക്കും സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല) അയാൾ ഈശ്വരനെപ്പറ്റി പ്രസ്ഥാപിപ്പാനുള്ള നെബിയാണെന്ന പ്രഭാവം അവലംബിച്ചിരുന്നില്ല. ഓരോരുവൻ മോചനസിദ്ധിക്കു് സ്വന്തം വഴി കണ്ടുപിടിപ്പാൻ എല്ലാവരേയും സ്വതന്ത്രരായി വിട്ടേച്ചിരുന്നു. അശോകൻ; താൻ നിർദ്ദേശിച്ചിരുന്ന ജീവിതം പിന്തുടരാത്തതുകൊണ്ടു് ആരേയും ദ്രോഹിച്ചിരുന്നില്ല. അഹിംസയുടെ പൂവ്വീകന്മാർക്കു് കിട്ടേണ്ടുന്ന ബഹുമതികളെ അയാൾ തനിക്കാക്കിത്തീർത്തിട്ടില്ല. പുരാതന രാജാക്കന്മാരിൽ നിന്നു് ഇന്ത്യക്കു് പാരമ്പര്യമായി സിദ്ധിച്ചിരുന്ന അനേകസന്നിയമങ്ങൾ അദ്ദേഹം തിരഞ്ഞെടുക്കുകയും നടപ്പിൽ വരുത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. അതിൽ ഒന്നു് ഇതാണു്:—"യാതൊരുത്തൻ ഒരു വിഷം കണ്ടുപിടിക്കയും, അതിന്റെ തുടരെത്തന്നെ അതിന്നു് ഒരു പ്രതിവിധി കാണാതെ പുറത്തു

പറയുകയും ചെയ്യുന്നവോ, അവൻ മനുഷ്യാപായി ആകുകൊണ്ട് വധശിക്ഷക്ക് അർഹനാണ്. എന്നാൽ ഈ രണ്ട് കാര്യങ്ങളും ഒന്നിച്ച് പൂർത്തിയാക്കിയാൽ അവന്ന് രാജസമ്മാനം കിട്ടുന്നതാണ്."

രണ്ട് നദികളും ഒന്നിച്ച ചേരുന്നേടത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു വെണ്ണാരക്കല്ലിന്മേൽ, സഹിഷ്ണുതയെപ്പറ്റിയുള്ള തന്റെ ശാസന കൊത്തിവെച്ചിരുന്നു. വാളപ്രതിവാളങ്ങളെ അഭിനന്ദിച്ചിരുന്നു. എല്ലാ മതക്കാരുടേയും അടിസ്ഥാനമായി കിടക്കുന്ന സത്തായ സത്യം കണ്ടുപിടിക്കാൻ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചിരുന്നു. എല്ലാ മതക്കാരും അന്യമതക്കാരെ ബഹുമാനിക്കണം എന്നു് നിഷ്കൃഷ്ടിച്ചിരുന്നു.

ദിവ്യാവശിഷ്ടങ്ങളെ നിക്ഷേപിക്കാൻവേണ്ടി മറ്റു ദിക്കുകളിൽ ഗോളാകൃതി സ്തൂപങ്ങളും ഉണ്ടാക്കാൻ കല്പന കൊടുത്തു. അശോകൻ കല്പിച്ച സീമാതീത ചിത്രപ്പണികളും നടത്താൻ വേണ്ടി രാജ്യത്തുള്ള സകല കലാവിദ്യാപ്രവീണന്മാരും ആകൃഷ്ടരായി വന്നു. ഇത് അതത് സ്ഥലങ്ങളിൽ കലാശാലകളും വർദ്ധിച്ചുവരാൻ ഹേതുവായിത്തീർന്നു. ക്രമേണ അശോകന്റെ സ്വാധീനശക്തിമൂലം, യുദ്ധശാസ്ത്രം ഒരു സമാധാനശാസ്ത്രമായി പരിണമിച്ചു.

ലോകം വടിവിൽ വരുത്തുവാനുള്ള ഒരു വരസിദ്ധി അലക്സേണ്ടർ, പ്ടോലിമി, ചന്ദ്രഗുപ്തൻ, അശോകൻ എന്നവർക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നു. ആപത്തുകളെ അഗണ്യമാക്കി ജീവിക്കുവാൻ ഈ നാൽവരിൽ ഒരാളും അസൌകര്യം കാണിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഈ ഗുണങ്ങളോടുകൂടെ നിർദ്ദോഷിയായ ഒരു പുണ്യ പുരുഷന്റെ ഗുണങ്ങൾകൂടി അശോകൻ മാത്രമെ കാണിച്ചിരുന്നുള്ളൂ.

അദ്ധ്യായം പന്ത്രണ്ട്.

സൂചന:—

കായ്യം മനസ്സിലാകാതെ ഗ്രന്ഥം വായിക്കുന്ന ആൾ കുറിയിലെ കരണ്ടിപോലെയാണ്. കുറിയിൽ ഇരുന്ന് കുറി ഇളക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും കുറിയുടെ രുചി അതറിയുന്നില്ല.

ഹിന്തുക്കളുടെ ഒരു പഴഞ്ചൊൽ.

വലിയ സമാജസമ്മേളനത്തിന്ന് ഇനിയും കുറെ ദിവസം കൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് മഹേന്ദ്രനും അവന്റെ അച്ഛനും ഒരു ദിവസം യാത്രമുടക്കി തലസ്ഥാനത്തിൽനിന്ന് വളരെ അകലെ അല്ലാത്ത ഒരു ക്ഷേത്രത്തിന്റെ തോട്ടത്തിലേക്ക് ചെല്ലാൻ സാധിച്ചു. ഹിമവാന്റെ അടിവാരത്തിലുള്ള "ചൂർനാറിലെ" കല്ല് ഖനിയിൽനിന്ന് തന്റെ ശാസനകാം കൊത്തിവെക്കാനുള്ള തൂണുകാം വരുന്നതും കാത്തു അവർ അവിടെ നിന്നിരുന്നു.

ചുറവുമുള്ള പട്ടണങ്ങളിൽനിന്നും ഗ്രാമങ്ങളിൽനിന്നും ഈ വിവരം അറിയിക്കുന്ന "ബടകി" വാല്യക്കാരുടെ ശബ്ദം മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു രാജാവിന്റെ വിവേകവും ഒരു താപസന്റെ ഭക്തിയും ഒന്നിച്ചുചേർന്ന് അശോകൻ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു എന്ന് കേട്ടിട്ട്, അവക്ക് ശാന്തിയും രക്ഷയും കൊടുത്ത രാജാവിനെ വന്ദിപ്പാൻ വേണ്ടി നാട്ടുപ്രഭുക്കന്മാർ വന്നുകൂടി. ധാരണാശക്തിയുടെ മുന്നണിയിൽ നില്ക്കുന്ന ആ മാർഗ്ഗദർശിയുടെ (- അശോകന്റെ) വാക്കുകാം കോപ്പാനായി സഭാ സഞ്ചരിക്കാൻ ശീലമുള്ള ആണും, പെണ്ണും തത്വജ്ഞാനികാം സംഭ്രമിച്ചു. കൊമ്പുകാം പടന്നുപിടിച്ച

മരങ്ങളുടെ തണലിൽ കാത്തിരിക്കേണ്ടിവന്ന അവർ നൂതന നടവടികളെപ്പറ്റി വാദപ്രതിവാദങ്ങളും നടത്തി ദിവസങ്ങളും കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഒരു പ്രസിദ്ധനായ തത്വജ്ഞാനി തർക്കത്തിൽ തോറ്റുപോയാൽ ആ ആശയം പെണ്ണായാലും ശരി, ആണായാലും ശരി തർക്കത്തിൽ ജയിച്ചവരുടെ ശിഷ്യത്വം വഹിക്കേണ്ടിവന്നു. വിവേകംകൊണ്ടു് മുൻ നിൽക്കുന്നതു് ആരോ അയാളെ ബാക്കിയുള്ളവർ വന്ദിക്കേണ്ടിവന്നു. ഇങ്ങിനെ ഇവരൊക്കെ കാത്തുനിൽക്കുമ്പോൾ ദൂരത്തിൽനിന്നു് ഒരു പൊടിപടലം പൊങ്ങുന്നതു് കണ്ടു. ക്രമേണ ഒരു വലിയ രഥം അതിന്റെ നാലുത്തിരണ്ടു് ഉരുളുകളിന്മേലും കയറുകൾ കെട്ടിപ്രയാസപ്പെട്ടു് വലിക്കുന്നവരായ എണ്ണായിരംജനങ്ങളുടെ രൂപം കാണായ്വന്നു. അടുത്തടുത്തു വരുന്ന ഇടിനാദംപോലെ അവരുടെ കീർത്തനശബ്ദങ്ങളും കേട്ടുതുടങ്ങി. ഒടുക്കം ഒരു വലിയ നിലവിളിയോടുകൂടെ ആ തൂണ് എത്തിക്കേണ്ട ദിക്കിൽ എത്തിച്ചു.

മിനുക്കിയ കല്ലുകളും ഓടപ്പുല്ലുകളുംകൊണ്ടുപൊതിഞ്ഞു തോലിന്റെ വാർകൊണ്ടു് കെട്ടിയിരുന്നു. ഭക്തിയോടെ സ്ത്രീകളും ആ വാറുകളും അഴിച്ചുമാറ്റുമ്പോൾ. പൊതികളും നിലത്തു് വീണു. കല്ലുകളും, ആവരണമൊന്നും ഇല്ലാതെ നിന്നു. തൂണിന്റെ അഗ്രത്തിൽ ഒരു കുതിരയുടെ രൂപം കൊത്തിവെച്ചിരുന്നു. എല്ലാറ്റിന്നും പോരുന്ന എഞ്ചിനീയർമാർ തൂണ് മെല്ലെ മെല്ലെ പൊന്തിച്ചു് ഒരു തുളയിലാക്കുന്ന പ്രവൃത്തി മേലനേഷണം ചെയ്തു. അതു് നാട്ടിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അഗ്രത്തിലെ കുതിരയെ എതുയോ ഉയർന്ന ദിക്കിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതു് കാണായ്വന്നു.

ആൾക്കൂട്ടം, ഒരു ഡർബാറിൽ കൂടിയപോലെ ചുറ്റും തിക്കിത്തിരക്കി വന്നുകൂടി. ശാസനസ്തൂപമാകുന്ന ശ്രുതിപ്പെട്ട ഏപ്പാട് പരിശോധിപ്പാൻ ആളുകൾക്കു് വളരെ

കൌതുകമുണ്ടായിരുന്നു.

കല്ലിന്മേൽ കൊത്തിവെച്ച വാക്കുകൾ തങ്ങളുടെ വിവിധ ഭാഷകളിലും തർജ്ജമചെയ്തു തരണമെന്നു അപേക്ഷയോടുകൂടെ നിന്ന പ്രമാണികളായ പരദേശികളുടെ ഇടയിൽ തന്റെ പഴയ ചങ്ങാതികളായ 'ഡയോനിഷ്യസി'നേയും, 'ഡൈമാക്സി'നേയും കണ്ടപ്പോൾ അശോകന്നു് ആലോചിച്ചുവെക്കാത്ത ഒരു സന്തോഷത്തിന്നു് അവകാശം ഉണ്ടായി.

ഒരു ഫലത്തോട്ടത്തിലുള്ള 'ഓലിവ്' മരത്തിന്റെ ചുള്ളി മുന്നോട്ടു് വന്നു. അശോകന്റെ കാലിന്മേൽ ഇട്ടിട്ടു് യവനദൂതൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—ഈശ്വരകടാക്ഷം സിദ്ധിച്ച ദേവ! ഞങ്ങൾ വരുന്ന വഴിക്കു് പാറമേൽ കൊത്തിച്ചുവെച്ച ഉപദേശങ്ങൾ വായിച്ചു. നിങ്ങളുടെ അനുഭവികൾക്കു് ഒരു കോട്ടപോലെ രക്ഷയായി അവറ്റ നിന്നുവരുന്നതു് കണ്ടപ്പോൾ ഞങ്ങൾ വളരെ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു."

അശോകൻ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "യുദ്ധായുധങ്ങൾ മാത്രമെ രക്ഷകൊണ്ടു് വരികയുള്ളു എന്നു നാട്ടിൽ നടപ്പുള്ള വിശ്വാസത്തിന്നെതിരായിട്ടു"—"

ഡയോനിഷ്യസ് പറഞ്ഞു. "അതെ, ആയുധം തൊടാതെ ഒരു സാമ്രാജ്യം ഭരിച്ചുവരിക എന്ന ന്യായം നിങ്ങളുടെ പ്രത്യേകമാണു്." സിറിയൻ ദൂതൻ ഇങ്ങിനെപറഞ്ഞു. "അസാദ്ധ്യത്തിൽ കയ്യിടുന്ന ഏർപ്പാടാണു് ഇതു് എന്നു് ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞതു് എനിക്കു് ഓർമ്മയുണ്ടു്. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കു് കൈവന്നതായ സിദ്ധിയെപ്പറ്റി കേട്ടപ്പോൾ നിങ്ങളുടെ സന്തോഷത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നു എന്നു് നേരിട്ടു് പറവാനും മറ്റുമാണു് ഞങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ വരാൻ പ്രേരിതരായതു്."

ചക്രവർത്തി പിന്നെ പുരുഷാരങ്ങളോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. "യുദ്ധം മനുഷ്യരുടെ ഒരു വീരോചിത ധർമ്മമാണെന്ന് കരുതിവന്നിട്ട് എത്രയോ സഹസ്രം കൊല്ലങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു എന്നാൽ ഇപ്പോളാകട്ടെ യുദ്ധഭേരികളുടെ ശബ്ദം, നശീകരണായുധങ്ങൾ എടുപ്പാൻ വേണ്ടിയല്ല, മനുഷ്യർ സ്വന്തം സഹോദരന്മാരോട് പെരുമാറേണ്ടുന്ന ശരിയായ രീതി വെളിപ്പെടുത്തിക്കൊടുപ്പാനാണ്. എല്ലാരേയും പൊതുവെ ബാധിക്കുന്നതും ഖണ്ഡിക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്തതുമായ അദ്ധ്യാത്മ നിയമം പരിപാലിച്ചുപോരാൻ പെരിയവരും ചെറിയവരും ഒരുപോലെ പ്രയത്നിക്കുവിൻ! നിലനില്ക്കുന്നതും മുഖ്യവുമായ അനുഷ്ഠേയങ്ങളിൽവെച്ച് ഏറ്റവും സത്തായതിന്റെ പോഷണം ഉണ്ടായ്വരണം എന്നാണ് എന്റെ ഏകോദ്ദേശം. ഈ കാരണംകൊണ്ടാണ് ഞാൻ ഈ ശാസനകം കൊത്തിവെപ്പിച്ചതു്. സൂര്യനും ചന്ദ്രനും പ്രകാശിക്കുന്ന കാലത്തോളം മനുഷ്യർ പാരമ്പര്യമായി ഈ ശാസനാനുക്രമ പ്രവൃത്തികൾ നടത്തുന്നതിന്നാണ് ഇപ്രകാരം ചെയ്യേണ്ടിവന്നതു്."

അമ്പലപ്പൂങ്കാവ് വിട്ടുപോരും ജില്ലയിലെ ജനങ്ങൾക്ക് അശോകൻ ചില അവകാശങ്ങൾ കല്പിച്ചുകൊടുത്തു. ദരിദ്രന്മാർക്ക് അയാൾ പണം കൊടുത്തു. ധനികന്മാർക്ക് നികുതിയുടെ ഒരു അംശം വിട്ടുകൊടുത്തു. വധാർഹന്മാരായ കുറക്കാർക്ക് അവധി നീട്ടിക്കൊടുത്തു. കുറക്കാരല്ലാത്തവർക്ക് അവരുടെ ചങ്ങാതിമാരെ ചെന്നു കണ്ടു, അവർ കുറക്കാരല്ലെന്നു തെളിയിക്കുവാൻ ഒരു അവസരം ക്രമേണ സിദ്ധിച്ചു. കുറക്കാരാണെങ്കിൽ സല്ലക്ഷണംകൊണ്ടും ദാനംകൊണ്ടും ശാന്തപ്പെട്ട മനസ്സോടെ പരലോകം പ്രാപിക്കാമല്ലോ. വാർദ്ധക്യം കൊണ്ടോ, മറ്റു വല്ല കാരണങ്ങൾകൊണ്ടോ തടവിൽ പാർപ്പിപ്പാൻ പാടില്ലെന്നു കണ്ടവരെ അദ്ദേഹം വിടാനും കല്പിച്ചു.

ചക്രവത്തിയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാൻവേണ്ടി പത്തടി പൊക്കംകാണും ഉരുളകളുള്ള ഒരു വലിയ രാജകീയ ശകടം, നാലാനകൾ വലിച്ചുകൊണ്ടു വന്നതു് പാടലീപുത്രത്തിൽ നിന്നു് അയച്ചതായിരുന്നു. ഒരു വെള്ളി എണ്ണമേൽക്കുടെ ശകടത്തിലോറാൻ അശോകൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ, സിംഹളത്തിൽ നിന്നു് ഒരു ദൂതൻ എത്തി. പ്രിയദർശനനായ ചക്രവത്തിക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിവാരങ്ങൾ ഉപായനങ്ങൾകൊണ്ടു വന്നിരുന്നു.

തെക്കെ ഇന്ത്യയിൽ മഹേന്ദ്രൻ നടത്തിയ കർമ്മങ്ങളുടെ ശ്രുതി സിംഹളരാജാവായ "ടിസ്സ"ന്റെ ചെവിയിൽ എത്തിയിരുന്നു. അദ്ദേഹം കേട്ടതു് ചീപ്പിലെ മുത്തിനു് മുങ്ങുന്നവർ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടാണു്. മുത്തെടുക്കുന്നവർ വിദേശകച്ചവടക്കാർ പറഞ്ഞു കേട്ടതാണു്. ഹിമവാനിൽ ദൂതനെ അയച്ചതു്, അശോകനെ അവിടത്തേക്കു് ക്ഷണിക്കുവൻ വേണ്ടിയാണു്. ബുദ്ധന്റെ വാക്കുകൾ സിംഹളത്തിൽ കൊണ്ടുചെല്ലുവാൻ കാരുണ്യം ഉണ്ടായിരിക്കാൻവേണ്ടിയാണു്.

മഹേന്ദ്രൻ വളരെ ഉപചാരവാക്കുകൾ "ടിസ്സാ" രാജാവിനോടു് ചൊല്ലി അയച്ചതിൽ, ക്ഷണത്തെപ്പറ്റി അലോചിക്കാമെന്ന ഒരു വാശത്തവുംകൂടി അടങ്ങിയിരുന്നു. ഔദാര്യത്തിൽ, തന്നെ ജയിക്കാൻ ആരുമില്ലെന്നു് കാണിക്കുംപ്രകാരം, അശോകൻ സിങ്കാലി ദൂതനെ മടക്കി അയച്ചതു് മയൂരവർണ്ണം കലർന്ന ഒരു കിരീടവും രത്നപ്പിടിയോടുകൂടിയ രാജധാനിയിലെ വാളും, ഒരു രാജകീയ ച്ഛത്രവും, സ്വർണ്ണപ്പാപ്പാസ്സുകളും, ഒരു പാത്രം നിറയെ പുണ്യമായ ഗംഗാജലവും സമ്മാനമായിക്കൊടുത്തിട്ടാണു്.

അദ്ധ്യായം പതിമൂന്ന്.

അശോകരാജാവിന്റെ ഭരണത്തിന്റെ അന്ത്യദശയിൽ പാടലീപുത്രത്തിൽ അനേകം ആശ്രമങ്ങൾ ഉണ്ടായുന്നു. രാജകീയമതമായി, രാജ്യത്തിൽ ഒരു ശുദ്ധിവരുത്തിയ ഹിന്ദുമതം സ്ഥാപിപ്പാൻ വേണ്ടി ഗൌതമബുദ്ധനിൽ ആരോപിച്ചുപോന്നിരുന്ന വാക്കുകളം ആലോചിച്ചു. ഗ്രന്ഥദോഷവിവേചനം ചെയ്യാൻ വേണ്ടി, ദൂരെനിന്നും, അടുക്കെനിന്നും വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന ജ്ഞാനികളെക്കൊണ്ടു് പട്ടണം നിറഞ്ഞുപോയിരുന്നു.

"മഹേന്ദ്ര! നമ്മുടെ മതക്കാർ സമാജത്തിൽ ആയിരം പേർ ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നാണോ നീ പറയുന്നതു്?"

"തന്നെ അച്ഛാ! അവരുടെ അഭിപ്രായത്തിന്നുവേണ്ടി നാം കത്തയച്ചുവരുത്തിയവരും വളരെ ഉണ്ടായിരുന്നു. സമാജത്തിൽവെച്ചു് മറുവടികളം ഉച്ചത്തിൽ വായിച്ചതും നിങ്ങളം അറിഞ്ഞിരിക്കും"

പിന്നെ സ്വകാര്യവിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി അശോകനും മഹേന്ദ്രനും സംസാരിച്ചു.

"അച്ഛാ! "ടിസ്സാ" രാജാവിന്റെ പ്രശ്നങ്ങളം ആലോചിച്ചു നോക്കുവാൻ നിങ്ങളംക്കു് സമയമുണ്ടായിരുന്നോ?" എന്നു് യുവഭിക്ഷു ചോദിച്ചു.

"മഹേന്ദ്ര! മറെറാരു കാര്യവും ഞാൻ ഇത്ര കുലശലായി ആലോചിച്ചിരുന്നില്ല. നിനക്കു് സിംഹളത്തിൽ പോവാൻ ക്ഷണം കഴിയുമോ?"

അമ്മയുടെ, യാത്ര പറവാൻ പോകുമ്പോളുള്ള ആശിർവ്വാദം വാങ്ങിയ ഉടനെ പുറപ്പെട്ടം"

"നീ "വേദിശ"യുടെ അടുക്കലാണോ പോകുന്നതു" എന്നു് അശോകൻ ആശ്ചര്യത്തോടെ ചോദിച്ചു.

"അതെ, നിങ്ങളും അവരും പണിയിപ്പിക്കുന്ന സ്തൂപിസ്തൂപം കാണുവാൻ എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകും എന്നു് അമ്മ വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അച്ഛാ നിങ്ങൾ പണിയിപ്പിച്ച സ്മാരകങ്ങളിൽവെച്ചു് ഏറ്റവും ഭംഗിയുള്ളതു് അതെന്നാണു് ശില്പിമൂപ്പന്മാർ പറയുന്നതു്"

"നിന്റെ അമ്മ എനിക്കു് തോന്നിച്ചുതന്നതോ, അല്ല, ചെയ്വാൻ എന്നെ സഹായിച്ചു തന്നതൊ ആയ എല്ലാ കാര്യങ്ങളും ചെയ്തതുക്കെ മഹത്വമുള്ളവയായിരുന്നു. ഈ സ്തൂപത്തിന്നു് ഒരു അലങ്കാരമായി ഗൌതമബുദ്ധന്റെ ജീവശയിൽ നടന്ന ചില സംഭവങ്ങൾകൂടി കൊത്തിവെപ്പാൻ എപ്പോഴെങ്കിലും ഒരിക്കൽ നമ്മുടെ ശില്പികൾക്കു് ആലോചന വന്നു എന്നു് ഞാൻ ആശംസിക്കുന്നു."

അച്ഛനും മകനും കുറേ നേരം മിണ്ടാതിരുന്നു. അവർ ഗംഗാനദി ഒഴുകുന്നതു് നോക്കി. പിന്നെ മഹേന്ദ്രൻ വിചാരഗതിക്കു് ഇങ്ങിനെ ഭംഗമുണ്ടാക്കി. "ദിവ്യമായ ബോധിവൃക്ഷത്തിന്റെ മുവട്ടിൽവെച്ചു് ധ്യാനിച്ചിരിപ്പാൻവേണ്ടി എന്റെ സഹോദരി ഭിക്ഷുക്കൾ എന്നെ †ഗയയിൽവെച്ചു കാണുമെന്നു് പറഞ്ഞിരുന്നു. ഞങ്ങളെ ഏല്പിച്ച കാര്യത്തിന്നു് ഒരുക്കം കൂട്ടുന്നതു് അങ്ങിനെ ചെയ്തതിൽപ്പിന്നെയാണു്." ചെറുപ്പക്കാരൻ പറഞ്ഞതു് ഒരു മഹർഷിയോടു് പറയും പ്രകാരമുള്ള ആദരവോടുകൂടെയായിരുന്നു. അച്ഛന്റെ

---

† ഗൌതമബുദ്ധനു് ഒന്നാമതു് ദിവ്യവെളിച്ചം സിദ്ധിച്ച ദിവ്യ ബോധിവൃക്ഷത്തിന്റെ നിൽപ്പുകൊണ്ടു് പ്രസിദ്ധമായ ഒരു പട്ടണമാകുന്നു. പാട്നയിൽനിന്നു് 60മൈൽ തെക്കായിട്ടാണു് ഇതിന്റെ നില്പു്.

പിരിഞ്ഞുപോകും കാലത്തെ ഉപദേശം കേൾപ്പാൻ വളരെ ഗൌരവമായ ഭക്തിയോടെ ശ്രദ്ധിച്ചു.

"ആസ്വസ്ഥികരം ഉണ്ടാക്കുന്നതുകൊണ്ടു് മനുഷ്യരുടെ ദേഹസംബന്ധങ്ങളായ ആമയങ്ങളും പരിഹരിപ്പാൻ മാർഗ്ഗമുണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കാം. അതും ഒരു ഭക്തപൂവ്വകമ്മമായിട്ടാണു് ഞാൻ വെച്ചിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ ആദ്ധ്യാത്മികശാസം കൊടുക്കുന്നവർ മാത്രമെ സത്യമായി ധർമ്മിഷ്ഠരെന്ന പട്ടികയിൽ പെടുകയുള്ളു. മഹേന്ദ്ര! ധർമ്മമാകുന്ന കോട്ട ചീനത്തിലെ വലിയ കുന്നതിലുകളേക്കാളും ഉറപ്പുള്ളതാണു്. അതിനെക്കാളും വളരെക്കാലം നിലനിൽക്കുകയും ചെയ്യും. യാഗത്തേക്കാളും ഉത്തമമായതു്, സഹജീവികളോടു് നാം ആചരിച്ചുവരേണ്ടുന്ന സ്നേഹപരമായ ഇടപെടലാണെന്നു് ആ ടോപന്മാരെ പഠിപ്പിച്ചു കൊടുക്കുക. ആത്മാഭിമാനമാണു് പ്രാർത്ഥനകളേക്കാളും മെച്ചമായതു്. വിചാരത്തിലും വാക്കിലും ആചാരത്തിലും ശ്രദ്ധിയുള്ള പുണ്യാവു് മാത്രമെ അവശരായ മനുഷ്യന്മാർ ഇതുവരക്കും നിരന്തരം തിരഞ്ഞ പല സിദ്ധിയിലേക്കു് കൊണ്ടുചെല്ലുകയുള്ളു.

ചിലർ സന്ധ്യാവന്ദനം കഴിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് അവരെ ഓർമ്മിപ്പിക്കും പ്രകാരം മുകുന്ദതാമരകം ഒഴുകിപ്പോകുന്നതു് കണ്ടു. അവസാനത്തെ പ്രാവശ്യം അച്ചനും മകനും സന്ധ്യാനാമം ഒരുമിച്ചു ജപിച്ചു, ഗംഗാനദിയിൽ പുഷ്പാവ്നം ചെയ്തു.

മേൽഭാഗത്തിൽക്കൂടെ പറന്നുപോകുന്ന ഞാറകളുടെ പരുപരുത്ത കരച്ചിൽ അവർ കേട്ടു.

"നന്ദന്റെ രാജധാനിയിൽവെച്ചു, സിംഹക്കുട്ടിൽനിന്നു് ചന്ദ്രനെ അപഹരിച്ചോഴിവാൻ സഹായിച്ച അവരുടെ പോർട്ടർമാരുടെ സ്മരണയുള്ള കാലത്തോളം, സിംഹളന്മാരോടു്

ഉണ്ടായ്വന്ന കടമ നമ്മളും മൌര്യന്മാർ വീട്ടിക്കളയുംപ്രകാര മായിരിക്കണം നിന്റെ സിംഹളവുമായി ഉണ്ടാവാൻ പോകുന്ന ഏറ്റുപ്പാട്ട്.”

“ഞാൻ അക്കൂട്ടരുടെ ഇപ്പഴത്തെ അവകാശികളെ കണ്ടുപിടിക്കാൻ ശ്രമിക്കാം” എന്ന് മഹേന്ദ്രൻ പറഞ്ഞു.

“ഈ വിനോദപ്രിയരായ സിംഹളരുടെ കടം വീട്ടുന്നതു് എന്റെ ബാദ്ധ്യതയാണെന്നു് ഞാൻ എപ്പോഴും ആശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ സ്ഥാനം എന്റെ സ്വന്തം പ്രജകളുടെ മദ്ധ്യത്തിലാണു്. എനിക്കു് രാജ്യം തോറും സഞ്ചരിച്ചു് ചെയ്യണം. അവരുടെ സൌഖ്യങ്ങൾ അനുഭവിക്കണം. അവരുടെ ദുഃഖങ്ങളും മോഹങ്ങളും ഉന്നതിക്കുള്ള ആശംസകളും എനിക്കും പങ്കുകൊള്ളണം” എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു.

“മനുഷ്യന്മാരെ ശുദ്ധമായും ധീരമായും ഉള്ള ജീവിതരീതിയിൽ നടത്തേണമെന്നാണു് എന്റെ ആഗ്രഹം” എന്നു് പറഞ്ഞു.

കൃപ്പുകയ്യായി തല കുനിച്ചു മഹേന്ദ്രൻ അച്ഛന്റെ അനുഗ്രഹം വാങ്ങി. പിന്നെ ഒരു തോണി കടത്തുകാരനെ അയാളം ആംഗ്യംകൊണ്ടു വിളിച്ചു. അവൻ തോണി കരക്കടുപ്പിച്ചു. പനമരങ്ങളുടെ പിന്നിൽനിന്നു് വീഴുന്ന സന്ധ്യാപ്രകാശംകൊണ്ടു് സ്വർണ്ണനിറം പൂണ്ട വെള്ളത്തിൽക്കൂടെ അവൻ അയാളെ മറുകരക്കു് കൊണ്ടുപോയി.

അദ്ധ്യായം പതിനാല്.

സൂചന:—

ഏത് മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ നീ എന്റെ നേരെ വന്നാലും നിന്നെ ഞാൻ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിക്കുന്നതാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ എല്ലാ മാർഗ്ഗവും വന്നുചേരുന്നതു് എന്റേടത്താണ്. (കൃഷ്ണവചനം)

പ്രാസംഗികന്മാരായി പുറപ്പെട്ടുപോവാൻ സന്നദ്ധന്മാരായിരുന്ന ജ്ഞാനികളിൽ പലരും പാടലീപുത്രത്തിലെ രാജധാനിയിലും അന്ത്രമണ്ഡലിലും തങ്ങിനിന്നു. ചിലർ സിംഹളത്തിലേക്കു് പോകാൻവേണ്ടി മഹേന്ദ്രൻ വരുന്നതുവരെ കാത്തുനിന്നു. ചിലർക്കു് സ്വരാജ്യത്തിൽനിന്നു് ഏകദേശം അടുത്തായ കാശ്മീരത്തിലോ ഹിമാലയത്തിലെ സംസ്കാരമില്ലാത്ത വെറും കാട്ടാളന്മാരുടെ ഇടയിലോ അധിവസിക്കാൻ ഇഷ്ടമായി. എന്നാൽ പലരും സിറിയ, പടിഞ്ഞാറൻ അസ്യ, മിസ്രം, കൈറീൻ, മെക്കിഡോണിയ, ഇപ്പൈറസ് പോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു.

മഴക്കാലത്തെ കാറും കോളും ശമിച്ചപ്പോഴേക്കും ഒരുക്കൂട്ടം ഭിക്ഷുക്കൾ മഹേന്ദ്രന്റെ ഒന്നിച്ചു സിംഹളത്തിലേക്കു് കപ്പൽവഴിയായി പോയി. അക്കൂട്ടത്തിൽ സംഘമിത്രയുടെ ഇപ്പൈറസ് മുതലായ ഭിക്ഷുകളിലേക്കു് മകൻ സുമനനും ഉണ്ടായിരുന്നു.

അവർ അപായമില്ലാതെ അവിടെ എത്തി എന്ന വാർത്തമാനം കേൾപ്പാൻവേണ്ടി ഉത്സുകതയോടെ കാത്തുനിൽക്കുവാൻതക്കവണ്ണം അശോകന്റെ സംസാരബന്ധം അസ്തമിച്ചുപോയിട്ടില്ലായിരുന്നു. അതുകാരണം അയാൾക്കു് ഉപഗുപ്തൻ ശരിപ്പെടുത്തിവെച്ചതും ഗൌതമബുദ്ധൻ പണ്ടു്

ആചരിച്ചുപോലെയും ആരംഭിക്കേണ്ടുന്ന ഒരു തീർത്ഥയാത്ര നീട്ടിവെക്കേണ്ടിവന്നു.

ഉൽകണ്ഠയോടുള്ള ജീവിതത്തിന്റെ കഷ്ണം കുറക്കാൻവേണ്ടി രാജധാനിയിലെ പ്രഭുക്കളും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ദീർഘമായ ഹേമന്തത്തെ പല വിനോദങ്ങളും ഏർപ്പെടുത്തി, ദ്രോഹരഹിതമാക്കിവെപ്പാൻ ഉത്സാഹിച്ചു.

വസന്തം വന്നു. 'ഫലവൃക്ഷങ്ങളുടെ പരിണയം' എന്ന ഒരു വസന്തോത്സവം പതിവ്പോലെ നടത്താൻ വേണ്ടി രാജാവും വന്നുചേരും എന്ന വിവരം എല്ലാവരേയും അറിയിച്ചു. ബ്രാഹ്മണർ ഒരു ഹിന്തുവിന്റെ ഫലവൃക്ഷത്തോട്ടത്തിൽ സ്വരൂപിച്ചു. അ ഹിന്തു അശോകന്റെ പുതിയ നിയമപക്ഷപാതി അല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും അ കാരണംകൊണ്ടുമാത്രം അശോകന്റെ അപ്രീതിക്കോ കാരുണ്യക്കുറവിന്നോ അധീനനായി വന്നിരുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അശോകന്റെ ഉദ്ദേശം ഏതെങ്കിലും ഒരു മതം ബലമായി സ്ഥാപിക്കുക എന്നതിന്നു് പകരം തന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിലെ എല്ലാ മതങ്ങളും അന്യോന്യം മത്സരമില്ലാതെ കൊണ്ടുനടത്തുക എന്നു മാത്രമായിരുന്നു.

സത്യ, ആഡംബരം, ക്രിയ എന്നതൊക്കെ നോക്കുമ്പോൾ സാക്ഷാൽ ഒരു അടിയന്തരത്തിന്നു് ഉണ്ടാകുന്ന കോലാഹലം ഇതിന്നും ഉണ്ടായിരുന്നു ഒരു മാവ് തേടിപ്പിടിച്ചു അതിന്റെ തടിയും കൊമ്പും ഒഴിക്കാതെ ചുറ്റിപ്പിടിച്ച മുല്ലവള്ളി വരനെ ആശ്ലേഷിക്കുന്ന കന്യകയാണെന്നു് സങ്കല്പിച്ചുവെച്ചു. ആ പ്രത്യേക മാവിന്റെ ചുവട്ടിൽ വെച്ചു് സ്വർണ്ണവും മറ്റു ചില ആഭരണങ്ങളും അതിഥികൾക്കു് സമ്മാനിച്ചു.

ഈ ആഘോഷങ്ങൾ നടക്കുന്നതിന്നിടക്കു് ദൂരെനിന്നു് കേൾക്കായ്വന്ന ഒരു ശംഖുവിളിയുടെ ഒച്ച അശോകന്റെ

ചെവിയിൽ പെട്ട. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന എല്ലാവരും സിംഹളത്തിൽനിന്നു് വരുന്നവരുടെ കാഹളനാദമാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി.

അടിയന്തരത്തിനു് തടസ്ഥം നേരിട്ട. വഞ്ചിക്കുട്ടി വരുന്നതു് കാണാൻ വേണ്ടി അതിഥികളും നഗരീരക്ഷകരും ഓടി എത്തി.

ഒരു ദൂതൻ കുതിരക്കു് വന്നു് ചക്രവർത്തിയെ വന്ദിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യിൽ ഒരു എഴുത്തു് കൊടുത്തു. അശോകൻ അതു് ക്ഷണത്തിൽ വായിച്ചു. പിന്നെ ജനങ്ങളെ പരക്കെ കൊണ്ടാടാൻ വേണ്ടി ഇങ്ങിനെ വിളംബരം ചെയ്തു. 'ടിസ്സാ' രാജാവാണു് എഴുതുന്നതു്. രാജകുമാരനായ മഹേന്ദ്രൻ, രാജഹംസത്തെപ്പോലെ പറന്നു വന്നു. ഈ വർത്തമാനം അശോകന്റെ മനസ്സിൽ കഴിഞ്ഞ പല സംഭവങ്ങളേയും ഓർമ്മപ്പെടുത്തി. എത്രയോ കൊല്ലം മുമ്പേ വന്നിരുന്ന ഒരു വഞ്ചിയുടെ വിചാരം അമ്മാളുടെ ഉള്ളിൽ പൊങ്ങി. മൈസൂരിൽ, ചന്ദ്രഗുപ്തനെ കാണ്മാൻ വേണ്ടി താനും കെടിലിയനും സഞ്ചരിച്ചു, പായ വിരുത്തിയ ഒന്നാന്തരം വഞ്ചി—

"ഇപ്പോൾ ഞാൻ എന്റെ വാഗ്ദത്തം നിറവേറ്റി. നിങ്ങടെ ഇരുവരും ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു് ഏറ്റുപ്പെട്ടത്തിവെച്ച കാര്യപരിപാടികളും പകുതിയെങ്കിലും ഞാൻ നിറവേറ്റിയിരിക്കുന്നു എന്നു് യഥാർത്ഥത്തിൽ പറയാമെങ്കിൽ ഞാൻ അപജയം പ്രാപിച്ചു എന്നു് വരില്ല.

വസന്തോത്സവം കൊണ്ടാടിയതിൽപ്പിന്നെ മാതൃമൈകായ്കനികളും ഭക്ഷിച്ചുകൂട്ടി എന്ന പുരാതന ഹിന്ദു സമ്പ്രദായം ഉണ്ടാക്കിവെച്ച നിയമം അശോകനു് ഓർമ്മവന്നു. അശോകൻ അതിഥികളോടു് തോട്ടത്തിൽ മടങ്ങിവരാൻ കല്പിച്ചു. സിംഹളത്തിലെ സിംഹമുദ്രയുള്ള ചില എഴുത്തു

കും മഹേന്ദ്രന്റെ അമ്മക്കും സഹോദരിക്കും കൊടുക്കാൻ വേണ്ടി, വേദിശയിലെ നാട്ടുമ്പുറത്തുണ്ടായിരുന്ന രാജധാനിയിലേക്ക് ദൂതൻ പോയി.

വളരെ പ്രാവശ്യം നീട്ടിവെക്കേണ്ടിവന്ന തീർത്ഥയാത്രക്ക് മഹേന്ദ്രനെ മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് അശോകൻ പുറപ്പെട്ടു. അയാളുടെ മകൾ ചാരുമതിയും അവളുടെ ഭർത്താവ് ദേവപാലനും, വൃദ്ധൻ ഉപഗുപ്തനും ഗയയിൽ പോകുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ ആദരവു് കാണിക്കാൻ വേണ്ടി, പിന്നിൽ കുറേ ദൂരെയായിട്ട് പിന്തുടർന്നുപോയി.

ചക്രവർത്തി വരുന്നുണ്ടെന്ന വർത്തമാനം—പണ്ട് സേനകളുടെ വരവാണെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്ന പൊടിപടലം—അത്രതന്നെ ക്ഷണത്തിൽ പരന്നു. ഒരു പുണ്യനദിയുടെ തീരത്തേക്ക് എന്നപോലെ ദിഗന്തങ്ങളിൽനിന്ന് ജനങ്ങൾ കൊണ്ടുവന്നു. തങ്ങളുടെ ഈശ്വരനെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ചക്രവർത്തിയുടെ അടുക്കെ വരാൻ ആരും അയോഗ്യനെന്നോ അജ്ഞാനിയെന്നോ കരുതിയില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ കാപട്യമുള്ളവർ മാത്രം അസ്വസ്ഥരായി.

ഒരു ദിവസം വൈകുന്നേരം ഇരുളായപ്പോൾ നീണ്ട് ഇഴയുന്ന മൂടുപടങ്ങൾ ധരിച്ച ചില സ്ത്രീകൾ പരലോകത്തിൽനിന്ന് വന്ന പ്രേതങ്ങളെപ്പോലെ അവരുടെ മിന്നുന്ന തിരിയും വെച്ച് വഴിവക്കിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ശവം വെച്ചടിക്കിൽ നിന്ന് പുറത്തിക്കളിച്ചിരുന്നു.

തന്റെ ചുമലിൽ ഒരു നായത്തോലും ഇട്ട് സമീപത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്ന ഒരു അന്ധം മനുഷ്യന്റെ തലയോട്ടിൽ നിന്ന് (അത് ഒരു കോപ്പയായി ഉപയോഗിച്ചിട്ട്) എന്തോ കുടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ദേവപാരായണം ചെയ്യുന്ന ഒരാളെ കൊന്നതുകൊണ്ട് അയാൾ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുന്നതാണെന്ന് അശോകൻ

അറിഞ്ഞു. കലിംഗയുദ്ധം കഴിഞ്ഞതിൽപ്പിന്നെ തനിക്ക് നേരിട്ട പശ്ചാത്താപം ഓർത്തിട്ട് അശോകത്തിന്ന് ആ ആളോട് കാരുണ്യം ജനിച്ചു.

മഹേന്ദ്രന്റെ സഹോദരി ഒരു പല്ലക്കിൽനിന്ന് ഇറങ്ങി, അവളുടെ അരിവാൾ രസത്തോടെ ചുഴറിക്കൊണ്ടു തീർത്ഥയാത്രക്കാരുടെ മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ അവരെ എതിരേല്പാൻ വന്നപ്പോൾ, ചക്രവർത്തിയുടെ മനസ്സിൽനിന്ന് ഈ വിചാരമൊക്കെ അസ്തമിച്ചു.

"സംഘമിത്രേ! കണ്ടതു് സന്തോഷമായി" എന്ന് അശോകൻ ആനന്ദത്തോടെ അവളുടെ അച്ഛൻ പറഞ്ഞു. "എന്തിനാണ് സ്ത്രീകളുടെ ഈ ആയുധം?"

അവർ അയാളെ ആദരവോടെ വണങ്ങിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു "എന്നോടു്, എന്റെ ചെറിയ മകൾ സുഷീമയേയും കൂട്ടി സിംഹളത്തേക്കു് ചെല്ലുവാൻ മഹേന്ദ്രൻ എനിക്കു് എഴുതിയിരിക്കുന്നു. പരമകാരുണികനായ ബുദ്ധന്ന് ദിവ്യവെളിച്ചം സിദ്ധിച്ചതു് ഏതു് വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ വെച്ചാണോ, ആ ബോധിവൃക്ഷത്തിന്റെ ഒരു കൊമ്പും എന്നോടു് എടുത്തുകൊണ്ടുചെല്ലാനുംകൂടി ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്."

അശോകൻ പരിഭ്രമിച്ചു. "മഹേന്ദ്രന്റെ ഒന്നാമത്തെ പ്രസംഗം കേൾക്കാൻ ടീപീലിൽ അടുത്തുണ്ടായവർ സകലരും ഒരു മല ഇടുക്കിൽ കൂടിയിരുന്നു എന്നാ വിവരം അച്ഛാ! നിങ്ങൾ കേട്ടിരുന്നില്ലേ? 'ടിസ്സ' രാജാവ് ഒരു വിഹാരം പണി ചെയ്യാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് അവിടെ കഴിച്ചിടാൻവേണ്ടി, പുണ്യ വൃക്ഷത്തിന്റെ ഒരു കൊമ്പു് മുറിച്ചുകൊണ്ടുവരാൻ എന്റെ സഹോദരൻ എനിക്കു് എഴുതിയതു്"

ചാരുമതി ആനന്ദത്തോടെ "എന്തൊരു ഭാഗ്യമാണ് നമ്മൾ കണ്ടുമുട്ടിയതു്?" എന്ന് ഇടക്കു് പറഞ്ഞു.

സംഘമിത്ര മന്ദഹസിച്ചു പിന്നേയും പറഞ്ഞു— "അച്ഛാ! ടിസ്സ രാജാവിന്റെ ദൂതന്റെ ഒന്നിച്ചു് കപ്പൽ കേറാനായ്ക്കാണ്ടു്, നിങ്ങളുടെ അനുവാദം വാങ്ങാൻ വേണ്ടി യാണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ വന്നതു്. എന്റെ ഒന്നിച്ചു വന്ന മഹേന്ദ്രനു് അവന്റെ പ്രവൃത്തി നിവർത്തിപ്പാൻ സഹായത്തിനുവേണ്ടി എന്റെ ചങ്ങാതിമാരിൽ പലരും മത്തക്കാഷായവും ധരിച്ചു് എന്റെ ഒപ്പം വരാൻ ഒരുങ്ങി നില്ക്കുന്നുണ്ടു്."

"മനുഷ്യരുടെ സങ്കടങ്ങളെ പോഷിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ടി എന്നും വ്രതമെടുക്കുന്ന ഒരു ജീവിതം നയിക്കാൻ വേണ്ടി" എന്നു് അവളുടെ അച്ഛൻ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "ചീത്ത വിചാരങ്ങളും ഉണക്കിലകളുംപോലെ മരത്തിന്മേൽനിന്നു് ഉതിർന്നു വീഴുംപോലെ പോകുന്നു. എന്റെ കുട്ടീ! നിനക്കു് അതു് എത്ര നല്ലവണ്ണം ചെയ്വാൻ കഴിയും" എന്നാലും ഇത്ര ദൂരെ പോകുന്നതെന്തിന്നാണു്?

മഹേന്ദ്രനോ തന്നേയും വിട്ടു പോയി. തന്റെ കുഡും ബത്തെ സ്നേഹിക്കുന്ന അശോകനോടു് ഈ ചോദ്യം ഒരു കൈക്കടന്നതായി പ്പോയി.

അവൾ യൌവനംകൊണ്ടു് ഉത്തരവാദിത്വമൊന്നുമില്ലാത്ത ഹൃദയത്തോടെ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"നമ്മളൊക്കെ ആ 'വാക്കു്' പഠിപ്പിക്കാൻ ഒരുപോലെ ശ്രമിക്കുന്നവരാകകൊണ്ടു് വേർവാടു് ഒരിക്കലും വരാൻ പാടില്ല"

അവളുടെ അച്ഛൻ മഹേന്ദ്രന്റെ കയ്യു് അവളോടു് ചോദിച്ചു വാങ്ങി ഇങ്ങിനെ വായിച്ചു. "ചുറ്റുമുള്ള രാജ്യത്തെക്കാൾ വളരെ ഉയർന്നിട്ടാണു് എന്റെ ദ്വീപു നില്ക്കുന്നതു്. ഒരു തണുത്ത മലയിടുക്കിലെ ഒരു ഭാഗത്തിൽനിന്നു് മേലോട്ടു് വെട്ടിയുണ്ടാക്കിയ വലിയ കോണികൾ വളരെ ഏറിയതിൽപ്പിന്നെ മാത്രമേ അതിന്റെ സമീപത്തു്

എത്തുകയുള്ളൂ. പാറയുടെ ഒരു ഭാഗം വെട്ടിമിനുസമാക്കി, എനിക്ക് കിടക്കാൻ ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ടാക്കിവെക്കാൻ രാജാവ് അയാളുടെ കല്പണിക്കാരെ അയച്ചുതന്നിട്ടുണ്ട്. സംഘമിത്രേ! ഞങ്ങളുടെ അടുക്കെ വരിക. എന്റെ മതത്തിൽ ചേരുവാൻ അനുവാദത്തിനു് അപേക്ഷിക്കുന്ന രാജകുമാരിക്കും അവളുടെ അഞ്ഞൂറു് ദാസികൾക്കും വേണ്ടി ഒരു സ്ത്രീജനാശ്രമം സ്ഥാപിക്കാൻ നീ വരേണം"

അശോകൻ എഴുന്നേറ്റു, ഒന്നിച്ചുണ്ടായിരുന്ന തീർത്ഥാടനക്കാരോടു് "നമ്മൾ ഗയയിലേക്കു് പോക" എന്നു് പറഞ്ഞു. പിന്നെ സംഘമിത്രയോടു് അയാൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു—"എന്റെ കുട്ടീ! പുണ്യബോധി മരത്തിന്റെ ചോടെ ഇരുന്നു ധ്യാനിച്ചാൽ നമ്മുടെ ജ്ഞാനം വർദ്ധിച്ചു വരും. ഞങ്ങളുടെ ഒന്നിച്ചു സാരനാഥയിലേക്കു് വരൂ! അവിടെ വെച്ചാണു് ഗൗതമൻ ധർമ്മചക്രത്തിന്റെ ചക്രം ഒന്നു് തിരിച്ചതു്. അവിടുന്നു് അദ്ദേഹം താമസിക്കുകയും പഠിപ്പിക്കുകയും ചെയ്ത കുശിനഗരത്തിലെ ആശ്രമത്തിലേക്കു് പോകാം. പിന്നെ നിന്റെ അമ്മയെ കാണ്മാൻ വേണ്ടി, മലയിൽക്കൂടെ നമുക്കു് ഒന്നിച്ചു് നടക്കാം"

ഗയ വിട്ടുപോകും മുമ്പേ അശോകൻ പല സംഭാവനകളും ചെയ്തു. ഗൗതമന്റെ വിശ്വസ്ത ചങ്ങാതിയും ശിഷ്യനുമായ ആനന്ദന്റെ ശവകുടീരം കണ്ടിട്ടു്, അയാളുടെ സ്മരണാർത്ഥം പത്തുലക്ഷം സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങൾ ജനങ്ങൾക്കു് ഏല്പിച്ചുകൊടുത്തു.

അദ്ധ്യായം പതിനഞ്ച്.

വേദിശയിൽവെച്ച് അശോകനും ദേവിയും അവരുടെ സപുത്രമയോദ്യാനത്തിൽക്കൂടെ പിന്നേയും ചെന്നു. അവരുടെ വിവാഹദിവസസ്മരണക്കുവേണ്ടി അന്ന് നട്ടിരുന്ന മരങ്ങളൊക്കെ വിസ്താരത്തിൽ പടർന്നുപോയ കൊമ്പുകളെക്കൊണ്ട് നിറഞ്ഞിരുന്നു. മാധവീ ലതകളും ഇപ്പോഴും ആരാമങ്ങളെ സുരഭികളാക്കി.

"ദേവീ! നമ്മുടെ സ്വപ്നങ്ങളെല്ലാം യഥാർത്ഥമായിവന്നുകൂടുന്നുണ്ടു" എന്നു അശോകൻ പറഞ്ഞു.

അതേ, നാഥാ! ആത്മബോധത്തിന്റെ വീര്യംകൊണ്ടു് ഒരു രാജ്യക്കാരെ മുഴുവനും മഹേന്ദ്രൻ തന്റെ ഹിതാനുകാരികളാക്കി എന്നല്ലേ സിംഹളത്തിലെ ദൂതൻ കൊണ്ടുവന്ന വർത്തമാനം" ഇങ്ങിനെ ഡംഭോട്ടുകൂടെ ആ മാതാവു് ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

"മറെറാരു കാര്യം ആലോചിച്ചു നോക്കു! അവന്റെ പ്രായത്തിൽ ഞാൻ ആയുധങ്ങളും ഉപയോഗിച്ചു ദിഗ്ജയം ചെയ്കയായിരുന്നു"

മഹേന്ദ്രന്റെ ഒന്നാമത്തെ പ്രസംഗത്തിൽ തന്റെ പ്രജകളിൽ നാല്പതിനായിരം പേർ അവന്റെ അനുഗാമികളായി എന്നാണ് ടിസ്സയിലെ രാജാവ് എഴുതിയിരുന്നതു"

"ദേവീ! നിന്റെ ഭക്തി നമ്മുടെ സപുത്രങ്ങൾക്ക് ജീവൻ കൊടുത്തിരിക്കുന്നു" എന്നു് അശോകൻ പറഞ്ഞു. അയാളുടെ വാക്കു് ഒരു തലോടൽപോലെ മൃദുവായതായിരുന്നു. "നീ ജന്മവാസനകൊണ്ടു് മനസ്സിലാക്കിയ കാര്യം മനസ്സിലാവാൻ എനിക്കു് ക്രൂരയുദ്ധം വേണ്ടിവന്നു. നിന്റെ കാര്യ

സിദ്ധി എന്നേറത്തിനേക്കാൾ ശാന്തിപരവും മഹത്പമേറിയതും ആയിരുന്നു.''

''നാഥാ! തീപ്പൊരി നിങ്ങളുടെതായിരുന്നു. ഞാൻ തീ കത്തിച്ചു എന്നേ ഉള്ളൂ.''

അവളുടെ ഉപദേശപ്രകാരം ആസ്പത്രികളും, ധർമ്മശാലകളും ഉണ്ടാക്കി. കിണറ് വളരെ കുഴിപ്പിച്ചു. മനുഷ്യന്നേറയും മൃഗത്തിന്നേറയും സുഖത്തിന്നും രക്ഷക്കും വേണ്ടി 'മാർഗവയിൽ' എല്ലാടവും മാവിൻ തോട്ടങ്ങളും നട്ടുണ്ടാക്കി.

ദേവിയുടെ സ്വാധീനശക്തി താൻ പാർക്കുന്ന രാജധാനിയും കവിഞ്ഞു 'മാൾവാ, ഗ്വാളിയർ, ഭോപാൽ' എന്നീ ദിക്കുകളിലുംകൂടി വ്യാപിച്ചിരുന്നു.

കച്ചവടക്കാരന്റെ വീട്ടിന്റെ ബിംബം പതിഞ്ഞിരുന്ന സരസ്സിലെ വെള്ളത്തീരത്തിലെ ചെടികളുടെ ഇടയിൽ ഇരുന്ന വീട് കാക്കുന്ന നായകളെക്കാൾ ചതിതമുണ്ടായിരുന്നതും തമ്മിൽ വിട്ടുപിരിയാത്തതും ആയ ഒരുജോഡ് നീല ഞാറകൾ, കയ്യേറക്കാർ വരുന്നുണ്ടെന്ന വിവരം ബാക്കിയുള്ളവരെ അറിയിപ്പാൻ, ഉച്ചത്തിൽ കരഞ്ഞു. ഭക്തനായ രാജാവിന്ന് അവരുടെ വിശ്വാസശക്തി ഉണർത്തിച്ചു മനസ്സിലാക്കി കൊടുക്കാനും, സംഘമിത്രയുടെ ഒന്നിച്ചു് സിലോണിൽ പോകാനുള്ള നിശ്ചയത്തെ വഴിപോലെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാനും വന്ന യുവതികളെ, അനേകം പല്ലക്കുകൾ ഇറക്കിവിട്ടുന്നതു് കണ്ടപ്പോൾ അതിഥികളെ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിപ്പാൻ വേണ്ടി ദേവി അങ്ങോട്ട് ചെന്നു.

അവരുടെ മാതാപിതാക്കന്മാരെ വിളിച്ചുവരുത്തി അവരോടു് ഈ അത്ഭുതപൂർവ്വമായ സംഭവത്തെപ്പറ്റി ആലോചിക്കാമെന്നുള്ളേടത്തോളം അവരുടെ ഉത്സാഹാതിരേകത കൊണ്ടു് സമ്മതിക്കാൻ അശോകൻ നിർബ്ബന്ധിതനായി.

അവർക്കും ചക്രവർത്തിയുടെ അനുവാദം സിദ്ധിച്ചു. കറേ

ആഴ്ചകൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പുണ്യ ബോധിവൃക്ഷത്തിന്മേൽ നിന്ന് ഒരു ശാഖ മുറിച്ചെടുക്കുന്നു അടിയന്തരം കാണ്മാൻ വേണ്ടി വിന്ധ്യാപർവ്വതങ്ങളിൽക്കൂടെ 'ഗയ'യിലേക്ക് പോകുന്ന രാജവംശീയരെ വേദിശയിലും ഉജ്ജയിനിയിലും ഉണ്ടായ നിവാസികളും മുക്കാലോഹരിയും പിന്തുടർന്നു പോയി.

വെട്ടിയെടുത്ത ആട്ടിൻരോമം ഒരു ഇടയൻ എത്ര എളുപ്പത്തിൽ പൊക്കിപ്പിടിക്കുമോ അത്ര എളുപ്പത്തിൽ അശോകൻ എല്ലാവർക്കും കാണ്മാൻവേണ്ടി ആ കൊമ്പു് ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു. പിന്നെ സാവധാനം അതു് യുവതികളായ താപസികൾക്ക് എടുപ്പിച്ചുകൊടുത്തു. അവർ അതു് തങ്ങളെ സിംഹളത്തിലേക്ക് വഹിച്ചുപോകുന്ന കപ്പലിലേക്ക് കൊണ്ടുപോയി. അവ്യക്തമായി കാണുന്ന ശിവന്റെ നന്ദിയുടെ ചിത്രം വഹിച്ച ഒരു പായകൊണ്ട് ആ പുണ്യ മരത്തിന്റെ വിലയേറിയ അംശം അവർ മൂടി.

യാത്രക്ക് പുറപ്പെടാത്തവർ എത്രയോ സന്തോഷത്തോടെ അനുയായനം ചെയ്തു. കപ്പലിന്റെ കൊമ്പിന്മേൽ പൂമാല ചൂറ്റിവെച്ചിരുന്നു. അവർ ഒഴുകിപ്പോകുമ്പോൾ സംഘമിത്രക്കും ഛണ്ഡാതികൾക്കും അനുഗ്രഹങ്ങൾ കരയിൽനിന്നവർ ചൊരിഞ്ഞുകൊടുത്തിരുന്നു.

ഈ സുന്ദരികളായ താപസികൾക്ക് സുഖയാനം സിദ്ധിക്കുവാൻ നാമം പാടാനായി ഇവരുടെ അഭ്യുദയകാംക്ഷികളായ പലരും വന്നുകൂടിയ സമഭ്രമിയുടേയും ത്രികോണഭ്രമിയുടേയും മദ്ധ്യപ്രദേശത്തിലേക്ക് അശോകൻ നാഥനായിനിന്ന് എല്ലാരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. മാരുതദേവനെ പ്രീതിപ്പെടുത്താൻവേണ്ടി ചെറിയ വഞ്ചിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നവർ ഓളങ്ങളിൽ പൂക്കൾ എറിഞ്ഞു.

വടക്കുനിന്ന് വന്ന ഒരു കാറ്റ് പായകളെ നിവർത്തി,

കപ്പൽ തെക്കോട്ടുള്ള യാത്രക്ക് ഒരുമ്പെട്ട. വേലി ഇറക്കത്തിന്ന് കടൽത്തീരത്തിൽ പഴവും അച്ചിച്ച പൂക്കളും വേറിക്കിടക്കുന്നതു് കണ്ടു.

ആദ്ധ്യായം പതിനാറ്.

താഴ്വരാങ്ങളിലെ വദ്ധിച്ചുവരുന്ന ഉഷ്ണവും, ശ്വാസം മുട്ടിപ്പിക്കുന്ന പൊടിയും ഒഴിവാൻ വേണ്ടി, സ്വരാജ്യത്തിലേക്കുള്ള മടക്കയാത്രയിൽ നേപാളത്തിലെ തണുപ്പുള്ള താഴ്വാരത്തിലെ കാടുകളിൽക്കൂടെ അശോകൻ ചാരുമതിയേയും ദേവപാലനേയും ബാക്കി പരിവാരങ്ങളേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി.

അതിൽപ്പിന്നെ ശക്യരാജകുമാരനായ ഗൌതമ ബുദ്ധൻ ജനിച്ച പുണ്യസ്ഥലം അവർ ദർശിച്ചു. ക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഒരു കല്ലിന്മേൽ മായാറാണിയുടെ രൂപം ചില ശില്പികർം കൊത്തുന്ന തിരക്കായിരുന്നു. പ്രതിമയിൽ അവളുടെ ഒരു കൈ പൊന്തിച്ചു പിടിച്ചിട്ടും, തലയെ മുറുകെ കണക്കെ ഒരു കൊമ്പു പിടിച്ചിട്ടും, കുട്ടിയായ ഗൌതമൻ അവളുടെ അരികെ നിന്നിട്ടും കാണിച്ചിരുന്നു. പരിവാരങ്ങളുടെ രൂപങ്ങൾ കൊത്തിവരുന്നേ ഉള്ളു.

അശോകൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്ന വിവരം ശക്യരാജ്യത്തിൽ എങ്ങും പരന്നു. അവരുടെ കൂട്ടക്കാരുടെ ചില്ലറ സല്ക്കാരങ്ങൾ പുണ്യപുരുഷനായ രാജാവിന്നു് കൊടുപ്പാൻ വേണ്ടി മലയിലെ ജനനിവാസ സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്ന് തല മൊട്ടയടിച്ച

ഭിക്ഷുക്കൾ വന്നുചേർന്നു. എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും പൂ നിറഞ്ഞ കുറിക്കാട്ടുകളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ കാടന്മാരുടെ തൊപ്പികൾകണ്ടു തുടങ്ങി. പൂക്കളാകുന്ന നരകളിൽക്കൂടെ അശോകന്റെ അടുക്കെ അവിടത്തെ ജനങ്ങൾ നീന്തി വരുന്നതാണോ എന്നു് തോന്നിപ്പോകും.

ലളിതപട്ടണത്തിലേക്കു് ചെല്ലുന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ അയാളെ കൊണ്ടുചെല്ലാൻ അനുവാദത്തിന്നു് ഭിക്ഷുക്കൾ ഭക്തിയോടുകൂടെ ചോദിച്ചു.

കൌടില്യന്റെ ആശ്രമത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ചെല്ലുന്ന വഴിയിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുപോകണം എന്ന നിബ്ബന്ധത്തിന്മേൽ മാത്രമെ അശോകൻ അവരുടെ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചുള്ളൂ.

കുന്നുകളിന്മേൽ വിനോദങ്ങൾ ആരംഭിച്ചിരുന്നു. വാസന്തിയുടെ (വസന്തദേവത) ഉത്സവത്തിന്നുവേണ്ടി പുറപ്പെടാൻ ഗ്രാമീണർ അവരുടെ ഉടുപ്പുകൾക്കു് മഞ്ഞച്ചായം കൊടുക്കുന്ന തിരക്കായിരുന്നു. ഓരോരു വീട്ടിന്റെ പടിക്കൽ പല വർണ്ണങ്ങളായ പൂക്കൾ വേറിയിരുന്നു.

അപരിചിതന്മാരെ കണ്ടിട്ടു് മക്കൾക്കൂട്ടങ്ങൾ തങ്ങളുടെ കുഞ്ഞുങ്ങളേയും പേറി രക്ഷക്കുവേണ്ടി കൊത്തുപണികളുള്ള വീടുകളുടെ മേൽപ്പുരയിന്മേൽ കേറി ഇരുന്നു. അവർ രക്ഷ പ്രാപിച്ചതുകൊണ്ടു് അന്യോന്യം ആശ്വാസം ചെയ്യുന്നോ എന്നു് തോന്നുമാറു്, ഈ ജര ബാധിച്ച വാമനന്മാർ; ഓരോ ചാച്ചുക്കാർ ഒരുമിച്ചു് ഓരോ കൂട്ടമായി ഓരോ മിക്കിൽ ഇരുന്നു കളിക്കുന്നതും കാണായ്വന്നു.

പറന്നു കളിക്കുന്ന കടന്നലുകളെ; തങ്ങളുടെ വലിയ മഞ്ഞക്കൊക്കുകളുടെ അകത്താക്കി കോലമില്ലാത്ത വേഴാമ്പലുകൾ തുങ്ങിക്കിടക്കുന്ന കൊമ്പുകളിൽക്കൂടെ ചാടിക്കളിച്ചു.

പൂത്ത മാവിൻ ക്രട്ടങ്ങളുടെ മുവട്ടിൽ തീർത്ഥാടനക്കാർ ഇരുന്നു.

ചാരുമതി പറഞ്ഞു—"അച്ചാ! അവക്ക് ഒരു വിഹാരം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കും എന്നു നിങ്ങളുടെ വാശ്രത്തിന്റെ മേലവർ ആലോചിച്ചു", ഈ മതപ്രതിപത്തികളായ ഭിക്ഷുക്കൾ സന്തോഷത്തിൽ മുഴുകിയിരിക്കുന്നു. ഭൂമി സുവ്വായിനിയാണെന്നു പറഞ്ഞു ജനങ്ങളുടെ കണ്ണു് തുറപ്പിച്ചത് നിങ്ങളാണെന്നാണ് അവർ പറയുന്നതു്."

"ചാരുമതി! നിന്റെ വലിയച്ചൻ മരുഭൂമിയെ വെള്ളംകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഞാൻ ഒരു വിചാരമാകുന്ന കല്പ കൊണ്ടു് ലോകത്തിന്നു് വെള്ളം കൊണ്ടുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഇതൊക്കെ പ്രാരംഭങ്ങൾ മാത്രമാണ്. കൊയ്ത്തിന്നു് കോപ്പിട്ടുമമ്പേ വളരെ അമാനുഷന്മാർ വരികയും പോകയും ചെയ്യാറുണ്ടു്. അഹിംസ എന്ന ന്യായത്തിന്മേൽ ഓരോ തലമുറകൾ തുടരെത്തുടരെ നന്മയിൽ പോഷിപ്പാൻ വേണ്ടിയാണു് എന്റെ ഉപദേശങ്ങൾ ഞാൻ കല്പകളിന്മേൽ കൊത്തിവെപ്പിച്ചതു്."

എന്നതിൽപ്പിന്നെ എല്ലാരും കേൾപ്പാൻവേണ്ടി അയാൾ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു. "മലകളിലും കൂടി എഴുതിവെക്കട്ടെ. വാളുകൊണ്ടുള്ള ദിഗ്ജയം ആ പേരിന്നു് അർഹമായ ഒന്നല്ല" എന്നു്.

ഉയർന്ന മലയിന്മേൽ എടുപ്പിച്ചു കൊടുക്കും എന്നു് വാഗ്ദത്തം ചെയ്ത ക്ഷേത്രത്തിന്റെ അരികെ ഒരു ആശ്രമവും, സ്ത്രീജനാശ്രമവും സ്ഥാപിക്കാൻ അവളും അവളുടെ ഭർത്താവും ആലോചിച്ചു വന്നിരുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളെപ്പറ്റി ചാരുമതി അവളുടെ അച്ചനെ ഗ്രഥമായറിയിച്ചു.

വെള്ളച്ചുങ്കുലകളുടെ 'ക്ലിമെറ്റിസ്' (Clemates) വള്ളി

കളുടേയും, മൊട്ടിടുവാൻ പോകുന്ന മരമ്പാരികളുടേയും (Orchids) സുരഭില കുസുമങ്ങളുള്ള തേൻമാവുകളുടേയും ഇടയിൽക്കൂടെ ആയിരുന്നു അവർ പോയത്. സൂര്യവെളിച്ചം കൊടുമുടിയിൽനിന്ന് കളിക്കുന്ന ഹിമാലയത്തിന്റെ പുണ്യമെന്ന് എണ്ണിപ്പോരുന്ന മഞ്ഞിന്റെ ഓരംവരെ എത്തുന്ന കുന്നിൻനിരകളെ 'റോഡോഡൻറോൺ' മരങ്ങളും വണ്ണ വിശേഷതകൊണ്ട് ദീപിപ്പിച്ചു.

ആകാശത്തിൽനിന്ന് അവസാനം കാണായ്വന്ന റോസ് ചുരായ മങ്ങുംമുമ്പെ, ഒരു വായ പിളർന്പോലെ തോന്നുന്ന മലയിടുക്കിന്റെ ചുമരിന്റെ എത്രയോ ഉയരെ നിൽക്കുന്ന കൌടില്യന്റെ ആശ്രമം ഭിക്ഷുക്കൾ അവക്ക് കാണിച്ചുകൊടുത്തു.

തീർത്ഥാടനക്കാരെ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിക്കാൻ വേണ്ടി മരങ്ങളുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ നാട്ടുംപുറക്കാർ ചിരിച്ചും കൊണ്ട് വന്നു. അവരുടെ കയ്യിൽ സ്വന്തം അടുപ്പിൽനിന്നൊടുത്ത തീ ഇട്ട ചട്ടികളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അശോകൻ അവിടം വിട്ടപ്പോൾ അവരൊക്കെ തമ്പുകൾ കെട്ടുകയായിരുന്നു. പണ്ടത്തെ രാജസചിവനെ കാണ്മാൻ ഉത്സുകതയോടെ അശോകൻ നദീതീരത്തിൽക്കൂടെ നടന്നു.

വെള്ളത്തിന്റെ മേലെ ആകാശത്തിൽ തൂങ്ങിനിൽക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങളുടെ സൌരഭ്യം പരിണാമവായുവെ സുഗന്ധവാഹിയാക്കി. കാടന്മാരെപ്പോലെ ഉച്ചത്തിലുള്ള വിളികൾ വിളിച്ചു അശോകൻ പാറക്കൂട്ടത്തിൽക്കൂടെ മേലെ കേറി. മൈന്നിട്ടും യാതൊരു പ്രതിശബ്ദവും കേട്ടില്ല. ഗുഹകളുടെ അകത്തും പുറത്തുമായി ശബ്ദമില്ലാതെ പറക്കുന്ന കടവാതിലുകളെ മാത്രം കണ്ടെത്തി.

"വന്ദ്യ ബ്രാഹ്മണാ! നിങ്ങളുടെ മന്ത്രവാദം എവിടെ? അശോകൻ വരുന്നുണ്ട് എന്നു് അങ്ങുന്നു അറിയുന്നില്ലേ?"

അട്ടഹാസത്തിന്റെ വാക്കിന്റെ മാറ്റൊലി നിലച്ചു. വരിവെട്ടിച്ചാലുകൾ നിശ്ശബ്ദമായി. പാറകളുടെ തുറവുകളിൽ (-തുറിച്ചുനിൽക്കുന്ന ഭാഗങ്ങൾ) കേറിച്ചെല്ലുന്തോറും വർദ്ധിച്ചു വരുന്ന ഒരു വല്ലായ്മ അയാൾക്കു പിടിപെട്ടു. മരങ്ങളുടെ ചിത്രപ്പണിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ ഒരു കന്യകാസ്ത്രീയെപ്പോലെ ചന്ദ്രനും പൊങ്ങി, ഇടുക്കുകളൊക്കെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

കൌടില്യന്റെ ഗുഹാമുഖത്ത്, അശോകൻ ഒരു പാറയേപ്പോലെ അനങ്ങാതെ നിന്നു. ഒരു നവീന ധാരണാലോകത്തിന്നുണ്ടാക്കിക്കൊടുപ്പാൻവേണ്ടി വന്ന എല്ലാ കഷ്ടതയും എല്ലാ ശക്തിയും, വാശിയും എല്ലാ പ്രേമവും, എല്ലാ വിശ്വാസവും, വെളിച്ചവും ജന്മിതപം തിളങ്ങും മട്ടിൽ നിർമ്മിതമായ ആ രൂപത്തിൽ കാണപ്പെട്ടിരുന്നു.

തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായ ഗുഹയിൽ, തന്റെ പണ്ടത്തെ സ്നേഹിതന്റെ വെളുത്ത അസ്ഥിക്കൂട് കിടക്കുന്നതു് കണ്ടു.

മലയോരത്തിൽനിന്നു് പുണ്യ സോമാരംഭം ശേഖരിക്കുന്ന മുനികളുടെ നാമജപങ്ങൾ രാത്രിയുടെ നിശ്ശബ്ദതയെ ലംഘിച്ചു. ഉണക്കച്ചുള്ളികളിലും കഴുത്തുവല്ലികളിലും മറഞ്ഞു ഒരു ദിക്കിൽനിന്നു് മിന്നിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഒരു സാധനം പരിശോധിക്കുവാൻ വേണ്ടി അശോകൻ മുന്നോട്ടു് കുനിഞ്ഞു.

"ആ കട്ടാരമോ?" ചന്ദ്രികയിൽനിന്നു് വിളങ്ങുന്ന ആ ആയുധം അയാൾ കൈകൊണ്ടു് എടുത്തു. "അപ്പോൾ അന്നു് കണ്ടതു് ഒരു സ്വപ്നമല്ലായിരുന്നു.....എന്റെ പണ്ടത്തെ ചങ്ങാതി! നിങ്ങൾ അതു് കണ്ടു. നിങ്ങൾ ആ രഹസ്യം പുറത്തുപറഞ്ഞതുമില്ല."

അശോകൻ ആദ്യലോചനയിൽ മുഴുകി പ്രഭാതമായെന്നു് അറിയിക്കുന്ന ഒരു ഇടയന്റെ മുരളീനാദത്തിന്റെ അലുക്കു് കുന്നോരങ്ങളിൽനിന്നും വളരെ ഉയർന്നു മുഴങ്ങിയതിൽ പിന്നെ മാത്രമെ അയാൾ സമയം പോയ പോക്കു് അറിഞ്ഞുള്ളൂ. ഒരിക്കൽക്കൂടി അയാൾക്കു് തന്റെ അമ്മയുടെ വാക്കുകൾ ഓർമ്മവന്നു. "സന്തോഷം ഒരു ശക്തിയുള്ള സാധനമാണു്".

അന്ത്യവാക്യം.

അശോകന്റെ മരണസ്ഥലം യാതൊരു സ്മാരകവും അടയാളപ്പെടുത്തുന്നില്ല. എന്നാൽ നേപ്പാളത്തിലെ മലകളിലെ ഒരു പ്രത്യേക ക്ഷേത്രത്തിൽവെച്ചു് ജനങ്ങൾ ഇന്നും പ്രാർത്ഥന നടത്തുന്നുണ്ടു്. മനുഷ്യന്മാർക്കു് ഒരു സന്ദേശവാഹിയായ അയാളുടെ വാക്കുകൾ ഹിമാചലത്തിന്റെ പാറകളിന്മേൽ ഇന്നും പതിഞ്ഞുകിടക്കുന്നുണ്ടു്.

"എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, എന്റെ ശേഷം വരുന്നവർക്കുകൂടി എല്ലാവരുടേയും ക്ഷേമത്തിനുവേണ്ടി ഉദ്യമിക്കാം"

ശിലാലേഖനം VI

Jacob Sitz

Best Book

KOTTAYAM PUBLIC LIBRARY

KOTTAYAM

Cl. No 954 Acc. No 39030

This book should be returned on or before the date last stamped below.

24 MAR 1995

7 JUN 1995

14 OCT 1996

4 DEC 1996

17 JAN 1999

If the book is not returned on due date a fine of 10 (Ten) Ps. per day will be charged.

954

39030

സുകുമാരൻ - കെ. വിവ:

വയനാടൻ നാടോടിക്കാലം

Indic Digital Archive Foundation
gpura.org